

NGÖNËN PEPEWER

Weri New Testament

Contents

Matiu	1
Maak	54
Luk	84
Son	138
Ngön Yaaö Omnarö	177
Rom	230
1 Korin	254
2 Korin	277
Kalesia	294
Epesas	303
Pilipai	310
Kolosi	316
1 Tesalonaika	322
2 Tesalonaika	327
1 Timoti	330
2 Timoti	337
Taitas	342
Pailimon	345
Ipru	347
Sems	365
1 Pita	372
2 PITA	379
1 Son	383
2 Son	389
3 Son	390
Yut	391
Ënäma Ngönte	394

NGÖNËN PEPEWER

The New Testament in the Weri Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

Language: Weri

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

5104382d-4280-5408-8f91-893eef2b2bb2

ISBN: 978-1-5313-0694-6

Matiu

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē
ēnēmak Matiuuk Yesuu ngōn ompyaō
epēt retēng ēa. Matiu, yapin nent Li-
wai, pōp Yesuu ru 12 pōrōakaanēp. Pi
tektek ngōn yaauroa ngan retēng ēa
pōt Yesuu naē kē orōōn pi Anutuu wa
ngaōōk nimēēpna pōt ngēs rēere Yesuu
ngōn kēsang ōk ēa pōt retēng ēa. Ngōn
pōt, Yuta omnarō Yesuun Anutuu Yaō
Mēēaup pōt ēwat sēpēnēak retēng ēa.

Pōt epēl wia.

Yesuu ēere kōrōōroere pim wilauta
ngōnte 1:1–2:23

Son i yamēaupē ya mēnaut 3:1-12

Yesu i momēēn morōk elmēaut 3:13–
4:11

Yesuu Kalili yangerak ya mēnaut
4:12–18:35

Kalili yangerakaan Yerusalemē saut
19:1–20:34

Yerusalem kak Yesuu naē orōaut 21:1–
27:66

Yesuu wal ēak ēō pet elmēaut 28:1-20

Yesu Kristo pim ēere kōrōōrōa ngōnte

(Luk 3:23-38)

1 Yesu Kristo pim ēere kōrōōrōa kur-
ment epēl. Yesu pi Tewit pim kur-
mentēakaanēp. Ēn Tewit pi Apram pim
kurmentēakaanēp.

² Apram pi Aisakē pepap.

Ēn Aisak pi Yakopē pepap.

Ēn Yakop pi Yutaare pim nangre
nanōrōa pepap.

³ Ēn Yuta pi Peresre Siraē pepap, Ēn pi-
arpm ēlēp Tema.

Ēn Peres pi Esonē pepap.

Ēn Eson pi Ramē pepap.

⁴ Ēn Ram pi Aminatapē pepap.

Ēn Aminatap pi Nasonē pepap.

Ēn Nason pi Salmonē pepap.

⁵ Ēn Salmon pi Poasē pepap, Ēn pim ēlēp
Reap.

Ēn Poas pi Opetē pepap, Ēn pim ēlēp Rut.

Ēn Opet pi Sesi pim pepap.

⁶ Ēn Sesi pi omp ak Tewit pim pepap.

Ēn Tewit pi Solomonē pepap, pim ēlēp
pōt Yuraiaē ōng kapidēp.

⁷ Ēn Solomon pi Riapoamē pepap.

Ēn Riapoam pi Apaisaē pepap.

Ēn Apaisa pi Esaē pepap.

⁸ Ēn Esa pi Seosapatē pepap.

Ēn Seosapat pi Soramē pepap.

Ēn Soram pi Asaiaē pepap.

⁹ Ēn Asaia pi Sotamē pepap.

Ēn Sotam pi Easē pepap.

Ēn Eas pi Esekaiāē pepap.

¹⁰ Ēn Esekaiā pi Manasaē pepap.

Ēn Manasa pi Emosē pepap.

Ēn Emos pi Sosaiaē pepap.

¹¹ Ēn Sosaia pi Sekonaiaare pim nan-
garōa pepap.

Akun pōtak Pabilon nga omnarōak
Yuta omnarōa naēaan narō wii tēak
wak sē Pabilon yangerak moulmēēn
pitēm inēēn eim wakaima.

¹² Yuta omēn narō Pabilon yangerak
wakaima akun pōtak Sekonaia
Sialtielē pepap wakaima.

Ēn Sialtiel pi Serapapelē pepap.

¹³ Ēn Serapapel pi Apaiatē pepap.

Ēn Apaiat pi Elaiakimē pepap.

Ēn Elaiakim pi Esoē pepap.

¹⁴ Ēn Eso pi Setokē pepap.

Ēn Setok pi Ekimē pepap.

Ēn Ekim pi Elaiatē pepap.

¹⁵ Ēn Elaiat pi Eliesāē pepap.

Ēn Eliesa pi Matanē pepap.

Ēn Matan pi Yakopē pepap.

¹⁶ Ēn Yakop pi Yosepē pepap.

Ēn Yosep pi Mariaē ompōp.

Ēnak Mariaak Yesu, pim yapinte Kristo
pēl yema pōp wila.

¹⁷ Apramōkaan yewaisem wais
Tewitēk elēn, omēn kur pōment 14 yaē.
Ēn Tewitēkaan yewaisem wais Pabilon
omnarōa pit wii tēak wak sē Pabilon
yangerak moulmēa akun pōtak ela
pōrōeta 14 tapēl yaē. Ēn pitēm Pabilon

yangerak wii kaatak saö pörekaan yewaisem wais Yesuu wilaurek oröa pöröeta 14 tapël yaë.

Yesu Kristoë wilauta ngönte

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kristo pim wilauta ngönte epët. Öng Krista Yesu pim ël pöp omp Yosep pöp koirëpënëak yaö elmëen wëa. Pël äautak piarip yal naën om namp nerek wëen, Maria pi Ngëengk Pulöök elmëen önga namp tekeri sa. ¹⁹ Pël ëen pim omp yaö elmëaup Yosep pi omën wotpilëp yak Maria omnaröa ëöetak ëö sëpanëak ëlëep wes momëëpënëak kön wia. ²⁰ Yosep pi pël kön wieim ka uraan Aköpë ensel nampök wangartak oröak piin epël ök mëëa. “Yosep, Tewitë körööp, ni Maria pim öngaap wë pip-taan kas ëëngan. Pim önga tekeri sak wë pipop, Ngëengk Pulöök kaamök elmëë-nak wë. ²¹ Pël ëen pi yokotup wilën pöt pim yapinte Yesu pël mam. Pi tapöpök pim omnaröa ketre saunat ent ë nuulëak utpetetakaan kama niöpnaap.”

²² Omën nant peene e orö yes epot, Aköp pimtë tektek ngön yaaö omën naröen ök maan pitëm tekeri wesak ök niaä aprö ima pötök kë yaarö. ²³ “Kat wieë. Koont öng tek nampök ru yak sak yokot namp wilëpnaan yaë. Pël ëen pitök yokot pöpë yapinte Emanuel pël mapnaap.” Yapin pöta songönte epët. “Anutu tiarring wë.” ²⁴ Pël maan Yosep pi wal ëak Aköpë enselëpë ök mëëa pöl ëak Maria koirä. ²⁵ Pël äautak Maria yokot pöp nawilën wëen Yosep piiring ka naurön ëa. Pël ëen yokotup wilën pim yapinte Yesu pël mëëa.

Këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö Yesuun itaampënëak waisa

2 Omp Erot pim Yutia yangerak omp ak sak wëa pötak Mariaak pörök Petelem kak Yesu wila. Pël ëen ënëmak këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö

Yerusalem kak së oröak epël pëël mëëa.

² “Runga ngölöp oröaup, Yuta omnaröa omp ak sëpna pöp e tarëk wë? Ten pim tangewes këtëpë yengampiaulaan oröak wëen itenak yaya manëak yewais,” pël mëëa. ³ Pël maan omp ak Erot pöpë ën Yerusalem kakë omnarö pit ngön pöten kat wiak yaan sak kön selap wia. ⁴ Pël ëak omën omp ak Erot pi kiri ar yaaö wotöököröere ën Mosesë ngön kosangotë ngarangk pouröen ngön maan së pim naë rongan ëen ngön pötaan yak pitën, “Kristo pi kak tarëk orööpnaap?” pël mëak pëlpël mëëa. ⁵ Pël maanak pit epël mëëa. “Petelem kak Yutia yangerak orööpnaap. Ngön pöt tektek ngön yaaö omën nampök epël retëng äaut.

⁶ “O Petelem kak Yutia yangerak wëaurö, arim kak Yutia yangerak ka wia pötë iri naëpan.

Pöt arim naëaan omën kësang nampök oröak

Israel nem omnaröa ngarangk sëpnaat.”

⁷ Pël maanak omp ak Erot pi ëlëep këtëpë yengampiaulaan ëwat omën pöröen ngön maan pim naë sëen pitën, “Tangewes akun taltak oröak wëen itena?” pöten pëël kat wia. ⁸ Pël ëen pit ök maan pi pitën epël ök mëak Petelem kakë wes momëa. “Ar së kosang ngentiak ap wesak runga pöp koirak pöt kaalak wais neen ök nean. Pël ëen neenta së itenak piin yaya memaan,” pël mëëa. ⁹ Pël maan pit kat wiak sëp wesak kan yesem itaangkën tang peen ngaantak pitëm këtëpë yengampiaulaan oröak wëen itena pöwes pitëm wet rëak së ruupë ka wieëaö pöta ngaarëk leng ëak wëa. ¹⁰ Enak pit tang pöwesën itenak ya kë panë sa. ¹¹ Pël ëak ka pöta kakaati së itaangkën ruupre ën pim ëlëp Maria wëa. Pël ëen pit së rar rë mowesirak yaya mëak pitëm ul keus köröökaan sum kësang yaaö nant, aini koolre kos lölop kamp yaaöre i kamp ompyao yaaut yowe mena. ¹² Pël ëak

pit rö kan ka uraan Anutuuk wangartak omp ak Erotë ngësël sēpanēak nga mēak pepanöm maan pit sēp wesak pim naē nasēn, kan munt naōōk kaalak pitēm kakēl kan sa.

Yesure ēlre pepaar Isēp yangerakē kas sa

¹³ Pit kan sēen Yosep ka uraan Aköpē ensel nampök wangartak orōak piin epēl ök mēēa. “Ni wal ēak Yesure ēlēp mēsak kan kas Isēp yangerakēl sē. Erot pi runga pipop ap wesak mēmpēnēak yaē pō-taan. Ni pōrek sē wē kat wiaan ēnē-mak nemtok kaalak waisēn pēl niaanaka waisēnēn.” ¹⁴ Pēl maan Yosep pi wal ēak Yesure ēlēp mēsak Isēp yangerakēl rōōk taptakēer kan sa. ¹⁵ Pēl ēak pit Isēp yangerak sē wēen omēn omp ak Erot pōp ēnēmak wel wiin akun pōtak kaalak waisa. Pōt Aköpē ngōnte tektek ngōn yaaō nampök ök ēa pōt kē rēa. Ngōn pōt epēt. “Ne nem ruup Isēp yangerak wēen yas maan waisa.”

Erotök maan runga narō kēsang panē mēn wel wia

¹⁶ Omp ak Erot kētēpē yengampiaulaan ēwat omēn pōrō pi morök elmēa pōten kön wiak ya sangēn kaō pan ēa. Pēl ēak pim omēn narōen maan pit sē Petelem kakre ka kot naē wieēa pōtē yokot kot narō krismaki nentepar il newasēn pōrō pourō mēn won wesa. Pōt ēwat omnarōa tangewesi orōōn itenak ök mēēa akun pōten kön weswes ēak ök maan sē mēn won wesa. ¹⁷ Akun pōtak tektek ngōn yaaō omēn Seremaia pōpē ngōn ēa pōt kē orōa. ¹⁸ Pōt epēt. “Rama kakaan ingre kēlēl kaō panē yaan kat wia. Ōng Resel pim ē körōrōak pitēm run-gaarōaan yakōm ēēn ing aima. Pēl yaēen omnarōak yok pangk pit wiap nemowasēn ēa.

Pōt pitēm rungaarō wel wia pōtaanök.”

Yesure ēlre pepaar Isēp yanger sēp wesak kaalak sa

¹⁹ Omp ak Erot pōp wel wiin Aköpē ensel namp kaalak Yosepē naē orōak wangartak epēl ök mēēa. ²⁰ “Omēn run-gaap mēmpēnēak ēa pōrō yok wel wia. Pōtaanök piar ēlēp mēsak Israel yan-grakēl sē.” ²¹ Pēl maan Yosep pi wal ēak Yesure ēlēp mēsak Israel yangerakēl sa. ²² Pēl ēak pi kat wiin Akeleas pōp pim pepap Erot pim urtak Yutia yangera omp ak sak wēa. Pēl ēēn pi we pōōkēl sē ōp-naaten kas ēa. ēnak Anutuuk piin wan-gartak pepanöm maan pi pōrek sēp we-sak Yesure ēlēp Kalili yangerakēl mēsak sa. ²³ Pēl ēak pit sē ka naōōkē yapinte Nasaret pēl ya pōōk wakaima. Pōt Anu-tuu tektek ngōn yaaō omēn narōa Yesu pimēēn ēa pōt kē orōa. Ngōn pōt epēt. “Omnarōak piin Nasaret omnamp pēl mapnaap.”

Son i yamēaup Anutuu ngōnte ök aima

(Maak 1:1-8; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)

3 Akun pōtak Son omnarō i yamēa pōp orōak Yutia yang omēn wonrek Anu-tuu ngōnte ngēs rēak epēl ök maima. ² “Anutuuk tiar wa ngaōōk nimēēpna akunet yok temanöm yes. Pōtaanök ar lup kaip tiak utpetat sēp wesak kasēng meneē.” ³ Son pōpōn Anutuu tektek ngōn yaaō omēn Aisaia pōpök ngōn epēl ēa. “Yang pultakaan omēn nampök epēl ya. ‘Aköpēen kanō wotpil weseē. Ngēsak ompyaō panē weseē.”

⁴ Son pōp pim ulpēen kosangēp pol kamel epōtök ket ēak mēak wēa. Pēl ēak pol korōpōōk yepat ket ēaō naō ureēa. ēn pim kaōmp pōt ngēntre mop pēen neima. ⁵ Yerusalem kakaanre Yutia yang poutēaanre Yotan i pouuk ka wieēa pōtēaan omnarō pim naē sē rongan ēa.

⁶Pël äak pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momëa.

⁷Son pi itaangkën Parisiire Satusi ngönën omën narö kësang puuk i momëëpënëak yesën itenak pitën epël ök mëä. “Kamalöröa morök yaalni pöl ar yaurö. Ar kön wiin nem naë waisën i nimëëma pöt Anutuuk nga elniipënëak äa pöt naalniipan. ⁸Ar lup kaip tiak wëwë pötakël önë pötakëër omnaröak arën itaangkën lup kaip tian pël ëëpnaat. ⁹Arimtë könöök epël angan. ‘Ten Apramë köröörö,’ pël angan. Ar kön wi kosang newasën wë, ‘Ten Apramë köröörö,’ pël anë pöt pangk naën. Ne niamaan kat wieë. Anutu pi apënëak pöt yok pangk aan kël epotök Apramë körö koröp orööpnaat. ¹⁰Anutu pim iner këra songöntak wia. Pöwer këra nement ulöp ompyaö nautön ëëpna pöt ku tiak es marën kotöpnaat.

¹¹“Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epopök pim ing korötepar yok pangk wak nasëngan. Ne ar lup kaip tiak arim utpetat sëp wasënëëtaan i yaaptaring yanimë. Ën puuk pöt ar Ngëëngk Pulöök i ket äak nimëën esuwesi ök arim utpetat kotak won sëpnaat. ¹²Pi pim kat yaurautaring wais kat ur rongan äak kaömp ompyaut wa pim kaömp kaatak wiipnaat. Pël äak unönre söksök pöt wa top äak es kosangwesi moolaan kot sëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa

(Maak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³Akun pötak Yesu pi Kalili yanger sëp wesak Sonök i momëëpna yak Yotan i pouukë sa. ¹⁴Pël ëën Son pi ke mourak piin epël ök mëä. “Ni oröpmorëën nook i nimëëmëak yenëaan? Ne omën pasip, ën nuukëër omën kaöap. Pötaan nuukëër yok pangk ne i nemëëmëëp. Pël äautak ni nook i nimëëmëak waisan.” ¹⁵Pël maan Yesuuk kangiiir epël ök mëä. “Ni

peene kat newiak pël ëëm. Tepër wotpil wesak Anutuu ngön pout ngaarëk öpëa pöt pangk ëëpnaat.” Pël maan Son kuure mak mëak i momëa.

¹⁶Sonök Yesu i momëën pi akun tapëtakëër imeriaan oröak itaangkën kutömwer këm nga ëën Ngëëngk Pulö int ekëpë ök sak pim rangk irë ngentia. ¹⁷Pël yaëën kutömweriaan ngön nent epël irëa. “Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent pan yaalmë.”

Setenök Yesu morök elmëa

(Maak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 Setenök Yesu morök elmëëpna yak Pulöök Yesu mësak së yang pultak omën won panëërek moulmëa. ²Pël ëën Yesu pi kaömp nanën wë këtre rööök akun 40 pël äak sa. Pël ëën ënëmak pi këënëën elmëa. ³Pël ëën Seten pi oröak morök elmëak epël mëä. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök kël epotön maan kaömp sëën në.” ⁴Pël maan Yesuuk kangiiir kaip tiak epël mëä. “Ngönëntak epël wia. ‘Kaömp pöt pëënök omnaröa wëwëet nanimpan. Anutuu këmtakaan pim ngön äaut pout ngaarëk weim öpna pöpökëër wëwë om wakaim öpnaap.” ⁵Pël maanak Setenök kaalak Yesu pi mës wak së Yerusalem ka kësang ngëëngköökë ngönën tup kaöeta möröök moulmëak ⁶epël ök mëä. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök öngkrekk sörok ola. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. ‘Anutu pi pim enselöröën maan ni ngarangk elniipnaat. Pël äak këlötök nim ingesi niwalpanëën pitök morötök akaak elniipnaat.” ⁷Pël maan Yesu pi kaalak kangiiir epël mëä. “Ngönën nenteta epël wia. ‘Aköp Anutu kaamök elniipnaaten ököök elmëëngan.” ⁸Pël maanak Seten pi kaalak Yesu mës wak së rosir wali panë naöök moulmëak omnaröa kaare yang poutre ën pitëm omnant ompyaö poutön pet elmëak ⁹piin epël mëä. “Ni nemëën rar rë nowesirak yaya neamë pö-

tak ne e yangerakë omën ompyaö epot pout nimpaat” mëä. ¹⁰ Pël maan Yesuuk epël mëä. “Seten, ni mop wiak kama sê. Pöt ngönentak epël wia. ‘Aköp Anutuun yaya mam. Pimënt kopëtapön in-ëen elmëem.’” ¹¹ Pël maan Seten pi yok Yesu pörek sêp wesak kan sêen ensel narö sê pi kaamök elmëa.

**Yesu Kalili yangerak
ya ngës rêak mëna**

(Maak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Yesu pi kat wiin Son pi omën naröak wak wii kaatak moulmëen wê pël maan Yesu pi Kalili yangerakë sa. ¹³ Pi Nasaret kak sêp wesak Kapaneam kak sê wakaima. Ka pö i kaöökë ëöök Sepulanre Naptalai yang pöraarë tekrak wieëau. ¹⁴ Pël ëen Anutuu ngönte tektek ngön yaaö omën Aisaia pöp pim ök ëa pöt kë oröa. Pöt epët.

¹⁵ “Sepulanre Naptalai yang pöraarë, i kaöökë naë, i Yotanë nal komuntakël, Kalili yang ngönën wonöröa wëaurek, ¹⁶ omën narö pörek koutak wëa pörö pit yok ëwa kësangöön itena. Ën omën pörek koutak wê wel wiak kö sêpënëak yaaö pöröa naë ëwaö yok oröa.”

¹⁷ Akun pötak Yesu pi ngës rêak ngönën epël ök maö ima. “Anutuu wa ngaöök nimëëpna akunet yok temanön yes. Pötaanök ar lup kaip tieë.”

**Yesuuk omp 4 ëak ngön
maan pim ënëm sa**

(Maak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem itaangkën omp nanang naar, namp Saimon pim yapin nent Pita, ën pim nangap Entru, piarip i kaö pöök iir yoolaan itena. Pöt piarip i kaö animaurö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁹ Pël yeem wëen Yesu pi piaripön ngön mëak epël mëä. “Arip nem ënëm

weiseë. Pël ëen nook aripön arpm i kaö animaurö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ²⁰ Pël maan piarip teëntom panë piarpm iiröt om wiak pim ënëm sa. ²¹ Pël ëen pi kaalak yesem itaangkën omp nanangën munt naar, piarpm pepapring i kaö wang naöökë rangk wê iiröt ompyaö yewasën itena. Piarpim yapintepar, namp Sems, namp Son, ën piarpim pepap Sepeti. Pël ëen pi piaripön pim ënëm sêpënëak mëä. ²² Pël maan piarip teëntom panë piarpim pepapre wangaö sêp wesak Yesuu ënëm sa.

**Yesuuk ngönën ök mëak omën
kësang pan këëkë mowesa**

(Luk 6:17-19)

²³ Yesu pi Kalili yangerak ka wieëa pötë sê omnaröen ngönën tupötë kakaati Anutuu ngönte rê moulak pim wa ngaöök nimëëpna ngön ompyaö pöt ök mëak omën yauman ke nentere nent yaaö pöröere omën koröp lup nantë utpet ëa pörö pourö këëkë moweseima. ²⁴ Pël ëen Yesu pim pël yaaö pöta ngönte aö yesem Siria yangerak oröön yang pör pangk ëa. Pël ëen omën pörek wëaurö pöten kat wiak pitëm yauman omën pourö pim ngësë mësak sa. Yauman omën pörö, narö yauman ke nentere nent kat yawiaurö. Ën këlängön kat yawia pörö, narö urmerarö pitëm lupötë wëaurö, narö om pas kawi ngentiak reireë ureim wëaurö, ën narö kosat kël waurö. Omën yauman pi-porö pourö pit pim naë mësak sêen këëkë moweseima. ²⁵ Pël yaëen Kalili yangerakaanre Tekapolis yangerak ka 10 pötëaanre Yerusalem kakaanre Yutia yangerakaanre i Yotanë nal komuntakëlaan omën kësang pan pim ënëm ëa.

**Yesu pi rosiraöök isak
ngönën ök mëëa**

5 Yesu pi omën kësang panë pim ënëm sa pöröen itenak rosir naöök së wel aisëak wëa. Pël ëën ruurö pim naë sa.
² Pël ëën pi ngës rëak ya rë moulak pitën epël ök mëëa.

**Omnaröa ërëpërëp
ëëpnaata songönte**

(Luk 6:20-23)

³ “Omën pitëmtë lupötön kön wiin ompyaut won yaë piporö Anutuuk wa ngaöök yemomë. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁴ “Omën ingre ya ilak aim wë piporö Anutuuk wiap mowasëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁵ “Omën ya wiapring wë piporö yang ngolöpra omnantëën yaö sëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁶ “Omën wëwë wotpilte öpnaaten kent ëën weë yengenti piporö Anutuuk wëwë wotpil pöt mangkën öpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁷ “Omën karuröaan yaköm yaalmëa piporö Anutuuk yaköm elmëëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁸ “Omën lup kölam wë piporö Anutuun itaampnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

⁹ “Omën mayaap wiaapnaataan weë yengenti piporöen Anutuuk pim ruurö pël mapnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

¹⁰ “Omën pitëm wëwë wotpil yaaö pötaan omën munt naröak utpet mowasën këlangön kat wiipna piporö Anutuuk wa ngaöök momëëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

¹¹ “Ën naröak itaangkën ar nem ënëm yëëan ëën pöt ökre was niaaöre utpet el-niire ngön utpet ke nentere nent ngön kaar niaaö pël yaëën pöt ërëpërëp ëëñëët.
¹² Pöt naröak tektek ngön yaaö omën

ngaan wakaima pöröaan utpet ke pil elmëëimauro. Pötaanök pitök peene ar pil yaalniin pöt, ‘Ënëmak kutömweriaan kangut kësang önaat,’ pël weseë ya kë sak ërëpërëp ëën.”

**Anutuu omnarö
tomunatre ëwaöökë ökörö**

(Maak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ “Tomunat polötë olaan söp naën yaë pöl ar yangerakë omnarö utpet ëëpanëak kaamök yaalmëaurö. Pël yaauröak to-mun pötë misëngö som sak wiaan tiar tol ëak kaalak misëng wasën pangk ëëpën? Pël naëngan. Tomun som ke piltak omnant pangk misëng newaspan. Pötaanök wa moolaan omnarö ing mësaö kan ing ëëpnaat. Ar ngön epët kasëng menak pöt tomun misëng won pöta ök sënëët.

¹⁴ “Ën es ëwaöök rö kanötë omnarö kaamök elmëën kamtaöök yes pöl ar yangerakë omnarö Anutuu ënëm sëpënëak kaamök yaalmëaurö. Ar ka naö rosiraöök wieëa pöökë ökörö. Ka pö ëlëëp wi naöpan, om tekeri wiaan omnarö maimerekaan pangk itaampnaat. ¹⁵ Ën omnarö esuwes mangiak kapita öngpök namëëpan, ngaarëk wasën kakaati ëwa ëaan omën kakaati wëaurö omnantön pangk itaampnaat. ¹⁶ Arim omnant yaaut esuwesi ök ëëp. Omnarö itenak arim Pep kutömweri wë pöpë yapinte ngaarëk wak isak apnaan omën ompyaut ëëë.”

Anutuu ngön kosangta ngönte

¹⁷ “Arök ne Moses pim ngön kosangötre tektek ngön yaaö omnaröa ngönöt wa moolamëak waisan pël wasnganok. Ne pipot wa moolamëak newaisënëp. Ngön pi tapöt kë orööpënëak waisaup. ¹⁸ Ne yaap pan niamaan. Kutömre yang epweriar won nasën wiaan Mosesë ngön kosang lup kot nent ap nasëpan, pout kë rapnaat.

¹⁹ Omën Mosesë ngön kosang lup kot panë nent wa moolëak naröen tapël ëëpënëak mapna pörö pit omën Anutuu wa ngaöök momëëpnaaröa ikanöök öpnaarö. Ën omën ngön pöt pout ngaarek wak naröen tapël ëëpënëak mapna pörö omën Anutuu wa ngaöök momëëpnaaröa naë kaö sak öpnaarö. ²⁰ Ne niamaan kat wieë. Arim Anutuu ngönte ngaarëk wak wewë wotpil yaaö pötak omën ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omnaröa pël yaaö pöt il newasën ëëpna pöt ar Anutuu naë rë olëak wëen wa ngaöök nanimëëpan.”

Ya sangën yaauta ngönte

(Luk 12:57-59)

²¹ “Ëaröen ngön ök mëëa pöt ar yok kat yawiaurö. Pöt epët. ‘Ni nim karip mëngkanok. Ën ni namp pël ëëmë pöp ngön yaatak oröömëëp,’ pël yaan kat wi yeë. ²² Ën nook pöt ök niamaan kat wieë. Omën namp pim karipön ya sangën ëëpna pöp pi ngön yaatak orööpnaap. Ën namp pim karipön utpet wesak mapna pöp pi ngarangk wotöököröa naë oröak ngön ya mëmpnaap. Ën namp pim karipön, ‘Kaökaö,’ kip mapna pöp pi es parëaöökë yaö sëpnaap. ²³ Pötaanök ni omën nant Anutuun kiri wiimëak wak së kiri yawiaurek wë kön wiin nim karipëen utpet elmëen pi niiring ngön wieëaupök ëanëen pöt ²⁴ sëp mowasum. Pël ëak om kiri yaauta naë wiak kaalak së. Pël ëak nim karipring arpm ngön wieëa pöt wilak wotpil wesak sëak Anutuun yowe wiim.

²⁵ “Ën omën nampök ni ngön yaatak nuulëëpënëak yaan pöt ngön yaaurek nasën wieëaar ngön pöt teëntom ë pet irak ngöntre kar ëëë. Pöt puuk ni omën ngön ë pet yairaupë moresu nuulëen polisöröa moresu wes nimëen wii kaatak nuulnëëpanëen. ²⁶ Ne yaap panë niamaan kat wi. Ni pörök wë teënt naaröön-

gan. Nim karipë kangut pet pan ir olëakök oröömëëp.”

Öngre omp wëwëet utpet yawesauta ngönte

²⁷ “Ngön kosang nent yaan ar yok kat yawiaurö. Pöt epët. ‘Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok.’ ²⁸ Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Omp namp öng nampön itenak kent kön wiin pöt yok könöök öng ngësëp sëp yewas. Pël ëak öngre omp ë ngön kosangët ilap riak saun yokoir. ²⁹ Ën omën nent nim it yaapkëöök itaampë pötak wak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ti moolam. Pöt koröp kaö nentak elniin utpet ëak nim koröp pou es parëaöökë sëpanëen koröp kaö kopët pöt won wasumë pötakëer ompyaö. ³⁰ Ën nim mor yaapkëewesök kentöökë ënëm ëak utpet nent ëëmë pöt nim mor pöwes kama il moolam. Pöt koröp kaö nentak elniin utpet ëak nim koröp pou es parëaöökë sëpanëen koröp kaö kopët pöt won wasumë pötakëer ompyaö.”

Öngre omp wes yamëauta ngönte

(Matiu 19:9; Maak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ “Ngön kosang munt nenteta epël yaan ar yok kat yawiaurö. ‘Omp namp pim öngöp wes mëëpënëak pöt öngre omp yailauta pepewer pim öng pöp mamp.’ ³² Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Omën namp pim öng omp nga naën yaaupök wes mëëpna pöt pim pël elmëëpna pötaan öngöp omp munt namp yokoirëm öngre omp ë ngön kosangët ilap riak saun koirëpnaat. Ën namp pi munt nampë öng wes mëëa pöp koirëpna pöt piita öngre omp ë ngön kosangët ilap riak saun koirëpnaat.”

Tiar ngön nent kosang wasëpenëak ngaarëkël wesak angan

³³ “Ën ngön kosang munt nent ëaröen ök mëëa pöt ar yok kat yawiaurö. Pöt

epët. ‘Ni omën nent eëmeäk Aköpë
ëöetak kaar kosang wesak anganok.
Omën nent pël eëmeäk pim ëöetak
kosang wesak pöt ngaarëk wëen këet
orööp.’ ³⁴ Ën nook pöt, ök niaaman kat
wieë. Ar ngön nent kosang wasënëak
ngaarëkël wesak yaap pël anganok,
won pan. Ar kutömweriil wesak kosang
wasnganok. Kutöm pöwer Anutu pim
wëauwer pötaanök. ³⁵ Ën e yangerakëlta
mëak kosang wasnganok. Yang epëreta
Anutu pim ingesiarë urte pötaanök. Ën
Yerusalem kakëlta yapin mëak kosang
wasnganok. Yerusalem pö Omp Ak
kaöapë ka kësangö pötaanök. ³⁶ Ën nim
kepönöökëlta ngön nent kosang was-
nganok. Nuuk yok pangk kepön ëp naön
maan kööre kölam naëpan pötaanök.
³⁷ Ar omën nent eëneäk pöt om, ‘Mak, ne
pël eëmaap,’ pöt pëen an. Ma omën nent
naën eëneäk pöt om, ‘Won, pël naëgan,’
pöt pëen an. Arim omën nantëël mëak
kosang wasënëak ngön munt nant anë
pöt Setenë naëaan orööpnaat.”

Omën nampök utpet yaalniin pöt kangiir elmëëgan

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Ngön kosang nent epël yaan ar yok
kat yawiaurö. ‘Omën nampök nim it naö
utpet nuwasën pöt kangiir pim naö ut-
pet mowasumëp. Ën omën nampök nim
kë naö nitiin pöt kangiir pim naö moti-
imëp.’ ³⁹ Ën nook pöt, epël niaaman kat
wieë. Omën nampök ni utpet yaalniin
pöt kangiir elmëëganok. Ën omën nam-
pök nim kerëm yaapkëetak nimöön pöt
katnëeteta nimööpnaan mowasum. ⁴⁰ Ën
omën nampök nim ulpëen iriip öpënëak
ngön yaatak nuulëak ngön nent nimëen
wesak niaan pöt ulpëen rangkëëpta përe
mamp. ⁴¹ Ën omën kaö nampök kan
mëntöök omën nant wak sumëak kosang
wesak niaan pöt nuuk kan waliöököl
wak sum. ⁴² Ën omën nampök ni omën
nant pi mampëak kimang yeniaan pöt

mamp. Ën nampök nim naëaan omën
nant yaam öpënëak yaan pöt keimön
ëënganëp mamp.”

Kööre tokörö lup sant elmëëpa

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Ngön kosang nent epël yaan ar
yok kat yawiaurö. ‘Nim karipön lup sant
elmëëm. Pël ëak nim kööre toköpön
kaaö elmëëm.’ ⁴⁴ Ën nook pöt, ök nia-
maan kat wieë. Arimëen kööre tok yaal-
niaurö lup sant elmëen. Ën utpet yaal-
niaurö Anutuuk kaamök elmëëpnaan ki-
mang man. ⁴⁵ Ar omën ke pilöt eëne
pöt arim Pep kutömweri wëaup pim
ru panë sënëet. Pöt puuk pim këtëpön
maan omën utpetere ompyaö pouröa
rangk yema. Ën pi tapöpök pim kopi-
irenta maan omën wotpilre korar pouröa
naë yepel. ⁴⁶ Arën lup sant yaalniaurö
kangiir elmëenë pöt Anutuuk ompyaut
nimpnaat ma? Won. Utpet yaaurö pitta
lup sant tapël elmë yaë. ⁴⁷ Ën arimtë
karuröenökëer sant mowasënë pöten
kön wiin arök omën muntarö il we-
sak ompyaö eën sa ma? Won. Omën
ngönën wonörö pitta sant tapël mowas
yaë. ⁴⁸ Pötaanök arim Pep kutömweri
wëa pöpë ompyaö wotpil wë pöl arta
ompyaö wotpil wë arim kööre toköröen
ompyaö moweseim ön.”

Omën il ngentingenti yaaö pörö kaamök yaalmëauta ngönte

6 “Ar arimtën ngarangk këëkë eën.
Arim ngönën yaat omnaröa ëöetak
pit itenak arën kön wiin ompyaö ëëpna
pöl wesak mëngkanok. Pël eëne pöt
arim Pep kutömweri wëaup kön wiin
ompyaö naën eën ompyaö kangut nan-
ingken ëëpnaat.

² “Ni omën il ngentingenti yaaurö
omnant kaamök elmëëmëak pöt kaar
yaauröa ök elmëëganok ëlëp mamp.
Kaar omën pörö pit omën muntarök
itenak pitëmëen wak isak apëna yak

omën il ngentingenti yaaurö kaamök ëak omnant ngönën tupötëere kamtatë omnaröa itöök yemengkaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëen wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit puorö ënëmak Anutuuk kaalak ompyaö kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ³Ni pöt omën il ngentingenti yaaurö kaamök elmëëmëak pöt omnant ëlëep panë wesak mamp. Nim mor yaapkëewesök omnant yemangkën katnëewesi ewat nasën ëëpna pöta ök karuröak nim mampëëtön ewat nasën ëëp. ⁴Ni omnant ëlëep mampë pöt nim Pep omën ëlëep pipotön ityeengkaupök ompyaö kangut nimpnaat.”

Anutuun ök yamëëauta ngönte

(Luk 11:2-4)

⁵“Ar Anutuun ök manëak pöt kaar omnaröa yaaul ëënganok. Pit omnaröak itenak pitëmëen wak isak apëna yak ngönën tupötë kakaatiire kamtatë, omnaröa itöök, tauëë Anutuun ök mapnaaten kent yaaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëen wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit ënëmak Anutuuk kaalak kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ⁶Ar Anutuun ök manëak pöt arimtë kaatë kakaati së kan wariak arim Pep ëlëep wë pöpön ök man. Pël ëënë pötak arim Pep ëlëep yamëëautön ityeengkaupök kangut nimpnaat.

⁷“Arim Anutuun ök yamëëautë ngönën wonöröa ök ëak ngön paspas nentere nent kësang anganok. Pitëm pël yaaö pöt, pitëmtok kön wiin ngön wali yemaan Anutuuk kat mowiipnaat wesak pël yaaurö. ⁸Ar pitëm ök ëënganok. Pep piin kimang nemaan wëen arim ap yewesautön ewat yaaup. ⁹Pötaanök ar Anutuun epël ök man.

“Tenim Pep kutömweri wëaup, nim yapinte ngëengk wiaap.

¹⁰Ni wais wa ngaöök nimë.

Kutömweri wëaurö nim këm ngön ngaarëk yeö pöl e yangerak wëaurö teenta tapël ëënëak kent yaë.

¹¹Ni peene kët epta könkön kaömp nimp.

¹²Tenim saunatë kangut kërë nuula.

Tenökta omnaröa saun tenimëen yaalni pötë kangut tapël kërë yemoolak pötaanök.

¹³Moröktak nuulëënganëp, pim naëaan ent ë nuulë.’

¹⁴“Yaap, ar omnaröa arimëen utpet elniauta kangut kërë moolanë pöt arim Pep kutömweri wë pöpökta arim utpet yaautë kangut kërë nuulapnaat. ¹⁵Ën ar omnaröa arimëen utpet elniauta kangut kërë nemoolaan ëënë pöt arim Pepap puukta arim utpet yaautë kangut kërë nanuulaan ëëpnaat.”

Kaömp ngës olëak wëauta ngönte

¹⁶“Ar Anutuun yak kaömp ngës olëak pöt omën ngön kaar yaauröa ök koöre sap ëak önganok. Pit kaömp ngës olëak wë pël yaëen omnaröak pitën itenak wak isak apëna yak koöre sap ëak wëaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëen wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit puorö ënëmak Anutuuk kaalak ompyaö kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ¹⁷Ar kaömp ngës olanëak pöt arim wëaul uwari mëak arim këere wot kanöt iirën. ¹⁸Arim kaömp ngës olëak önë pöt, omnaröak itenak ewat nasëpan, arim Pep ëlëëptak wë pöpökëer itaampnaan pël ëën. Pël ëënë pötak arim Pep ëlëep pipotön ityeengkaupök ompyaö kangut nimpnaat.”

Omën ompyaut wieëauta ngönte

(Luk 12:33-34)

¹⁹“Ar yangerakë omnant iwal ka ëëre kumkum ë, omnaröak ka pör menak këkain wë pël yaaut kësang wiak önganok. ²⁰Anutuuk arimëen omën ompyaut kutömweri ningkën

önëen omën ompyaut ëë. Kutömweri pötökëer iwal ka ëëre kumkum ë, ën omnaröak ka pör menak këkain wë pël naën yaaut. ²¹ Arim omën ompyautë wia pörökël arim könötta wiaapnaat.”

**Tiarim itöörar koröpöökë
rampewesi ök**

(Luk 11:34-36)

²² “It pipöörar arim koröpöökë rampewesi. Arim itöök omnant itenak kön ompyaut yawiin pöt arim lupötë rampewesi yaë pöl ëwa ompyaö ëaapnaat. ²³ En arim itöök omnant itenak kön utpetat yawiin pöt arim lupötë koö olëaapnaat. Pötaanök arim lupötë ëwa wia pipët koö olapna pöt koö pöt sasa kësang panë olëaapnaat.”

**Tiar Anutuu yaatere monere uröma
yaat mëngkre mëngk namëngkan**

(Luk 16:13)

²⁴ “Omën nampök yok pangk omën omp ak naarë inëen naën ëëpnaat. Pi nampön kaaö yaalmëem nampön ngön-tre kar elmëëpnaat. Won ëen pöt, kangiir nampë naë rë olëak wë namp kasëng mampnaat. Pötaanök arta tapël Anutuu yaatere monere uröma yaat mëngkre mëngk namëngkan.”

Kön selap yaauta ngönte

(Luk 12:22-31)

²⁵ “Pötaanök ne arën epël ök yeniak. Ar arimtë wëwëetaan kön selap ëak epël anganok. ‘Tiar kaömpöt tarëkaan öpen? Ma iit tarëkaan öpen?’ Ën koröpöönta kön selap ëak epël angan. ‘Oröpötök kör koëpen?’ Kaömp pöt këët won, wëwëetakeër këët. Ën ulpëenre poë koröp pöt këët won, koröpöökëer këö. ²⁶ Ar intöröen kön wieë. Pit kaömp ngëntak nëëre wa peram wi pël naën yaauröak arim Pep kutömweri wë pöpök kaömp koir mangkën neim wë. Omnarö arök intörö il yewas. Pötaanök pi

ngarangk elniipnaat. ²⁷ Ma arim naëaan nampök weëre kosang wia pöt yok pangk pimtë wëwëeten kön selap ëak kot nent wali wes ulmëëpën sa ma? Won. ²⁸ Ën ar tol ëënak ulpëenre poë koröpötëen kön selap yeë? Ar polpol putön kön wieë. Pit pitëm ulpëenre poë koröpötëen ya namëngkën yaë. ²⁹ Pël yaëëtak ne epël ök yeniak. Omp ak Solomon pi omnant kësang wieëaupök ë rangiak wakaima. Pël ëaap pim ë rangiatök polpol pu pötëët il nemowasën. ³⁰ Këra pu ompyaut ya lupöök peene yaarö, ëlpamök tiak es marën won sëpnaat pël yewas pipotta Anutuuk maan ompyaut yaarö. Kön wi kosang panë newasënörö ar pöt, Anutuuk koröpöökë kaamököt nin yaë. ³¹ Pötaanök ar kön selap ëak epël anganok. ‘Tiar kaömpöt tarëkaan öpen?’ ma ‘iit tarëkaan öpen?’ ma ‘Oröpötök kör koëpen?’ pël angan. ³² Omën ngönën wonörö pit omën pipotëen kön kësang wia. Pël ëaap arim Pepap ar wëwë koirëneën iire kaömp nënë pöten kön wiak nimpnaat. Pötaanök omën pipotëen kön selap ëëngan. ³³ Ar pöt, wot rëak Anutuuk wa ngaöök nimëen wëwë wotpil pim önëak niia pöt önëen weë ngentieë. Pël ëënë pötak yangerakë omën pipotta koir nimpnaat. ³⁴ Pötaanök omën nant ëlpamök orööpna pötön peene kët eptak kön selap ëënganok Wangam kan orööpna akun pötakökëer omën pötön kön wiin. Ën kët nantë könömöt yaaröön yok pangk pötëen kön wiinëët.”

Omnaröa wëwëat wël yaauta ngönte

(Luk 6:37-38, 41-42)

7 “Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl ar elniipanëen omnarö kom ëak ngön ë pet yairaupë yaë pöl elmëëngan. ² Arök omnaröaan ngön ya ke nal wesak mompunë pöt Anutuuk kangiir ke tapël wesak arimëen elniipnaat. Ën arök omnant omnaröaan elmëëne pöt Anutuukta

tapël kaip ti nimpnaat. ³Ni tol ëënak nim karipë itöök ulöl kotten iteneëak nimtëöökë këra elten kön nawiin yaën?

⁴Nimtëöök om wiaan ni tol ëak karipön epël maan pangk ëëpën? ‘Ni kat newiin ne nim itöök ulöl wia pipët niömaan.’

⁵Kaar omnamp, ni nimtë itöök këra elte wia pipët wakök këëkë iteneë nim karipë itöök ulöl wia pipët wëen pangk ëëpnaat.

⁶“Omën utpet kentöröa ök pörö Anutuu ngön ngëengkët kontak mengkanok. Pël ëënë pöt arim ë rangiat ent ëak polöröa naë olanë pöta ök yaë. Ënak pol pöröak ing samsam yeem kaalak kaip tiak arimënt kant nimpnaat.”

Anutuun ök yamëëauta ngönte

(Luk 11:9-13)

⁷“Kimang maim olëak omën këët önëët. Ngaöl ëeim säak këët koirënëët.

Kanwer körangkörang maimën të niwiipnaat. ⁸Anutuun kimang yamëëauröak omnant yeö. Ngaöl yaauro Anutuu naëaan këët yokoir.

Kanweri körangkörang yamëëauröaan Anutuuk të yemowi. ⁹Arim naëaan runga namp këënëën pepapön kaömp kimang maan këlö kor mampën ma?

¹⁰Ma animautaan kimang maan kamal utpet namp wa mampën ma? Won.

¹¹Ar omën utpetaröak arim rungaarö omën ompyaut men yeë pöl arim Pep kutömweri wë pöpök il niwesak omën piin kimang manë pörö omën ompyaut kaö wesak nimpnaat.

¹²“Arim omnaröak omën ompyaut el-niipënëak kent kön yawi pipël arök kangiiir pitën elmëën. Ngön piptak Mosesë ngön kosangötre tektek ngön yaaö omnaröa ngönöt kepön erën ëak wia.”

Wëwë kosangta kanër kotur

(Luk 13:24)

¹³“Ar kan koturak ilëak wëwë kosangta kanöök sën. Kö yesaurekë kanër kaöer, ën pörekë kanö kaöaö. Pötaanök omën selap ilëak yesau. ¹⁴Ën wëwë kosangtakël yesa kan pör kotur. Kan pöök sëpenëak pöt pomp ëak omën selap won kopët nampnampök koirak yesau.”

Tektek ngön yaaö kaar omnaröaan ngarangk këëkë ëëpa

(Luk 6:43-44; 13:25-27)

¹⁵“Ar tektek ngön yaaö omën kaaröröaan ngarangk këëkë ëën. Pit arim naë wais wëen ar pitëm koröpötön pëen itenak pitën kön wiin pol sëpsëpöröa ök ëpre wiap yaauro pël wasënëët. Pël ëënëëtak pitëm lupötë

kent toköröa ök nga panë wia. Pötaanök ar utpet niwasëpnaarö. ¹⁶Ar pitëm omnant yaaütön itenak songönten ewat sënëët. Pöt wëleri eer nautpan.

Ën rakësaöök kasu nautpan. ¹⁷Këra ompyaut ulöp ompyaurö yaut. Ën këra utpetat ulöp utpetarö yaut. ¹⁸Këra ompyautök ulöp utpetarö nautpan. Ën këra utpetatök ulöp ompyaurö nautpan.

¹⁹Ën këraat ulöp ompyaurö nautön ëëpna pöt ku tiak es marën kotöpnaat. ²⁰Pötaanök tektek ngön yaaö omën kaaröröa omnant yaaütön itenak pitëm songönten ewat sënëët.

²¹“Ar epël kön wiingan. ‘Omën neen, “Nem Aköp,” pël yenëa pörö pourö Anutuu wa ngaöök yamëëautak ilapnaarö,’ pël wasngan. Nem Pep

kutömweri wëaupë kentöökë ënëm yaaö pöröakëër pël ëëpnaarö. ²²Ënëmak akun kaöaöök omën kësang wais neen epël neapnaat. ‘Aköp, ten nim urtak wë

Anutuu ngönte ök aöre omën naröa lupötëaan urmerarö waö ë momëëre omën weëre kosang it ngölöp kësang

nant pet ë pël eimaut.’ ²³Pël neaan ne pitën epël memaap. ‘Utpet omnarö aë, ne arën köpël. Ar mop newiak kama seë.”

**Ka ök yarëauta songön
nenteparë ngönte**

(Luk 6:47-49)

²⁴“Omën nem ngön epët kat wiak ngaarëk öpna pörö pit omën kön ompyaö wieëaup ka weit ök rëa pöpë ökörö. ²⁵Pël ëën kopi kësang panë pelak i nga urak kent kësang nempel möak ka pöt tööl noolaan ëa. Pöt ka pöta wapöt yang weitak wesirak taë ë ulmëa pötaan. ²⁶Ën omën nem ngön epët kat wiak ngaarëk naön ëëpna pörö pit omën kaökaup pim kaat i kosemeri pisöök ök rëa pöpë ökörö. ²⁷Pël ëën kopi kësang panë pelak i nga urak kent kësang nempel möak ka pöt töölak sasa utpet wes olëa.”

²⁸Yesu pi ngön epët ök më pet yairën omën pim naë wa rongan ëa pörö pourö pim ngön pötaan yaan panë sa. ²⁹Pöt pi pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa pötaanök.

**Yesuuk omën kësë ëa
namp ompyaö mowesa**

(Maak 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 Yesu pi rosiraöökaan kaip tiak yeng-maan omën rongan kësang panë nempel pim ënëm sa. ²Akun pötak omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mëëa. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëët.” ³Pël maan Yesu mores el mëak pim rangk mowiak epël mëëa. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” Pël maan tapëtakëër pim kësëat won sa. ⁴Pël ëën Yesuuk piin ngön epël mëëa. “Kat wi. E yaalni epëta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël ëak

omnarö nim ompyaö san pöt ëwat sëpnaa Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.”

**Yesuuk nga omnaröa wotöök nampë
inëën ruup ompyaö mowesa**

(Luk 7:1-10)

⁵Ënëmak Yesu pi Kapaneam kakë sa. Pël ëën Rom nga omnaröa wotöök namp së piin ngön kosang wesak epël mëëa. ⁶“Aköp, nem inëën ruup pi yauman ëak pim kosat kël wak këlangön kësang yaëën komun ureim kaatak wia,” pël mëëa. ⁷Pël maan epël mëëa. “Ne së ompyaö wasumaap.” ⁸Maan nga omnaröa wotöököpök ngön kangit epël mëëa. “Aköp mosëp. Ne ompyaup talte nem kaatak waisum? Ni om eprek wë këm pëentak aan nem inëën ruup ompyaö sëp. ⁹Pöt ne omën isauröa ikanöök inëën yaaupök nem iri nga omnarö wë. Pötaanök nook nampön, ‘Së,’ maan sëpnaat, nampön, ‘Wais,’ maan waisëpnaat, ën nem inëën ruupön, ‘Pël ë,’ maan pël ëëpnant. Pötaanök nim naë weëre kosang wieëaup pöten ne kön wiin ni maan nem inëën ruup yok pangk ompyaö sëpnaap.” ¹⁰Pël maan Yesu pi kat wiak yaan sak omën pim ënëm yesa pöröen epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Israel omnarö arim naë kön wi kosang yewesa epël nent nokoirën ë yeë. ¹¹Kat wieë. Omën kësang panë yang we naöökaan naöök, këtëpë yengampiaulaanre së yeilëaulaan omën pörö wais Apramre Aisakre ën Yakop pitëm naë kutömweri wel aisëak kaömp nëmpnaarö. ¹²Pël ëëpnaaröak Anutuuk Yuta omën narö kutömweri së öpnaarö pël yewesa pörö koö panëetakël wa moolaan wë ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaarö.” ¹³Pël mëak pi kaip tiak nga omnaröa wotöököpön epël mëëa. “Ni së. Nim omën orööpënëak kön wi kosang yewesan pöt nim naë orööp-

naat.” Pël yemaan akun tapëtakëer pim inëen ruup ompyaö sa.

**Yesuuk Pita pim lëlamöp
ompyaö mowesa**

(Maak 1:29-34; Luk 4:38-39)

¹⁴ Yesu pi së Pita pim kaata kakaati ilëak itaangkën pim öng lëlamöp yauman koröp es nga kaö nent yeem ka ureëa. ¹⁵ Pël ëen Yesu pi pim moresi mor moön yauman koröp es nga pöt won sëen pi wal ëak kaömp ar ë mena.

**Yesuuk omën narö
kësang ompyaö mowesa**

(Maak 1:32-34; Luk 4:40-41)

¹⁶ Wiap kan koö olapënëak yaëen omën naröak yauman omën kësang pan pitëm lupötë urmerarö ilëak wëa pörö pim ngësë wak sa. Pël ëen pi urmeraröen nga mëak pitëm lupötëaan waö ë momëak yauman yaurö ompyaö mowesa. ¹⁷ Pël ëa pötak tektek ngön yaaö omën Aisaia pöpë ngön epël ëa pöt kë oröa. “Pi tiarim yauman won nuwesak këlangön pöt kama wak sa.”

**Omën naar Yesu
ënëm sëpënëak mëa**

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yesu pi itaangkën omën rongan kësang nempel pi wa taap elmëak wëen pim ruuröen i kaöökë ëngk komuntakël sëpnaan ko ëëpënëak mëa. ¹⁹ Pël yaëen omën ngön kosangötë ngarangk nam-pök piin epël mëa. “Rë yanuulaup, nim yasumëët ne ënëm elniimaap.” ²⁰ Pël maan Yesuuk kangiir epël ök mëa. “Kent tokörö pit pitëm ka yauraut wia. Ën intörö pitta pitëm ka ëpöt wia. Pël ëaatak Omën Këep nem ka uröma kaat won.” ²¹ Pël maan omën munt pim ënëm yaaö nampök epël mëa. “Aköp, ni yok pangk kat newiin wet rëak së nem pepap yang kel weerum.” ²² Pël maan Yesuuk epël mëa. “Mosëpnerek ni nem ënëm

wais. Omën nem ngönte ngaarëk naön yaaö pöröak yok pangk wel pitëm karurö yang kel weerëpnaat.”

Yesuuk kent kësangöön maan won sa

(Maak 4:36-41; Luk 8:22-25)

²³ Pël mëak Yesu pi wangaöök ilaan pim ruurö pitta tapël ëak piiring sa. ²⁴ Pël ëen kent kësang nempel möön i kaö maat kësang panë möak wangaöök ilaan utpet ëak iri i kaöök ilapënëak yeëa. Pël yaëen Yesu pi om ka kun sak wieëa. ²⁵ Pël ëen Yesuu naë së it moilak epël mëa. “Aköp, tiar kö sëpenëak yeëerek ni ten kaamök elni,” pël mëa. ²⁶ Pël maan Yesu pi pitën epël mëa. “Ar tol ëenak kas yeë? Arim kön wi kosang yewesaut om kot panë wieëan epët.” Pël mëak pi kentöore i kaöön nga maan kentö leng ëen kaö maatta won sa. ²⁷ Pël ëen pit yaan sak neneren epël mëa. “Elei, omën epop ke tolëel namp apen? Puuk kentre kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

**Yesuuk omën naarë lupmeriarëaan
urmer narö waö ë momëa**

(Maak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Pit i kaöökë ëngk komuntak së Katara yangerak oröön omën urmeraröaring wëa naar Yesuu naë së koirä. Omën pöaar piarip wel yangaöök wakaimën omnarö piaripön itaangkën nga panë sak wëen kas ëak piarpim naë nasën ëeima. ²⁹ Pël ëen piaripök merëk ë olëak Yesuun epël mëa. “Yesu, ni Anutuu Ruup. Ni ten tol elniimëep? Akun kaöaö temanöm nasën wiaan këlangön kat niwiimëak yaën ma?” ³⁰ Akun pötak pol narö kësang kamaarek wë kaömp neim wëa. ³¹ Pël ëen urmeraröak kosang wesak piin epël mëa. “Ni ten waö ë nimëëmëak pöt pol ëngkoröa lupötë öngpök wes nimëëm.” ³² Pël maan, “Yok seë,” pël maan pit së polöröa lupötë öngpök ilëa. Pël ëen pol

pörö kas pöömpö sē parēäöök oröak i kaöök ilēak em pērēak wel wia. ³³Pēl ēēn omēn pol ngarangk yaaō pörö kas sē pitēm ka kaöäöök oröak omēn urmeraröaring wakaima pöaarē naē oröa pöta ngönöt ök mēēa. ³⁴Pēl ēēn ka kaō pöökē omēn pourö Yesuun itaampö sa. Pēl ēäk sē koirak pitēm yanger sēp wesak kaalak kaip tiak sēpēnēak ke urak mēēa.

**Yesuuk omēn kosat kēl wa
namp ompyaō mowesa**

(Maak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 Yesu wangaöök ilēak pim ruuröaring kaalak i kaöökē ēngk komuntakēl sē Kapaneam kak oröa. ²Pēl ēēn omēn narö omēn kosat kēl wa namp urweri wiak wak Yesuu naē sa. Pēl ēēn Yesu pitēm kön wi kosang yewesauten itenak omēn kosat kēl wa pöpön epēl ök mēēa. “Nem ruup, ne yok nim saunatē kangut ent ē yanuulak. Pötaanök ni ya kē sak öm.” ³Pēl maan omēn ngön kosangötē ngarangk narö neneren epēl mēēa. “Omēn epop, ‘Ne yok nim saunatē kangut ent ē yanuulak,’ pēl yemaan Anutuun yapinte wa ngep yaalmē. Ya pöt Anutu pimtēt.” ⁴Pēl yemaan Yesuuk pitēm könre lupötön itenak epēl mēēa. “Ar tol ēēnak kön utpet pipot yawi? ⁵Pöt nem omnampön, ‘Nim saunatē kangut ent ē yanuulak,’ ngön pēl yemak pöt kengkēnte. Pöt ar ngön pöta kēēt tekeri nasēn ēēn ar nem ngön pöt yaap ma kaar pēl newasngan. Ēn nem omnampön, ‘Wal ēäk sē,’ ngön pēl yemak pöt könömēt. Pöt nem ngön pöta kēēt tekeri sēēn ngön pöt yaap ma kaar pēl wasēnēēt. ⁶Pötaanök ar ne kaar omēn wonöp Omēn Kēēp e yangerak wē weēre kosang wak saunatē kangut ent ē yemoolak pöten ēwat sēnēak epēl ök yemaan iteneē.” Pēl mēak kosat kēl wa pöpön epēl mēēa. “Ni wal ēäk komönönte wak nim kaatakē sē.” ⁷Pēl

maan pi wal ēäk pim kaatakē sa. ⁸Pēl ēēn omēn kēsang pöten itenak kas ēäk Anutuuk weēre kosang ke pilte omēn moresi mena pötaan pit Anutuun ping wesak mēēa.

**Yesuuk Matiuun pim
ēnēm ēēpēnēak mēēa**

(Maak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹Yesu pi pörek sēp wesak yesem takis yewa omēn namp Matiu ne nem takis yewa kaatak wēēn itenak epēl yenēa. “Ni nem ēnēm elnē.” Pēl neaan ne wal ēäk omnant sēp wesak pim ēnēm saut.

¹⁰Yesu pi nem kaata kakaati wais wel aisēak kaömp yenēn takis yewaare saun omēn munt narö kēsang wais Yesure ten pim ruuröaring wel aisēak kaömp naut. ¹¹Pēl yaēēn Parisi ngönēn omnaröak pöten itenak ten pim ruuröen epēl niiaut. “Arim rē yanuulaup pi tol ēēnak omēn takis yewauröere saun omnaröaring kaömp ngawi yen?” ¹²Pēl yeniaan Yesu kat wiak kangiir epēl mēēaut. “Omēn yauman wonörö rota ngēsē nasēn. Yaumanringöröakēēr ro-taaröa ngēsē sa yaē. ¹³Ar pöt, sē ngön nent ngönēntak epēl wia pöta songön-ten kēēkē kön wiin. ‘Ne ar nemēēn animaurö kiri ar elnēēnēēten kaaō. Nem kentöök ar omnarö yaköm ēēn ompyaō elmēēnēētenök kent yaē,’ pēl wia pöten kön wieim ön. Ne omēn pitēmtēn kön wiin wotpilörö pēl yewas pörö lup kaip tiipnaan memēak newaisēn. Won, omēn pitēmtēn kön wiin saun yaaurö pēl yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipēnēak waisaup.”

**Omēn naröak Yesuun kaömp ngēs
olēak wēautaan pēēl mēēa**

(Maak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴Akun pötak Sonē ru narö Yesuu naē wais epēl mēak pēēl yema. “Ten Parisi ngönēn omnarö Anutuun yak kaömp ngēs olēak wēaurö. Ēn nim ruurö pit

tol ëënak kaömp ngës olëak naön yaë?"

¹⁵ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëaut. "Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröaring wëen karuröak yaköm ëen kaömp ngës olëak öpën ma? Won pan. Peene wë öng öpna pöp karuröaring akun wali naön ëëpnaat. Pi peene wëen omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëer pim karurö yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëer nem ruurö neen yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat.

¹⁶ "Omën namp poë koröp ngölöpöokaan kaö nent ilak ulpëen ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngölöp pötak ulpëen ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. ¹⁷ Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngölöpöt kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëen pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngölöpöt kep ngölöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat." Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngölöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

Yesuuk ngarangk nampë koontupre öng namp ompyaö mowesa

(Maak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu pi ngön pöt ök yemëem wëen ngarangk namp wais pim naë rar rë mowesirak epël yema. "Nem koontup peene ngölöp wel wia. Pël ëaarek ni wais mores pim rangk mowiin kaalak öp sëp." ¹⁹ Pël maan Yesu pi wal ëak ten pim ruuröaring omp pöpring saut.

²⁰ Pi kan yesën öng namp öng yauman ëeim wëen krismaki 12 ëak saö namp kasngaël wais pim mores ulpëënëpök mësël yaalmë. ²¹ Pöt, "Ne om pim ulpëënëpök mësël elmëëma pöt ompyaö

sumaat," pimënt kön pël wesak pël yaë. ²² Pël ëen Yesu pi kaip ti itenak epël yema. "Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak öm." Pël maan öng pöp tapëtakëer ompyaö yes.

²³ Yesu pi së ngarangkëpë kaatak oröak itaangkën omnarö koontupëen yak yaköm ëen pitëm yaaul nger pëëp mempöore ngön kaëp ilö pël eim wëa. ²⁴ Pël ëen pi pitën epël yema. "Ar mop wiak ka tomökël oröëë, koont epop wel nawiin om ka ura." Pël maan pit sömre ëlak ya. ²⁵ Pël yaan Yesu pi omnarö tomökël wes momëak koontupë wieëa pörek ilë moresi wëen wal ëaut. ²⁶ Pël ëen pim pël elmëa pöta ngönte yang pörek ka poutë sa pet ira.

Yesuuk omën it il tëa naarre ngön won sa namp ompyaö mowesa

²⁷ Yesu pi ka pö sëp wesak ten pim ruuröaring yesën omën it il tëa naar pim ënëm yewaisem ngön ë olëak epël yema. "Yesu ni Tewitë ëapök tenipön yaköm kön niwi." ²⁸ Pël maan Yesu pi pim ka sëpënëak ëa pötak ilaan omën it il tëa pöaar pim naë waisën pëël mëëaut. "Arip kön wiin ne yok pangk ompyaö niwasum ma?" Pël maan piaripök kangiir epël yema. "Aköp, mak." ²⁹ Pël maan piarpim itöörarë mësël elmëak epël yema. "Arpim kön wi kosang yenewas pötak ne ompyaö yanuwas." ³⁰ Pël maan piarpim itöörar nga ngëna. Pël ëen Yesuuk kosang panë wesak epël yema. "Omnaröen ök manganok." ³¹ Pël maan piarip së Yesu pim pël elmëa pöta ngönte yang pörekë omnaröen ök maan yang pörek pangk ë pet ira.

³² Ten kaalak ka pöt sëp wesak kan yesën omën narö omën urmerapök elmëen ngön won sak wëa namp Yesuu naë wak waisa. ³³ Pël ëen Yesuuk urmer pöp waö ë momëen omën ngön won sak wëa pöpök ngön yaan omnarö kat

wiak yaan sak epël ya. “Elei, tiar omën ke epël nent Israel yangerak oröön itnaangkën äaut.” ³⁴Pël yaan Parisi ngönën omnaröak epël yema. “Urmeraröa kaöapök kaamök elmëen urmerarö waö ë yemomë,” pël yema.

Yesuuk omnaröen yaköm elmëa

³⁵Yesu pi ten pim ruuröaring ka kotre kaö poutë imeë pitëm ngönën tupötë ngönën rê moulööre Anutuuk wa ngaöök nimëëpna ngön ompyaö pöt ök maö, këlangönre yauman ke nentere nent ompyaö mowasö pël elmë imaut. ³⁶Pël yeem pi omën selap pan itenak pitën kön wiin pol sêpsêp ngarangk wonöröa ök kön irikorrëng wë weëre kosang won wëen itenak pitën yaköm kön wia. ³⁷Pël äak pim ruurö tenën epël yenia. “Ya lupöök kaömp kë kësang pan köp sak wë. Pël äaap ya omnaar kopët. ³⁸Pö-taanök ar ya Pepapön kimang man. Pël ëen puuk ya omën munt narö koirak wes mëen këet wa rongan ëëpnaan.”

Yesuu ngön yaaö omën 12 pöröa yapinöt

(Maak 3:13-19; Luk 6:12-16)

10 Yesuuk ten pim ru 12 pöröen ngön niaan sëen urmerarö waö ë mëëre këlangönre yauman ke nentere nent ompyaö mowasö pël ëënëak weëre kosang ninaut. ²Ten pim ngön yaaö omën 12 pöröa yapinöt epot. Wotöököp Saimon yapin nent Pita piire ën pim nangap Entru, Semsre pim nangap Son, Sepeti pim ruaar, ³ën Pilipre Patolomiu, Tomasre Matiu takis yewaup neere Sems Alpiasë ruupre Tatias, ⁴Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sêp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp piire ën Yutas Keriot kakaanëp ënëmak Yesuun kup mowiipnaap.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pöröen ya ngön mëëa

(Maak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵Ten omën 12 pöröen Yesuuk epël niak wes nimëen saut. “Ar omën ngönën wonöröa naë sëëre Sameria omnaröa ka kaöatë së orö pël ëënganok. ⁶Om Israel omën pol sêpsêp ngarangk won ëen repak yes pöröa ök ëa pöröa naëëkëër sën. ⁷Pël äak ar yesem pöt ngönën epël ök man. ‘Anutuuk tiar wa ngaöök nimëëpna akunet yok temanöm yes.’ ⁸Pël yeem yauman omnarö ompyaö mowasööre omën wel wiaurö wal ë moulmë, omën kësë äaurö ompyaö mowasööre urmerarö omën naröa lupötëaan waö ë momë pël elmëen. Nem weëre kosangöt sum won yaningk. Pötaanök arta tapël sum won omnarö kaamök elmëen. ⁹Ën monat arim kërötë waulak sënganok. ¹⁰Ar kan kourakë kaömp waulönëak këröt wak sënganok. Ar ulpëenre ing kör muntatre sungköratta wak sënganok. Pöt ar omnarö ya yamëngkën yok pangk kaamök elniak kaömp nimpnaat. ¹¹Ar ka kaö naöök ma kot nentak së oröak wet rëak pitëm songönöt nampön pëël mëak kat wiin ompyaö sant niwasëpnaap ëen pöt piiring wë olëak sënëëtak sêp we-sak sën. ¹²Ar ka nenta kakaati yeilëem pöt omën pörek wëauröen, ‘Anutuuk ompyaö elniip,’ pël ök man. ¹³Pël ëen pit sant niwasëpna pöt Anutuuk arim ngön manë pöl pit ompyaö elmëëpnaat. Ën pit sant naniwasën ëëpna pöt arim ngön Anutuuk ompyaö elmëëpënëak mëëan pöt pitëm naë kë naarööpan. Arimënt wak sënëët. ¹⁴Ën ka naöök ma nentak omën narö sant niwesak arim ngönte kat nawiin yaëen pöt ar pörek sêp we-sak yesem pit utpet ëen Anutuuk kangiiir kasëng mampnaat pöt pet elmëak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt kërë pörek moolan. ¹⁵Ne

yaap pan niamaan. Ngaanëer Sotomre Komora ka pöteparë omnarö pit utpet ëeima. Pötaan akun kaöaöök Anutuuk Sotomre Komora omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën omën ar sant naniwasën ëëpna pörö utpet pan ëën Sotomre Komora omnaröa kangut kaö wesak mampnaat.”

**Könöm ke nentere nent
orööpnaata ngönte**

(Maak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶“Kat wieë. Pol sëpsëp ruurö kent toköröa öngpök wes namëen yaautak nook ar kööre toköröa öngpök wes nimëen së önëen yeë. Pit utpet niwasëpënëak ëëpnaat. Pötaanök ar pol reraupë yaë pöl it nganga yeem int ekëpë wë pöl wiap ëën. ¹⁷Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit ar kaöaröa naë niulëen pitök maan ngönën tupötë pës nimööpnaat pötaanök. ¹⁸Ar nem ru sak wë pötaanök pitök ar yang ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön yaatak niulëëpnaat. Pël ëën ar pitre omën ngönën wonöröa ëöetak nem ngönte tekeri wesak manëët. ¹⁹Yang ngarangköröa naë niulëen tol anet ëak kön selap ëënganok. Akun pötak ngön anëët Anutuuk arim lupötë niwiipnaat. ²⁰Pël ëën ngön anë pöt arimtok naëngan, arim Pepapë Pulöök tekeri wes nimpnaat.

²¹“Omën naar nanëpök nangapëen kup mowiin mëmpnaat. Ën pepapökta ruupëen kup mowiin mëmpnaat. Ën koröngre ruuröak ëlre pepaarëen kup mowiin mëmpnaat. ²²Ar nem ru sak wë pötaan omën pourö ya sangën ëën kööre tok elniipnaat. Pël ëëpnaatak omën weë sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat. ²³Ar kak nerek wëen nga elniin pöt kas nerekël sën. Ne yaap niamaan. Ar kak nerekaan waö elniin pöt nerekël kas sënëët. Israel kaatë wii saal ar sa pet nairën wiaan Omën Këëp ne oröömaap.

²⁴“Runga pep kaatak nampök pim pepap il newaspan. Ën inëen ru nampök tapël pim ngarangkëp il newaspan. ²⁵Runga pep kaatakëp pim pepapë mëngkre mëngk wëen pangk ëëpnaat. Ën inëen ruupta pim ngarangkëpë mëngkre mëngk wëen pangk ëëpnaat. Pitök ne arim kaöapön utpet wesak neak neen, ‘Pielsepul urmeraröa kaöap,’ pël neea. Pötaanök pitök il wesak ar nem ruuröen utpet panë wesak niapnaat.”

Tiar Anutuunökëer kas ëëpa

(Luk 12:2-7)

²⁶“Pitën kas ëënganok. Pöt epël. Omën ngep ëën wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëën omnarö itaampnaat. Ën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. ²⁷Nem arën koutak ök yeniak pipot ëwaatak ök an. Ën ngön laöök ök yeniak pipot omnaröa tekarak wë kaö wesak an. ²⁸Ar omën könöp utpet newasën koröpö pëen nimëmpnaaröen kas ëënganok. Anutu es parëaöök niulëak könöpre koröpö pout kö niwasëpna pöpönökëer kas ëën. ²⁹Omnarö tiar int sëpër naar 1 toea pötak sum ëëpenaatak int ke pëlöröakaan namp köntak wel wiak yangerak nengentiipan. Anutuuk aanak pël ëëpnaat. ³⁰Ar omnarö pöt, arim kepön ëpötönta pi ëwat wë. ³¹Pötaanök ar kas ëëngan. Pöt Anutuuk kön wiin arim sumatök int kot pöröaat il yemowas. Pötaanök omën nant arim naë köntak naarööpan. Puuk aanak orööpnaat.”

**Yesuu yapinte aöre piin yak
mowasö pël yaauta ngönte**

(Luk 12:8-9)

³²“Namp pi omnaröa ëöetak, ‘Ne Yesuu ënëm yeë,’ pël apna pöp nookta kangiir nem Pep kutömweri wë pöpön, ‘Pi nemop,’ pël memaat. ³³Ën namp pi omnaröa ëöetak neen yak newasëpna

pöp nookta nem Pep kutömweri wë pöpë
ëöetak piin yak mowasumaat.”

Yesu pi tiar kom elniipënëak waisa

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Arök ne yangerakë ngaat won wasumëak waisan wasngan. Ne arim naë ngaat won wasumëak newaisën. Ne ar neen kön wi kosang wesak wëaurö omën neen pël naalnëen wëauröa naëaan kom elniin pit kööre tok elniipënëak waisaup.
³⁵ Nook elmëen ruupök pepapëen kööre tok ëëre korömpök ëlëpëen kööre tok ëëre koröng lëlamöpök ël lëlamöpëen kööre tok ë pël ëëpënëak waisaup.
³⁶ Omën ka kopëtetak wëaurö neneraan kööre tok ëëpnaat.

³⁷ “Omën namp pim ëlre pepaarëen kent panë yeem neen kent panë naën ëëpna pöp yok pangk nem omnamp pël naëpan. Ën namp pim rungaaröaan kent panë yeem neen kent panë naën ëëpna pöp yok pangk nem omnamp pël naëpan.
³⁸ Ën namp pi, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër wak nem ënëm naalnëen ëëpna pipop nem omnamp pël naëpan.
³⁹ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëen yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö orö morëëpnaat.”

Omën narö ompyaö kangut öpnaata ngönte

(Maak 9:41)

⁴⁰ “Omën ar sant niwasëpna pöp ne elnëëpnaap. Ën omën ne sant newasëpna pöp Anutu nem wes nemëaup elmëëpnaap.
⁴¹ Omën namp tektek ngön yaaö namp pim ngësë yewaisën pi tektek ngön yaaup pël wesak sant mowasëpna pöt pi tektek ngön yaaupë ompyaö kangit piiring öpnaap. Ën namp omën wotpil namp pim ngësë yewaisën pi wotpil yaaup pël wesak sant mowasëpna pöt

pi omën wotpilëpë ompyaö kangit piiring öpnaap.
⁴² Ën omën namp omën pas nampön itenak pi nem ruup pël wesak i ëpët nëmpënëak kelöntak kol mampna pöp pi Anutuuk yaap ompyaö kangit mampnaap.”

Sonök Yesuu ngësëel ngön wes mëa

(Luk 7:18-35)

11 Yesuuk ten pim ruuröen wetete ngön pöt ök ni pet irak pörek sëp wesak ka munt pörek wieëa pötë ngönën ök mëak rë moulö saut.

² Son i yamëaup wii kaatak om wë Kristoë yaauta ngönte kat wiak pim ru naar wes mëen waisa.
³ Pël ëak piaripök piin epël mëak pëel yema. “Waisëpënëak aan kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor ön?”

⁴ Pël maan omën pöaar wais ök maan Yesuuk kangiir piaripön epël ök yema. “Arip së Sonön omnant arpim itaampöore kat wi yeë epotön ök man.
⁵ It ngaapörö it nganga së, ing il tëaurö ompyaö sak kan ë, kësë ëaurö ompyaö së, katun yaauro kat nganga së, welarö wal ë ulmë, ngöntök yaauro ngön ompyaut ök maan kat wi, pël yeë epotön ök man.
⁶ Omën namp nemëen yak pim kön wi kosang yewesaut irikor naën yaë pipop ërëpërëp ëëpnaap.”

⁷ Pël maan piarip yesën Yesuuk omnaröen Sonë songönte ök yema. “Ar ngaan yang omën wonrek kalaö naö kent möön sak waisak yaëen itaampunëak saurö ma? Won, Son pi pöta ök won.
⁸ Ma ar omën ulpëen ke nalëp mëaö nampön itaampunëak saurö ma? Won, omën ulpëen ke nalörö mëa pörö omën omp aköröa ka ompyautë wëëtak Son pi ulpëen ke nalörö namëen wëaup.
⁹ Ma ar omën ke tolëëlëpön itaampunëak saurö? Ar tektek ngön yaaö nampön itaampunëak saurö ma? Ar yok pël ëan. Ne ök niamaan. Epop tektek ngön yaaö tapöpök pim ya yamëngka pötök tek-

tek ngön yaaö muntaröa ya yamängka pöt il yemowas. ¹⁰Pöt omën pöpëenök ngönentak epël retëng äa.

‘Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mään wet rapnaat.

Puuk nim kanö ningësëpnaat.’

¹¹Ne yaap niamaan. Son puuk yangerakë omën pourö il yemowas. Pël äaap omën Anutuuk wa ngaöök yamë pöröak pi il yemowas. Pitëm naëaan koturöakta pi il yemowas. ¹²Ngaan Son i yamëaup pim ngës rëak ngönën ök äa pötakaan wais peene e wë eptak omën utpet ke nentere nent yaaö naröak Anutu pim wa ngaöök nimëak wë pötak ilapënëak wë yengenti. ¹³Mosesre tektek ngön yaauröak Anutuuk wa ngaöök nimëepënëak äa ngön pöt aö aö wais Sonë oröak wë eptak kë yaarö. ¹⁴Ën ar pitëm ngönöt kat wiak taë wasënëak pöt Sonön pi Elia pitëm waisëpënëak äa tapöp pël wasënëet. ¹⁵Katringëpök ngön epët kat wiip.

¹⁶“Ne ar akun eptak wëauröen oröp nentak ök elniim? Ar rungaaröa ökörö. Rungaarö pit ka tomök ngasam yeem pitëm karuröen epël yema.

¹⁷“Ten intö tang yamöön ar tan naurön yeë.

Ten ingre tan yaan ar ingre ya ilak naën yeë.’

¹⁸Ar tapël yaaurö. Son pi wais wain i nanën wë akun nantë kaömp ngës olëak wëen ar piin, ‘Pi urmerapring wë,’ pël aiman. ¹⁹Ën peene Omën Këep ne wais iire kaömp yenën ar epël aim. ‘Iteneë. Omën epop wain iire kaömp kaö yenëp. Pi takis yewaöre saun omnaröa karip,’ pël aim. Pël äaap Anutu pim ewat pöt arim naë wieëanëen ar tenip sant elnian tapön.”

Yesuuk Kalili omnaröen pepanöm ngön mää

(Luk 10:13-15)

²⁰Akun pötak Yesu pim wet rëak ka nantë ya retëng weëre kosang mængkën itenak lup kaip natiin äa pöröen epël mëak nga yema. ²¹“Yakömpe, Korasin omnaröen. Yakömpe, Pesaita omnaröen. Nem retëng weëre kosangöt arim naë elnia pöl Taiaare Saiton omnaröen elmëanëen pit ngaanëer pitëm lupöt kaip tiak ulpëenre poë koröp sinöt äak ka kosöt kolak pitëm koröpöök wa mëan tapön. ²²Pötaanök epël niamaan. Akun kaöaöök Anutuuk Taiaare Saiton omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ar pöt, utpet pan ëen pitëm kangut kaö wesak nimpnaat. ²³Ën Kapaneam omnarö, ar kutömweriil isën ma? Won, ar es parëaöök ngemanëet. Nem retëng weëre kosangöt arim naë elnia pöl Sotom omnaröaan elmëanëen pitëm ka kaö pö kö nasën peene om wieëan tapön. ²⁴Pötaanök epël niamaan. Akun kaöaöök Anutuuk Sotom omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ar pöt, utpet pan ëen pitëm kangut kaö wesak nimpnaat.”

Yesuu naë së kë sëpenaat

(Luk 10:21-22)

²⁵Akun pötak Yesuuk Pepapön epël ök mëëaut, “O Pep, ni kutömre yang poutë pepap. Niin yowe yeniak. Ni omën ewatöröaan nim ngönëntë ëlëëp yaalmëaup. Ën kön nawiin yaauröaan pet yaalmëaup. ²⁶Mak, Pep nim kentöök pël yaaup.” ²⁷Pël mëak omnaröen epël yema. “Pepak omnant pout ne nenaat. Pötaanök omnarö pit ne Anutuu Ruupë songönten köpël wë, Pepakëer ewat wë. Ën Pepenta tapël wia. Omnarö piin köpël wë, Ruupökëer ewat wë. Pötaanök Ruupök omën nampön Pepapë songönten ök maan yok pangk ewat sëpnaat. ²⁸Ar

Anutuu ngönte ngaarëk önëëtaan ya kaö mèneimeë këlangön kat wieim wëaurö nem ngësë waisën. Pël ëën nook niaan kë sënëën. ²⁹Ar nem inëën ru sak neering ya mèneim wë nem naëaan ëwatöt ön. Pöt epël. Ne ya wiap yaaupök nemtën wak irëak wëen arim saunatë könöm pöt won sëën lup kengkën sak önëët. ³⁰Omnant arim ëënëak ök niaim pöt ompyaut, könöm won pangk ëënëët.”

Kë yesa akun ngëengakta ngönte

(Maak 2:23-28; Luk 6:1-5)

12 Wë kë yesa akun nentak ten Yesuring rais yaöökë lup yesem këënëën ulöp nant töak söngsöng ëak naut. ²Pël yaëën Parisi omnaröak itenak Yesuun epël yema. “Kat wi. Nim rurö kë yesa akun ngëengköte naënëël yaë.” ³Pël maan kangiir epël yema. “Ar Tewitre pim omnaröa këen wë ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaauro ma? ⁴Tewitre pim omnarö pit Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaauroakëer nëmpnaan piire omën pas pim naë wëaurö nëmpañëak nga yaaut wa na. ⁵Ma Mosesë ngön kosangtak lup epël wia pöt ar sangk kelak kat nawiin yaauro ma? Kiri ar yaauro Anutuu ngönën tup kaöetak kët kë yesa akun ngëengköte ya yamëngkem kë yesa akunatë nga wieëa pöt ilën saun naën ë yaë. ⁶Ne niamaan kat wieë. Arim ëöetak e taua epopök tup kaöet il yewas. ⁷Ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne ar nemëën animaurö kiri ar elnëënëëten kaaö. Nem kentöök ar omnarö yaköm ëak ompyaö elmëënëëtenök kent yaë.’ Ar ngön pöta songönte ëwat wëanëën omën ketre saun wonöroën nga nemaan ëan tapön. ⁸Omën Këep ne kë yesa akun ngëengak pöta pepap. Pötaanök nem kentöök akun eptak nem ruuroën omnant ëëpnaan memaat.”

Kë yesa akun ngëengak nentak Yesuuk omën mores kël wa namp ompyaö mowesa

(Maak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹Pël mëak pörekaan pitëm ngönën tuptak së ilëaut. ¹⁰Pël ëën omën namp pim mor nas kël waup pörek wëa. Pël ëën pitök Yesuun morök elmëak ngön yaatak ulmëëpënëak epël pëël yema. “Tiar yok pangk kë yesa akun ngëengktak ompyaö wasëpen ma won?” ¹¹Pël maan epël mëëaut. “Arim naëaan namp pim pol sëpsëp namp kë yesa akun ngëengak nentak yang öngöpöök ilëaan sëp wasëpen ma? Pël naëpan, öpnaat. ¹²Sëpsëp pöp omën pasip. Ën omnarö tiar këëro. Pötaanök kë yesa akun ngëengktak yok pangk ompyaö wasëpena.” ¹³Pël mëak pi omën pim mores kël wa pöpön epël yema. “Nim mores el më.” Pël maan pim mores el mëën kaalak muntasi ök ompyaö yes. ¹⁴Pël yaëën Parisi omnarö ka tomök së wa top ëak pit tol ëak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta wesa.

Yesu pi Anutuu inëënëp

¹⁵Yesu pi pitëm ngönte ëwat wëak pörekaan yesën omën selap pim ënëm waisa. Pël ëën pi yauman omën pourö ompyaö mowesak ¹⁶pitën omën muntaröen piin ök mepañëak nga yema. ¹⁷Pël yaëën tektek ngön yaaö Aisaia pöpë ngön epël ëa pöt kë oröaut. ¹⁸“Epop nem inëën ruup, nem yaö mëëaup. Ne piin kent pan ëak ya kë yes. Nem Pulö pim naë wes mëën pim rangk wë weëre kosang mangkën nem ngön wotpilte omën ngönën wonöroën ök mapnaat. ¹⁹Pi omnaröaring ngön nga elööre ngön ëak aö, omnarö pim ngönte ka tomök kat wi pël naëpan.

²⁰ Omën kalaö pötöp möautë ök këlängön kat yawiaurö pi utpet nemowaspan, kaamök elmëen ompyaö sêpnaat.

Ën omën es wëlëngö riipënëak yaë pöl wiap panë yaauröeta puuk elmëen wel nawiipan, kaamök elmëen weë sak öpnaat.

Pi kosang ngentiak ya mëngkën Anutu wotpil yaautak omën muntat il wasêpnaat.

²¹ Pël ëen omën ngönën wonöröak piin kön wi kosang wesak kor öpnaat.”

Omën naröak Yesuun Pielsepulök kaamök yaalmë pël mëëa

(Maak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Wë ënëmak omën narö omën urmer nampök elmëen it il tëëre ngön won sê pël ëa namp Yesuu naë wak waisa. Pël ëën ompyaö mowasën omën pöp ngön aöre it nga sê pël ëaut. ²³ Pël ëën omnarö pöten itenak yaan sak epël ya. “Elei, epop Tewitë ëap, Anutuu Yaö Mëëaup, tiarim ngarangk elniipnaap ma?” ²⁴ Pël yaan Parisi omnarö pöten kat wiak epël yema. “Kaar angan. Omën epop urmeraröa kaöap Pielsepul puuk kaamök elmëen waö ë yamë.” ²⁵ Pël yemaan pi pitëm lupötë itenak yema. “Yang nerakë omnarö pitëm naë nga oröön nener mënak kom ëak wë weëre kosangring naön ëêpnaat. Ën omën ka naöök wëaurö ma ka kopët nentak wëaurö tapël nener mënak kom ëêpna pöt repak sëen omën won wiaapnaat. ²⁶ Tapël Seten pimtök ne kaamök elnëen pim urmerarö waö ë yemomëanëen pimtök pimënt mëngkën pim weëre kosangöt won san tapön. ²⁷ Ar neen, ‘Pielsepul puuk kaamök elmëen urmerarö waö ë yamë,’ pël aim. Pötaanök arim ngön pipët yaap yeëanëen arim ruurö pitta Pielsepul kaamök elmëen urmerarö waö ë mëan tapön. Pötaanök arim ruurö pitëmtök arim ngön pöt kaar ëan pöt

tekeri yewas. ²⁸ Ne pöt, Anutuu Pulöök kaamök elnëen urmerarö waö yeë. Pötaanök Anutuu wa ngaöök yanimë pöt arim naë yaarö.

²⁹ “Omën nga namp wëen munt nampök pim kaatak ilëak pim omnant naöpan. Wet rëak omën nga pöp wii të wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

³⁰ “Namp ne sant naalnëen yaë pipop kööre tok yaalnë. Namp neering pol sêpsêpörö wa top naën yaë pipop pi sêpsêpörö rep yamë. ³¹ Pötaanök ne ök niamaan. Omën utpet ke nentere nentëak Anutuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit ent ë nemoolapan. ³² Ën namp pi Omën Këep neen utpet wesak apna pöp pim saun pöta kangit Anutuuk kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit peeneere ënëm poutë ent ë nemoolapan.”

Këra ompyaöre utpet pötë ngönte

(Luk 6:43-45)

³³ “Këra ompyaumentëk ulöp ompyaurö utöpnaat. Ën utpetementëk ulöp utpetarö utöpnaat. Këra ëlmenti songönte ulöpöröak war yewas. ³⁴ Kamalöröa morök yaë pöl ar yaaurö. Utpet yaauröak tol ëak ngön ompyaut an? Pël naëngan. Omën namp ke nantre nant pim lupmeri peö ëak wë pöt këmtak war yewas. ³⁵ Omën ompyaup pim lupmeri kön ompyaut wieë ngön ompyaut ya. Ën utpetap pim lupmeri kön utpetat wieë ngön utpet tapëlöt ya.

³⁶ “Ne ök niamaan. Ënëmak kangiir ëêpna akunetak Anutuuk omnaröa ngön köntak mosut yaaö pötaan ngön ya mëmpnaat. ³⁷ Arim ngön yaautak arim songön ompyaut tekeri wasën pöt Anu-

tuuk niöpnaat. Ën arim ngön yaau-tak utpet yaaut tekeri wasën pöt söp niwasëpnaat.”

**Omën narö Yesu retëng weëre
kosangring nent ëën
itaampënëak mëëa.**

(Maak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸Pël maan ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omën naröak Yesuun epël yema. “Rë yanuulaup, ten Anutu niiring wë ma won pöta songönte ëwat sënaan, ni retëng weëre kosang nent ë. Pël ëën itaampunaan.” ³⁹Pël maan pi epël yema. “Omën peene akun eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, om ngaan tektek ngön yaaö omën Sona pim elmëa pöta ököp pëen pet elniin itaampunëët. ⁴⁰Ngaan Sona pi i kaö imën kaöapë yaatak këtre röök nentepar nent wakaima pöl Omën Këep ne këtre röök nentepar nent yangera öngpök ömaap. ⁴¹Ënëmak Anutu pim ar kom elniipna akunetak Niniwa kakaanörö pit wal ëak arim kön wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt Sona puuk ngönën ök maan lup kaip tia pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Sona il yemowesetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë. ⁴²Ënëmak Anutu pim ar kom elniipna akunetak öng ak namp yang we naöökël wakaimaup pi wal ëak arim kön wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt öng pöp yang kaö pantakaan Solomonë naë wais pim ëwat kësangöt kat wiipënëak waisaup pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Solomon il yemowesetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë.”

**Urmerap omën namp söp wesak së
rëak kaalak waisauta ngönte**

(Luk 11:24-26)

⁴³Pël mëak Yesuuk pitën watëpang ngön nent epël ök yema. “Urmer namp omën nampökaan oröak së kosangöök wë urre korumön ap wesak ⁴⁴epël kön wia. ‘Nem ka ngaan wakaim olëak waisautakë kaalak sumaan.’ Pël kön wiak së itaangkën ka tapët kooke katëp ëak ë rangi ulmëen kos wieëa. ⁴⁵Pël ëën pi kaalak së urmer muntarö 7 ëak koirak waisa. Pörö pim ök won, utpet panëörö koirak wais ka kopët taptak wëa. Pël ëën omën pöp pi ngaan utpet kot nent wakaimaupök ënëm sasa pan sa. Tapël Yuta omën utpet peene akun eptak wë eporö ar utpet panë sak önëörö.”

Yesu pim ëlre nangaröa ngönte

(Maak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶Yesu pi omnaröen ngön ök maim wëen pim ëlre nang wais ka tomök wë piin ngön ök mapënëak yema. ⁴⁷Pël ëën omën nampök piin epël yema. “Nim ëlre nang niin ngön ök niapënëak wais ka tomök wë.” ⁴⁸Pël maan piin kangiir epël yema. “Nem elëp talëp? Nangarö talörö?” ⁴⁹Pël mëak pim ruurö tenim ngësël mor song ëak kaalak epël yema. “Nem ëlre nang pörö eporö. ⁵⁰Omën nem Pep kutömweri wëaupë ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë.”

Omnant öp olëauta watëpang ngönte

(Maak 4:1-9; Luk 8:4-8)

13 Kët pötak Yesu pi pim kaatakaan oröak ten pim ruuröaring i kaö ëöök së wel aisëaan ²omën kësang pan wais pim naë wa rongan yaë. Pël yaëen pi wangaöökë ngaarëk is wel aisëak wëen omnarö i pisöök taueëa. ³Pël ëaan pi watëpang ngön nentere nent mëak nent epël yema. “Omën namp pim yaak

së omnant öpöt olëa. ⁴Pël ëën nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëën yanget kõnyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt mis-ënöt kotut pötaanök. ⁷Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëa. ⁸Ën nantökëër yang kolaptak olëa. Pël ëën pötökëër aprak kësang pan uta. Kengk nemorëët 100, nemorëët 60, nemorëët 30 pël uta. ⁹Ka-tringëpök ngön epët kat wiip.”

Yesu pi watepang ngöntaan mëëa

(Maak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰Pël yemaan ten pim ruurö Yesuu naë së piin epël mëëaut. “Ni tol ëënak pitën watepang ngön yemaan?” ¹¹Pël maan pi kangiir epël yenia. “Anutu pimtok wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta songönte arënökëër pet yaalni. Ën muntarö puuk pël naalmëën yaë. ¹²Omën namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mangkën pim naë kësang wiaapnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp ëën elek öpnaap. ¹³Nem watepang ngön yemak epëta songönte epël. Pit itöök iteneëak këëkë itna naskolön yaaurö. Katëëpök kat wieëak këëkë kön nawiin yaaurö. ¹⁴Tektek ngön yaaö omën Aisaia pöpë ök ëa pöt pitëm naë kësang yaarö. Pöt epël.

‘Ar ngön pëën kat wiinëetak songönte ëwat nasëngan.

Pël ëak ar itaampunëetak yok pangk omnantön itnaangkan.

¹⁵Omën piporö pitëm lupöt kosang saurö, katöt il wariaurö, itöt mëëaurö.

Pit pël naën ëanëën itaampööre kat wiire kön wi pël ëan tapön.

Ën pit pël naën ëanëën nem naë rë olaan ompyaö mowesan tapön,

Anutuuk pël ya.’

¹⁶“Ar pöt arim itöök omën ngolöpötön itaampööre katëëpök ngön ompyaut kat wi pël yeë pötön ërëpërëp ëënëët. ¹⁷Ne yaap ök niamaan. Ngaan tektek ngön yaaöre omën wotpilörö kësang omën epötön iteempënëak ëak itnaangkën ëautak ar peene ityaangk. Kat wiipënëak ëak kat nawiin ëautak peene kat yawi.”

Omnant öp olëauta watepang ngön pöta songönte

(Maak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸“Peene omnant öpöt olëauta watepang ngön niak pöta songönte war wes niamaan kat wieë. ¹⁹Omnant öpöt kamtöök ngentia pötë ökörö omën narö Anutuuk wa ngaöök nimëëpënëak yaë ngön pöt kat wiauröak kön nawiin yaëën ngön Anutuu pitëm lupötë wia pöt Setenök kama wa ëp yaë. ²⁰Ën omnant öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiak ërëpsawi ëak öpnaat. ²¹Pitëm lupötë misën il natëën. Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëën pitëm Anutuu ngön ngaarëk yeö pötaan omnaröak këlängön kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil këlok ëëpnaat. ²²Ën omnant öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiipnaatak wë koröpöökë omnantön kön selap ëëre monere urömen kentre kaur ëëre omën munt nantön war ë pël yaëën pötök ngep elmëën Anutuu ngönte mos ëëpnaat. ²³Ën omnant öpöt yang kolaptak ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiak këëkë kön wiak wëën pitëm wëwëatë kësang ompyaut orööpnaat. Narö kësang 100, narö kësang 60, narö kësang 30 pël orööpnaat.”

Ya lupöök nön utpetat oröauta watepang ngönte

²⁴Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt nent pitën epël yema. “Anutu

pim omnarö wa ngaöök yamë pöt omën namp pim ya lupöök omnant öp ompyaut ngënta pötakël ök eëmaan. ²⁵Pël een röök nentak pim kööre tok namp wais nön utpetatë öpöt ompyautë rangk olëak sa. ²⁶Pël een omën ompyaut oröak këet utöpënëak yaëen nön utpet pötta oröak kaö sa. ²⁷Pël een omp pöpë inëen ruurö pim naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ni öp ompyaut ya lupöök ngëntauppe. Nön utpetat tol ëak oröa?’ ²⁸Pël maan epël mëëa. ‘Kööre tok nampök ëa.’ Pël maan pim inëen ruuröak, ‘Ten së nön utpetat ti moolan ma?’ pël mëëa. ²⁹Pël maan pi kangiir pitën epël mëëa. ‘Won. Ar nön utpetat yatiem omën ompyautta tiinganok. ³⁰Pout irikor ëak öp. Pël een omnant köp sëen öpenaatak nem omën këet öpnaaröen epël memaat. Wet rëak nön utpetat tiak ut urak esuwesi moolan. Pël ëak omën ompyaut wa rongan ëak nem kaatak wiin.’”

**Këra lëlëp kotupre yis
pöteparë watepang ngönte**

(Maak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt nent pitën epël yema. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt këra nementi lëlëp pöpökël ök eëmaan. Omën nampök lëlëp pöp pim ya lupöök ngënta. ³²Lëlëp pöp kot panëep, omën muntatë lëlëpöröak il yewas. Pël yaëetak oröakökëer pöpök këra muntat il yewas. Pël ëak kësang sak wëen intörö wais morötë gentiak ka ëp yawi.”

³³Pël mëak watepang ngön munt nent epël yema. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt öng namp yis pöt korupaë kas möautring irikor een pötak ekek yes pötak ök eëmaan.”

³⁴Yesu pi watepang ngön kësang omnaröen ök yema. Nent war wesak ne-maan, watepang pëen yema. ³⁵Pël yaëen tektek ngön yaaö nampë ngön epël ëa pöt pim naë kë yaarö.

“Ne watepang ngön ök memaap.

Omnant ngaanëer Anutuuk kutömre yang ket ëa akun pötakaan wais peene e wë eptak ëlëep wiakaima pöt nook tekeri wasumaap.”

**Nön utpetat ya lupöök oröauta
watepang ngön pöta songönte**

³⁶Yesu omnarö sëp wesak së kaata kakaati yeila. Pël een ten pim ruurö naë së epël mëëaut. “Ya lupöök nön utpetat oröautakël nim watepang ngön yaan pöta songönte ök nia.” ³⁷Pël maan kangiir epël yenia. “Omën öp ompyaut ngënta pöp Omën Këep ne epop. ³⁸Ya pöwer pöt yang epër. Ën omnant öp ompyaö pöt omën Anutu pim wa ngaöök yamë pörö. Ën nön utpetat omën Setenë ënëm yaëen pim ngarangk yaalmë pörö. ³⁹Kööre tok öp utpetat olëa pöp Seten, ën omën ompyaö wa pöt akun kaöaö. Ën omën wa wia pörö enselörö. ⁴⁰Omnaröa nön utpetat tiak esuwesi mera pöta ök akun kaöaöök orööpnaat. ⁴¹Akun pötak Omën Këep nook nem enselörö wes mëen nem wa ngaöök yamë pötak omën utpet yaauröere omën munt narö utpet sëpënëak yaalmëa pörö kama wak ⁴²es kosangwesi moolapnaat. Es kosang pöwesi omnarö ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaarö. ⁴³Pël een akun pötak omën ompyaö saurö pit Anutu pitëm Pepapök wa ngaöök yamëen këtëpë yema pöl ëwa elmëepnaat. Katringëpök ngön epët kat wiip.”

**Omën nampök uröm ompyaut
yangerak ëlëep wieëaut
koirauta watepang ngönte**

⁴⁴“Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt urömere omën ompyaut ngaanëer yangerak ëlëep wia pötakël ök eëmaan. Ënëmak omën munt namp koirak muntarö koirpanëen kaalak ëlëep wia. Pël ëak teëntom

ërëpsawiarung sê pim omên pout menak sumat wak yang lup pôt sum ëa.”

Songre sar ompyauta watepang ngönte

⁴⁵ “Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamê pôt omên songre sar ompyaut ap yewesa pôpêl ök ëëmaan. ⁴⁶ Pi songre sar ompyaö panê nent koirak pim omnant pout menak sumat wak sê songre sar ompyaö pôt sum ëa.”

Iir yewaul pöta watepang ngönte

⁴⁷ “Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamê pôt iirêp i kaöök olaan imên ke nampre namp ilêa pôtakêl ök ëëmaan. ⁴⁸ Iir pôëep imênörö peö ëên omnarö weruak ëöökêl sa. Pêl êak wêl êak ompyaurö kaputê wesirak utpetarö wa moolêa. ⁴⁹ Pöta ök akun kaöaöök tapêl ëëpnaat. Enselöröak wais omên utpetarö ompyauröa naëaan wêl êak kama wak ⁵⁰ es kosangwesi moolapnaat. Es kosang pôwesi ingre ya ilak aimeë kê pôtöp-pôtöp aim ôpnaat.”

Uröm ngaanre ngolöpöt wieëauta watepang ngönte

⁵¹ Pêl niak tenên epêl pêl yenia. “Ar pöta songöntên kön wia ma?” Pêl niaan ten, “Mak,” pêl mëëaut. ⁵² Pêl maan tenên epêl niaut. “Pôt ompyaö. Ngön kosangötê ngarangk namp Anutuu wa ngaöök yamêautak ilêak wê ngönênte kêêkê êwat saup pi ka pepapê ököp. Ka pep pôp pi uröm ompyaö ngaanre ngolöp pout pim peram wiaurekaan yeö pôl pi ngönên ompyaö ngaanre ngolöp poutepar êwat wêaup.”

Nasaret omnarö Yesuun kaaöre kêëpöt elmêa

(Maak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yesu pi watepang ngön pôt ök më pet irak ten pim ruuröaring saut. ⁵⁴ Pêl êak Nasaret pim ka songöntak oröak

ngönên tuptak ilêak ngönên ök yemaan omnarö pit yaan sak epêl ya. “Elei, omên epop omên yaap tiarim karippe. Tarêkaan êwat ompyaö epot wa? Ma talêpök weëre kosang mangkên ya weëre kosang epot yamêngk? ⁵⁵ Tiar piin êwat wêep. Pi ka ök yarêaupê ruuppe. Pim êlêp Maria. Ën yokot pim nangarö Sem-sre Yosep, Saimonre Yutas pôrö. ⁵⁶ Ën koont pim nangaröeta tiarring wê. Pêl êaap pi weëre kosang epot tarêkaan wa?” ⁵⁷ Pêl mëak pit piin kaaöre kêëpôt yaalmêen Yesuuk epêl yema. “Tektek ngön yaaö namp ka poutê omnaröak piin ping wesak yema. Pêl yaautak pimtê kaare yangerak wêen piiring wêauröak pi kaö nasên wê wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.” ⁵⁸ Kak pôrekörö pitêm kön wi kosang nemowasên ëautaan ya retêng weëre kosangring nant kêsang pitêm naë namêngkên ëaut.

Son i yamêaup mëna

(Maak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 Akun pôtak yang ngarangk kaöap Erot pi Yesu pim yaauta ngönte kat wia. ² Pêl êak pim ya omnaröen epêl mëëa. “Omên pipop Son i yamêaup, pi wel wiak wal êaup yak weëre kosangring ya retêng pipot yamêngk.” ³⁻⁴ Erot pim pêl mëëa pöta songönte epêt. Ngaan pi pim nanêpê öngöp Erotias pôp wa êp ëa. Pêl ëên Sonök piin epêl mëak nga mëëa. “Ni öng pipop wa êp ëên pangk naên yaë.” Pêl mëëa pötaanök Erotök pim ya omên naröen maan pitök Sonê ingre morötê wii têak wii kaatak moulmêa. ⁵ Pêl ëên Erot pi Son mëmpênêak kön wiautak omnaröak piin, “Anutuu tektek ngön yaaö omnamp,” pêl yamêëa pötaan kas ëên sêp wesa. ⁶ Pêl ëên ênêmak Erotê oröa akunet temanöm sêen kêere imên nëmpênêak omên kaöarö pourö pim naë wa top ëa. Akun pôtak Erotiasê koontup omên pôröa ëöetak tan yaurön Erot pi itenak kent kön wia. ⁷ Pêl êak pi koont

pöpön epël mēēa. “Ne Anutuu ēōetak kosang wesak niamaan. Ni omēn nenten kimang neamē pöt nimpaat.” ⁸ Pël maan pim ëlëpök kēk maan epël mēēa. “Son i yamēaup pim kepönō tōak sōwar neweri wiak wak wais namp. Pël ēēn ne pi wel wia pöt ēwat sumaan.” ⁹ Pël maan omēn omp ak Erot pi pöt kat wiak ya kēlangōn kōn wia. Pël ēaap pi omnarōa ēōetak ngōn kosang wesautaan pim kimang ngōnten kat wiak ¹⁰ pim ya omēn narōen maan wii kaatak sē Sonē kepönō tōak ¹¹ sōwar neweri wiak wak sē koontup mangkēn wak sē ëlëp mena. ¹² Pël ēēn Sonē ruurō kat wiak sē pim sokur wak yang kel weera. Pël ēak wais Yesuun ök yema.

Yesu pi omēn 5000 pörō kaōmp mena
(Maak 6:30-44; Luk 9:10-17; Son 6:1-14)

¹³ Yesu pi ngōn pöt kat wiak ten pim ruurōaring yang pör sēp wesak wangaōök ilēak i kaōök yang omēn wonrekēl saut. Pël yaēēn omnarō kat wiak pitēm kaat sēp wesak tenim ēnēm yangerak waisa. ¹⁴ Pël ēēn wangaōōkaan orōak sē itaangkēn omēn kēsang pan wēēn itenak yakōm ēēn pitēm yauman omnarō ompyaō yemowas.

¹⁵ Wē wiap kan ten pim ruurō pim naē sē epël ök mēēaut. “Omēn wonrek wēēn wiap kanēēn yes. Pōtaanōk omnarō wes mēēn kaatē sē kaōmp sum ēēp.” ¹⁶ Pël maan Yesuuk epël niaut. “Pit tol ēēn sēpēn? Arōk kaōmp meneē.” ¹⁷ Pël niaan epël mēēaut. “Ten tarēkaan mampun? Tenim naē kaōmp selap won, kaōmp mor nas, ēn i kaō imēn kopēt naar pël ēak wia.” ¹⁸ Maan epël niaut. “Nem naē wak waiseē.” ¹⁹ Pël niak omnarōen maan nōnō mō mēak wel aisēaan kaōmp mor nas pōtring i kaō imēnaar wak kutōmw-eriil iteneē Anutuun yowe mēak kaōmpōt pelak ten pim ruurō ningkēn omnarō menaut. ²⁰ Pël ēēn omēn pourō nak kep wesak kaut olaan ten wak kēr 12 pötē

waulōn peō yaē. ²¹ Omēn kaōmp na pörō selap pan, ompörō 5000, ēn ōngre yokoturō pöt sangk nekelēn.

Yesu pi i kaōökē roro sa

(Maak 6:45-56; Son 6:15-21)

²² Kaōmp na pet irēn Yesuuk ten pim ruurōen epël niak kēk niaut. “Ar wangaōök ilēak i kaōökē ēngk komuntakēl seē. Pël yaēēn ne omnarō wes mēēma.” Pël niaan saut. ²³ Pël ēēn pi omnarō wes mēēn yesēn Anutuun ök mapēnēak rosiraōök isa. Pël ēēn koō olaan pimēt pōrek wēēn ²⁴ wangaō i kaōökē luptak yesēn kentō maap yamōōn kaō maat weēre kosangring wangaōök yamō. ²⁵ Pël ēēn ëlpam wal ēēpēnēak yaēēn Yesu i kaōökē roro tenim ngēsē yewais. ²⁶ Pël yaēēn itenak ten kas kēsang ēak, “Elei, waötöp ēngk yewais,” pël mēak merēk ēaut. ²⁷ Pël ēēn pi tapētakēēr tenēn epël niaut. “Arim lupöt weē sēp. Nemtok yewaiserek kas ēēngan.”

²⁸ Pël niaan Pitaak piin epël mēēaut. “Aköp, nimtōk yaēēn pöt aan ne i kaōökē roro nim naē waisum.” ²⁹ Pël maan, “Wais,” maan Pita wangaōōkaan orōak kaōökē roro Yesuu ngēsēl yes. ³⁰ Pël yeem kentō kēsang yamōōn itenak kas ēak i kaōökē ōngpök yengmēem ngōn ēak Yesuun, “Aköp, kaamök elnē,” pël mēēaut. ³¹ Maan Yesuuk tapētakēēr el mēak moresi weē epël yema. “Nim kōn wi kosang yewesaut kēlok pan yaēn. Tol ēēnak kōn selap yaēn?” ³² Pël mēak pi- arip wais wangaōök ilaan kentō leng yaē. ³³ Pël ēēn wangaōök wēaurō ten piin yaya mēak epël mēēaut. “Yaap pan, ni Anutuu Ruup.”

Yesu pi yauman omēn kēsang
Kenesaret yangerak ompyaō mowesa

(Maak 6:53-56)

³⁴ Ten i kaō poō ēngkōök sē Kenesaret yangerak orōaut. ³⁵ Pël ēēn omēn pōrek

wëaurö Yesuun itenak ewat sak ngön maan yauman omën yang pörek wëaurö pim naë wak waisa. ³⁶Pël èen pit pim ulpëen kautak pëen mësël ëak ompyaö sëpënëak kék yema. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö saut.

**Anutuu ngön kosangötök
ëaröaat il yewas**

(Maak 7:1-13)

15 Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë wais epël yema. ²“Nim ruurö tol èenak tiarim ëaröa ngön kosangöt ilap yari? Pit ngön kosangötë wieëaul kaömp nëmpënëak mor i nairën yaë.” ³Pël maan Yesuuk epël yema. “Ar tol èenak arim ëaröa ngön kosangöt ngaarëk önëak Anutu pimtë ngön kosangöt wa yoolak? ⁴Anutuuk kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Èn nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel wiip.’ ⁵Anutuuk pël yaatak ar ngön epël yaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nenten ap yewasën omën pim piarip kaamök elmëëpna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,” pël mëëaupök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök naalmëen pöt pangk yaë.’ ⁶Ar pël yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. ⁷Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim nganëër arimëen ngön ëa pöt kë yaarö. Pöt epël. ⁸‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yenëem lupötök këëpöt yaalnëaurö. ⁹Pitëm ngönöt nem ngön këëta urtak wiak nener rë yemoulaurö. Pël yeem neen yaya yenëaan itaangken mos ë yaë.”

**Tiarim lupmer utpet
yewas pöta ngönte**

(Maak 7:14-23)

¹⁰Pël mëak Yesu pi omnaröen ngön maan waisën epël yema. “Nem ngön ök niama epët kat wiak kön wi sokölë. ¹¹Omnant këmatak yen pötök lupmer utpet newasën yaë. Këmakaan yaarö pötök lupmer utpet yewas.” ¹²Pël maan ten pim ruurö së piin epël mëëaut. “Ni ngön pipot yemaan Parisi omnarö këëpöt kön yawi pöten ni ewat wëen ma?” ¹³Maan epël ya. “Këra pout nem Pep kutömweri wëaupök pim ya lupöök nangëntën ëa pipot ti moolapnaat. ¹⁴Ar Parisi omnaröen kön selap ëengan. Pit omën it il tëauröa ök yaë. It il tëa naar nampnamp mësak yesem kanö wiaan saarëak parë orööpnaat.” ¹⁵Pël niaan Pitaak epël yema. “Watepang ngön pipta songönte ök nia.” ¹⁶Maan Yesuuk epël ya. “E, arta om köpël wëan ma? ¹⁷Arim omnant këmatak yen pötök utpet nani-waspan, yaatak sëen ya yaar pöten ar köpël ma? ¹⁸Èn këmakaan yaarö pipotökëer lupmeriaan yaarö. Pipotök lupmer utpet yewas. ¹⁹Omën lupmeriaan utpet epot yaarö. Kön utpet, yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, öngre omp nga yaaö, kékain, kaar, neneren utpet wesak yaaö, ²⁰pipot lupmeriaan oröak lupmer utpet wasëpnaat. Mor i nairën kaömp yen pötak omnampë lupmer utpet newaspan.”

**Kanan yangerakaan öng nampök
Yesuun kön wi kosang wesa**

(Maak 7:24-30)

²¹Yesu pi ten pim ruuröaring Kene-saret yang pör sëp wesak Taiaare Saiton ka pöörar wieëa yang pörekël saut. ²²Pël èen Kanan yangerakaan ngönën köpël öng namp yang pörek wëaupök wais merëkre ngön ëak Yesuun epël yema. “O Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö

Mëëaup, urmer namp nem koontupë lup-meri wëen këlangön kaö panë kat yawi. Pötaan ni neen yaköm elnë.” ²³ Pël maan pi kangiir nemaan ëen ten pim ruurö pim naë së ke urak epël mëëaut. “Pi tiarim ënëm yewaisem merëkre ngön yaarek wes momëen sëp.” ²⁴ Pël maan Yesuuk kangiir Kanan öng pöpön epël yema. “Anutuuk ne Israel pol sëpsëpöröa ök ëak repak sauröan pëen wes nemëaup.” ²⁵ Pël maan pi pim naë wais rar rë we-sirak epël yema. “Aköp, kaamök elnë.” ²⁶ Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Runjaaröa kaömpöt wa ëp ëak kentörö nemangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.” ²⁷ Pël maan pi kangiir epël ök yema. “Aköp, yaap yaan. Pël ëaap kentörö pit peparö kaömp yenaurek yenën lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök elnë.” ²⁸ Maan epël yema. “Öng epop, ni kön wi kosang kaö panë yenewasën. Pötaanök nim kent kön yawiin pöt orö nirëepnaat.” Pël yemaan tapëtakëer koontup ompyaö sa.

**Yesuuk yauman omnarö
kësang ompyaö mowesa**

²⁹ Yesu ten pim ruuröaring yang pör sëp wesak kaalak Kalili i kaöökël së oröak ë kankan rosiraöök së wel aisëaan ³⁰ omën selap pan pim naë oröa. Omën ingöt kël wë, it il të, kos korar së, ngön won së, yauman ke nentere nent yaaurö wak wais Yesuu naë rongan ë moulmëen ompyaö mowesaut. ³¹ Pël ëen omën ngön won saurö ngön aö, kos korar saurö wotpil së, ing kël waurö kan ing ë, it il tëaurö it nga së, pël yaëen omën kësang pörö itenak yaan sak Israel omnaröa Anutuun yaya yema.

Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Maak 8:1-10)

³² Yesu pi ten pim ruuröen ngön niaan pim naë sëen epël niaut. “Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit

neering wë kaömp nanën wëen kët nentepar nent ëak yes. Pötaanök ne pit këen wes mëen kan kourak yesem utpet ëëpanëak ya ngës yaë.” ³³ Pël niaan ten epël mëëaut. “Tiar omën wonrek wë omën kësang eporöa kaömp mangkën pangk nëmpna pöt tarëkaan öpen?” ³⁴ Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël ëak wia?” pël niaan tenök, “Kaömp 7, ën i kaö imën kopët naar,” pël mëëaut. ³⁵ Maan Yesuuk omnaröen yangerak wel aisapën mëak ³⁶ kaömp 7 pötring i kaö imënaar wak Anutuun yowe mëak pelak ten pim ruurö ningkën omnarö menaut. ³⁷ Pël ëen omën pourö nak kep wesak kaut olaan ten wak kër 7 pötë waulön peö yaë. ³⁸ Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 4000, ën öngre yokoturö pöt sangk nekelën. ³⁹ Pörö Yesuuk wes mëen yesën tenring wangaöök ilëak Makatan yangerakël saut.

**Parisiire Satusi omnaröak
retëng it ngölöp nent nent
itaampënëak Yesuun mëëa**

(Maak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 Parisiire Satusi ngönën omën narö Yesuu naë wais piin morök elmëak epël yema. “Ni maan retëng it ngölöp nent oröön Anutuu naëaan waisan pöt ëwat sënaan.” ² Pël maan pitën epël yema. “Ar wiap kanötë itaangkën yanget sapiire waö yamëen itenak, ‘Wangam kanök këtëp mapënëak yaë,’ pël ë yeë. ³ En wangam kanötë itaangkën yanget mëëtmëët yaëen pöt, ‘Kopi pelëpënëak yaë,’ pël ë yeë. Ar mopöök uröamre kepilötön itenak ëwat yaauröak peene Anutuu yaalni epëta songönten köpël yeë. ⁴ Omën peene akun eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, om ngaan tektek ngön yaaö omën Sona pi i kaö imënëpë öngpök

wëen Anutu pim elmëa pöta ököt pëen pet elniin itaampunëet.” Pël mëak pit sêp wesak saut.

**Parisiire Satusi omnaröak irikor
elmëëpanëak pepanöm mëëa**

(Maak 8:14-21)

⁵Ten Yesuu ruurö kaömpöt kat kol wiak piiring i kaöökë ëngk komuntakël sê oröak kön wiaut. ⁶Pël yaëen Yesuuk epël yenia. “Ar Parisiire Satusi omnaröa yisötön ngarangk këëkë ëën.” ⁷Pël niaan ten neneren epël mëëaut. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën äautaan epël yenia.” ⁸Tenimënt neneren yemaan kat men ëak epël yenia. “Arim kön wi kosang yewesaut këlok pan yaaurö, aë. Ar tol ëënak kaömp won pöten yak? ⁹Ar om neen köpël wë ma? Ne kaömp mor nas wak ulöl wesak omën 5000 pörö mangkën nëen pangk äaut pöt ar kat kola ma? Pit kep wasën ar kaömp kaut kër tolël ëak waulön peö ëa? ¹⁰Ën ne kaömp 7 pöteparök wak ulöl wesak omën 4000 pörö mangkën nëen pangk äaut pöteta ar kat kola ma? Pit kep wasën ar kaömp kaut kër tolël ëak waulön peö ëa? ¹¹Ar tol ëënak nem ngönten kön nawiin yeë? Ne kaömp peret pöten neniaan. Ar Parisiire Satusi omnaröa yisötön ngarangk këëkë ëën.” ¹²Pël niaan ten pim niia pöta songönten kön wiaut. Pi yis kaömp peretötë yamëa pöten neniaan, Parisiire Satusi omnaröa ngön kaaröt tenim yaapta öngpök ilapanëak niia.

**Pitaak Yesuun pi Kristo
pöt war wes ök mëëa**

(Maak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³Yesu pi tenring Sisaria Pilipai kak naë sê oröak tenën epël pëël yenia. “Omnarö pit Omën Këep neen talëp aim?” ¹⁴Pël niaan epël mëëaut. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak, ‘Seremaia ma tektek ngön

yaaö namp wes,’ pël aim.” ¹⁵Pël maan epël yenia. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” ¹⁶Pël niaan Saimon Pitaak epël yema. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niaup. Ni Anutu wëwëetaringëpë Ruup.” ¹⁷Pël maan Yesuuk epël yema. “Saimon, Sona pim ruup, ni ërëpërëp ëëmëep. Yang omën nampök ngön pipët ök neniaan, nem Pep kutömweri wëaupök yenia. ¹⁸Pötaanök ne niaamaan kat wi. Nim yapinte Pita, pöt kël kosang. Ën nim nem songönte tekeri yewasën pipëteta kël kosangöökë ököt. Nook maan nem ingre mor saurö kël kosang pöökë rangk tauaan Setenë weëre kosangtak il naniwaspan. ¹⁹Ne Anutuuk wa ngaöök yanimë pötak yeilëauta kiet nimpaat. Pël ëën yangerak omnant yaautön, ‘Pël ëëngan,’ mamë pöt kutömweriita pël naën ëëpnaat. Ën yangerak omnant yaautön, ‘Pël ë,’ mamë pöt kutömweriita pël ëëpnaat.” ²⁰Pël mëak tenën kosang wesak epël yenia. “Ar ne Kristo, Anutuu Yaö Neeaup, pöt omnaröen ök manganok,” pël niiaut.

**Yesuuk pi weletakaan wal
ëëpnaap pöt ök mëëa**

(Maak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

²¹Akun pötak Yesuuk ngës rëak ten pim ruuröen omnant ënëm pim naë orööpnaatë ngönöt war wesak epël yenia. “Ne Yerusalem kak sëën ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröre ngön kosangötë ngarangköröak këlangön kësang kat newiak nemëngkën kët nentepar nent won sëën kaalak weletakaan wal ëëmaap,” ngön pöt ök yenia. ²²Pël niaan Pitaak pëëntakël koirak sê epël mëak nga yema. “Anutuuk ngarangk elniaan omën ke pipot orö nanirëën ëëp.” ²³Maan Yesuuk kaip tiak epël yema. “Seten, ni sêp neuesak sê kan newariingan. Nim ngön yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

²⁴Pël mëak Yesuuk ten pim ruuröen epël niaut. “Omën namp pi nem ënëm elnëepënëak pöt pimtë könöökë kentöt këöpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëen wel wi-ima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër waalak nem ënëm ëëp. ²⁵Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëen yak wëwëet këöpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö orö morëëpnaat.” ²⁶Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëen pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëen omën pötök tolëël kaamök elmëëpën? Pël naëpan. Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt oröpöt kangiir mam-pën? ²⁷Omën Këep nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem enselörö koirak waisumaap. Pël ëak omën pourö neenem wëwëatë kangut mempaap. ²⁸Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawiin wëen Omën Këep ne omp ak sak yewaisën itaampun sa.”

Yesu pim möönre koröp maim wa

(Maak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 Kët 6 ëak won sëen Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök së pitëmënt wakaima. ²Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. Ën pim këere wot kante këtëpë ök ëwa ëen ulpëënëpta kölam panë tëa. ³Pël ëaan pit itaangkën Mosesre Elia piarip oröak Yesuring ngö-naak yeëa. ⁴Pël ëën Pita pi Yesuun epël ök mëëa. “Aköp ten eprek wëen ompyaö yaë. Ni kent yaëen pöt ne ka kot nentepar nent ök remaan. Nent nimëen, nent Mosesëen, nent Eliaëen pël ëak ök remaan.” ⁵Pël yemaan tapët pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëen Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëëa. “Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent pan yaalmë. Ar pim ngönte kat wiin.”

⁶Ruurö pit ngön pöt kat wiak kas panë ëen yangerak së ngentiak wot nön ëak

wieëa. ⁷Pël ëën Yesu pi së pitën ngëen elmëak epël ök mëëa. “Wal ëëë. Kas ëëngan.” ⁸Pël maan pit we riak itaangkën muntaar won, Yesu pimënt wëa.

⁹Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën pepanöm epël mëëa. “Arim omën it köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene ök mangan. Ënëmak Omën Këep ne weletakaan wal ëënak omnaröen ök man.” ¹⁰Pël maan pim ruuröak epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Elia wet rëak oröönak Anutuu yaö mëëaup ënëm orööpnaat pël aim?” ¹¹Maan pi epël mëëa. “Yaap, Elia pi wet rëak oröak Anutuu yaö neeaup nemëen omnant kopëta wasëpënëak ëaut. ¹²Pël wiaap ne epël niamaan. Elia pi yok oröak wëen omnarö piin këëkë ëwat nasën wë pitëm könöök utpet mowesaut. Pötaanök Omën Këep neenta tapël elnëëpnaat.” ¹³Pël maan pit epël kön wia. “Pipët Son i yamëaupön ya.”

Yesuuk yokot nampë lupmeriaan urmer namp waö ë mëa

(Maak 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴Omën kësang pan wa top ëak wëen pit wais oröön omën namp Yesuu naë wais rar rë mowesirak epël yema. ¹⁵“Kaöap, ni nem yokotupön yaköm kön wi. Pi it ngengën yeem imeri ilaöre es kotö pël yaë. ¹⁶Pël yaëen nim ruuröa naë wak wais ompyaö wasëpënëak maan poprak ëaut.” ¹⁷Pël maan Yesuuk epël yema. “O kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar lup kosarö. Ar neen kön wi kosang nenewasën yeem ar kön wiin akun tolëël arring wë arim könömöt weim öm?” Pël mëak epël yema. “Yokotup wak wais.” ¹⁸Pël maan wak waisën Yesuuk urmerapön nga maan kas oröak yes. Pël ëën akun tapë-takëer ompyaö saut. ¹⁹Pël ëën ten pëen-tak së Yesuun, “Ten tol ëënak urmerap waö ë momëënëak poprak ëan?” pöten

pëel mëëaut. ²⁰Pël maan epël niiaut. “Arim kön wi kosang yewesaut këlok yaë pötaan poprak ëan. Ne yaap nia-maan. Ar kön wi kosang kot panë nent wieëan talte rosir epöön, ‘Ni tiak eprekaan ëngkrek sê orö,’ pël maan yok pangk pël ëëpën. Ar kön wi kosang kaö newasënë pöt omnant pout pangk ëënëët. ²¹[Urmer ke pilörö weëre kosangring wë. Pötaanök pit waö ë momëënë pöt kan munt naö won, om Anutuun kimang manëak kaömp ngës olëak önë kopët pötakëer waö ë momëënëët.]”

Yesuuk pimtë wel wiak wal ëëpnaata ngönte ök maan akun nentepar ëa

(Maak 9:30-32; Luk 9:44-45)

²²Ënëmak Yesuuk ten pim ruurö wa top ë niulëak epël niiaut. “Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëëpnaat. ²³Pël ëen pit nemëngkën kët nentepar nent won sëen kaalak weletakaan wal ë neulëëpnaap.” Pël niaan ten yaköm panë kön wi aut.

Yesuuk ngönën tup kaöeta takis mena

²⁴Ënëmak ten Yesu piiring Kapanëam kak sê oröön omën Anutuu ngönën tup kaöetaan takis yewa pörö Pitaë naë wais epël mëak pël yema. “Arim rë yanuulaup ngönën tup kaöetaan takis nawiin yeëa ma?” ²⁵Pël maan Pitaak, “Won, yawiaup,” pël mëak Yesuu kaatak sê ilëak ök nemaan wëen pimtök epël mëak pël yema. “Saimon, ni kön tolëël yawiin? Yang omp akörö pit talöröa naëaan takis yewa? Pitëmtë omnaröa naëaan ma maimaröa naëaan yewa?” ²⁶Pël maan Pitaak, “Maimaröa naëaan,” pël yemaan Yesuuk epël mëëaut. “Pël yaëen yang omp aköröa karurö pangk takis nemangkën ë yaë. ²⁷Pël ëaap tepër nemangkën ëen pit kön wiin utpet ëëpanok i kaöök sê tatë olëak i kaö imën wet rëak ömë pöp këm nga ëak

itaangkën sum nent wiaan pöt wak sê tepërim könkön takis mamp.”

Yesuu ruuröak piin talëpök wotöök sak wë pöten pël mëëa

(Maak 9:33-37; Luk 9:46-48)

18 Yesuuk Pitaan pël yemaan akun tapëtak ten pim ruurö naë sê epël mëak pël mëëaut. “Anutuu wa ngaöök yanimë eporö tenëkaan talëpök wotöök wë?” ²Pël maan pi runga nampön ngön maan waisën tenim tekrak tau ulmëak ³epël yenia. “Ne yaap nia-maan. Ar kön kur kaip tiak arimtën kön wiin iraan rungaaröa ök nasën ëënë pöt Anutuuk wa ngaöök nanimëëpan. ⁴Namp pi pimtën kön wiin iraan runga epopë ök sak öpna pöp omën Anutuu wa ngaöök yamëautak wëauröa wotöök sak öpnaap. ⁵Omën nemëen yak runga kot ke epëlëp sant elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap.”

Utpetatëen këk nemaan ëëpenaat

(Maak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶“Ën omën nampök kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesaupön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sêp wasëpënëak yaëen pöt pël ëëpanëen naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewesaut sêp wasën pöt kangiir utpet kaö panëët pim naë orööpnaat. ⁷Yaköm. Morök ke nentere nent yaaröön omnarö saun yokoir. Yaap, morök ke nentere nent oröön omnarö saun koirëpnaat. Pël ëaap omën morök elmëen omnarö saun koirëpna pöp tol ëëpën? ⁸Nim moresök ma ingesök utpet nent koirën pöt il olam. Mor kopëtasring ma ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk es kosangwesi nuulaan pangk naën ëëpnaat. ⁹Ën omën nim

itöök itaampëetak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pourarring wëën Anutuuk es parëaöök wa nuulaan pangk naën ëëpnaat.”

Sëpsëp kö saupë watepang ngönte

(Luk 15:3-7)

¹⁰“Ar ngarangk këkë ëën. Runga neen kön wi kosang yewesa kot eporöen kön wiin irepan. Ne yaap niamaan. Ensel pitën ngarangk yaaurö kët ëlötë nem Pep kutömweri wëaupë ëöetak wë pitëmëën ya yamëngk. ¹¹[Omën Këep ne omën utpet ëäk kö sëpënëak yaaurö koirak ompyaö wasumëak waisaup.]

¹²“Ar kön tolëël yawi? Omën namp pim pol sëpsëp 100 ëäk wëauröak kopët namp kö sëën pöt pi tol ëëpën? Pi 99 ompyaö wëa pörö rosiraöök moulmëak kö sak sa pöpön ngaöl ëëpnaat. ¹³Ne yaap niamaan. Pi ngaöl ë së koirak 99 kö nasën ëa pöröaan ya kë nasëpan, ngaöl ëäk koirä pöpönökëër ya kë panë sëpnaat. ¹⁴Pötaanök nem Pep kutömweri wëaupë kentöök pim omën runga kot eporöa ök sak wëauröakaan kopët namp kö sëpnaaten kaaö yaë.”

Kar nampök utpet elniin wotpil wasëpenaata ngönte

¹⁵“Nim kar nampök utpet elniin pöt ni pim naë së arpimënt wë utpet pöta ngönte an. Pël ëën pi nim ngönte kat wiak ënëm ëën pöt arip lup kopëtemer sak önëët. ¹⁶Ën nim ngönte kat nawiin ëën pöt ni omën kopët namp ma naar koirak pim naë sën. Pël ëäk ar naar ma naar namp pöröak pim ngönte ëäk wotpil wasën. ¹⁷Ën pi arim ngönte wa olaan pöt së ingre moröröen ök man. Pël ëën pitëm ngönteta wa olaan pöt piin, ‘Ngönën wonöröere utpet yaauröa ököp,’ pël mëak waö ë mëën.

¹⁸“Ne yaap niamaan. Ar yangerak wë omnant yaautön, ‘Pël ëëngan,’ manë pöt Anutu kutömweri wëaupökta tapël apnaat. Ën yangerak wë omnant yaautön, ‘Pël ë,’ manë pöt Anutu kutömweri wëaupökta tapël apnaat.

¹⁹“Ën nenteta epël niamaan. Arim naëaan omën naar omën nentaan Anutuun kimang manëak lup kopëtemer sak kimang manë pöt nem Pep kutömweri wëaup yok pangk kat wiipnaat. ²⁰Ar omën naar ma naar nampök nem yapintakël kimang manë pöt ne arim tekarak wë kaamök elniimaat.”

Inëën ru utpetapë watepang ngönte

²¹Yesuuk pël niaan Pitaak naë së epël yema. “Aköp, nem karip utpet yaalnëën ne akun tolël ëäk pim utpet pöt ent ë moolam? Akun 7 ëäk pël ëën pangk ëëpën ma?” ²²Pël maan Yesuuk epël yema. “Ne akun 7 ëäk pël neniaan, sangk naalngan, om pël ëeim ömëëten yeniak.

²³“Pöta watepang ngön nent epël niamaan. Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt ne yang omp ak nampë pim inëën ruurö sumat mangkën kangut mampënëak yas mëëa pötakël ök ëëmaan. ²⁴Pi nampön yas maan waisa. Pöp 10 milion kina pël mangkën kangut nemangkën ëa. ²⁵Pi sum kësang pöta kangiir mon oröpöt mampënëak ap yewasën omp aköpök pimëntre pim öngre ruure omnant pout omnarö menak sum öpënëak mëëa. ²⁶Pël maan inëën ru pöp omp aköpë naë së rar rë we-sirak wiap sësë mëak epël mëëa. ‘Kaöap, ni yaköm kön newi. Pël ëën ne sapsap nimpö së pet irumaan.’ ²⁷Pël maan omp aköpök pim kang kësang pöt sëp we-sak sëpënëak mëëa. ²⁸Pël ëën inëën ru pöp kaatakaan oröak së kan kourak inëën ru pim kar namp koirä. Pim kar pöp puuk 100 kina pël mangkën kangut nemangkën ëaup. Pöp koirak ngerngeröök moröak, ‘Nem kangut peene nan,’ pël

mëak kék mëëa. ²⁹Pël maan pim karip rar rë wesirak wiap sësë mëak epël mëëa. 'Ni yaköm kön newi. Pël ëën ne kangut sapsap nimpö së pet irumaan.' ³⁰Pël maan pi kat nemowiin wii kaatak moulmëak epël mëëa. 'Nem kangut pout pet irakök oröömëëp.' ³¹Pël ëën inëën ru pim karuröak pim ëa pöten itenak ya këlängön panë ëën së omp aköpön ök mëëa. ³²Pël ëën inëën ru mon kësang mena pöpön kaalak yas maan waisën epël mëëa. 'Ni inëën ru utpetemor. Nem sum kësangötë kangut ni wiap sësë yenëaan yaköm ëën pout sëp wesaut. ³³Nem niin yaköm elnian pöl tol ëënak nim karipön naën ëaup?' ³⁴Pël mëak omp aköpök ya sangën ëën wii kaatak moulmëak epël mëëa. 'Nem kangut pout pet irakök oröömëëp.'"

³⁵Yesu pi watelang ngön pöt ök ë pet irak tenën epël niiaut. "Arim karuröa utpet elniaut yaap ent ë nemoalaan ëënë pöt nem Pep kutömweri wëaupök tapël elniipnaat."

Öng wes yamëauta ngönte

(Maak 10:1-12; Luk 16:18)

19 Yesu pi ngön pöt ök ni pet irak ten pim ruuröaring Kalili yanger sëp wesak Yotan olëak ëngk komuntakël Yutia yangera kautakël saut. ²Pël ëak wëën omën kësang ënëm wais pörek oröön yauman omnarö ompyaö mowesaut.

³Pël yaëën Parisi ngönën omën narö wais piin morök elmëak epël yema. "Omën namp pim öngöp omën nant ëën yok pangk wes mëëpën ma?" ⁴Maan epël yema. "Ar ngönëntak epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Anutu pi ngaan omën ket ëëpënëak öngre omp pouwaar ket ëa. ⁵Pël ëak Anutu pi epël ëa. 'Ne ompöpë kosaöokaan öngöp ket ëaut. Pötaanök omp namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpring erën ëën piarip pouwaarök möönre ko-

röp kopëtaö sëpnaat.' ⁶Anutuuk pël ëa pötaanök piarip naarök erën ëën möönre koröp kopëtaö yes. Anutuuk erën elmëa. Pötaanök omnaröak yok pangk kom naën ëëpenaat." ⁷Pël maan pit piin epël yema. "Moses pi tol ëënak epël ëa? 'Namp pim öngöp wes mëëpënëak pöt kaöaröa naëaan pep kosangwer wa öngöp menakök wes mëëpnaat,' pël ëa." ⁸Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. "Moses pim ngön kosangtak arim lup kosangtaanök öng wes mëëneëtaan kure mak niia. Pël ëaatak ngön pöt won wiaan ngaan panëër Anutu pim öngre omp ket ëa pötak pël ëëneak neniaan. ⁹En nook pöt epël niamaan kat wieë. Namp pi pim öngöp öngre omp wëwëet utpet newasën wëën wes mëak öng muntap koirëpna pöp pi öngre omp wëwëet utpet wesak saun koirëpnaap."

¹⁰Pël yemaan ten epël mëëaut. "Pil wiaan pöt öng naön öpën seëa." ¹¹Pël maan epël niiaut. "Omën pourö arim ngön pöta ënëm pangk naëpan. Om Anutuuk öng naön ëëpënëak mapna porö pëën arim ngön pöta ënëm ëak öng naön ëëpnaat. ¹²Omnaröa öng naön yaaö pöta songön nentere nent wia. Narö pitëm ëlöröak mos wilën öng naön ëëpnaat. Narö omën naröak öp ilën öng naön ëëpnaat. Narö Anutuu yaat mëmpënëak kön wiak öng naön ëëpnaat. Omën nem ngön epët kat wiak Anutuu yaat mëmpënëak tek öpna porö yok pangk pël ëëpnaarö."

Yesuuk rungaarö welaköt elmëa

(Maak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³Akun nentak omën narö pitëm rungaarö Yesu pim moresiar pitëm rangk mowiak Anutuun kimang mapënëak wak waisa. Pël yaëën tenök nga yemaan ¹⁴Yesuuk epël niiaut. "Nga mangan. Wes mëën nem naë waisëp. Ke pilörö Anutuuk wa ngaöök mëëpënëak yaö yema pötaanök." ¹⁵Pël niak pim moresiar

pitëm rangk mowiak wes mëak yang pör sêp wesak nal saut.

**Omp ulwas omnant
kësang wieëaupë ngönte**

(Maak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Akun nentak omp ulwas namp Yesuu naë wais epël yema. “Rë yanu-ulaup, ne ya ompyaö tol nent mënak wëwë kosangta yaö sum?” ¹⁷ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni tol ëënak ya ompyauten pël yenëaan? Anutu kopë-tapökëër ompyaup. Ni wëwë kosang-tak ömëak pöt Anutuu ngön kosangöt ngaarëk öm.” ¹⁸ Maan “Ngön kosang tal nent ngaarëk öm?” pël yema. Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Ni omën mëngkanok. Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok. ¹⁹ Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm. Nimtëen lup sant yaën tapël muntaröen elmëem.” ²⁰ Pël maan omën pöpök epël yema. “Pipot nem kotuukaan ë waiseimautöp wëwë kosangtak ömaan munt tal nent ëëm?” ²¹ Maan Yesuuk epël yema. “Ni ompyaö sumëak pöt së nim omnant pout menak sumat wak omën omnant wonörö mamp. Pël ëëmë pöt kutömw-eri omën ompyaut orö nirëëpnaat. Pö-taanök pël ëak wais nem ënëm elnëëm.” ²² Pël maan omnamp pi pöt kat wiak ya këlangön kön wiak sa. Pöt pi urömere kaar es kësang wieëa pötaanök.

²³ Omën pöp yesën Yesuuk ten pim ru-uröen epël niaut. “Ne yaap niamaan. Omën omnant kësang wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamëa pöta öngpök ilap-naataan poprak ë yaë. ²⁴ Pöta nokoli nent epël niamaan. Pol kamel namp yok pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkënte. Ën omën monere uröm selap wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëet.” ²⁵ Pël niaan ten kat wiak weëre kosang won sëen

epël mëëaut. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlepök yok pangk wëwë kosangtak öpën?” ²⁶ Maan Yesuuk tenën it kos ëëë epël yenia. “Omnaröak Anutuu wa ngaöök yamëautak ilanë pöt pangk naën ëënëetak Anutuuk yok pangk kanö koir nimpnaat. Pöt pi weëre kosang-gringëpök omnant pout pangk yaaup.” ²⁷ Pël niaan Pitaak kangiiir epël yema. “Kat wi. Ten omnant pout sêp wesak nim ënëm elniaut. Pöta kangiiir ten ënëmak oröpöt orö nirëëpën?” ²⁸ Maan Yesuuk epël yenia. “Ne yaap niamaan. Ënë-mak omnant pout ngolöp wasën ompyaö sêpna pötak Anutuuk Omën Këep ne weëre kosang nangkën nem ur kësang-tak wel aisëaan ar nem ënëm elnëeimauröeta kaö sak ur kësang 12 pötë wel aisëak neering Israel kur 12 pötë ngön ë pet irëpen sa. ²⁹ Omën namp nemëen yak pim kaare yang, öngre ru, sasre nan, ëlre pep, ëmre ya sêp wasëpna pöp Anutuuk kangiiir omën ke pilöt kësang pan tekeri wes mangkën wëwë kosangët pep sêpnaap. ³⁰ Wetëeröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

**Wain yaaweri ya mëmpënëak wes
mëauta watelang ngönte**

20 Akun nentak Yesuuk watelang ngön nent epël niaut. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt wain yaawer wieëa nampök pim ya pöweri omnarö ya mëmpënëak wes mëen sa pötakël ök ëëmaan. ² Omën pöp pi kët kopët nentaan 2 kina mampna pöten maan pit kat wiin pangk ëën yaakë wes momëen sa. ³ Pël ëën këtëp kosang yesën pi së itaangkën narö pit ka tomök tauwal ëeim wëen epël ök mëëa. ⁴ ‘Arta nem yaak së ya mëngkën ne sum ompyaö nimpnaan.’ ⁵ Pël ëën këtëp luptak wëen së tapël ök mëak kaalak këtëp tingk yewasën tapël ëa. ⁶ Pël ëak wiap kan

kaalak sē itaangkēn munt narō ka tomōk tauwal yaēen pitta koirak epēl mēak pēēl mēēa. ‘Ar tol ēēnak kēt ēl epōōk ya namēngkēn wisēn eprek wakaim?’ ⁷ Pēl maan pit epēl mēēa. ‘Ten omēn nampōk ya ngōn nent neniaan.’ Maan, ‘Arta nem yaak sē ya mēmpunēēn seē,’ pēl mēēa.

⁸ “Koō yoolaan ya pepap pimēnt sē pim ya ngarangkēpōn epēl ōk mēēa. ‘Ya omnarōen ngōn maan waisēn pitēm sumat man. Wet rēak ēnēm waisa puorō pitēm sumat man. Pēl ēak pitēm rakōrō tapēl tapēl mampō sē wetēērō ēnēm man.’ ⁹ Pēl maan omēn wiap kan orōak ya mēna pōrō waisēn 2 kina 2 kina mena. ¹⁰ Pēl ēak mampō yesēn wet rēak ya mēna pōrō pit sum isak ōp-naat wesa pōt om 2 kina tapēl mena. ¹¹ Pēl ēēn pitēm sum mena pōtaan ya pepapōn kaaō ngōn mēak epēl mēēa. ¹² ‘Enēm ya ngēs rēāō eporō pit akun kot nent ya mēna. En ten kēt ēl epōōk kēt nga kōpēl ya mēneimaurō. Pēl ēaurōak tenim yaningkēn tapēl pit yemangkēn. Pōten kaaō.’ ¹³ Pēl maan pi kangiir pitēm tekrakaan nampōn epēl mēēa. ‘Ngōntōp, ne niin utpet naalniin. Ne 2 kina nimpa pōten niaan ni kure mak neeaup. ¹⁴ Pōtaanōk nim sumet wak sē. Nim yaningk tapēl ēnēm waisa eporōeta mampēak kōn yawi. ¹⁵ Sumat nemotōp nem kōn wiaul naalmēengan ma? Ni tol ēēn nem kēsangēnten kōn wiin utpet yaē?’” ¹⁶ Watepang ngōn pōt niak epēl yenia. “Pōta ōk ēnēm Anutuu naē waisaurōakaan selap wotōōk moulmēēpnaat. En wet rēak waisaurōakaan selap tapēl ēnēm moulmēēpnaat.”

**Yesuuk pim wel wiak kaalak wal
ēēpnaata ngōnte ōk maan
akun nentepar nent ēa**

(Maak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesuuk ten pim ru 12 pōrōaring Yerusalem kakē yesem tenēn pēēn wesak epēl niaut. ¹⁸ “Kat wieē. Tiar

peene Yerusalem kakē yewais. Pōrek sēēn Omēn Kēēp ne omnarōak kiri ar yaaō kaōarōere ngōn kosangōtē ngarangkōrōa naē neulēēn pit ngōn yaatak ne wel wiimēak neak ¹⁹ ngōnēn kōpēlōrōa naē wes nemēēn pitōk ōkre was neak pēs nemōak kēra yetaprak nemōōn wel wiak akun nentepar nent won sēēn kaalak wal ēēmaap.”

**Semsre Son piarip
wotōōk sēpēnēak mēēa**

(Maak 10:35-45)

²⁰ Pēl niaan Sepeti pim ōngōpōk pim yokot Semsre Son pōaar Yesuu naē wak sē rar rē wesirak omēn nentaan kimang yema. ²¹ Pēl ēēn Yesuuk, “Ni orōptaan kent yaē?” pēl maan epēl yema. “Enēmak nim omēn poutē kaō sak ōmē akunetak nem ru epaar, nim kopirarē, namp yaapkēēl namp katnēēl, wel aisēak wē niiring ngarangk ēēpnaan kosang wes mamēak yenia.” ²² Pēl maan Yesuuk epēl yema. “Arim yenēak pōta songōnte ar kōpēl wē. Ne kelōntak i kakam yaaut yen pōl kēlangōn kēsang kat wiimaap. Pōt arip pangk ēēnēēwaar ma?” Pēl maan piaripōk, “Pangk ēēnaawaar,” pēl yema. ²³ Maan epēl yema. “I kakam pōt pangk nēnēēt. Pēl ēēnēētak nem kopirarē yaapkēēlaan katnēēl wel aisapnaata ngōnte nook naēngan. Nem Pepapōk wel aisapēnēak yaō mēēa pōrōakēēr wel aisapnaat.” ²⁴ Pēl yemaan ten ru 10 pōrō Sepeti pim ruaarēēn mēēa pōt kat wiak ya sangēn ēaut. ²⁵ Pēl ēēn Yesuuk tenēn ngōn niaan pim naē sēēn epēl niaut. “Yang nantē omp akōrō pitēm omnarō nga ēak ngarangk yaalmē. Pēl yeem pitēm ikanōōk ngarangk narō moulmēēn pitta tapēl omnarō ngarangk yaalmē. ²⁶ Ar pēl ēēngan. Arim naēaan namp kaō sak ōpēnēak pōt pi ar pourōa inēēn elniip. ²⁷ En namp wotōōk sēpēnēak pōt pi kot panē sak ar pourōa inēēn panē elniip.

²⁸ Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këëp ne omnaröak inëen elnëëpënëak newaisën. Nook arim inëen elniak omnarö utpetatë öngpökaan kama niömaan arim kangiir wel wiimëak waisaup.”

**Yesuuk omën it il tēja
naar ompyaö mowesa**

(Maak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Ten Yeriko kakaan yesën omën kësang pan Yesuu ënëm waisa. ³⁰ Pël yaëen omën it il tēja naar kan ëöök wel aisëë Yesuu yesa ngön pöt kat wiak ngön ëak epël yema. “Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö Niiap, ni tenipön yaköm kön niwi.” ³¹ Pël yemaan omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan piarip pöten kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël yema. “Aköp, ni Tewitë ëapök tenipön yaköm kön niwi.” ³² Pël maan Yesu pi leng ëak kamtaöök tauëë ngön maan waisën piaripön epël pëël yema. “Arip tol elniimëak yak?” ³³ Maan piaripök epël yema. “Aköp, ni aan tenip it nga sën.” ³⁴ Pël maan Yesuuk piaripön yaköm ëen pim moresiar piarpim itöörarë rangk mowiin tapëtakëër ompyaö sak Yesuu ënëm saut.

**Yesu pol tongkiipë rangk isak
Yerusalem kakë sa**

(Maak 11:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)

21 Ten Yesuring Yerusalem kak temanöm yesem Petepasi ka Olip tomök wieëa pöök oröak Yesuuk pim ru naar epël mëak wes yamë. ² “Arip ka ëngköök së oröak itaangkën pol tongki ruupring namp këraamentëk wii ngan ë ulmëen öpnaat. Pipaar tapëtakëër wilak mësak waisën. ³ Pël yaëen omën nampök pëël yeniaan pöt epël man. ‘Aköpök epaarën ya.’ Pël maan kat wiak tapëtakëër pëël niaan mësak waisënëët.” ⁴ Pël yaëen tektek ngön yaaö nampë

ngaan ngön ök ëa nent kë oröa. Ngön pöt epët.

⁵ “Omën Saion kak wëauröen epël man. ‘Kat wieë. Arim omën omp aköp arim naë yewais.

Pi pimtën kön wiin nawis, ya wiapring pol tongkiipë rangk yewais.

Yaap, pi pol tongki ruupë rangk wel aisëak yewais.”

⁶ Maan ru pöaar së Yesu pim ök mëëa pöl ëa. ⁷ Piarip pol tongkiipre ruup mësak wais piarpim ulpëen rangköt përeak pol tongkiipë rangk mourön Yesu rangk wel aisëa. ⁸ Pël ëak kan yesën omën kësang pan pitëm ulpëen rangköt përeak kamtaöök mourö yesën naröak ya lupöök së kewisat ilak këemre kewis elmë yes. ⁹ Pël ëak omën wet rëak yesauröere ënëm yesa pourö ërëpsawi yeem ngön ëak epël yema.

“Tewitë ëap, yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”

¹⁰ Pël ë së Yerusalem kak yaaröön pörek wëaurö yaan sak epël yema. “E, pipop talëp?” ¹¹ Pël yemaan omën Yesuring yesauröak epël yema. “Epop tektek ngön yaaö omnamp, Yesu, Kalili yangerak Nasaret kakaanëp.”

**Omën narö ngönën tup kaöetak
omnant mampööre sum ë
pël ëeim wëen waö ë mëa**

(Maak 11:15-19; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)

¹² Yesu pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yaauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti yemoola. ¹³ Pël ëak pitën epël yema. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem tup pipten omnaröak kimang yenëa kaat pël apnaat.’

Ar pipël yaëen këkain yaauroä kaata ök yes.”

¹⁴ Omën it il tēaare ing il tēaurō pim naë waisën ngönën tup kaëet-
tak ompyaō mowesaut. ¹⁵ Pël yaëen
kiri ar yaaō kaōarōere ngön kosangōtē
ngarangkörōak pim ya retēngōt mēm-
pōore rungaarōak piin, “Tewitē ēap,
yowe,” pël maō yaauten itenak pit
ya sangën ēen ¹⁶ piin epël yema. “Ni
pitēm yenia pōten kat wian ma?” Maan
Yesuuk epël yema. “Mak, ne yok kat
wia. Pël ēaap ngön nent ngönēntak
wia pōt ar sangk kelak kat nawiin
yaauro ma? Pōt epël. ‘Ni runga kotre
kapaatakörō kengkēn mowasēn pitēm
kēmōtēaan ompyaō wesak yaya yenia.”
¹⁷ Pël mēak pit sēp mowesak Yerusalem
kakaan orōak Petani kak sē wē koō olaan
ka uraut.

Yesuuk maan këra kemment umōn rēa

(Maak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Wangam kanök ka kaōaōökēl
kaalak yesem këen ēa. ¹⁹ Pël ēen këra
kem kan ēōök wēa nementēn itaangkēn
ulöpörō nautōn, om ēpōt pēen wēa. Pël
ēen pōmentēn epël yema. “Ni kaalak
ulöp utnganok.” Pël maan kem pōment
tapētakēer saap wak umōn yarē. ²⁰ Pël
yaëen ten pim ruurō pōten itenak yaan
sak epël mēēaut. “Kem epment tol
ēak teēntom umōn yera?” ²¹ Pël maan
Yesuuk epël yenia. “Ne yaap niamaan.
Ar kön selap ēak yok pangk pël ēēpēn
ma won pël kön nawiin, kön wi kosang
wasēnē pōt arōkta nem kemmentēn
maan yaē epël ēēnēēt. Pōt pēen won.
Tomōn epōōnta, ‘Ni tiak i kaōökēl sē
orō,’ pël maan pangk pël ēēpnaat.
²² Ar kön wi kosang yewesautaring wē
Anutuun nem yapintakēl omën nenten
kimang manē pōt nimpnaat.”

Kaōarōak Yesu ya yamēngkauten pēl mēēa

(Maak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Yesu pi kaalak ngönën tup kaëe-
tak sē ilēak omnarōen ngönën ök
maim wēen kiri ar yaaō kaōarōere
ngarangkörō pit pim naë wais epël mēak
pēl yema. “Nim eprek ē yaën pipot
talēpē kēm ngōntak ēeimēn? Talēpök
pël ēēm nia?” ²⁴ Pël maan Yesuuk
kangiir epël kaip ti mēēaut. “Nookta
arēn pēl niamaan. Ar kēēt ök neaan
pōt ne talēpē kēmtak omnant yeēan
pōt ök niamaan. ²⁵ Sonē i mēeima pōt
talēpök maan eima? Anutuuk ma pimtök
kön wiak eima?” Pël maan pit neneren
epël yema. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’
pël mepenaatep pi epël niepan. ‘Tol
ēēnak Sonē ngōnten kön wi kosang
newasēn yeē?’ ²⁶ Ēn tiar ‘Sonök’ pël
mepenaatep omën pourōak piin, ‘Tek-
tek ngön yaaō namp,’ pël yaauro yak
utpet niwaspan. Pōtaan kas yaē.” ²⁷ Pël
mēak Yesuun kangiir epël yema. “Ten
köpēl.” Pël maan Yesuuk epël mēēaut.
“Nem yeē epotta talēpök neaan yeē pōt
ök neniangan.”

Yokot naarē watepang ngōnte

²⁸ Pël mēak Yesuuk ngön nent epël ök
yema. “Ar kön tolēl yawi? Omën namp
pim yokot naar wēa. Pël ēen wetēēpē
naë sē epël mēēa. ‘Yokotup, ni peene sē
nem wain yaōök ya mēn.’ ²⁹ Pël maan
pi, ‘Won, ne pël naēngan,’ pël mēak wē
ēnēmak lup kaip tiak sa. ³⁰ Pël yaëen
pepap pi pim yokot muntapē naë sē
tapēl ök mēēa. Pël maan pi, ‘Mak, ne
sumaap,’ pël mēak nasēn ēa. ³¹ Ar kön
tolēl yawi? Yokot talēpök pepapē ngōnte
ngaarēk wa?” Pël maan pit, ‘Wetēēp,’
maan Yesuuk epël yema. “Ne yaap nia-
maan. Takis yewaō utpetere ōng omp
nga yaaō utpet ke pilörōak ar il niwesak
Anutuu wa ngaōök yamēautak ilapnaat.

³²Pöt Son pi wotpil yaaute kanö pet el-niipënäek yewaisën ar pim ngönten kön wi kosang newasën yaëen takis yewaö utpetaröere öng omp nga yaauroäkëer pim ngönten kön wi kosang wesa. Pit pël yaëen ar itenakök lup kaip tiak tapël naën ëan.”

**Wain yaaweri ngarangk
utpetaröa watepang ngönte**

(Maak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³“Ne watepang ngön munt nent nia-maan kat wieë. Omën kaö namp wain ya newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang wali nerek së wakaima. ³⁴Wë köp yesa akunet temanom sëen tööpënëak inëen narö wes mëen sa. ³⁵Së oröön ngarangk moulmëaurö pit inëen namp pës möa, namp mën wel wia, namp kël mö wel wia. ³⁶Pël ëen ya pepapök inëen munt narö kësang wes mëen së oröön tapël elmëa. ³⁷Pël ëen ënëmak pimtë ru panëëpön, ‘Pit nem ruupë ngönte kat wiak ngarëk öpnaat,’ pël weseë wes momëen sa. ³⁸Pël ëen ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëëa. ‘Omën epop pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök tiar mëmpa. Pël ëen yaat tiarimëen sëpnaan.’ ³⁹Pël mëak wain yaaweriaan wa wilëngkëel olëak mëna.”

⁴⁰Yesuuk ngön pöt mëak epël pëël yema. “Ënëmak wain ya pepap wais ngarangkörö tol elmëëpën?” ⁴¹Pël maan pitök epël yema. “Pi yaap omën utpet pörö mënak utpet wesak ngarangk munt köp yesa akunatë ulöpörö pi mampna pörö wain yaaweri moulmëëpnaat.”

⁴²Pël mëak Yesuuk kaalak pitën epël yema. “Ngönën pepeweri epël wia pöt ar sangk kelak kat nawiin yaauro ma?

‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

Anutu pimtok pël yaalmëen ten itaangkën ompyaö panë yaë.’

⁴³Pël wia pötaanök ne ök niamaan kat wieë. Anutuuk pim omën ompyaut ngaan ar nina pöt arim naëaan kama wak omën maimarö mangkën pit Anutuü könöökë ënëm ëen kë ompyaut pitëm wëwëetak orööpnaat. ⁴⁴[Omën namp wap epëtak soë urak kawi ngentiipnaap, pi koröp ilak utpet ëëpnaap. Ën wapëtak pim rangk ngentiipna pöt, omën pöp ilak unön ëak utpet panë sëpnaap.]”

⁴⁵Kiri ar yaaö kaöaröere Parisi omnarö pim watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmël ko wesak ya pël wesak ⁴⁶wali öpënëak kön wia. Pël ëautak omën pouröak piin, “Tektek ngön yaaö omnamp,” pël yamëëa pötaan kas ëen sëp wesa.

**Öngre omp mës mampënëak
këere imën yenauta ngönte**

(Luk 14:15-24)

22 Yesu pi kaalak omnaröen watepang ngöntak epël ök yema. ²“Anutu pim omnarö wa ngaöök yamëaut omën omp ak nampë pim ruup öng mës mampënëak këere imën kaö wa pötakël ök ëëmaan. ³Pi kaömpöt ar ëak kopëta wes pet irak pim inëen ruurö omën pim wet rëak ngön ök mëëauröa ngësë yas wes mëen sëen pit kat wiak waisëpnaaten kaaö ëa. ⁴Pël ëen pi kaalak inëen ru munt naröen epël mëak wes mëa. ‘Omën nem wet rëak ngön ök mëëauröen epël man. “Kaömpöt ar ëak kopëta wes wiak wë. Purimakaö kaöaröaring ru ompyauröeta möak omnant pout yok kopëta wes pet iraut. Pötaanök peene wais këere imën yenem ërëpsawi ëëpa.”’ ⁵Pël maan pit së ök

maan kat wiak pitëmotön sa. Namp pim yaakë sa. Namp pim uröm kaatakë sa. ⁶Ën narö inëen ruurö wali wak utpet wesak mëna. ⁷Pël ëen omën omp aköp pi ya sangën ëen pim nga omnarö wes mëen omën pim inëen ruurö mënaurö mënak pitëm kaaö es kor mëen kot sa. ⁸Pël ëen pim inëen ru naröen kaalak epël ök mëëa. 'Këere imën pöt kopëta wes pet irautak omën nem wet rëak yas mëëauröak utpet ëa. ⁹Pötaanök ar kamtatë yesem omën koirënëëerö pouröen wais këere imën nëmpnaan ök man.' ¹⁰Pël maan pim inëen ru pörö kamtatë yesem omën koirauröen ök maan ompyaöre utpet pourö së kaatak ilaan peö ëa.

¹¹"Omën omp aköp pi omën waisauröen itaampënëak kaata kakaati ilëak itaangkën omën namp wa top ke pötë ulpëen yamëaup namëen wëen itena. ¹²Pël ëak epël mëëa. 'Ngöntöp, ni tol ëen wa top epta ulpëenëp won wais wel aisëaan? Ni pil yaëen pangk naën yaë.' Pël maan ngön won sak wëa. ¹³Pël ëen omën omp aköpök pim inëen ruuröen epël mëëa. 'Omën epop ingre morötë wii tëak koö panëëetak wa moolan. Pi pörök wë ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaan.'" ¹⁴Yesu pi watepang ngön pöt më pet irak epël yema. "Ne yaap niamaan. Anutu omën selap yas mëëauröakaan kopët naar waisën wël ë yaulmë."

Takis yaautaan Yesuun morök elmëa

(Maak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵Pël maan Parisi ngönën omnarö pit së wa top ëak ngön tol nentak Yesuun nga wiipën pël mëak kopëta wesa. ¹⁶Pël ëak pitök pitëm ru naröere Erotë omën narö wes mëen wais epël yema. "Rë yanuulaup, ten niin ëwat wë. Ni ngön wotpil yaaup, ngön ompyaö Anutuuk ök niiaut pëen omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Ni omën

isaare irëaurö omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup. ¹⁷Pötaanök ni kön tolëel yawiin? Rom omën omp ak Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?" ¹⁸Pël maan Yesuuk pitëm utpet mowasëpënëak yaauten iteneë epël mëëaut. "Kaar, omnarö ar tol ëënak morök yaalnë?" ¹⁹Mon kël nent wak wais neneë." Pël maan pit nent wak wais yemangk. ²⁰Pël ëen Yesuuk pitën epël mëak pël yema. "Könre yapin epot talëpëët?" ²¹Pël maan pit epël yema. "Sisaëët." Pël maan puuk epël yema. "Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun." ²²Pël maan pit yaan sak sëp wesak saut.

Weletakaan wal yaauta ngönte

(Maak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³Kët pötak Satusi ngönën omën narö Yesuu naë waisa. Omën pörö weletakaan wal naëngan pël yaauro. Pit wais Yesuun epël mëak pël yema. ²⁴"Rë yanuulaup, Mosesök epël ëa. 'Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë ru oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.' ²⁵Pël wiaap tenim naë omën nanang narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö nanëpök öng namp wak ru won wë wel wiin nangap öng kapirëp wa. ²⁶Pël ëen pi tapël wel wiin nang muntap öng kapir pöp wa. Pël pël ë seim omën nanang 7 pörö öng kopët tapöp wak ru won wë wel wi won sa. ²⁷Pël ëen ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²⁸Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpena akunaöök ni kön wiin talëpë öng sëpën?"

²⁹Pël maan Yesuuk pitën epël yema. "Ar ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e wesëë irikor ngön yak. ³⁰Wal ëënë akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëerö. ³¹Ën weletakaan wal yaaö pöt

ngönentak Anutuuk epël ëa pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ³²‘Ne Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ Ngön pöta songönte epët. Omën pörö wel wiaurö öp sak kutömwëri wë. Pö-taanök Anutu pi wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu.” ³³Pël maan kat wiak pim ngönëntaan yaan sa.

**Yesuun ngön kosangötë
kaöeten pëël mëëa**

(Maak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴Yesu pi ngön pöt ök maan Satusi omnarö ngön won sa. Pël ëën Parisi omnaröak pöten kat wiak pit pimëën ngön nent kopëta wasëpënëak wa top ëa. ³⁵Pël ëak pitëm naëaan ngön kosangötë ngarangk nampök piin morök elmëak epël pëël yema. ³⁶“Rë yanuu-laup, Anutuu ngön kosang tal nentak kaöet?” ³⁷Pël maan epël yema. “Anutu pi nim Aköp. Ni piin lup sant elmëak nim lupre könre kön yawia pipot pout pimëën pëël elmëëm. ³⁸Pipët Anutuu ngön kosangötë kaöet, muntat il yewas. ³⁹Pël ëak pöta kar nenteta wia. Pöt epël. Nimtëën lup sant yaën tapël nim karipön elmëëm. ⁴⁰Ngön pipteparök Mosesre tektek ngön yaauröa ngön kosangöt erën ëak wia.”

**Yesuuk Parisi omnaröen
Kristoë songönten morök elmëa**

(Maak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹Parisi omnarö wa top ëak wëën Yesuuk pitën epël mëak pëël yema. ⁴²“Ar Kristo, Anutuu Yaö Mëëaupön talëp aim? Pi talëpë ëap?” Maan pitök, “Tewitë ëap,” pël yema. ⁴³Pël maan Yesuuk epël yema. “Yak tol ëënak Ngëëngk Pulöök Tewitën elmëën Kristoon, ‘Nem Aköp’ pël mëëa? Pöt epël. ⁴⁴‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema. “Ni wais nem yaapkëetakël öm.

Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.” ’

⁴⁵Tewitök piin, ‘Nem Aköp’ pël mëëaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” ⁴⁶Pël maan pit ngön pöta kangit mapnaat pangk naën ëën akun pötak ngës rëak pëël muntat mapnaaten kas ëën sëp yewas.

**Yesuuk omnaröen Parisiire ngön
kosangötë ngarangköröa
utpet yaautë ënëm
ëëpanëak pepanöm mëëa**

(Maak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

23 Akun pötak Yesuuk ten pim ru-uröere omnaröen epël ök ni-iaut. ²“Ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omnarö pit Mosesë urötak wë ngön kosangöt rë yanuu. ³Pötaanök pitëm ök yenia pöt kat wiak ngaarëk ön. Ën pitëm wëwë wë pötak öngan. Pit rë yanuuem pitëmënt ngaarëk naön yaë pötaanök. ⁴Pit ngön kosang nantta ar ngaarëk önëak pitëm könöökaan rangk ök niaan ar ngaarëk önëak poprak yaëën pitëmënt kaamök kot nent naën yaë. ⁵Pitëm omnant yaaut omnaröak itaangkën ompyaö ëëpnaataan yaaurö. Pit ngön kosang lup nant retëng ëak kör koëak kepön upakötë wii ngan ë utööre moresi tapël ë, ën pitëm ulpëënöröa kautë poë koröp sëtöt ngan ë më pël ëak yaaurö. ⁶Pit këëre imën yena akunatë itëkëël kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yeem ngönën tupötë kakaatiita omnaröa itëkëël wel yaisëaurö. ⁷Pël yeem omnaröak wa topöök koirak ërëpsawi ngön maöre ‘Rë yanuu-laup,’ maö pël ëëpnaaten kent yaaurö. ⁸Ar pöt omnaröak arën, ‘Rë yanuu-laup,’ pël niapnaaten kent ëënganok. Ar ke kopëtalörö, Anutu kopëtap arim Rë Yanuu-laup. ⁹Yang omën nampön, ‘Pep,’ manganok. Arim Pep kopëtap kutömwëri wë. ¹⁰Om-

naröak arën, 'Wotöököp,' pël niapnaaten kent eënganok. Arim wotöök kopëtap Kristo nemënt. ¹¹ Arimëen kaö sak wëaupök ar pouröa inëen elniip. ¹² Omën namp pimtök pimtën kön wiin isëpna pöp Anutuuk wak irapnaap. Ën namp pimtën kön wiin irapna pöp Anutuuk wak isak mapnaap."

**Yesuuk Parisiire ngön kosangötë
ngarangköröen pitëm kaar
yaautaan nga mëëa**

(Maak 12:40; Luk
11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ "Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omnarö Anutuu wa ngaöök yamëautak ilapënëak yaëen kan yemowariem arimëntta neilaan yaaurö.

¹⁴ ["Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Ar öng kaporöa omnant pout arimëen weimeë morök elmëak omnaröak arën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Ar kangiir akunetak könöm kësangöt koirënëet.]

¹⁵ "Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omën namp pim ngönënte sëp wesak arim ngönënta ënëm ëëpënëak i kaöök olëak yang kaö poutë yesaurö. Pël yeem arim utpet yaaut pet elmëen pi ënëm panë ëak ar il niwesak arim es parëaöökë sënë pöl piita teëntom së orööpnaat.

¹⁶ "Elei, wotöök it il tëaurö, ar Anutuu kanö omnaröen pet yaalmëem arimënt kan pöök nasën yaaurö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omnaröen ngön kaar epël yamëëaurö. 'Omën namp ngön nent kosang wasëpënëak Anutuu ngönën tup kaöetakël utak kosang wasën pöt mos ëëpnaat. Ën namp aini kool ngönën tup kaöeta kakaati ë rangia pötëel utak kosang wasën pöt kë ëëpnaat.' ¹⁷ It il

tëa kaökaurö aë! Tol nentak kaöet? Ngönën tup kaöetak këet ma aini kool kakaati ë rangia pötök këet? Anutuu ngönën tuptakëer kaöet. ¹⁸ Ar tapël ngön kaar epël yamëëaurö 'Omën namp ngön nent kosang wasëpënëak ur Anutuun kiri yawiautakël utak kosang wasën pöt mos ëëpnaat. Ën namp urta rangk kiri wiautëel utak kosang wasën pöt kë ëëpnaat.' ¹⁹ It il tëa kaökaurö aë! Tol nentak kaöet? Ur Anutuun kiri yawiautak këet ma urta rangk kiri wiautak këet? Urtakëer kaöet. ²⁰ Pël yaë pötaanök omën namp urtakël utak kosang wesak yemaan pöt urötere kiri wiaut pouteparëel utak kosang wesak yema. ²¹ Ën namp Anutuu ngönën tup kaöetakël utak kosang wesak yemaan pöt ngönën tupëtere tuptak wëaupököl utak kosang wesak yema. ²² Ën tapël namp kutömweriil utak kosang wesak yemaan pöt Anutuu ur kësangëtere pötak wel aisëaupököl utak kosang wesak yema.

²³ "Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ëwamre kaëkoöre këenre pöt wa top ëak moresiar wesak kom ëak kopët nent Anutuun yaö yaalmë. Ar omën pas pöt yeemak nokoliil wotpil mëmpöore yaköm ëak ompyaö elmëere Anutuun kön wi kosang wasö ngön kosang kaö pipot ngaarëk naön yeë. Poutepar ëënë pötaar ompyaö. ²⁴ Wotöök it il tëaurö, ar Anutuu kanö omnarö pet yaalmëem arimënt kan pöök nasën yaaurö. Omën namp iiste nëmpënëak yaëen iwal namp ilaan pöt nanëmpan, lë olapnaat. Pël ëëpnaatak pol kamal kësangëp ilaan iistaring köntak nëmpnaat. Tapël ar Anutuu ngön kosangötë ënëm ëënëak kot panë nantë ënëm yeem kaöat sëp yewas.

²⁵ "Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar kelönre söwaröt kasngaëel pëen i yairem öngpök i nairën

ëen kewil wia pöl ar koröpöök ompyaö wasën arim lupötë pöt kainre koröpöökë kentöökë ënëm yaaö pöt peö ëak wë. ²⁶Parisi omën it il téaup ni! Wet réak kelönre söwarötë öngpök iirën kewil won sèpna pöt kasngaëelta won wiaapnaat.

²⁷“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omën yangaöökë ökörö. Tomök pöt omnaröak ë rangiin itaangkën ompyaö yaë. Ën öngpök pöt omën kosere söp kampöt wia. ²⁸Ar tapël arim koröpöök omnaröa ëöetak wotpil koröp oröak wëen arim lupötë pöt kaar yaaöre utpet yaaut wia.”

**Yesuuk Parisiire ngön kosangötë
ngarangkörö utpet
kangut öpnaat pël mëä**

(Luk 11:47-51)

²⁹“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar tektek ngön yaaö omën ngaanëër wel wiauröa yangaö wa ngolöp weseim wë. Pël yeem wotpil wakaimauröa yangaö ë morangieim wë. ³⁰Pël yeem ar epël aim. ‘Tenim ëaröa wakaimauuk wakaimanëën pit kaamök ëak tektek ngön yaaö omnarö namëngkën ëan tapön.’ ³¹Arim ngön yak piptak ar omën tektek ngön yaaö omnarö mëneimauröa ëarö pöt tekeri yewas. ³²Arim ëaröa mëneima kaut wia pöt arök mën pet irën. ³³Kamal ëlre ruuröa ök utpetarö, arim saunatë kangiir es parëaöök sënë akun temanöm yesën kas tarëk së ëlëep ilan? Pangk pël naëngan. ³⁴Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ne tektek ngön yaaö omnaröere ngön ompyaut ëwatöröere ngön ompyaö pöt rë nuulöpnaarö arim naë wes nimëëmaat. Pël ëen arök narö mëmpööre këra yetaprak mö pël ëënëët, narö arim

ngönën tupötë pës momöak ka nantëaan nantë waö ë momëënëët. ³⁵Pël ëënë pötak Anutuu omën wotpilörö mënan pöta kangut arim naë orööpnaat. Ngaanëër arim ë nampök ngës réak Apel mënak mëmpö mëmpö ë wais Sekaraia, Perekaiaë ruup, Anutuu ngönën tup kaöetak kiri yawiautere ngëengkan panë tupta ngeröök mënaut. ³⁶Ne yaap niamaan. Omën mënauröa kangut ar peene e wë epöröa naë orööpnaat.”

**Yesuuk Yerusalem omnaröen
yaköm köm mëä**

(Luk 13:34-35)

³⁷Yesuuk kaalak epël ök yema. “O Yerusalem omnarö, Yerusalem omnarö, yaköm. Ar tektek ngön yaaö omnarö mëmpööre ngönën omën arim naë wes nimëauröa kël mö wel wi pël yaaurö. Ne kët ël epotë kokor ëlëpë ruurö wereweriarë öngpök wa mëak ngarangk yaalmë pöl ar wa rongan ëak ngarangk elnimëak kent kön wiak pël yaalniin ar kaaö elnëeimauro. ³⁸Pötaanök ne sèp niwasën ar ngarangk won önëët. ³⁹Yaap, ne epël niamaan. Ar neen itnaangkën wakaim akun kaöaöök neen kaalak itenak epël neanëët. ‘Aköpök wes mëen yewais epopön yaya mepa.’”

**Yesuuk Anutuu ngëengkan
tupët utpet sèpnaat ök mëä**

(Maak 13:1-2; Luk 21:5-6)

24 Yesu pi ngön pöt ök më pet irak Anutu pim ngönën tup kaöetakaan oröak yesën ten pim ruurö naë së ka yal menmen ë seëautön sös mëak pet elmëaut. ²Pël ëen epël niiaut. “Ne yaap niamaan. Omën ompyaö e wiaan ityaangk epot epël wi naöpan. Ënëmakan gaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sèpnaat.”

**Yesuuk kēlangōn ke nentere nent
orōōpnaata ngōnte mēēa**

(Maak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³Pēl niak Yesu pi Olip tomōk sē wel aisēaan pim ruurō tenimēnt naē sē epēl mēak pēēl mēēaut. “Nim ngōnēn tupēt tōōl komun ēēpnaat aan pōt taan pēl ēēpēn? Ēn nim kaalak waisēn akun pet irēpna pōt temanōm yesēn orōpōt orōōn ten itanak ēwat sēn?” ⁴Pēl maan Yesuuk tenēn epēl niaut. “Ar omnarōak lup wa irikor elniipanēēn kēēkē ngarangk ēēn. ⁵Narōak wais nem yapintakēl, ‘Ne Kristo,’ pēl niak omēn selap pitēm lup wa irikor elmēēpnaat. ⁶Ar nga yapinte kat wiak ngarangk ēēē. Kas ēēngan. Akun kaōāō ngolōp yaēēn omēn pipot wet rēak orōōpnaat. ⁷Omēn kur nementēkaanrōak kur nementekēl nga ēēpnaat. Ēn yang omp ak nampē omnarōak munt nampē omnarōaan nga ēēpnaat. Pēl yaēēn yang nantē kaōmp ngōntōk orōeim wēēn moup selap mōōpnaat. ⁸Omēn pipot om ōng namp ru wilēpēnēak lel yailēn kēlangōn kat yawi pōta ōk ēēpnaat.

⁹“Akun pōtak omnarōak ar wali nuwak narōa naē nuulēēn kēlangōn kat niwiak nimpēnaat. Ēn yang poutē omnarōak ar nemorō pēl weseē arēn kōōre tok elniipnaat. ¹⁰Omēn pōt yaarōōn omēn selap pitēm kōn wi kosang yewesaut sēp wesak pitēm karurōēn kup mowiin neneraan kōōre tok ēēpnaat. ¹¹Pēl yaēēn tektek ngōn yaaō kaar omēn narō selap orōak omēn kēsang morōk elmēēn pitēm kaarōtē ēnēm sēpnaat. ¹²Pēl ēēn utpet yaautōk ulōl sēēn omēn selap pitēm lup sant yaaut won sēpnaat. ¹³Ēn omēn wēē sak wakaim wel wiipna pōp Anutuuk kama ōpnaap. ¹⁴Pēl ēēn Anutuuk wa ngaōōk yanimē pōta ngōn ompyaō epēt nem omnarōak yang poutē omnarōēn ōk maan kat wi pet yairēn akunet pet irēpnaat.”

**Omēn utpet panēēt
orōōpnaata ngōnte**

(Maak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵“Ēnēmak omēn utpet panēēt omnant utpet yewesaut Anutuu ngēēngk tuptak wiaan itaampunēēt. Omēn pōt tektek ngōn yaaō namp Taniel puuk orōōpēnēak ēaut.” (Ar ngōn epēt sangk kelēnēērō pōten kēēkē kōn wiaan.) ¹⁶“Pēl yaēēn Yutia yangerak wēaurō kas rosiraōōkēl sēn. ¹⁷Ka tomōk ōpnaapōk kaata kakaati sē omnant ōpan. ¹⁸Ēn yaak ōpnaapta kak sē ulpēēnre omnant ōpan. ¹⁹Elei, akun pōtak ru kepringre ru kapa yemenaurō tol ēēpēn? ²⁰Ar omēn kas yaaō pipot kopi akunetakre Anutuu kē yesa ngēēngk akunetak orōōpanēēn Anutuun kimang man. Akun pōtē ar yok pangk kas nasēngan pōtaanōk. ²¹Akun pōtak kēlangōn kaō panē kat wiipnaat. Ke pil nent kutōmre yang orōaurekaan yewaisem e wē eptak naarōōn ēaut. Ēnēmeta naarōōn ēēpnaat. ²²Anutu pi akun pōt mēnt wasēpēnēak kōn wia. Pi pēl naēn ēa talte omēn pourō kō sēn. Omēn pim yaō wesaurōaan akun pipēt mēnt wasēpnaat.

²³⁻²⁴“Akun pōtak kaar omēn selap orōak narōak pitēmtēn, ‘Ne Kristo,’ pēl yaan narōak, ‘Ne tektek ngōn yaaō omnamp,’ pēl niapnaat. Pit omnarō morōk elniin pitēm ēnēm ēēnēak retēng wēēre kosangringōt ēēpnaat. Yaap, pit omēn Anutuu yaō wesaurōeta morōk elniak pēl ēēpnaat. Pōtaanōk nampōk, ‘Kristo e orōak wē,’ pēl yeniaan nampōk, ‘Kristo ēngkreng orōak wē,’ pēl yeniaan pōt kat mowiinganok. ²⁵Ne omēn pōt naarōōn wiaan ōk yeniak. Pōtaanōk ēnēmak yaarōōn ēngk ma e wasnganok. ²⁶Ēnēmak narōak, ‘Kristo yang omēn wonrek yaarōōn itenaut,’ pēl niaan pōt sēngan. Ēn narōak, ‘Kristo ka eptak ēlēēp wē,’ pēl niaan pōteta kat wiingan. ²⁷Omēn Kēēp ne kent tangarta yamēngk pōl ēē-

maap. Kent tangarët kopëter tar elmëen këtëpë yengampiaulaan yeilëaul poutë ëwa ë pet yair. Pipta ök Omën Këep nem waisuma akunetak tekeri yesën omën pourö neen itaampun sa. ²⁸ Omnantë söp kampaöök wer moön tuparö wa top yaë. Pöta ök ënëmak ne wais utpet yaaurö kangut mempaat.”

Omën Këep orööpnaata ngönte

(Maak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ “Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp röök ulöpnaat. Pël ëen ngoonöpta ngaap yesën ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ³⁰ Pël ëen Omën Këep nem tekeri suma retëng kësang nent kutömweri yaaröön yang omën pourö itenak kas ëak merek apnaat. Pël yaëen ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë rangk yaaröön itaampnaat. ³¹ Pël ëen Anutuuk kuup kaö yamëngkën nem enselöro wes mëen së nem omën yaö wesaurö yang we naöokaan naöök, oorekaan öngkreng yang poutëaan koirëpnaat.”

Akun kaöaö temanöm yesën omnant orööpnaata ngönte

(Maak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² “Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp kërë sak wil yewatën itenak pöt kopi akunet temanöm yes pël yewas. ³³ Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak pöt, ‘Pim waisëpna akunet temanöm sëen waisëpënëak yaë,’ pël wasënëet. ³⁴ Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat. ³⁵ Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

Akun kaöaö orööpna akuneten köpël wë

(Maak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Omnarö ar omën pötë orööpna akun kë panëeten ëwat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat naön. Pep pimtökëer ëwat wë. ³⁷ Noaë akunetak omnaröa ëa pöl Omën Këep nem waisuma akunetak tapël ëëpnaat. ³⁸ I ngaampel naaröön wiaan pit iire kaömp në, öngre omp ë pël ëeim Anutu kasëng menak wëen Noa wangaöök ilëa. ³⁹ Pël yaëen pit köpël wëen i ngaampel oröön omën pourö i nak won sa. Pöta ök Omën Këep nem waisumaatak omnarö köpël wë pitëm omnant yaaut ëeim wëen waisumaap. ⁴⁰ Akun pötak omp naar ya lupöök wëen namp yeweem namp sëp wasumaap. ⁴¹ Ën öng naarta kaömp koröp yokoëëm wëen namp yeweem namp sëp wasumaap. ⁴² Ar Aköp nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaanök ngaire wa kom ëeim ön. ⁴³ Ar epël kön wieë. Ka pepap pi kainëpë rö kan waisëpna akuneten ëwat wëanëen itit wë ngarangk ëen kainëp kaat pör menak neilaan ëan tapön. ⁴⁴ Omën Këep nem waisuma akunetak ar kön nenewiin wëen pipël ëëm sa. Pötaanök ko ëak ön.”

Inëen ru ompyaupre utpetapë ngönte

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ “Ar inëen ru ompyaupë ök sën. Inëen ru namp kön ompyaö wieë ya ompyaö yamëngkën kaöapök muntarö ngarangk ëë akunatë kaömp mam-pënëak moulmëak sa. ⁴⁶ Ënëmak inëen ruup kaöapë ök mëak sa pöl ëeim wëen kaöap wais itaangkën pöt pi ërëpsawi ëëpnaat. ⁴⁷ Ne yaap niamaan. Kaöap pi pim omnant pout ngarangk ëëpënëak moulmëepnaat. ⁴⁸ Ën inëen ru utpet pöp pi, ‘Nem kaöap pi teënt newaispan,’ pël weseë ⁴⁹ inëen ru pim karurö tang mööre

omën i ngaat nak kön irikor yaauroaring kaömpre i ngawi në pël eim wë ⁵⁰pim kaöapë waisëpna akuneten kön nawiin öpna pötak kaöap kaalak waisëpna pöt ⁵¹pi yokot pöp möak utpet wesak kaar omnaröa naë moulmëëpnaat. Pörek omnarö ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaan.”

Öng ulwas 10 pöröa ngönte

25 “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt öng ulwas 10 pitëm karip omp koirëpna pöröakël ök ëëmaan. Ong pörö omp namp pim öng yaup koirëpënëak yewaisën pit neenem rampeet wak kan kourak koirëpënëak sa. ²Öng 5 ëak könringörö, 5 ëak wonörö. ³Öng kön won pörö pit i kön korat naön, rampeet pëen wak sa. ⁴Ën könringöröakëer i kön korat rampeetring wak sa. ⁵Pël ëak së kor wëen omp öng koirëpnaap teënt newaisën ëen kor wë ka kom ëen ka ura. ⁶Pël ëen röök lupöök ngön nent ngön ëak epël mëëa. ‘E, öng koirëpnaap yewaisrek wal ëak së koirëë.’ ⁷Pël maan pit yaan sak wal ëak rampeet mangia. ⁸Pël yeem kön wonöröak könringöröen epël mëëa. ‘Tenim rampeet yariirek i nant lë nineë.’ ⁹Maan könringöröak epël mëëa. ‘Tol ëak pël ëepen? I epot tiar pourö pangk naalniipan. Arta uröm kaatak së arimot sum ëëë.’ ¹⁰Pël maan pit yesën omën öng koirëpnaap wais kopëta wesak kor wëaurö koirak sa. Pël ëak kak së oröak kaata kakaati së ilëak kan wari ulmëak öng koirëpnaapë këere imën neim wëa. ¹¹Pël ëeim wëen öng kön wonörö së ap wesak ngön ëak öng waupön epël mëëa. ‘Kan të niwi. Kan të niwi.’ ¹²Maan epël mëëa. ‘Yaap niamaan. Ne arën it köpël yaningëngk.’”

¹³Yesu pi watelang ngön pöt niak kaalak tenën epël niiaut. “Nem kaalak waisuma akunet köpël. Pötaanök ngai ëeim ön.”

Omën mon menaurö watelang ngönte

(Luk 19:11-27)

¹⁴Yesuuk kaalak watelang ngön munt nent epël niiaut. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt omën kaö nampë ëa pötakël ök ëëmaan. Pi yang wali nerakël sëpënëak pim inëen ruuröen yas mëak pim omnant ngarangk ëeim öpënëak kom ë mena. ¹⁵Pi pitëm ya yamëngkauten kön weswes ëëë kom ëak namp 5000 kina, namp 2000 kina, namp 1000 kina pël meank sa. ¹⁶Pël ëen inëen ru 5000 kina mena pöpök ya kosang mënak 5000 kina tapël koirak. ¹⁷Ën kar 2000 kina mena pöpök ya kosang mënak 2000 kina tapël koirak. ¹⁸Ën kar 1000 kina mena pöp pim kaöapë monat wak së yang kel weera.

¹⁹“Akun wali sëen kaöap kaalak wais pim inëen ruurö mon mena pöt öpënëak wa rongan elmëa. ²⁰Pël ëen mon 5000 kina mena pöpök naë wais epël mëëa. ‘Nem kaöap, ni mon 5000 kina nenaup. Pël ëen nook ya mënak 5000 kina tapël koiraut.’ ²¹Maan kaöapök epël ök mëëa. ‘Inëen ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën pasut ngarangk ompyaö ëeiman. Pötaanök nook omën këëta ngarangk niulëëmaan. Neering wë ërëpsawi ëëpa.’ ²²Pël yemaan inëen ru 2000 kina mena pöpökta tapël naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ni mon 2000 kina nenaup. Pël ëen nook ya mënak 2000 kina tapël koiraut.’ ²³Maan kaöapök epël ök mëëa. ‘Inëen ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën pasut ngarangk ompyaö ëeiman. Pötaanök nook omën këëta ngarangk niulëëmaan. Neering wë ërëpsawi ëëpa.’ ²⁴Pël yemaan inëen ru 1000 kina mena pöpökta tapël naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ne nim songönte ëwat wë. Ni nga yaaup yak omnant omën muntaröak ngëntën yewetaup. Ni omnant nangëntën yeem omën naröa ngën-

taurekaan kēēt wak yenaup. ²⁵ Pēl yaaup yak kas ēēn nim 1000 kina nenan pōt wak sē yang kel weerak wakaimaut. Pōtaanōk nim monat kaalak yaningk. E.’ ²⁶ Pēl maan kaōapōk epēl mēēa. ‘Inēēn ru utpet wisēnēp. Ne omnant omēn muntarōak ngētēn watōōre omnant nangētēn wē omēn narōa ngēntaurekaan kēēt wa nē pēl yaaup pēl kōn wiaup ma? ²⁷ Ni nem songōntēn pipēl ēwat wēak tol ēēnak nem monat mon kaatak nawiin ēaup? Pēl ēanēēn ne wais mon pōt kangitarang wan tapōn.’ ²⁸ Pēl mēak omēn pōrek wēaurōen epēl mēēa. ‘Ar mon 1000 kina epot piikaan wa ēp ēak mon 10,000 kina wa epop mēēē. ²⁹ Namp pi omnant menaut ngarangk ēak wēēn pōt muntat erēn ēak mangkēn ulōl wesak wak ōpnaat. Ēn namp pi menaut ngarangk naēn wēēn pōt wa ēp ēēn om pas ōpnaat. ³⁰ Inēēn ru utpet epop wak koō panēētak moolāē. Pēl ēēn pōrek ingre ya ilak aimeē kē pōtōppōtōp aim ōpnaat.’”

Yesuuk kom elniipnaat

³¹ “Wē ēnēmak Omēn Kēēp nem ēwaō wak nem enselōrōaring waisumaatak kaō sak nem ur kēsangtak wel aisēaam sa. ³² Pēl ēēn yang omēn pourō nem iri wa top ē nuulēēn sēpsēp ngarangkēpōk sēpsēpōrō memeerōa naēāan kom yaē pōl ēēn rongan nentepar ēēpnaat. ³³ Pēl ēēn omēn ompyaō sēpsēpōrōa ōkōrō nem yaapkēēl, utpet memeerōa ōkōrō katnēēl pēl ē nuulēēmaat. ³⁴ Pēl ēak Omp Ak kēsangēp nook yaapkēēl ōnēērōen epēl ōk niamaap. ‘Nem Pepapōk ompyaō niwesaurō, ar wais pim wangaōōk nimēēpēnēak kutōmre yang naarōōn wiaan kopēta wes niwia pōtak ilāē. ³⁵ Ne kēēn wēēn ar kaōmp nenauro. Iiten yaēēn iit nenauro. Maimerakaanēp sant elnēaurō. ³⁶ Ulpēēn won wēēn nenauro. Yauman yaēēn ngarangk elnēaurō. Wii

kaatak neulēēn wēēn wais ēō nenauro.’ ³⁷ Pēl niaan omēn wotpilōrōak neen epēl neanēēt. ‘Akōp, ni taan kēēn wēēn itenak kaōmp ninan? Ēn taan iiten yaēēn iit ninan? ³⁸ Ma taan maimerakaanēp sant elnian? Ma taan ulpēēn won wēēn ninan? ³⁹ Ēn taan yauman yaēēn ngarangk elnian? Ma taan wii kaatak wēēn wais ēō ninan?’ ⁴⁰ Pēl neaan nook epēl ōk niamaat. ‘Ne yaap niamaan. Ar nem kar pas eporō kaamōk elmēan pōt neen elnēan pēl yaē.’ ⁴¹ Pēl niak nem katnēēl ōpnaarōen epēl ōk memaat. ‘Anutuuk kemp elniauro ar mop wiak es kosangwesi seē. Es pōwes Anutuuk ngaanēēr Setenre pim enselōrōaan merauwes. ⁴² Pōt epēl. Ne kēēn wēēn ar kaōmp nenangkēn ēaurō. Iiten yaēēn iit nenangkēn ēaurō. ⁴³ Maimerakaanēp sant naalnēēn ēaurō. Ulpēēn won wēēn nenangkēn ēaurō. Yauman yaēēn ngarangk naalnēēn ēaurō. Wii kaatak neulēēn wēēn wais ēō nenangkēn ēaurō.’ ⁴⁴ Pēl maan pit neen epēl ōk neapnaat. ‘Akōp, ni taan kēēn wēēre iiten ē, maimerakaan waisōōre ulpēēn won wē, yauman ēēre wii kaatak wē, pēl yaēēn itenak kaamōk naalniin ēan?’ ⁴⁵ Pēl neaan pitēn epēl memaat. ‘Ne yaap niamaan. Ar nem kar pas eporō kaamōk naalmēēn ēan pōt neen elnēan pēl yaē.’ ⁴⁶ Omēn utpet pōrō pit kō yesa kak sē utpetat ēēim ōpnaat. Ēn wotpilōrō wēwē kosangtak sē ōnēēt.”

Omēn kaōarō Yesu mēmnpnaata ngōnte ēmōn ēa

(Maak 14:1-2; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)

26 Yesuuk ngōn pōt ni pet irak kaalak ten pim ruurōen epēl ōk niiaut. ² “Ar ēwat wē. Kēt nentepar won sēēn Anutuū mait elmēa akunet temanōm sēpnaat. Akun pōtak Omēn Kēēp ne omnarōak kōōre tokōrōa moresi neulēēn kēra yetaparak nemōōpnaat.”

³ Akun pötak kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö pit kiri ar yaaö wotöököp, Kaiapas, pim kaatak së wa top ëäk ⁴ Yesu ëlëöp wali wak mëmpnaata ngönte ëmön ëa. ⁵ Pël yeem pit epël mëëa. “Omnarö tiarring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

**Öng nampök Yesu i
nga kampët lë momëa**

(Maak 14:3-9; Son 12:1-8)

⁶ Yesu ten pim ruuröaring Petani kak së oröak kësë omën namp Saimon pim kaatak së wëa. ⁷ Pël ëën öng namp kël kep ompyaö nentak i köp nga kamp sum kësangring nent pim naë wak waisa. Pël ëäk Yesu kaömp yenën i pöt pim kepönöök lë yemomë. ⁸ Pël yaëen ten pim ruurö itenak öngöpön nga ngön epël ëaut. “Pi tol ëënak i sum kaöaring epët pas köntak lë yemomë? ⁹ I piptak mon kësang koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatep.” ¹⁰ Pël yaan Yesu pi tenim ngönten kön waswas ëëë epël niaut. “Ar tol ëënak maan pi ya këlangön kön yawi? Pi neen ompyaö pan yaalnë. ¹¹ Omën omnant wonörö pit akun wali arring wëen ompyaö elmëëneäk pöt yok pangk pël ëëneët. Ën ne pöt akun wali arring naön ëëmaap. Pötaanök pim ompyaö yaalnë epët yok pangk yaalnë. ¹² Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaap. Pötaanök Yuta omnaröa sokutë yaaul nem koröpöön kan yaö elmëak i nga kamp yaaut lë yenemë. ¹³ Ne yaap niamaan. Nem ngönte yang ël epotë aö yesem pöt öng epopë yaalnë epëta ngönte aan omnarö kat wiak kön wiipnaat.”

**Yutas pi Yesuun kup
mowiipëneäk sum wa**

(Maak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Pël niaan ten ru 12 pöröakaan namp, yapinte Yutas Keriot kakaanëp, pi

kiri ar yaaö kaöaröa naë së ¹⁵ epël ök mëëa. “Ne Yesu arim moresni niulëen pöt ar mon tolël ëäk nampön?” Pël maan pit mon siluwa 30 pöt mena. ¹⁶ Pël ëën akun pötak ngës rëak Yesuun kup mowiipëneäk kan ap weseima.

**Yesu pi pim ruuröaring
Anutuu mait kaömpöt na**

(Maak 14:12-21; Luk 22:7-14,
21-23; Son 13:21-30)

¹⁷ Kaömp peret yis namëëenöt yena akun ngëëngkët temanöm sëen Yesu ruurö ten pim naë së epël mëak pëël mëëaut. “Ka taltak Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nëmpenaat ar ëäk kopëta wasëneäk kent kön yawiin?” ¹⁸ Pël maan epël niaut. “Ar Yerusalem kak së oröak omën nem yeniak pöp koirak epël man. ‘Rë yanuulaupök epël yenia. “Nem akun newiaut temanöm yes. Pötaanök Anutuu mait elmëa akunetak nem ruuröaring kaömp ngawi nu-maat.” ” ¹⁹ Pël niaan ten pim ök niia pöl ëäk së Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nënaat ar ëäk kopëta wesaut.

²⁰ Koö olaan Yesu ten pim ruuröaring kakaati së kaömp yenautak wel aisëäk wëa. ²¹ Pël ëäk Yesuuk tenën epël niaut. “Ne yaap niamaan. Arim naëaan nampök nemëen kup mowiipnaat.” ²² Pël niaan ten ya këlangön pan ëën pöp-pöp piin epël mëak pëël mëëaut. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö saut. ²³ Pël ëën puuk epël niaut. “Neering kaömpöt iistak wariak yen epopök nemëen kup mowiipnaat. ²⁴ Omën Këëp ne ngönëntak nemëen ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën nemëen kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëen ompyaö ëan tapön.” ²⁵ Pël maan kup mowiipnaap, Yutas Keriot kakaanëp, puukta tapël epël mëak pëël yema. “Aköp, nook ma?” Maan, “Ni tapöp,” pël yema.

Yesuuk ruurö kë mena

(Maak 14:22-26; Luk
22:15-20; 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Pël mëak ten kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel ninak epël yenia. “Epët nem mësëpë-tak wa neë.” ²⁷⁻²⁸ Pël niak wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak ten ni-nak epël yenia. “Epët nem iit. Il yoolaan Anutuuk omën selap pitëm saunat won yewasem pim sulöp ngolöpët taë yewas. Pötaanök ar pourö wak neë. ²⁹ Ne nia-maan kat wieë. Yangerak eprek wain iit peene nëën pet yair. Arring kaalak nanën wë ënëmak akun kaöaöök nem Pepapë naë wain i maim nent nëmpenen ëa.”

³⁰ Ten kaömp na pet irak ngönën tan nent mëak kakaan oröak Olip tomökël saut.

Yesuuk Pitaë piin yak mowasëpnaaten ök mëä

(Maak 14:27-31; Luk
22:31-35; Son 13:36-38)

³¹ Kan kourak yesem Yesuuk tenën epël niiaut. “Röök eptak ar pourö ne sëp newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsëp ngarangkëp mëngkën sëpsëpörö repak sëpnaat.’ ³² Ne yaap wel wiin weletekaan wal ë neulëën wet rëak Kalili yangerak së wëen ar ënëm waisënëët.” ³³ Pël niaan Pitaak epël yema. “Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” ³⁴ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ne yaap niamaan kat wi. Ni röök eptak kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëët.” ³⁵ Pël maan Pitaak kaalak epël yema. “Nimënt yanimëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak naniwasën ëëmaap.” Pël yemaan ten pourö tapël mëäut.

Yesu pi Kesemani ngësöök së Anutuun kimang mëä

(Maak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörek së oröak Yesuuk tenën epël yenia. “Ar eprek wëen ne ëngkrek së Anutuun kimang memaan.” ³⁷ Pël niak Pitaare Sepeti pim ru-aar koirak saut. Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëa. ³⁸ Pël yeem epël mëä. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pö-taanök kosang newesak neering itiit öpa.” ³⁹ Pël mëak kot nent ëngkël së ë kosaö yangerak wesirak wë Anutuun kimang ngöntak epël mëä. “Pep, ni kön wiin pangk ëen pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot mop wasum. Nem könöök won, nim könöökë wiaul ëëm.” ⁴⁰ Pël më pet irak pim ru naar namp pöröa naë së itaangkën ka uraan Pitaan epël ök mëä. “Ar neering kot nent itiit naöngan ma? ⁴¹ Moröktak wiap sënganëen lup itiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeëetak ko-röpöt könöm yaalni.” ⁴² Pël mëak kaalak së Anutuun kimang mëak epël mëä. “Pep, këlangön epot ilap neriipënëak kön wiin pangk naën ëen pöt yok pangk kat wiimaat. Nim könöökë wiaul ëëm.” ⁴³ Pël më pet irak kaalak pim ru naar namp pöröa naë së itaangkën pitëm itöt könöm yaëen ka ureim wëen itena. ⁴⁴ Pël ëak kaalak së kimang maan akun nentepar nent ëa. Ngön wet rëak ki-mang ngöntak ök mëä tapët kaalak mëä. ⁴⁵ Kimang më pet irak ru naar namp pöröa naë së epël mëä. “Ar om ka könkön ureim wë ma? Peene epët nemëen kup mowiiipna akunet temanöm yes. Omën Këep nemëen kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëëpnaat. ⁴⁶ Wal ëen sëpa. Omën nemëen kup mowiiipnaap e yaarö.”

**Yutasök Yesu kööre
toköröa moresi ulmëa**

(Maak 14:43-50; Luk
22:47-53; Son 18:3-12)

⁴⁷ Yesu pi pël yamëem wëen ten pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak maan inre tang wak wais oröaut. ⁴⁸ Yutas Yesu kup mowiiipna pöp wet rëak pitën epël mëëa. “Ar ewat sënëen tot nu-maatak pël yaëen tapöp wesak wali ön.” ⁴⁹ Pël mëak pi teëntom Yesuu naë wais, “Aköp, ni e wëen ma?” pël mëak tot yen. ⁵⁰ Pël ëen Yesuuk epël yema. “Ngöntöp nim ëëmëak waisan pöl ë.” Pël maan pit wais yeö. ⁵¹ Pël yaëen ten Yesuring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp möak pim katëep per yoola. ⁵² Pël ëen Yesuuk piin epël yema. “Ni öpwer yepatuuk më. Omën öpwerring nga yaë pörö naröak kangiir öp möön wel wiipnaarö. ⁵³ Ne nem Pepapön kimang maan pi teëntom ensel kësang pan rongan 12 pöt wes mëen wais kaamök elnëepna pöt ni köpël ma? ⁵⁴ Pël ëëmaatep ngönëntak utpet nem naë orööpënëak ëa epot tol ëak orööpën?”

⁵⁵ Pël niak pi öpënëak waisauröen epël yema. “Ar neen ngaap wesak wali neönëak inre tang wak yewais ma? Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëen ar akun pötë neneön yaurö. ⁵⁶ Pël ëaap omën epot yaaröön tektek ngön yaaö omnaröa ngaanëer retëng ëa pöt kë yaarö.” Pël yemaan ten pim ruurö sëp mowesak kas saut.

Yesu ngön yaatak moulmëa

(Maak 14:53-65; Luk 22:54-55,
63-71; Son 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit kiri ar yaaö wotöököp,

Kaiapas pim kaatak wa top ëak wëen omën Yesu wali wa pörö pi pörek mësak së moulmëa. ⁵⁸ Pël ëen Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak pi kiri ar yaaö wotöököpë kaatak oröak ëmööké kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekarak wel aisëa. ⁵⁹ Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet ëautön mapënëak ap wesa. ⁶⁰ Pël yeem pimëen ngön kaar kësang pan koirap pöt könöm naën ëen om ap weseim wëen ënëmak omën naar pitëm naë së ⁶¹ epël mëëa. “Omën epmor epël ëaumor. ‘Ne Anutuu ngëengtk tup epët tööl olëak kaalak kët nentepar nent ök remaap,’ pël yaan kat wiaumor.” ⁶² Pël maan kiri ar yaaö wotöököpök wal ëak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm nimëen ngön ya epëten tol yewasën? Ni kangiir nent naëngan ma?” ⁶³ Pël maan Yesu ngön nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök kaalak epël ök mëëa. “Ne Anutu wëwëetaringëp pim ëöetak pëel niamaan kosang wesak am. Ni Anutuu Yaö Niiiaup, Kristo, Anutuu Ru tapöp ma?” ⁶⁴ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nimtë yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ënëmak Omën Këep ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkëel wel aisëak kutöm kepilötë rangk yewaisën it nengempun sa.” ⁶⁵ Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan ëen pimtë ulpëenëp keli olëak pim omnaröen epël ök mëëa. “Pi Anutu il yemowasem utpet wesak ya. Tol ëen omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen? Ar pim Anutuun utpet wesak ya pöt yok kat wia. ⁶⁶ Ar tol yak?” Pël maan epël mëëa. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁷ Pël mëak pim këere wot kantik wasöp ngës menak momöa. Ën naröak kerëmteparë mor kaë yemomöem ⁶⁸ utpet wesak epël

mëëa. “Kristo, omën ni yanimö pöpë yapinte ök a.”

Pitaak Yesuun yak mowesa

(Maak 14:66-72; Luk 22:56-62;
Son 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wel aisëaan inëen koont nampök pim naë së piin epël mëëa. “Namp ni, Yesu Kalili yangerakaanëp piiring wëaup.” ⁷⁰Pël maan pi omnaröa ëöetak yak wesak epël mëëa. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” ⁷¹Pël mëak ëm kanrak orööpënëak yaëen inëen koont munt nampök itenak omën naë wëauröen epël mëëa. “Omën epop Yesu Nasaret kakaanëpring wëaakë yaaup.” ⁷²Pël yemaan Pita pi yak weseë kosang wesak epël mëëa. “Anutuu ëöetak ne piin köpël.” ⁷³Pël maan wë ngöpgöng yaëen omën pim naë wëauröak së piin epël mëëa. “Ten nim ngön köngkömöön kat yawi. Ni yaap pim toktakaanëp.” ⁷⁴Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak omën pöpön köpëlëp.” Pël maöatarang kokor ngön ëa. ⁷⁵Pël ëen Pita pi Yesuu epël mëëa pöt kön wia. “Ni kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëëp,” pël mëëa pöten kön wiak yaköm pan ëen së ing kaö ëa.

Omnarö Yesu Pailatë naë wak sa

(Maak 15:1; Luk 23:1-2; Son 18:28-32)

27 Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngarangk pourö wa top ëak Yesu mëngkën wel wiipnaata ngönte kosang wesa. ²Pël ëak maan wii tëak mësak së Rom yang ngarangk Pailat pöpë naë moulmëa.

Yutas wel wia

(Ngön 1:18-19)

³Wel wiipënëak kosang wesa pöt Yutas kup mowiaup kat wiak tol ëënak

ëan pël kön wiak ya utpet ëen siluwa mon 30 ëak mena pöt wak së kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö kaip ti menak epël mëëa. ⁴“Ne utpet ëak saun wonöpön kup niwiin mëmpunëak yeë.” Maan pit epël mëëa. “Tol ëen tenën yeniaan? Pipët nimtëetep.” ⁵Pël maan monat Anutuu ngönën tup kaöetak moolëak së kaö töa. ⁶Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö siluwa mon pöt wa rongan ëak epël mëëa. “Mon epot kup niwiak waut. Pötaanök ke epëlöt ngönënëen yawiautak wiipenaataan nga wia.” ⁷Pël mëak pit ngön ë kopëta wesak omën kamaatëaanörö yang kel weerëpënëak omën yang kaap ket yaaupë yang lup nent sum ëa. ⁸Pël ëa pötaanök yang lup pöta yapinte omën iita yanget pël ya. ⁹Pël ëen tektek ngön yaaö namp Sere-maia pim ngaanëer ngön ëa pöt kë oröa. Ngön pöt epët. “Israel omën naröak siluwa mon 30 pöt omën sum ëëpënëak kosang wiak mena pöt pit kaalak wa. ¹⁰Pël ëen aköpë ök neea pöl pit sum pötring omën yang kaap ket yaaupë yang lup nent sum ëa.”

Pailatök Yesuun pëël mëëa

(Maak 15:2-5; Luk 23:3-5; Son 18:33-38)

¹¹Yesu pi Rom yang ngarangkëpë ëöetak tauaan epël mëak pëël mëëa. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan, “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa. ¹²Pël maan kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak pimëen ngön ya yamëngkën pi kangiir nemaan ëa. ¹³Pël yaëen Pailatök epël mëëa. “Omnaröa ngön yaatak nimëen ngön ke nentere nent ya pöt kat nawiin ma?” ¹⁴Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëen yang ngarangkëp pi yaan sa.

**Pailatök Yesu kera
yetaprak mööpënëak mëä**

*(Maak 15:6-15; Luk 23:13-25;
Son 18:39-19:16)*

¹⁵Krismakiatë akun kësang pötak yang ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëöpënëak maan pöt wes më pël yeëa. ¹⁶Akun pötak omën namp yapinte Parapas pöp wii kaatak wë pöt omën pourö ëwat wëa. ¹⁷Pötaanök omnarö wa top ëak wëen Pailatök epël mëä. “Talëp wes nimëëmëak aim? Parapas ma Yesu yapin nent Kristo yemak pöp?” ¹⁸Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëä.

¹⁹Yang ngarangkëp pi ngön pöt më pet irak pim ngön ë pet yaira urtak wel aisëaan pim öngöpök ngön nent epël wes mëä. “Ni omën wotpil puopë ngönte pet irngan. Ne peene wangeretak piin itenak ya këlangön pan kön yawi.” ²⁰Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak omnaröen Parapas wes mëak Yesu mëmpnaan mapënëak këk mëä. ²¹Pël ëen yang ngarangkëp pi kaalak epël mëak pël mëä. “Epaarëkaan talëp wes nimëëmëak aim?” Maan pitök, “Parapas,” pël mëä. ²²Pël maan epël mëä. “Ën Yesu, yapin nent Kristo pël yemak epop tol ëëm?” Maan epël mëä. “Pi kera yetaprak möön wel wiip.” ²³Pël maan pi kaalak epël mëä. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan ngön ë olëak epël mëä. “Kera yetaprak möön wel wiip.”

²⁴Pël maan Pailat pi wiap yemowasem itaangkën pim ngönte kat nemowiin yeem ngön kaëp kësang yaan pi maan iit kol mangkën Yesu mëmpna saunet pim naë won pöt pet elmëöpënëak pim moresiar i yairem epël mëä. “Omën wotpil epopë mëmpnaata saunet nemëen nasën, arimëen yes.” ²⁵Maan pit këm top ëak

epël mëä. “Pim mëmpnaata saunet tenre tenim ëaröaan wiaap.” ²⁶Pël maan Parapas pël elmëak Yesu pol koröp wapötringöök momöak kera yetaprak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Nga omnarö Yesuun ökre was elmëa

(Maak 15:16-20; Son 19:2-3)

²⁷Yang ngarangkëpë nga naröak Yesu mësak së ngarangkëpë kaatak ulmëak maan nga omën pourö pim naë wa rongan ëa. ²⁸Pël ëak pim ulpëenëp përe moolëak ngaaröa ulpëen köp möa namp momëa. ²⁹Pël ëak wii këmampön ulte ket ë mowaëak kalaö naö mangkën mor yaapkëesi sungkör ëak tauëä. Pël ëen pim naë së ököök elmëak rar rë wesirak epël mëä. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” ³⁰Pël mëak waasöp ngës menak sungköräö wa ëp ëak kepönöök momöa. ³¹Ngaaröak ököökre waswas pël elmëak ngaë ulpëenëp përeäak kaalak pimtëep më moulmëak kera yetaprak mööpënëak mësak sa.

Yesu kera yetaprak möa

*(Maak 15:21-32; Luk
23:26-43; Son 19:17-27)*

³²Pit kan yesem kamtaöök omën namp Sairini kakaanëp, pim yapinte Saimon, pöp koirak Yesuu kera yetapër wak sëpënëak këk maan wak sa. ³³Pël ëak pit yang lup nenta yapinte Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pël yamëä pötak së oröa. ³⁴Pël ëak pit wain iitar-ing kakam yaaut irikor ëak mangkën na pet ëak kaaö ëa. ³⁵Pël ëen pit pi kera yetaprak möak pim ulpëenre poë koröpöt wak ngasamtak wiak talëpök öpën pöten itena. ³⁶Pël ëak pörek wel aisëak piin ngarangk ëa. ³⁷Pël ëak “Omën epop Yesu, Yuta omnaröa omën omp aköp,” ngön yaatak pimëen ngön pël ëa pöt kera welingweri retëng ëak kepön löötak mö ulmëa. ³⁸Pël ëak pit ngaare këkain

omën naar, namp yaapkëël, namp kat-nëël mö ulmëa. ³⁹Pël ëën omnarö sak waisak yeem piin sömre ëlakëër kepön keke elmëak ⁴⁰epël mëëa. “Ni, ‘Anutuu ngëëngk tupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël ëauppe nimtë koröpö kaamök ë. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëak ira.” ⁴¹Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit tapël ökre was elmëak epël mëëa. ⁴²“Pi omën muntarö kaamök yaaupök pimtëen poprak yaë. Pi yaap Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt peene këra yetaprakaan ent ëak irap. Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang wasëpe-naa. ⁴³Pi Anutuun kön wi kosang yewasem, ‘Ne Anutuu Ruup’ pël yaaup. Pötaanök Anutuuk kent yaalmëa pöt ent ë moulmëëpnep.” ⁴⁴Pël yemaan ngaare këkain omën pöaarökta tapël utpet wesak mëëa.

Yesu wel wia

(Maak 15:33-41; Luk
23:44-49; Son 19:28-30)

⁴⁵Këtëp luptak 12 kilok pötak wëen yanget koö olëak wiaan së wiap kan 3 kilok oröa. ⁴⁶Pël ëën 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël mëëa. “Eli, eli, lama sapaktani?” Pöt tiarim ngöntak epël. “Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak sëp yenewasën?” ⁴⁷Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëëa. “Kat wieë. Omën epop Eliaan merëk yema.” ⁴⁸Pël yemaan pitëkaan namp pöömpö së i kaö kelwer wak wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak Yesu nëmpënëak mena. ⁴⁹Pël yaëën naröak epël mëëa. “Kora, Elia pi wais kaamök elmëëpën ma won pöten itempa.” ⁵⁰Pël yemaan Yesu pi kaalak merëk kaö ëak pim könöp wes mëak wel wia.

⁵¹Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel

oorekaan luptak keliak nempelnempel ëa. Pël yaëën yanger moup yamöön kël kësangöt luptak weling wera. ⁵²Pël yaëën omën yangatta këm nga ëën Anutuu omën ngaan wel wia narö selap weletakaan wal ëa. ⁵³Pël ëën Yesu wet rëak weletakaan wal ëënak pit omën yangat sëp wasak ka ngëëngk Yerusalem pöök së oröak wëën omën narö selap pitën itena.

⁵⁴Nga omën wotöököpre omën piiring Yesu ngarangk wëa pörö yanger moup yamöön omnant oröa pötön itenak kas kësang pan ëak epël mëëa. “Yaap, epop Anutuu Ruup.”

⁵⁵Yesu yamöön öng Kalili yanger-akaan pim ënëm yewaisem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. ⁵⁶Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Semsre Yosep pöaarë ëlëpre, Sepeti pim ruaarë ëlëp piporö.

Yesu yang kel weera

(Maak 15:42-47; Luk
23:50-55; Son 19:38-42)

⁵⁷Wiap kanök Arimatia kakaan omën uröm kësang wieëa namp yapinte Yosep pöp sa. Pi Yesuu ru namp. ⁵⁸Puuk Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. Pël maan Pailatök pim omnaröen sokur mampënëak ök mëëa. ⁵⁹Pël ëën Yosep pi sokur wak poë koröp kölam ompyao naöök kör koëak ⁶⁰wak së pimtëen wesak kël öngöp ngolöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëak sa. ⁶¹Pël ëën Maria Matala kakaanëpre Maria muntap piarip naë wel aisëak ngarangk wëa.

Ngaarö yangaöök ngarangk wakaima

⁶²Kë yesa akun ngëëngktakëën omnant kön yaëën ëlpam walën ngëëngk akun pöt oröön kiri ar yaaö kaöaröere Parisi ngönën omnarö wa top ëak Pailatë naë së epël mëëa. ⁶³“Kaöap, kaar om-

namp pim öp wë epël ëäö pöten ten kön yawi. 'Ne wel wiak kët nentepar nent won yesën kaalak wal ëëmaap.' ⁶⁴Pötaanök pim ruuröak sê sokur këkain wak sê ëlëöp wiak kaar 'Wal ëä' epanok ni maan nga omnarö pit yangaöök sê ngarangk wëen kët nentepar nent won sêp. Pim ngaan kaar, 'Ne Kristo,' ëa pöt wiaan kaalak 'Weletakaan wal ëëmaap,' ëa epët rangk sëen kaö sêpan. Pötaanök yeniak." ⁶⁵Pël maan Pailatök epël mëä. "Ar nga omnarö mësak sê moulmëen këëkë ngarangk ëëp." ⁶⁶Pël maan pit ngaaröaring sê këlöökë rangk kë il mowiak ngaarö ngarangk öpënëak moulmëa.

Yesu wal ëä

(Maak 16:1-10; Luk
24:1-12; Son 20:1-10)

28 Kë yesa akunet pet irën Sante wangam kan ëlpam walëpënëak yaëen Maria Matala kakaanëpre Maria muntap piarip itaampënëak yangaöökë sa. ²Yesën moup kësangpel möön Aköpë ensel namp kutömweriaan irëak këlö wa pëlëër wiak rangk wel aisëëä. ³Pim möönre koröpö kent tangarötë ököp, ën ulpëenëp kölam panë tëaup. ⁴Pël ëën ngarangk wëaurö pit itenak kas kësang ëak reireë urak it köpköp tiak sê ngentiak wieëa. ⁵Pël ëën öngaar sê oröön enselëpök epël mëä. "Arip kas ëëngan. Ne ëwat wë. Arip Yesu këra yetaparak möaupön itaampunëak waisan. ⁶Pël ëanëp eprek won wiaap. Pim ngaan ök niia pöl ëak wal ëä. Wais, ur koseten iteneë. ⁷Pël ëak sê pim ruuröen epël ök maë. 'Yesu pi weletakaan wal ëä. Pël ëak wet rëak Kalili yangerak sê wëen ar ënëm sê itaampunëët.' Ngön kot pi tapët ök yeniak." ⁸Pël maan piarip teëntom yangaöökaan kaip tiak ërëpsawi kaö ë ruuröen ök mapënëak sa. ⁹Yesën Yesu

kan kourak koirak, "Yowe" mëä. Pël ëën piarip pim naë sê tok oriak ingesiarë moröak yaya mëä. ¹⁰Pël ëën Yesuuk piaripön epël mëä. "Kas ëëngan. Arip sê nem karuröen Kalili yangerak wais neen itaampnaan ök man."

Yangaöök ngarangk wakaimauröa ngönte

¹¹Öng pöaar yesën nga omën yangaöök ngarangk wakaimauröakaan narö kak sê kiri ar yaaö kaöaröen omnant yangaöök oröön itena pötön ök mëä. ¹²Pël ëën pit ngarangkörö wa top ë ulmëak ngön ë kopëta wesak nga omnarö sum kësang menak ¹³epël mëä. "Ar omnaröen epël man. 'Rö kan ten ka uraan pim ruurö wais sokur këkain wak ëlëöp wia.' ¹⁴Ngön pöt yang ngarangkëp kat wiak nga yaalniin pöt tenök wiap mowasën nga sêp wasëpnaat." ¹⁵Pël maan ngaarö pit mon pöt wak sê pitëm mëä pöl ëä. Pël ëën ngön kaar pöt Yutia yangerak kaö wesak om aim wë.

Yesu pim ruuröen ya ngön mëä

(Maak 16:14-18; Luk
24:36-39; Son 20:19-20)

¹⁶Ten ru 11 pörö Kalili yangerak sê Yesuuk ngaan rosir naö pi koirënëak ök niia pöökël saut. ¹⁷Sê piin itenak narö yaya yemaan narö kön selap ëaut. ¹⁸Pël yaëen Yesu tenim naë wais epël yenia. "Kutömweriire yangerakë weëre kosang pout Anutuuk ne nen pet iraut. ¹⁹Pötaanök ar yang ël epotë yesem omën ke nampre namp pourö nem ingre mor sëpnaan ngönën ök maim ön. Pël yeem Pepere Ruupre Ngëëngk Pulö tenim yapintak i momëen. ²⁰Pël ëak nem ngön ök niiaöre rë niulö pël elnieim pöt rë moulön ënëm ëëp. Ne niamaan kat wieë. Ne kët ël epotë arring wëen akun kaöäö temanöm sëpën sa."

Maak

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 35 pōta ök won sēen Maak puuk Yesuu ngön ompyaō epēt retēng ēa. Maak yapin nent Son pöp Yerusalem kak wilēn wē Pitaare Pool kaamök elmēa. Pi Rom omnarōaan retēng ēa. Rom omnarō pöt, weēre kosangötön kön wiin ompyaō yaaurō yak pi Yesuu ya retēng weēre kosangring mēneimauta ngönte retēng ēa.

Pöt epël wia.

Ngön ompyaut ngēs rēaut 1:1-13

Yesuu Kalili yangerak ya mēnaut 1:14-9:50

Kalili yangerakaan Yerusalemē saut 10:1-52

Yerusalem kak Yesuu naē orōaut 11:1-15:47

Yesu wal ēaut 16:1-8

Yesuu eō pet elmēaut 16:9-20

Son i yamēaupök ngönēn ök maima

(*Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Son 1:19-28*)

1 Yesu Kristo Anutuu Ruup pim ngön ompyaut ngēs rēak epël orōa. ² Aisaia Anutuu tektek ngön yaaupök epël retēng ēa.

“Kat wi. Ne omēn nem ngönte waup wes mēen wet rapnaat.

Puuk nim kanō ningēsēpnaat.

³ Yang pultakaan omēn nampök epël ya. ‘Aköpēen kanō wotpil weseē. Ngēsak ompyaō panē weseē.”

⁴ Aisaia pim retēng ēa pöl Son i yamēa pöp yang pultak orōak ngön epël ēa. “Arim utpetat sēp wasēn ne ar i nimēē-maan. Pël ēēn Anutuuk arim utpetat ent ē nuulapnaan.” ⁵ Pël maan Yutia yan-grakaanre Yerusalem kakaan omēn narō selap pim naē sē ngön kat wiak pitēm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momēa.

⁶ Son pöp pim ulpēen kosangēp pol kamel epötök ket ēak mēak wēa. Pël ēak pol koröpöök yepat ket ēaō naō urēēa. Ēn pim kaōmp pöt ngēntre mop pēen neima. ⁷ Ngönte pöt epël ök maima. “Omēn nem ēnēm waisēpna pöp pim weēre kosangtak nemēt il wasēpnaap. Ne utpet epopök pim ing korōtepar wii nemowilnganēēp. ⁸ Ne i yaaptaring yanimē. Puuk pöt Ngēēngk Pulöök nimēēpnaat.”

Sonök Yesu i momēa

(*Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹ Akun pōtak Yesu Nasaret kak Kalili yangerakaan sē orōon Sonök Yotanēk i momēa. ¹⁰ Pël ēēn imeriaan yaaprem itaangkēn kutömwer kēm nga ēēn Pulö ekēpē ök sak pim rangk irēa. ¹¹ Pël yaēēn kutömweriaan ngön nent epël mēēa. “Ni nem Ruup. Ne nimēēn ya kē sak niin kent panē yaalni.”

Setenök Yesu morök elmēa

(*Matiu 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹² Pël yemaan Pulöök tapētakēer yang omēn wonrekē wes mēen sa. ¹³ Pōrek sē akun 40 wēen Setenök morök elmēeima. Pi animaurōa tektrak wēen enselörōak kaamök elmēeima.

Yesu pim yaat ngēs rēa

(*Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15*)

¹⁴ Son wii kaatak moulmēēn wēen Yesu pi Kalili yangerak sē orōak Anutuu ngön ompyaut war wesak epël ök mēēa. ¹⁵ “Akun temanöm yesēn Anutuuk peene wa ngaōök nimēēpnaan yaē. Pō-taanök lup kaip tiak ngön ompyaut wak taē weseē.”

Yesuuk ru kong nent pimēēn koirā

(*Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11*)

¹⁶ Yesu pi Kalili i kaō pōökē pouuk yesem itaangkēn omp nanang naar, Saimonre nangap Entru, piarip i kaō

pöök iir yoolaan itena. Piarip i kaö imënörö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁷Pël ëën epël mëëa. “Arip nem ënëm waiseë. Pël ëën nook arpim i kaö imënörö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ¹⁸Pël maan piarip tapëtakëër piarpim iiröt om wiak pim ënëm sa. ¹⁹Pël ëën pi kot nent ëngkël yesem itaangkën omën nanang munt naar Semsre nangap Son, Sepeti pim naar, piarpim wangaöökë rangk iiröt ompyaö yewasem wëen itena. ²⁰Pël ëak piaripön ngön maan piarpim pepap Sepeti pim ya omnaröaring wangaöök wëen sëp mowesak Yesuu ënëm sa.

Yesuuk urmerap waö ë momëa

(Luk 4:31-37)

²¹Pël ëak pit Kapaneam kak së oröak kët kë yesautak Yesu pi Yuta omnaröa ngönën tuptak së ilëak ngës rëak ngönën ök mëëa. ²²Pël yaëen omnarö pim ngöntaan yaan panë sa. Pi pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa. ²³Pël yaëen akun tapëtak ngönën tup pöta kakaati omën urmerap pim lupmeri wëaö nampök Yesuun ngön ëak epël mëëa. ²⁴“Elei, Yesu Nasaretaanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet niwasumëak waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp.” ²⁵Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang mëak epël mëëa. “Ni ngön angan. Omën pipop sëp mowesak oröak së.” ²⁶Pël maan urmerap orööpënëak omnamp mök ë moolaan së ngentiak wiaan ngönëer oröak sa. ²⁷Pël ëën omnarö yaan panë sak neneren epël mëëa. “Elei, epët oröpët? Ngön epët maim nent. Weëre kosangring maan urmeraröeta pim ngön ngaarëk yëo.” ²⁸Pël ëën ngön pöt ulöl sak Kalili yanger pangk ëa.

Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa

(Matiu 8:14-15; Luk 4:38-39)

²⁹Akun pötak ngönën tuptakaan oröak Semsre Sonring Saimonre Entru piarpim kaatakë sa. ³⁰Pël ëak Saimon pim öng lëlamöp yauman koröp es nga yeem wiaan teënt Yesuun ök mëëa. ³¹Ök maan pim naë së mores moröak wal ë moulmëen tapëtakëër koröp es nga pöt won sëen kaömp ar ë mena.

Yesuuk omën selap ompyaö mowesa

(Matiu 8:16-17; Luk 4:40-41)

³²Wiap kan pötak këtëp yeilaan omën kak pörek wëaurö pit omën yauman yaauröere urmerarö pitëm lupötë wëaurö pourö pim naë wak sa. ³³Pël ëën kak pörekörö ka kanrak së rongan ëa. ³⁴Pël ëën yauman ke nentere nent yaaurö ompyaö mowesak urmerarö selap waö ë momëa. Pël ëak urmerarö pim songönte ëwatörö yak tekeri wesak apanëak nga mëëa.

Yesu pi Kalili yangerak ngönën ök maö sa

(Luk 4:42-44)

³⁵Röök nginömööring ëlpam këëkë newalën wiaan wal ëak yang lup omën won nentak së Anutuun ök mëëa. ³⁶Pël ëën Saimonre pim karurö piin ap wasö ënëm së ³⁷koirak epël mëëa. “Omnarö niin ap yewas.” ³⁸Pël maan epël mëëa. “Tiar ka munt temanöm wia pötëeta ngönën ök maö sëpa. Ne ya pöt mëmpëak waisaup.” ³⁹Pël mëak Kalili yangerak ka wieëa pötë së ngönën tupötë ngönën ök maöre urmerarö waö ë më pël ëeim wakaima.

**Yesu pi omën kësë
ëa namp ompyaö mowesa**

(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mëëa. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëët.” ⁴¹ Pël maan Yesu pi piin yaköm ëën mores el mëak pim rangk mowiak epël mëëa. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” ⁴² Pël maan tapë-takëër pim kësëat won sa. ⁴³ Pël ëën teënt wes yamëem pepanöm mëak epël ök mëëa. ⁴⁴ “Epël yaalni epta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ëwat sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.” ⁴⁵ Pël ëën Yesu pi ka kaöatë yoolök naaröön ëlëöp omën wonötë wëen omën nalaan nal wëaurö pim naë seima.

**Yesuuk omën kosat kël wa
namp ompyaö mowesa**

(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 Wë ënëmak akun nentak Yesu pi kaalak Kapaneam kak së oröak ka nentak së wëen ka peparö kat wiak ² pim ka wëa pötak së wa top ëak peö ëën ka kanëreta il wariak wëa. Pël ëën Yesuuk pitën ngönën ök yemaan ³ omën mor kong nent pöröak omën kosat kël wa namp urtak wiak wak së oröa. ⁴ Pël ëak pim naë mowiipënëak omën selap peö ëak wëen pomp ëak kaata ngaarëk is Yesuu wëaurek ka möör wak omnamp urtaring wes mëen irëa. ⁵ Pël ëën Yesu pitëm kön wi kosang yewesauten itenak omën kosat kël wa pöpön epël ök mëëa. “Nem ruup, ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak.” ⁶ Pël yemaan ngön kosangötë ngarangk pörek wëa narö kat wiak epël kön wia. ⁷ “Elei, omën epop pi oröp ëënak epël ya? Pi, ‘Ne yok nim saunatë kangut ent ë yanu-

ulak,’ pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëëtëp.” ⁸ Pël yaëën Yesu pitëm könötön pim könöök itenak epël mëëa. “Arim lupötë tol ëënak kön ke pil yawi? ⁹ Nem omën kosat kël waupön, ‘Nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön pöta këët tek-eri nasën ëën nem ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën nem omnam-pön, ‘Wal ëak së,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta këët tek-eri sëën ngön pöt yaap ma kaar pël wasënëët. ¹⁰ Pötaanök ar ne kaar wonöp Omën Këep e yangerak wë weëre kosang wak saunatë kangut ent ë yemoolak pöten ëwat sënëak epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat kël wa pöpön epël mëëa. ¹¹ “Ne epël niamaan kat wi. Ni wal ëak korumönte wak nim kaatakë së.” ¹² Pël maan pi wal ëak tapëtakëër korumönte wak pit pouröa itöök kan sa. Pël ëën yaan sak Anutuun ping wesak epël ök mëëa. “Tiar omën ke epël nenten itnaangkën ëaut.”

Yesuuk Liwai pimëën koiria

(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Yesu pi pël ëak kaalak i kaö ëöökël yesën omën selap pim ënëm sëën ngönën ök mëëa. ¹⁴ Pël ëak pörekaan së Liwai, Alpias pim ruup, pim mon yewaö kaatak wëen itenak epël ök mëëa. “Nem ënëm elnë.” Pël maan pi wal ëak pim ënëm sa. ¹⁵ Pël ëak Yesuun yas maan pim kaatak së wel aisëak kaömp yenën takis yewaöre utpet yaaö munt narö kësang piire pim ruuröaring kaömp ngawi na. Omën ke pilorö kësang pan pim ënëm sa pötaanök. ¹⁶ Pël ëën Parisi omën ngön kosangötë ngarangk naröak itaangkën pi omën utpet yaauröere takis yewauröaring kaömp ngawi yenën pim ruuröen epël mëak pël mëëa. “Arim rë yanu-ulaup, pi tol ëënak omën takis yewauröere utpet omnaröaring kaömp ngawi

yen?" ¹⁷ Pël maan Yesu kat wiak kangiir epël mëä. "Omën yauman wonörö rota ngësë nasën. Yaumanringöröakëer ro-taaröa ngësë sa yaë. Ne omën pitëmtën kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip tiipnaan memëak newaisën. Won, omën pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tipinëak waisaup."

Kaömp ngës yoolëauta ngönte

(*Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39*)

¹⁸ Akun pötak Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wëa. Pël ëen omën narö Yesu naë së epël mëak pëël mëä, "Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wë. Ën nim ruurö tol ëenak pël naën yaë?" ¹⁹ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëä. "Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröar-ing wëen karuröak yaköm ëen kaömp ngës olëak öpën ma? Won. Pitring wëen kaömp ngës olëak naöpan. ²⁰ Ënëmak omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëer pim karurö yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëer nem ruurö neen yaköm ëen kaömp ngës olëak öpnaat.

²¹ "Omën namp poë koröp ngölöpöokaan kaö nent ilak ulpëen ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngölöp pötak ulpëen ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. ²² Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngölöpët kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëen pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngölöpët kep ngölöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat." Yesu pël mëä pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngölöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëä.

Akun kë yesauta ngönte

(*Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5*)

²³ Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure pim ruurö pit rais yaöökë lup yesem ruurö ulöp narö töa. ²⁴ Pël yaëen Parisi naröak piin epël mëä. "Kë yesa akun ngëëngktak pitëm ya yamëngk pipotön pepanöm wia. Pit tol ëënak yaë?" ²⁵ Pël maan Yesuuk epël ök mëä. "Tewitre pim omnaröa kaömp won wë këenëen ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ²⁶ Apaïata pim kiri ar yaaö wotöök sak wëa akunetak Tewit pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaauröakëer nempnaan omën pasurö nëmpanëak nga yaaut wak pimënt nak pim omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?" ²⁷ Pël mëak epël mëä. "Anutu pi omnarö kaamök ëëpënëak akun kë yesaut ket ëa. Pi akun kë yesaut kaamök ëëpënëak omnarö ket naën. ²⁸ Pötaanök Omën Këep ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap. Nem kentöök akun eptak nem ruuröen omnant ëëpnaan memaat."

Yesuuk omën kël wa namp ompyaö mowesa

(*Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11*)

3 Akun nentak Yesu pi kaalak ngönën tupta kakaati ilëak itaangkën omën mores kël wa namp wëa. ² Pël ëen omnarö pit Yesuuk akun ngëëngktak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ul-mëëpënëak ngai yeem wëa. ³ Pël ëen puuk omën mores kël wa pöpön epël mëä. "Wal ëak wais itëkëel tau." ⁴ Pël mëak omnaröen epël pëël mëä. "Kë yesa akun ngëëngktak omnarö ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen? Omnarö ompyaö mowasëpen ma utpet mowasëpen?" Pël maan pit nerek ne-maan. ⁵ Pël yaëen pi pitëm lup kosang

yaauteen ya këlangön ëen nga it nalnal elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. “Nim mores el më.” Maan mores el mëen kosang sa. ⁶Pël ëen Parisi omnarö ka tomök së tapëtakëër Erotë omnaröaring pit tol ëak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta wesa.

Omnarö i kaöök wa rongan ëa

⁷Yesu pi pim ruurö koirak i kaöök së wëen Kalili yangerakaan omën selap pan pitëm ënëm sa. Pörö pëen won, Yutia yangerakaanre ⁸Yerusalem kakaan, Itumia yangerakaanre i Yotanë ëngk komuntakëlaanre Taiaare Saiton ka pöörarëaan omën selap pan pim yaauteen kat wiak së oröa. ⁹Pël ëen omën selap pörö pi ngepre un elmëëpanëak pim ruuröen wang naö temanöm wes ulmëëpënëak mëëa. ¹⁰Omën selap pan ompyao mowesa. Pötaanök omën ëmpölre yaumanörö pi mësel elmëëpënëak së ngepre un elmëëpanëak wangaöön mëëa. ¹¹Pël ëen omën urmeraröaringöröak Yesuun itenak pim ingrak rar rë wesirak ngön ëak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup.” ¹²Pël yemaan pit pim songönte tekeri wesak apanëak kosang wesak nga mëëa.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö wa ulmëa

(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³Wë akun nentak pimënt rosir naöök së wë pim ru öpënëak kent kön wiauröen yas maan pim naë së rongan ëa. ¹⁴Pël ëen omën 12 pörö ru wesak pi-iring wë ngönën ök maöre ¹⁵urmerarö waö ë momë pël ëëpënëak mëëa. ¹⁶Pim omën 12 ëak wa ulmëa pörö eporö. Saimonön yapin ngolöpët Pita mëëa. ¹⁷Pël ëak Sems Sepeti pim ruupre nangap Son, piaripön yapin ngolöpët Poanesis mëëa. Tiarim göntak tangre

kaö pöta ökaar pël apenaat. ¹⁸Ën Entru-ure Pilip, Patolomiuure Matiu, Tomasre Sems Alpiasë ruup, Tatiasre Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp piire ¹⁹ën Yutas Keriot kakaanëp Yesuun kup mowiipnaap.

Yesure Pielsepulë ngönte

(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰Yesu pi kaatak së wëen omën kësang pan kaalak wa top yaëen pit ruuröa kaömp nëmpna mopët won ëa. ²¹Pël yaëen pim ëlre nang kat wiak, “Kön irikor yaalmë,” pël mëak koirëpënëak sa.

²²Pël ëen ngön kosangötë ngarangk Yerusalem kakaan sa pöröak epël mëëa. “Urmeraröa kaöap, Pielsepul, pim lupmeri wëen pöpë weëre kosangöök urmerarö waö ë yamë.” ²³Yemaan wa top elmëak ngön nokoliil nent epël mëëa, “Setenök tol ëak pimënt waö elmëëpën? ²⁴Yang nerakë omnarö pitëm naë nga oröön nener mënak kom ëak pöt naön ëëpnaat. ²⁵Ën ka kopët nentak wëaurö tapël nener mënak kom ëëpna pöt repak sëen ka kosaö wiaapnaat. ²⁶Tapël Setenök werak pimënt möak waö elmeëpna pöt pangk kosang sak naën ëëpnaat. Pi kö sëpnaat. ²⁷Omën nga namp wëen munt nampök pim kaatak ilëak omnant naöpan. Wet rëak omën nga pöp wii të wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

²⁸Ne yaap niamaan kat wieë. Omën utpet ke nentere nent ëak Anutuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat. ²⁹Ën namp pi Ngëengk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit ent ë nemoolapan, om kosang wiaapnaat.” ³⁰Ngön pipët, “Pim lupmeri urmerap wë,” mëëa pötaanök pil mëëa.

Yesuu ëlre nangaröa ngönte

(*Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹Ngön pipot ök yamëem wëen pim ëlre nang ka tomök sê wë orööpënëak kakaatiil ngön wes mëa. ³²Pël ëen Yesu pi omnaröa öngpök wëen epël ök mëa. “Nim ëlre nang tomök wë niin ya.” ³³Pël maan Yesuuk epël mëa. “Nem ëlre nang talörö?” ³⁴Pël mëak omën wirö wa taap elmëak wëa pöröen iteneë epël mëa. “Nem ëlre nang pörö eporö. ³⁵Omën Anutuu këm ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë.”

Omnant öpöt olëauta watepang ngönte

(*Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8*)

4 Yesu pi kaalak i kaö ëöök sê këekë wesak ngönën ök mëa. Pël yaëen omën kësang pan pim naë wa rongan ëa. Pël ëen pi wangaöökë ngaarëk is wel aisëak wëen omnarö yangerak wëa. ²Pël ëaan watepang ngön nentere nent yamëem nent ngës rëak epël mëa. ³“Niamaan kat wieë. Omën namp pim yaak sê omnant öpöt olëa. ⁴Pël ëen nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëen yanget kõnyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶Pël ëen këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt mis-ënöt kotut pötaanök. ⁷Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëen nönöt oröak ngep ëen sësë ëak mos ëa. ⁸Ën nantökëër yang kolaptak olëa. Pël ëen pötökëër aprak ulöl sak kë kësang pan uta. Kengk nemorëet 30, nemorëet 60, nemorëet 100 pël uta.” ⁹Ngön pipët maö sê epël mëak pet ira. “Katringëpök ngön epët kat wiip.”

Yesu pi tol ëënak watepang ngönöt mapënëak mëa

(*Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰Omnarö sa pet yairën pimënt wëen pim ru 12 pöröere omën munt pi-iring wëaurö pim watepang mëautë songönötön pëël mëa. ¹¹Pël ëen epël mëa. “Anutu pimtök wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëep pöta songönte arënökeër pet yaalni. Ën omën muntarö pit pöta songönte kat wiipnëak watepang ngön ök yak. ¹²Pit Anutuu naë rë olaan pitëm saunatë kangut kërë olapan itöök itaampënaatak këeten yok pangk itnaampan ma katëëpök kat wiipnaatak songönten këekë kön nawiipan.”

Omnant öpöt olëauta watepang ngönta songönte

(*Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³Pël mëak epël mëa. “Watepang niak pöta songönten ëwat nasën ma? Pël yaëen tol ëak watepang ngön pout niaan ëwat sën? ¹⁴Omnampë öpöt olëa pöt ngönën öpöt olëa. ¹⁵Öpöt kamtaöök ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wa lupmeri wiin Seten tapëtakëër wais wak sëpnaat. ¹⁶Ën öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak tapëtakëër kent kön wiak wak öpnaat. ¹⁷Pël ëak lupötë misën il natëen. Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëen pitëm Anutuu ngön ngaarëk yeö pötaan omnaröak këlängön kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil këlök ëëpnaat. ¹⁸Öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiipnaatak ¹⁹wë koröpöökë omnantön kön selap ëere monere urömen kentre kaur ëere omën munt nantön war ë pël yaëen pötök ngep elmëen ngönën mos ëëpnaat. ²⁰Ën öpöt kolaptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wak wëen pitëm wëwëatë kë ompyaut orööp-

naat. Narö kë 30, narö kë 60, narö kë 100 pël orööpnaat.”

Esuwesi ngönte

(Luk 8:16-18)

²¹ “Talëpök esuwesi mangiak wak sê kapita öngpök mëere urta ikanöök wi pël ëëpën? Pël naëpan. Urta ngaarëk wesiren ëwa ëëpnaat. ²² Omën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sêpnaat. Ën ngep ëën wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëën omnarö itaampnaat. ²³ Katringëpök ngön epët kat wiip.” ²⁴ Pël mëak epël mëëa. “Ar nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Arök omnant omnaröaan elmëënë pöt Anutuuk tapël kaip ti nimpnaat. Pël ëäk muntat kaö wesak nimpnaat. ²⁵ Namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mampnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp ëën elek öpnaap.”

Omnant öpöt olaan yaaröauta watepang ngönte

²⁶ Yesu pi ngön nent epël mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt epël. Omën namp pim yaak omnant öpöt olapnaat. ²⁷ Pël ëäk rö kan ka urööre këtëk wal ëäk wë pël yeem rëngap yaaröön pöta songönte köpël öpnaat. ²⁸ Yanger pimitok kaamök elmëën rëngap orööpnaat. Wet rëak rëngap orööpnaat. Pörekaan ëp wilëpnaat. Pörekaan këët utöpnaat. ²⁹ Pël ëäk köp sëën omnamp tööpnaat. Këët yatöa akunet temanöm yes.”

Këra lëlëp kotupë watepang ngönte

(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ Yesuuk omnaröen ngön nent epël ök mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt tolëëlte? Ne oröp nantë ök ëäk am? ³¹ Pipët këra lëlëp nampë ököt. Lëlëp pöp kot panëëp, omën muntatë lëlëpöröak il yewas. ³² Pël yaëë-

tak oröakökëër pöpök këra muntat il wesak wap wiak wëen intörö wais ngentiak kët kosöptak wëere ka ëp wi pël yaë.”

³³ Yesu pi watepang ngön nentere nent mëak ngönën ök maima. Pitëm ëwat sêpnaat ök maima. ³⁴ Nent war wesak nemaan, watepang pëen maima. Pimtë ruuröaring pëen wëakëër war wesak ök maima.

Kentöök Yesuu ngönte ngaarëk wa

(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Kët taptak wiap kanök pim ruuröen epël mëëa. “Tiar i kaö olëak ëngk komuntakël sêpa.” ³⁶ Pël maan omën kësang pörek wëen sêp mowesak teëntom piiring wangaöök ilëak yesën wang munt nant ënëm sa. ³⁷ Yesën kent kësang panë möak kaö maat wangaöök ilëak peö ëëpënëak ëa. ³⁸ Pël yaëën Yesu pimënt wangaöökë kasngaël ngan rerekta rangk ka uraan it moilak epël ök mëëa. “Rë yanuulaup, tiar kö sêpenëak yeëep ya ngës naën ma?” ³⁹ Pël maan wal ëäk kentöön nga mëak i kaöön epël ök mëëa. “Ni leng ëäk wia.” Pël maan kentö leng ëën i kaö wiap sa. ⁴⁰ Pël ëën pitën epël mëëa. “Ar oröpëen kasiin sak yeë? Arim kön wi kosang yewesaut won ma?” ⁴¹ Pël maan pit yaan sak neneren epël mëëa. “Elei, omën epop tal namp apen? Puuk kentre i kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

Yesuuk omën nampökaan urmerarö waö ë mëa

(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 Pit i kaö olëak ëngk komuntakël Kerasa yangerak sê oröa. ² Pël ëäk wangaöökaan yaaröön omen urmerap pim lupmeri wëaö namp omën yangaöökaan sê pi koir. ³ Omën pöp omën yangaöök wë nga yaëën ingre morötë wii yaapötökre seenötök të yemowiin pangk naën yaaup. ⁴ Omnaröak kët ël epotë ingre morötë wii yaapötök tëere

seenötök të pël ëën wii yaapöt il olëak seenötta tapël il olëak wëen omnarö mor öpënëak yaëen pangk naën yaaup. ⁵Pi rö kanre këtëk poutë omën yangaöökro rosiratë ka ureim wë ngön ë olëak aimeë pimtök pimtë koröpö kël möeimën utpet ëaup. ⁶Omën pöpök kamaarek wë Yesuun itenak pöömpö sê rar rë wesirak yaya yamëem ⁷ngön ëak epël mëëa. “Yesu ni Anutu Ngaarëk Panëëpë Ruup. Ni ne tol elnëem? Ne Anutuu ëöetak niamaan. Ni këlangön nangkan.” ⁸Yesuuk, “Urmerap ni, omnampökaan oröak se,” pël ök mëëa pötaanök. ⁹Pël ëak Yesuuk pim yapinten pëel maan epël mëëa. “Nem yapinte Selap. Ten selap wë pötaanök.” ¹⁰Pël mëak ke urak kimang epël mëëa. “Ten yang epër sêp wasënaataan waö elnëengan.” ¹¹Pël ëën yang pörëk tangitak pol narö kësang lupönöök wëa. ¹²Pël ëaan urmerarö pit Yesuun ke urak epël kimang mëëa. “Ni ten wes nimëen polöröa öngpök ilenaan sën.” ¹³Pël maan Yesuuk kuure mak maan urmerarö pit omën pöpökaan oröak sê polöröak ilëa. Pël ëën polörö pöömpö sê parëaöök oröak sê i kaöök ilëak i nak wel wia. Pol pörö selap 2000.

¹⁴Pël ëën pol ngarangkörö kas sê kaare yang pörëkë omën wëauröen ök më pet ira. Pël ëën omnarö itaampënëak sa. ¹⁵Pël ëak omnarö pit pöten itaampënëak Yesuu naë sê oröak itaangkën omën urmerarö selap piikaan oröak sa pöp könö koirak poë koröp urak Yesuu naë wel aisëaan itenak kas ëa. ¹⁶Pël yaëen itenauröak omën urmerarö wakaima pöpë ngönteere polöröa ngönte poutepar ök mëëa. ¹⁷Pël ëën pit Yesu pitëm yanger sêp wesak sêpënëak ke urak mëëa.

¹⁸Yesu wangaöök yeilaan omën urmeraröaring wakaima pöp piiring sêpënëak ke urak mëëa. ¹⁹Pël yaëen Yesuuk ke mourak epël mëëa. “Nim kak sê nimoröaring wë Aköpë nim naë

retëng kaö elniak sant yaniwas pipta ngönte ök mam.” ²⁰Maan omën pöp Tekapolis yangerak ka 10 pötë Yesuuk pim elmëa pöt pout ök maö sa. Pël ëën pit kat wiak yaan sa.

Yesuuk Sairasë koontupre öng namp ompyaö mowesa

(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹Pël ëak Yesu pi wangaöök ilëak ëngk komuntakël sê oröak i pisöök ngen-tiak wëen omën kësang pim naë sê oröak wa top ëa. ²²Pël yaëen ngönën tupta ngarangk namp yapinte Sairas pi Yesuu naë sê pim ingrak tok oriak ²³kosang wesak epël mëëa. “Nem koontup wel wiipënëak yaë. Pötaanök ni wais moresi mor wëen ompyaö sak öp.” ²⁴Pël maan kat wiak yesën omën kësang pan pim ënëm yesem pi il mowari yesa.

²⁵Pël yaëen pitëm tekrak öng namp öng yauman ëeim wëen krismaki 12 ëak won saup wëa. ²⁶Öng pöp ro-taaröak ya mëngkën pangk naën om këlangön kat wieim wëa. Pël yeem pim sumat meneimën won sa. Pël ëën yau-mante won nasën om ëeim wëa. ²⁷Öng pöpök Yesuu yaauta ngönte kat wiak omnaröa tekrak wë Yesuu kasngaël sê pim ulpëenëpök mësël elmëa. ²⁸Pöt, “Ne om pim ulpëenëpök mësël elmëëma pöt ompyaö sumaat,” pël wesakök ëa. ²⁹Pël elmëen tapëtakëer won sëen kat men ëën pim koröpö taë sa. ³⁰Pël ëën Yesu pim weëre kosangö won yesem yaan kat men ëak omnaröa tekrak kaip tiak, “Talëpök nem ulpëenëpök mësël yaalnë,” mëak pëel mëëa. ³¹Maan ruuröak epël mëëa. “Omnarö selap wë naröak mök ë yan-imëerek, “Talëpök neek mësël yaalnë?” pël angan.” ³²Yemaan Yesu pi pöt talëpök yaalmë pöt ëwat sêpënëak om-naröen it nalaan nal elmëa. ³³Öngöp pi pöt pim koröpöök retëng oröa pöten ite-nak kas kön wiak reireë urak Yesuu naë sê pim ingrak tok oriak pim songönte

war wesak ök mëä. ³⁴Pël maan puuk epël mëä. “Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pö-taanök ya kë sak së ompyaö öm.”

³⁵Öng pöpön pël yamëem wëen omën narö ngarangkëpë kaatakaan së ngarangkëpön epël mëä. “Nim koontup wel wiaarek këpök rë yanuulaup koirak waisngan.” ³⁶Pël yemaan Yesu kat mowieë ngarangkëpön epël ök mëä. “Kön selap èenganëp om kön wi kosang newas.” ³⁷Pël mëak omën muntaröen nga mëak Pitaare Semsre nangap Sonringörö pitëmënt sa. ³⁸Së ngönën tupta ngarangkëpë kaatak oröak omën selap pan pit ingre këlél aö ngön kaëp kaö aim wëen itena. ³⁹Pël ëak kakaati së omnaröen epël mëä. “Ar tol èënak ingre ya ilak aö epël yeë? Koontup wel nawiin om ka ura.” ⁴⁰Pël yemaan sömre ëlak yeëa. Pël èen pit koö ë mëen yaaröön ëlre pepaarring pim ruurö pëen koontupë wieëa pörek ilëa. ⁴¹Pël ëak koontupë moresi moröak epël mëä. “Talita kumi.” Pöt tiarim ngöntak, “Koontup, ni wal ëëmëak yeniak,” pël apenaat. ⁴²Maan tapëtakëer koontup wal ëak sak waisö ëa. Koont pöpë krismakiat 12 pël won saup. Pël èen omnarö itenak yaan utpet sa. ⁴³Pël yaëen omnaröen ök mepanëak kosang wesak nga mëak koontup kaömp mangkën nëmpanëak mëä.

Nasaret omnarö Yesu kasëng mena

(*Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 Yesu pi kaare yang pör sëp wesak pimtë ka songöntakël yesën pim ruurö ënëm sa. ²Së wëen ngëengk akunet temanöm sëen ngönën tuptak së ngönën ök mëä. Pël èen omën selap kat wiak yaan sak epël mëä. “Elei, omën epët tarëkaan orö morëa? Èwat kësang eppel talëpök rë moulä? Pël ëak pim retëng kaö yaaö pöt kaö panë maimal yaë. ³Tiar piin èwat wë. Pi ka ök yarëaupë ruup.

Pim ëlëp Maria. Yokot pim nangarö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. Èn koont pim nangaröeta tiarring wë.” Pël mëak piin kaaöre këëpöt elmëa. ⁴Pël yaëen Yesuuk epël mëä. “Tektek ngön yaaö namp ka nantëëröak piin ping wesak yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëen piiring wëauröak kaö nasën wë wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.” ⁵Kak pörökörö pitëm piin kön wi kosang nemowasën èautaan ya retëng weëre kosangring nant kësang pitëm naë namëngkën ëa. Om yauman omën kopët nampnamp pim moresiar rangk mowiak ompyaö mowesa. ⁶Pël ëak pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëa pötaan yaan sa.

Yesuuk pim ru 12 pörö ya nga wes mëa

(*Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Yesu pi ka muntatë ngönën ök maö seima. ⁷Pël yeem pim ru 12 pöröen yas maan sëen urmerarö waö ë momëëpënëak weëre kosang menak ngës rëak kom ëak naar naar pël pël ëak wes momëa. ⁸Pël ëak kan kourakë omnant wak sëpanëak nga mëak sungkörat pëen wak sëpënëak mëä. Kaömpre kërre monere pöt wak sëpanëak mëä. ⁹Ing körötökëer mëak ulpëënaarta pouwaar mëëpanëak nga mëä. ¹⁰Pël mëak epël ök mëä. “Kak nerek së oröak ka ilanë piptak pëen wë olëak oröak sën. ¹¹Kak nerek së oröön ngöntre kar elniak arim ngönöt kat nawiin yaëen pöt kasëng menak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt ka pöök kërë moolëak sëen pitëmtë songönöt kön wiipnaan.” ¹²Pël maan pit së lup kaip tiipënëak ngönën ök mëä. ¹³Pël yeem urmerarö selap waö ë momëëre yauman yaaurö selap tapël i kolapöt wa momëak ompyaö mowasö pël ëa.

Erotök maan Son mäna

(*Matiu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9*)

¹⁴ Yesuu yaaüta ngönte aö aö yesem yang omp ak Erot pim naë oröön kat wia. Omën naröak epël mëëa. “Omën pipop Son i yamëaup pi wel wiak wal ëaup yak weëre kosangring ya retëng pipot yamëngk.” ¹⁵ Narëak Yesuun, “Elia,” pël mëëa. Ën naröak, “Pi tektek ngön yaaö ngaan wakaimauröa ök namp.” ¹⁶ Pël yemaan Erot pi kat wiak epël mëëa. “Won, Son nem ngernger ilaup pi tapöpök weletakaan wal ëak wë.” ¹⁷⁻¹⁸ Erot pi wet rëak pim nanëp Pilipë öngöp, Erotias, wa ëp ëa. Pötaanök Sonök Erotön epël ök mëëa. “Ni nim nanëpë öngöp wa ëp ëan pöt yok pangk naën.” Pël maan Erotök Sonë nga mëëa pötaan pi wali wak wii tëa. ¹⁹ Erotias Sonë piin nga mëëautaan ya sangën kön wiak mëmpënëak kan ap wesak sëp wesa. ²⁰ Erot pi pöt Sonön kön wiin omën wotpilre ompyaup pël weseë piin kasinkasin ëak mait elmëa. Pël yaëën yak Erotias pi namëngkën ëa. Pël yaëën Erot pi Sonë ngönöt kat wiak ëngk ma e wesak kön selap ëa. Pël yeemak kat wiipnaataanta kent ëa.

²¹ Wë ënëmak Erot pim wila akunet temanöm sëën pim ngarangköröere nga omën wotöököröere Kalili yangerakaan omën kaöarö wa top elmëak këëre kaömp mena. Pël yaëën Erotiasë Son mëmpna kanö oröa. ²² Pit wa top ëak wëën Erotias pim koontup pitëm ëöetak së tan yaura. Pël yaëën Erotre piiring wëaurö itenak kent kön wia. Pël ëak Erotök koontupön epël mëëa. “Ni omën nenten kent ëën aan pöt nimpaat. ²³ Pël mëak Aköpë ëöetak kosang wesak epël mëëa. “Omën pasutön aan pöt nimpaat. Ën nem yangereta kom ëak kaö ner nimpëak aan pöt pangk nimpaat.” ²⁴ Pël maan koontup së ëlëpön epël mëak pëël mëëa. “Ne omën oröpötön mam?”

Maan ëlëpök mëëa. “Son i yamëaup pim kepönöön ma.” ²⁵ Pël maan koontup pi pöömpö omp aköpë naë së epël mëëa. “Ni Son i yamëaup pim kepönö peene tapëtakëër söwarweri wiak nampëak kent yaë.” ²⁶ Pël maan omp aköp pi ya utpet kön wia. Pël ëaap kaöapre omën piiring wëauröa ëöetak ngön kosang wesak ök mëëa pötaan kuure mak mëëa. ²⁷ Pël ëak teënt nga omën namp Sonë kepönö wak waisëpënëak mëëa. Pël ëën pi wii kaatak së Son ngernger ilak ²⁸ kepönö söwarweri wiak wak së koontup mangkën wak së pim ëlëp mena. ²⁹ Pël ëën Sonë ruurö kat wiak së sokur wak së yang kel weera.

Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena

(*Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Son 6:1-13*)

³⁰ Yesuu ngön yaaö omnarö ya nga ë im olëak kaalak së pim naë wa top ëak pitëm ya mëmpööre ngönën ök maö imautë ngönöt ök mëëa. ³¹ Pël ë pet irën omën selap yesën yewaisën yaëën kë sëëre kaömp në ëëpna mopö won yaëën ruuröen epël mëëa. “Tiarimënt omën wonrek së kë sëpa.” ³² Pël mëak pitëmënt wangaöök ilëak yang omën wonrekël sa.

³³ Pël yaëën omën selap pitëmtok itenak ëwat sak ka poutëaan i kaö pouuk kan pöömpö së wet rëak oröa. ³⁴ Pël ëën Yesu pi wangaöökaan oröak omën selap pan wëën itenak sëpsëp pep wonöröa ök wakaima pötaan yaköm kön wiak ngës rëak ngönën ngönöt selap ök mëëa. ³⁵ Pël yaëën könöp wali yesën itenak ruuröak Yesuu naë së epël mëëa. “Tiar yang omën wonrek wëën könöp wali yesrek ³⁶ ni omnarö wes mëën ka wia pötë së kaömp sum ëak nëmp.” ³⁷ Maan Yesuuk epël mëëa. “Arök nant meneë.” Pël maan ruuröak mëëa. “Ten së 200 kina pötak kaömp sum ëak wais mam-punëak yaan ma?” ³⁸ Maan epël mëëa.

“Arim naë kaömp tolël äak wiaarek sê iteneë.” Maan pit sê itenak, “Kaömp mor nas, ën i kaö imën kopët naar pël äak wia,” pël mëëa. ³⁹Pël ëën omnaröen nönö mö mëak rek mëak wel aisapënëak mëëa. ⁴⁰Pël maan pit rek nemor 100, nemor 50 pël pël äak wel aisëa. ⁴¹Pël ëën Yesu pi kaömp mor nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö kom ë mampënëak ruurö mena. Pël äak i kaö imën pöarta tapël kom ë mampënëak mena. ⁴²Pël ëën pit pourö nak kep wesak ⁴³kaut olaan wak kër 12 pötë waulön peö ëa. ⁴⁴Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 5000.

Yesu i kaöökë roro sa

(*Matiu 14:22-23; Son 6:15-21*)

⁴⁵Kaömp na pet irën tapëtakëër Yesuuk pim ruurö wes mëen wangaöök ilëak ëngk komuntak Pesaita kakël wet rëak yesën pimënt omnarö wes mëa. ⁴⁶Pël ëën yesën pimënt Anutuun ök mapënëak rosiraöök isa. ⁴⁷Pël ëën koö yoolaan wangaö i kaö luptak yesën pimënt wëa. ⁴⁸Pël äak pi itaangkën kentö sêpnaalaan yamöön pit weë ngentiak poprak yaëën ëlpam walëpënëak yaëën kaöökë roro sê pitëm naë oröak il mowasëpënëak ëa. ⁴⁹Pël yaëën pit itenak kas kësang äak, “Elei, waötöp ëngk yewais,” pël mëak merëk ëa. ⁵⁰Pit pourö itenak kas kësang ëën pël ëa. Pël yaëën teënt epël mëëa. “Nemtok yewaiserek kas ëëngan.” ⁵¹Pël mëak pitëm naë wangaöök ilaan kentö leng ëa. Pël ëën pit yaan sak ngön won sak wëa. ⁵²Pöt kaömp mena pöta songönte ëngk ma e wesa pötaan pitëm lupöt om il wariak wëa.

Yesu pi Kenesaret yangerak omnarö ompyaö mowesa

(*Matiu 14:34-36*)

⁵³I kaö olëak Kenesaret yangerak sê oröak wangaö leng ë ulmëa. ⁵⁴Pël ëën wangaöökaan yaaröön tapëtakëër omnarö Yesuun itenak ⁵⁵kaatë pöompö sê yaumanörö urötring wak Yesuu wëautëël kat wiak pötëël seima. ⁵⁶Pël ëën ka kaöre kot Yesuu yesautë yauman omnarö wak sê ka tomök mowiin pim ulpëen kautak pëen mësël äak ompyaö sêpënëak kék mëëa. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö sa.

Yuta omnaröa ëaröa yaaütë ngönte

(*Matiu 15:1-9*)

7 Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë sê wa rongan ëa. ²Pël yeem pim ruuröakaan narö kaömp nempënëak ngön kosangta wieëaul mor i nairën kewilring kaömp yenën itena. ³Parisiire Yuta omën pourö kaömp nempënëak pöt pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul mor iirakök yenaürö. ⁴Pötaanök sum yaaurekaan pitëm kaatë sê oröak mor i nairën kaömp nanëmpan. Pöt pëen won kapre kelönre omnant pout iirak pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul yaaürö. ⁵Pötaanök Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö pit Yesuun epël mëëa. “Nim ruurö pit tol ëënak tenim kaöaröa ngön kosangöt ilak pitëm moröt i nairën omnant wak yen?” ⁶Maan epël mëëa, “Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim nganëër arimëën ngön ëa pöt kë yaarö. Pöt epël.

‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yanëem

pitëm lupötök këöpöt yaalnëaurö.

⁷Pitëm ngönöt nem ngön këëta urtak wiak nener rë yemoulaurö.

Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos ë yaë.’

⁸Ar Anutuu ngön kosangöt moolëak arimtë ngönöt kosang wesak wak wëaurö.”

⁹Pël mëak epël mëëa. “Arim ëaröa ngön kosangöt ulöl wesak aö imeë Anutuu ngön kosangöt utpet wesak komun yauraurö. ¹⁰Mosesök kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Ën nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel wiip.’ ¹¹Mosesök pël yaatak ar ngön epël yaaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nenten ap yewasën omën pim piarip kaamök elmëëpna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,” yemaan’ ¹²arök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök elmëëpna pöt il yemowariaurö. ¹³Ar pël yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. Pël yeem omën utpet munt nantta yaaurö.”

Yenautök omnaröa lupöt utpet newaspan

(*Matiu 15:10-20*)

¹⁴Yesu pi pël mëak kaalak omnaröen ngön maan sëen epël ök mëëa. “Ar pourö nem ngön ök niama epët kat wiak kön wi sokoleë. ¹⁵Omën nëen yaatak yes pipotök lupmer utpet newasën yaë. Lupmeriaan jaarö pötök lupmer utpet yewas. ¹⁶[Katringëpök ngön epët kat wiip.]”

¹⁷Pël mëak omnarö wëen kaata kakaati yesën ruuröak watepang ngön pötaan pëël mëëa. ¹⁸Pëël maan Yesuuk epël mëëa. “E, arta om köpël wëan ma? Omën nëen yaatak yes pipötök tol ëak lupmer utpet niwasëpën? ¹⁹Pipöt lupmeri nasën, yaatak sëen ya jaar pöten ar köpël ma?” Yesu pim ngön pöt, yenautök utpet naniwaspan pël mëëa. ²⁰Pël mëak yal menak epël mëëa.

“Lupmeriilaan omnant apër jaarö pötök utpet yaniwas. ²¹Omën lupmeriaan jaarö pöt epot. Kön utpet, öngre omp nga yaaö, këkain, omën yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, ²²war, omën utpet panëët, morök, omën kewilringöt, keimön, omnaröen utpet wesak yaaut, iep inging, irikor. ²³Omën utpet pipotök omën lupmeriilaan apër oröak lupmer utpet yaniwas.”

Pinisia köpël öng namp Yesuun kön wi kosang wesa

(*Matiu 15:21-28*)

²⁴Yesu kaare yang pör sëp wesak Taia kak naë së oröak ka nenta kakaati ilëak omnarö pim wëaut kat wiipanëak ëlëëp wëaap tol ëak ëlëëp öpën? ²⁵Tapëtakëër öng namp pim wëaut kat wia. Öng pöp pim koontup lupmeri urmerap wëaup yak Yesu naë së pim ingrak tok oria. ²⁶Öng pöp pi maim Siria yangerak Pinisia yangerakaanëp. Pöpök pim koon-tupökaan urmerap waö ë mëëpënëak ke urak mëëa. ²⁷Pël ëen Yesuuk epël mëëa. “Rungaarö kaömp nak kep ëëpënëak ëaut. Pötaanök rungaaröa kaömpöt wa ëp ëak kentörö nemangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.” ²⁸Pël maan öngöpök kangiir epël mëëa. “Aköp yaap yaan. Pël ëaap kentörö rungaarö kaömp yenën ikanöök wë lupöt ti ngen-tiin na yaë pöl ni kaamök elnë.” ²⁹Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni pil yaan nim koontupökaan waö ë yamëerek së.” ³⁰Pël maan öngöp kaatak së itaangkën pim koontup urmerap piikaan oröak sëen ompyaö ka uraan itena.

Yesu pi omën ngön won katun namp ompyaö mowesa

³¹Yesu pi Taia kakaan kaip tiak Saiton kak il wesak Kalili i kaöökë naë Tekapolis yangerak ka 10 ëak wieëa pörek së oröa. ³²Pël ëen omën ngön won katun namp pim naë mësak së mores

rangk mowiipënëak ök mëëa. ³³Pël ëën omën pöp omnaröa naëaan mop nentakël mësak sê ulmëak pim mor wotö kat kanöök mowiak waasöp ngësak yangapöök wa momëak ³⁴kutömweriil iteneë ëm mëak omnampön epël mëëa, “Epata.” Tiarim ngöntak, “Kat kan tē.” ³⁵Maan katëep kan tēen yangapööta kaip tiin ngön yaap ëa. ³⁶Pël yaëën Yesu pi pöta ngönte kaö wesak apanëak nga mëëa. Pi kosang wesak yemaan pit ke ur moolëak aö sēen kaö sa. ³⁷Pit yaan panë sak epël mëëa. “Omnant pout ompyaö wes pet yair. Katunörö kat nga mowasööre ngön wonörö ngön nga mowasö pël yaë.”

Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena (*Matiu 15:32-39*)

8 Akun pötak omën kaö pan pim naë wa top ëak wë kēen wēen ruuröen ngön mëak epël mëëa. ²“Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp nanën wēen kēt nentepar nent ëak yes. ³Pit kēen wes mëen pöt kan kourak yesem utpet ëëpnaat. Narö yang waliitëaan waisaurö.” ⁴Pël maan ruuröak epël mëëa. “Pultak wēep kaömpöt tarëkaan koirak omën selap eporö mangkën pangk ëëpën?” ⁵Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël ëak wia?” pël maan, “Kaömp 7,” pël mëëa. ⁶Pël maan omnarö wel aisapën mëak kaömp 7 pöt wak Anutuun yowe mëak pelak ruurö mangkën omnarö mena. ⁷Pël ëak i kaö imën kopët naar wieëa pöaar tapël wak yowe mëak omnarö mampënëak mëëa. ⁸Pël ëën omën pourö nak kep wesak kaut olaan wak kër 7 pötë waulön peö ëa. ⁹Omën kaömp na pörö selap pan, 4000. Nēen wes mëen kaalak yesën ¹⁰tapëtakëer ruuröaring wangaöök ilëak Talmanuta yangerak sê oröa.

Parisi omnaröak retëngtaan mëëa (*Matiu 16:1-4; Luk 12:54-56*)

¹¹Pörek wēen Parisi omnarö Yesuu naë sê oröak kutömweri retëng nent oröön itaampënëak morök elmëak këkre tō mëak piiring ngön nga ela. ¹²Pël ëën pi ya këlangönring ëm mëak epël mëëa. “Omën peene akun eptak wë eporö ar tol ëënak ya retëngët ëëmëak yak? Ne yaap niamaan kat wieë. Ne utpet ke piloro arimëen ya retëng nent naalniingan.” ¹³Pël mëak sêp wesak wangaöök ilëak ëngk komuntakël sa.

Parisiire Erotë omnaröa yisötë ngönte (*Matiu 16:5-12*)

¹⁴Yesem ruurö kaömpöt kat kol wiak sa. Pël ëën om kopët nent wangaöök wieëa. ¹⁵Pël ean Yesuuk pitën pepanöm mëak epël mëëa. “Ar Parisiire Erotë omnaröa yisötön ngarangk këkë ëën.” ¹⁶Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën ëautaan epël yenia.” ¹⁷Pitëmënt pël yaan kat men ëak epël mëëa. “Kaömp peretöt kat kol wiak waisan pöten tol ëën neneren yemak? Ar songönten ëwat nasën ma? Ar kön tektek nasën wë ma? ¹⁸Ar iteneëak omnant këkë itnaangkën ëëre katöt wëak ngönöt këkë kat nawiin yeë ma? Nem omnant yeë pöten kat kolak wë ma? ¹⁹Ne kaömp 5 pöt kom ëak omën 5000 pörö mangkën nēen kaut om wiaan wak kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëël maan, “12,” mëëa. ²⁰Ën kaömp 7 ëak kom ëak omën 4000 pörö mangkën nēen kaut om wiaan kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëël maan, “7,” mëëa. ²¹Pël maan epël mëëa. “Pöten ar om kön tektek nasën wë ma?”

Yesuuk Pesaita kak omën it il tëa namp ompyaö mowesa

²² Yesure ruurö Pesaita kak sê oröak wëen omën naröak omën it il tëa namp Yesuu naë wak sê mësêl elmëëpënëak ke urak mëëa. ²³ Pël ëen omën it il tëaupë moresî wak kaöökë wilëngkëël sê ulmëak itöörarë waasöp mongësak mores kepönöök mowiak pëël mëëa. “Omnantön ityaangkën ma?” ²⁴ Maan it il tëaupök it ngaulak epël mëëa, “Ne omnaröen itaangkën këraatë ökörö sak waisak yaë.” ²⁵ Pël maan Yesuuk pim mores itöörarë mowiin ompyaö sa. Ompyaö sak itöörar nga ngëna. Pël ëak omnant kamaarekre naë wieëa poutön këëkë pan itena. ²⁶ Pël ëen Yesuuk, “Ka epöök ilangan,” pël mëak pim kaatakë wes mëen sa.

Pitaak Yesuu songönte war wes mëëa

(*Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21*)

²⁷ Yesu pi pim ruurö koirak Sisaria Pilipai kakë naë ka kot wieëa pötëël sa. Kamtaöök yesem Yesuuk epël mëak pëël mëëa. “Omnarö neen talëp aim?” ²⁸ Pël maan epël mëëa. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak ‘Tektek ngön yaaö namp wes,’ pël aim.” ²⁹ Pël maan epël mëëa. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” Pël maan Pitaak epël mëëa. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niiaup.” ³⁰ Pël maan omnaröen pim songönte ök mapanëak nga mëëa.

Yesuuk pimtë wel wiipna ngönte war wes mëëa

(*Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27*)

³¹ Akun pötak Yesuuk ngës rëak war wesak epël mëëa. “Omën Këep ne wë ënëmak këlangön kësang kat newiire ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangöte ngarangkörö pit kasëng nemënak nemëngkën wel wiak kët nen-tepar nent yangaöök wieë wal ëëmaap.”

³² Ngön pöt war wesak ök mëëa. Pël ëen Pitaak pëentak koirak sê ngës rëak nga mëëa. ³³ Pël ëen kaip ti ruuröa ngësêl iteneë Pitaan nga mëak epël mëëa. “Seten, ni sêp newesak sê kan newaringan. Nim yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

³⁴ Yesu pi omën selap pörek wëauröere pim ruurö wa top ë ulmëak epël ök mëëa. “Omën namp pi nem ënëm elnëëpënëak pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër waalak nem ënëm el-nëëp. ³⁵ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sêpnaat. Ën namp nemëenre nem ngön ompyautaan yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet orö morëëpnaat. ³⁶ Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëen pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëen omën pötök tolëël kaamök elmëëpën? Pël naëpan. ³⁷ Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt öröpöt kangiir mampën? ³⁸ Namp pi omën utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaö eporöa tekrak wë nemëntre nem ngönëntaan kön wiin ëö ëëpna pöp pi Omën Këep nook nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem en-sel ngëëngkörö koirak wais oröak piin kaaö elmëëmaap.

9 Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawin wëen Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt weëre kosangring yaaröön itaampun sa.”

Yesu pi möönre koröp maim wa

(*Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36*)

² Kët 6 ëak won sëen Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök sê pitëmënt wakaima. Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. ³ Ulpëenëp kölam panë tëen ëwa elmëa. Pöt yang omnaröa naënganëël ëa. ⁴ Pël ëen pit itaangkën Eli-

aare Moses piarip oröak Yesuring ngö-naak yeem wëa. ⁵Pël yaëen Pita pi köpël yak Yesuun köntak epël mëëa. “Kaöap, ten eprek wëen ompyaö yaë. Pötaan ka kot nentepar nent ëak ök renaan, nent nimëen, nent Mosesëen, nent Eli-aëen ëak.” ⁶Ruurö pit yaan sak reireë yaurem Pita pi köntak pël mëëa. ⁷Pël yaëen tapët pöt uröam kölam ëwa nempël irë kaka elmëen Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëëa. “Epop nem Ruup. Ar pím ngönte kat wiin.” ⁸Pël maan pit it nalaan nal ëak itena pöt Yesu pímënt wëa.

⁹Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën pepanöm epël mëëa. “Arim omën it köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene ök mangan. Ënëmak Omën Këëp ne weletakaan wal ëënak omnaröen ök man.” ¹⁰Maan ruurö pit ngön pöt yak wesak wë pitëmënt neneren epël mëëa. “Weletakaan wal ëëpna pöt tol nent?” ¹¹Pël mëak Yesuun epël mëak pëël mëëa. “Elia wet rëak waisëp-naap ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak pël aim?” ¹²Pëël maan epël ök mëëa. “Yaap, Elia pi wet rëak oröak Anutuu Yaö Neeaup nemëen omnant kopëta wasëpënëak äaut. Pö-taanök ‘Omën Këëpön utpet wesak mëak këlangön kat mowiipnaat,’ ngönëntak pël retëng ëa pöta songönte tol nent?” ¹³Eliaan pöt epël ök yeniak. Pi yok oröak wëen omnaröak pitëm kentöök utpet mowasëpënëak ngönëntak ëa pöl elmëaup.”

Yesuuk yokot nampökaan urmerap waö ë momëa

(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴Pit rosiraöökaan ru muntaröa naë së itaangkën omën selap pitëm naë oröak wëen ngön kosangötë ngarangk narö pitring ngön nga yaalem wëa. ¹⁵Pël yaëen omën pörö Yesuun itenak yaan sak tapëtakëer së koirak yoöre

ërëp mëëa. ¹⁶Pël ëën pi epël mëak pëël mëëa. “Ar tol ëënak ngön nga yaal?” ¹⁷Maan omën pöröakaan nampök oröak epël mëëa. “Rë yanuulaup, urmer ngön won sa nampök nem yokotup utpet yemowasënak wak yewais. ¹⁸Yokot epop urmerapök kët ël epotë mök ë moolaan ngentiak këmtakaan kepop yaaröem këët nampnamp mënak ingre mor kosang sak wiaakë yaë. Pël yaëen nim ruuröa naë wak wais waö ëëpënëak ök maan pit ök ëën pangk naën yaë.” ¹⁹Maan Yesuuk epël ök mëëa. “O omën kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar neen kön wi kosang nenewasën yeem kön wiin akun tolëël arring wë arim könömöt weim öm? Yokotup nem naë wak waiseë.” ²⁰Pël maan yokotup wak yesën urmerap Yesuun itenak tapëtakëer yokotup mök ë yangerak moolaan rikrik yaurem wieë kepop yangësa. ²¹Pël yaëen Yesuuk pepapön epël mëak pëël mëëa. “Epët akun tal-tak orö morëa?” Maan pepapök epël ök mëëa. “Kotuukëer. ²²Urmer epop yokotup utpet wasëpënëak esuwesiire imeri wa yemoolëaup. Ni pöta weëre kosang wiaan pöt tenipön yaköm kön niwiak kaamök elni.” ²³Maan Yesuuk epël mëëa. “Weëre kosangtaan yaan. Pö-taan niamaan kat wi. Namp pi kön wi kosang yewesautaring öpna pöp omnant pout yok pangk ëëpnaap.” ²⁴Pël maan tapëtakëer rungaapë pepapök ngön ë olëak epël mëëa. “Ne kot nent kön wi kosang yaniwas. Nimtok nem kön wi kosang yewesaut wiapre kor epët kosang newas.” ²⁵Pël yemaan Yesuuk omën selap pim naë së yaaröön urmerapön nga mëak epël mëëa. “Ngön won katun epop, ngön kosang yeniak. Ni oröak kama së kaalak waisngan.” ²⁶Pël maan urmerap ngön kaëpëer oröak sëpënëak yokotup wa moolaan ngentiak wel ök wiak wieëa. Pël ëaan omnarö itenak, “Wel wia,” pël mëëa. ²⁷Pël yemaan

Yesuuk yokotup moresi moröak wal ë tau moulmëa. ²⁸Pël ëak kaata kakaati yeilaan pim ruurö pëentak sê epël mëak pëel mëëa. “Ten tol ëak waö elmëënëak poprak ëan?” ²⁹Maan epël ök mëëa. “Urmer ke pipëlörö omën nentak won, kimang ngöntak waö ë momëët.”

**Yesuuk pim wel wiipna ngönte
ök maan akun nentepar ëa**

(*Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45*)

³⁰Pit yang pör sêp wesak Kalili yangerak sê oröak sa. Pöt omnarö piin kat wiipanëak ëlëep sa. ³¹Yesem ruuröen epël mëak rë moula. “Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëen pit nemëngkën ket nentepar nent won sêen kaalak weletakaan wal ëëmaap.” ³²Pël maan pit ngön pöt kat wiak ëngk ma e ëen pëel mapëneak ëak kas ëen sêp wesa.

Wotöök wëauta ngönte

(*Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48*)

³³Pël ëen yesem Kapaneam kak sê oröa. Pël ëak kakaati sê ruuröen pëel mëëa. “Ar kamtaöök oröpmorëenök neneren mëëaurö?” ³⁴Pël maan pit om ngön won sak wëa. Pöt pit kamtaöök yesem, “Talëpök wotöök wë,” pël mëak neneren maö seima pötaanök. ³⁵Pël ëen wel aisëak ruurö wa top elmëak epël ök mëëa. “Namp pi wotöök öpënëak pöt muntaröa kasngaël wë inëen elmëep.” ³⁶Pël mëak runga kot namp wak pitëm tekarak tau moulmëak moresök kaamök elmëë epël mëëa. ³⁷“Omën nemëen yak runga kot ke epëlëp sant elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap. Neen sant elnëëpa pöpök nemënt won, nem wesa nemëaupönta sant elmëëpnaap.”

Utpetatëen këkre tö yaauta ngönte

(*Luk 9:49-50; Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2*)

³⁸Sonök Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten itaangkën omën namp nim

yapintak urmerarö waö ë yamëen ite-naut. Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë. Pötaanök tenök pël ëëpanëak kan mowariaut.” ³⁹Maan Yesuuk epël mëëa. “Kan mowaringan. Namp nem yapintak retëng ke pipëlöt yaaupök tol ëak kengkën sak neen utpet wesak apën?” ⁴⁰Tiarim yaat komun naurön ëëpnaapök tiarim karip kaamök yaalniaup pël sak öpnaap. ⁴¹Ne yaap niamaan. Nampök ar Kristoë omnarö pël wesak i pëente nimpna pöt kangit won naëpan.

⁴²“Namp pi kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesauön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sêp wasëpënëak yaëen pöt pël ëëpanëen naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewesaut sêp wasën pöt kangiir utpet kaö panëët pim naë orööpnaat. ⁴³Pël ëak nim moresök utpet nent koirën pöt il olam. Mor kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiaring wëen Anutuuk parëaöök es kosangwesi niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁴[Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipañëörö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁵Ma nim ingesök utpet nent koirën pöt il olam. Ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiaring wëen Anutuuk es parëaöök niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁶[Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipañëörö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁷Ën omën nim itöök itaampëëtak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring Anutuu wa ngaöök yanimë pötak ömë pöt ompyaö. Pouraring wëen Anutuuk es parëaöök wa niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁸Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipañëörö. Esuwesta nariinwes. ⁴⁹Tomunat yenautë yoola pöl esuwesök omën pouröa rangk olapnaat. ⁵⁰Tomun pöt ompyaut. Pël ëautak pim misëngö won

sak wiaan tol äak kaalak misäng wasän pangk äëpën? Ar tomuneta ök sak wë neneraan mayaap äeim ön.”

Öng wes yamëauta ngönte

(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

10 Yesu pi pörekaan Yutia yangerere Yotan ängk komuntakël së oröa. Pël äak pörek wëen omën selap pan kaalak pim naë së oröa. Pël äën pim yaaö pöl kaalak ngönën ök mëak rë moula.

²Pël yaëen Parisi naröak së morök elmëak pëël mëäa. “Omën namp pim öngöp wes mëen pangk äëpën ma?”

³Maan Yesuuk epël mëäa. “Moses pi pöta ngönte tolëel niia?” ⁴Pël maan pit epël mëäa. “Namp wes mëepënëak pöt pep kosangwer menak wes mëepnaat. Moses pi pötaan kuure mak niiaut.” ⁵Maan Yesuuk epël mëäa. “Moses pi arimtë lup kosang yaautaan yak ngön kosang pipët retëng ë nina. ⁶Pël äaap songöntak Anutuuk omën ket äëpënëak öngre omp pouwaar ket ë ulmëa. ⁷Pël äa pötaanök omp namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpë naë rë olaan ⁸piarip möönre koröp kopët naö pël sak wë. Ngönte pël wia pötaanök piarip pouwaar won, kopëtap pël sak wë. ⁹Anutuuk erën ë ulmëa pötaanök omnaröak pangk kom naëngan.”

¹⁰Pël mëak kakaati së wë ruuröak Yesuun tapten pëël maan ¹¹songönte epël ök mëäa. “Omp namp pim öngöp wes mëak muntap öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom äak saun koirëpnaap. ¹²Ën öng namp pim ompöp sëp wesak muntap koirëpnaap pi tapël öngre omp wëwëet kom äak saun koirëpnaap.”

Yesu pi rungaarö welaköt elmëa

(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³Omnarö pitëm rungaarö Yesuuk pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëepënëak wak yesën pim ruuröak pitën nga mëäa. ¹⁴Pël yaëen pi

itenak kön wiin utpet sëen ya këlangön kön wiak epël mëäa. “Nga mangan. Wes mëen naë waisëp. Ke pilorö Anutuuk wa ngaöök momëepënëak yaö yema pötaanök. ¹⁵Ne yaap niamaan. Namp pi runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang yewesa pöl naën äëpna pöt Anutuun wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan äëpnaat.” ¹⁶Pël mëak pit moröë pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëa.

Omën omnant kësang wieëaupë ngönte

(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷Yesu pi pörek sëp wesak sëpënëak yaëen omën namp pöömpö së pim naë oröak ingrak tok oriak epël mëak pëël mëäa. “Tenim rë yanuula ompyaup, ne tol äak wëwë kosangta yaö sum?”

¹⁸Maan Yesuuk epël mëäa? “Tol äënak neen, “Ompyaup,” pël yenëaan? Anutu kopëtapökëer ompyaup. ¹⁹Ni ngön kosangöt epël kat yawiaup. Ni omën mëngkanok. Öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok. Ni muntarö morök elmëak pitëm omnant wa ëp ëënganok. Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm.” ²⁰Pël maan omnamp pi mëäa. “Rë yanuulaup, pipot pout nem kotuukaan ë waiseimaut.” ²¹Pël maan Yesu pi pöpön iteneë piin kent äën epël ök mëäa. “Kopët nent wia pöt ëëm. Ni së nim omnant menak sumat wak omën omnant wonörö këöpöt wes man. Pël äën kutömweri omnant kosangöt orö nirëpnaan. Pël äak wais nem ënëm elnë.” ²²Pël maan omnamp pi urömere kaar es kësang wieëaup yak këöpöt sak ya utpetaring sa.

²³Yesën Yesu kaip ti ruuröen iteneë epël ök mëäa. “Omën monere uröm kaö wieëaurö Anutuun wa ngaöök yamë pötak ilapënëak pomp ë yaë.” ²⁴Pël maan ruurö pit ngön pöt kat wiak yaan sak

yaëen kaalak rangk epël mëëa. “Nem ruurö, Anutuu wa ngaöök yanimë pötak yeila pöt omën könöm panëët.”²⁵ Pol kamel namp yok pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkën. Ën omën monere uröm kësang wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëët.”²⁶ Pël maan ruurö pit kat wiak yaan panë sak epël mëëa. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlöpök wëwë kosangtak öpën?”²⁷ Maan ruuröen it kos ëë epël mëëa. “Omnaröak pangk naëngan. Pël ëënëëtak Anutu ke nentere nent yaaupök omën ke pilötë kanöt koirëpnaataan poprak naëpan.”²⁸ Pita pi ngön pöt kat wiak Yesuun epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sëp wesak nim ënëm elniaut.”²⁹ Maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Namp pi kaare yang, sastre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya pöt nemëënre nem ngön ompyautaan yak sëp wasëpna pöp³⁰ pi omën kangut kësang pan öpnaap. E yangerak wë kaare yang, sastre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya omën pipot kööre tokë rangk orö morëëpnaat. Pël ëäk wë ënëmak akun kaöaöök wëwë kosangët öpnaap.”³¹ Pël ëäk pöt wetëëröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pël mëak kan yesem Yesuuk wet rëak Yerusalemë kanöököl yesën sa. Pël yeem pöl ko wesak yesën pit yaan sa. Pël ëäk ënëm imaurekaan kas kön wial sa. Pël yaëën pim ru 12 pöröen pëlëër wa top elmëak omnant pim naë orööpnaatön war wesak epël ök mëëa.³³ “Kat wieë. Tiar peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëën Omën Këep ne omnaröak kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë

ngarangköröa naë neulëën pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak ngönën köpëlöröa naë wes nemëën³⁴ pitök ökre was neak waasöp ngës nenak pës nemöak këra yetaprak nemöön wel wiak akun nentepar nent won sëën kaalak wal ëëmaap.”

Semsre Son piarpim kaö sak öpënëak kimang mëëauta ngönte

(Matiu 20:20-28)

³⁵ Sepetii ruaar, Semsre Son, piarip Yesuu naë së epël mëëa. “Rë yanuu-laup, tenip omën nenten kimang niaan nimpëak kent kön yawi.”³⁶ Maan, “Tol elniimëak yak?” mëak pël mëëa.³⁷ Pël maan piarip epël mëëa. “Ni kat wiin wë ënëmak nim weëre kosang ierre kasiröök tenip nim kopirarë, namp yaap-këël namp katnëël, wel aisëëë ngarangk öpenaat.”³⁸ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Arpim yenëak pöta songönte arip köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma? Ën omnaröak i yanimë pöl këlangön kësang kat newipnaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?”³⁹ Maan epël mëëa. “Yok pangk pël ëënaawaar.” Maan Yesuuk epël mëëa. “Nem i kakam numa pöt arip yaap nënëëwaar. Ën i nemëëpna pöt yaap pël ëënëëwaar.”⁴⁰ Pël ëënëëtak nem kopirarë yaapkëëlaan katnëël wel aisapnaata ngönte nook naëngan. Pël ëëpënëak yaö mëëauröakëër wel aisapnaat.”⁴¹ Pël yaëën ru munt 10 pörö kat wiak Semsre Son piaripön kön wiin utpet ëa.⁴² Pël yaëën Yesuuk wa top elmëak epël ök mëëa. “Yang nantë omp akörö pitëm omnarö nga ëäk ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moulmëën pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë.”⁴³ Arim naë pël orööpan. Arëkaan namp kaö sak öpënëak pöt ar pouröa inëën elniip.⁴⁴ Ën arëkaan namp arim wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar

pouröa inëen panë elniip. ⁴⁵ Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këëp ne arök inëen el-nëenëak neiraan. Nemtok inëen yaat më-nak omën pouröa kangiir nem wëwëet këëpöt wes nimpëak irëaup.”

**Yesuuk Yeriko kak omën
namp it nga mowesa**

(*Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ Yesure ruurö kak së oröak ka pö il wesak yesën pitëm ënëm omën kësang sa. Pël yaëen omën il tëa omnant won namp kan ëöök wel aisëak wëa, yap-inte Patimias Timiasë ruup, ⁴⁷ puuk, “Yesu Nasaret kakaanëp yes,” yemaan kat wiak ngës rëak ngön ë olëak epël mëëa. “Yesu Tewitë äap, ni neen yaköm kön newi.” ⁴⁸ Pël yemaan omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan pi kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël mëëa. “Ni Tewitë äapök neen yaköm kön newi.” ⁴⁹ Ngön yemaan Yesu kat wiak kamtaöök leng ëak tauëë epël mëëa. “Maan waisëp.” Pël maan omnaröak it il tëaupön epël mëëa. “Ngön yeniaarek kosang sak wal ëak wais.” ⁵⁰ Pël maan pi ngön pöt kat wiak tapë-takëër pim kelte er olëak wal ëak Yesuu naë sa. ⁵¹ Së oröön epël mëak pëël mëëa. “Tol elniimëak yaan?” Maan it il tëaupök epël mëëa. “Aköp, ni aan ne it nga sum.” ⁵² Maan Yesuuk epël ök mëëa. “Nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek së.” Pël yemaan tapë-takëër itöörar nga sëen Yesuu ënëm sa.

**Yesu pi pol tongkiipök
Yerusalem kak së oröa**

(*Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19*)

11 Pörekaan yesem Yerusalem kak temanöm wesak Olip rosiraöök Petepasiire Petani ka pöteparë së oröak Yesuuk ru naar wes mëak ² epël mëëa. “Arip ka ëngköök së oröak tapëtakëër

itaangkën pol tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii ngan ë ulmëen öpna pipop wilak mësak waisën. ³ Yawilën omën nampök aripön, ‘Oröp ëenëak yeë?’ pël yeniaan pöt epël man. ‘Aköpök epopön ya. Teënt kaalak wes mëen waisëpnaat.’” ⁴ Pël maan ruaar piarip së pol tongki ruup ka kanrak temanöm wii të ulmëen wëen koirak wila. ⁵ Yawilën omën pörek wëauröak itenak epël mëëa “Aë, arip tol ëenëak yawil?” ⁶ Pël yemaan Yesuu ngön mëëa pöt ök maan kat wia. ⁷ Pël ëen Yesuu naë mësak së pitëm ulpëenörö përeäk rangk wiin Yesu wel aisëa. ⁸ Pël ëen omën selap pitëm ulpëenöt përeäk kamtaöök mourö yesën naröak ya lupöök së kewisat ilak këëmre kewis elmë sa. ⁹ Pël ëak omën selap, narö wetëëre narö ënëm, pël yeem ngön ëak epël maö sa.

“Yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

¹⁰ Tiarim äap Tewit pim wa ngaöök mëa pöta ököt orööpënëak yaë.

Pötaan ërëpsawi ëëpa.

Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”

¹¹ Pël elmë Yerusalem kak së oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati së ilëak omnant itenak ëwat sak yanget wiap yoolaan pim ru 12 pörö koirak Petani kakë sa.

**Yesuuk kemmentën
nga maan umön rëa**

(*Matiu 21:18-19*)

¹² Ëlpamök Petani kakaan wal ëak yesem Yesu këen elmëa. ¹³ Pël ëen ka-maarekaan itaangkën kem nement ëp wileëa. Pël ëen uta wesak naë së ap wesa. Ulöp yauta akunet temanöm nasën yak ëpöt pëen wëa. ¹⁴ Pël ëen itenak epël mëëa. “Niikaan ulöpörö utön omnarö kaalak nanën panë ëëpnaat.” Pël yemaan ngön pöt pim ruurö kat wia.

**Yesuuk ngönën tup
kaöeten muumöngk mëä**

(*Matiu 21:12-17; Luk
19:45-48; Son 2:13-22*)

¹⁵Pël äak Yerusalem kak sê oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati sê itaangkên omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yaauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti moolëa. ¹⁶Pël elmëak ngönën tup kaöetak omën ke pilöt wak sê-panëak nga mëä. ¹⁷Pël elmëak epël mëä. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem tup pipten yang ël epotë omnaröa kimang yenëa kaat pël apnaat.’ Ar pipël yaëen këkain yaauröa kaata ök yes.” ¹⁸Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit itenak, “Tol äak mëngkên won sêpën?” pël mëak neneren mëä. Pël äak, “Omën pourö pim ngönëntaan yaan sak yaaurö,” pël mëak kas ëen sêp wesa. ¹⁹Pël äak wiap kan Yesure ruurö pit ka kësangö sêp wesa.

**Kemmenti umön
rëauta songönte ök mëä**

(*Matiu 21:20-22*)

²⁰Ëlpamök kemmenti wëa pörek kaalak sê itaangkên këra pöment umön rëak wëa, misënötëaan ëpötë pout. ²¹Pël ëen Pita itenak ngön mëä pöt kön wiak epël mëä. “Aköp itan. Këra kem nim umön rapënëak mëan pöment umön rëak wëp.” ²²Pël maan Yesuuk epël mëä. “Ar Anutuun kön wi kosang weseim ön. ²³Ne yaap niamaan. Nampök tomön epöön, ‘Tiak i kaöökël sê orö,’ pël yamëem kön selap äak yok pangk pël ëëpën ma won pël kön nawiin pim ök mëä pöt kë orööpnaat pël kön wi kosang wasëpna pöt kë orööpnaat. ²⁴Pötaanök ök niamaan. Ar omën nentaan kön wiak Anutuun

kimang manë pöt, ‘Yok wa,’ pël weseë kön kosang yawiin orö nirëëpnaat. ²⁵Kimang manëak omën nampë saunat arim naë wiaan pöt won wes moolan. Pël yaëen arim Pep kutömweri wë pöpök arimot tapël ent ë nuulapnaat. ²⁶[Ën ar omnaröa saunat won wes nemoolan ëënë pöt Pep kutömweri wë pöpök arimot nemoolaan ëëpnaat.]”

**Yesure wotöökörö
neneren morök elmëa**

(*Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷Yesure ruurö pit kaalak Yerusalem kak sê oröak Yesu ngönën tup kaöeta kakaati sê wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit pim naë sê oröak ²⁸epël mëak pël mëä. “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ²⁹Maan Yesuuk kaalak epël mëä. “Ne ngön kopët nent pël niamaan. Ar këët ök neaan pöt ne talëpë këmtak omnant yeëan pöt niamaan. ³⁰Sonë i méeima pöt talëpök maan eima? Anutuuk ma pimtök kön wiak eima? Aan kat wiim.” ³¹Pël maan pitëmënt neneren epël mëä. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mapenaatep pi epël niepan. ‘Tol ëënak Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’ ³²Ën, ‘Son pimtök,’ pël mapenaatak pöteta omën pourö Sonön tektek ngön yaaö omën këëp pël yamëä pötaan kas ëa.” ³³Pël mëak Yesuun kangiir epël mëä. “Ten köpël,” maan Yesuuk epël mëä. “Nookta ne talëpë këmtak yeëan pöt ök neniangan.”

**Wain ya ngarangk utpetaröa
watepang ngönte**

(*Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19*)

12 Yesu pi watepang ngönöt apënëak ngës rëak nent epël mëä. “Omën namp wain ya newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö téak

ngarangk eëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang wali nerek sê wakaima. ²Pël ëak wê kê yaaröa akunet temanöm sêen inëen ru namp ulöp narö öpënëak ngarangk moulmëauröa naë wes mëen sê oröön ³tang möak waö elmëen elek kaalak sa. ⁴Sëen ya pepapök kaalak inëen ru muntap wes mëen sêen kepönöök möak utpet mowesa. ⁵Pël ëen pi kaalak muntap wes mëen sê oröön mëna. Pël ëen kaalak muntarö wes mëen sê oröön ngarangköröak nga elmëak narö tang möak narö mëna. ⁶Pël ëen pimtë ru ulööpök kopëtap pimënting wëaup pim ngönte ngaarëk öpnaat wesak wes mëa. ⁷Pël ëen ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëëa. ‘Omën epöp pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök mëmpa. Pël ëen yaat tiarimëen sëpnaan.’ ⁸Pël mëak mënak pim sokur ya lupöökaan wilëngkëël moolëa.” ⁹Pël mëak Yesuuk epël mëëa. “Yaaweri pepapök ngarangkörö tol elmëëpën? Pi oröak ngarangk pörö mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö narö moulmëëpnaat. ¹⁰Ngönën pepeweri ngön epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?

‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

¹¹Anutu pimtök pël yaalmëen itaangkën ompyaö panë yaë.”

¹²Yesu pi pël maan wotöökörö pit watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmëen ko wesak ya pël wesak wali öpënëak kön wia. Pël ëautak omnaröen kas ëen sëp wesak sa.

Yesuun takis yemengkautaan morök elmëa

(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³Yuta omën wotöököröak Parisi-ire Erotë omën narö Yesuun morök elmëëpënëak wes mëa. ¹⁴Pël ëen pit Yesuu naë sê oröak epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten nim songönte ëwat wë. Ni ngön kaar naën, yaap panëët yaaup. Ni isaare irëa pouröen omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup, omën ompyaut pëen Anutuuk ök niaut omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Pötaanök ni aan kat wiin. Sisa takis monat yemangk pöt pangk yeë ma won? ¹⁵Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” Pël yemaan Yesu pi pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël mëëa. “Ar tol ëënak morök yaalnë? Mon kël nent neneë.” ¹⁶Pël maan nent mangkën pëël mëëa. “Könre yapin epot talëpëët?” Maan pit epël mëëa. “Sisaëët.” ¹⁷Pël maan puuk epël mëëa. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” Pël maan pit yaan sa.

Weletakaan wal yaauta ngönte

(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸Pit yesën Satusi ngönën omën narö Yesuu naë sa. Pit weletakaan wal yaaö pöt won wia pël yaaurö. Pit sê oröak epël mëak pëël mëëa. ¹⁹“Rë yanuulaup, Moses pi tiarimëen ngön kosang nent epël retëng ëaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë rungaap oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁰Pël ëen omën nanang narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö nanëp öng namp wak ru won wë wel wia. ²¹Pël ëen nang pim rakëp öng tapöp wak ru won wë wel wia. Pël ëen ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë wel wia. ²²Pël ëaap omën 7 eporö pit öng kopët

tapöp wak ru won wë wel wiin ënë-mak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²³Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpna akunaöök talëpë öng sëpën?” ²⁴Pël maan Yesuuk pitën epël mëëa. “Ar ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e weseë irikor ngön yak. ²⁵Weletakaan wal ëënë akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëëro. ²⁶Ën weletakaan wal yaauta ngön pöt, Moses pi këra kotumentëk es wëlëng yokotön itenak sëën Anutuu ngön ök mëëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Ngön pöt epët. ‘Ne, Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ ²⁷Anutu pi wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu. Ar irikor ngön yak.”

Yesuun ngön kosang kaöeten pëël mëëa

(*Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28*)

²⁸Pit Yesuring neneren ngön kaip tiktik maim wëën ngön kosangötë ngarangk namp naë së kat wiin Yesu pi këëkë wesak kaip ti yemaan kat wiak epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosang taltak kaöet?” ²⁹Maan Yesuuk epël mëëa. “Ngön kosang kaöet epël wia. ‘Israel omnarö, ar kat wieë. Anutu tiarim Aköp, pi kopëtap Omp Ak Këëp. ³⁰Pötaan nim lupmerre könöpre kön yawiautere weëre kosang pipot nem Omp Ak, Anutuun muumöngk wasën wiaap.’ ³¹Pöta kar nent epël wia. ‘Nimtëën lup sant yaën tapël nim karipön elmëëm.’ Ngön kosang piptepar kaöetepar, muntat il yewas.” ³²Pël maan ngön kosangötë ngarangkëpök epël ök mëëa. “Rë yanuulaup, ni ngönte aan kat wiin kë panë yes. Anutu pi yaap Omp Ak kë kopëtap. Pim ök namp naön. ³³Pël ëak piin lupre kön yawiaare weëre kosangöt muumöngk pëël elmëëre ën nimtëën yaën tapël nim

karipëën lup sant elmëëmëët piptak Anutuun kiri ke nentere nent ar yaaö pöt il yewas.” ³⁴Pël maan Yesu kat wiin omnamp kön tektekring yemaan kat wiak epël mëëa. “Ni Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöta temanöm yesën.” Pël maan akun pötak omnarö Yesuun pëël mapnaaten kas ëën sëp wesa.

Yesu pimtök Kristoon pëël mëëa

(*Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën ök yamëem epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Kristo pi Tewitë ëap pël aim? ³⁶Ngëëngk Pulöök Tewitën maan epël ëa.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

“Ni wais nem yaapkëëtak öm.

Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.” ’

³⁷Tewit pimtök piin, ‘Nem Aköp,’ pël mëëaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” Pël yemaan omën ngönën tup kaöetak wëaurö kat wiin misëng pan ëa.

Yesuuk ngön kosangötë ngarangköröaan pepanöm mëëa

(*Matiu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47*)

³⁸Yesu pi ngön ök maö yesem yal menak epël mëëa. “Ar ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön ngarangk këëkë ëën. Pit ulpëën waliit mëak wa topöök omnarö koirak ërëpsawi ngön mapnaaten kent yaaurö. ³⁹Pël ëak ngönën tupötëëre këëre imën akunatë itëkëël omën kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. ⁴⁰Pit pël yeem öng kapiröröa omnant pout pitëmëën weimeë morök elmëak omnaröak pitën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit kangiir akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

Öng kapir omnant wonöpë ngönte

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yesu pi ngönën tupta kakaati mon yawia urta ngësgësöök wel aisëë ite-naa omnarö mon yawia. Pël yaëën omën mon kësang wieëa selap së mon kësangöt wia. ⁴² Pël yaëën öng kapir omnant won namp pi mon kot köp möa nentepar wia. ⁴³ Pël yaëën Yesuuk pim ruuröen ngön mëak epël ök mëëa. “Öng kapir omnant won epopë mon yawi ep-tak omën muntaröaat il yewas. ⁴⁴ Omën monaringörö pit ëlöt wiaan kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won pan we-sak wë.”

Yesu pi ngönën tup kaöet utpet sêpnaata ngönte ök mëëa

(Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 Yesu ngönën tuptakaan oröak yesën pim ru nampök epël ök mëëa. “Elei, ru yanuulaup itan. Ngönën tup epët kël kosangötök taë panë wesak ök rêaap. Ompyaö pan.” ² Maan Yesuuk epël mëëa. “Peene itaangkën kësangpel ök rêaan itenak yaan pippel epël wi naö-pan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naö-pan, utpet panë sêpnaat.”

Këlangön akunet orööpnaata ngönte

(Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Ngönën tup pöt nal komuntakël wiaan Yesu Olip tomök së wëen Pitaare Sems, Sonre Entru pit së Yesuun pëen-tak epël mëak pëël mëëa. ⁴ “Omën nim yaan pöt akun taltak orööpën? Akun pöt temanön yesën oröpöt oröön ten ite-nak ëwat sën?” ⁵ Pël maan Yesuuk ngës rêak epël mëëa. “Ar omnaröak lupöt wa irikor elniipanëen këëkë ngarangk ëën. ⁶ Naröak wais nem yapintakël, ‘Ne Kristo,’ pël niak omën selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. ⁷ Ar nga

yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet rêak orööpnaat. ⁸ Omën kur nemen-tëkaanöröak kur nementekël nga ëëp-naat. Ën yang omp ak nampë omnaröak munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël yaëën moupötta tapël we naöökël së möak naöökël pël ëëpnaat. Pël yaëën kaömp ngöntök kësangpel orööp-naat. Pipot öng nampë ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

⁹ “Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit ar kaöaröa naë niulëen pitök maan ngönën tupötë pës nimööpnaat pö-taanök. Ar nem ruurö pël weseë pitök ar yang ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön yaatak niulëëpnaat. Pël ëën pitëm ëöetak nem ngönte te-keri wesak manëët. ¹⁰ Akun pöt teënt pet nairpan. Wet rêak ngön ompyaut yang ël epotë pangk ë pet irëpënëak ëaut. ¹¹ Pötaanök ngön yaatak yanu-ulëen ngön tol nant man pël ëak kön selap ëënganok. Akun pötak Anutuuk arim lupötë anëët ök niapna pipot an. Pël ëën anë pöt arim ngönöt pël naë-pan, Ngëëngk Pulöökë ngönöt pël ëëp-naat. ¹² Omën naar nanëpök nangapëën kup mowiin mëmpnaat. Pepapökta ru-upëen kup mowiin mëmpnaat. Ën korön-gre ruuröak ëlre pepaarëen kup mowiin mëmpnaat. ¹³ Ar nem ru sak wë pö-taan omën pourö ya sangën ëën kööre tok elniipnaat. Pël ëëpnaatak omën weë sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat.”

Omën utpet panëët omnant utpet yewesauta ngönte

(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Ënëmak omën utpet panëët om-nant utpet yewesaut wiaapanëak nga ëaurek wiaan itaampunëët.” (Ar ngön epët sangk kelënëërö pöten këëkë kön wiaan.) “Pël yaëën Yutia yangerak

wëaurö kas rosiraöökël sën. ¹⁵Pël yeem ka tomök öpnaapök kaata kakaati së omnant öpan. ¹⁶Ën yaak öpnaapta kak së ulpëenre omnant öpan. ¹⁷Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa yemaurö tol ëëpën? ¹⁸Ar omën kas yaaö pipot kopi akunetak orööpanëen Anutuun kimang man. Akun pötak ar yok pangk kas nasëngan pötaanök. ¹⁹Akun pötak këlangön kaö panë kat wiinëet. Ke pil nent Anutuu kutömre yang ket ëau-rekaan yewaisem e wë eptak naaröön ëaut. Ënëmeta naaröön ëëpnaat. ²⁰Aköp pi akun pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël naën ëa talte omën pourö kö sën. Omën yaö wesauröaan akun pipët mënt wasëpnaat. ²¹⁻²²Akun pötak kaar omën selap oröak naröak pitëmtën, ‘Ne Kristo,’ pël yaan naröak, ‘Ne tektek ngön yaaö omnamp,’ pël niaapnaat. Pit omnarö morök elniin pitëm ënëm ëënëak retëng weëre kosangringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël ëëpnaat. Pötaanök nampök, ‘Kristo e oröak wë,’ pël yeniaan nampök, ‘Kristo ëngkrek oröak wë,’ pël yeniaan pöt kat mowiingan. ²³Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak yaaröön ëngk ma e wasnganok.”

Omën Këëpë orööpnaata ngönte

(*Matiu 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴“Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp röök ulöpnaat. Pël ëën ngoonöpta ngaap yesën ²⁵ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ²⁶Pël yaëen Omën Këëp ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë yaaröön itaampnaat. ²⁷Pël ëën nem enselörö wes mëen së nem omën yaö wesaurö yang we naöökaan naöök, oorekaan öngkrek, kutömre yang kauteparëëlaan wa top elmëëpnen ëa.”

Këra wasmentë ngönte

(*Matiu 24:32-35; Luk 21:29-33*)

²⁸“Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp kërë sak wil yewatën itenak kopi akunet temanöm yes pël yewas. ²⁹Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak pöt, ‘Pim waisëpna akunet temanöm sëen waisëpënëak yaë,’ pël wasënëet. ³⁰Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat. ³¹Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

Omën Këëpë akunet köpël wë pöta ngönte

(*Matiu 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36*)

³²“Omnarö ar omën pötë orööpna akun kë panëëten ëwat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat naön. Pep pimtökëer ëwat wë. ³³Ar nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaan ngarangk ëak ngaire wa kom ëeim ön. ³⁴Omën namp ka wau-ret wiaan yang wali nerek sëpënëak pim inëënorö ngarangk moulmëak neenem ya ngönöt mëak kaata ngarangkëp ngai ëëpënëak mapnaat. ³⁵Pöta ök arimtë wëwëat ngarangk këëkë ëeim ön. Ka pepap pi wiap kanök ma röök lupöök ma röökre ëlpamën yaëen ma wangam kanök orööpën pöten köpël wë pötaan ngarangk ëeim ön. ³⁶Ar om ka ureim wëen teënt wais oröön yaan sënganëen. ³⁷Ngön epët ar omën pouröen ök yeniak. Ngarangk këëkë ëeim ön.”

Yesu mëmpënëak kup wia

(*Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Son 11:45-53*)

14 Kaömp yis namëënöt yenaare Anutuu mait elmëa akunetepar temanöm sëpënëak yaëen kët nentepar wiaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö Yesu ëlëëp wak

mëmpënëak ngön ë kopëta wesa. ²Pël yeem epël mëëa. “Omnarö pit tiar-ring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

**Öng nampök Yesu i
köp nga kampët lë momëa**

(Matiu 26:6-13; Son 12:1-8)

³ Yesu pi Petani kak Saimon kësë ëaup pim kaatak së ilëak wëa. Pël ëak kaömp yenem wëen öng nampök i köp nga kamp ompyaö sum kësangring nent kep ompyautaring wak së réak kepönöök pout lë momëa. ⁴Pël yaalmëen omën pörek wëauröakaan naröak neneren këëpöt ngön epël mëëa. “Omën sum kësangringët oröp ëen utpet yewas? ⁵I kamp ompyaö piptak mon 300 kina il wesak koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatëp.” Pël mëak öng pöpön ngön kosang mëëa. ⁶Pël yemaan Yesuuk epël mëëa. “Pël mang-an. Ar tol ëënak maan pi ya këlangön kön yawi. Pi neen ompyaö pan yaalnë. ⁷Omnant wonörö pit akun wali arring wëen sant elmëënëak pöt yok pangk pël elmëënëët. Ne pöt, arim naë akun wali naön ëëmaap. ⁸Öngöp pi pim elnëëpnaal yaalnë. Ne teënt wel wiin yang kel ne-weerëpnaat. Pötaan tiarim yeë pöl nem koröpöön kan yaö yaalmë. ⁹Ne yaap nia-maan. Ngön ompyaut yang ëlötë aö sëen pangk ëëpnaal öng epopë nem koröpöön kan yaö yaalmë epta ngönteta aö sëen pangk ëëpnaat.”

**Yutasök Yesuun kup
mowiipënëak mëëa**

(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Akun pötak Yesu ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas Keriot kakaanëp puuk kiri ar yaaö kaöaröa naë së piin kup mowiipënëak war wesak ök mëëa. ¹¹Pël ëën pit kat wiak ya kë sak sum mam-pënëak mëëa. Pël maan pi Yesuun kup mowiipënëak kan ap weseima.

Yesure ruurö mait kaömp na

(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14,
21-23; Son 13:21-30)

¹² Kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëengktak Anutuu mait elmëautaan kiri sëpsëporö yamöa akunet te-manöm yesën Yesu ruuröak piin epël mëak pëël mëëa. “Ka taltak së Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nëm-penaat ar ëak kopëta wasënëak kent kön yawiin?” ¹³Pël maan ru naarën epël mëak wes mëa. “Arip kak së oröak omën namp i kepit wak wëen koirak pöt pim ënëm sën. ¹⁴Pël ëak kaatak yeilaan pöt ilëak ka pepapön epël ök man. ‘Rë yanuulaupök, “Nem ruuröaring ka taltak Anutuu mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën,” pël ya,’ pël man. ¹⁵Pël ök maan ka kaö ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö wesauten pet elniin pötak tiarimëen kaömp ar ëak kopëta wasën.” ¹⁶Pël maan ruaar kak së oröak mëëaul ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

¹⁷ Wiap kan Yesu pi ru 12 pöröaring ka pötak së ilëa. ¹⁸Pël ëak kaömp yenem Yesuuk epël ök mëëa. “Ne yaap nia-maan. Arëkaan nampök neen kup mowi-ipnaat. Neering kaömp yenem wë eporö arëkaan.” ¹⁹Maan ruurö pit ngës réak pöppöp epël mëak pëël mëëa. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö sa. ²⁰Pël maan mëëa. “Ru 12 arëkaan namp neering kaömp peret iistak wariak mangkën yen epopök. ²¹Omën Këëp ne ngönëntak nemëen ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën nemëen kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëen ompyaö ëan tapön.”

Kë mena

(Matiu 26:26-30; Luk
22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²² Pit kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel

menak epël mëä. “Epët nem mësepë-tak wa neë.” ²³ Pël mëak wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak mangkën pourö na. ²⁴ Yenën mëä. “Epët nem iit. Arimëen il yoolaan Anutuuk sulöp ngolöpët taë yewas. ²⁵ Ne yaap niamaan. Yangerak eprek wain iit peene nëen pet yair. Aarring kaalak nanën wë ënëmak akun kaäaöök Anutuun naë wain i maim nent nëmpenen ëä.”

**Yesu pi Pitaë yak
mowasëpnaaten ök mëä**

(Matü 26:31-35; Luk
22:31-34; Son 13:36-38)

²⁶ Pit kaömp na pet irak ngönën tan nent mëak kakaan oröak Olip tomökël sa. ²⁷ Kan kourak yesem Yesuuk epël mëä. “Peene eptak ar pourö ne sëp newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsëp ngarangkëp mëngkën sëpsëpörö repak sëpnaat.’ ²⁸ Ne yaap wel wiin weletakaan wal ë neulëen wet rëak Kalili yangerak së wëen ar ënëm waisënëët.” ²⁹ Pël maan Pitaak epël mëä. “Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” ³⁰ Pël maan Yesuuk epël mëä. “Ne yaap niamaan. Peene rök ep-tak kokor ngön nentepar naën wiaan ni akun nentepar nent yak newasumëët.” ³¹ Maan Pitaak epël mëä. “Nimënt yan-imëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak naniwasën ëëmaap.” Maan ru pim karurö kaamök ëak tapël mëä.

**Yesu pi Kesemani ngësöök
Anutuun ök mëä**

(Matü 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörök së oröak Yesuuk ruuröen epël mëä. “Ar eprek wëen ne ëngkrek së Anutuun kimang memaan.” ³³ Pël mëak Pitaare Semsre Sonringörö koirak sa. Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëä. ³⁴ Pël yeem

epël mëä. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pötaanök kosang newesak neering itiit öpa.” ³⁵ Pël mëak kot nent ëngkël së ë kosaö yangerak wesirak këlangön akunet Pepapök kat wiin pël naën ëëpnaat ëen pöt mop mowiipënëak kimang mëä. ³⁶ Pël yeem epël mëä. “Pep ni omnant poprak naën yaaup. Pötaanök ni kön wiin pangk ëen pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot mop wasum. Nem könök won, nim könökë wiaul ëëm.” ³⁷ Pël më pet irak kaalak së itaangkën ka uraan Pitaan epël mëä. “Saimon, ni tol ëënak ka uraan? Kot nent neering itiit naöngan ma? ³⁸ Moröktak wiap sënganëen lup itiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeëetak koröpöt könöm yaalni.” ³⁹ Pël mëak kaalak së kimang mëä tapët kaalak mëä. ⁴⁰ Kimang më pet irak kaalak së itaangkën ka ureëä. Pit ka urakaim olëak wal ëen pangk naën ëen ngön nent nemaan ëä. ⁴¹ Pël ëen kaalak së kimang mëak waisën akun nentepar nent sëen epël mëä. “Ar om ka könkön ureim wë ma? Peene epët nemëen kup mowiipna akunet temanöm yes. Omën Këep nemëen kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëëpnaat. ⁴² Wal ëen sëpa. Omën nemëen kup mowiipnaap e yaarö.”

Yesu wali wa

(Matü 26:47-56; Luk
22:47-53; Son 18:2-12)

⁴³ Yesu pi pël yamëem wëen pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaäaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaäarö maan inre tang wak së oröa. ⁴⁴ Yutas Yesuun kup mowiipna pöp wet rëak pitën epël mëä. “Ar ewat sënëen tot numaatak pël yaëen tapöp wesak wali wak taintaë wesak wak sën.” ⁴⁵ Pël mëak pi teëntom Yesuu naë së, “O Aköp,” pël mëak tot na. ⁴⁶ Pël yaalmëen ite-

nak wak kosang wesa. ⁴⁷Pël yaëen ru piiring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp möak pim katëep per olëa. ⁴⁸Pël yaëen Yesuuk epël mëëa. “Ar neen ngaap wesak ne wali neönëak inre tang wak yewais ma? ⁴⁹Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëen ar akun pötë neneën ëaurö. Pël ëaap epël yaalnëen ngönën pepeweri nemëen retëng ëa pöt kosang yes.” ⁵⁰Pël yemaan pim ruurö sëp mowesak kas sa.

⁵¹Pël yaëen yokot ulwas namp poë koröpö pëen ureëaup pim ënëm yesën ⁵²wali wëen poë koröpö wil menak kas pöömpö sa.

Yesu kiri yaaö wotöököpë kaatakël mësak sa

*(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55,
63-71; Son 18:13-14, 19-24)*

⁵³Pit Yesu mësak kiri ar yaaö wotöököpë naë së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö wa top ëa. ⁵⁴Pël ëen Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak kiri ar yaaö wotöököpë ka tomök oröak ëmöökö kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekarak wel aisëak es mor yesa. ⁵⁵Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröaere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet ëautön mapënëak ap wesa. ⁵⁶Pël yeem omën selap pan pimëen kaar maan pitëm ngön pöt mëngkre mëngk naën ëa. ⁵⁷Pël yaëen omën naarök kaar epël mëëa. ⁵⁸“Ten epël aan kat wiaut. ‘Ne ngëengk tup omën moresök ök rëa epët tööl olëak kët nentepar nent omën moresök ök nerapanë nent ök remaat.” ⁵⁹Pöteta aan mëngkre mëngk naën ëa. ⁶⁰Pël ëen kiri ar yaaö wotöököpök pitëm tekarak wal ëak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm nimëen ngön ya epëten tol yewasën? Ni

kangiir nent naëngan ma?” ⁶¹Pël maan Yesu pi nerek wak nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök epël mëak pëël mëëa. “Ni Kristo Yaya Yemak pöpë Ruup ma?” ⁶²Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nimtë yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ënëmak Omën Këep ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkëël wel aisëak kutöm kepilötë yewaisën it nengempun sa.” ⁶³Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan ëen pimtë ulpëënëp keli yoolëem pim omnaröen epël ök mëëa. “Tol ëen omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen? ⁶⁴Pi Anutu il yemowasem utpet wesak yaan ar yok kat wia. Ar tol yak?” Pël maan epël mëëa. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁵Pël mëak naröak ngës rëak waasöp ngës menak itöörarë ngep elmëëë möak, “Talëpök yanimö?” pël mëak polisörö mangkën pitök wak möa.

Pitaak Yesuun yak wesa

*(Matiu 26:67-75; Luk 22:56-62;
Son 18:15-18, 25-27)*

⁶⁶Pita pi ka tomök ëmöökö kakaati wëen kiri ar yaaö wotöököpë inëen koont nampök së ⁶⁷itaangkën Pita es mor yesën itenak epël mëëa. “Namp, ni Yesu Nasaret kakaanëpring wëaup.” ⁶⁸Pël maan pi yak wesak epël mëëa. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” Pël mëak ëm kanrak yaaröön kokor ngön ëa. ⁶⁹Pël ëen inëen koontup piin itenak kaalak omën naë wëauröen epël mëëa. “Yaap, pitëkaan omën namp epop.” ⁷⁰Pël maan pi kaalak yak wesa. Pël ëak akun kot nent wë olëak omën pim naë wëauröak epël mëëa. “Ni yaap pitëm toktakaanëp, Kalili om-namp.” ⁷¹Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak omën arim yak pipopön köpëlëp.” ⁷²Pël yemaan kokor ngön aan nentepar ëa. Pël ëen Yesuuk ngön epël

mëëa pöt kön wia. Kokor akun nentepar ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëëp mëëa pöten kön wiak yaköm ëën ing kaö ëa.

Yesu Pailatë naë wak sa

(*Matiu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Son 18:28-38*)

15 Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöaröere kansol pourö wa top ëak Yesuu mëmpnaata ngönte kosang wesa. Pël ëak wii tëak naröak mësak së Pailatë naë moulmëa. ²Pël ëën Pailatök epël mëak pëël mëëa. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa. ³Pël yemaan kiri ar yaaö kaöarö pit ngön kësang panë kosang wesak ök mëëa. ⁴Pël yaëën Pailat pi Yesuun epël mëak pëël mëëa. “Pit nimëën ngön könöm wesak yaan tol ëënak kat wieëak nerek naën yaën?” ⁵Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëën Pailat pi yaan sa.

Pailatök Yesu mëmpënëak mëëa

(*Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Son 18:39–19:16*)

⁶Krismaki poutë akun kësang pötak yang ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëëpënëak maan pöt wes më pël yeëa. ⁷Akun pötak omën namp wii kaatak wëa yapinte Parapas. Puuk omën muntaröa wotöök wëak nga yaalem namp mëna. Pël ëën pötaan wii kaatak ulmëa. ⁸Pël ëën omën selap pit Pailatë naë së wa rongan ëak krismaki poutë yaalmëaul elmëëpënëak ök mëëa. ⁹Pël ëën Pailatök epël ök mëëa. “Yuta omnarö arim omp aköp mait elmëak wes nimëëmaan. Kat wiin pangk yaë ma?” ¹⁰Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëëa. ¹¹Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak om-

naröen Parapas Yesuu urtak wilak wes mëëpnaan mapënëak kék mëëa. ¹²Pël yaëën Pailatök kaalak epël mëak pëël mëëa. “Pël ë kosang yewas pöt arim omp ak pël yemak pöp tol ëëm?” ¹³Maan elek wiak mëëa. “Pi këra yetaparak wel wiip.” ¹⁴Maan epël mëëa. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan rangkrang ngön ë olëak epël mëëa. “Këra yetaparak wel wiip.” ¹⁵Pël maan Pailat pi pitëm kentöt pet irëpnaak yak Parapas wes mëa. Ën Yesuun pöt maan pol koröp wapötringöök momöak këra yetaparak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Ngaaröak Yesuun ököökre waswas elmëa

(*Matiu 27:27-31; Son 19:2-3*)

¹⁶Pël ëën ngaarö pit Yesu mësak oröak së yang ngarangkëpë ka kaö nerak ulmëak maan nga omën pourö pim naë wa rongan ëa. ¹⁷Pël ëak ngaaröa ulpëen köp möa namp momëak wii öng oröauuk ul ket ëa nent kepönöök mowaëa. ¹⁸Pël elmëak rar rë mowesirak epël mëëa. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” ¹⁹Pël mëak kalaö naööring kepönöök momöak waasöp ngës menak rar rë mowesirak ngëengk yemowesaul ököök elmëa. ²⁰Ököökre waswas pël elmëak ulpëen köp möaup përeäk kaalak pimtëëp më moulmëak këra yetaparak mööpënëak mësak sa.

Yesu këra yetaparak möa

(*Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Son 19:17-27*)

²¹Kamtaöök yesem omën namp koirap yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, Alesantaare Rupas piarpim pepap. Pi yaakaan yewaisën koirak kék maan Yesuu këra yetapär waalën sa. ²²Yesem yang lup nenta yapinta Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pötak, së oröa. ²³Pël ëak wain iitaring i kön kat yokola nent irikor ëak nëmpënëak mangkën

kaaö ëa. ²⁴Pël ëen pit këra yetaprak möak pim ulpëenre poë koröpöt narö nant öpënëak ngasamtak wia. ²⁵Pit këtëp kot nent luptakël yaaprën 9 kilok pötak möa. ²⁶Pël ëak pim kepön löötak epël retëng ëa. “Epop Yuta omnaröa omën omp aköp.” ²⁷Pël ëak ngaare këkain omën naar, namp yaapkëël namp katnëël, mö ulmëa. ²⁸[Pël ëen ngönëntak epël ëa pöt kë oröa. “Omën utpet yaauröa rongantak ulmëaup.”] ²⁹Pël ëen omnarö sak waisak yeem piin sömre ëlakëer kepön keke elmëak epël mëëa. “Aë, ni, ‘Anutuu ngëengktupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël ëauppe ³⁰nimtë koröpö kaamök ëëm. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëak ira.” ³¹Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit tapël ökre was elmëak neneren epël mëëa. “Pi omën muntarö kaamök yaapök pimtëen poprak yaë. ³²Pi Kristo, Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt këra yetaprakaan ent ëak irap. Pël ëen tiar itenak piin kön wi kosang wasëpenaan.” Pël yemaan omën ngësgës mö ulmëa pöaarta tapël utpet wesak mëëa.

Yesu wel wia

(*Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Son 19:28-30*)

³³Këtëp luptak 12 kilok pötak wëen yanget koö olëak wieë së 3 kilok ëa. ³⁴Pël ëen 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël mëëa. “Eloi, eloi, lama sapaktani?” Pöt tiarim ngöntak epël. “Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak ne sëp yenewasën?” ³⁵Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëëa. “E kat wieë. Eliaan merëk yemaap.” ³⁶Pël yaan omën namp pöömpö së i kaö kel newer wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak Yesu nëmpënëak yemangkem epël mëëa.

“Kora. Elia pi wais kaamök elmëëpën ma won pöten itempa.” ³⁷Pël yemaan Yesu pi merëk kaö mëak wel wia.

³⁸Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan luptak keliak nempelnempel ëa. ³⁹Pël ëen ngaaröa wotöököp Yesu pim koëël tau wëaup pi itaangkën Yesu wel wiin epël ëa. “Omën epop yaap Anutuu Ruup.”

⁴⁰Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan pim ënëm yesem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Sems kotupre Yose pöaarë ëlëpre Salomi pörö. ⁴¹Pit Kalili yangerakaan Yesuu ënëm inëen elmë imaurö. Pitëment pëen won, öng munt naröeta Yesuring së Yerusalem kak wakaima.

Yesu yang kel weera

(*Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Son 19:38-42*)

⁴²Kë yesa akun ngëëngkët ëlpamökëën wiaan omnant kön yaaö akuneta wiap kanök Yosep Arimatia kakaanëp sa. ⁴³Pi kansolöröa wotöök wë Anutuu wa ngaöök nimëëpnaaten kent kön wieimaup. Puuk kas kön nawiin Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. ⁴⁴Pël ëen Pailat pi teënt wel wia pöten yaan sak nga omnaröa wotöököpön yas maan sëen pëël mëëa. ⁴⁵Pël ëen nga omnaröa wotöököpök “Teënt wel wia,” pël maan kat wiak Yosepön sokur öpnaaten kuure mak mëëa. ⁴⁶Pël maan Yosep pi së poë koröp kölam naö sum ëak së Yesuu sokur yetaprakaan ent ëak poë koröp pöök kör koëak wak së pimtëen wesak kël öngöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëa. ⁴⁷Pël yaëen Maria Matala kakaanëpre Maria Yoseë ëlëp piarip itena.

Yesu wal ëa

(*Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Son 20:1-10*)

16 Kë yesa akunet pet irën Maria Matala kakaanëpre Maria Semsë ëlëpre Salomiiringörö pit Yesuu sokurak kolap köp nga kamp ompyaut wa mëëpënëak sum ëak kopëta wesa. ²Pël ëak Sante ëlpam yewalën oröak kan kourak yesën këtëp apra. ³Pël ëën yangaö temanöm yewasem neneren epël mëëa. “Yangaöökë kanrakaan këlö talëpök wa pëlëer niwiipën?” ⁴Pël mëak itaangkën kël kësang pö wa pëlëer wieëa. ⁵Pël ëaan yangaöök ilëak itaangkën omp ulwas namp ulpëen kölam waliip mëaup yaapkëël wel aisëaan itenak yaan sa. ⁶Pël yaëën epël mëëa. “Yaan sengan. Ar Yesu Nasaret kakaanëp yetaprak möaupön itaampunëak waisan. Pi eprek won wia. Yok wal ëa. Ur koseten iteneë. ⁷Ar së pim ruuröere Pitaan ök man. ‘Pi Kalili yangerakël arimëën wet rëak sëpënëak ök niiaup. Pörek së itaampun.’” ⁸Pël maan öngörö kas utpet ëak reireë urö yangaöökaan oröak kas pöömpö sa. Pël ëak kas panë ëën omnaröen ök nemaan ëa.

Yesuuk Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa

(*Matiu 28:9-10; Son 20:11-18*)

⁹[Yesu pi Santeetak ëlpam yewalën wal ëak wet rëak Maria Matala kakaanëp ngaan urmer 7 ëak waö ë momëa pöp ëö pet elmëa. ¹⁰Pël ëën së piiring wëaö muntarö ingre ya ilak aim wëën ök mëëa. ¹¹Pël ëën Yesu pi wal ëak wëën öngöp itena ngön pöten kat wiin kë won ëa.

Yesuuk ru naarën ëö pet elmëa

(*Luk 24:13-35*)

¹²Akun nentak ingre mor sauröakaan omën naar kak nerekë sëpënëak yesën

kan kourak möönre koröp maim wak ëö pet elmëa. ¹³Pël elmëën piarip së ru muntaröen ök maan kat wiin tapël kë won ëa.

Yesuuk ru 11 pöröen ëö pet elmëa

(*Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Son 20:19-23*)

¹⁴Ënëmak ru 11 pörö wa top ëak kaömp neim wëën ëö pet elmëa. Pël ëak wal ëak wëën itenauröak ök maan pitëm lupöt il wariak wëën kön wi kosang nemowasën ëa pötaan kos elmëa. ¹⁵Pël elmëak epël ök mëëa. “Ar yang ël epotë yesem omnaröa wëaul ngön ompyaut ök man. ¹⁶Kön wi kosang yewesautaring i mëëpnaap pi kutömweri yaö sëpnaap. Kön wi kosang yewesaut wonöp pi pöt es parëaöökëen yaö sëpnaap. ¹⁷Kön wi kosang yewesautaring öpnaarö nook weëre kosang mangkën retëng ke nentere nent epël ëëpnaarö. Nem yapintak urmerarö waö ë momëëpnaat. Ngön köngköm ngölöpöök apnaat. ¹⁸Kamalörö moröak mësël ëëpnaat. I nak wel yawiaut nëen utpet nemowaspan. Yau-man yaauröa rangk pitëm moröt mowiin ompyaö sëpnaat.”

Yesu kutömweri isa

(*Luk 24:50-53; Ngön 1:9-11*)

¹⁹Aköp Yesu pi ngön pipël ök më pet irën Anutuuk wak kutömweri isa. Pörek së pim yaapkëetakël wel aisëak wë. ²⁰Pël ëën pit kaare yang ël epotë pim ngönte aö sa. Pël yaëën Aköpök kaamök elmëak retëng nentere nent yaalmëem pim ngön yaaö pöt yaap pël pet elmëa.]

Luk

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē ēnēmak Luk puuk Yesuu ngön ompyaō epēt retēng ēa. Luk pi ngaan root yaatak wakaimaupök Pool kaamök elmēa. Pi Yuta omēn wonöp, köpēl omnarōakaanēpök Krik omnarōaan retēng ēa. Krik omnarō pöt, wotpil yaauten kön wiin ompyaō yaaurō yak pi Yesuun wotpil yaapöp pōta ngönte retēng ē mena. Pi omnarōen Yesuuk yaköm yaalni pöt pet elmēa. Luk pi Ngön Yaaō Omnarōa Ya Mēmpeimauta Ngönteta retēng ēa.

Pöt epēl wia.

Son i yamēaupre Yesuu wilauta ngönte 1:1–2:52

Son i yamēaupē ya mēnaut 3:1-20

Yesu i momēēn morök elmēaut 3:21–4:13

Yesuu Kalili yangerak ya mēnaut 4:14–9:50

Kalili yangerakaan Yerusalemē saut 9:51–19:27

Yerusalem kak Yesuu naē orōaut 19:28–23:56

Yesuu wal ēak kutömweri isaut 24:1-53

Luk puuk Tiopilas pöpēēn pep epwer retēng ēa

1 O omēn kaōap Tiopilas, tenim tekraakan omēn selap pörōak Anutuuk elmēēn tenim naē omnant orōa pötön ökre was retēng ēaut. ²Pit omēn wet rēak omnant orōön itena pörōa kēmötēaan ngön kat wiak retēng ēaut. ³Pēl yaēēn nem itena pörōen pēēl mēak songönöt kēēkē kat wiaut. Pötaanök wotpil wesak nimēēn ē yaningk. ⁴Ni kat wiak wet rēak omēn muntarōak ök niaan kat wian epot yaap tapöt pēl wasumēak retēng ē yaningk.

Ensel nampök Sonē wilēpnaaten Sakaraiaan ök mēēa

⁵Erot pim Yuta omnarō ngarangk ēak wēa akun pötak kiri ar yaaō omēn namp wēa yapinte Sekaraia pöp Eron pim kurmentēkaanörōa naēaan Apaiaa pim tok-takaanēp. Ēn pim öngöp Elisapet pita Eron tapöpē kurmentēakaanēp. ⁶Pi-arip Anutuu ēōetak wotpil wē pim ngön kosang pout ngar weim wakaima. ⁷Pēl ēak Elisapet pi ru köpēlēp yak piarip ru won wē ulöp sa.

⁸Sekaraiaare kiri ar yaaō pim karurō pit Anutuu ngönēn tup kaōetak sē ilēak Anutuu ēōetak neenem yaat mēmpö yesem ⁹Sekaraia puuk ka ngerō ngēēngktak sē köp nga kaampöt kiri ar ēak koulöp wes mēēpēnak pitēm yaaul wēl elmēēn sa. ¹⁰Pēl yaēēn akun pötak omēn yaap sa pörō pit tomök wa top kēsang ēak Anutuun kimang maim wēa. ¹¹Pēl ēēn Sekaraia pi itena pöt Aköpē ensel namp köp nga kaampöt kiri ar yaaō pōta wēē yaapkēōökēl tauaan itenak ¹²kas kaō ēak reēreē ura. ¹³Pēl yaēēn enselēpök epēl mēēa. “Sekaraia, ni kas ēēngan. Anutu pi nim kimang ngönte kat wia. Pötaanök nim öngöp Elisapet pi nim yokot namp wilēpnaat. Pēl ēēn pim yapinte Son pēl mam. ¹⁴Pēl ēak ni ya kē sak ērēpērēp yaēēn omnarōeta pim orōöpna pötaan ērēpērēp ēēpnaat. ¹⁵Pi Aköpē ēōetak kaō sak wē wain iire i nga muntat nanēmpan. Pim ēlēpē yaatak wēēn Ngēēngk Pulō pim lupmeri peō ēēpnaap. ¹⁶Puuk Israel omēn selap pan lup kaip motiin Anutu pitēm Aköpē naē rē olapnaat. ¹⁷Pi Eliaē ēa pöl weēre kosang wak Aköpē wotōök rapnaap. Puuk peparōa könöt kaip motiin rungaarōaring lup yal mampnaat. Pēl ēēn omēn ngön wa olēölē yaaurōeta tapēl elmēēn wotpil wēaurōa könöt kat mowiipnaat. Pēl elmēēn omēn pörō

Aköpë waisëpnaataan ko ëak öpnaat.”¹⁸ Pël maan Sekaraia pi enselëpön epël mëëa. “Ten öngöp pouwaar ulöpaar. Pötaanök nim ngönta këët orööpnaalën kön nawiin yeë.”¹⁹ Pël maan enselëpök kangiir epël mëëa. “Ne Kepriel, Anutuu ëöetak wë piin inëën elmëeim wëaup. Pimtök ngön ompyaö epët ök niamëak wes nemëën waisaup.”²⁰ Pël ëën ni kat wiak kön wi kosang newasën yaën. Pötaanök ngön won sak wëën nem ngön yeniak pipot kë oröönak kaalak ngön amëët.”

²¹ Sekaraia pi ka ngerö ngëëngktak akun wali wëën omnarö kor wë kön selap ëa. ²² Pël ëeim wëën ënëmak kakaati-aan oröak ngönaak mapënëak poprak ëa. Pël ëën omnarö pit epël kön wia. “Pi ka ngëëngkta kakaati omën it ngölöp nent itena koröp.” Pël ëën pi ngön apënëak pomp ëak moresiarëring ök elmëa.

²³ Ënëmak Sekaraia pim ngönën tup kaöetak ya yamëngka akunet pet irën kaalak kakë sa. ²⁴ Pël ëën ënëmak Elisapet ru kepring sa. Pël ëak ëlëëpëlëëp ëeim wëën ngoon mor nas won sa. Pël ëën epël mëëa. ²⁵ “Aköp pi kaamök elnëak omnaröa ëöetak nem ëöempel won newesak rungaap yenangk.”

Ensel nampök Yesu wilëpnaaten Mariaan ök mëëa

²⁶ Elisapet pöp ru iirak ëaan ngoon mor nas nasiaan namp won sëën Anutuuk ensel Kepriel pöp wes mëën Kalili yangerak ka naö yapinte Nasaret pörekë sa. ²⁷ Pörek öng ulwas namp wëa yapinte Maria pi omp namp Yosep piin yaö elmëën wëa. Yosep pi Tewit pim körööp. ²⁸ Pël ëën Kepriel pi Maria pim naë së epël mëëa. “Yowe, Aköp pi nimëën ya ërëp ëak niiring wë.” ²⁹ Pël maan Maria pi kat wiak ya ngës ëën epël kön wia. “Tol ëënak yoöre ërëp epël yenëa?” pël kön wia. ³⁰ Pël ëën enselëpök epël ök mëëa. “Maria, ni kas

ëëngan. Anutu pi nimëën ya ërëp yaë. ³¹ Nim yokot kepring sak wilumë pipop yapinte Yesu pël mam. ³² Puuk omën kaö sak öpnaap. Pël ëën omnaröak piin yaya mëak Anutu kaö panëëpë Ruup pël mapnaap. Pël ëën Anutuuk pim körööp Tewit pim ëaul yangerakë omnaröa kaö wes moulmëëpnaap. ³³ Pi Yakopë ëere köröörö ngarangk ëak wakaim öpnaap. Pël ëën pim wa ngaöök nimëëpna pöt won nasëpan.” ³⁴ Pël maan Maria enselëpön epël mëëa. “Tol ëak pël ëëm? Ne omp wonöppe.” ³⁵ Maan enselëpök kangiir epël mëëa. “Ngëëngk Puloök nim naë wais Anutu ngaarëkëp pim weëre kosangët nim rangk niwiin kaamök elniipnaat. Pël ëën nim ru wilumë ngëëngk pöpön omnaröak Anutuu Ruup pël apnaat. ³⁶ Kat wi. Nim karip Elisapet pi ulöp saupök ru kepring wë. Ngaan, ‘Pi ru nawilpanëëp,’ pël aimautak peene pöt pi ru kepring wëën ngoon mor nas nasiaan namp ëak yes. ³⁷ Anutu pi omën nant ëëpënëak poprak naën yaaup.” ³⁸ Pël maan Mariaak kangiir epël mëëa. “Ne Anutuu inëën koontup. Pötaanök yaan pil elnëëp.” Pël maan enselëp pi sëp wesak sa.

Maria pi Elisapeten itaampö sa

³⁹ Maria pi akun tapëtakëër wal ëak Yutia rosir omnaröa kak nerekël sa. ⁴⁰ Pël ëak Sekaraia pim kaata kakaati së ilëak Elisapeten yoöre ërëp mëëa. ⁴¹ Pël yemaan Elisapet pi Mariaë yoöre ërëp pöt kat yawiin ru Elisapet pim yaatak wëaö pöp elël ëa. Pël ëën Ngëëngk Pulö Elisapet piik ilëak peö ëa. ⁴² Pël ëën ngön ëak Mariaan epël mëëa. “O öng epop, ni öng muntaröa ök won. Anutu pi niin ompyaö yaalni. Ën nim ru wilumë pöpta ompyaö elmëëpnaat. ⁴³ Ne ompyaö talëpëën nem Aköpë ëlëpök nem naë yewaisën? ⁴⁴ Yoöre ërëp ngön neaan kat yawiin nem yaatak wëaupta kat wiak ërëpsawi ëak elël yaë. ⁴⁵ Ni

Aköpë ngön ök niia pöt kë rapna pöten kön wi kosang yewasën. Pötaan ërëp-sawaring ömëp.”

Mariaak ërëpsawi ngön mëëa

⁴⁶ Pël maan Maria pi epël mëëa.

“Nem lupmerök Aköpë yapinte wak yawis.

⁴⁷ Ën nem könöpök Anutu ne utpetetakaan yeneö pötaan ërëpsawi yaalmë.

⁴⁸ Pi ne pim inëen koont pasip sant yaalnë.

Pötaanök omën peene wë eporöere ënëm orööpnaarö pitök neen, ‘Anutuuk ompyaö yaalmë,’ pël apnaat.

⁴⁹ Anutu weëre kosangëp puuk retëng epët yaalnë.

Pötaan pim yapinte ngëëngk wia.

⁵⁰ Pi omën pim iri wëaurö sant yaalmëaup.

Omnaröa öpnaal sant pöt pangk ëäk wiaapnaat.

⁵¹ Pim moresök ya kosang mënak omën pitëmtëen wak isak yaaurö wa moolaan yes.

⁵² Pi yang omp ak weëroeta wa moolëak omën yapin wonörö pitëm yapinöt wak isak yema.

⁵³ Pi omën ngöntök yaaö omnant wonörö ulöl wes yemangk.

Ën ulöpre moupring wëaurö ngöntök yemowas.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pi tiarim ëaröen Apramre pim ru-ure ëarö kaamök elniipënëak kosang wesak ök mëëa.

Pötaanök pi pim ngön kosang wesa pöten kön wiak Israel pim ya omnarö kaamök elnieim wë.”

⁵⁶ Maria pi Elisapetring wëen ngoon naar namp ëäk won sëen kaalak pim kakë sa.

Elisapetök Son wila

⁵⁷ Elisapet pim akunet temanöm sëen yokot namp wila. ⁵⁸ Pël ëen omën

kaköröere nanangarö pit Aköpë sant elmëa pöt kat wiak piiring top ëäk ërëp-sawi ëa.

⁵⁹ Wë akun 7 ëäk won sëen 8 pötak pit yokotup Anutuun yaö wesak pim köröp kaut ilëpënëak wa top ëa. Pël ëäk pit Sekaraia pim pepapë yapin ngamp mapënëak mëëa. ⁶⁰ Pël maan ëlëpök ke urak epël mëëa. “Won, tiar pim yapinte Son pël mepa.” ⁶¹ Pël maan pit epël mëëa. “Nim nanang nampë yapinte pil won wia.” ⁶² Pël mëak pepapön mor ök elmëak yapin talte mapën pöten pëël mëëa. ⁶³ Pël ëen pi kël wësap naöön ki-mang elmëen wa mangkën puuk, “Yapinte Son,” pël retëng ëen pit yaan sa. ⁶⁴ Pël ëen tapëtakëer pim këmët kengkën sëen ngönte orö rëen Anutuun yaya mëëa. ⁶⁵ Pël ëen kak pörök wëaurö pit yaan sak pöta ngönte ka poutë ök maö yesem Yutia yangerak rosiratë ka wieëa pötëeta ök aö sëen pangk ë pet ira. ⁶⁶ Pël ëen omën pöt kat wia pörö om ngön pöt kön wieim wë Aköpök weëre kosang mena pël wesak epël mëëa. “Yokotup kaö sak tol ëëpën?”

Sekaraiaak tektek ngön mëak

Aköpön yaya mëëa

⁶⁷ Ngëëngk Pulö Sonë pepap Sekaraia pim lupmeri peö elmëen tektek ngön epël mëëa.

⁶⁸ “Tiar Aköp, Israel omnaröa Anutu pim yapinte wak isak mapa.

Puuk tiar kaamök elniak utpetetakaan ent ë yanuulë.

⁶⁹ Pim inëen ruup Tewit pim kurmentëkaan namp tiar utpetetakaan niöpënëak

omën weëre kosangring pöp tau yaulmë.

⁷⁰ Omën pöpön ngaanëer pim tektek ngön yaaö ngëëngköröen ök maan pitëm këmötëaan epël aimaut.

⁷¹ Aköpök tiarim kööre toköröere këëpöt yaniwesaurö pitëm naëaan ent ë nuulëëpnaat.

⁷² Pi ngaanëer ngön ngëengkö kosang wes mena pöten kön wieë tiarim ëarö lup sant elmëeima.

⁷³ Pim ngön kosang wes mena pöt tiarim körööp Apramön epël mëëa.

⁷⁴⁻⁷⁵ ‘Ne ar neen akun poutë ompyaöre wotpil wë kas naën inëen elnëenëen arim kööre toköröa naëaan kama niömaat.’

⁷⁶ Ën yokot epop, ni wet reäk Aköpëen kan ngësum.

Pël ëëmë pötak omnaröak niin, ‘Anutu Ngaarëköp pim tektek ngön yaaup,’ pël niapnaat.

⁷⁷ Ni Anutuuk pitëm utpetatë kangut kërë moolëak utpetetakaan öpnaat pël ök maan kat wiipnaat.

⁷⁸ Anutu pi tiarimëen sant yaaup.

Pötaan pël elniipnaat.

Pi kutömwëriaan namp tiarim naë wes mëen puuk këtëpë yema pöl ëwa elniipnaat.

⁷⁹ Pël ëen omën koutak wëauröere wel wiipënëak yaaurö

ëwa elniak mayaap kanöök niulëen öpenaat.”

⁸⁰ Ënëmak yokot Son pöp kaö sëere könö kaö së pël ëa. Pël ëak yang omën wonrek së wakaim wiak pim ya mëmpna akunet temanöm sëen Israel omnaröa naë orö tekeri sa.

Yesu wila

(Matiu 1:18-25)

2 Akun pötak Rom yang omp ak Sisa Okastas puuk omën pim iri wëauröa yapinöt öpënëak ngön kosang wia. ² Ya pöt ngaan namëngkënte, Sairinias pim Siria yangerak yang ngarangk ëäk wëäö akun pötak ngës rëa. ³ Pël ëen omën pourö pit yapin wiipënëak pitëm ka songönötë sa.

⁴ Yesën Yosep pi Tewit pim körööpök Kalili yangerak Nasaret pörek wëa. Pötaanök Yutia yangerak Tewit pim kak Petelem pörekë sa. ⁵ Sëpënëak pim öng

yaup Maria pöpta yapin wiipënëak koirak piarip pouwaar sa. Maria pöp ru kepringëp. ⁶ Pël ëäk wëen Maria pim ru wilëpna akunet temanöm sa. ⁷ Pël ëen pim yokot wetkaalëp wila. Pël ëäk poë koröp kautak kör koëak pol purmakaöröa kaömp umweri öngpök mowiin wieëa. Su kaat omën peö ëa. Pötaanök ur ap wesak purmakaö kaatak së wëa.

Enselöröak pol sëpsëp ngarangköröen ök mëëa

⁸ Petelem kak pörekë naë omën narö pitëm pol sëpsëpörö rö kan koinë ngarangk eim wëa. ⁹ Pël ëen Aköpë ensel namp pitëm naë së oröön Aköpë ëwaöök pitëk ëwa elmëen kas kaö ëa. ¹⁰ Pël yaëen enselëpök epël mëëa. “Ar kas ëëngan. Kat wieë. Ne arimëen ping ngön ompyaut wak yewais. Yang poutë omnarö kat wiak ërëpsawi ëënëët. ¹¹ Peene öng nampök Tewitë kak eprek rungaap yawil pipop ar omën pourö utpetetakaan niöpnaap. Pi Aköp Kristo, Anutuuk Yaö Mëëaup. ¹² Itenak yaap ëa wasënëëtaan wetete niamaan. Poë koröpöök kör koëak pol purmakaöröa kaömp umweri wiaan itaampunëët.” ¹³ Pël maötaring ensel muntarö kësang pan tapët pöt pitëm karipë naë oröak Anutuun kaya mëak epël mëëa.

¹⁴ “Anutu Ngaarëköp pim yapinte wak isëp.

Omen pim lup sant elmëaurö pitëm naë mayaap wiaap.”

Pol sëpsëp ngarangkörö Yesuun itena

¹⁵ Enselörö pit kaalak kaip tiak kutömwëri sëen sëpsëp ngarangkörö pit neneren epël mëëa. “Tiar Petelem kak së oröak Aköpë ök yenia pipten itempa.”

¹⁶ Pël mëak pit teëntom pan së Mariaare Yosep koirak itaangkën öngaap poë koröpö kör koëak pol purmakaöröa umweri wiaan itena. ¹⁷ Pël ëäk yokot

pöppeen ngön ök maan kat wia pöt ök mēēa. ¹⁸Pël ēēn omēn pōrek wēa pōrō pourō pit sēpsēp ngarangkörōa ngön ök mēēa pöt kat wiak yaan sa. ¹⁹Ēn Maria pöt ngön pöt kat wiak pim lupmeri wa wiak om kön wieima. ²⁰Pël ēēn pol sēpsēp ngarangkörō pit kaalak yesem enselēpök rungaapēēn ök mēēa pöl itaampōore kat wi ēa pötēēn Anutuun yaya maima.

Yesuun yapin mēēa

²¹Yesu wilēn wieē akun 7 ēak won sēēn 8 pōtak pit pim korōp kaut ilak yapinte Yesu mēēa. Yapin pöt pi yaatak won wiaan enselēpök ök mēēaut.

Simionre Ana piarpim ngōnte

²²Mariaare ruup piarip kak wē piarpim iirēpna akunet temanōm yesēn Moses pim ngön kosangōt ngar wak Yosepring Yerusalem kak sē yokotup Akōpēēn yaō mowasēpēnēak wak sa. ²³Pöt Akōpē ngön kosang epēl wia pöt ngar wak pēl ēa. “Yokot wetkaalōrō wilēn pöt Akōpēēn yaō mowasēn.” ²⁴Pël ēak piarip Akōpē ngön kosangōt ngar wak Akōpēēn yaō mowasēpnaataan int ek naar kiri ar ēēpēnēak wak sa.

²⁵Yerusalem kak omēn namp wakaima yapinte Simion. Pi omēn wotpil ngōnēnringēpök omēn Israel omnarō utpetetakaan moōpna pōpōn kor wēēn Ngēēngk Pulō piiring wakaima. ²⁶Ngēēngk Pulōök ngaan piin epēl ök mēēa. “Ni wel nawiin om wēēn Akōpē Yaō Mēēaup, Kristo, orōōn itenakök wel wiimēēt.” ²⁷Omēn pōp Ngēēngk Pulōök elmēēn Anutuun ngōnēn tup kaōetak sē wēa. Pël ēēn Yosepre Maria piarip rungaap wak ngön kosangta wieēaul elmēēpēnēak ngōnēn tupta kakaati sa. ²⁸Pël ēēn Simion pi Yesu wak kapariak epēl mēak Anutuun yaya mēēa.

²⁹“Akōp nim neaan pöt yok kē yaarō.

Pōtaanök nuuk aan ne ya kē sak wē wel wiimaan.

³⁰Nem itōök nim omēn ten utpetetakaan niōpēnēak yaan pōpōn ityaangk.

³¹Akōp ni omēn pourōak piin itaampunēak ko ē ninaup. ³²Puuk kopēl omnarōa lupōt ēwa yaalmē.

Ēn Israel nim omnarō tenim yapinte wak yawis.”

³³Yokotupōn pēl yemaan ēlre pepaar piarip kat wiin pölōppölöp ēa. ³⁴Pël ēēn Simion pi welakōt elmēak yokotupē ēlēp Mariaan epēl mēēa. “Yokot epopē naē Israel omnarō pit komre kap ēēpnaap. Pël ēak narō pim naēaan kawi ngentiipnaat. Ēn narō pim naē tauak kosang sēpnaat. Puuk sowi mowiin omnarō pimēēn ngön utpet apnaat. ³⁵Pit pēl yemaan pitēm kön ēlēpōt yoolök wasēpnaat. Pël yaēēn nimēntta ya kēlangōn ēak yakōm kön wiimēēt.”

³⁶Tektek ngön yaaō ōng namp wēa yapinte Ana. Pi Panuel pim koontup, Asa pim kurmentēkaanēp. Pim ōng ulwasōök omp wak wēēn krismaki 7 ēak sēēn ³⁷wel wiin ōng tek wakaima. Pim krismakiat 84. Ōng ulōp pōp pi akun poutē ngōnēn tup kaōet sēp newasēn kētēkre rō kan poutē Anutuun yak kē ngēs olēak wē kimang maim wakaima. ³⁸Ōng pōp pi akun pōtak pitēm naē sē Anutuun yokotupēēn yaya mēak Yuta omēn Anutuuk pit utpetetakaan moōpēnēak kor wakaimaurōen yokotupē ngōnte ök mēēa.

Yosep Mariaare Yesu mēsak Nasaret kakē sa

³⁹Yosepre Maria piarip Akōpē ngön kosangta wieēa pöl omnant pout ē pet irak kaalak Kalili yangerak Nasaret kakē sa. ⁴⁰Pël ēak yokotup kaō sak weēre kosang wak ēwat kaōempelring wēēn Anutu pimēēn ya kē sa.

Yesu kotupök Anutuu ngönën tup kaöetakë sa

⁴¹ Yesuu ëlre pepaar piarip Anutuu mait elmëa akun poutë Yerusalem kak seim yeëa. ⁴² Pötaanök piarpim yaaul Yesu krismakiat 12 ëak won saupök mësak pit pourö sa. ⁴³ Pël ëak wë ngëëngk akunet pet irën kaalak kakë sëpënëak yokotup Yerusalem kak om wëen piarip pöten köpël yak sa. ⁴⁴ Pël ëak yesem yokotup omën karuröaring yes wesak kët pöt seim wiap kan piarpim kar pöröa naë ap wesa. ⁴⁵ Pël ëak pitëm naë ap wes pet irak kaalak Yerusalem kak ap wasëpënëak sa. ⁴⁶ Pël ëak ap we-seim wëen akun nentepar nent ëak won sa. Pël ëën ënëmak ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën pörek rë yemoulauröa tekarak wel aisëëë pitëm ngönöt kat wiak songönötön pël maim wëa. ⁴⁷ Pël ëën omën pim ngön kat wia pörö pit pim ngön kaip ti mampööre ëwat yaautaan itenak yaan sa. ⁴⁸ Pël ëën pim ëlre pepaar piin itenak yaan sak ëlëpök epël mëëa. “Yokot epop, tol ëënak tenipön epël yaalniin? Ten pep yaköm ë sak niin ap wasö imep.” ⁴⁹ Pël maan kangiir epël mëëa. “Oröpmorëënök neen ap wasö im? Arip köpël ma? Ne nem Pepapë kaatak wëep.” ⁵⁰ Pël maan piarip ngön pöt kat wiak ëngk ma e wesa. ⁵¹ Pël ëën ëlre pepaarring pit kaalak Nasaret kak së wë piarpim ngön ngar weim wakaima. Ën ëlëp pöt pi omën itenak kat wia pöt pim lupmeri wa wiak kön wieima. ⁵² Pël ëën Yesu pi wë kaö sak pim ëwatte ompyaö ëa. Pël ëën Anutture omnarö piin itaangkën pangk ëa.

Son i yamëaup pim yaat ngës rëa

(Matiu 3:1-12; Maak 1:1-8; Son 1:19-28)

3¹⁻² Son, Sekaraiaë ruup, pi yang omën wonrek wëen Anutuuk ya ngön mëëa. Akun pötak omën eporöak yang ngarangk eim wëen Anutuuk pël

mëëa. Rom omp ak Taipirias Sisa pi Rom yang pör ngarangk ëak wëen krismaki 15 ëak won sa. Akun pötak Pontias Pailat pi Yutia yanger ngarangk ëëëa. Ën Erot pi Kalili yangera kaö sak wëen pim nangap Pilip pi Ituriaare Trekonaitas yangera kaö sak ngarangk ëa. Ën Laisenas pi Apilini yanger ngarangk ëëëa. Ën Anasre Kaiapas piarip kiri ar yaauröa wotöök wëa. Akun pötak Anutuuk Sonön ya ngön mëëa. ³ Pël ëën pi i Yotanë we naöökëan naöök yesem Anutuuk omnaröa saunatë kangut ent ë moolapnaataan lup kaip tiin i momëëpënëak ök maima. ⁴ Pöta ngönte tektek ngön yaaup Aisaia puuk epël ngönëntak retëng ëa pöt Son pim naë kë oröa.

“Yang pultakaan omën nampök epël ya. ‘Aköpëën kanö wotpil weseë.

Ngësak ompyaö panë weseë.

⁵ I kön pipotta yang rë ngep ëëë.

Pël ëak rosir kotre kaö pipotta pout mëngkën iri rëëp.

Kan pek wia pipotta wotpil weseë.

Pël ëak kamtaöök kël wia pipotta wa moolëak won weseë.

⁶ Pël ëën omën pourö Anutuuk utpetetakaan yaniö pöten itaampënaan.”

⁷ Omën kësang Sonök i momëëpënëak pim naë sëën epël mëëa. “Kamalöröa morök yaalni pöl ar yaaurö. Ar kön wiin nem naë waisën i nimëëma pöt Anutuuk nga elniipënëak ya pöt naalniipan.

⁸ Ar lup kaip tiak wëwë pötakël önë pötakëër omnaröak arën itaangkën lup kaip tian pël ëëpnaat. Arimtë könöök epël angan. ‘Ten Apramë köröörö,’ pël angan. Ar kön wi kosang newasën wë, ‘Ten Apramë köröörö,’ pël anë pöt pangk naën. Ne niamaan kat wieë. Anutu pi apënëak pöt yok pangk aan kël epotök Apramë körö koröp orööpnaat. ⁹ Anutuuk iner këra songöntak wia. Këra nement ulöp ompyaö nautön ëëpna pöt ku tiak es marën kotöpnaat.”

¹⁰Pi pël maan pit piin pëel mëëa. “Elei, ten tol ëën?” ¹¹Pël maan puuk kangiir epël mëëa. “Omën namp pim ulpëen naar wiaan pöt omën wonöp namp mamp. Ën namp kaömpöt selap wiaan pöt tapël muntap nant mamp.”

¹²Takis yewa omën naröeta i mëëpënëak sa. Pël ëak pi ngön pöt maan kat wiak epël mëëa. “Rë yanuulaup, ten tol ëën?” ¹³Maan puuk epël mëëa. “Ar omnaröa naëaan takis önëak pöt ngarangköröa niia pil pëen ön. Arök arimëen kaut önganok.” ¹⁴Pël maan nga omën naröeta kaalak pëel mëëa. “Ën ten tol ëën?” Pël maan puuk epël mëëa. “Arta omnarö mööre kaar ëak sumat wë pël ëënganok. Ar arimtë ya yamëngkauta sumat pëen weë. Muntat önëak kent ëëngan.”

¹⁵Son pi pël maan omnarö pit ërëpërëp ëak pimëen kön selap ëak epël mëëa. “Epop Yaö Mëëaup Kristo tapöp koröp.” ¹⁶Pël yaan pit pouröen epël ök mëëa. “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epöpök pim ing korötepar wii nemowilnganëëp. Ne i yaaptaring i yanimë. Puuk pöt ar Ngëëngk Pulö nimëen esuwesi ök arim utpetat kotak won sëpnaat. ¹⁷Pi pim kat yaurautaring wais kat ur rongan ëak kaömp ompyaut wa pim kaömp kaatak wiipnaat. Pël ëak unönre söksök pöt wa top ëak es kosangwesi moolaan kot sëpnaat.”

Erotök Son wii kaatak moulmëa

¹⁸Son pi ngön pöt ök mëëak wa korrör ngön munt nantre ngön ompyaut omnaröen ök mëëa. ¹⁹Pël ëak yang ngarangk kaöap Erot pi utpet nant yaaupök pim nanëpë öngöpta wa ëp ëa pötaan ngön kosang mëëa. ²⁰Pël ëa pöta rangk saun kaö panëët Son wii kaatak moulmëa.

Yesu i mëa

(Matiu 3:13-17; Maak 1:9-11)

²¹Son pi wii kaatak nemoulmëen wiaan omnarö i momëak Yesuta i momëa. Pël ëën pi Anutuun kimang yemaan kutömwer këm nga ëën ²²Ngëëngk Pulö int ekëpë ök sak Yesuu rangk irëa. Pël yaëen kutömweriaan ngön nent epël mëëa. “Ni nem Ruup. Ne niin ya kë sak kent pan yaalni.”

Yesuu ëere köröörö

(Matiu 1:1-17)

²³Yesu pi pim krismaki 30 ëak won sëen pim yaat ngës rëa. Pël yaëen omnaröak piin kön wiin Yosepë ruup pël ëa. Yosep pöp Ilai pim ruup.

²⁴Ilai pöp Matat pim ruup.

Matat pöp Liwai pim ruup.

Liwai pöp Melkai pim ruup.

Melkai pöp Sanai pim ruup.

Sanai pöp Yosep pim ruup.

²⁵Yosep pöp Matataias pim ruup.

Matataias pöp Emos pim ruup.

Emos pöp Neam pim ruup.

Neam pöp Eslai pim ruup.

Eslai pöp Nakai pim ruup.

²⁶Nakai pöp Meat pim ruup.

Meat pöp Matataias pim ruup.

Matataias pöp Semen pim ruup.

Semen pöp Sosek pim ruup.

Sosek pöp Sota pim ruup.

²⁷Sota pöp Soanan pim ruup.

Soanan pöp Resa pim ruup.

Resa pöp Serapapel pim ruup.

Serapapel pöp Sialtiel pim ruup.

Sialtiel pöp Nerai pim ruup.

²⁸Nerai pöp Melkai pim ruup.

Melkai pöp Etai pim ruup.

Etai pöp Kosam pim ruup.

Kosam pöp Elmatam pim ruup.

Elmatam pöp Er pim ruup.

²⁹Er pöp Yosua pim ruup.

Yosua pöp Eliesa pim ruup.

Eliesa pöp Sorim pim ruup.

Sorim pöp Matat pim ruup.

Matat pöp Liwai pim ruup.

³⁰ Liwai pöp Simion pim ruup.

Simion pöp Yuta pim ruup.

Yuta pöp Yosep pim ruup.

Yosep pöp Sonam pim ruup.

Sonam pöp Elaiakim pim ruup.

³¹ Elaiakim pöp Melia pim ruup.

Melia pöp Mena pim ruup.

Mena pöp Matata pim ruup.

Matata pöp Netan pim ruup.

Netan pöp Tewit pim ruup.

³² Tewit pöp Sesi pim ruup.

Sesi pöp Opet pim ruup.

Opet pöp Poas pim ruup.

Poas pöp Salmon pim ruup.

Salmon pöp Nason pim ruup.

³³ Nason pöp Aminatap pim ruup.

Aminatap pöp Atmin pim ruup.

Atmin pöp Anai pim ruup.

Anai pöp Esron pim ruup.

Esron pöp Peres pim ruup.

Peres pöp Yuta pim ruup.

³⁴ Yuta pöp Yakop pim ruup.

Yakop pöp Aisak pim ruup.

Aisak pöp Apram pim ruup.

Apram pöp Tera pim ruup.

Tera pöp Neo pim ruup.

³⁵ Neo pöp Serak pim ruup.

Serak pöp Reu pim ruup.

Reu pöp Pelek pim ruup.

Pelek pöp Epe pim ruup.

Epe pöp Sela pim ruup.

³⁶ Sela pöp Kenan pim ruup.

Kenan pöp Apaksat pim ruup.

Apaksat pöp Sem pim ruup.

Sem pöp Noa pim ruup.

Noa pöp Lamek pim ruup.

³⁷ Lamek pöp Metusala pim ruup.

Metusala pöp Inok pim ruup.

Inok pöp Saret pim ruup.

Saret pöp Malalel pim ruup.

Malalel pöp Kenan pim ruup.

³⁸ Kenan pöp Inos pim ruup.

Inos pöp Set pim ruup.

Set pöp Atam pim ruup.

Atam pöp Anutu pim ruup.

Setenök Yesu morök elmëa

(Matiu 4:1-11; Maak 1:12-13)

4 Yesu pi Ngëengk Pulöök pim lup-meri peö ëak mësak Yotan imer sêp wesak yang omën wonrekë sa. ² Pël ëak wë kët 40 ëak won sëën Seten pim naë sê oröak morök elmëa. Akun pötak pi kaömp won pan ëa. Pël ëën akun pöt won sëën këën wel wia. ³ Pël yaëën Setenök epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök kël epotön maan kaömp sëën në.” ⁴ Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Ngönëntak epël wia. ‘Kaömp pöt pëënök omnaröa wëwëet nanimpan.’” ⁵ Pël maan Seten pi Yesu mësak rosir naöök is moulmëak tapëtakëër yangerakë omën poutön pet elmëak ⁶ epël mëëa. “Yang epotë omën nantre nant pötë weëre kosang nem naë wiaan namp ngarangk elmëepnaataan mempëak pöt mempaat. Pötaanök ni ngarangk ëëmëë-taan nimpëak yeë. ⁷ Pötaanök ni nem iri ilëak yaya neamë pöt omën epot pout nimëën sêpnaat.” ⁸ Maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Ngönëntak epël wia. ‘Aköp Anutuun yaya mam. Pimënt kopë-tapön inëën elmëëm.’” ⁹ Pël maan Seten pi kaalak Yesu mësak Yerusalem kak sê ngönën tup kaöeta möröök moulmëak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök eprekaan öngkrek sörok ola. ¹⁰ Pöta ngönte ngönëntak epël wia. ‘Anutu pi pim enselöröen maan ni ngarangk elni-ipnaat.’” ¹¹ Ën ngönën nenteta epël wia. ‘Këlötök nim ingesi niwalpanëën pitök morötök akaak elniipnaat.’” ¹² Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Ngönën nenteta epël wia. ‘Aköp Anutuun kaamök elniipnaaten ököök elmëëngan.’” ¹³ Pël maan Seten pi morök ke nentere nent elmë pet irak akun nentakëën wesak sa.

Yesu pi Kalili yangerak pim yaat ngës rëa

(*Matiu 4:12-17; Maak 1:14-15*)

¹⁴ Yesu pi Pulöök weëre kosang kaamök elmëen Kalili yangerakël kaalak sa. Pël ëen pim ëa pöta ngönte yang pörek sa pet ira. ¹⁵ Pël ëen ngönën tupötë ngönën ök yemaan omën pourö pim yapinte ngar wa.

Nasaret omnarö Yesu kaseng mena

(*Matiu 13:53-58; Maak 6:1-6*)

¹⁶ Yesu pi Nasaret kak pim kotuuk wakaimaurekë sa. Pël ëak pim yaaul kë yesa akun ngëengktak ngönën tup-tak së ngönënte sangk kelëpënëak wal ëa. ¹⁷ Pël ëen nampök Aisaia pim ngönën pepewer mangkën wilak epël retëng ëaö pöt koira.

¹⁸ “Aköpë Pulö neering wë.

Pim ngön ompyaut omën omnant wonöröen ök mamëak yenëa.

Pi ngön epël ök mamëak wes nemëen waisaut. ‘Ar wii kaatak wëaurö, nook wil niulëen kan sënëët.

Ën ar it ngaap wëaurö, nook ompyaö niwasën nga sënëët.’

Pi këlängön kat wieim wëaurö pitëm këlängön yemengkauröa naëaan wil moulmëen sëpënëak wes nemëaut.

¹⁹ Pi Aköpë omnarö utpetetakaan moöpëna akunet temanöm yes pötenta ök mamëak wes nemëaut.”

²⁰ Yesu pi ngön lup pöt sangk kelak pepewer kaalak koö möak ya omnamp menak wel aisëa. Pël ëen omën ngönën tup pötak wëa pörö pourö piin it kos elmëëa. ²¹ Pël ëen ngës rëak epël ök mëëa. “Ngönën lup sangk kelën kat yawi pipët peene kë yaarö.” ²² Pël maan pit piin kön wiin isën kön selap ëak pim këmtakaan ngön ompyaut oröa pöten yaan sak neneren epël mëëa. “E, tiar piin ëwat wëep. Pi Yosepë ruuppe.” ²³ Pël maan Yesuuk kangiir epël

mëëa. “Tiar akun poutë, ‘Rotap nimtë yaumantë won wasum,’ pël yaauro. Pöta ök arök neen, ‘Pi yaap ma kaar ya,’ pöt itaampunëak waswas ngön pöt an koröp. Pël neak arök kaalak, ‘Nim Kapaneam kak ya mëngkën kat wian pöt nimtë wëaö eprekta pël namëngkan ma?’ pël an koröp.” ²⁴ Pël mëak epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Tektek ngön yaaö nampök ngönte aan pimtë ka songöntakörö kat nawiin yaauro. ²⁵ Ne yaap niamaan kat wieë. Arim köröörö tektek ngön yaaup Elia pim ngönten kat nawiin ëen Anutuuk maan kopi nepelën wiaan krismaki 3 ngoon 6 ëak won sëen kaömp ngöntök kësang pan yang poutë wiakaima. Akun pötak öng kapir kësang Israel yangerak wë kaömp ngöntök wakaima. ²⁶ Pël yaëen Anutuuk Elia pitëm naë wes namëen, Saiton yangerak Sarepat kak öng kapir kopët namp wëa pöpë ngësël wes momëen sa. ²⁷ Pöta ök, tektek ngön yaaup Ilaisaë wakaima akunetak Israel omnaröa naë omën selap kësë ëak wakaima. Omën pörö pitëm naëaan namp ompyaö nemowasën won. Neaman Siria yangerakaanëp pi kopëtapökëer ompyaö mowesa.”

²⁸ Pël maan omën ngönën tupta kakaati wëaurö pit ngön pöt kat wiak ya sangën pan ëa. ²⁹ Pël ëen wal ëak Yesu moröak kaöökë wilëngkëël sa. Pitëm ka pö tomönta rangk wieëa. Pötaanök pit pi wak parëaöök moolapënëak sa. ³⁰ Pël ëen Yesu pi pitëm teköök ilëak kö sak sa.

Yesuuk urmer namp waö ë momëa

(*Maak 1:21-28*)

³¹ Yesu pi Kalili yangerak ka naöökë yapinte Kapaneam pörek së kët kë yesa akun ngëengktak omnaröen ngönën ök mëëa. ³² Pël ëen pit kat wiin pi pepapök öngpököt wa kotiak yemaan kat wiak yaan sa. ³³ Pël ëen ngönën tup pöta kakaati omën urmerap pim lup-

meri wëäö namp puuk Yesuun ngön ääk epël mëëa. ³⁴“Elei, Yesu Nasare-taanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet niwa-sumëak waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp.” ³⁵Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang mëak epël mëëa. “Ni ngön angan. Omën pipop sëp mowesak oröak së.” Pël maan urmer pöp utpet nemowasën, om oröak sëpënëak pi kutpat ë omnaröa teköök moolëak oröak sa. ³⁶Pël ëën pit yaan panë sak neneren epël mëëa. “Elei, ngön epët tol nent? Pi weëre kosangring urmeraröen ngön maan kat wiak oröak kas yesëp.” ³⁷Pël mëak pit pöta ngönte aö sëen yang pörek ka wieëa pötë sa pet ira.

Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa

(*Matiu 8:14-15; Maak 1:29-31*)

³⁸Yesu pi ngönën tuptakaan oröak Saimonë kaata kakaati sa. Pël ääk itaangkën Saimonë öng lëlamöp yauman koröp es nga kaö nent yeem wieëa. Pël yaëen pit puuk kaamök elmëëpënëak mëëa. ³⁹Pël ëën Yesu pi öng yauman wieëaupë naë së taueë yaumanten nga mëëa. Pël ëën öngöp pi tapëtakëer koröp es nga pöt won sëen wal ääk kaömp ar ë mena.

Yesuuk omën selap ompyaö mowesa

(*Matiu 8:16-17; Maak 1:32-34*)

⁴⁰Kët yeilaan omnarö pitëm kar yauman ke nentere nent yaaurö mësak pim naë sëen pim moresiar pitëm rangk mowiak yaumanöt ompyaö mowesa. ⁴¹Pël yaëen urmerarö pit omën naröakaan oröak yesem ngön ääk epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup.” Pöt pit pi Kristo, Yaö Mëëaup, pöten ëwat wëa. Pötaanök pim songönten ök mapanëak nga mëëa.

Yesu pi ka nantë ya mëmpö sa

(*Maak 1:35-39*)

⁴²Ëlpam walën Yesu pi kaöökaan oröak yang lup omën won nentak së wëen omnarö pit ap wasö së koirak pi sëpanëak mëëa. ⁴³Pël ëën Yesu pi epël mëëa. “Ne Anutuu omnarö wa ngaöök nimëëpna ngön ompyaö pöt ök niamëak wes nemëaup. Pötaanök omën ka muntatëëröenta ök maö sum.” ⁴⁴Pël mëak Yuta omnaröa ngönën tup wieëa pötë ngönën ök maima.

Yesuuk maan Pita i kaö imënorö kësang pan wa

(*Matiu 4:18-22; Maak 1:16-20*)

5 Akun nentak Yesu pi Kenesaret i kaöökë pisöök wëen omën kësang pan pit Anutuu ngönte kat wiipënëak së wa rongan ääk pi kör mokoëa. ²Pël ëën i pisöök pörek wang kot naöörar wieëa. Pepaar pöt wi ulmëak së iiröt iireim wëa. ³Pël ëën Yesu pi Saimon pimöökë ngaarëk isak Saimonön kot nent mök ë i kaöökël mëëpënëak mëak pöök wel aisëak wë omnaröen ngönën ök mëëa.

⁴Pël ë pet irak Saimonön wangaö kaalak i kaöökël mök ë mëak iiröt olëak i kaö imën narö waulöpënëak mëëa. ⁵Pël maan Saimonök kangiir epël mëëa. “Kaöap, ten röök epöök weë ngentiak pël ëeim imën namp naön ëautep nim ngöntak kaalak olamaan.” ⁶Pël mëak pit iiröt olaan imën kësang pan ilëak peö ëën iiröt ilëpënëak ëa. ⁷Pël ëën pit pitëm karurö wang muntaöök wëauröen kaamök elmëëpënëak moresring waiseë elmëen së kaamök ääk wangaöörarë wiin könöm menak i kaöök ilapënëak ëa. ⁸Pël ëën Saimon Pita pi pöten itenak Yesuu ingrak tok oriak epël mëëa. “O Aköp, ne utpetapök sëp neuesak së.” ⁹Pöt piire omën pörek wëa pörö pit imën kësang pan wa pöten yaan sak pël mëëa. ¹⁰Pël maan Sepeti pim ru-

aar Semsre Son, Saimon pim karaar, pi-
aripia tapël yaan sa. Pël èën Yesuuk Sai-
monön epël mëëa. “Ni kas èëngan. Ènë-
mak nim i kaö imënörö yewan pi tapël
omnaröeta ömëët.” ¹¹ Pël maan pit wan-
gaöörar weruak sê i pisöök më ulmëak
pitëm omnant pout sasa sêp mowesak
Yesuu ènëm elmëa.

**Yesuuk omën kësë ëa
namp ompyaö mowesa**

(Matiu 8:1-4; Maak 1:40-45)

¹² Yesu pi kak nerek sê wëën omën
namp pim koröp pou kësë ëaup Yesuun
itenak pim naë sê tok oriak ë koset
yangerak elak wë epël mëak kimang
mëëa. “Aköp, ni ompyaö newasumëak
pöt yok pangk ompyaö newasumëët.”
¹³ Maan Yesuuk moresiar pim rangk
mowiak, “Pël èëmëak yeëerek, ompyaö
sê,” pël maan tapëtakëër pim kësëat won
sa. ¹⁴ Pël èën Yesuuk ngön kosang mëak
epël mëëa. “Epël yaalni epëta ngönte
omnaröen ök manganok om el wesak
sê nim koröpö kiri ar yaaö nampön
pet elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö
san pöt ëwat sêpnaan Moses pim ngön
kosangta wia pöl kiri ar èëm.” ¹⁵ Pël
maan Yesu pim elmëa pöta ngönte ka
poutë kat wi pet irak omën kësang pan
pim ngön kat wiire yaumanöt won wasö
pël ëëpënëak pim naë sê oröa. ¹⁶ Pël
yaëën pi yang omën wonrekël sê Anu-
tuun kimang mëëa.

**Yesuuk omën kosat kël wa
namp ompyaö mowesa**

(Matiu 9:1-8; Maak 2:1-12)

¹⁷ Kët nentak Yesu pi omnaröen
ngönën ök maim wëën ka poutë Kalili
yangerakaanre Yutia yangerakaanre
Yerusalem kakaan omën ngön
kosangötë ngarangk naröere Parisi
ngönën omën narö pitta pörek wel
aisëak wëën Aköpë weëre kosangöök

Yesu kaamök elmëën yauman omnarö
ompyaö mowesa. ¹⁸ Pël yaëën omën
narö omën kosat kël wa namp urweri
wiak wak naë sê kakaati ilëak Yesuu
naë mowiipënëak itaangkën omën
kësang pan peö ëak wëa. ¹⁹ Pël èën
pit yaumanëp wak kakaati sêpënëak
omnaröaan kan pomp ëak kamöröökë
ngaarëk is kamörö kan wesak omën
pöp urtaring wes mëën yangerak
omnaröa tekarak Yesuu naë ngemëa.
²⁰ Pël èën Yesu pi pitëm kön wi
kosang yewesautön itenak epël mëëa.
“Ngöntöp, ne yok nim saunatë kangut
ent ë yanuulak.” ²¹ Pël yemaan omën
ngön kosangötë ngarangköröere
Parisi omnarö neneren epël mëëa.
“Omën epop pim oröptak Anutu wa
iri yemowas? Omën nampök yok
pangk omën muntapë saunatë kangut
ent ë nemoollangan. Ya pöt Anutu
pimtëëtëp.” ²² Pël yaan Yesu pi pitëm
lupötön itenak epël mëëa. “Ar tol èënak
kön pil yawi? ²³ Nem omnampön, ‘Nim
saunatë kangut ent ë yanuulak,’ ngön
pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön
pöta këët tekeri nasën èën nem ngön
pöt yaap ma kaar pël newasngan. Èn
nem omnampön, ‘Wal ëak sê,’ ngön pël
yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta
këët tekeri sëën nem ngön pöt yaap
ma kaar pël wasënëët. ²⁴ Pötaanök ar
ne kaar omën wonöp Omën Këëp e
yangerak wë weëre kosang wak saunatë
kangut ent ë yemoolak pöten ëwat
sënëën epël ök yemaan iteneë.” Pël
mëak kosat kël wa pöpön epël mëëa.
“Ne epël niamaan kat wi. Ni wal ë
korumönte wak nim kaatakë sê.” ²⁵ Pël
maan tapëtakëër pitëm itöök wal ë pim
korumönte wak pim kaatakë yesem
Anutuun yaya mëëa. ²⁶ Pël èën omën
pourö itenak yaan panë sak Anutuun
ping wesak epël mëëa. “Peene ten omën
it ngolöp nenten ityaangk.”

Yesuuk Liwaiën yas mëëa

(Matiu 9:9-13; Maak 2:13-17)

²⁷ Yesu pi kaatakaan oröak yesem takis yewa omën namp yapinte Liwai pöp pim takis yewa kaatak wëën itenak epël mëëa. “Ni nem ënëm elnë.” ²⁸ Pël maan Liwai pi wal ëak pim omnant pout sêp wesak Yesuu ënëm sa.

²⁹ Liwai pi Yesuun sis nêmpênëak kaömp ar ëak takis yewa pim kar naröere omën munt naröen maan pim kaatak sê piaripring kaömp na. ³⁰ Pël ëën Parisi omnaröere pitëm ewat omnarö pit Yesuu ruuröen epël ök mëëa. “Ar tol ëënak omën takis yewauröere saun omnaröaring iire kaömp ngawi yen?” ³¹ Pël maan Yesu kangiir epël mëëa. “Omën yau-man wonörö rota ngësë nasën. Yau-manringöröakëër rotaaröa ngësë sa yaë. ³² Ne omën pitëmtën kön wiin wot-pilörö pël yewas pörö lup kaip tiip-naan memëak newaisën. Won, ne omën pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipênëak waisaup.”

Ngës olëak wëauta ngönte

(Matiu 9:14-17; Maak 2:18-22)

³³ Yesuuk pël maan pit kangiir epël mëëa. “Sonë ruurö pit Anutuun yak kaömp ngës olëak wë kët poutë Anutuun kimang më yaë. Ën Parisi tenim ruuröeta tapël ë yaë. Ën nim ruurö pöt kaömp nêëre i në pël ëeim.” ³⁴ Maan Yesuuk pitëm pim karuröaan kaaö ngön mëëa pöten kat wiak kangiir epël mëëa. “Ar yok pangk omën namp öng öpênëak yeem pim karuaröaring wëën pöt karuröen, ‘Kaömp ngës olëak weë,’ pël maan pit kat wiipën ma? Won pan. ³⁵ Peene wë omën öng öpna pöp pim karuröaring akun wali naön ëëpnaat. Pi peene wëën ënëmak omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëër pim karurö yaköm ëën kaömp ngës olëak

öpnaat.” Pöl pit ne kama neöpna pötakökëër nëm ruurö neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.

³⁶ Yesu pi watepang ngön pil mëak kaalak munt nent epël mëëa. “Omën namp pim ulpëen ngolöpöpökaan lup nent ilak ngaanëpök wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt ulpëen ngolöpöp utpet wasën ngolöp pöp köpöpring ngöntre kar naën ëëpnaat. ³⁷ Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngan pötak wain i ngolöpët kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sêpnaat. Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. ³⁸ Pötaanök wain i ngolöpët kep ngolöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat. ³⁹ Omën namp wain i ngaante yenaupök ngolöpta songönte köpël ëak nanën ëëpnaat. Pël ëëpnaatak ngaante ewat wë pöt pëen kent ëak nêmpnaat.” Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök ya.

Kë yesa akun ngëëngkta ngönte

(Matiu 12:1-8; Maak 2:23-28)

6 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure pim ruurö pit rais ya neweri lup sa. Pël ëak ruurö pit ulöp narö töak söngsöng ëak na. ² Pël yaëën Parisi naröak pitën epël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak arim ya yamëngk pipotön pepanöm wia. Tol ëënak yeë?” ³ Maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Ar Tewitre pim omnaröa këen wë ëa pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ⁴ Tewit pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati sê kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaauröakëër nêmpnaan omën pasurö nêmpanëak nga yaaut wak pimënt nak pim omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?” ⁵ Pël mëak epël mëëa. “Omën Këëp ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap.”

**Kë yesa akun ngëengnk nentak
Yesuuk omën namp ompyaö mowesa**

(Matiu 12:9-14; Maak 3:1-6)

⁶Kë yesa akun ngëengnk nentak Yesu pi kaalak ngönën tupta kakaati sê omnaröen ngönën ök yamëem pörek omën namp pim mor yaapkëës kël waup wëen itena. ⁷Pël ëën ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omnaröak Yesuuk akun ngëengktak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ulmëpënëak ngai yeem wëa. ⁸Pël ëën pimtök pitëm lupötë itenak omën mores kël wa pöpön epël mëëa. “Ni wal ëak wais omnaröa itëkëel tau.” Pël maan omën pöp wal ëak sê pörek taua. ⁹Pël ëën Yesuuk epël mëëa. “Ne arën pëlpël niamaan. Tiar yok pangk kë yesa akun ngëengktak omnarö ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen? Yauman omnarö ompyaö mowasëpen ma mëmpen?” ¹⁰Pël mëak pitën nga it nalnal elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. “Nim mores el më.” Maan omnamp pi pël ëën mores kosang sa. ¹¹Pël ëën pit ya këlängön utpet ëën pitëmënt wa top ëak neneren epël mëëa. “Tiar Yesu epop tol elmëëpen?” pël mëëa.

**Yesuuk pim ngön yaaö
omën 12 pörö il ulmëa**

(Matiu 10:1-4; Maak 3:13-19)

¹²Akun pötak Yesu pi Anutuun ök mapënëak rosir naöökël sa. Pël ëak röök pötak ök maim wëen ëwa tëa. ¹³Pël ëën ëlpam walën pim ruuröen yas maan sëen pi pitëm naëaan omën 12 ëak il moulmëak pitëm yapinten pim ngönte yaaö omnarö pël mëëa. ¹⁴Nampë yapinte Saimon pöpön Yesuuk yapinte Pita pël mëëa. Ën namp Entru pöp Saimon pim nangap. Ën naröa yapinöt Semsre Son, Patolomiuure ¹⁵Matiu, Tomasre Sems Alpiasë ruupre Saimon Selot pël

yamëëa pöp, ¹⁶Yutas Sems pim ruupre Yutas muntap Keriot kakaanëp, ënëmak Yesuun kup mowiiipnaap.

**Omën selap pan wëën
Yesuuk ya mëna**

(Matiu 4:23-25)

¹⁷Yesu pitring rosiraöökëen ëëtöök sê oröak pim ruurö selap pan pitring tauaan omën selap Yutia yangerakaanre Yerusalem kakaanre i kaö ëöök Taiaare Saiton ka pöteparëaan narö pit pourö wa top ëa. ¹⁸Omën pörö pit Yesuuk ngönën ök maan kat wiire pitëm yau-manöt won wasö pël ëëpënëak sa. Pël ëën Yesuuk omën urmerarö pitëk wëauröeta ompyaö mowesa. ¹⁹Pël ëën omën pourö pit itaangkën weëre kosangö pim naëaan sëen ompyaö sëpën seëa pöt itenak pitta ompyaö sëpënëak kent ëën piik morring ngëen elmëëpënëak ök ëa.

**Ërëpsawiarëng wëautere yaköm ë
sak wëauta ngönte**

(Matiu 5:1-12)

²⁰Yesu pi pim ruuröen iteneë epël mëëa. “Omnant wonörö ar Anutuuk wa ngaöök yanimë. Pötaanök ërëpërëp ëënëët.

²¹“Omën peene këen ëeim wëaurö ar ënëmak kep ëënëët. Pötaan ërëpërëp ëënëët.

“Omën peene ingre këlël aim wëaurö ar ënëmak söm anëët. Pötaan ërëpërëp ëënëët.

²²“Ënëmak omnarö pit arën Omën Këep nemorö pël niak nga elniak kasëng nimampnaat. Pël ëak ngön utpet niak arim yapinöt utpet pan wesak niapnaat. Pël ëën ar pöten ërëpërëp ëënëët. ²³Ngaan pitëm ëarö tektek ngön yaauröen pil elmëaurö. Pötaanök pit ar pël yaalniin pöt, ‘Ënëmak kutömweriaan kangut kësang önaat,’ pël wesëë ya kë sak ërëpërëpring tan urön.

²⁴“En monere urömaringörö ar omnant weimaurö, yakömpe. Ar kutömweri kaalak munt nant naöngan.

²⁵“Kaömp nak kepring wakaimaurö, yakömpe. Ar kēen eim önēet.

“Söm aim wakaimaurö, yakömpe. Ar ingre ya ilak aim önēet.

²⁶“Omēn peene omnaröak arim yapinöt ping wesak yaurö, yakömpe. Ngaan arim ëaröak tektek ngön kaarkaar yauröen tapël elmëa.”

Kööre tokörö lup sant yaalmëauta ngönte

(Matiu 5:38-48)

²⁷“Nem ngönte kat yawiaurö arēn ök niamaan. Arimēen kööre tok yaalniaurö lup sant elmēen. Utpet yaalni-aurö ompyaö elmēen. ²⁸Omēn ar utpet niwasëpënëak ngön yaurö Anutuuk ompyaö mowasëpnaan kimang man. En arimēen ökre was yaalniauröaan Anutuun kimang man. ²⁹Omēn nampök kerēm nentak yanimöön pöt nenteta nimööpnaan mowasum. Ulpēen rangkep yeön pöt iripön nga elmëenganok. ³⁰Namp niin omēn nantön kimang niaan mamp. Nampök niikaan wa ëp ëen kaalak nimpënëak ke urak manganok. ³¹Ar omnaröak omnant elniipënëak kent kön yawi pipël arökta pitëmēen elmēen.

³²“Arim kar lup sant yaalniaurö kangiir lup sant elmēenē pöt pangk naëpan. Omēn saunaringörö pitta lup sant tapël elmë yaë. ³³En omēn ompyaö yaalniaurö kangiir ompyaö elmēenē pöt pangk naëpan. Omēn saunaringörö pitta ompyaö tapël elmë yaë. ³⁴En ar omnarö kangut nimpënaak pël wesak omnant mampunē pöt pangk naëpan. Omēn saunaringörö pitta omnarö kangiir tapël mampënaak pël wesak omnant men yaë.

³⁵Ar pöt, arimēen kööre tok yaalniaurö lup sant elmëak ompyaö elmēen. Ar omnarö omēn kangutēen kön wiak mengkanok. Pël ëenē pötak kangut kaö

pan wak Anutu Ngaarëkepë ru sënëet. Pöt pi omēn pimēen yowe nemaan yaaöre utpet yaalmëa pöröaan kësangēn yaaup. Ar Anutuu ru sënë pötaan pim ök tapël omnarö elmēen. ³⁶Arim pepapök yaköm yaalni tapël arta yaköm elmēen.”

Ngön ë pet yairauröa yaë pöta ngönte

(Matiu 7:1-5)

³⁷“Ar omnarö kom ëak ngön ë pet yairaupë yaë pöl ëenganok. Pël ëenē pöt Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl naalniipan. Ar omnarö ngön ë pet yairaupë yaë pöl könöm mangkanok. Pël ëenē pöt Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl könöm naningkēn ëëpnaat. Ar omnaröa saunatë kangut kërë moolan. Pël ëenē pöt Anutuuk arimotë kangut kërë nuulapnaat. ³⁸Ar omnarö kësangēn yaalmēen Anutuuk ar tapël elniipnaat. Pöt arim ëenē pöt il wesak kësang panë wesak wa top elniipnaat. Pöta ök omnaröen elmēenē pöt Anutuukta ar elniipnaat.”

³⁹Pël mëak Yesu pi yal menak watepang ngön nent epël mëea. “Omēn it il tēa naar piarip yok pangk namp-namp mësak sëpën ma? Won, pël naëpan. Piarip pouwaar kanö wiaan saarëak së parë orööpnaat. ⁴⁰Runga pep kaatak nampök pim pepap il newaspan. Pi omnant ewat sa pet irak pim pepapë ök sëpnaat. ⁴¹Ni tol ëenak nim karipë itöök ulöl kotten iteneëak nimtëöökë këra elten kön nawiin yaën? ⁴²Nimtëöök om wiaan ni tol ëak karipön epël maan pangk ëëpën? ‘Ngöntöp, ni kat newiin ne nim itöök ulöl wia pipët niömaan.’ Kaar omnamp, ni nimtë itöök këra elte wia pipët wakök nim karipë itöök ulöl wia pipët wëen pangk ëëpnaat.”

Këraatë songönte

(Matiu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³“Këra ompyaumentëk ulöp utpetarö nautpan. En këra utpetementëk ulöp

ompyaurö nautpan. ⁴⁴Këraamenti songönte ulöpöröak war yewas. Wëleri ëer nautpan. Ën rakësaöök kasu nautpan. ⁴⁵Omën ompyaup pi pim lupmeri kön ompyaut wieëa. Pötaanök omnant ompyaö yaë. Ën omën utpetap pim lupmeri kön utpetat wieëa. Pötaanök pi utpetat yaë. Omën namp ke nentere nent pim lupmeri peö ëak wë pöt këmtak war yewas.”

Ka ök yarëauta songön nentepar wia

(Matiu 7:24-27)

⁴⁶“Oröp ëen, ‘Tenim Aköp,’ pël ye-neemak nem ngönte kat nawiin ëeim? ⁴⁷Omën nem naë wais ngönte kat wiak nem këm ngön ngar öpna pipopön omën eptak ök ëen ar ëwat sënëen. ⁴⁸Omën pipop pi omën ka weit ök rëaupë ököp. Omën pöp pi pim kaat ök rëepënëak wap waliit ilak pongön tëak wes mëen nge-maan yang menak taintaë wesa. Pël ëen kopi akunaöök i nga urak tööl noolaan ëa. Pöt omën pöp pi taintaë pan wesak ök rëa. Pötaanök kosang ëa. ⁴⁹Ën omën nem ngönte kat wiak ngar naön ëëpna pipopön omën kaat mangkimangki ök rëa pöpëel ök ëëmaan. Omën pöp pi ka wapöt taë newasën ëa. Pötaanök kopi akunaöök i nga urak tööl olaan yangerak ngentiak utpet pan ëa.”

Yesuuk Rom nga omnaröa wotöököpë inëenëp ompyaö mowesa

(Matiu 8:5-13)

7 Yesu pi ngön pöt omnaröen ök më pet irak Kapaneam kak së oröa. ²Pörek Rom nga omnaröa wotöök nampë inëen namp yauman kaö pan yeem wel wiipënëak ëa. Wotöököp piin kent yaaup. ³Pël ëen wotöököp pi Yesu pim yaauten kat wiak Yuta kaö narö pi koirak waisën pim inëen ruup ompyaö mowasëpënëak wes momëa. ⁴Pël ëen pit Yesuu naë së oröak kosang wesak epël mëëa. “Omën pöp ompyaö yaaup. Pö-

taanök ni kaamök elmë. ⁵Pi tiar Yuta omnarö lup sant elniak tiarim ngönën tupët ök rëaup.” ⁶Pël maan Yesu pitring së kaata temanöm yesën nga wotöököp pim kar narö epël ök mapënëak wes mëen sa. “Aköp mosëp. Ne ompyaup talte ni nem kaatak waisum? ⁷Ne nemtëen kön wiin pangk naën ëen nim ngësël waisumataan pomp yeë. Pötaanök ni om pirek wë këm pëentak aan nem inëen ruup ompyaö sëp. ⁸Ne omën isauröa ikanöök inëen yaaup. Ën nem iri nga omnarö wë. Pötaanök nook nampön, ‘Së,’ maan sëpnaat, nampön, ‘Wais,’ maan waisëpnaat, ën nampön, ‘Pël ë,’ maan pël ëëpnaat. Pötaanök nim naë weëre kosang wieëaup pöten ne kön wiin ni maan nem inëen ruup yok pangk ompyaö sëpnaat.” ⁹Pël maan Yesu pi kat wiak yaan sak kaip ti omën pim ënëm yesa pöröen epël mëëa. “Ne ök niamaan. Israel omnarö arim naë kön wi kosang yewesa epël nent nokoirën ë yeë.” ¹⁰Pël maan nga wotöököpë karurö pit kaalak kaatak së itaangkën inëen ruup ompyaö sak wëa.

Yesuuk yokot namp weletakaan wal ë moulmëa

¹¹Wë akun nentak Yesu pi ka nenta yapinte Nain pörökë yesën pim ruuröaring omën kësang pan piiring sa. ¹²Pël ëen kak temanöm yesën öng kapir namp pim yokot kopëtap wëa pël ëëëaup wel wiin yang kel weerëpënëak omën pourö wak kakaan kan kourak koirä. ¹³Pël ëak Yesu pi öng pöpön itenak yaköm ëen epël mëëa. “Ing angan.” ¹⁴Pël mëak naë së umkekët mor wëen wak sa pörö leng ëak tauaan epël mëëa. “Yokot epop, ni wal ëëmëak yeniak.” ¹⁵Pël ök maan welap wal ëak ngön ëa. Pël ëen Yesuuk pim ëlëpring öpënëak mëëa. ¹⁶Pël ëen omnarö pöten itenak kas ëen Anutuun yaya mëak epël mëëa. “Tektek ngön yaaö kaö namp peene tiarim tekrak yaarö.” Pël

yemaan naröak epël mëä. “Anutu pim omnarö kaamök elniipënëak yewais.”
¹⁷ Pël èen Yesu pim ëa pöta ngönte Yutia yang pour pangk èen yang naë wieëa pötë sa.

Sonök Yesuu ngësë ru naar wes mëa
(Matiu 11:2-19)

¹⁸ Sonë ruurö pit Sonön Yesuu ëa pöta ngönte ök mëä. ¹⁹ Pël maan Son pi ru naar ngön maan sëen Aköpön epël pëlpël mapënëak wes mëä. “Waisëpënëak aan kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor ön?”
²⁰ Pël mëak wes mëen omën pöaar Yesuu naë së oröak epël mëä. “Son i yamëaup puuk niin epël pëel nianëak wes yanimë. ‘Waisëpënëak aan kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor ön?’”

²¹ Akun pötak Yesu pi omën yauman ke nentere nent yaaurö ompyaö mowasöore omën urmeraröaring wëaurö urmerarö waö ë momëere omën it il tëaurö it nganga mowasö pël ëeim wëa. ²² Pël èen omën pöaar së ök maan Yesuuk kangiiir epël mëä. “Arip së Sonön omnant arpim itaampöore kat wi yeë epotön ök man. It ngaapörö it nganga së, ing il tëaurö ompyaö sak kan ë, kësë ëaurö ompyaö së, katun yaaurö kat nganga së, welarö wal ë ulmë, ngöntök yaaurö ngön ompyaut ök maan kat wi, pël yeë epotön ök man.
²³ Omën namp nemëen yak pim kön wi kosang yewesaut irikor naën yaë pipop ërëpërep ëepnaap.”

²⁴ Pël maan omën Sonë wes mëa pöaar yesën Yesuuk omnaröen Sonë songönte epël mëä. “Ar ngaan yang omën wonrek kalaö naö kent möön sak waisak yaëen itaampunëak saurö ma? Won, Son pi pöta ök won. ²⁵ Ma omën ulpëen ke nalëp mëäo nampön itaampunëak saurö ma? Won, omën ulpëen ke nalörö

mëa pörö omnant kësangring omën omp aköröa ka ompyautë wë. Son pi ulpëen ke nalörö namëënëp. ²⁶ Ma ar omën ke tolëëlëpön itaampunëak saurö? Ar tektek ngön yaaö nampön itaampunëak saurö ma? Ar yok pël ëan. Ne ök niamaan. Pi tektek ngön yaaö tapöpök pim ya yamëngka pötök tektek ngön yaaö muntaröa ya yamëngkaut il yemowas. ²⁷ Omën pöpëenök ngönëntak epël retëng ëa.

‘Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mëen nimëen wet rapnaat.

Puuk nim kanö ningësëpnaat.’

²⁸ Ne ök niamaan. Son puuk yangerakë omën pourö il yemowas. Pël ëaap omën Anutuuk wa ngaöök yamë pöröak pi il yemowas. Pitëm naëaan koturöakta pi il yemowas.” ²⁹ Omën yaapöröere takis yewaurö pit makre ku mëak epël mëä. “Mak, Anutu pi ompyaö yaaup.” Pöt Sonök wet rëak pit i momëa. Pötaanök pël mëä. ³⁰ Ën Parisi ngönën omnaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit Sonök i momëepnaaten kaaö yeem Anutuu kan ompyaö pet yaalmë pö kasëng mena.

³¹ Pit pël yaëen Yesuuk epël mëä. “Ne ar akun eptak wëauröen oröp nentak ök elniim? Ar talöröa ökörö? ³² Ar rungaaröa ökörö. Rungaarö pit ka tomök ngasam yeem neneren epël yema. ‘Ten intö tang yamöön ar tan naurön yeë.

Ten ingre tan yaan ar ingre ya ilak naën yeë.’

³³ Ar tapël yaaurö. Son i yamëaup pi wais wain i nanën wë akun nantë kaömp ngës olëak wëen ar piin, ‘Pi urmerapring wë,’ pël aiman. ³⁴ Ën peene Omën Këep ne wais iire kaömp yenën ar epël aim. ‘Iteneë. Omën epop wain iire kaömp kaö yenëp. Pi takis yewaöre saun omnaröa karip,’ pël aim. ³⁵ Pël ëaap Anutu pim ëwat pöt arim naë wieëanëen ar tenip sant elnian tapön.”

Öng utpet nampök Yesuu ingesiarë i köp nga kamp nent lë momëa

³⁶ Parisi ngönën omën nampök Yesu piiring kaömp nempënëak yas maan pim kaata kakaati sê kaömp yenem wëa. ³⁷ Pël ëën kak pörek öng utpet namp Yesu Parisi omnampë kaatak kaömp yenem wë pöt kat wiak i köp nga kamp nent kep ompyautaring wak sa. ³⁸ Pël ëak Yesuu kasngaël sê pim ingrak tauëë ing ëa. Pël ëën ing lelapöt pim ingesiarë ngentiin pim kepön ëptak kol mowesak ingesiar tot nak i köp nga kamp pöt lë momëa. ³⁹ Pël yaëën Parisi omën Yesuun yas mëëa pöp itenak kön epël wia. “Pi tektek ngön yaaö namp ëanëën öng epopë songönten ëwat ëan tapön. Öng epop saun öngöp.” ⁴⁰ Pël kön yawiin Yesu pim kön pöt itenak epël mëëa. “Saimon, ne ngön nent ök niamaan kat wi.” Maan Saimonök epël mëëa. “Rë yanuulaup, ök a.” ⁴¹ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Omën naar piarpim sum kangit wiaapnaat. Namp 500 kina, namp 50 kina. ⁴² Piarip sum pöt kangiir mampënaat pangk naën ëa. Pël ëën mon pepap piarpim kangiir mampëna pöt sêp mowesa. Ni kön wiin omën pöaarëkaan talëpök mon pepapön lup sant elmëëpën?” ⁴³ Pël maan Saimonök epël mëëa. “Ne omën sum kangit selap sêp mowesa pöpön kön yawi.” Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni pangk yaan.” ⁴⁴ Pël mëak kaip ti öngöpön itneë Saimonön epël mëëa. “Ni öng epopön itenaaan ma? Ne nim kaatak waisën ni ingesiar iirömaan iit nenangkën. Pël ëën öng epop pim ing lelapatak nem ingesiar i neirak kepön ëptak kol yewas. ⁴⁵ Ne waisën ni sant elnëak tot nenenën ëaup. Pël ëën öng epopök nem ingesiar tot yen. ⁴⁶ Ni nem kepön ëptak iit wa nenemëën yaëën öng epopök ingesiarë i köp nga kampët wa yenemë. ⁴⁷ Pötaanök öng epopë lup sant kësang

yaalnë pöta songönte ök niamaan. Pim utpetat kësang pan pötë kangut kërë moolëaut. Namp pi nook pim saun kotta kangit kërë moolëma pöt pim lup santeta kot tapël elnëëpnaat.” ⁴⁸ Pël mëak Yesu pi öngöpön epël mëëa. “Nim saunatë kangut kërë niolëaut.” ⁴⁹ Pël yemaan omën piiring kaömp neim wëaurö pit kön epël wesa. “Saunatë kangut yakërë epop pi omën ke tolëëlëp?” ⁵⁰ Pël ëën Yesuuk öngöpön epël mëëa. “Nimtë neen kön wi kosang yewesautak utpetetakaan yaniö. Pötaanök ya kë sak sê öm.”

Öng narö Yesuu ënëm sa

8 Akun kot nent won sëën rangkël Yesu pi ka kotre kaö poutë ngön ompyaut ök mëak Anutuuk wa ngaöök nimëëpna pöta ngönte ök maö yesën pim ru 12 pöröeta piiring sa. ² Pël yaëën öng narö Yesuu ngaanëër urmerarö pitëkaan waö ë mëëre yauman ompyaö mowasö ëa pörö pitta Yesuring sa. Namp Maria Matala kakaanëp urmerarö 7 ëak waö ë momëa pöp. ³ Namp Soana ngarangk namp Susa Erotë kaatak wëaup pim öngöp. Ën namp Susana piporöere öng munt narö pit Yesuring yesem Yesure rurö sumre omnant kaamök elmë sa.

Omnant öpöt yaak yoolëauta ngönte

(*Matiu 13:1-9; Maak 4:1-9*)

⁴ Ka poutëaan omën selap pan sê wa top ëën Yesuuk watepang ngön nent epël ök mëëa. ⁵ “Omën nampök pim yaak omnant öpöt olëa. Pël ëën nant kamtaöök ngentiin omnaröak kan sê waisö yeem ing mësak pötöp rep olaan intöröak wa na. ⁶ Ën nant këlöökë ngaarëk ngentia. Pël ëaut oröak yang kolapët won ëën umön rëa. ⁷ Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëa. ⁸ Ën nantökëër yang kolaptak olëa. Pël ëën pötökëër aprak kë kësang pan, kengk nemorëët 100, nemorëët 100 pël

uta.” Yesu pi pël mëak ngön ëak epël mëëa. “Katrिंगpök ngön epët kat wiip.”

**Yesu pim watepang
mëëauta songönte**

(*Matiu 13:10-17; Maak 4:10-12*)

⁹Pël maan ruuröak Yesu pim watepang ngön pöta songönten pëël mëëa. ¹⁰Pëël maan Yesuuk epël mëëa. “Anutu pimtök wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëep pöta songönte arënökëër pet yaalni. Ën omën muntarö pit pöta songönte kat wiipanëak watepang ngön ök yak. Pit Anutuu naë rë olaan pitëm saunatë kangut kère olapan itöök itaampënaatak këeten yok pangk itnaampan ma katëepök kat wiipnaatak songönten këëkë kön nawiipan.”

**Omnant öpötëen watepang
ngön ëa pöta songönte**

(*Matiu 13:18-23; Maak 4:13-20*)

¹¹“Watepang ngön niak pöta këët epët. Anutu pim ngöntak omnant öpöt yoolak pötë ök yaë. ¹²Omnant öpöt kamtaöök ngentia pötë ökörö, omën narö ngönën kat wiak Anutuun kön wi kosang wasën utpetetakaan moöpanëak Setenök pitëm lupötëaan wa yemoola. ¹³Ën öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö, omën narö ngönte kat wiak ërëpsawi ëak öpnaat. Pitëm lupötë misën il natëen. Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëen morököt oröön wil këlök ëëpnaat. ¹⁴Ën öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö, omën narö ngönën kat wiipnaatak wë koröpöökë omnantön kön selap ëëre monere urömen kentre kaur ëëre omën munt nantön war ë pël yaëen pötök ngep elmëen ngönën këët mos ëëpnaat. ¹⁵Ën öpöt yang kolaptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak lupöt ompyaö wesak wak wëen pitëm wëwëatë kë ompyaut koirëpnaarö.”

**Esuwes mangiak ëlëep
yawiauta ngönte**

(*Maak 4:21-25*)

¹⁶“Omnarö esuwes mangiak kapita öngpök mëëre urta ikanöök wi pël naëngan. Ngaarëk wesirën ëwa ëaan omën kakaati waisëpnaarö ëwa pöön itaampnaat. ¹⁷Omën ëlëep wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. Ën ngep ëen wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëen omnarö itaampnaat. ¹⁸Ar nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Omën namp Anutuuk ngön ompyaö lup nant mangkën ompyaö wesak öpna pöp muntat kësang wesak mampnaat. Ën namp naön wë wak wë wes öpna pöt wa ëp ëëpnaat.”

Yesure ëltre nang pitëm ngönte

(*Matiu 12:46-50; Maak 3:31-35*)

¹⁹Akun nentak Yesuu ëltre nang pit Yesuun itaampënëak sa. Pël ëen omnarö kësang pan peö ëen pit om pëlëër wëa. ²⁰Pël ëen omën nampök epël mëëa. “Nim ëltre nang niin itaampënëak wais tomök wë.” ²¹Maan kangiir epël mëëa. “Omën Anutuu ngönöt kat wiak ënëm yaë piporö nem ëltre nangarö pël yaë.”

**Yesuuk kent kaöaöön
nga maan leng ëa**

(*Matiu 8:23-27; Maak 4:35-41*)

²²Kët nentak Yesure pim ruurö pit wang naöök ilëak pitën epël mëëa. “Tiar i kaö olëak ëngk komuntakël sëpa.” Pël mëak sa. ²³Yesem Yesu pi itkaan ëen ka ura. Pël ëen kent nempel möön i kaö maat wangaöök ilaan utpet ëak i kaöök ilapënëak ëa. ²⁴Pël ëen pit Yesuu naë së it moilak epël mëëa. “Rë yanuu laup, tiar kö sëpenëak yeë.” Pël maan pi wal ëak kentööre kaö maatön nga maan kentö leng ëen kaö maat wiap sa. ²⁵Pël ëen pitën epël mëëa. “Ar oröpmorëen neen kön wi kosang nenewasën yeë?”

Pël maan pit yaan sak kas äak neneren epël mëä. “Omën epop tal namp apen? Puuk kentre kaö ma pöteparën nga maan pim ngönte ngar yeöp.”

**Yesuuk omën kaökaö yaaö
nampökaan urmerarö waö ë mëä**

(*Matiu 8:28-34; Maak 5:1-20*)

²⁶I kaö olëak sê Kalili ëngk komuntakël Kekesa yangerak sê oröa. ²⁷Pël äak pörek wangaö leng ë ulmëak wëen ka pöökaan omën namp pitëm naë sa. Omën pöp pim lupmeri urmerarö wëen akun wali yool wakaimaup. Akun wali urmer pörö omën pöpök taintaë wakaima. Pël äaan omnaröak kët poutë ngarangk këëkë elmëeimeë wii weitring wii motëeima. Pël äaap omën pöp pi wii pötta wil moolaima. Pël äak urmer pöröak omnamp mësak omën wonrekë seima. Pi kakaati ka naurönöp, omën yangaöök pëen wëaup. ²⁸Omën pöpök Yesuun itenak merëk mëak pim ingesiarë sê ngentiak epël mëä. “Yesu ni Anutu Ngaarëk panëöpë Ruup. Ni ne tol elnëem? Ne këlängön nangkanëak kimang yeniak.” ²⁹Pöt Yesuuk urmeraröen ngön ök maan orööpënëak yeem urmeraröak ngön pil mëä. ³⁰Pël ëen Yesuuk pim yapinten pëel maan epël mëä. “Nem yapinte Selap.” Pöt urmer selap piik ilëak wakaima pötaanök. ³¹Pël ëen urmer pöröak Yesuun ngön äak epël kimang mëä. “Ni ten es parëaöökël waö ë nimëengan.” ³²Yang pörek tangitak pol narö kësang lupönöök wëa. Pël ëen urmerarö pit es pariaöökël sëpanëak kas ëen Yesuun ke urak epël kimang mëä. “Ni ten om wes nimëen polöröa öngpök ilenaan sën.” Pël maan Yesuuk kuure mak mëä. ³³Pël ëen urmerarö pit omën pöpökaan oröak sê polöröak ilëa. Pël ëen polörö pöömpö sê parëaöök oröak sê i kaöök ilëak i nak wel wia.

³⁴Pël ëen pol ngarangkörö pit itenak kas sê ngön pöt ök maan kaare yang pörekë omën wëaurö pangk ë pet ira. ³⁵Pël ëen omnarö pit pöten itaampënëak Yesuu naë sê itaangkën omën urmerarö piikaan oröak sa pöp könö koirak poë koröp urak Yesuu naë wel aisëaan pit itenak kas ëa. ³⁶Pël ëen omën pöten itena pöröak Yesuu omën urmerarö lupmeri wakaimaup ompyaö mowesa pöta ngönte omnaröen ök mëä. ³⁷Pël ëen Kekesa yang pörekë omën pörö pim ëa pöten kas ëen Yesu pi pitëm yanger sëp wesak sëpënëak maan kaalak wangaöök ilëa. ³⁸Pël yaëen omën urmerarö piikaan waö ë momëa pöpök Yesuring sëpënëak ke urak kimang mëä. Pël ëen Yesuuk kaalak wes mëak epël mëä. ³⁹“Nim kak sê omnaröen Anutuu nim naë retëng kaö elniak sant yaniwas pipta ngönte ök mam.” Pël maan omën pöp pim kak sê omën pörek wëauröen Yesuuk pim elmëa pöt pout ök maima.

**Yesuuk öng namp ompyaö
mowesak Sairasë koontup
weletekaan wal ë moulmëä**

(*Matiu 9:18-26; Maak 5:21-43*)

⁴⁰Omnarö pit Yesu kaalak sëpënëak yaëen kor wëen sê oröön omën pourö wa top äak ërëpsawi elmëa. ⁴¹Pël ëen ngönën tupta ngarangk namp Sairas pi Yesuu naë sê pim ingrak tok oriak kosang wesak kimang epël mëä. “Ni nem kaatak wais,” pël mëä. ⁴²Omën pöp pim koont kopëtap krismaki 12 äak saup wëa pöp yauman kaö pan wel wiipënëak yeäa.

Yesu piiring yesën öngre omp kësang pan pi il mowaria. ⁴³Pël ëen pitëm tekrak öng namp öng yauman ëeim wëen krismaki 12 äak saup wëa. Pël yaëen rotaaröakta kaamök elmëen pangk naën ëa. ⁴⁴Öng pöp Yesuu kasngaë sê pim mores ulpëenëpök mësel elmëen tapëtakëer won sa. ⁴⁵Pël yaëen Yesu kat

men ëak pël mëëa. “Talëpök mësël yaalnë?” Pël maan pit wonwon yemaan Pitaak epël mëëa. “Kaöap, omnarö tetang menak wëep naröak mësël yaalniip oröpmorëen yaan?” ⁴⁶ Maan Yesuuk epël mëëa. “Won, omën nampök mësël elnëen nem weëre kosang nant piik yesën kat men yeë.” ⁴⁷ Pël maan öng-pöp pi itaangkën pim songönte tekeri yewasën reireë urak Yesuu naë së pim ingrak tok oriak omnaröa itöök pim yaumanta songöntere mësël ëlmëak teëntom ompyaö sa pöta ngönte war wesak ök mëëa. ⁴⁸ Pël ëen Yesuuk epël mëëa. “Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak öm.”

⁴⁹ Pi pël yamëem taprek om wëen omën namp ngarangkëpë kaatakaan së ngarangkëpön epël mëëa. “Nim koontup wel wiaarek këpök rë yauulaup koirak waisngan.” ⁵⁰ Pël maan Yesu pi ngön pöt kat wiak kangiir ngarangkëpön epël mëëa. “Ni kon selap ëenganëp om kön wi kosang newas. Pël ëen nim koontup ompyaö sëpnaan.” ⁵¹ Pël mëak kaatak së oröak omën muntaröen kakaati sëpanëak nga mëak Pitaare Sonre Sem-sre koontupë ëlre pepaar pitëmënt pi-iring koontupë wieëaurekë sa. ⁵² Pël ëak öngre ompörö koontupëen ingre ya ilak kësang yaan Yesuuk epël mëëa. “Ar ing angan. Koontup pi wel nawiin om ka ura.” ⁵³ Pël maan pit wel yaap wiaup pël kön wiak söm ëa. ⁵⁴ Pël yaëen Yesu pi koontupë moresi wak epël mëëa. “Koontup aë, ni wal ë.” ⁵⁵ Maan pim könöp kaalak së ilaan tapëtakëer teëntom wal ëa. Pël ëen kaömp mam-pënëak ök mëëa. ⁵⁶ Pël ëen ëlre pepaar pöten itenak yaan panë sa. Pël yaëen Yesuuk omën oröa pöta ngönte omnaröen mepanëak nga mëëa.

Yesuuk pim ru 12 pöröen ya ngön mëëa

(Matiu 10:5-15; Maak 6:7-13)

9 Yesu pim ru 12 pöröen yas maan sëen urmerarö waö ë momëere yauman yaaurö ompyaö mowasö pël ëëpënëak weëre kosang mena. ² Pël ëak Anutuuk wa ngaöök nimëak wë pël maöre yaumanörö ompyaö mowasö pël ëëpënëak pit wes momëa. ³ Wes momëëpënëak yeem epël ngan rë mena. “Ar kan kourakë omnant wak senganok. Sungkörere kërre kaömpre monere pötring ulpëen naar wak senganok. ⁴ Kak nerek së oröak ka ilanë piptak pëen wë olëak sën. ⁵ Nerek së oröön pit ka naningkën ëen pöt ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt kërë ka pöök moolan.” ⁶ Pël maan sa. Pël ëak ka poutë yesem ngönën ök maö yauman omnarö ompyaö mowasö pël ë sa.

Erot pi Yesuu ngönte kat wia

(Matiu 14:1-2; Maak 6:14-29)

⁷ Omën omp ak Erot pi Yesuu omnant yaaö pötön kat wiak ëngk ma e wesa. Pöt omën naröak Yesuun Sonök weletakaan wal ëak wë yaë pël mëëa pötaanök. ⁸ Ën naröak tapël, “Eliak oröak yaë koröp,” yemaan naröak, “Tektek ngön yaaö ngan wakaimauröakaan nampök wal ëak yaë koröp,” pël mëëa. ⁹ Pël yemaan Erot pi epël mëëa. “Son pöp nook maan ngernger ilauppe. Talëpök yaauten ne kat yawi?” Pël mëak Yesuun itaampënëak kent elmëa.

Yesuuk omp 5000 ëak kaömp mena

(Matiu 14:13-21; Maak 6:30-44; Son 6:1-13)

¹⁰ Yesu ngön yaaö pim wes mëa pörö pit ya nga im olëak kaalak sa. Pël ëak pitëm ya mëmpöore omnant ë ima pötön ök mëëa. Pël ëen pit koirak kak pörek

söp wesak ka nenta yapinte Pesaita pörek sê pitëmënt öpënëak sa. ¹¹ Pël één omnarö pöten kat wiak kaalak pim ënëm sê oröön Yesu pitën itenak ngöntre kar elmëak Anutuuk wa ngaöök nimëak wë pöta ngönte ök mëak yaumanringörö ompyaö mowesa. ¹² Pël ëeim wëen wiap kanök këtëp yeilaan ru 12 pörö pim naë sê epël mëëa. “Tiar omën wonrek wë. Pötaanök ni omnaröen maan repak yang eprek ka wieëautë sê kaare kaömp koirëp.” ¹³ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Arök kaömp meneë.” Maan pit epël mëëa. “Tenim naë kaömp selap won, kaömp mor nas ën i kaö imën kopët naar pël ëak wia. Ma ten kak sê omën selap eporöa kaömp nant sum ëënëak yaan ma?” ¹⁴ Ompörö selap pan 5000. Pötaanök pël mëëa. Pël maan Yesuuk pitën epël ök mëëa. “Ar omnaröen ök maan pit kom ëak rongan 50 50 pël wel aisap.” ¹⁵ Pël maan ruurö pit pël elmëen omën pourö wel aisëa. ¹⁶ Pël één Yesu pi kaömp mor nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö kom ë mampënëak ruurö mena. ¹⁷ Pël één omën pourö nak kep ëak kaut olaan ruurö wak kër 12 pötë waulön peö ëa.

Pitaak Yesuun Kristo mëëa

(Matiu 16:13-19; Maak 8:27-29)

¹⁸ Akun nentak Yesu pi pimtë ruuröaring pëen wë kimang ya mëna. Pël ëak pitën epël mëak pëël mëëa. “Omnarö neen talëp aim?” ¹⁹ Pël maan pit kangiir epël mëëa. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël aim. Ën naröak pöt, ‘Elia,’ pël yaan naröak, ‘Tektek ngön yaaö ngaan wakaimauröakaan nampök wal ëa,’ pël aim.” ²⁰ Maan Yesuuk epël mëëa. “Ën arimtok pöt talëp aim?” Pël maan Pitaak kangiir epël mëëa. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niaup.”

Yesu pi pimtë wel wiak wal ëëpna ngönte ök mëëa

(Matiu 16:20-28; Maak 8:30-9:1)

²¹ Pël maan Yesuuk pitën Pitaë ngön mëëa pöt omnaröen ök mepanëak nga mëëa. ²² Pël mëak yal menak epël mëëa. “Omën Këëp ne wë ënëmak këëmre këlangön kësang kat wiire ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit kasëng nemenak nemëngkën wel wiak akun nentepar nent kaalak wal ëëmaap.”

²³ Pël mëak omën pouröen nent epël mëëa. “Namp pi nem ënëm elnëëpënëak pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër kët poutë waalak nem ënëm ëëp. ²⁴ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëen yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö orö morëëpnaat. ²⁵ Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëen pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëen omën pötök tolëël kaamök elmëëpën? Pël naëpan. ²⁶ Namp pi nemëntre nem ngönëntaan omnaröa ëöetak ëö ëëpna pöp ënëmak Omën Këëp ne nem Pepapre ngëëngk enselöröaring pitëm ëwaat nem rangk elaan nem kutöm ëwaöring oröak piin kaaö elmëëmaap. ²⁷ Ne yaap niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawiin om wëen Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt yaaröön itaampun sa.”

Yesu pi möönre koröp maim wa

(Matiu 17:1-13; Maak 9:2-13)

²⁸ Yesu pi ngön pöt mëak wë kët 8 ëak won sëen Pitaare Sonre Semsre pël ëak pit koirak Anutuun ök mapënëak rosir naöökë sa. ²⁹ Pël ëak ök yemaan ë kosaö maim koröp oröön ulpëenëpta kölam panë tëen ëwa elmëa. ³⁰ Pël één omën naar oröak piiring ngönngön ëa

yapintepar Mosesre Elia. ³¹ Piarip kutöm ëwaöring oröak wë Yesu pi Anutuu yaö mëäa pöl Yerusalem kak së wel wiipna pöta ngönte piiring aim ³² wëen Pitaare karaar pit kakom pan yaëenak ke urak it nganga sak itaangkën Yesuu ëwaö wiaan omën pöaar piiring tauaan itena. ³³ Pël ëen piarip Yesu wil moulmëak sëpënëak yaëen Pita pi köpël yak Yesuun kön-tak epël mëäa. “Kaöap, ten eprek wëen ompyaö yaë. Pötaanök ten ka kot nentepar nent ëak ök renaan, nent nimëen, nent Mosesëen, nent Eliaëen ëak.” ³⁴ Pël yemaan tapët pöt uröam nempel iri kaka elmëen pit kas ëa. ³⁵ Pël ëen uröam pömpelë öngpökaan ngön epël oröa. “Epop nem Ruup, piin yaö mëäaup. Pötaanök ar pim ngönte kat wiin.” ³⁶ Pël ëen pit ngön pöt kat wieë itaangkën Yesu pimënt tauaan itena. Pël ëak pit omnant pitëm itaampööre kat wi ëa pöt tapë-takëer omnaröen ök nemaan om yak wesak wakaima.

**Yesuuk yokot namp urmerap
piik wëen waö ë momëa**

(Matiu 17:14-21; Maak 9:14-29)

³⁷ Ëlpam walën rosiraöökaan nge-maan omën kësang pan Yesu kan kourak koirä. ³⁸ Pël ëak omën pöröa tekraakaan nampök epël mëäa. “Rë yanuulaup, ni nem yokotupön itempëek yak kosang wesak kimang yeniak. Pi kopëtapök yaë pötaanök. ³⁹ Urmerapök pi taintaë wak wëen këlël aim wë. Pël ëak pöpök pi kutpat ë moolaan ngentiak ing elre mor el ëak wieë kepeep yangësem wiaakë yaë. Pël ëen këlangön panë yemengkem wil nemoulmëen yaëen ⁴⁰ nim ruuröak waö ë momëepënëak kosang wesak kimang maan pitök waö ëen pangk naën ëaut.” ⁴¹ Pël maan Yesuuk epël mëäa. “O kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar lup kosarö. Ar neen kön wi kosang newasën yeem kön wiin akun tolëël ar-ring wë arim könömöt weim öm? Nim

yokotup nem naë wak wais.” ⁴² Maan yokotup wak yesën urmer pöpök kutpat ë moolaan ngentiak ing elre mor el ëak wiaan Yesuuk urmerapön ngön kosang mëak yokotup ompyaö mowesak pim pepap kaalak mena. ⁴³ Pël ëen omnarö Anutuu weëre kosang pöten itenak yaan sa.

**Yesu pi kaalak pim wel
wiipnaata ngönte ök mëäa**

(Matiu 17:22-23; Maak 9:30-32)

Pit Yesuu ëa pöten om kön wieim wëen Yesuuk pim ruuröen yas mëak epël mëäa. ⁴⁴ “Ar ngön epël këkë kat wieë. Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëepna akunet temanöm yes.” ⁴⁵ Yesuuk pit ngön pöta songönten kön wiipanëak ëlëep mowesa. Pël ëen pit ngön pöt kat wiak ëngk ma e ëen pël mapënëak ëak kas ëen sëp wesa.

Kaö sak wëauta ngönte

(Matiu 18:1-5; Maak 9:33-37)

⁴⁶ Ruurö pit, “Tiarim naëaan talëpök kaö sak wë,” pël mëak pitëmënt ngön nga ela. ⁴⁷ Pël yaëen Yesu pi pitëm kön pöten itenak runga kot namp wak pim naë tau ulmëak ⁴⁸ pitëm epël mëäa. “Omën namp nemëen yak runga kot ke epëlëp ompyaö elmëepna pipop ne el-nëepnaat. Ne elnëepna pipop nem wes nemëaup elmëepnaat. Arim tekraakaan namp, ‘Ne irëak wë,’ pël apna pipop pi isak öpnaap.”

**Omën namp arim yaaut utpet
newasën ëëpna pipop arim karip**

(Maak 9:38-40)

⁴⁹ Pël maan Sonök epël mëäa. “Kaöap, ten itaangkën omën namp nim yapintak urmerarö waö ë yamëen itenaut. Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë. Pël ëen tenök pël ëëpanëak kan mowari-aut.” ⁵⁰ Pël maan Yesuuk piin epël mëäa. “Ar kan mowariingan. Omën namp arim

yaat komun naurön äöpna pipop arim karip.”

**Sameria omnaröök
Yesu ka nemangkän ää**

⁵¹ Yesu pi Anutuuk pi koirak kutömw-
eri sēpna pöt temanöm yesēn kosang we-
seēak Yerusalem kakē sēpēnēak mēēa.
⁵² Pēl ääk omēn narō wes mēēn wet
rēak sē Sameria yangerak ka naōök
sē orōak Yesuun kaare omnant kopēta
wasēpēnēak mēēa. ⁵³ Pēl maan omēn
pörō pit Yesu Yerusalem kakē sēpnaat
ēwat wē yak pi sant nemowasēn ää.
⁵⁴ Pēl ēēn Yesuu ruaar Sonre Sems pi-
arip pōten itenak epēl mēēa. “Aköp,
tenip maan kutömweriaan esuwes irē pit
kotöpēn ma?” ⁵⁵ Maan kaip ti nga mēēa.
⁵⁶ Pēl ääk pit kak nerekē sa.

**Yesu enēm äēpenaata ngönte
(Matü 8:19-22)**

⁵⁷ Yesēn kan kourak omēn nampök
epēl mēēa. “Nim yasumēētē ne enēm
elniimaap.” ⁵⁸ Maan Yesuuk epēl mēēa.
“Kent tokörō pit pitēm ka yauraut wia.
En intörō pitta pitēm ka epöt wia. Pēl
äaap Omēn Kēēp nem ka urōma kaat
won.” ⁵⁹ Pēl mēak Yesuuk omēn nampön
epēl mēēa. “Ni nem enēm ä.” Pēl maan
kangiir epēl mēēa. “Aköp, ni yok pangk
kat newiin wet rēak sē nem pepap yang
kel weerum.” ⁶⁰ Maan Yesuuk epēl mēēa.
“Sēp was. Omēn nem ngönte ngaarēk
naön yaaō pörōak yok pangk wel pitēm
karurō yang kel weerēpnaat. En ni pöt
sē Anutuuk wa ngaōök nimēak wē pōta
ngönte ök ma.” ⁶¹ Pēl maan omēn munt
nampök epēl mēēa. “Aköp, ne nim enēm
elniimaaten kent yaē. Pēl äaap ni kat
wiin wet rēak kak sē nem karurō mor
menak waisum.” ⁶² Maan Yesuuk epēl
mēēa. “Omēn namp pi Anutuu yaatak
wē wēwē ngaanten yaköm äēpna pöpök
Anutu pim wa ngaōök mēak wēäō pōta
yaat yok pangk namēman.”

**Yesuuk omēn 70 ääk
ngönēn yaatak wes mēä**

10 Enēmak Aköp pi omēn munt 70
ääk kom ä ulmēak pim enēm
sēpnaal ka kotre kaō poutē naar kak
nerekēēn naar kak nerekēēn pēlpēl ääk
wet rēak wes mēēn sa. ² Wes mēēpēnēak
yeem epēl mēēa. “Ya lupōök kaōmp kē
kēsang pan köp sak wē. Pēl äaap ya
omnaar kopēt. Pōtaanök ar yesem pöt
ya Pepapön kimang man. Pēl ēēn puuk
ya omēn munt narō koirak wes mēēn
kēēt wa rongan äēpnaan. ³ Seē. Yesem
epēl kön wieē. Pol sēpsēp ruurō kent
tokörōa öngpök wē pöl nook ar omnarōa
öngpök wes nimēēn sē önēēn yeē. ⁴ Pō-
taanök monere kēre ing kōrre pöt wak
sēnganok. It wompwomp äēnganēēn kan
kourak yesem omnarō koirak ngōnaak
manganok. ⁵ Ar ka nentak sē ilanē pip-
tak wet rēak epēl man. ‘Anutuuk öngre
omp ka eptakörō mayaap elniip.’ ⁶ Pēl
ēēn ka pōtak omēn mayaap namp wēä
pöt arim mayaap ök mēēa pöt pim naē
orōöpnaat. Won ēēn pöt arim mayaap
pöt arimtē ngēsēl kaip tiak waisēpnaat.
⁷ Ya omnarō pit pitēm ya yamēngkauta
kangiir omnant yok pangk yeō. Pō-
taanök ar ya omnarō arim ka önē pō-
tak pēēn wēēn kaōmpre iire pöt pit
ningkēn pöt yok pangk nēn. Pēl ääk ar ka
paspas äēnganok. ⁸ Kak nerek sē orōön
sant niwesak kaōmp ningkēn pöt nēn.
⁹ Pēl ääk kak pōrekē yauman omnarō
ompyaō mowesak, ‘Anutuuk wa ngaōök
nimēēpēnēak yaē,’ pēl man. ¹⁰ En ar kak
nerek sē orōön pit sant naalniin ēēn
pöt ar ka tomök sē tauēē epēl man.
¹¹ ‘Ar kön wiak “Ten utpet yeē,” pēl
wasēnēēk yak arim ka epōōkaan yangre
ulöl tenim ingötē el menaut kaalak kērē
arimtēēn yanuulak. Pōtaanök ar kēēkē
kön wieē. Anutuuk wa ngaōök nimēēp-
naaten kaaō yeē.’ ¹² Ne niamaan kat
wieē. Nganēēr Sotom kakörō pit utpet

ëeima. Pötaan akun kaöaöök Anutuuk Sotom kakaanörö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ka ke pilötë pörö utpet pan ëen Sotom omnaröa kangut kaö wesak mampnaat.”

Yesuuk ka nantë omën lup kaip natiin ëauröaan yaköm ngön mëä

(Matiu 11:20-24)

¹³“Yakömpe, Korasin omnaröen. Yakömpe, Pesaita omnaröen. Nem retëng weëre kosangöt arim naë elnia pöl Taiiare Saiton omnaröen elmëanëen pit ngaanëer pitëm lupöt kaip tiak ulpëenre poë koröp sinöt ëak ka kosöt kolak pitëm koröpöök wa mëan tapön. ¹⁴Pötaanök wë ënëmak akun kaöaöök Anutuuk Taiiare Saiton omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ar pöt utpet pan ëen pitëm kangut kaö wesak nimpnaat. ¹⁵Ën Kapaneam omnarö, ar kutömweriil isën ma? Won, ar es parëaöök ngemanëët.” ¹⁶Pël mëak Yesuuk pim ruuröen epël mëä. “Arim ngönöt kat wiipna piporö nem ngönte kat wiipnaat. Ar kasëng nimampna piporö ne kasëng nemampnaat. Ne kasëng nemampna piporö wes nemëaupta kasëng mampnaat.”

Ya omën 70 pörö kaalak waisa

¹⁷Omën 70 pörö ya nga im olëak kaalak ërëpsawiarëng së oröak Yesuun epël mëä. “Aköp, ten nim yapintak urmerarö waö elmëen tenim ngönöt kat yawi.” ¹⁸Maan epël mëä. “Ne itaangkën Seten pim weëre kosang won sëen pi kent tangaarötë yaë pöl kutömw-eriaan wais yengenti. Pötaanök ar peene urmerarö waö yaalmë. ¹⁹Kat wieë. Ne yok weëre kosang ninaut. Pötaanök ar kamalre körngap pörö ing mësaan kööre toköp Seten pim weëre kosang pötak ar il naniwaspan ma këere nga nentak utpet naniwaspan. ²⁰Ar pöt, urmerarö arim ngönöt kat wia pötaan ërëpsawi ëengan.

Won, ar Anutuuk arim yapinöt kutömw-eri wa yawi pötaanökëer ërëpsawi ëë.”

Yesu pi ërëpsawi ëak pim Pepapön yaya mëä

(Matiu 11:25-27; 13:16-17)

²¹Akun pötak Ngëengk Pulöök Yesu kaamök elmëen ërëpërëp kësang ëak Pepapön epël mëä. “O Pep, ni kutömrë yang poutë Pepap. Niin yowe yeniak. Ni omën ëwatöröaan nim ngönënte ëlëep yaalmëaup. Ën kön nawiin yaauröaan pet yaalmëaup. Mak, Pep nim kentöök pël yaaup.” ²²Pël mëak omën pouröen epël mëä. “Pepak omnant pout ne nena-ut. Pötaanök omnarö ne Anutuu Ruupë songöntën köpël wë, Pepakëer ëwat wë. Ën Pepenta tapël wia. Omnarö piin köpël wë, Ruupökëer ëwat wë. Pötaanök Ruupök omën nampön Pepapë songöntën ök maan yok pangk ëwat sëpnaat.”

²³Pël mëak Yesu pi kaip tiak ruurö pitëmtën epël mëä. “Omën it ngolöpöt arim ityaangk epötön ërëpërëp ëënëët. ²⁴Ne ök niamaan. Ngaan tek-tek ngön yaaöre yang omp akörö kësang pit omën epötön itaampënëak ëak it-naangkën ëautak ar peene ityaangk. Kat wiipënëak ëak kat nawiin ëautak peene kat yawi.”

Sameria omën nampök pim kööre toköp ngarangk elmëa

²⁵Omën ngön kosangöt ëwat nampök Yesuun morök elmëëpënëak epël mëä. “Rë yanuulaup, ne tol ëak wëwë kosangta yaö sum?” ²⁶Maan Yesuuk kangiir epël mëä. “Ngön kosangöt pepeweri tolëel wiaan sangk kel yaaup?” ²⁷Pël maan omën pöpök epël mëä. “Anutu pi nim Aköp. Ni piin lup sant elmëak nim lupmerre könre weëre kosangre kön yawiaare pipot pout pimëen pëël elmëak nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëem pël wiaap.” ²⁸Maan Yesuuk epël ök mëä.

“Yok pangk yaan. Pël ëëmë pôtak wëwë kosangta yaô sumëët.”

²⁹Pël maan omën pöp pi pimtën wak isëpënëak Yesuun epël mëëa. “Ën nem karip talëp?” ³⁰Maan Yesuuk watepang ngön nent epël ök mëëa. “Yuta omën namp Yerusalem kakaan Yeriko kakë sëpënëak yesën këkain yaaô naröak kamtaöök koirak mën olëak pim ulpëenre omnant wak sëën wel wiipënak eim wieëa. ³¹Pël ëën kët pôtak kiri ar yaaô namp kan tapöök së itaangkën wiaan keker elmëak sa. ³²Pël ëën Liwai ngönën omën kiri ar yaaô kaata inëën namp kan tapöök së oröak itenak keker elmëak sa. ³³Pël ëën Sameria omën namp Yuta omnaröa kööre toköröa naëaanëp pi kan tapöök së oröak omën pöpön itenak yaköm pan ëa. ³⁴Pël ëën naë së mën ilautë kolapötre wain iit wa momëa. Pël ëäk kör mokoëak wa pim pol tongkiipë rangk ulmëak mësak së su ka nentak moulmëak ngarangk yeem ka ura. ³⁵Pël ëäk wangam kanök sëpënëak sum 2 kina pôt su ka pöta pepap menak epël mëëa. ‘Ni omën epop ompyaô wesak ngarangk ëëm. Nim sum nant pimëën won wesan ëën pôt nem kaalak waisumaatak kangit nimpaat.”

³⁶Yesuuk watepang ngön pôt më pet irak ngön kosangöt ëwat pöpön epël mëëa. “Omën naar namp pöröakaan talëpökëër omën këkainöröak mëna pöpë karip yaë?” ³⁷Pël maan omën pöpök mëëa. “Mënaup sant mowesa pöp.” Maan Yesuuk kangiir epël mëëa. Niinta së tapël ëëm.”

Mataare Maria piarpim ngönte

³⁸Yesure pim ruurö pit së kak nerek oröön öng nampë yapinte Mata puuk Yesu pim kaatak koirak së ulmëak sant mowesa. ³⁹Pël ëën Mataë nang namp wëa yapinte Maria pöpök Yesuu naë së pim ingrak wel aisëak wë ngönën

yaan kat wia. ⁴⁰Pël ëën Mata pimënt kaömp kësang ar yeem pangk naën ëën kön selap ëak Yesuu naë së epël mëëa. “Aköp, nem nangap pi ne wil neulëak sëën nemënt kaömp ar yeë. Pöten ni kön wiin yok pangk yaë ma? Ni maan ne kaamök elnëëp.” ⁴¹Pël maan Yesuuk piin epël mëëa. “Mata, Mata, ni kaömp kësang ar ëëmëëtaan kön selap ëak ya ngës yaën. ⁴²Pël ëaap ar omën kopët nent ëënë pôt pangk. Maria pi omën kopët ompyaô tapët yaë. Pötaanök sëp waspanok mang’an.”

Kimang yamëëauta ngönte

(*Matu 6:9-15; 7:7-11*)

11 Akun nentak Yesu pi nal së Anu-tuun ök maima. Pël ëäk pet irën ruuröakaan nampök epël mëëa. “Aköp, Son pi pim ruuröen Anutuun ök mapënëak rë mouleima pöl nuuk ten nent rë nuul.” ²Maan Yesuuk epël ök mëëa. “Ar Anutuun ök manëak pôt epël man:

‘Pep, nim yapinte ngëengk wiaap.

Ni wais wa ngaöök nimë.

³Kët poutë tenim kaömpöt nimp.

⁴Tenim saunatë kangut kërë nuula.

Tenök omnaröa saun tenimëën yaalni pötë kangut tapël kërë yemoolak pötaanök.

Moröktak nuulëënganok,”

⁵Pël mëak Yesuuk kaalak yal menak pim ruuröen epël mëëa. “Arim naëaan nampök rööök ulöpöök së pim karip ka uraan it moilak epël mapnaat. ‘Ngöntöp, ni kaömp nemesiar nemes ëäk nan. ⁶Nem kar namp kan im wais nem naë oröön kaömp mempaat won.’ ⁷Pël maan ka pepap pi wal ëäk epël mapnaat. ‘Ni tol ëën ka uraan it yeneilën? Kaat kan wariaan rungaaröeta ka uraap. Yok pangk kaömp naningkan sa.” ⁸Pël mëak Yesuuk yal menak epël mëëa. “Ka pepap tol ëëpën? Ne niamaan kat wieë. Pi ‘Nem ngöntöpök ya,’ pël wesak ne-

mampan. Om pim ke urak mapna pötaan omnant pim mapna pöt mampanaat. ⁹Pöta nokoliit niamaan. Kimang maim olëak omën kēēt önēēt. Ngaöl ēeim sē kēēt koirēnēēt. Kanwer kōrangkōrang maimēn tē niwiipnaat. ¹⁰Anutuun kimang yamēëaurōak omnant yeō. Ngaöl yaurō Anutuu naëaan kēēt yokoir. Kanweri kōrangkōrang yamēëaurōaan Anutuuk tē yemowī. ¹¹Arim naëaan namp pim ruupōk animauten maan kamal utpet namp wa mampan ma? ¹²Ma kokor ngeepōn maan kōrngap namp wa mampan ma? Won. ¹³Ar omën utpetarōak arim rungaarō omën ompyaut men yeē pöl arim Pep kutōmweri wēaup puuk il niwesak Ngēēngk Pulōōn piin kimang maan nimpnaat.”

Omën narōak, “Pielsepul pöpōk Yesu kaamōk ēēn ya yamēngk,” pël mēēa

(Matiu 12:22-30; Maak 3:20-27)

¹⁴Yesuuk omën urmerapōk elmēēn ngōn naēn wēao namp waō ē momēēn orōak sēēn ngōn yaap yaan omnarō itenak yaan sa. ¹⁵Pël yaēēn narōak epël mēēa. “Pi urmerarōa kaōap Pielsepul puuk kaamōk elmēēn urmerarō waō ē yemomē,” pël mēēa. ¹⁶Pël yaēēn narōak Anutu piiring wē ma won pōten itaampēnēak kutōm retēng nent ēēpēn mēak morōk elmēa. ¹⁷Pël yaēēn pi pitēm lupōtē itenak mēēa. “Yang nerakē omnarō pitēm naē nga orōōn nga elak kom ēak wēēn weēre kosangring naōn ēēpnaat. Ēn ka naōōk wēaurō pit tapël kom elmēēn repak sēēn ka kosaō wiaapnaat. ¹⁸Pöta ök Setenē omnarō pit kom ēak pitēmēt nga elēpna pöt tol ēak pim yaat kosang sēpēn? Ar neen, ‘Pielsepulōk kaamōk elmēēn urmerarō waō ē yamē,’ pël yak. Arim ngōn pöt yaap ēanēēn nemorō waō ē mēan tapōn. ¹⁹‘Pielsepul puuk kaamōk elmēēn urmerarō waō ē yamē,’ pël aim. Pötaanōk arim ngōn pipēt yaap yeēanēēn arim ruurō pitta

Pielsepul kaamōk elmēēn urmerarō waō ē mēan tapōn. Pötaanōk arim ruurō pitēmōk arim ngōn pöt kaar ēan pöt tek-eri yewas. ²⁰Ne Anutu weēre kosangōōk urmerarō waō yeē. Pötaanōk Anutuu wa ngaōōk yanimē pöt arim naē yaarō. ²¹Omën nga namp, Seten, pim raēēp wak tupre ka pimtak ngarangk ēak öpna pöt pim omnant muumōngk wiaapnaat. ²²Pël ēaap omën nga munt namp weēre kosangringēp nook wais il mowesak raare inre tang pim kosang wesak weēa pöt wa ēp ēak pim omnant pout kom ēak omën muntarō mempaat. ²³Namp ne sant naalnēēn yaē pipop kōōre tok yaalnē. Namp neering pol sēpsēpörō wa top naēn yaē pipop pi sēpsēpörō rep yamē.”

Urmerap kaalak waisēpna pöta ngōnte

(Matiu 12:43-45)

²⁴Pël mēak Yesuuk pitēm watēpang ngōn nent epël ök mēēa. “Urmer namp omën nampōkaan orōak sē kosangōōk wē urre korumōn ap wesak epël kön wia. ‘Nem ka ngaan wakaim olëak waisautakē kaalak sumaan.’ ²⁵Pël kön wiak sē itaangkēn ka tapēt kōore katēp ēak ē rangi ulmēēn kos wieēa. ²⁶Pël ēēn pi kaalak sē urmer muntarō 7 ēak koirak waisa. Pörō pim ök won, utpet panēērō koirak wais ka kopēt taptak wēa. Pël ēēn omën pöp pi ngaan utpet kot nent wakaimaupōk ēnēm sasa utpet pan sa. Pöta ök namp pim lupmeri ne won kos wiaapna pöt pi ēnēmak utpet pan ēēpnaat.”

Ērēpsawiarīng wēauta ngōnte

²⁷Yesu pi pël yemaan öng nampōk omnarōa tekrakaan ngōn ēak epël mēēa. “Niwilak kapa nina pöpōn kön wiin ērēpsawi yaē.” ²⁸Maan Yesuuk epël mēēa. “Pipēt yaap yaan. Nook pöt, Anu-

tuu ngönte kat wiak wak wë piporöen kön wiin ërëpsawiarung yaë.”

**Omën naröak Yesu ya retëng
nant mëmpënëak mëä**

(Matiu 12:38-42; Maak 8:12)

²⁹Omën kësang pan pim naë së wa top yaëen pi pitën epël mëä. “Omën peene akun eptak wë eporö ar utpetarö. Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, ngaan Sona pim elmëa pöta ököt pëen pet elniin itaampunëet. ³⁰Sona pim naë omën oröa pipët Niniwa kak wëauröaan Anutuuk pitën retëng pipët pet elmëa. Pipta ököt Omën Këep nem elnëepna pipët akun eptak wë eporö arën retëng pet elniimaat. ³¹Ënëmak Anutuu omën kom elniipna akunetak öng ak namp yang we naöökël wakaimaup pi wal ëak arim kön wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt öng pöp yang kaö pantakaan Solomonë naë wais pim ëwat kësangöt kat wiipënëak waisaup pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Solomon il yemowasetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë. ³²Ënëmak Anutuu omën kom elniipna akunetak Niniwa kakaanörö pit wal ëak peene wë eporö arim utpetat tekeri wasëpnaat. Pöt Niniwa omnarö pit Sonaak ngönën ök maan kat wiak lup kaip tiaurö pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Sona il yemowasetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë.”

Tiarim lupötë ëwa wiaap

(Matiu 5:15; 6:22-23)

³³“Ar esuwes mangiak karök wi-ire kapita öngpök më pël naëngan. Ngaarëk wesirën ëwa ëaan omën kakaati waisëpnaarö ëwa pöön itaampnaat. ³⁴It pipöörar arim koröpöökë rampewes. Arim itöök omnant itenak kön ompyaut yawiin pöt arim lupötë rampewesi yaë

pöl ëwa ompyaö ëaapnaat. Ën arim itöök omnant itenak kön utpetat yawiin pöt arim lupötë koö olëaapnaat. ³⁵Pötaanök arim lupötë ëwa wia pipët koö olapanëen ngarangk këëkë ëën. ³⁶Pël ëën arim lupötë kout won, ëwaat pëen wiaan pötak esuwesi yaë pöl ëwa elniiaan önëet.”

**Yesuuk Parisi omnaröere
ngön kosangötë ngarangkörö
pitëm utpet yaaut war wesa**

*(Matiu 23:1-36; Maak
12:38-40; Luk 20:45-47)*

³⁷Yesu pi ngön pöt më pet irak wëen Parisi ngönën omën nampök kaömp nëmpënëak yas maan pim kaatak së ilëak wel aisëa. ³⁸Pël ëën omën pöp itaangkën Yesu Yuta omnaröa yaaul kaömp akunetak i nairën ëa pöten kön wiin pangk naën ëa. ³⁹Pël yaëen Yesuuk itenak epël ök mëä. “Ar Parisi omnarö kelönre söwarre pöt kasngaëel pëen i yairem öngpök i nairën ëën kewil wia pöl ar koröpöök ompyaö wasën arim lupötë pöt kainre utpet yaaut peö ëak wë. ⁴⁰Kaökaurö aë. Anutu omnantë koröpöt ket ëaup pi lupötta ket naën ëa ma? Ar pöt, arim koröp pëen kölam wasënëak kent yeëetak Anutu pöt, tiarim lupötta kölam sëpenëak kent yaë. ⁴¹Ar arim lupötëaan kësangën yaat mëmpunë pötak arim lupötë kout won sëpnaat.

⁴²“O Parisi omnarö, yakömpe. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ëwamre kaëkoöre këënre pöt wa top ëak more-siar wesak nokoliil nent Anutuun yaö yaalmë. Ar omën pas pöt yeemak nokoliil omën ompyaut ëëre Anutuun lup sant elmë pöt naën yeë. Poutepar ëënë pötaar ompyaö. ⁴³O Parisi omnarö, yakömpe. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ngönën tupötë kakaati së omnaröa itëkëel wel aisanëeten kent yaaurö. Pël ëak omnarö wa ronganöök koirak ërëpsawi ngön niapnaaten kent

yaauro. ⁴⁴O yakömpe. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omnarö yangaöökë ongpök weera pöta ök. Pël äaan omnarö utpet wia pöten köpëlëk roro sak waisak yaë.”

⁴⁵Yesu pi ngön pöt maan ngön kosangötë ngarangk nampök epël mëä. “Rë yanuulaup, nim ngön pipët tenta yaniö.” ⁴⁶Maan Yesuuk kangiir epël mëä. “O ngön kosangötë ngarangkörö, yakömpe. Arta arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ngön kosang nant pit ngar öpënëak arim könöokaan mangkën pit ngar öpënëak këlangön kat yawiin arimënt kaamök naën yeë. ⁴⁷Yakömpe. Arim ëaröak tektek ngön yaauro mënaut. Pël ëen arök pitëm yangaö wa ngolöp wesak ë yemorangi. ⁴⁸Pël yeem arim ëaröa eima pötön kön wiin ompyaut yaë. Pitök tektek ngön yaauro mëngkën wel wia. Ën arök yangaö ë yemorangi. ⁴⁹Pötaanök Anutu ëwatëpök epël ëaut. ‘Ne tektek ngön yaauroere nem ngön yaaö omnarö pitëm naë wes mëen narö këlangön kat mowiire narö mëmpö pël ëëpnaat.’ ⁵⁰Ar arim ëaröa eima pötön kön wiin ompyaut yaë. Pötaanök omën ngaan tektek ngön yaauro mëmpö waiseima pöröa saunatë könömët akun eptak wë eporö ar önëët. ⁵¹Ngaanëër arim ë nampök ngës rëak Apel mënak mëmpö mëmpö ë wais Sekaraia pi kiri ar yaaö kaata kakaati mënaut. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Mëneima pöta könöm pöt peene ar akun eptak wë eporöa naë pet irëpnaat. ⁵²O ngön kosangötë ngangkörö, yakömpe. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ngönën kat yawiauroa kanö il yemowariauro. Arimëntta kan pöök nasën wë omnarö sëpanëak kan yemowariauro.”

⁵³Ngön pöt mëak yesën ngön kosangötë ngarangköröere Parisi

ngönën omnarö ngës rëak pim ököök ë yesem morök elmë sa. ⁵⁴Pël yeem pim këmtakaan ngön nent kat wiin korar aan pöt pötak ütöpënëak ngarangk këëkë pan ëa.

Kaarötön ngarangk ëëpenaata ngönte
(*Matu 10:26-27*)

12 Omën selap pan Yesuu naë wa top ëak teptep ëak naröa ingötë rangk naröaat mësäak wëa. Pël ëen Yesuuk pim ruuröen wet rëak epël mëä. “Parisi omnarö pit kaar yaauro. Yis kaömp peret ket yaaö pöt korupaë kas möautë öngpök ëlëëp repak yes pöl pitëm kaar yaaö pöt repak yes. Pötaanök arim naë repak waispanëen ngarangk këëkë ëen. ²Omën ngep ëen wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëen omnarö itaampnaat. Ën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. ³Pötaanök arim koutak ngön yak pipot omnarö pit ëwaatak kat wiipnaat. Ën arim kaata kakaati ngön laöök yak pipot ënëmak omnaröa tekrak wë kaö wesak orööpnaat.”

Omën kopët nampönökëër
kas elmëëpa

(*Matu 10:28-31*)

⁴“Ngöntörö, ne niamaan. Ar koröpö pëen nimëmpnaaröen kas ëëngan. Pit pël ëak rangkël munt nant naalniipan. ⁵Ën arim kas ëënë pöpön nook ök niamaan. Ar Anutu nimënak ënëmak kaalak es parëaöök wa nuulapna pöpönökëër kas ëen. ⁶Omnarö tiar int sëpër mor nas pörö 2 toea pötak sum ëëpenaatak Anutu pi int kot ke pëlöröenta kat nokolön yaaup. ⁷Ën omnarö ar pöt, arim kepön ëpötönta ëwat wëaup. Pötaanök ar kas ëëngan. Anutuuk kön wiin arök int koturöa sum pöt il mowasën arën kat nokolön yaaup.”

Yesuu yapinte apenaata ngönte

(Matiu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸“Ne niamaan kat wieë. Namp pi omnaröa ëöetak, ‘Ne Yesuu ënëm yeë,’ pël apna pöp Omën Këëp nookta kangiir Anutuu enselöröa ëöetak, ‘Pi nemop,’ pël amaata. ⁹Ën namp pi omnaröa ëöetak neen yak newasëpna pöp nookta Anutuu enselöröa ëöetak piin yak mowasömaap. ¹⁰Namp pi Omën Këëp neen utpet wesak apna pöp pim saun pöta kangit Anutuuk kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëengk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim sauneta kangit ent ë nemoolahan. ¹¹Ën omnaröak ngönën ngarangköröere yang ngarangköröa naë mës nuwak së ngön yaatak niulëëpënëak yaëën pöt ngön nokoliit tolël menet ëak kön selap ëënganok. ¹²Akun pötak ngön anë pöt Ngëengk Pulöök tekeri wes nimpnaat.”

Mon omën kaökaupë ngönte

¹³Omnarö pitëm tekrakaan nampök Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, nem nanëp pi tenpim pepapë mor kolöt pimënt wak wë. Pötaan ni ök ma. Pël ëën nent kom ëak ne nampnaan.” ¹⁴Maan Yesuuk epël mëëa. “Talëpök ne arim ngön ë pet irööre omnant kom ë pël ëëmëak yaö neea? Pël naëngan.” ¹⁵Pël mëak yal menak pitën epël mëëa. “Ar ngarangk ëën. Ar omnantëën kentre kaur ëënganok. Omnarö pitëm omën kësang wa pipotök wëwëet koir nemangkën yaaut.” ¹⁶Pël mëak watepang ngön nent epël mëëa. “Omp ak namp pim yaak kaömp kësang pan oröa. ¹⁷Pël ëën pi epël kön wia. ‘Ne kaömp kaat wonöp. Oröptak kaömp epot wa wiim? ¹⁸Ne epël ëëm. Kaömp kaat töölak kaö wes ök rëak nem kaömpre omnant pout wa wiimaan. ¹⁹Pël ëak epël kön wiimaat. Peene akun eptak nem kaömpre omnant kësang pan wia. Pötaanök akun wali wak wë në pël ëeimeë ërëp-

sawaring kë seim ömaat.’ ²⁰Pël maan Anutuuk epël mëëa. ‘Kaökaup, ni röök eptakëër wel wiimëëp. Talëpök kopëta wes wian pöt öpën?’” Pël mëak Yesuuk ngön kaut epël mëëa. ²¹“Omën narö Anutuu naëaan ulöpre moup pöt pitëm lupötë won wiaan yangaakë omnant ulöpre moupring öpna pörö omën pöpë ök sëpnaat.”

Koröpöökë omnantëën kön selap naën ëëpa

(Matiu 6:25-34)

²²Pël mëak Yesuuk pim ruuröen epël mëëa. “Pötaanök ne niamaan. Ar arim wëwëetaan kön selap ëak epël anganok. ‘Tiar kaömp tarëkaan öpen?’ Ën koröpöönta kön selap ëak epël angan. ‘Oröpötök kör koëpen?’ ²³Kaömp pöt këët won, wëwëetakëër këët. Ën ulpëenre poë koröp pöt këët won, koröpöökëër këö. ²⁴Ar intöröen kön wieë. Pit kaömpöt ngëntööre wa peram wi pël naën yauröak Anutuuk kaömp koir mangkën neim wë. Omnarö arök intörö il yewas. Pötaanök pi ngarangk elniipnaat. ²⁵Ma arim naëaan nampök weëre kosang wia pöt yok pangk pimtë wëwëeten kön selap ëak kot nent wali wasëpën sa ma? Won. ²⁶Arök kot ke pëlöt naënöröak tol ëënak omën muntatëën kön selap yeë? ²⁷Ar polpol puutön kön wieë. Pit pitëm ulpëenre poë koröpötëën waur naën yaë. Pël yaëëtak ne niamaan. Omp ak Solomon pi omnant kësang wieëaupök ë rangiak wakaima. Pël ëaap pim ë rangiatök polpol pu pötëët il nemowasën. ²⁸Këra pu ompyaut ya lupöök peene yaarö, ëlpamök tiak es marën won sëpnaat pël yewas pipotta Anutuuk maan ompyaut yaarö. Kön wi kosang panë newasënörö ar pöt, Anutuuk koröpöökë kaamököt nin yaë. ²⁹Pötaanök ar iire kaömp nënë pötön kön selap ëëngan. ³⁰Yangerak köpël omnarö pit omën

pipotëen kön kësang wia. Pël äaap arim Pepap ar wëwë koirënëen iire kaömp nënë pötën kön wia. Pötaanök omën pötëen kön selap eëngan. ³¹ Ar pöt, Anutuuk wa ngaöök nimëepnaataan weë ngentiin. Pël eëen puuk omën pipotta koir nimpnaat.”

**Kutömweri omën ompyaut
wa top eëpenaata ngönte**

(Matiu 6:19-21)

³² “Sëpsëp rongan kot epët ar kas eëngan. Pep pi ar wa ngaöök nimëepënëak kön wiin pangk yaë. ³³ Arim omnant pout sum äak mon kangiir önë pöt wonörö meneë. Pël äak ar mon weë panëet wak wëen utpet nasëpanëet. Titi tëere kain wë pël naëpanëet. Mon pöt arimëen kutömweri wiaapnaat pötaanök. ³⁴ Arim omën ompyaut wia pörekël könötta wiaapnaat.”

Lup itit öpenaata ngönte

³⁵ “Ar poë koröp mënt wes urak es rangiak kopëta weseë. ³⁶ Ar pël äak inëen omën narö pitëm kaöap wa topöökaan wais kanwer körang elmëen tē mowiipënëak kor wakaima pöta ök eëë. ³⁷ Pël eëen inëen ruurö ka naurön wiaan wais itaangkën pöt pit ërëpsawi eëpnaat. Ne yaap niamaan. Kaöap pi poë koröp mënt wes urak urötë wa moulmëak kaömp nempnaataan inëen elmëepnaat. ³⁸ Ën pi röök lupöök ma ëlpam walëpënëak yaëen pit ka naurön wëen wais itaangkën pöt pit ërëpsawi eëpnaat. ³⁹ Ar epël kön wieë. Ka pepap pi kainëpë waisëpna akuneten ewat wëanëen pi itit wë ngarangk eëen kainëp kaat pör menak neilaan ëan tapön. ⁴⁰ Omën Këep nem waisuma akunetak ar kön nenewiin wëen pipël eëm sa. Pötaanök ko äak ön.”

Inëen ru ompyaupre utpetapë ngönte

(Matiu 24:45-51)

⁴¹ Yesu pi ngön pöt maan Pitaak epël mëëa. “Aköp, ni watepang ngön pipët tenimëntëen ma ten omën pouröaan yaan?” ⁴² Pël maan Aköpök epël mëëa. “Ar inëen ru ompyaupë ök sën. Inëen ru namp kön ompyaö wieë ya ompyaö yamëngkën kaöapök pim karurö ngarangk eëë akunatë kaömp mampënëak moulmëak sa. ⁴³ Ënëmak inëen ruup kaöapë ök mëak sa pöl ëeim wëen kaöap wais itaangkën pöt pi ërëpsawi eëpnaat. ⁴⁴ Ne yaap niamaan. Kaöap pi pim omnant pout ngarangk eëpënëak moulmëepnaat. ⁴⁵ Ën inëen ru pöp pi, ‘Nem kaöap pi teënt newaispan,’ pël weseë inëen koont yokot muntarö tang mö kaömpre i ngaat nak kön irikor ëeim wë ⁴⁶ pim kaöapë waisëpna akuneten kön nawiin öpna pötak kaöap kaalak waisëpna pöt pi yokot pöp möak utpet wesak omën ngön wa yoolëauröa naë moulmëepnaat.

⁴⁷ “Inëen ru namp pim kaöapë këm ngöntën ewat wëak kangk naën kat koko öpna pöp kaöapök pës kaö panë mööpnaat. ⁴⁸ Ën ru namp kaöapë këm ngöntën köpël wë omnant pës mööpna salöt eëpna pöp kaöapök pës kaö namöön eëpnaat. Pötaanök nem kaalak waisuma pötak ko äak ön. Namp pi omnant kësang mampnaap këet kësang tapël koirën pangk eëpnaat. Ën namp pi ya kaö tapël menaupök kosang ngentiak ya kaö mëmpna pöp kësang tapël koirën pangk eëpnaat.”

**Yesu pi omnarö kom elniin
kööre tok eëpenëak irëaup**

(Matiu 10:34-36)

⁴⁹ “Ne esuwes marën ulölöt yokot pöta ök ar omnarö kom elniimëak yangerak waisaup. Pötaanök esuwes teëntom wëlëng kotöpnaaten kent yaë.

⁵⁰Ne këlangön kat wiimëak äautak pël naën wë. Pötaan ya ngësring wë pet irumaaten kent yaalnë. ⁵¹Arök ne yangerakë ngaat won wasumëak waisan wasngan. Ne omnarö kom elniin kööre tok ëënëak waisaup. ⁵²Pötaanök peene ngës rëak ka nentak omën mor nas önëerö ar kom elniin naar namp ëak nal naar nal pël ëak neneraan kööre tok ëënëët. ⁵³Epël ëënëët. Pepapök ruupön kööre tok yeëa. Ruupök pepapön kööre tok yeëa. Ëlëpök korömpëen kööre tok yeëa. Korömpök ëlëpëen tapël yeëa. Pël yaëen öng lëlamringaarta nampnampön kööre tok ëëpnaat.”

Omën orööpnaatön ëwat sëpenaata ngönte

(*Matiu 16:2-3; Maak 8:11-13*)

⁵⁴Yesuuk pël mëak omën pouröen epël mëëa. “Ar uröam yewariin itenak, ‘Kopi waisëpënëak yaë,’ pël yaan yok wais yaë. ⁵⁵Ën yanget ompyaö ëak yesën itenak, ‘Kët mapnaan yaë,’ pël yaan yok kët më yaë. ⁵⁶Kaar omnarö, ar mopöök uröamre kepilötön itenak ëwat yaauroak tol ëën akun wë eptak Anutu pim yaauta songönten köpël yeë?”

Omën nimëën ngön apnaapring ngönte wotpil wasum

(*Matiu 5:25-26*)

⁵⁷“Tol ëënak utpetre ompyaö pötepar kom naën yeë? ⁵⁸Ni ngön yaatak sumëak yeem pöt wet rëak niiring ngön wieëaupring ë kopëta wasum. Ni pël naën së niiring ngön wieëaupök ë pet yairaupë naë niulëen puuk ë pet irak polisöröa naë niulëen pitök wii kaatak niulëëpan. ⁵⁹Ne niamaan kat wi. Ni pörek wë teënt naaröongan. Nim karipe kangut pout pet ir olëakök oröömëep.”

Omnarö lup kaip natiin ëëpena pöt kö sëpenaata

13 Akun pötak omën naröak Yesuu naë së epël mëëa. “Kalili yangerakaan omën narö ngaan animaö iit Anutuu kiri ëëpënëak yaëen Pailatök maan pim ngaaröak mëngkën wel wia.” ²Maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Ar epël kön wiingan. ‘Pitëm saunat Kalili omën muntaröaat il yemowasën yak mëngkën wel wia,’ pël wasnganok. ³Won, arta lup kaip natiin ëënë pöt tapël wel wiinëët. ⁴Ën ngaan Yerusalem kak Siloam ka waliimpel töölak omën 18 ëak ngep ëën wel wia pöröeta pitëm saunat Yerusalem omën muntaröaat il yemowasënak ëa wasngan. ⁵Won, arta lup kaip natiin ëënë pöt tapël wel wiinëët.”

Këra ulöp nautön yaauta watepang ngönte

⁶Yesu pi ngön pöt mëak watepang ngön nent epël mëëa. “Omën namp pim ya lupöök kem nement ngëntën wëa. Pël ëën ënëmak ulöpörö tööpënëak së itaangkën won wieëa. ⁷Pël ëën inëen yaaupön epël ök mëëa. ‘Krismaki nentepar nent pötë öngpök këra epment töömëak wais itaangkën won yaë. Pi këpök yang kolapöt yen. Pötaanök ni ku ti ola,’ pël mëëa. ⁸Pël maan inëen ruupök epël mëëa. ‘Pël ëënganëp om öp. Pël ëën krismaki kopët epëta öngpök nook songöntak yang inin ëak pol yaat köm lëëmaat. ⁹Pël ëën krismaki ootak ütöpna pöt yok pangk. Nautön ëëpna pöt ku tiimëët.”

Yesuuk kë yesa akun ngëëngk nentak öng namp ompyaö wesa

¹⁰Yesu pi kë yesa akun ngëëngk nentak ngönën tup nentak së omnaröen ngönën ök mëëa. ¹¹Pël yaëen omnaröa tekarak öng namp urmerap piik wëen

yauman sēsē eim wēen krismaki 18 ēak won saup wēa. Ōng pöp kasngelö pak ēak wē wotpil tau naön yaaup. ¹²Pël ēēn Yesuuk ōng pöpön ngön mēak epël mēēa. “Ōng epop, nook nim yau-mante wa yoolak.” ¹³Pël mēak more-siar pim rangk mowiin tapētakēer wot-pil sak Anutuun yaya mēēa. ¹⁴Pël yaēēn ngönēn tup pōta ngarangkep Yesuuk akun ngēēngktak ompyaō yemowasēn itenak ya sangēn ēēn omnarōen epël mēēa. “Kēt 6 pipot ya akunat. Pō-taanök ar ompyaō niwasēpēnēak pöt akun pipotē waisēn. Ēn akun ngēēngk-tak pipotēēn waisngan.” ¹⁵Pël maan Yesuuk kangiir epël mēēa. “Kaar omnarō ar, akun ngēēngkötē ar pol purmakaōre tongkiirōa kaatak sē kan tē mowiak mēsak sēēn i na yaē. Ar kön wiin arim animaurō pël yaalmēm ya yamēngk pipēt ompyaut pël yewas.” ¹⁶Pël ēaap ōng epop pöt tiar Yuta omnarōa kar namp Apramē ēapök Setenök krismaki 18 pötē ōngpök wii motēak wakaima. Pōtaanök nook akun ngēēngktak wil yemoulmēep pangk naēn yaē ma?” ¹⁷Pël maan pimēēn kööre tok yaaurō pit ēō sa. Ēn omēn ēlörō pöt pim ya ompyaō yamēngka pötēēn ērēpērēp ēa.

Kēra lēlēpre yis pōteparē ngōnte

(*Matiu 13:31-33; Maak 4:30-32*)

¹⁸Yesu pi yal menak epël mēēa. “Anu-tuu wa ngaōök yanimē pöt tolēēlte? Ne oröp nantē ök ēēm? ¹⁹Pipēt kēra lēlēp nampē ököt. Omēn nampök lēlēp pöp pim yaak sē ngētēn orōak kaō sak wēēn intörō wais morötē ngentiak ka ēp yawi.”

²⁰Pël mēak munt nent epël mēēa. “Anutuu wa ngaōök yanimē pōten oröp-tak ök ēēm? ²¹Pöt yis pōta ököt. Ōng nampök yis pöt korupaē kas mōauring wa irikor ēēn pōtak ekek sēpnaat.”

Kan koturakē ngōnte

(*Matiu 7:13-14, 21-23*)

²²Yesu pi Yerusalemē sēpēnēak yesem ka kotre kaō poutē ngönēn ök maō sa. ²³Pël yaēēn omēn nampök pēēl mēak epël mēēa. “Aköp, Anutu pi omēn kopēt nampnamp utpetetakaan opēn sa ma?” Maan Yesuuk pitēn epël mēēa. ²⁴“Ar kan koturak ilēak wēwē kosangta kanōök sēnēētaan wēē panē ngentiin. Ne niamaan. Omēn selap pan kan pōrak ilapēnēak wēē ngentiipnaatak pourō neilapan. ²⁵Ka pepap pi pim kaat kan wariak opnaat. Pël ēēn ar tomökēl wēē pomp ēak tauēē kōrang elmēak epël manēēt. ‘Aköp, tenimēēn kan tē niwi.’ Pël maan puuk epël niapnaat. ‘Ne arēn köpēl. Ar tarēkaanörō?’ ²⁶Pël niaan ar epël manēēt. ‘Ten niiring kaōmpre i ngawi naut. Ni tenim kak wais rē nuuleimēnte.’ ²⁷Pël maan puuk epël niapnaat. ‘Ne arēn köpēl. Ar tarēkaanörō? Utpet omnarō, ar mop newiak kama seē,’ pël niapnaat. ²⁸Pël ēēn ar itaangkēn Apramre Aisakre Yakopre tektek ngön yaaurō pit Anutuu naē wēēn itaampunēēt. Ēn ar pöt kaaō yaaurō. Pōtaanök tomökēl wēē ingre ya ilak aimeē kē pötöppötöp aim önēēt. ²⁹Pël ēēn omēn yang we naōōkaan naōök, kētēp yengampiaulaanre yeilēaulaan pourō wais Anutuu naē wel aisēēē kaōmp neim opnaat. ³⁰Kat wieē. Tiar yang omnarōa naēaan kot narō kutömweri sē kaō sēpnaat. Ēn kangiir kaō narō kot sēpnaat.”

Yesuuk Yerusalem omnarōen yaköm ngön mēēa

(*Matiu 23:37-39*)

³¹Akun taptak Parisi omēn narō sē Yesuun epël mēēa. “Yang omp ak Erot pi ni nimpēnēak ya. Pōtaanök ni eprek sēp wesak nal sē.” ³²Maan Yesuuk epël mēēa. “Ar kaalak sē kent tok ut-

pet pöpön epël man. 'Yesuuk pimtën epël ya. Pi akun eptak omën urmerarö wëaurö waö ë momëak yauman omnarö ompyaö mowesak akun kot nent won sëen pet irëpnaap pël ya,' pöt man. ³³Peeneere ëlpamök yesem muntetak Yerusalem kak oröömaap. Pöt tol ëënak? Tektek ngön yaaö namp Yerusalem kak naaröön wiaan namëngkën ëëpnaat." ³⁴Pël mëak pimtën epël mëëa. "O Yerusalem omnarö, Yerusalem omnarö, yaköm. Ar tektek ngön yaaurö mëmpöore ngönën omën arim ngësë wes nimëaurö kël mö wel wi pël yaaurö. Kët ël epotë ne kokor ëlëpë ruurö wereweri-arë öngpök wa mëak ngarangk yaalmë pöl ar wa rongan ëak ngarangk elnimëak kent kön wiak pël yaalniin ar kaaö elnëeimauro. ³⁵Pötaanök ne sëp niwasën ngarangk won öneët. Ne yaap niamaan kat wieë. Ar it nenengaangkën wakaim akun kaöaöök neen kaalak itenak epël neanëët. 'Aköpök wes nimëen yewais epopön yaya mepa."

Yesuuk omën namp kë yesa akun ngëëngk nentak ompyaö mowesa

14 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesu pi Parisi omën kaö nampë kaatak së kaömp yenën omnarö pit iteneëa. ²Pël yaëën omën koröpö pön mena namp pim naë wëa. ³Pël ëën Yesuuk itenak ngön kosangötë ngarangköröre Parisi omnaröen epël mëak pëël mëëa. "Tiar yok pangk akun ngëëngktak yauman omnarö ompyaö mowasëpen ma won?" ⁴Pël maan pit om ngön won sak wëen omën pöp moröak ompyaö mowesak wes mëën sa. ⁵Pël ëën pitën epël mëëa. "Arim naëaan namp akun ngëëngktak pim rungaap ma pol namp yang öngöpöök ilëaan sëp wasëpen ma yok pangk akun ngëëngk taptak öpën?" ⁶Pël maan pit kangiir mapënaat ap wesak sëp wesa.

Omnarö irëak öpenaat

⁷Yesuuk omën kaömp nëmpënëak së wëa narö itkëël wel aisapënëak yaëën itenak watepang ngön nent epël mëëa. ⁸"Ni omën nampë këere imëntak yas niaan së pöt itkëël wel aisanganok. Pël ëëmë pöt omën yapinring namp ni il niwasëpna pöp waisën pöt ⁹omën yas niaa pöpök epël niapnaat. 'Ni itkëël ur epët omën epop man.' Pël niaan öö kaö sak kasngaëël së ömëët. ¹⁰Ën nampök pim këere imën nentak yas niaan së pöt kasngaëël pan wel aisam. Pël ëën këere imën pepapök wais itenak epël niapnaat. 'Ngöntöp, ni itkëël wais wel aisa.' Pël niaan ni omën muntaröa ëöetak itkëël wëen niin kön wiin isëpnaat. ¹¹Namp pi pimtën kön wiin isëpna pöp Anutuuk wak irapnaat. Ën namp pimtën kön wiin irapna pöp Anutuuk wak isëpnaat."

Këere imën nëmpënëak yas mëëauta ngönte

¹²Pël mëak omën yas mëëa pöpön epël mëëa. "Ni këere imën numëak nim ngöntre kar, sasre nanre nim kak omën mon wieëa piporöen yas manganok. Ni pitën mamë pöt pitök kangiir niin yas niak kangut nimpnaat. ¹³Pötaanök pël ëënganëp. Ni këere imën ar ëak pöt omën omnant won, ingre mor il tëaare it il tëa piporöen yas mam. ¹⁴Omën ke pilöröakëër kangut nanimpan. Pötaanök ni ërëpsawi ëëmëët. Om wiaan wë ënëmak omën ompyauröa weletakaan wal ëëpna akunetak Anutuuk nim kangut nimpnaat."

Këere imën kaö ëauta watepang ngönte

(Matu 22:1-10)

¹⁵Yesu pi pël maan kaömp yenauro pit kat wiak pitëm naëaan nampök epël mëëa. "Omën Anutuuk wa ngaöök mëaan piiring kaömp nëmpna porö ërëp-

sawi ëëpnaarö.”¹⁶ Pël maan Yesuuk ngö-naak nent piin epël ök mëëa. “Omën nampök këere imën kaö nent nempënëak omën kësang pan yas mëëa.¹⁷ Pël ëäk nempëna akunet temanöm sëen pim inëen ruup wes mëen së yas mëëauröen epël mëëa. ‘Yok waiseë. Omnant pout yok wa kön ë pet iraut.’¹⁸ Pël maan pit pourö omën pasutëël utak om öpënëak nampök epël mëëa. ‘Ne yang nent sum ëaut yak pôtak wer yeneön sumaan yeë. Pötaanök nemop newaisngan sa.’¹⁹ Pël yemaan nampökta tapël mëëa. ‘Ne pol purmakaö more-siar ya kaamök elnëëpënëak waut yak së ya ökre was ë pet ëëmaan yeë. Pötaanök nemop ne newaisngan sa.’²⁰ Yemaan nampök epël mëëa. ‘Ne peene tapët öng waup. Pötaan newaisngan sa.’²¹ Pël maan inëen ruup së pim kaöapön ök mëëa. Pël ëen kaöap pi kat wiak ya këlängön ëen inëenëpön epël mëak kaalak wes mëa. ‘Ni teënt së kaatë omën omnant won ingre mor il tëaare it il tëa piporö pourö koirak nem kaatakë waisum.’²² Pël maan inëen ruup pim mëëa pöl ëäk së kaöapön epël mëëa. ‘Kaöap, nim aan pöl ëautep omnarö pangk naën ur nant om wiaap.’²³ Maan kaöapök kaalak epël mëëa. ‘Ni kan kaö poutë së pël ëäk wilëngkë kaatë së öng-pök ilëak omën pouröen këkre tō mëak koirak wais ulmëen nem kaat peö ëëp.²⁴ Ne niamaan kat wi. Omën wet rëak nem yas mëëa piporö nem kaömp pöt nanëmpan pan.” Yesu pi watëpang ngön pipët yamëem yas maan pim naë sëp-naaten kaaö yaaurö kutömweri piiring kaömp nanën ëëpën pël mëëa.

Yesuu ënëm ëëpenaata ngönte

(Matiu 10:37-38; 5:13; Maak 9:50)

²⁵ Omën kësang pan Yesuring sa. Pël ëen pi kaip ti pitën itneë epël mëëa.
²⁶ “Omën namp nem ënëm ëëpënëak pim ëlre pep, öngre ru, sasre nan pimoröen

kent ëäk neen kaaö elnëëpna pipop ma pimtë koröpöökë wëwëeteta kasëng nemangkën ëëpna pipop nem ruup pël nasëpan.²⁷ Pötaanök omën namp pi, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk ëë-maap,’ pël wesak pim këra yetapër wak ënëm naalnëen ëëpna pipop nem ruup pël nasëpan.²⁸ Arim naëaan namp pim ka kaö nent ök rapën pël kön wiak pöt wet rëak monet ka pöt pangk ëëpën ma won pöten sangk kelëpnaat.²⁹ Ën pël naënrek köntak wap wesirak mormor ë yesem luptak së pangk naën ëen sëp mowasën om wiaan pöt omnaröak itenak ökre was epël mapnaat.³⁰ ‘Omën epop pi kaat ök rapënëak ngës rëaupök pet nairën ëa.’³¹ Ën yang omp ak namp pi yang omp ak munt nampring nga elëpënëak wet rëak pimëntë nga omnaröa saarëet sangk kelën pimtëet 10,000, ën muntapëet 20,000. Pël ëen pimënt kön wiipnaat. Pi yok pangk muntapring nga elëpën ma won pöten kön wiipnaat.³² Pël ëäk pi kön wiin pangk naën ëen pöt pim kööre toköp kamaarek wëen omën narö wes mëen së ngön ëäk nga pöt wiap wasëpnaat.³³ Pötaanök arim naëaan omën namp pi pim omnant pout kasëng nemangkënëpök nem ru nasëpan.

³⁴ “Tomun pöt omën ompyaut. Pël ëautak pim misëngö won sak wiaan tiar tol ëäk kaalak misëng wasën pangk ëëpën? Pël naëngan.³⁵ Tomun ke pël-tak ya lupöök olaöre purmakaö yaatring irikor ë pël naëngan om moolape-naat. Katëëpringëpök ngön epët kat wiip.” Pöta ök tapël narö yaap Yesu pim ënëm naën ëëpna pöt Anutuuk wa moolapnaat.

Sëpsëp kö saupë watëpang ngönte

(Matiu 18:12-14)

15 Akun nentak omën takis yewaare utpet yaaö munt narö Yesuuk ngönën ök yemaan kat wiipënëak pim

naë sa. ²Pël yaëen Parisi omnaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit Yesuun yak kääpöt ngön mëak epël mëëa. “Omën epop omën utpet yaaurö ngöntre kar elmëak kaömp ngawi yen.”

³Pël yemaan Yesu pimënt kat wiak watepang ngön nent epël mëëa. ⁴“Ar nampë pol sêpsêpörö 100 ëak wëauröak kopët namp kö sêpnaat. Pël ëën sêpsêpöröa pepap pi 99 pörö we naöökël kaömp neim wëën pi we naöökël kö sa pöpön ngaöl ë sê koirëpnaat. ⁵Pël ëak ya kë sak wa kuröpweri waalak ⁶kak sê oröak karuröen ngön ëak epël ök mapnaat. ‘Nem sêpsêp epop kö sêën ngaöl ë sê koirak yewais. Pötaanök ërëpsawi ëëpa.’ ⁷Ne ök niamaan kat wieë. Pöta ök omën wotpil 99 pörö lup kaip tiipënëak kön nawiin yaaurö omën kutömweri wëaurö pitëmëën ërëpsawi kotkot yaë. Ën utpet kopët epop lup kaip yati pötaan kutömweri wëaurö ërëpsawi kaö yaë.”

Mon kö sauta watepang ngönte

⁸“Öng namp pi mon 1 kina wak wëën 10 toea nent kangk ngentiin pöt pi kalaö rangiak kakaati katëp ilak kääkë panë ap wesak koirëpnaat. ⁹Pël ëak pim karuröen epël mapnaat. ‘Nem 10 toea irikor ëën ap weseim pöt peene yokoir. Pötaanök ërëpsawi ëëpa.’ ¹⁰Ne ök niamaan kat iweë. Pöta ök omën utpet kopëtap lup kaip tiin Anutuu enselörö ërëpsawi yaë.”

Yokot pim pepap sêp wesak maimerekë saupë watepang ngönte

¹¹Yesu pi pël mëak munt nent epël mëëa. “Omën namp pim yokot naar wëa. ¹²Wë yokot ënëmapök pepapön epël mëëa. ‘Nim monere uröm tenpimëën yaö ëan pöt kom ëak nemëën ëaut nan.’ Pël maan pepapök pim omnant pout kom ëak yokotaar mena. ¹³Pël ëën akun kot nent wë yokot ënëmap pi pimat wak yang wali nerekël sa. Pörek sê wë om-

nantëen kentre kaur ëak pim monat pout won wes olëa. ¹⁴Pël ëak omnant pout won wesak wëën ënëmak yang pörek kääkë kësang nempel oröa. Pël ëën pi ngöntök panë ëën ¹⁵yang pörek omën nampë naë sê wëën omën pöpök pim polöröa ngarangk moulmëën wakaima. ¹⁶Pël ëak polöröa kaömp karut mangkën nak kep ëëpën wesak itaangkën pötta nemangkën ëa. ¹⁷Pël ëën pi kön tek tek sak epël kön wia. ‘Nem pepapë inëën ruurö kaömp kësang pan neim wëën ne eprek wë kääkëen wel wiimëak yeë. ¹⁸Pötaanök nem pepapë ngësë kaalak sumaat. Sê oröak epël memaat. “Pep, ne Anutüre niire ëak utpet elniaut. ¹⁹Pötaanök peene pöt nim ru panëëp pël neangan. Om nim inëën ru newasën ömaat.” ’ ²⁰Pël wesak wal ëak pim pepapë ngësël sa. Seim sê kak temanöm yesën pepap itenak ya utpet ëën naë sê kapariak tot na. ²¹Pël ëën ruupök epël mëëa. ‘Pep, ne Anutüre niire ëak utpet elniaut. Pötaanök peene pöt nim ru panëëp pël neangan.’ ²²Pël maan pepapök pim inëën ruuröen epël mëëa. ‘Ar teëntom nem ulpëën wali ompyaup momëak mor ëngö wak wais moresi momëak ing körtëpar wak wais ingesiarë momëak pël ëëë. ²³Pël ëak purmakaö ru ompyaö mësëpringëp möëë. Pël ëën ar ëak yenem ërëpsawi ëëpenaan. ²⁴Nem ruup wel wia wesaupök kaalak waisa. Irikor ëaupök kaalak orö yarë.’ Pël mëak pit ërëpsawi ëa.

²⁵“Wëën yokot kaöap pi yaak wakaim olëak kaalak wais kaat temanöm yewasem kat wiin intö ngönre tanre pöt yeëa. ²⁶Pël ëën inëën ru nampön maan sêën, ‘Tol ëënak ya?’ pël mëak pëël mëëa. ²⁷Pël maan puuk epël mëëa. ‘Nim nangap kaalak waisa. Pi irikor ëak saupök kaalak wais oröa. Pötaanök arpim pepapök maan purmakaö ru ompyaö mësëpringëp möak ar ëak yen.’ ²⁸Pël maan pi kölöp ëak kakaati

səpnaaten kaaö ëa. Pəl ëən pepapök wais wiap wesak ngön ök mëëa. ²⁹Pəl ëən pi kangiir epəl mëëa. ‘Kat wi. Ne krismaki selap pan nim naë pas ya mēneimeë nim ngön nent wa noolaan ëaut. Pəl ëən ni pol meme ru namp nem karuröaring ërəpsawi ëëmaan nenangkən ëaupök ³⁰nim ru pipmor pi öng paspas yaauröaan nim omnant pout won wes olëak kaalak waisən ni pimēənökëer purmakaö ru ompyaö mēsəpringəp yamöön.’ ³¹Pəl maan pepapök epəl mëëa. ‘Yokot epop, ni kët ël epotë tepər wëaup. Pötaanök nem omnant epot pout nimot. ³²Ën nim nang epop wel wia wesaupök kaalak waisa. Irikor ëaupök kaalak orö yarë. Pötaanök tiar pimēən ërəpsawi ëən pangk yaë.”

Ngarangk utpetapë watepang ngönte

16 Yesuuk pim ruuröen ngönaak nent epəl ök mëëa. “Omən omp ak namp pim inëen ru omnant ngarangk yaaö namp wëa. Pəl ëən wë akun nentak omnaröak omp aköpön epəl mëëa. ‘Nim omnant ngarangk yaaup pi nimot köntak pentak yaë,’ pəl mëëa. ²Pəl maan kat wiak omnant ngarangk yaaupön yas mëak epəl mëëa. ‘Ni tol yaëen omnarö nimēen yaan kat yawi? Pöta songönte itempaana nem omnant nim ngarangk yaën pötë pepewer wak wais nan. Ke pilöpök nem omnant ngarangk naëngan.’ ³Pəl maan inëen ru omnant ngarangk yaaup pim könöök epəl wesa. ‘Nem kaöapök nem omnant ngarangk yaaute nga neak wes nemēen tol ëëm? Ne yang kelumaata weëre kosang won. Ën sumatön kimang memaatenta ëö yaë. ⁴Peenök nem ëëmaaten kön yokoir. Pəl ëëma pötak nem kaöapök wes nemēen pöt kaamök elmëëmaaröa naë sēen sant elnëëpnaat.’ ⁵Pəl kön wiak omən pim kaöapë naë kangut wieëauröen ngön

maan pöppöp waisa. Pəl ëən wet rëak waisaupön pëël mëëa. ‘Nem kaöapë kangut nim naë tolëël wia?’ ⁶Maan pi epəl mëëa. ‘Kolap tram 100,’ pəl mëëa. Pəl maan ngarangkëpök pep nent menak epəl mëëa. ‘Nim pep eptak 100 pöt kërëak 50 retëng ë.’ ⁷Pəl mëak nampön pëël mëëa. ‘Nim naë nem kaöapë kangut tolëël wia?’ Pəl maan puuk epəl mëëa. ‘Rais kër 100,’ pəl mëëa. Pəl maan pep nent menak epəl mëëa. ‘Ni eptak 100 pöt kërëak 80 retëng ë,’ pəl mëëa. ⁸Pəl ëən kaöap pi ngarangk utpet pöpë ewat ëa pöten itenak piin ping wesak mëëa. Pöt tol ëënak? Omən yangerakë omnantön kentre kaur yaaurö pit pitëm omnant ngarangk ëëpënëak pitëm ewat pöt omən Anutuu ëwaatak wë pöröa ewatöt il yewas.

⁹“Pötaanök ne niamaan. Ar tapël monere uröm omən pasut omnarö menak ngöntre kar rëak önë pötak omən pas pöt pet irën Anutuuk yas niaan wëwë kosangta kaatak së önëët. ¹⁰Ën namp pi omən pasut ompyaö wesak ngarangk ëëpna pöp omən ompyautta tapël ompyaö wesak ngarangk ëëpnaat. Ën namp omən pasut ompyaö wesak ngarangk naën ëëpna pöp omən ompyautta tapël ompyaö wesak ngarangk naën ëëpnaat. ¹¹Ar yangerakë monere uröm pasut ompyaö wesak ngarangk naën yaëen talëpök omən këët arök ngarangk ëënëen nimpën? ¹²Ar omnaröaat yaam ninaut ompyaö wesak ngarangk naën yaëen Anutuu yaö niia pöt naningkən ëëpnaat. ¹³Inëen ru kopëtäpök kaö naarë inëen naëpan. Pi nampön kaaö yaalmëem nampön ngöntre kar elmëëpnaat. Won ëən pöt, nampë naë rë olëak wë namp kasëng mampnaat. Pötaanök arta tapël Anutuu yaatere monere uröma yaat mëngkre mëngk namëngkan.”

Yesuuk Parisi omnaröen pepanöm mëëa

(Matiu 11:12-13;

5:31-32; Maak 10:11-12)

¹⁴ Yesu pi ngön pöt maan Parisi omnarö pit monere urömen kent yaaurö yak kat wiak ökre was mëëa. ¹⁵ Pël yemaan Yesuuk epël mëëa. “Arimtok arimtën omnaröa itöök ping wesak yaaurö. Pël äaap Anutuuk arim lupötë ityaangk. Omnaröak ompyaut pël yewas pipot Anutuuk itaangkën kömkëenring yaë.

¹⁶ “Moses pim ngön kosangötre tektek ngönöt im wais Son pim naë oröak pet ira. Ën Sonë naëaan wais peene wë epëtak pöt Anutu pim wa ngaöök nimëak wë pöta ngön ompyaut yaan omën pourö kat wiak pötak ilapënëak weë yengenti. ¹⁷ Wë ënëmak kutömrë yang epraar won sëpënëak pöt yok pangk won sëpnaat. Ën ngön kosang pöt nent won nasëpan, pout om wiaapnaat.

¹⁸ “Omp namp pi pim öngöp wes mëak munt namp öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaat. Ën namp pi munt nampë öng wes mëaup öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaat.”

Mon omnampre Lasaras piarpim ngönte

¹⁹ “Mon omën namp wakaima. Pël äaup pi akun poutë ulpëen retëngretëng äa ompyaut mëak wë kaömp ompyaut neim wakaima. ²⁰ Pël ëen omën elek yaaö namp wëa yapinte Lasaras. Pöp koröp pouuk ëmpöl pep saup pi mon omnampë kaata kanra naë wëen ²¹ mon omën pöp kaömp yenën lupöt ngentiin wa nëmpënëak kön wieim wëaakë yeëa. Pël yaëen kentöröak wais pim ëmpölöt öngör neim yeëa. ²² Pël ëen wë elek yaaö omën pöp wel wiin enselöröak koirak së Apramë naë moulmëa. Pël ëen wë mon omën pöpta wel wiin yang kel weera.

²³ Pël ëen pi es parëaöök së wë këlangön kaö kat yawiem ool itaangkën Apram maimerek wëen Lasaras pim naë wëa. ²⁴ Pël ëen mon omën pöpök Apramön ngön ëak epël mëëa. ‘Pep, ni neen yaköm kön wiak Lasaras wes mëen wais pim mor wotö iitak wariak nem yan-gapöök wa nemëen kot nent ëp sëp. Ne esuwesi öngpök wë këlangön kaö kat yawi.’ ²⁵ Pël maan Apramök epël mëëa. ‘Nem ruup, ni kön wi. Ni ngaan yangerak wë omën ompyaut ëeim wëen Lasaras pi pöt utpetat pëen eima. Pötaanök peene pöt pi kak eprek wais ya kë sak wëen ni kangiir këlangön kat yawiin. ²⁶ Pël äaap Anutuuk tiarim tektrak parë naö wiau wia. Pötaanök eprekaanörö pipël yeiraan pirekaanörö epël yaapren pël naëngan.’ ²⁷ Pël maan mon omnampök epël mëëa. ‘Pep, ne kosang wesak ök yeniak. Ni Lasaras wes mëen nemoröa naë sëp. ²⁸ Nem nangarö mor nas wë. Pötaanök Lasaras pi së pitta eprek wais këlangön kat wi-ipanëen nga map.’ ²⁹ Pël maan Apramök epël mëëa. ‘Won. Pit Mosesre tektek ngön yaauröa ngön pitëm naë wia pipot kat wiip.’ ³⁰ Maan mon omnampök epël mëëa. ‘Apram nem pepap, pöt pangk naëpan. Omën wel wiaö nampök weletakaan wal ëak së ngön ök mapna pöt pit kat wiak lup kaip tiipnaat.’ ³¹ Pël maan Apramök kaalak epël ök mëëa. ‘Pit Mosesre tektek ngön yaauröa ngönöt wa olapna pöt weletakaanëpök wal ëak së mapna pöteta wa olapnaat.”

Utpetatök kön wi kosang yewesaut utpet yewas

(Matiu 18:6-7, 21-22; Maak 9:42)

17 Yesuuk pim ruuröen ngön nent epël ök mëëa. “Morök ke nentere nent oröön omnarö saun koirëpnaat. Pël äaap omën morök elmëen omnarö saun koirëpna pöp tol ëëpën? Yaköm. ² Omën ke pilëpök runga kotup morök elmëen

saun koirpanëen ar kël kaöaö wii ngan ëak omën pöpë mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt ompyaö. ³Ar ngarangk këekë ëën. Arim kar namp saun yokoirën pöt nga man. Pël ëën pi lup kaip tiin pöt saun pöta kangit ent ë moolan. ⁴Pël ëën arim kar namp pi kët kopët nenta öngpök akun 7 ëak utpet elniak akun 7 tapël arim naë wais, 'Ne lup kaip yati,' pël niaan pöt ar pim saun pötë kangut ent ë moolan."

Kön wi kosang yewesauta ngönte

⁵Yesuu ngön yaaö omnarö pit Yesuun epël mëak kimang mëëa. "Ni tenim kön wi kosang yewesaut kaö wes nin." ⁶Pël maan Yesuuk epël mëëa. "Ar kön wi kosang yewesa kot panë nent wieëan talte këra kaö epmentën, 'Ni kaam tiak i kaöökë öngpök së orö,' pël maan yok pangk kat wiak pël ëëpën."

Inëen yaauta ngönte

⁷"Arim tekraakan nampë inëen ru-upök ya lupöök së yang mëmpën ma polörö ngarangk ëëpën pël ëeim olëak yewaisën yok pangk epël mam ma? 'Ni kakaati wais kaömp numëën,' pël mam ma? ⁸Pël naëpan. Pi epël mapnaat. 'Ni nem kaömpöt ar elnëëm. Pël ëak poë koröpö mënt wes urak kaömpre iit wak waisën numaan. Pël ëën ënëmak nimtëët ar ëak numëën.' ⁹Pi inëen ruup pim ngan rë menaul ëa pötaan yowe mapën ma? Yok pangk pël naëpan. ¹⁰Pötaanök arim naë tapël ëëpnaat. Anutuu ya ngön niaut ë pet irak pöt epël an. 'Ten inëen ru katkoko yaaurö. Ya ngön niaut pëen yaaurö,' pël an."

Yesuuk omën kësë ëa moresiar pörö ompyaö mowesa

¹¹Yesu Yerusalem kakë sëpënëak Kalili yanger nal, Sameria yanger nal pël ëaan teköök sa. ¹²Pël ëak së kak nerek oröön omën kësë ëa narö

moresiar pörö pit kamtaöök së koirak pëlëer tauëë ¹³ngön ëak epël mëëa. "Yesu, Kaöap, ni tenën yaköm kön wi." ¹⁴Pël maan pi pitën epël mëëa. "Ar së kiri ar yaauröen arim koröpöt pet elmëen pit ar ompyaö san pël apnaat." Pël maan yesem koröpöt ompyaö sa. ¹⁵Pël ëën pitëkaan kopët namp pi pim koröpöön itaangkën ompyaö sa. Pël ëën kaalak së ngön ë olëak Anutuun yaya mëëa. ¹⁶Pël ëak Yesuu ingesiarë së tok oriak ë koset yangaak wesirak wë yowe mëëa. Omën pöp Sameria yangerakaanëp. ¹⁷Pël ëën Yesuuk epël mëëa. "Omën moresiar ompyaö sauröep 9 pörö tarëk wë? ¹⁸Pit kaip tiak së Anutuun yoöre ërëp mapnaaten kön nawiin. Katkoko ëak sëen Sameria yangerakaan omën maim epop pimënt waisa." ¹⁹Pël mëak omën pöpön epël mëëa. "Nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek wal ëak së."

Anutuuk wa ngaöök nimëëpnaata ngönte

(Matiu 24:23-28, 37-41)

²⁰Parisi ngönën omnaröak Yesuun, "Anutu taan wa ngaöök nimëëpën?" pël mëak pël mëëa. Maan Yesuuk kangiir epël mëëa. "Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt yoolök pël yaalniin it-naangkan. ²¹Kat wieë. Anutu pi peene arim tekraak wë wa ngaöök yanimë. Pël yaëen naröak, 'Anutuu wa ngaöök yanimë pöt e yaarö,' pël yaan naröak, 'O ëngk yaarö,' pël naëpan."

²²Pël mëak ruuröen epël mëëa. "Wë ënëm akun nent temanöm sëen ar këlële ngön epël anëët. 'Omën Këëp yaaröön ten itaampun,' pël anëëtak yok pangk itnaangkan. ²³Pël yaëen akun pötak naröak, 'Eprek yaaröorek iteneë,' pël yeniaan naröak, 'Engkrek yaaröorek iteneë,' pël yeniaan kat wiak pitëm ënëm ëënganok. ²⁴Kent tangarët kopëter tar

elmëen yang poutë ëwa ë pet yair. Pipta ök Omën Këep nem waisuma akunetak pël ëem sa. ²⁵ Pötaanök omën peene wë eporö kasëng nangkën këemre këlangön kësang kat wiimaat. ²⁶ Noaë akunetak omnaröa ëa pöl Omën Këep nem waisuma akunetak tapël ëëpnaat. ²⁷ Pit iire kaömp në, öngre omp ë, pël ëeim Anutu kasëng menak wëen Noa wangaöök yeilaan i ngaampel oröön omën pourö i nak won sa. ²⁸ Lot pim naëëta tapël ëaut. Omnarö iire kaömp në, omnant sumre kap ë, ëmre ya ë, ka ök raö, pël ëeim Anutu kasëng menak wëa. ²⁹ Pël ëen Lot pi Sotom kak sëp wesak yesën akun tapëtak kutömweriaan esutre kël es ngaat kopiitë yepel pöl ëen omën pourö won sa. ³⁰ Pöta ök omnarö tapël eim wëen Omën Këep nem tekeri suma akunetak tapël ëëpën sa.

³¹ “Akun pötak omën ka tomök öpnaapök kakaati së pim omnant öpan. Ën yaak öpnaapta tapël kaalak kakë sëpan. ³² Ar Lot pim öngöp Anutuu ngön wa olëak wel wia pöten kön wieë. ³³ Omën namp pi pim wëwëet keimön ëëpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp pim wëwëet këëpöt wasën pöt orö morëëpnaat. ³⁴ Ne niamaan kat wieë. Akun pötak omën naar rö kan ur kopëtetak ka uraan namp yeweem namp sëp wasumaat. ³⁵ Öng naarta kaömp koröp yokoëem wëen namp yeweem namp sëp wasumaat. ³⁶ Ën omp naar ya lupöök wëen namp yeweem namp sëp wasumaat.” ³⁷ Pël maan ruuröak epël mëak pëel mëëa. “Tarëk pël ëëpën?” Maan Yesuuk omën piin kön wi kosang newasën yaauröa këlangön kat wiipnaataan kön wiak watelang ngön nent epël mëëa. “Omnantë söp kampaöök wer moön tuparö wa top yaë.”

Öngöp ngön ë pet yairaupön kimang mëëauta ngönte

18 Yesuuk pim ruuröen kaaö köpël kimang maim öpënëak watelang ngön nent epël mëëa. ² “Kak nerek ngön ë pet yaira namp wëa. Omën pöp pi Anutüre omën pouröen kas naën yaaup. ³ Kak taprek öng kapir namp wëaup pi kët poutë omën pöpë naë së, ‘Nemëen kööre toköpëen ngön yaatak kaamök elnëem,’ pël më yeëa. ⁴ Pël ëeimën omën pöp pim lupmeri epël kön wia. ‘Ne Anutüre omën pouröen kas naën yaaupe. ⁵ Öng kapir epop ke urak neaim. Pötaanök kaalak wais neaan kaaö kön wiingönëen kaamök elmëëmaat.”

⁶ Yesu pi ngön pöt mëak kaalak epël mëëa. “Ar ngön ë pet yaira utpetapë ngön ök yeniak epëten kön wieë. ⁷ Ën Anutuun tol yewes? Omën pimëen yaö wesaurö kët kanaan rö kanë piin kimang maim wëen kaamök naalmëëpan ma? Ma kat wiak kat nawiin koröp oröak öpën ma? Pël naëpan. ⁸ Ne niamaan. Pi teënt kaamök elmëëpnaap. Omën Këep nem waisuma akun pötak yangerakë omnaröa naë kön wi kosang yewesaut koirum ma won?”

Parisi omnampre takis yewaö omnampë watelang ngönte

⁹ Omën narö pitëmtok pitëmtën kön wiin wotpilörö pël kön wieë muntaröen wak irëak ya pöröaan Yesuuk watelang ngön nent epël mëëa. ¹⁰ “Omën naar piarip ngönën tup kaöetak së Anutuun ök mapënëak sa. Namp Parisi ngönën omën namp, namp takis yewa namp. ¹¹ Pël ëak Parisi omnampök tauëë pimtën wesëë epël mëëa. ‘O Anutu, ne omën naröa ök wonöp. Pötaanök niin yowe yeniak. Pit këkain ëëre omën utpet nant ë, öngre omp wëwëet utpet wasö pël yaaurö. Ne pitëm ök wonöp. Pël ëak omën takis yewa epopë ök wonöp. ¹² Pël ëak sant

poutë akun nentepar pöteparë kaömp ngës olëak wëakë yaaup. Pël yeë omnant koirak pöt wa top ëak moresiar wesak nokoliil nent nimëen yaö yaalniaup.’ ¹³Pël yemaan takis yewa pöp pëlëer tauëë kutömweriil itaampnaaten ëö ëen tok oriak epël mëëa. ‘O Anutu, ne saun omnamp. Pötaan yaköm kön newi.’ ¹⁴Kat wieë. Takis yewaup pi Anutuuk pim saunatë kangut won wes moolëak piin, ‘Omën wotpilëp,’ pël maan kaalak pim kaatakë sa. Ën Parisi pöp pim saunatë kangut om wiaan sa. Omën namp pimtök pimtën wak isak apna pöp Anutuuk wak irapnaap. Ën namp pimtën kön wiin irapna pöp Anutuuk wak isak mapnaap.”

Yesuuk runga koturö welaköt elmëa

(Matiu 19:13-15; Maak 10:13-16)

¹⁵Omnarö pit pitëm runga koturö Yesuuk pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëepënëak wak yesën pim ruuröak pitën nga mëëa. ¹⁶Pël ëen Yesuuk rungaaröen ngön mëak pim ruuröen epël mëëa. “Nga mangan. Wes mëen nem naë waisëp. Ke pilörö Anutuuk wa ngaöök mëepënëak yaö yema pötaanök. ¹⁷Ne yaap niamaan. Namp runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang yewesa pöl naën ëëpna pöt Anutuu wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan ëëpnaat.”

Ngarangk monere urömaringëpë ngönte

(Matiu 19:16-30; Maak 10:17-31)

¹⁸Ngarangk nampök Yesuun pëlpël mëak epël mëëa. “Rë yauuula ompyaup, ne tol ëak wëwë kosangta yaö sum?” ¹⁹Maan Yesuuk epël mëëa. “Tol ëënak neen, ‘Ompyaup,’ pël yenëaan? Anutu kopëtapökëer ompyaup. ²⁰Ni ngön kosangöt epël kat yawiaup. ‘Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni omën mëngkanok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok.

Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm.”

²¹Maan ngarangkepök epël mëëa. “Nem kotuukaan pipot ë waiseimaut.” ²²Pël maan Yesu pi ngön pöt kat wiak epël mëëa. “Kopët nent wia pöt ëëm. Ni së nim omnant menak sumat wak omën omnant wonörö këëpöt wes man. Pël ëen kutömweri omnant kosangöt orö nirëëpna. Pël ëak wais nem ënëm elnë.” ²³Pël maan omën pöp pi monere uröm kaö panë wieëaup yak ngön pöt kat wiak ya utpet ëa. ²⁴Pël yaëen Yesu itenak epël mëëa. “Omën monere uröm kaö wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapënëak pomp ë yaë. ²⁵Pol kamel namp wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkën. Ën omën monere uröm kësang wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëët.” ²⁶Pël maan omën ngön pöt kat wia pöröak epël mëëa. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlëpök wëwë kosangët öpën?” ²⁷Maan Yesuuk epël mëëa. “Omnaröak omnant pangk naën ëënë pipot Anutuuk yok pangk ëëpnaat.” ²⁸Pël maan Pitaak epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sëp wesak nim ënëm elniaut.” ²⁹Maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Namp pi Anutu wa ngaöök yamëauta yaat mëmpënëak pim kaare öngre ru, sasre nan, ëlre pep pörö sëp wasëpna pöt ³⁰pi peene akun epöök kangut selap wak wë ënëm akunaöök wëwë kosangët öpnaap.”

Yesuuk pimtë wel wiak wal ëëpnaaten ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Maak 10:32-34)

³¹Yesu pi pim ruurö wa top elmëak epël mëëa. “Kat wieë. Tiar Yerusalem kakë yewais. Pël ëen Omën Këëp nemëen tektek ngön yaauröak ngön epël retëng ëa pöt kë rapnaat. ³²Pit ne newak

ngönën köpëlöröa moresi neulëen pitök ökre was neak utpet newesak waasöp ngës nampnaat. ³³Pël ëak pës nemöak mën wel newiin akun nentepar nent yangaöök wieë kaalak wal ëëmaap.” ³⁴Pël maan ngön pöta songönte ilëep ilaan pit ëngk ma e wesak ëwat nasën ëa.

**Yesuuk omën it il tëa
namp ompyaö mowesa**

(Matiu 20:29-34; Maak 10:46-52)

³⁵Yesu pi yesem Yeriko kak temanöm së itaangken omën it il tëa namp kan ëöök wel aisëëe monatön kimang maim wëa. ³⁶Pël ëak pi kat wiin omnarö yesem yaan omën muntaröen epël mëëa. “Pit tol yaë?” ³⁷Maan pitök epël mëëa. “Yesu Nasaretöpök yewais.” ³⁸Pël maan pi ngön ëak epël mëëa. “Yesu, Tewitë ëap, ni neen yaköm kön newi.” ³⁹Pël yemaan omën wet rëak yesauröak leng ëëpën mëak nga yemaan pöten kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël mëëa. “Ni Tewitë ëapök, neen yaköm kön newi.” ⁴⁰Pël maan Yesu pi leng ëak kamtaöök taprek tauëë epël mëëa. “Nem ngësël wak waisëë.” Maan mësak sëen piin epël mëak pëël mëëa. ⁴¹“Nook ni tol elniimëak yaan?” Maan puuk epël mëëa. “Aköp, ni aan ne it nga sum.” ⁴²Pël maan Yesuuk epël mëëa. “It nga së. Nimtë neen kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën.” ⁴³Pël yemaan tapëtakeër itöörar nga sëen Yesu ënëm yesem Anutuun yaya mëëa. Pël yaëen omën pörek wëaurö pöten itenak pitta Anutuun yaya mëëa.

Sakias pim ngönte

19 Yesu pi Yeriko kak së oröak el wesak sëpënëak yaëen ²kak pörekaan omën takis yewauröa ngarangk namp wëa yapinte Sakias. Pöp pi mon kaö wieëaup. ³Pi Yesu mönre koröp itaampënëak kent elmëa. Pël ëaap pi omën mëntëp yak omën muntaröak

il mowariin pomp ëak itnaangkën ëa. ⁴Pël ëak wet rëak pöömpö së, “Eprek yewaisën itaampaatak,” pël wesak këra nementë ngaarëk isa. ⁵Pël ëën Yesuuk pörek së oröak ngaarëk itenak epël mëëa. “Sakias, teënt ira. Ne peene nim kaatak wais ömaat.” ⁶Pël maan pi ya kë sak këraamentëkaan irë ngentiak Yesu koirak pim kaatakë sa. ⁷Pël yaëen omën pörek wëaurö pit pöten itenak kaaö mëak epël mëëa. “Pi tol ëënak saun omnampë naë së ilëak wë,” pël mëëa. ⁸Pël ëën Sakias pi Yesu naë tauëë epël mëëa. “Kaöap, ni kat wi. Nem omnant kom ëak tok nentepar wesak nent omën omnant wonörö mempaat. Pël ëak omnaröen morök elmëak monat waut pötë kangiiir peene nook il wesak maim oorek mempaan.” ⁹Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Omën epop niinta Apram pim körööp yak Apram pim ök Anutuun kön wi kosang yewasën. Pötaanök niire nim kaatakörö Anutuuk utpetetakaan yaniö. ¹⁰Ne Omën Këëpök omën epopë ök Anutuu naëaan kö saurö wa rongan ëak ompyaö mowasumëak waisaup.”

**Inëen ru moresiar mon wa
pöta watelang ngönte**

(Matiu 25:14-30)

¹¹Yesu pi ngön pöt ök maan omnaröak kön epël wia. “Pi Yerusalem kak temanöm yewasën Anutu peene wa ngaöök nimëëpnaan yaë,” kön pël yewasën Yesuuk itenak yal menak watelang ngön nent epël mëëa. ¹²“Omp kaö namp yang wali nerak sëen omp ak wes moulmëen wë kaalak waisëpënëak sa. ¹³Pi sëpënëak yeem pim inëen ru moresiar pöroen yas maan waisën mon 20 kina, 20 kina pël pangkpangk menak epël mëëa. ‘Ar mon epot wak ya mënak kaö wes wiak wëen waisumaat.’ ¹⁴Pël mëak yesën pim kaatak narö kaaö ëak piin epël mapënëak omën narö pim ënëm wes mëëa. ‘Ten nuuk omp ak sak

ngarangk elniimëeten kaaö.' ¹⁵ Pël maan pi sê wëen pit pi omp ak wes moulmëen wakaim olëak kaalak waisa. Pël ëak inëen ru mon menak sa pöröen ngön ëak epël mëëa. 'Ar nem mon ninak san pötök ya mëngkën muntat tolëël koirak wë pöten itaampaan.' ¹⁶ Pël maan nampök wet rëak wais epël mëëa. 'Kaöap, ne nim mon 20 kina nangkën pötak nook ya mëngkën 200 kina pël oröa.' ¹⁷ Pël maan epël mëëa. 'Inëen ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën pasut ompyaö wesak ngarangk ëan. Pötaanök nook ka moresiar pötë ngarangk niulëëmaan.' ¹⁸ Pël ëen inëen ru munt nampök wais epël mëëa. 'Kaöap, ne nim mon 20 kina nangkën pötak nook ya mëngkën 100 kina pël oröa.' ¹⁹ Maan omp aköpök epël mëëa. 'Nook, ni ka mor nas pötë ngarangk niulëëmaan.' ²⁰ Pël maan inëen ru munt nampök wais epël mëëa. 'Kaöap, nim mon 20 kina nangkën pöt e wia. Ne poë koröp kautak kör koë wiak wakaimaut e wia. ²¹ Ne niin itaangkën ni nga yaaup yak muntaröa naëaan omnant yewaup. Ni omnant omën muntaröak ngëntën yewetaup. Pötaanök niin kas ëak kö sëpanëak poë koröp kautak kör koë wiak wakaimaut.' ²² Maan omp aköpök epël ök mëëa. 'Ni inëen ru utpetap. Nimtë ngön yaan tap-tak nimënt utpet ëaup pël yeniak. Ni neen, "Nga yaaup yak muntaröa naëaan omnant wëere omnant omën muntaröak ngëntën watö pël yaaup," pël yenëaan pöt yaap. ²³ Ni nem songönte pipël ëwat wëak tol ëënak nem monet mon kaatak nawiin ëaup? Pël ëanëen ne wais kangitaring wan tapön.' ²⁴ Pël mëak omën pörök wëauröen epël mëëa. 'Ar mon 20 kina epët piikaan wa ëp ëak 200 kina wa epop meneë.' ²⁵ Pël maan pit epël mëëa. 'Kaöap, pi yok 200 kina waap.' ²⁶ Maan puuk epël mëëa. 'Ne niamaan kat wieë. Namp pi omnant menaut ngarangk ëak wëen pöt munt nant erën wes mempaat.

Ën namp pi menaut ngarangk naën tapët wak wëen pöt wa ëp ëen om pas öp-naat. ²⁷ Peene pöt, nem kööre tokörö nook pitëm omp ak sumaaten kaaö ëa pörö mësak wais nem itöök mëngkën wel wiip."

Yesu pi pol tongkiipë rangk wel aiséak Yerusalem kakë sa

(*Matiu 21:1-11; Maak 11:1-11; Son 12:12-19*)

²⁸ Yesu pi ngön pöt më pet irak Yerusalem kakël ko wesak wet rëak isa. ²⁹ Pël ëak yesem Olip tomök is oröak Petepasiire Petani ka pöteparë temanöm yesem ru naarën epël mëak wet rëak wes momëa. ³⁰ "Arip ka ëngköök sê oröak öngpök sê itaangkën pol tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii ngan ë ulmëen öpna pipop wilak mësak waisën. ³¹ Arip sê pël yaëen omën nampök aripön, "Oröp ëënëak yawil?" pëel yeniaan pöt epël man. "Aköpök epopön ya." ³² Pël maan piarip sê itaangkën Yesuu mëëa pöl ëëëa. ³³ Pël ëen itenak yawilën tongkiipë peparöak itenak epël mëëa. "Arip oröp ëënëak yawil?" ³⁴ Maan piaripök mëëa. "Aköpök epopön yaanak yeë." ³⁵ Pël mëak Yesuu naë mësak sê tongkiipë rangk pitëm ulpëënöt përe mourak Yesu wa ngaarëk moulmëa. ³⁶ Pël ëen wel aiséak yesën ulpëënöt përeäak kamtaöök mourö sa. ³⁷ Pël ëen Olip tomökaan ngemë Yerusalem kak temanöm yewasën omën pimëen saö rongan pötak wëauröak pim ya it ngolöpöt yaaö pötëen ngön ëak epël maö Anutuun yoöre ërëp mëëa.

³⁸ "Yowe.

Omën omp aköp Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa. Kutömweri mayaap wiaap. Anutu Ngaarëkëp pim yapinte wak isak mepa."

³⁹ Ëlak wiak pël yemaan Parisi omën narö pitëm öngpök wëauröak Yesuun

epël mëëa. “Rë yanuulaup, nim ruuröen pël epan ma.” ⁴⁰ Pël maan Yesuuk mëëa. “Ne niamaan kat wieë. Pit yaya yenëa pöt ompyaö ya. Leng ëëpna pöt kël epotök yaya neapnaat.”

Yesuuk Yerusalem omnaröaan ing ëa

⁴¹ Yesu pi pël mëak yesem Yerusalem kaöökë tomök sê oröak kakën itenak yaköm ëën ing yeem epël mëëa.

⁴² “Yerusalem wëaurö, ar peene epatakëer mayaap önë kanöön ëwat wë talte yok pangk ön. Pël ëaap kan pö ëlëëp wia. Pötaanök itnaangkën yeë. ⁴³ Kat wieë. Wë akun nentak arim kööre toköröak wais taap elniak ëm ket ëak kaö poutë il niwariipnaat. ⁴⁴ Pël ëak arimëntre arim ruurö pourö won niwesak arim kaat töölak wapötta ti olaan ur kosat wiaapnaat. Pöt tol ëënak? Anutuuk kaamök elniipënëak wes nemëën arim ngësë yewaisën köpël ëak kaaö ëan. Pötaanök pël elniipnaat.”

Yesu ngönën tup kaötakaan omën narö waö ë momëa

(Matiu 21:12-17; Maak 11:15-19; Son 2:13-22)

⁴⁵ Yesu pi ngön pöt më pet irak ngönën tup kaöeta kakaati sê itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëën itenak pit waö ë yemomëem epël mëëa. ⁴⁶ “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem ka pipët kimang yenëa kaat pël ëëpnaat.’ Ar pipël yaëën këkain yaauröa kaata ök yes.” ⁴⁷ Pël ëak pi akun poutë ngönën tup kaöetak sê omnaröen ngönën ök maim wëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere omën kaöarö pit mëmpënëak kanten ngaöl ëa. ⁴⁸ Omën pourö pim ngönëntaan pim naë rë olëak wëën sêp wesa.

Yesure ngarangkörö neneren pël elmëa

(Matiu 21:23-27; Maak 11:27-33)

20 Kët nentak Yesu pi ngönën tup kaöetak sê omnaröen ngönën ök maim wëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit sê epël mëëa. ² “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ³ Pël maan Yesuuk kangiir pitën epël mëëa. “Nookta arën kangiir nent pël niamaatak ök nean. ⁴ Sonë i mëeima pöt talëpök maan eima. Anutuuk ma pimtök kön wiak eima?” ⁵ Pël maan pitëmënt neneren epël mëëa. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mepenaatep pi epël niepan. ‘Tol ëënak Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’ ⁶ Ën, ‘Son pimtök,’ pël mepenaatep omnarö pit Sonön. ‘Pi tektek ngön yaaö namp,’ pël wesëë kël nimööpan.” ⁷ Pël mëak Yesuun kangiir epël mëëa. “Sonë i mëeima pöta songönten ten köpël.” ⁸ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Nookta ne talëpë këmtak yeëan pöt neniangan.”

Wain ya ngarangk utpetaröa watepang ngönte

(Matiu 21:33-46; Maak 12:1-12)

⁹ Yesu pi ngön pöt ök mëak watepang ngön nent omnaröen epël mëëa. “Omën namp wain ya newer ngënta. Pël ëak ya omnarö ngarangk ëëpënëak moulmëak pimënt yang wali nerek sê wakaima. ¹⁰ Pël ëak wë kë yaaröa akunet temanöm sëën ngarangk moulmëauröak ulöp narö tö mampënëak inëën ru namp wes mëën sa. Sê oröön pit möak waö elmëën elek kaalak sa. ¹¹ Pël ëën pepapök kaalak munt namp wes mëën sëën pöpta möak utpet mowesak waö elmëën elek tapël sa. ¹² Pël ëën pepapök kaalak wa ngolöp wesak wes mëën sëën pöpta këlangön kat mowiak ke ur mëën elek sa. ¹³ Pël ëën ya pepap

pi epël wesa. ‘Ne tol ëëmete? Nem ru ulöpöököp wes mëëmaan. Pit yok pangk pim ngönte kat wiak ngar öpën koröpok.’ ¹⁴ Pël ëäk wes mëën sëën yaakë ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëëa. ‘Omën epop pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pö-taanök mëmpa. Pël ëën yaat tiarimëën sëpnaan.’ ¹⁵ Pël mëäk pit wain yaawerian wia wilëngkël moolëäk mëna. ‘Yesu ngön pöt mëäk epël pëël mëëa. “Yaaweri pepapök ngarangköröen tol elmëëpën? ¹⁶ Pi wais ya ngarangk pörö mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö narö moul-mëëpnaat.” Pël maan pit ngön pöt kat wiak epël mëëa. “Won. Pël ëëpan.” ¹⁷ Pël yaan Yesu pi pitën iteneë epël mëëa. “Ngönën pepeweri ngön nemëën epël wia pöt tol nentaanök?

‘Wap omën ka ök yarëauröak wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.’

¹⁸ Omën namp wap epëtak söë urak kawi ngentiipnaap pi koröp ilak utpet ëëpnaap. Ën wapëtak pim rangk ngentiipna pöt omën pöp ilak unön ëäk utpet panë sëpnaap.”

Yesuun Sisa takis yemengkauten pëël mëëa

(Matiu 22:15-22; Maak 12:13-17)

¹⁹ Pël maan ngön kosangötë ngarangköröre kiri ar yaaö kaöarö pit Yesu pim wain ya ngarangk utpetaröaan watepang ngön mëëa pöt pitëmël ko wesak yemaan kat wiak mor öpënëäk ëäkök omnaröen kas ëën sëp wesa. ²⁰ Pël ëäk Yesu moröak Rom yang ngarangkëpë moresi moulmëëpënëäk it wawaö ëeim wëa. Pël ëëë omën narö wes mëën Yesu naë së ngönën kat yawia koröp oröak wë ngön nent maan pöt öpnaat weseë Yesuun morök elmëäk epël mëëa. ²¹ “Rë yanuulaup, ten niin ëwat wë. Ni ngön wotpil

yaaup, omnaröenta wotpil wesak ök yeniaup. Ni omën isaare irëaurö omnant mööngkraar kangk naalmëën yaaup, omën ompyaut pëën Anutuuk ök niaut omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. ²² Pötaanök ni kön wiin Rom omp aköp Sisa takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” ²³ Pël maan pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël mëëa. ²⁴ “Mon kël nent koirak neneë. Könre yapin epot talëpëët?” Pël maan pit epël mëëa. “Sisaëët.” ²⁵ Pël maan puuk epël mëëa. “Omnant Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” ²⁶ Pël maan omnaröa itöök pi aan wali öpna nent nokoirën ëa. Pël ëäk pit kaip ti mangkën kat wiak yaan sak këm ur wariak wëa.

Weletakaan wal yaauten Yesuun pëël mëëa

(Matiu 22:23-33; Maak 12:18-27)

²⁷ Akun nentak Satusi ngönën omën narö Yesu naë sa. Omën pörö weletakaan wal yaaö pöt won wia pël yaaurö. ²⁸ Pit së Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, Moses pi tiarimëën ngön kosang nent epël retëng ëaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë ru oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁹ Pël wiaap omën nanang narö 7 ëäk wakaima. Pël ëaurö nanëp öng namp wak ru won wë wel wia. ³⁰ Pël ëën nang pim rakëp öng tapöp wak wë wel wia. ³¹ Pël ëën ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë wel wia. Pël ëaap omën 7 eporö pit öng kopët tapöp wak ru won wë wel wia. ³² Pël ëën ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ³³ Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpna akunaöök talëpë öng sëpën?”

³⁴ Maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Peene yangerak wë epöök öngre omp yeë. ³⁵ Ën wë ënëm akun kaöaöök Anu-

tuuk kat mowiin wewë kosangtak weletakaan wal ë rëepnaarö pit yok pangk öngre omp naëpan. ³⁶ Anutuuk pit weletakaan wal ë moulmëëpnaat. Pötaanök pit pim ru sak enselöröa ök wë kaalak wel nawiippan. ³⁷ Weletakaan wal ëëpena pöta ngönte Mosesök ngönën pepeweri retëng äaut. Këra kotumentëk es wëlëng koteima pöta ngöntak Anutuuk piin epël mëëa. ‘Ne Apramre Aisakre Yakopre pörö pitëm Anutu.’ ³⁸ Omën wel wia pourö Anutuuk wëwëetaring wë pël wesa. Pötaanök Anutu pi wel wiauröaap won. Pi omën öp wëauröa Anutu.” ³⁹ Pël maan ngön kosangötë ngarangk naröak, “Rë yanuulaup, ni aan ompyaö yes,” pël mëëa. ⁴⁰ Pit kaalak pëel mapnaaten kas ëën sëp wesak pipët pëën mëëa.

**Yesuuk Kristo pötaan Parisi
omnaröen pëel mëëa**

(*Matiu 22:41-46; Maak 12:35-37*)

⁴¹ Pël ëën Yesu pi epël mëak pëel mëëa. “Tol ëënak, ‘Kristo, Yaö Mëëaupön pi Tewitë körööp’ pël aim?

⁴² Tewit pimtök Sam pep pöweri tan nent epël ëa.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

‘Ni wais nem yaapkëetakël öm.

⁴³ Pël äaan nimëën kööre tok yaaö piporö nook maan nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.”

⁴⁴ Tewit pimtök piin, ‘Nem Aköp,’ pël mëëaupök tol ëënak Tewitë äap pël yäë?”

**Ngön kosangötë
ngarangköröa ngönte**

(*Matiu 23:1-36; Maak 12:38-40; Luk 11:37-54*)

⁴⁵ Pël mëak Yesu pi omnaröa ëöetak pim ruuröen ngön epël ök mëëa. ⁴⁶ “Ar ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön ngarangk ëën. Pit ulpëen waliit mëak wa topöök koirak ërëpsawi mapnaaten kent yaaurö. Pël ëak ngönën tupötëere këere

imën akunatë omën kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. ⁴⁷ Pit pël yeem öng kapiröröa omnant pout pitëmëen weimeë morök elmëak omnaröak pitën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit wë kangiir akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

**Öng kapir nampë Anutuun
kiri wiauta ngönte**

(*Maak 12:41-44*)

21 Yesu pi ngönën tup kaöetak wë we riak itaangkën omën monaringörö pit Anutuun monat kiri yawia. ² Pël yäëen Yesu pi itaangkën öng kapir omnant won nampta pim mon kot köp möa nentepar wia. ³ Pël yäëen Yesuuk itenak epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Öng kapir omnant won epopë mon yawi epëtak omën muntaröaat il yemowas. ⁴ Omën monaringörö pit ëlöt wiaan kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won pan wesak wë.”

**Yesuuk ngönën tup kaöet utpet
sëpnaata ngönte ök mëëa**

(*Matiu 24:1-2; Maak 13:1-2*)

⁵ Yesu pim ru narö pit ngönën tup kaöetak këlöt retëng ke nalre nal ëak ök rëëëa pötön itenak aöre mon Anutuun kiri mowia pötë ngönöt aö pël ëeim wëen Yesuuk epël mëëa. ⁶ “Wë akun nent temanöm sëën omën ityaangk epot epël wi naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sëpnaat.”

**Yesuuk könöm nentere nent
orööpnaat pël mëëa**

(*Matiu 24:3-14; Maak 13:3-13*)

⁷ Pël maan pit epël mëak pëel mëëa. “Rë yanuulaup, nim yaan pöt akun taltak orööpën? Akun pöt temanöm yesën oröpöt oröön ten itenak ëwat sën?”

⁸Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ar om-naröak lup wa irikor elniipanëen këëkë ngarangk ëën. Pit morök elniak naröak nem yapintak wais, ‘Ne Kristo,’ pël aöre naröak, ‘Kristo pim orööpna akunet yok temanöm yes,’ pël yeniaan pitëm ënëm elmëënganok. ⁹Ar nga yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet reäk orööpnaat.”

¹⁰Pël mëak yal menak epël mëëa. “Omën kur nementëkaanöröak kur nementëkël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë omnaröak nampëëröaan nga ëëpnaat. ¹¹Pël yaëën moup kësang pan yangerak mööpnaat. Pël ëak yang we nantë këenre yauman kaöat orööpnaat. Pël yaëën mopöök oorek omën retëng ke nentere nent yaaröön ar kas ëëneët. ¹²Omën pöt naaröön wiaan pit wet reäk wa niulëak këlangön kat niwiipnaat. Pël ëak ngön kaatë së niulëak wii kaatë niulëëpnaat. Pël ëak omën omp akre yang ngarangköröa naë niulëëpnaat. Ar nem yapinte wak wë pötaanök pël elniipnaat. ¹³Akun pötak ar nem songönten ök manëët. ¹⁴Ar epël kön kosang wiaan. Ar wa nanuulëen wiaan tol man pël ëak kön selap ëënganok. ¹⁵Nemtok arim këmöte ngön anëëtë wetetöt nimpaat. Pël ëak ompyaö elniin kööre tokörö arim ngönöt wak irëak ke ur noolepan. ¹⁶Arim ëlre pep, sasre nan, ngöntre kar, pöröak arim kööre toköröen kup mowiin arim tekrakaan narö nimpënaat. ¹⁷Pël ëak nem yapinte wak wë pötaan omën pourö ya sangën ëak kööre tok elniipnaat. ¹⁸Nook ngarangk elniak wëen ar kö nasëngan pan, arim ngan ëp naööta mop nerapan. ¹⁹Weëre kosangring wakaim olëak wëwë kosangët önëët.”

**Yesuuk Yerusalem kaö utpet
ëëpnaata ngönte ök mëëa**

(Matiu 24:15-21; Maak 13:14-19)

²⁰“Ar itaangkën ngaarö Yerusalem kaö taap yawiin pöt ka töölak utpet

wasëpna akunet temanöm yes pël wasënëët. ²¹Pël ëak Yutia yangerak wëaurö ar kas rosiraöökël sën. Yerusalem kak wëaurö ar kaö sëp wasën. Ën yang nantë wëaurö ka kaöaöökël sëngan. ²²Ngönëntak retëng ëa pöt kë rapnaan Anutuuk akun piptak kangut wes mëen orööpnaat. ²³Elei, öng ru kepringöröere ru kapa yemenaurö, tol ëënëëörö? Akun pötak Anutuuk omnaröen ya sangën elmëen yangerakë omnarö këlangön kaö panë kat wiipnaat. ²⁴Ngaaröak narö öp wesir olapnaat, narö moröak wii tëak wak pitëm kaatë së inëen wesak ulmëak öpnaat. Pël ëak ngönën köpëlörö pit Yerusalem kaö utpet weseim wëen Anutu pimtë akun mampna pötak sëak pet irëpnaat.”

Omën Këëp orööpnaata ngönte

(Matiu 24:29-31; Maak 13:24-27)

²⁵“Këtre ngoonre ari pötë omën it köpëlöt yaaröön yangerak i kaö maat kësangöt yamöön omnarö kas kaö ëëpnaat. ²⁶Pël yaëën kutömwer ëtëp ëen ariat tiak yesën omnarö yangerak omnant orööpna pötaan kor wë kas kaö panë ëak it köpköp tiak së wiaapnaat. ²⁷Pël yaëën Omën Këëp ne nem weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepiltak yaaröön itaampnaat. ²⁸Omën ke pöt yaaröön, ‘Anutuuk niöpna akunet temanöm yes,’ pël wesak wal ë tauëë we riak itaampun.”

**Këra nantön itenak akunet ëwat
yes pöta watepang ngönte**

(Matiu 24:32-35; Maak 13:28-31)

²⁹Pël mëak watepang ngön nent epël mëëa. “Ar këra wasre munt nantön itenak wa weswes ë yeë. ³⁰Ar itaangkën këre sak wil yewatën itenak kopi akunet temanöm yes pël yewas. ³¹Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak pöt, ‘Anutu wa ngaöök nimëëpënëak yaë,’ pël

wasën. ³²Ne yaap niamaan. Omën e wë eporö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat. ³³Kutömrë yang eptepar won sêpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

Pim ruuröen wa korkor ngön ök mëä

³⁴“Ar iire kaömp na olëölë imeë yangerakë omnantëen kön selap pötëen lupre kön arimot wes mëak wëen akun kaöaö kalaapöökë yaë pöl teënt pan niöpanëen ngarangk këëkë ëimeëak ön. ³⁵Akun kaö pöt yang ël epotë wë eporö ar pouröa naë orö nirëepnaat. ³⁶Pötaanök ar kët el epotë ngaire wa kom imeë Anutuun kimang ngaangan maim ön. Pël ëen omën könöm orööpënëak yeniak pöt yaaröön Anutuuk weëre kosang ningkën ing mës ngep ëak Omën Këep nem ëöetak tauanëët.”

³⁷Akun poutë Yesu pi këtëkötë ngönën tup kaöetak omnaröen ngönën ök maim olëak pöt rö kanötë Olip tomöntak sê ka ur pël ëeima. ³⁸Pël ëen omnarö pit ngönën kat wiipënëak wangam kan röökëerötë ngönën tup kaöetak pim naë seima.

Yutasök Yesuun kup mowiipënëak kosang wes mena

(*Matiu 26:1-5, 14-16; Maak 14:1-2, 10-11; Son 11:45-53*)

22 Kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëëngkët pitök Anutuuk mait elmëaut pël yamëä pöt temanöm sa. ²Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit omnaröen kas ëen Yesu ëlëep mëmpëna kanten ap weseima. ³Pël yaëen Seten pi Yutas Keriot kakaanëp pim lupmeri ilëa. Pöp Yesu ru 12 pöröakaanëp. ⁴Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröere ngönën tup kaöeta polisöröa naë sê Yesuun kup mowiak pitëm moresi ulmëëpnaata ngönte pitring ëa. ⁵Pël ëen pit ërëpërëp ëak mon mampanaata ngönte ë kopëta

wesa. ⁶Pël ëen Yutas pi makre ku mëak ngës rëak akun nentak omnarö Yesu ent ë mëen pimënt wëen kup mowiipna kan ap weseima.

Ru naar mait elmëa akun ngëëngktakëen kaömp kopëta wesa

(*Matiu 26:17-25; Maak*

14:12-21; Son 13:21-30)

⁷Kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëëngktak Anutuuk mait elmëautaan kiri sêpsëpörö yamöa akunet temanöm sa. ⁸Pël ëen Yesuuk Pitaare Sonön epël mëak wes mëä. “Arip sê mait elmëauten kön wiipenaan kaömpöt kopëta wes wiin. Pël ëen ten waisën nëmpenaan.” ⁹Pël maan piarip epël mëä. “Ka taltak kopëta wes wiinëak kent kön yawiin?” ¹⁰Maan puuk kangiir epël mëä. “Kat wieë. Arip kak sê oröak itaangkën omën namp i kepit wak wëen koirak pöt pim ënëm sê ka ilapnaatak ilan. ¹¹Pël ëak ka pepapön epël man. ‘Rë yanuulaupök, “Ne nem ruuröaring ka taltak Anutuuk mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën?” pël ya,’ pël man. ¹²Pël ök maan ka kaö ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö wesauten pet elniin pötak kaömp ar ëak kopëta wasën.” ¹³Pël maan piarip sê mëäul ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

Mait kaömp nak kë mena

(*Matiu 26:26-30; Maak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25*)

¹⁴Nëmpna akunetak Yesure pim ngön yaaö omnarö pit kakaati sê kaömp yenautak wel aisëak wëa. ¹⁵Pël ëak Yesuuk epël ök mëä. “Nem këlangön kat wiima akunet temanöm yenewas. Pötaanök wet rëak mait kaömp epët ar ring ngawi numaataan kent pan yaalnë. ¹⁶Ne yaap niamaan kat wieë. Ne mait kaömp epët kaalak nanën wë Anutuuk wa ngaöök nimëëpnaatak kaömp pöta këët tekeri sëen numaat.” ¹⁷Pël mëak

wain kelön nent wak Anutuun yowe meäk epël mëä. “Ar epët wak ngawi neë. ¹⁸Ne niamaan. Yangerak eprek wain iit peene nëen pet yair. Arring kaalak nanën wë ënëmak Anutuuk wa ngaöök nimëäk wëen piiring nëmpenen ëä.” ¹⁹Pël meäk kaömpöt wak Anutuun yowe meäk pelak epël meäk mena. “Epët nem mësëpët. Ar kaamök elniipnaan këëröt wes nimpaat. Pötaanök nënëël neen kön wieim ön.” ²⁰Kaömp pöt nëen wain kelönte wak tapël ëäk epël meäk mena. “Wain i epët sulöp ngolöpta nem iit. Wain i epëtak ne wel yawiem nem iit olama pötaan Anutuu omnaröaring sulöp ngolöp pöt kosang yewas pöt pet yaalni. ²¹Iteneë. Omën kup newiak kööre toköröa moresi neulëëpnaap neering kaömp ngawi yen. ²²Omën Këep ne pöp nem Pepapë kan yaö neeaöök së wel wiimaap. Ën nemëen kup mowipna pöp, elei, pi kangut kësang pan öpnaap.” ²³Pël maan ngön yaaö omnarö pit, “Talëpök ëëpnaaten ya,” meäk neneren pëël mëä.

Ruurö pit pitëm naëaan talëpök isëpën pötaan ngön nga ela

²⁴Ruurö pit, “Talëpök tiarim naëaan isak wë,” pël meäk ngön nga ela. ²⁵Pël yaëen Yesuuk epël mëä. “Yang omp akörö pit omën pitëm iri wëaurö ngarangk elmëimeë pitök kangiir pitëmëen ping wesak, ‘Kaamök yaaurö,’ pël mapënëäk kent yaaurö. ²⁶Ar pël ëënganok. Ar pöt, kaöarök koturöa ök sak ön. Ën wotöököröak inëen yaauröa ök sak ön. ²⁷Ma ar aë. Talëpök isa? Wel aisëëë kaömp yen pöpök ma ar ëäk korak wais yemangk pöpökëer isa? Wel aisëëë kaömp yen pöpökëer. Pël ëaap ne pöt, arim tekarak wë inëen yaauröa ök koröp oröak wëaup.

²⁸“Akun poutë këëmre këlangön pöt nem naë yaaröön ar sëp nenewasën yaaurö. ²⁹Nem Pepapök ar wa ngaöök

nimëëmëäk wes nemëaut nook ar tapël wa ngaöök momëënëäk yeniak. ³⁰Ne wa ngaöök nimëäk wëen ar neering këere kaömp ngawi neimeë omp aköröa urötë wel aisëëë Israel kur 12 pötëaanöröa ngönte ë pet irënëët.”

Yesuuk Pitaë piin yak mowasëpnaaten ök mëä

(Matiu 26:31-35; Maak 14:27-31; Son 13:36-38)

³¹“Saimon, Saimon kat wi. Seten pi raisatë koröp koëäk wël yeë pöl ar morök elniipënëäk ya. ³²Pël ëen nook nim kön wi kosang yewesaut won sëpanëäk kaamök elniak Anutuun kimang mëäut. Pötaanök ni ënëmak kaalak kaip tiak pöt nim karurö taë mowasum.” ³³Pël maan Pitaak epël mëä. “Aköp, ni weletak ma wii kaatak yesën pöt ne tepër sëpëaap.” ³⁴Maan Yesuuk kangiir epël mëä. “Pita ne niamaan kat wi. Ni peene rök epëtak kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent ëäk neen wonwon mamëep.”

Kërre monere öpre pötön mëä

³⁵Pël meäk pim ruuröen epël mëä. “Ngaan ne ar wes yanimëem, ‘Monere kërre ing kërre pöt wak sëngan,’ pël niaut. Pël ëä akun pötak omën nantön elek ëaurö ma won?” Pël maan pit, “Won,” mëä. ³⁶Pël maan kaalak epël mëä. “Peene pöt nga akunaö yaaröön namp monet wiaan pöt pangk waap. Ën namp kërëep wiaan pöt yok pangk wetaap. Ën namp öpwer won ëen pöt ulpëen rangkëp përe omnamp mangkën öpwer kangiir mamp. ³⁷Ne niamaan kat wieë. Ngönën pepeweri ngön epël ëä pöt nem naë kë orööpnaap yaë. ‘Pit pi utpetap wesak utpetaröa öngpök moulmëaup.’ Ngön nemëen retëng ëä pipot kë orööpnaat.” ³⁸Maan ruuröak epël mëä. “Kaöap, ni itan. Ten öp neweriar wia.”

Pël maan Yesuuk epël mëä. “Ngönte sêp weseë.”

**Yesuuk Kesemani ngësöök
së kimang maima**

(Matiu 26:36-46; Maak 14:32-42)

³⁹ Pël mëäk wë olëak kakaan oröak pim ë yaaul Olip tomöntakël yesën ruurö ënëm sa. ⁴⁰ Pël ëäk së oröön Yesuuk ruuröen epël mëä. “Ar moröktak wiap senganëen kimang maë.”

⁴¹ Pël mëäk këlötë mööna yaë pöl ëäk së rar rë wesirak Anutuun kimang epël mëä. ⁴² “Pep ni kat wiin pangk ëen pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot keker elnëep. Nem könöök won, nim kentöökë wiaul ëëm.” ⁴³ Pël yemaan kutömweriaan ensel namp irë pim naë oröak kosang mowesa. ⁴⁴ Pël ëen Yesu pi lupmer këlangönring wë ke urak kimang yemaan köömöt omën iitë ök sak oröak yangaak il ngentia.

⁴⁵ Kimang më pet irak wal ëäk së pim ruuröen itaangkën pit piin yaköm pan ëen ka uraan ⁴⁶ epël mëä. “Ar tol ëënak ka ureim? Moröktak wiap senganëen wal ëäk Anutuun kimang maë.”

Yesu kööre toköröa moresi moulmëa

(Matiu 26:47-56; Maak 14:43-50; Son 18:3-12)

⁴⁷ Pël yamëem wëen omën kësang pan pim naë oröa. Pël ëäk pim ru 12 pöröakaan namp Yutas pöp Yesu tot nempënëak pim naë sa. ⁴⁸ Pël ëen Yesuuk epël mëä. “Yutas, ni Omën Këep neen kup mowiin nempëna pötaan tot yenenën ma?” ⁴⁹ Pël ëen pim ruurö pit omën orööpënëak yaaö pöten itenak piin epël mëä. “Aköp, ten öp möön ma?” ⁵⁰ Pël mëäk pitëm naëaan nampök kiri ar yaaö wotöököpë in-ëen ru namp möak pim kat yaapkëep per olëa. ⁵¹ Pël ëen Yesuuk itenak epël

mëä. “Ar sêp weseë.” Pël mëäk omën pöpë katëep moröak ompyaö mowesa. ⁵² Pël ëäk Yesu kiri ar yaaö kaöaröere ngönën tup kaöeta polisöröere kaöarö pi öpënëak sa pöröen itenak epël mëä. “Ar neen ngaap wesak wali neönëak inre tang wak yewais ma? ⁵³ Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëen ar akun pötë neneön ëaurö. Pël ëaap peene akun epët arim akunet. Akun ep-tak kouta weëre kosangët tekeri yaarö.”

Pitaak Yesuun wonwon mëä.

(Matiu 26:57-58, 69-75; Maak 14:53-54, 66-72; Son 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Pël maan pit Yesu wali wak kiri ar yaaö wotöököpë kaatakë sa. Pël ëen Pita pi ënëmënëem sa. ⁵⁵ Pël ëäk itaangkën ngaarö ëmöökë kakaati së ilëak ka tomök es merak mor yesem wëen Pita pi pitëm tekarak së wel aisëa. ⁵⁶ Pël ëäk es ëwaöök wel aisëaan inëen koont nampök piin itneë epël mëä. “Omën epopta Yesuring wëaup.” ⁵⁷ Pël maan Pitaak wonwon mëäk epël mëä. “Koont epop, ne piin köpëlöp.” ⁵⁸ Pël mëäk kot nent wëwë yaëen kaalak omën nampök piin itenak epël mëä. “Niinta pitëkaan nampök.” Pël maan Pitaak epël mëä. “Omp epop, ne wonöp.” ⁵⁹ Pël mëäk wë ngöpngöp yaëen kaalak omën munt nampök kosang wesak mëä. “Yaap, omën epopta Yesuring wëaup. Pi Kalili omnamp.” ⁶⁰ Maan Pitaak mëä. “Omp epop, ne nim ngön yaan pipten ëngk ma e yewas.” Pël maötaring kokor ngön ëa. ⁶¹ Pël ëen Aköp kaip ti Pitaan itena. Pël ëen Pita pi Aköpë ngön epël mëä pöten kön wia. “Ni peene röök epëtak kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent ëäk neen wonwon mamëep.” ⁶² Ngön pël mëä pöten kön wiak ya ilak sëen tomökël së ing kaö pan ëa.

Ngaaröak Yesuun ökre was mëak tang momöa

(*Matiu 26:67-68; Maak 14:65*)

⁶³ Yesuu ngarangk wëaurö pit piin ökre was mëak tang momöa. ⁶⁴ Pël ëak itöörarë poë koröpöök kör mokoëak epël mëä. “Ni tektek ngön yaauppe. Talëpök yanimö?” ⁶⁵ Pël mëak ngön ut-petat kësang mëä.

Yesu kansolöröa naë moulmëak ngön ya mëna

(*Matiu 26:59-66; Maak 14:55-64; Son 18:19-24*)

⁶⁶ Ëlpam walën omën kaöarö, kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö, wa top ëak wë maan Yesu mësak pitëm naë sëën epël mëä. ⁶⁷ “Ni tenën ök nia. Ni Yaö Niaup Kristo tapöp ma?” Pël maan Yesuuk epël mëä. “Ne niamaatep ar kat wiak wa yaap newasngan. ⁶⁸ Ën nookta pëel niaan yok pangk ök nenëangan. ⁶⁹ Peene pöt Omën Këep ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkëel wel aisëaama akunet temanöm yes.” ⁷⁰ Maan pit pouröak epël mëä. “Ni Anutuu Ruup ma?” Pël maan kangiir epël mëä. “Yok yak pil.” ⁷¹ Pël maan pit epël mëä. “Oröpmorëën ngön ya mëmpen? Pimtë këmtakaan yok aan kat yawi.”

Pit Yesu Pailatë naë së ulmëak ngön ya mëna

(*Matiu 27:1-2, 11-14; Maak 15:1-5; Son 18:28-38*)

23 Omën pourö wal ëak Yesu mësak Rom yang ngarangkëp Pailatë naë sa. ² Pël ëak Pailatën ngës rëak epël mëä. “Tenim itöök omën epmor ten omën pourö morök elnieimeë pi omp ak Sisa takis mangkanëak nga niaimeë pimtök pimtën, ‘Ne Kristo Yaö Neeaup,’ pël aöre ‘Ne omën omp aköp,’ pël yaaumor.” ³ Pël maan Pailat pi Yesuun pëel mëak epël mëä. “Ni Yuta omnaröa

omën omp aköp ma?” Maan kangiir epël mëä. “Yok yaan pi tapët.” ⁴ Pël maan Pailat pi kiri ar yaaö kaöaröere omnaröen epël mëä. “Ne omën epopë saun nent nokoirën.” ⁵ Maan pit kosang wesak ke urak epël mëä. “Pi omnaröen ngön ök mëak lup es nga mowasën Yutia yang pourak akak yes. Pi Kalili yangerak ngës rëak pël ë waisaumorök eprekta tapël yaë.”

Pit Yesu Erotë naë së ulmëak ngön ya mëna

⁶ Pël maan Pailat pi pöten kat wiak pitën epël mëä. “Omën epop Kalili yangerakaanëp ma?” ⁷ Maan pit kangiir mëä. Pël ëën Pailat pi omën omp ak Erot pim yang ngarangk ëëäurekaanëpök ëa pël wesak akun pötak Erot piita Yerusalem kak wëen yak Yesu wes mëen pim ngësël sa. ⁸ Pël ëën Erot pi Yesuun itenak ërëpërëp ëa. Pöt pi Yesuu yaautön kat yawiem itaampënëak kent kön yawia. Pël ëak pim itöök retëng nent ëën itaampën pël wesak ërëpërëp ëa. ⁹ Pël ëak Yesuun pëel ke nentere nent yemaan Yesu pi ngön kangut nemaan ëa. ¹⁰ Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit pim naë së tauak kosang wesak pi utpet ëa pöt mëä. ¹¹ Pël ëën Erotre pim ngaarö pit piin ököök elmëak ökre was mëä. Pël ëak ulpëën wali retëngretëng ëa ompyaö namp wa momëak kaalak wes mëen Pailatë ngësë sa. ¹² Erotre Pailat pi-arip ngaan pöt nampnampön kööre tok yaauwaarök akun pötak göntre kar ëa.

Pailat pi Yesu këra yetaprak mööpënëak kat mowia

(*Matiu 27:15-26; Maak 15:6-15; Son 18:39-19:16*)

¹³ Pailatök maan kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröere omën muntarö wa top ëa. ¹⁴ Pël ëën epël mëä. “Ar omën epopön, ‘Pi omnarö

wa irikor yaalmëaup,' pël aõ nem naë wak waisan. Pël èen nook pim songönte tekeri wasëpënëak arim ëöetak pëël mëëaut. Pël ëautak ne piin kat wiin pim utpet yaëen arim ngön yaatak moulmëan pöt nokoirën yeë. ¹⁵ Erotta tapël ëak kaalak wes mëen waisa. Kat wieë. Omën epop pi utpet tiarim mëmpena nent naën. ¹⁶ Pötaanök ne maan ngaaröak om tang pëen möak wes mëëpnaat."

¹⁷ [Krisimaki poutë Anutuu mait elmëa akun ngëngktak Pailatök omën namp wes më yeëa.] ¹⁸ Pël maan pit omën pourö ëlak wiak epël mëëa. "Pipmor mëngkën wel wiip. Parapasökëer wes nimë." ¹⁹ Parapas pöp kak wë omën naröaring nga yaalem namp mëngkën wii kaatak ulmëaup.

²⁰ Pël maan Pailatök kaalak epël mëëa. "Ne Yesu wil momëëmaat." ²¹ Maan pit ngön ëak epël mëëa. "Këra yetaprak möön wel wiip. Këra yetaprak möön wel wiip." ²² Pël maan Pailat pi akun nentepar nent pötak epël mëëa. "Omën epop pi utpet oröp nent ëa? Ne itaangkën pi mëmpena nent naën. Pötaanök ne maan ngaaröak tang pëen möak wii kaatakaan wes mëëpnaat." ²³ Pël maan pit ke ur olëak ngön ëak, "Pi këra yetaprak möön wel wiip," pël mëak ngön kaëpre ngön ëak Pailatë ngönte wa irikor ë olëa. ²⁴ Pël èen Pailat pi pitëm ngön mëëa pöt kat wiak möön wel wiipënëak mëëa. ²⁵ Pël ëak pitëm këk mëëa pötaan om-namp mëngkën wii kaatak ulmëa pöp wil moulmëak Yesu pitëm kentöök möön wel wiipënëak pëël elmëa.

Yesu këra yetaprak möa

(Matiu 27:32-44; Maak
15:21-32; Son 19:17-27)

²⁶ Pit Yesu mësak yesem kamtaöök omën namp yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, pi yaakaan yewaisën koirak wali wak këra yetapër mangkën waalak

Yesuu ënëm sa. ²⁷ Pël èen omën selap ënëm yesem öng narö Yesuun ingre tanëer sa. ²⁸ Pël ë yesën Yesu kaip ti epël mëëa. "Yerusalem öngörö, ar neen ing angan. Arimëntre arim ruuröaanökëer ing aë. ²⁹ Kat wieë. Ènëmak akun nent temanöm sëen epël anëët. 'O, öng ru köpëlörö. Pit ru wilööre kapa mampöp pël naën yaaurö. Pötaanök pitökëer ërëpërëp yaë,' pël anëët. ³⁰ Akun pötak rosir kaöatön, 'Pelak ngep elnieë,' pël mëak kotutön, 'Kör elnieë,' pël manëët. ³¹ Këra iiringöt es yemaren pangk naën yaë pöta ök ne omën ompyaö yaaup wel newiinë pöt pangk naën yaëetak ar wel newiinëak kent yeë. Pötaanök këra umönöt es marën pangk yaë pöta ök ar utpet yaauröak wel wiinëët."

³² Pit omën utpet yaaö naarta Yesuring mööpënëak mësak sa. ³³ Pël ëak yang lup nent yapinte "Kepön Kos" pël yamëëa pörek së oröak pi këra yetaprak momöa. Pël ëak utpet omën naarta, namp yaap-këël namp katnëël, mö ulmëa. ³⁴ Pël èen Yesu pi epël mëak kimang mëëa. "Pep, pitëm yaalnë epot köpël wë yaalnë. Pötaan pitëm saun epotë kangut won mowas." Pël yemaan ngaarö pit pim ulpëenre poë koröpöt wak ngasamtak wiak talëpök öpën pöten itena. ³⁵ Pël yaëen omnarö itenaan omën kaöarö pit epël mëak ökre was mëëa. "Pi omën muntarö kaamök yaaupök peene pimtök pimënt kaamök ëëp. Pi Kristo, Anutuu Yaö Mëëaup pöt pël ëëp." ³⁶ Pël yemaan ngaaröakta ökre was mëak naë së wain i somit menak epël mëëa. ³⁷ "Ni yaap Yuta omnaröa omën omp aköp pöt nimtok nimënt kaamök ë." ³⁸ Pël mëak pim kepön löötak epël retëng ë ulmëa. "Omën epop Yuta omnaröa omën omp aköp."

³⁹ Pël yaëen utpet omën naar pi-iring möa pöaar nampök utpet we-sak epël mëëa. "Nim ök pilëpta Kristo ma? Ni yaap pöp pöt nimënt kaamök

yeem tenipta pël elni.” ⁴⁰ Pël yemaan ngöntöpök nga mëak epël mëëa. “Nim këlangön kat yawiin tapël yaëp ni Anutuun kas naën yaan ma? ⁴¹ Tepër pöt, tepërim saunatë kangiir ompyaö yaalni. Ën omën epop pöt, saun wonöp.” ⁴² Pël mëak Yesuun epël mëëa. “Yesu nim omp ak sak waisumëetak neen kön wiim.” ⁴³ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Peene tapëtakëer ni neering ngës ompyaauk ömëët.”

Yesu wel wia

(*Matiu 27:45-56; Maak 15:33-41; Son 19:28-30*)

⁴⁴ Këtëp luptak 12 kilok pötak wëen kët itte utpet ëen yanget koö olëak wieë së wiap kan 3 kilok oröa. ⁴⁵ Pël yaëen ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel luptak keliak nempelnempel ëak sa. ⁴⁶ Pël ëen Yesu pi ngön ëak epël mëëa. “Pep, nem könöp nim moresi yanuulë.” Pël mëak yok wel wia. ⁴⁷ Pël ëen ngaaröa wotöököp pi omën oröa pötön itenak Anutuun yaya mëak epël mëëa. “Omën epop pi yaap saun wonöp.” ⁴⁸ Pël yaëen omën itaampënëak së wa top ëa pörö pit omën oröa pötön itenak yaköm kön wi kakë sa. ⁴⁹ Pël yaëen Yesu pim karuröere Kalili yangerakaan ënëm sa pörö pit pëlëer wë omnant oröa pötön itena.

Yesu yang kel weera

(*Matiu 27:57-61; Maak 15:42-47; Son 19:38-42*)

⁵⁰ Omën namp yapinte Yosep pöp Yutia yangerak ⁵¹ Arimatia kakaanëp, pi omën ompyaup yak wotpil wë Anutuuk wa ngaöök momëëpënëak kor wakaima. Pi kansol wotöököröaring wëaup. Pël ëaupök pim karurö Yesu mëmpënëak ngön yaan pi nerek wak nemaan ëa. ⁵² Omën pöpök Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. ⁵³ Pël ëen kat mowiin së yetaprakaan ent ëak poë koröp kölam

ompyaö naöök kör koëak kël öngöp naö omnarö wa wiipënëak tëau wieëa pörekël wak sa. Kël öngöp pö omën namp wa nawiinö. ⁵⁴ Pöt kë yesa akun ngëëngkët ëlpamök wiaan omnant kön ëa. ⁵⁵ Pël ëen öng Kalili yangerakaan Yesuring saurö pit Yosepë ënëm së omën yangaöön itena. Pël ëak Yosep pi sokur tolëël yawi pöten itena. ⁵⁶ Pël ëak kaalak kak së kolap köp nga kamp ompyaut Yesuu sokurak wa mëëpnaan wak sëpënëak kopëta wes wiak akun ngëëngktak ngön kosangta wieëaul koröp kë sa.

Yesu kaalak wal ëa

(*Matiu 28:1-10; Maak 16:1-8; Son 20:1-10*)

24 Sante wangam kan röökëer pan öngörö kolap köp nga kamp kopëta wes wia pöt wak yangaöökë sa. ² Së oröak itaangkën kël kësang kan wari ulmëaumpel wa olaan kan të wieëa. ³ Pël ëen pit kël öngöpöökë kakaati së itaangkën Yesuu sokur won wieëa. ⁴ Pël ëen ap wesak ëngk ma e wasö yaëen omën naar ulpëen kölam panëëpëaar mëauwaar piarpim naë oröak taua. ⁵ Pël ëen öngörö itenak kas ëen tok oriak yangaakël itenaan omën pöaarök epël mëëa. “Ar oröp ëënak öp wëaupön welaaröa naë ap yewas? ⁶ Pi eprek won. Yok wal ëa. Ar pim ngaan Kalili yangerak wë ngön epël ök niiaö pöten kön wieë. ⁷ Pi epël niiaup. ‘Omën Këëp ne saun omnaröa naë neulëen pitök këra yetaprak nemöön wel wiak kët nentepar nent yangaöök wieë kaalak wal ëëmaap,’ pël niiaup.” ⁸ Pël maan öngörö Yesuu ngaan ngön ök mëëa pöten kön wiak ⁹ yangaöökaan kaalak kak së Yesuu ru 11 pöröere omën muntaröen pitëm omën itaampöore kat wi ëa pötön ök mëëa. ¹⁰ Öng pörö Maria Matala kakaanëpre Soanaare Maria Semsë ëlëpre öng munt naröere pël ëak öng pöröak së Yesuu

ngön yaaö omnaröen ök mëä. ¹¹ Pël een pit ngön pöt kat wiak, “Öngre yokot ngön ya,” pël mëak wa yaap newasën ëä. ¹² Pël ëäk Pita pi wal ëäk pöömpö së yangaöök oröak tok oriak kël öngöpöök itaangkën poë koröp kör koëau pëen wiaan itena. Pël ëäk omën oröa pöten kön selap ë kakë sa.

Omën naar Emeasë kanöök Yesuun itena

(Maak 16:12-13)

¹³ Kët tapëtak Yesuu ingre mor sauröakaan naar Emeas kakë sëpënëak sa. Ka pö Yerusalem kak naë 11 kilomita pöta ök wieëa. ¹⁴ Omën pöaar kamtaöök yesem omnant oröa pötë ngönöt aö yesa. ¹⁵ Pël yaëën Yesu pimënt piarpim naë oröak piaripring sa. ¹⁶ Pël een omën pöaar itenak Yesuun pi newasën ëä. ¹⁷ Pël een pëël mëak epël mëä. “Oröp nantëen nampnampön maö im?” Pël maan piarip leng ëäk tok orieë yaköm ë sak ëä. ¹⁸ Pël ëäk namp Kliopas puuk epël mëä. “Elei, ka ël epotëaan omën pourö Yerusalem kak wëp ni kopëtapökëer omën pörek oröauten köpël wëen ma?” ¹⁹ Pël maan Yesuuk piaripön pëël mëak epël mëä. “Pöt tol ëä?” Pël maan piarip kangiir epël mëä. “Yesu Nasaret kakaanëpë elmëa pöten yak. Pi tektek ngön yaaö namp, Anuture omnaröa ëöetak ngön kosang aöre ya weëre kosangringöt mëmpö pël yaaupök ²⁰ kiri ar yaaö kaöaröere tiarim ngarangköröak Rom yang ngarangkëpë naë wes mëen puuk mëmpënëak maan këra yetaprak möaup. ²¹ Ten pöt, puuk Israel omnarö tiar utpetetakaan niöpnaat pël weseëan pöt pitök möön wel wia pöta ngöntere kët nentepar nent een munt nant oröa pötë ngönöt yak. ²² Tenim naëaan öng naröak Santeetak röökëer yangaöök së itenak wais ök niaan yaan saut. ²³ Pit së sokuren ap wesak wais epël niaut. “Ten

së itaangkën ensel naarök, “Yesu pöp öp sak wë,” pël yenia.’ ²⁴ Pël niaan tenim naëaan omën naar piaripta së yangaöök itaangkën öngöröa aan kat wia tapël itena. Pël ëaap pimtën itaangkën ëä.” ²⁵ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëä. “Arip kön won pan. Arip oröp ëënak tektek ngön yaaö omnaröa ngön retëng ëautön kön wi kosang newasën yeë? ²⁶ Kristo Yaö Mëëaup pi këlangön kat wiak kaalak pim ëwaare weëre kosang pimot öpna pöten arip köpël ma?” ²⁷ Pël mëak Moses pim ngön ëa pötak ngës rëak tektek ngön yaauröak ngönën pepatë pimëen ngön ëa pöt pout ök mëä.

²⁸ Piaripring kak së oröak el we-sak sëpënëak yaëën piarip epël mëä. ²⁹ “Këtëp ilaan köö olapënëak yaëërek tenipring öpa.” Pël maan piaripring kakaati sa. ³⁰ Pël ëäk wë kaömp nëm-pënëak wel aisëë puuk kaömpöt wak Anutuun yowe mëak pelak piarip mena. ³¹ Pël yaëën piarip pörekök kön tek-tek sak iten sokola. Pël een pi ëlëëp ilëa. ³² Pël een piarpimënt nampnampön epël mëä. “Tepër kamtaöök yewaisem pi ngönën pepatëaan ngön songönöt ök niaan kat wiak ya kë saut.” ³³ Pël mëak akun tapëtakëer wal ëäk kaalak Yerusalem kakël sa. Pël ëäk pörek së itaangkën ru 11 pöröaring piarpim karurö wëen itena. ³⁴ Pël een pitök epël mëä. “Yaap pan, Aköp wal ëäk wë Saimonön ë pet elmëen itena.” ³⁵ Pël maan piaripök piarpim kamtaöök yesën ëa pöta ngönte ök mëak kak së kaömpöt yepelën piarpim piin këëkë itena pöta ngönteta ök mëä.

Yesuu ruurö pit piin itena

*(Matiu 28:16-20; Maak
16:14-18; Son 20:19-23)*

³⁶ Pit ngön pöt aim wëen Yesu pimënt pitëm tekrak orö rëak epël mëä. “Arim lupötë mayaap wiaap,” pël mëä. ³⁷ Pël

ëen pit yaan sak, “Yesuu könöpök yaë,” wesak kas ëa. ³⁸Pël ëen pi epël mëëa. “Ar oröp ëen yaan utpet sak kön selap yeë? ³⁹Nemënt tapöpök wë. Ar nem ingre morötön iteneë. Pël ëak morö pat ëak këëkë it nengëneë. Ne koröpre mëëspring wë. Kön pörö epël wonörö.” ⁴⁰Pël mëak pim ingre moröt pet elmëa. ⁴¹Pël ëen pit ya kë sak pim ngönte kat wiak kön wi kosang newasën om yaan sak yeem wëen epël mëak pëël mëëa. “Arim kaömp nant eprek wia ma?” ⁴²Pël maan pit i kaö imën kota kaö nent mangkën ⁴³wak pitëm itöök na.

⁴⁴Na pet irak epël mëëa. “Ne arring wë epël niamaut. ‘Ngaanëër Mosesë ngön kosangötre tektek ngön yaauroa pepatë ngön wia pipotre tan pep Sam pöweri nemëen ngön ëa pipot pout kë rapënaat,’ pël niiaut.” ⁴⁵Pël mëak pimtok ngönën pepeweri ngön wia pöt ök maan kat wiak pitëm lupöt kan tëa. ⁴⁶Pël ëen Yesuuk epël ök mëëa. “Ngönën pepeweri epël wia. ‘Yaö Mëëaup, Kristo,

pi këlangön kat wiak wel wiak akun nentepar nent pël wieë kaalak yangaöökaan wal ëëpnaap. ⁴⁷Pël ëen omnarö lup kaip tiin pitëm utpetat këre moolapëna pöt pim yapintak ök maan Yerusalem kak ngës reak aö yesem yang poutë së pet irëpnaat,’ ëaut. ⁴⁸Pötaanök arim itenan puot tekeri wesak ök man. ⁴⁹Kat wieë. Nem Pepapök ngaan omnant arimëen yaö niia pöt nook wes nimëëmaat. Pötaanök ar om kak eprek wëen kutömweriaan weëre kosang pöt arim naë irapnaat.”

Yesu kutömweri isa

(Maak 16:19-20; Ngön 1:9-12)

⁵⁰Pël mëak pit mësak Petani kak naë së oröak pim moresiar ngaarëk weë pit welaköt elmëa. ⁵¹Pël yeem wil moulmëak kutömweri isa. ⁵²Pël ëen pit piin yaya mëak ërëpsawi kaö ë kaalak Yerusalem kak së ⁵³wë kët ël epotë ngönën tup kaöetak wakaimeë Anutuun yaya maim wakaima.

Son

Yesu pi wel wiak kutömweri sêen wê krismaki 60 pöta ök won sêen Sonök Yesuu ngön ompyaö epët retêng äa. Son pi Yesuu ru 12 pöröakaanêpök omên pouröaan äa. Pim ngön pöt, omnarö Yesuun kön wi kosang wesak wêwê kosangët öpenêak retêng äa. Pötaanök Yesuu ya mëna pöta ngönte naên, pim ök mëäa pöta ngönte äa.

Pöt epël wia.

Yesu pi Anutuu Këmët 1:1-18

Son i yamëaupre Yesuu ru wetëëro 1:19-51

Yesuu ya mënaut 2:1-12:5

Yerusalem kak Yesuu naë oröaut 13:1-19:20

Yesuu wal äak ëö pet elmëaut 20:1-21:25

Këm Ngönte wëwëetaringtak omên sak oröa

1 Ngaan panëer kutömrë yang won wiaan Këm Ngön pi wakaima. Këm Ngön pi Anuturing wakaima. Këm Ngön pi Anutu tapöp. ²Ngaan panëer pi Anuturing wê. ³Piaripök ël epot pout ket ëauwaar. Omên nant kan naöökëlaan naaröön. Won, Anutu puuk Këm Ngön piin maan omên ël epot pout ket äa. ⁴Pël äak pimënt wëwë pepap pël saarëen pim wëwë pötak omnarö piin kön wiipenêak ëwa elnia. ⁵Ëwa pepap pi ëwa elnieim wê. Pötaanök koutak ëwaat ngep naalmëëpan.

⁶Omên namp Anutuuk wes mëen oröa yapinte Son. ⁷Pi ëwa pöta ngönte omnaröen ök maan ëwa pepapön kön wi kosang wasëpënëak oröa. ⁸Son pi pöp ëwa wonöp pi om ëwa pepapë ngönte ök apënëak oröa. ⁹Ëwa pep kë pöp pi oröak yangerakë omên pourö ëwa elnia, wê epop.

¹⁰Anutu puuk Këm Ngön piin maan puuk yangerakë omênere omnant ket ëaup pitring wëenak pit piin ewat nasên wakaima. ¹¹Pi pimtë yang songöntak oröak wëenak omnarö pit piin ngöntre kar naalmëen äa. ¹²Ën omên ngöntre kar elmëak piin kön wi kosang wesaurö tiar Yesuuk pimëen yaö niwasên wê Anutuu koröngre ru seim wê. ¹³Tiar omnaröa yaul Anutuu koröngre ru sak naön. Ëlre peparö pitëm kentöök ma könöök pël naên. Anutu puuk elniin pim koröngre ru seim wê.

¹⁴Këm Ngön pi omên orö rëak tenim tekarak wëen ten pim ë rangiatön iteneimaut. Pi komre kolap elnieimeë ngön këët pëen ök niamaup. Ten pim ë rangiat iteneimaö pöt Anutuuk pim ru kopëtap mena.

¹⁵Son i yamëaup pi ru pöpë songönten war wesak ök mëak epël mëäa. “Omên epopön ne ngaan arên epël ök niiaut. ‘Omên nem ënëm yewais pöp puukëer kaöap. Ne naaröön wiaan pi wakaimaup.’” ¹⁶Pi komre kolap pepap yak tiar pourö pim naëlaan komre kolap kësangên yaalniin nganngan weim wê. ¹⁷Pöt tol ëënak? Anutuuk tiarimëen tektek ngönöt pëen Moses pim moresi mowiin nina. Pël ëautak Yesu Kristo puuk komre kolap niwesak ngön këët tekeri wes nina. ¹⁸Omên nampök Anutuun itnaangkëntak pim Ruup pimtökëer Pepapring wëaup. Pötaanök Pepapë songönte war wesak tiarên ök yenia.

Son i yamëaupök war wesak mëäa

(*Matu 3:1-12; Maak 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹Yuta ngarangk Yerusalem kak wëaurö pit Anutuun kiri ar yaaö naröere Liwai ngönën omên narö Sonë naë wes mëen sê epël pëlpël mëäa. “Ni talëp?” ²⁰Pël maan Son pi ngep naên war wesak epël ök mëäa. “Ne Yaö Mëëaup, Kristo won.” ²¹Pël maan pit piin kaalak epël pëlpël mëäa. “Ën ni Anutuu tektek

ngön yaaö omnamp Elia ma?" Pël maan pi wonwon mëä. Pël maan pit kaalak epël pëlpël mëä. "Ma ni Anutuu tektek ngön yaaö omnamp tenim kor wakaima pöp ma?" Pël maan pi kaalak wonwon mëä. ²²Pël maan pit epël mëä. "Ën ni talëp? Tenim wes nimëauröen sê ök menaan. Nim songönten ök nia. Nimtok nimtëen talëp yamëäup?" ²³Pël maan Son puuk epël mëä.

"Ne yang pultak wë ngön ëak epël yaaup.

'Aköpëen kanö ngëseë.'

Ngaanëer Anutuu tektek ngön yaaö omnamp Aisaia pim tektek ngön ëa pöt nem naë kë yaarö." ²⁴Pël maan omën wes mëauröa naëaan Parisi ngönën omën narö pit piin epël pëlpël mëä. ²⁵"Ni Kristo won, ma ni Elia won ma ni Anutuu tektek ngön yaaö omnamp tenim kor wakaima pöp won ëen pöt ni tol ëënak omnarö i yamëäup?" ²⁶Pël maan Son pi epël mëä. "Ne omnarö i yaaptaring yamëäup. Ën omën namp arim tekrak wëen itnaangkën wë. ²⁷Ne utpet epöpök yok pangk pim ing korötepar wii nemowilngan."

²⁸Yotan i pouuk Petani kak Son pim omnarö i mëa lup pötak ngön pöt oröa.

Yesu Anutuu Sëpsëp Ruup

²⁹Ëlpamök Son pi itna pöt Yesu yewaisën itenak epël mëä. "Iteneë. Ëngkop Anutuu Sëpsëp Ruup. Kiri ar yaauro sëpsëp ruurö Anutuuk omnaröa ketöt won wasëpënëak pit kiri ar ë yaë ök tapël Anutuuk tiar omnaröa ketöt puuk won niwasëpënëak wes mëen oröaup. ³⁰Omën pipopönök ne ngaan epël niaut. 'Omën nem ënëm yewais pöp puukëer kaöap. Ne naaröön wiaan pi wakaimaup.' ³¹Nemëntta piin köpëlëp. Pël ëautak ar Israel omnarö piin ëwat sënëak i yanimë." ³²⁻³³Pël niak Son pi epël yenia. "Neenta köpël wëenak Anutuu omnarö i momëëmëak

neeaupök epël neeaut. 'Ni omën namp i yemomëen Ngëëngk Pulö irë rangk ngentiak öpna puopök omnarö Ngëëngk Pulö momëëmpnaap.' Pël neaan ne itaangkën Ngëëngk Pulö int ekëpë ök sak kutömweriaan irë pim rangk ngentiak wëa. ³⁴Ne pöten itenak war wes nia-maan. Yaap, epop Anutuu Ruup."

Yesuuk ru kong nent koirä

³⁵Ëlpamök Son pim ru naarring wë ³⁶itaangkën Yesu kan yesën epël ök yenia. "Iteneë. Ëngkop Anutuu Sëpsëp Ruup." ³⁷Pël niaan tenip kat wiak Yesu ënëm saut. ³⁸Pël ëen Yesu kaip ti itaangkën tenip pim ënëm yesën itenak epël pëlpël yenia. "Arip oröp wë yewais?" Pël niaan tenip epël pëlpël mëäut. "Rë yanuulaup, ni ka taltak wëaup?" ³⁹Pël maan Yesuuk tenipön epël yenia. "Arip wais iteneë." Pël niaan tenip piiring sê ka wëauten itenak kët taptak piiring wë ka uraut. Tenip wiap kan 4 kilok saut pötaanök.

⁴⁰Yokot Son pim ngönte kat wiak neering Yesu ënëm sa pöpë yapinte Entru, Saimon Pita pim nangap. ⁴¹Pi teëntom sê pim nanëp Saimon koirak epël ök mëä. "Tenip Anutuu Yaö Mëäup Kristo koirak itenaut." ⁴²Pël mëak Entruuk Saimon koirak Yesu naë waisa. Pël ëen Yesuuk Saimon piin itenak epël mëä. "Ni Saimon, Sonë ruup. Ne nim yapinte Sipas yenia." Yapin Sipas pöttere Pita pötepar tiarim göntak kël.

Yesuuk Pilipre Nataniel koirä

⁴³Ëlpamök Yesu pi Kalili yangerakë sëpënëak kön wia. Pël ëak itaangkën Pilip wëen epël ök mëä. "Ni nem ruuröaring wë." ⁴⁴Pilip pi Entruure Pita piarpim ka songönte Pesaita pörekaanëp. ⁴⁵Pilip pi sê Nataniel koirak epël ök mëä. "Ngaanëer Anutuuk ngön kosangöt Moses mangkën retëng ëere tektek ngön

yauröa retëng ë pël äaut kat wieim pöp ten koiraut. Pöp Yesu Yosep pim ruup Nasaret kakaanëp.” ⁴⁶Pël maan Nataniel pi epël mëëa. “Omën ompyaup ke pëlëp Nasaret kakaan naarööpanpe.” Pël maan Pilipök epël mëëa. “Wais itaampëën.” ⁴⁷Pël mëak Pilip Nataniel koirak Yesu pim naë waisën itenak pim songönten epël yenia. “Omën yewais ëngköp pi yaap Israel omën yaapöp. Pi morököt wonöp.” ⁴⁸Pël yeniaan Nataniel pi Yesuun epël yema. “Ni tol ëak nem songönten ëwat wëën?” Pël maan Yesuuk epël yema. “Pilipök ngön neniaan wiaan ni kem songöntak wëën itenaut.” ⁴⁹Pël maan Nataniel kangiir epël mëëaut. “O rë yanuulaup. Ni Anutuu Ruup. Ni Israel omnaröa omën omp aköp.” ⁵⁰Maan Yesuuk kangiir epël ök yema. “Kem songöntak wëën nem itnak niaö kot taptaan kön wi kosang yenewasën. Pötaanök ënëmak omën kaöat oröön itaampëët.” ⁵¹Pël mëak Yesuuk kaalak rangk epël yema. “Ne yaap pan niamaan. Ënëmak ar itaangkën kutömwer kan tëën Anutuu enselörö Omën Këep nem naë isak yeiraan itaampunëët.”

Yesuuk maan i yaaptak wain i sa

2 Kët nentepar won sëën Kena kak Kalili yangerak omën namp öng mor mampënëak yaëën Yesu pim ëlëp omën pöpë kaatak wëa. ²Pël ëën Yesure pim ruurö ten këere imën nënëak tenën yas nia. ³Pël ëën së wë wain iit won sëën Yesu pim ëlëpök piin epël ök yema. “Pitëm wain iit kos sa.” ⁴Pël maan Yesuuk epël yema. “Öng epop, ni nem ëëma pöten kön selap ëëngan. Nem songönte tekeri wasuma akunet naën.” ⁵Pël maan ëlëpök inëënöröen epël ök yema. “Omën nant ëënëak niaan pöt ënë elmëën.”

⁶Yuta omnarö tenim ngönënta wieëaul kaömp nënëak pöt mor i

yairaut. Pötaanök ka pötak yang kap 6 ëak wieëa. Kap nent peö äaan pöt 20 ma 30 kalen i ke pël wiaapnaat. ⁷Pël ëën Yesu pi inëënöröen epël ök mëëa. “Ar i kolak lë mëën peö ëëp.” Pël maan pit kolak wais mëak peö panë ë ulmëa. ⁸Pël ëën Yesu pi epël ök mëëa. “Ar nant kap pötëaan lë mëak wak së këere imën ngarangkëp meneë.” Pël maan pit kolak lë mëak wak së mangkën ⁹i yaaptak wain i sa pöten kön nawiin ëa. Inëënörö i kolak së mena pörö pitökëer ëwat wëa. Pël ëën ngarangkëp pi omp öng koirä pöpön ngön mëak epël mëëa. ¹⁰“Omnaröa yaaul wain i ompyaut mangkën omën pourö nëmpënaatep tol ëënak ompyaut om wiaan wain i pasit wet rëak ningkën nak kep ëak wëënak ënëmak wain i misëng wesaut ëlëp ngep ëak wakaimaut wak yaën? Talëp pël yeëa?” ¹¹Yesu pim retëng nentere nent ëëpna ngës rëak Kena Kalili yangerak pim weëre kosang pet elniipënëak retëng pipët ëën itenak ten pim ruurö weëre kosangö pim naë wia pël kön wi kosang wesaut.

¹²Ënëmak Yesuu ëlre nangre ruurö pël ëak ten Kapaneam kak së oröaut. Pörek së akun wali naön.

Yesuuk ngönën tup kaöetak omnarö sum ëeim wëën waö ë mëa

(Matü 21:12-13; Maak

11:15-19; Luk 19:45-46)

¹³Anutuu mait elmëa akun ngëëngkët temanöm yesën ten Yesuring Yerusalem kakë saut. ¹⁴Pël ëak pörek së Anutuu ngönën tup kaöetak ilëak Yesu pi itaangkën omnarö ka lup nentak wë pol purimakaöre sëpsëpre intre pörö sum ë ën monat ngawingawi ë pël ëeim wëa. ¹⁵Pël ëën Yesu pi itenak wii koö nenges wak omënere pol purimakaöre sëpsëp pörek wëaurö waö ë mëak mon ngawingawi yauröa monat wak kömen moolëak urötta kaip ti yemoola. ¹⁶Pël

ëak intörö wak ngawingawi ëeim wëau-röen epël yema. “Piporö wak kama seë. Nem Pepapë tup ngëëngk epët uröm kaatë ök wasngan.” ¹⁷Pël yemaan pim ruurö ten ngönën pepeweri ngön epël retëng ëa pöten kön wiaut. “Ne nim kaat ompyaö wiaapnaataan weë yengenti.” ¹⁸Yesu pit waö ë momëën ngönënë kaöaröak epël yema. “Nim ten waö yaal-niin pöta songönte pet elniimëën retëng weë nent pet elniin itaampun.” ¹⁹Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Ar tup epët tööl olaan pöt nook kaalak akun nentepar nent ök rëëmaat.” ²⁰Pël maan pit epël yema. “Akun selap pan kris-maki 46 ke pël ök rëautep. Nuuk yok pangk akun nentepar nent kaalak ök ram ma?” ²¹Yesu pim ngön mëëa pöt ngönën tupten nemaan, pimtë koröpöön yema. ²²Pël äautak wë ënëmak wele-takaan wal ë moulmëa akun pötak pim ruurö ten pim ngaanëër ngön ök niia pöten kön wiaut. Pël ëak ten ngönën pepeweri wieëa pötere Yesuu ök niia pöteparën kön wi kosang wesaut.

Yesu pi omën pouröa songönöt ëwatëp

²³Anutuu mait elmëa akun ngëëngk-tak Yesu Yerusalem kak wëën omën selap pim retëng weëre kosangring yaaö pötön itenak piin kön wi kosang yemowas. ²⁴Pël ëën Yesu pi pitëm songönten ëwat wëa. Pötaanök pitëm piin kön wi kosang yemowas pöten yaap newasën yaë. ²⁵Pël ëën nantön köpël naënëp yak omnaröak ök nemaan wiaan pimtök pitëm lupötë iten pet ira.

Yesu pi Nikotimasring ngönngön ëa

3 Omën namp wëa yapinte Nikoti-mas, pi Parisi ngönën omën, Yuta omnaröa kaö namp. ²Pi röök nentak Yesuu naë së epël mëëa. “Rë yanuulaup, niin ten ëwat wë. Anutuuk ni ten rë niulömëak wes nimëaup. Anutu omën

nampë naë won wiaan yok pangk nim yaën epël retëng it ngolöp nent naë-pan.” ³Pël maan Yesuuk kangiir epël ök mëëa. “Ne yaap pan niamaan. Namp pi ngolöp wesak yawilën wëwë kosang-tak öpna pöp Anutuuk wa ngaöök mëëp-naap. Pël naënëpök yok pangk naëpan.” ⁴Pël maan Nikotimas pi epël mëëa. “Tol ëak omën namp pi kaö saupök ngolöp wesak wilëpën? Ma kot sak kaalak ëlëpë lupmeri ilaan ngolöp wesak wilëpën ma?” ⁵Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Yaap pan niamaan. Namp pi iitere Pulöök elmëën ngolöp wesak yawilën wëwë kosangtak naön ëëpna pöp Anutuuk wa ngaöök namëë-pan. ⁶Omën kepëtaakaan wilëpna pöp omën möönre koröp pëen wak öpnaat. Ën Pulöök elmëën ngolöp wesak wilën wëwë kosangtak öpna pöp Pulöökë weëre kosang wak öpnaap. ⁷Ni nem ngolöp wesak wilën wëwë kosangtak ön pël ök yeniak pötaan yaan sak ëëngan. ⁸Kentö pi pimtë yamöaul yamö. Pël ëak omnant pout ëtëp ë yesën nga ngönpel pëen kat yawiin. Ën songönte tarëkaan oröak yewais ma tarëk së pet yair pöt ni köpël wëën. Omën Pulöök elmëën ngolöp wesak wilën wëwë kosangtak öp-naarö pit tapël ëëpnaarö. Ni Pulöökë yaë pöten köpël wëën pötaanök.” ⁹Pël maan Nikotimas kangiir epël mëëa. “Pöt tol ëak pël ëëpën?” ¹⁰Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni Israel omnaröa rë yanu-ula kaö nampök tol ëënak köpël yaën? ¹¹Ne yaap pan niamaan. Omnant tenim itenak kat wiak pël yaautön yeniak. Ök yeniaan ar kasëng yemengkaurö. ¹²Ne yangerakë omnantëël niaanakta ar kön wi kosang newasën yeë. Pötaanök kutömweriil ko wesak nimaatep ar pötön köök kön wi kosang newasën ëën sa. ¹³Arëkaan namp kutömweri naw-isën Omën Këep nemtokëër kutömweri-aan yangerakël irëaup. ¹⁴Ngaan Moses puuk yang pultak kamal könöp ket ëak

këraarak möak wesir ulmëa pöta ök Omën Këep ne tapël elnëepnaat. ¹⁵Pël ëen neen kön wi kosang newasëpnaarö wëwë kosangtak öpnaarö. ¹⁶Anutu pi yangerak omnarö lup sant elniak pim Ru kopëtap wes nemëen irëaut. Pötaanök narö ar neen kön wi kosang newasënëerö kö nasëngan, wëwë kosangtak önëerö. ¹⁷Ruup ne ngön ë pet yairauröa yaë pöl elniimëak won, omnarö utpetetakaan kama niömëak Anutuuk wes nemëen irëaut. ¹⁸Pötaanök namp pi kön wi kosang newasëpnaap pi ngön ya namp. Ën namp pi kön wi kosang newasën ëëpna pöp pi kö sëpënëak ngön ë pet irën wë. Pöt tol ëënak? Anutuu Ru kopëtap neen kön wi kosang newasën ëa pötaanök. ¹⁹Ngön ya mëmpna pöta songönte epël. Yesu pi ëwa pepap yangerak oröak wëënak omnarö pit pim ëwa pöten itaampnaaten kaaö ëen kouten kent ëa. Pöt pitëm wëwëet utpet pötaanök ëwaaten kaaö ëa. ²⁰Omën utpetat yaaurö pit ëwaaten kaaö yaë. Pit pitëm yaaut tekeri sëpan pötaan kas ëak ëwaatak naaröön yaë. ²¹Ën namp pi këet ngar öpna pöp ëwa pöt temanöm wasëpnaap. Pël ëen pim omnant yaaut Anutu pim ngönta ököök ima pöta songönte tekeri sëpnaat.”

Sonök Yesuu songönte war wesak ök mëëa

²²Pël mëak Yesu pi pim ruurö tenring Yutia yangerakël saut. Pörek së wë omnarö i momëaut. ²³Inon kak, Selim kak naë pörek i kësang wieëa. Pötaanök omnarö sëen Son piita i momëeim wëa. ²⁴Akun pötak Erot pi Son wii kaatak nemoulmëen wiaan pël ëa.

²⁵Pörek Sonë ru naröere Yuta omën namp pitëm i yamëa pötaan neneren ngön nga ela. ²⁶Pël ëak pit Sonë naë së piin epël ök mëëa. “Rë yanuu-laup, ni omën namp ngaantak Yotan i pouuk niiring wë pim songönte war we-

sak ök mëëan pöpön kön wiaan ma? Omën pöpök omën i yemomëen omën pourö pim ngësël sa pet yair.” ²⁷Pël maan Sonök kangiir epël mëëa. “Pi yok pangk yaë. Anutuuk omën namp omnant ëëpënëak weëre kosang nemangkën wiaan pimtök yok pangk naëpan. ²⁸Arimtokëer ewat wë. Ne ngaan epël niiaut. ‘Ne Yaö Mëëaup, Kristo won. Pi tapöpëen wet rëak wes nemëaup.’ ²⁹Omën namp pim öng yaup koirën pöt öngöp pimtë naë së öpnaat. Pël ëen ompöpë karip pi naë wë pim ngöntöpë ngönte kat wiak ërëpërëp ëëpnaat. Pöta ök omnarö Yesuu naë yesën itenak nem lupmer ërëpsawi kaö yeë. ³⁰Puukëer isëp. Ne irem.”

³¹Omën ngaarëkaan irëaup pi omnant pout il niwesau. Omën yangerakaan oröaup pi yangerakaanëp. Pi yangerakë omën epotëel ngön apnaat. Omën kutömweriaan irëaup pi omën epot pout il niwesau. ³²Pi pim omnant itaampööre kat wi ëautön ök yeniaanak omën naröak kat wiak kön wi kosang newasën yeë. ³³Omën namp pi kat wiak kosang wasëpnaap Anutuu ngönte këet pöt pet yaalmë. ³⁴Anutu pim wes mëen waisa pipop pim Pulö mangkën peö ëaup. Pötaanök pi Anutuu ngön këet ya. ³⁵Anutu pi pim Ruup lup sant elmëak ngarangk elniipënëak omnant pout pim moresi mowia. ³⁶Pötaanök namp pi Ruupön kön wi kosang wasëpna pöp wëwë kosangtak wakaim öpnaap. Namp pi Ruupë këm ngönta ënëm naën ëëpna pöp pi wëwëet naön ëëpnaap. Anutu pim ya këlangönte pim rangk wiakaim wiaapnaat.

Yesu pi Sameria öngöpring ngönaak ëa

4 Akun pötak Parisi ngönën omnarö pit ngön nent epël kat wia. “Yesu pi omnarö kësang pan i momëen pim ënëm yesën Sonë ruurö il yemowas,”

pël kat wia. ²Pöt Yesu pi won, pim ruurö tenimënt omnarö i momëimaut. ³Pël èen Yesu pi ngön pöt kat wiak ten Yutia yangerakaan kaip tiak kaalak Kalili yangerakël saut. ⁴Tenim kan sa pö Sameria yangerak oröak seëau. ⁵Pöök yesem Sameria yangerak ka naö Saika pël yamëëa pöök sê oröaut. Ka pö Yakop pim ruup Yosep pim yang mena pöra naë wieëa. ⁶Ka pöökë naë Yakop pim i öngöp ngaanëër tëau wieëa. Ten kan im Yesu koröpön èen itaangkën këtëp luptak wëen i öngöp pöökë pourak wel aisëak kë yes.

⁷⁻⁸Kë yesem wëen pim ruurö ten ka pöökë omnaröa ngësë kaömp sum èenëak saut. Pël èen pimënt wëen Sameria kak pörekaan öng namp i kolöpënëak sa. Sê pim naë oröa. Pël èen pi öng pöpön iit nëmpënëak kimang mëëa. ⁹Pël maan öngöpök epël mëëa. “Ni Yuta omnampök yaanëp ne Sameria öngöppe. Tol èenak neen i kimang yenëaan?” Pim mëëa pöt Yuta omnaröere Sameria omnarö pit omnant ngawi naën yeëa. Pötaanök mëëa. ¹⁰Pël maan Yesuuk epël ök mëëa. “Ni Anutuu omën ompyaut nimpna pöten ëwat wë omën niin i kimang yeniak epop neen ëwat wëen talte neen kimang neaan nook i omnaröa kol mangkën nak wëwë kosangta yaö sêpna pöt nimp.” ¹¹Pël maan öngöpök epël mëëa. “Omën kaöap, ni i kepit wonöpök ëaanëp öngöp epö wali panëööp nim i won nasën yaaut yaan pipët tarëkaan öm? ¹²Tenim ëap Yakop puuk i öngöp epö tëak pimëntre pim ruuröere pim pol sêpsëpre purimakaö pörö neimau. Nuuk Yakop il mowesak i won nasën yaaut koiröm ma?” ¹³Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Omën i öngöp epöökaan yena piporö pourö kaalak iiten ëëpnaarö. ¹⁴Èn omën nook iit ningkën nënëërö kaalak iiten naëngan. I kolököta olaim wë pöl arim lupötë wieë pötë menmen eim wëen ar wëwë kosang-

tak önëërö.” ¹⁵Pël maan öngöpök epël mëëa. “Omën kaöap, i nim yaan pit nan. Pël èen ne i pipët nak kaalak iiten naën èëmaan. Pël ëak eprek wais yokola pöt sêp wasumaan.”

¹⁶Maan Yesuuk epël mëëa. “Ni sê nim ompöp koirak epël waiseë.” ¹⁷Pël maan öngöpök epël mëëa. “Ne omp wonöp,” maan Yesuuk epël mëëa. “Nim omp wonöp yaan pipët yaap. ¹⁸Ngaan ni omp mor nas waup. Pël ëaupök peene omp namp niiring wë pipop nim omp yaapöp won. Nim ngön yaan pit yaap.” ¹⁹Pël maan öngöpök epël mëëa. “Ne peene niin ëwat yes. Ni Anutuu tektek ngön yaaö namp. ²⁰Tenim ëarö pit rosir epöök wais Anutuun yaya maimaurö. Èn ar Yuta omnaröak pöt epël yak. ‘Omnaröa yaya mapena pörek Yerusalem kak.’” ²¹Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Öng epop, ni nem ngönte kat wiak kosang was. Akun nent orööpën sa. Pël ëak tiar rosir epöök wais nem Pepapön yaya nemangan. Èn Yerusalem kak sêeta yaya nemangan. ²²Ar omën arim köpëlötön yaya yamëëaurö. Èn ten Yuta omnarö pöt tenim ëwatötön yaya yamëëaurö. Pöt tol èenak? Anutu pim omnarö utpetetakaan kama yewa ya pöt ten Yuta omnaröa naë oröa pötaanök. ²³Akun nent temanöm sêpnaat ëa pöt yok oröa. Pël èen omnarö piin yaap yaya yamëëaö pörö nem Pepapön pitëm lupötök yaap yaya mapnaat. Nem Pepap pi omën ke pëlöröaan kent yaaup. ²⁴Anutu pi Pulö. Pötaanök omën piin yaya yamëëaurö pit lupötök yaap yaya map.” ²⁵Pël maan öngöpök epël mëëa. “Ne ëwat wë. Yaö Mëëaup orööpnaap, pim yapinte Kristo. Pim orööpna akun pötak omën epot poutëët war wesak ök niapnaap.” ²⁶Maan Yesuuk epël mëëa. “Ne tapöp, niiring ngönaak yak epop.”

²⁷Yesuuk pël yamëem wëen pim ruurö ten kaalak sê oröak pim öngöpring ngönaak yeëa pöten itenak yaan saut.

Pël äak nampök öngöpön, “Ni oröpmor ömëak yewaisën?” pël nemaan. Ën Yesu-unta, “Oröp ëënak öng pipopring ngö-naak yaan?” pöt nemaan äaut. ²⁸ Pël ëën öng pöp i kepit pörek wiak kak së omnaröen epël ök mëëa. ²⁹ “Waiseë. Itaampunëën. Omën namp e wais wë nem ngaan ääo pöt poutön ök yenëa. Omën epop Anutuu Yaö Mëëaup, Kristo koröp.” ³⁰ Pël maan pit kakaan oröak Yesuu ngësë waisa.

³¹ Akun pötak Yesuu ruurö tenök piin ke urak epël mëëaut. “Rë yanulaup, ni kaömp në.” ³² Pël maan pi epël yenia. “Ne nem kaömp ke nampöt wia pöten ar köpël wë.” ³³ Pël niaan ten ruurö neneren epël mëëaut. “Omën nampök kaömp nant wak wais mena koröp.” ³⁴ Pël yemaan Yesuuk epël yenia. “Nem kaömpöt epël. Nem wes nemëaupë ngönte ngaarëk wak pim ya ngön äaut mëmpa pötak nem kaömpöt yaë. ³⁵ Ar këëre kaömp öneäk epël aim. ‘Ngoon kong nent won sëen këëre kaömp köp sëënak öpen,’ pël aim. Pël äautak ne arën ök niamaan. Omnaröen iteneë. Arim këëre kaömp yewaul arök pit nemëën neweë. Nem omën nemëën öma akunet temanöm sa. ³⁶ Ya omën namp këët yeön ya pepap pi sumat yemangk. Ök tapël ya omën namp nemëën wë pöp pi kangit mempaat. Pël ëën pim öpna pörö pit wëwë kosangtak öpnaat. Pötaanök omën yangëntaupre yewaup piarip pouwaar ërëpsawi ë yaë. ³⁷ Pötaanök ngaanëër omën namp pim ngön epël äa pöt yaapët. ‘Omën namp pi ya ngëntën nampök këët yeö.’ ³⁸ Ne arim ngaan ya mënak nangëntënrekëlök om këët öneëtaan wes yanimë. Ya pöt naröak mënak ngëntën kë oröaut. Ar om pep sak këët öneët.”

³⁹ Akun pötak Sameria omën kësang ka pöök wëaurö pit öng pöpë ngönte kat wiak Yesuun kön wi kosang wesa. Pöt öng pöp epël mëëa. “Pi nem ngaan

ääo pöt poutön ök yenëa.” ⁴⁰ Pël ëën Sameria omnarö pim naë wais pitring öpënëak yema. Pël ëën pi akun nentepar pitring wakaimaut. ⁴¹ Pël ëën omën selap pimtë këmtakaan ngön kat wiak piin kön wi kosang wesak ⁴² öngöpön epël mëëa. “Ten nim ngön pëente kat wiak omën epopön kön wi kosang newasën. Tenimtokta pim ngönte kat wiak epël kön yawi. ‘Omën epopök yangerakë omnarö utpetetakaan kama niöpnaap,’ pöt peene kön yawi.”

Yesuuk yang ngarangkepë ya omnamp pim yokotup ompyaö mowesa

⁴³ Akun nentepar won sëen ten Kalili yangerakël saut. ⁴⁴ Pöt Yesu pimtök pimtëën wet rëak tekeri wesak epël ök äa. “Tektek ngön yaaö namp pimtë kaare yangerak wëen omnaröak pi kaö nasën wë wesak piin yaya nemaan ë yaë.” ⁴⁵ Pël äak Kalili yangerak së oröaut. Pël ëën Kalili omnarö pit Yesu piin itenak ërëpsawi yaë. Pöt wet rëak pit pourö Yerusalem kak Anutuu mait elmëa akun ngëëngktak wëen pi ya yamëngkën itena. Pötaanök pi sëen ngötre kar yaalmë.

⁴⁶ Ten Kena kak Kalili yangerak së oröaut. Pörek pimtë ngaan maan i yaaptak wain i sa pörek. Pël ëën kak pörekë naë Kapaneam kak pörek yang ngarangkepë pim ya omën nampë yokotup yauman wieëa. ⁴⁷ Pël ëën pöp pi Yesu pim Yutia yanger sëp wesak Kalili yangerak së yaarö pöt kat wiak pim naë wais oröak epël kimang yema. “Nem yokotup yauman kaö panë yeem wel wiipënëak yaë. Pötaanök ni tepër së nem yokotup ompyaö wasumëak yewais.” ⁴⁸ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ar retëng it köpëlöt arim itöök pet naalniin ëën pöt kön wi kosang newasën ëënëër.” ⁴⁹ Pël maan omën pöpök epël yema. “Kaöap, teënt pan sëpa, nem

yokotup wel wiipanok.” ⁵⁰Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni sê, nim yokotup öp wëerek.” Pël maan omnamp Yesuu ngönte wa yaap wesak kaalak kakë yes. ⁵¹Pël ëak pi kan kourak yesën pim inëen ruurö sê koirak epël ök mëä. “Nim yokotup yok öp sak wë.” ⁵²Pël maan pi pitën akun taltak ompyaö sa pöten pëlpël maan pit epël mëä. “Kusi, kët luptak wëen pim koröp es nga pöt won sa.” ⁵³Pël maan pepap pi pimënt epël kön wia. “Akun taptak Yesuuk neen, ‘Nim yokotup yok öp öpnaap,’ pël neeautep.” Pël ëak piire pimorö Yesuun kön wi kosang wesa.

⁵⁴Yesu pi Yutia yangerakaan Kalili yangerak sê oröak retëng wëere kosang pipët kaalak ëen nentepar pël saut.

Yesuuk Petesta i kaöök omën namp ompyaö mowesa

5 Wë akun nentak Yuta omnarö pitëm akun ngëengk nent temanöm sëen ten Yesu piiring Yerusalem kakë saut. ²Yerusalem kak naë sêpsöpöröa ka kanra ëöök i kaö nent Yuta ngöntak Petesta pël yamëëaut wieëa, pöta ëöök kët kosöp ka mor nas wieëa. ³Ka pötë omën yauman ke nentere nent yaaurö, it ngaap saare ing il tëaöre omën kël wëere pël ëaurö wë i kaö ëtëp elmëëpënëak kor wakaima. ⁴Akun nantë Aköp pim ensel namp wes mëen wais i kaö ëtëp elmëen ëtëp yaëen omën wet rëak ilapna pöp pim yaumante won sêpnaat. ⁵Pël ë yaau-rek omën namp kët kosöp ka nentak wieëa. Pi yauman eim wëen akun wali pan krismaki 38 pël won saup wieëa. ⁶Yesu pi omën pöp ka uraan itenak akun wali yauman eimaup pöten ëwat wë omnampön epël yema. “Nim yaumante won sêpënëak kent saan ma?” ⁷Pël maan yauman omnampök epël yema. “Kaöap, i kaö ëtëp yaëënaar omën namp wa neulëpnaap won. Nemtok sumaat

pangk naën ëak ilamëak yaëen wet rëak saupök il yenewas.” ⁸Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni wal ë tauak nim korumönte wak kan sê.” ⁹Pël maan tapë-takëer ompyaö sak pim urte wak kan yes.

Yesu pim omnamp ompyaö mowesa akun pöt kët yesa akunetak ëa. ¹⁰Pö-taan Yuta omën kaöaröak omën ompyaö mowesa pöpön epël mëä. “Peene akun epët kët yesa akunet. Nim korumönte ömë pötaan nga wia.” ¹¹Pël maan omën ompyaö sa pöpök pitën epël mëä. “Omën nem ompyaö newesaupök nem korumönte wak sum pël neeautep.” ¹²Pël maan pit epël pëël mëä. “Omën talëpök nim korumönte wak sum pël yenia?” ¹³Pël maan omën ompyaö sa pöp omën tok kësang ëaan Yesu omën pöröak irikor ëak yesën köpël ëak ëngk ma e wesa.

¹⁴Ënëmak Yesu pi Anutuu ngönën tup kaöetak sê omën pöp koirak epël yema. “Ni ompyaö saupök kaalak utpetat ëënganok. Pël ëëmë pöt omën könöm nant nim yaumante il niwasëpna pöt nim naë orööpnaat.” ¹⁵Pël maan omën ompyaö mowesa pöp Yuta kaöaröa naë sê epël mëä. “Omën ne ompyaö newesa pöp Yesuuk ëa.” ¹⁶Pël maan Yuta kaöarö pit pöten kat wiak kët yesa akunetak Yesuuk omnamp këëkë mowesa pö-taanök pörek ngës rëak kööre tok elmëak mëmpënëak kent wia. ¹⁷Pël ëen Yesuuk kangiir epël mëä. “Nem Pepap pi akun poutë ya yamëngkaup. Pötaanök ne ök tapël yeë.” ¹⁸Pël maan Yuta kaöarö pit akun pötak Yesu mëmpënëak nga kup ria. Pöt pi pitëm ngön kosang wiout ilap riak kët yesautak ëa pötaanök. Pi Anutu pim Pep panëëp yamëem Anutuu ök sak pimtëen omnaröen pet elmëa. Pötaanök pit pouteparëen pi mëmpënëak ngön ë kosang wesa.

**Yesuuk pi ya weëre kosangöt
wak wë pël ök mëëa**

¹⁹ Yesu pi kangiir yema. “Ne yaap pan niamaan. Ruup ne nemtë könöök omën nant naëngan. Nem Pepap yamëngkën iteempa pôt mëmpaat. Pötaanök omnant nem yeë epot nem Pepap yaëënak ök yeë. ²⁰ Nem Pepap ne pim Ruupön kent ëak pimtë omnant yamëngka pout neen pet elnëeim wë. Pël ëak kaalak munt kësang nant pet elnëen pôt epot il wesak mëmpa pötön ar yaan sënëët. ²¹ Nem Pepap pi omën wel wiaurö wal ë moulmëak wëwë yemengkaupök tapël Ruup neenta nem kentöök omën narö wëwë yemengkaup. ²² Nem Pepap pi omnarö ngön yaatak kom naalmëen yaaup. Ngön ya yamëngka pôt pout ne nenaup. ²³ Pötaanök omën narö Pepen yaya mapnaarö, ök tapël Ruup neenta yaya neapnaat. Ën omën Ruup neen yaya nenëaan ëëpnaarö pit Pep nem wes nemëaup piinta yaya nemaan ëëpnaat.

²⁴ “Ne yaap pan arën niamaan. Omën namp nem ngönte kat wiak nem wes nemëaup piin kön wi kosang wasëpnaap pi wëwë kosangtak öpnaap. Ne pi ngön yaatak naulmëëngan. Pi yok wel yawiaurek sëp wesak peene wëwë kosangtak wë. ²⁵ Ne yaap pan arën niamaan. Akun orööpënëak ëa pôt jaarö. Pötaanök omën wëwë kosangtak naön lup wel wiaurö pit peene Anutuu Ruup nem ngönte kat wiipnaat. Pël ëak këëkë kat wiipna porö wëwëeta öngpök ilapnaan. ²⁶ Nem Pepap pi wëwëeta songönte. Pötaanök pi pim Ruup ne elnëen neenta wëwëeta songön saup. ²⁷ Ne Omën Këëp. Pötaanök ar omnarö ngön ya mënak kom elniimëak weëre kosang nenaup. ²⁸ Ar epëten yaan sak ëëngan. Akunet temanöm yesën omën wel yangaöök wieëaö pourö nem ngönte kat wiak ²⁹ wal ëëpnaat. Omën ompyaö ëaurö pit wal ëak wëwëetak öpnaan. Ën omën ut-

petatringörö pit wal ëak nem naë ngön ya mëmpnaat.”

**Naröak Yesuu songönte
war wesak ök mëëa**

³⁰ Pël mëak Yesu pi kaalak epël yema. “Ne omën nant nemtë könöök naëngan. Nem Pepapök ëëmëak neea pöl ne omnarö ngön ya yemomëngk. Nem ngön ya yamëngk pôt wotpil panë yeë. Pôt ne nemtë könöök naën, wes nemëaup pim könöök yeë. ³¹ Nem ngön ök yeniak epot nemtë könöökkaan nemtok nga ilak yeniak talte ar kat wiak yaap ma kaar wasënëët. ³² Nem Pepapök nem songönte aan yaap ëëpnaat. ³³ Ar ngaan omën narö Sonë naë wes mëen pëël maan puuk nem ya yamëngkau-taan ngön këët ök mëëa. ³⁴ Nem Pepapök nem songönte ök yaaup yak omën nampök nem songönte ök apëna pö-taan ne kön selap naën. Pël yeëetak ar neen kön wi kosang wasën Anutuuk ar utpetatë öngpökaan niöpënëak Sonë nemëen ök niia pôt kön wiinëak ök yeniak. ³⁵ Son pi kalaötë rangiak ëwa yeë pöl omnarö ar ëwa elniin akun kot nent ëwa pöön ërëpsawi ëan. ³⁶ Ar nem songönte ëwat sënëak omën munt nantök pet yaalni. Omën weëre kosang pôt Sonë neekël utak niia pôt il yewas. Omën epot pout mëmpö së mën pet irumëak Pepak neeaut. Pötaanök nem ya yamëngk epot pimtök omnaröen nem songönte pet yaalni. Pël ëën ar itenak neen, ‘Pi Pepapök wes mëen irëa,’ pôt kön wiinëët. ³⁷ Pep, nem wes nemëaup, pimtök nem songönte tekeri wes nina. Ar pim këmtakaan ngön kot nent kat wiire ë kos iteempö pël naënörö. ³⁸ Pël ëak pim ngönte arim naë wi naön. Pôt ar Pepak wes mëaup nemëen kön wi kosang newasën yeë. ³⁹ Ar wëwë kosangtak önëak ngönën pepeweri ngön wia pipot pout sangk kelak kat yawiaurö. Ngön pipotök nem songönte war wes

yaningk. ⁴⁰Pël yaëenak arökëer nem naë wais wëwëet önë pötaan kaaö yeë. ⁴¹Ne omnaröak yaya neapnakök naën. ⁴²Ën arën ne ëwat wë. Arim lupöt Anutuun rë noolaan wë. ⁴³Nemtok nem könöök newaisën. Nem Pepapök wes nemëen waisën ar ne sant newesak nem ngönte ngar naön yeë. Ën omën namp pim könöök waisëpna pöpökëer ar pi sant mowesak pim ngönte kat wi-inëet. ⁴⁴Ar arimtok arimtëen neneraan yaya aimeë Anutu kopëtapök yaya niapnaaten kaaö yauröak tol ëak Anutuun kön wi kosang wasën? ⁴⁵Arök nook Pepa naë arimëen ngön ya mëmpaat wasngan. Moses pim ngön kosang retëng äaut wia pipotök ar ngön yaatak niulëepnaat. Moses pim ngön kosang retëng ëa pötök, ‘Tiar kaamök elniipnaat,’ pël yewas. Pël naëpan. ⁴⁶Moses pim ngön retëng ëa pipot nemëen retëng äaut. Pötaanök ar pim ngön pout kat wiak kosang wesan talte nemotta tapël kat wiak kosang wasën. ⁴⁷Ar pim ngön retëng ëa pöt kat wiak kosang newasën ëauröep tol ëak nemotta kosang wasën?”

Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena

(Matiu 14:13-21; Maak

6:30-44; Luk 9:10-17)

6 ¹⁻⁴Yesu pi ngön pit më pet irak wë Anutuu mait elmëa akun ngëëngk pöt temanöm yesën, Kalili i kaö yapin nent Taipirias pöökë we naöökël saut. Pël ëen omën selap pan pi yauman omnarö ompyao yemowasën itenaurö yak pim ënëm waisa. Pël ëen ten Yesu pim ruuröaring rosir naöök is wel aisëak ⁵itaangkën omën kësang pan yewaisën Yesuuk Pilipön epël yema. “Omën selap eporö kaömp tarëkaan wak mangkën pangk ëëpën?” ⁶Pöt pimënt pöp pim ëëpnaat kön wieëak Pilipön ököök mëëa. ⁷Pël maan Pilipök epël yema. “Tiar yok pangk mon kësang 200 kina pöta kön kaömp sum ëak mempënaatëp pöteta

omnarö pangk naëpan sa.” ⁸Pël maan Yesuu ru namp Entru, Saimon Pita pim nangapök Yesuun epël yema. ⁹“Yokot omp ulwas namp e wë epop pim naë kaömp kotut mor nas ën i kaö imën kot naar pël ëaap epteparök tiar omën selap eporö pangk naëpan sa.” ¹⁰Pël maan Yesu itna pöt nön kësang naö wieëa. Pël ëen ten pim ruuröen epël yenia. “Ar omnaröen wel aisapën maë.” Pël niaan omnaröen maan wel aisëa. Omp pörö kësang pan 5000. ¹¹Pël ëen Yesuuk kaömp pöt wak Anutuun yowe mëak mampö së pet irak kaalak i kaö imënaar wak tapël ëak mangkën pangk ëa. ¹²Pël ëen pit na pet irën Yesu pi ten pim ruuröen epël yenia. “Ar kaömp yenem kaö olëa epot wieë utpet ëëpanok wa top ëëë.” ¹³Pël niaan ten kaömp mor nas pöteparë kaut wa top ëak kër 12 pötë waulön peö äaut.

¹⁴Omnarö pit pim retëng ëa pöten itenak epël yema. “Omën epop Anutuu tektek ngön yaaö kaöap tiarim kor wakaima pöp yangerak orööpnaat pël aan kat wia tapöp.” ¹⁵Pël mëak pit Yesu moröak pitëm kaö was ulmëëpënëak yaëen pimënt itenak kaalak rosiraöökë sa.

Yesu i kaöökë roro sa

(Matiu 14:22-23; Maak 6:45-52)

¹⁶Wiap kan kët yeilaan Yesuu ruurö ten i kaö ööökël ngemëaut. ¹⁷Pël ëak pörök oröak wëen Yesu newaisën wiaan koö olaan ruurö tenimënt wangaöök ilëak Kapaneam kakël saut. ¹⁸Pël ëak yesën kent kësangpel yamöön kaö maat kësang panë yamöa. ¹⁹Pël ëen ten kaö ma ilë luptak 7 ma 8 kilomita pöta ök yesem itaangkën Yesu pi i kaöökë roro wangaöökë naë yewaisën ten itenak kas äaut. ²⁰Pël ëen Yesuuk epël yenia. “Nemtok yeëerek kas ëëngan,” pël yenia. ²¹Pël ëen ten pi wangaöök wa moul-

mëenëak yaëen tapëtakëer tenimtë san pörek yaarö.

Omnarö Yesu koirëpënëak ap wesa

²² Ëlpamök omnarö i kaöökë ëngk komuntakël wëen sa pörö pit wal ë Yesuun ap wesak epël mëëa. “Kusi rö kan wang kopëtaö wiaan iteengk pöök Yesu om wëen pim ruurö pitëmënt saut.” ²³ Pël yamëem wëen Taipirias kakëlaan wang nant kusiitak Yesu pim kaömp Anutuun yowe mëak omnarö mangkën na pörek së oröa. ²⁴ Pël ëen omën Yesu pim kaömp mangkën na pörö pit itaangkën Yesure pim ruurö ten pitëm naë won. Pël ëen wang nantë ilëak Yesuun ap wasö Kapaneam kakë waisa.

Yesu pi wëwë koirëpena pöta kaömpët

²⁵ Pörek wais i kaöökë ëngk komuntak Yesu koirak epël yema. “Rë yanuulaup, ni taan epël waisaup?” ²⁶ Pël maan Yesu pi kangiir epël yema. “Ne yaap pan niamaan. Ar nem retëng weëre kosangring pet elniin itenan pötaan won, om kaömpöt ningkën nëen kep elnia pötaan pëen neen ap wasö waisan. ²⁷ Ar kaömp lëngë sasa yangerakë epëtaan pëen ya kaö mëngkanok. Kaömp munt arim nak wëwë kosangtak önë pötaan weë ngentiak ya mëmpun. Kaömp pöt Omën Këep nook ar nimpaat. Pöt nem Pepap Anutu puuk ne wëwë kosangët nimpëak yaaö neeaö pöt tekeri wesa. Pötaanök nook ningkën nak wëwë kosangtak önëet.” ²⁸ Pël maan pit epël yema. “Ten tol ëak Anutu pim yaat mëmpun?” ²⁹ Pël yemaan Yesuuk kangiir pitën epël yema. “Anutu pim yaat mëmpunëak pöt pim wes mëen waisaup neen kön wi kosang wasënëet.” ³⁰ Pël maan pit kangiir ngön epël yema. “Ni retëng talte yaëen ten itenak nim ngönte kön wi kosang niwasën? Ma ni ya oröpët mëmpëep? ³¹ Tiarim ëarö yang pultak imeë kaömp

mana pëenë neima. Pöt ngönëntak epël retëng ëa. ‘Pi pit nëmpënëak kutömwëriaan kaömp meneima.’” ³² Pël mëak Yesu pi kaalak epël yema. “Ne yaap pan niamaan. Moses pi kutöm kaömpöt nemangkën eima. Nem Pepapök kutöm kaömp yaapöt yaningk. ³³ Kaömp Anutu pim yaningk epët kutömwëriaan irëaut. Pötaan omën pourö nak wëwë koirënëak irëaut.” ³⁴ Pël maan pit epël yema. “Kaöap, ni kaömp epët kët poutë ten nineim öm.”

³⁵ Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Nëmënt tapöpök arim wëwë koirënë pöta kaömpët. Pötaanök omën namp nem naë waisëpnaap pi kaalak këen naëpan. Ën namp pi neen kön wi kosang newasëpna pöp pi iitenta naëpanëep. ³⁶ Ne arën epël niiaut. Ar nem yaautön iteneëak kön wi kosang newasën yeë. ³⁷ Omën pourö Pepak nem ngësël waisënëak niiaurö nem ngësë waisënëet. Pël ëen nem naë waisën nook yok pangk ke nanuurngan. Won pan. ³⁸ Ne nemtë könöök ya mëmpëak kutömwëriaan neiraan. Nem wes nemëaup pim könöök ya mëmpëak yangerak wes nemëen irëaut. ³⁹ Pötaanök omën wes nemëaupë kentöök epël ya. Omën nemëen nenaö pörö namp il nanimëëngan, won. Akun kaöaöök nenaül wal ë niulëëmaat. ⁴⁰ Nem Pepapë kentöök epël ya. Omën narö it këëkë nengënak ne Anutuu Ruup pöt kön wi kosang newasënëerö ar wëwë kosangtak önëerö. Pël ëen akun kaöaöök nook ar wal ë niulëëmaat.”

⁴¹ Yesu pi pimtök pimtëen, “Ne kaömp tapët kutömwëriaan irëaup,” wet rëak pël mëëa. Pötaanök Yuta omnarö pit piin ya sangën ëak pimëen kaaö ngön mëëa. ⁴² Pit neneren epël mëëa. “Omën epop Yesu, Yosepë ruuppe. Tiar pim ëlre pepaarën ewat wëep. Pi tol ëënak, ‘Ne kutömwëriaan irëaup,’ pël ya?” ⁴³ Pël yemaan Yesuuk

epël yema. “Arimënt neneren kaaö ngön mangan. ⁴⁴Omën namp pi pim könöök nem ngësë newaispan. Nem Pepapök mök ë momëënak nem ngësë waisëpnaat. Pël ëën nook akun kaöaöök wal ë moulmëën wëwëetak öpnaat. ⁴⁵Anutuu tektek ngön yaaurö pitök nem ngësël waisëpnaaröaan wesak ngön nent ngönëntak epël retëng ëaut. ‘Anutu pi omën pourö rë niulöpnat.’ Pël ëën omën narö Pepa ngönte kat wiak ëwat sënë pörö nem naë waisënëët. ⁴⁶Arim naëaan nampök nem Pepapön itnaangkënörö. Anutuuk wes nemëaup nookëër nem Pepapön itenaup. ⁴⁷Ne yaap pan niamaan. Namp pi neen kön wi kosang newasëpnaap pi wëwë kosangtak öpnaap. ⁴⁸Nemënt kopët tapöpök arim wëwë koirënë pöta kaömpët. ⁴⁹Ngaanëër arim ëarö pit yang pultak kaömp mana pëënöt neimeë ulöp sak wel wi saurö. ⁵⁰Ën kutömweriaan kaömp nak kö nasënganëët nem naë epët. ⁵¹Wëwë kosangta kaömp epët kutömweriaan irëaut. Pötaanök narö ar kaömp pöt nënë pörö wëwë koirënëët. Nem kaömp ar nimpä pöt nemtë mësëpët yangerakë omnarö wëwë koirënëëtaan nimpaat.”

⁵²Pël maan Yuta omnarö pit pitëmënt neneren epël mëak ngön nga yaal. “Omën epop pi tol ëak pim mësëpët tiar ningkën nëmpenëak ya?” ⁵³Pël yemaan Yesuuk kangir epël yema. “Ne yaap pan niamaan. Ar Omën Këep nem mësëpët nëëre nem iit në pël naën ëënë pöt wëwëetak naön ëënëët. ⁵⁴Omën nem iire mësëp nënë pörö ar wëwë kosangtak wëën ënëm akun kaöaöök wal ë niulëëmaarö. ⁵⁵Pöt tol ëënak wasnganok. Yangerakë kaömp pöt kaömp pasut. Ën nem mësëp epët kaömp panëët, i epët i kë panëët. ⁵⁶Pötaanök omën narö ar nem iire mësëp pöt në seim öne pörö ar neering wëën ne arring wakaim ömaat. ⁵⁷Nem Pep wëwë pepa-

pök wes nemëën irëaut. Pötaanök ne pim wëwëetakël wëaup. Ök tapël omën ne neneim öneëro ar nem wëwëetakël wakaim öneët. ⁵⁸Kaömp kutömweriaan irëa epët arim ëaröa ngaan yang pultak neimeë ulöp sak wel wieima pötaat won. Omën narö kaömp epët nënë pörö akun wali pan wëwëetaring wakaim öneët.”

⁵⁹Yesu pi Kapaneam kak wë Yuta omnaröa ngönën tupta kakaati ngön pipot ök mëak rë mouleima.

Wëwë kosangtak öpena ngönte Yesuu naë wia

⁶⁰Pël maan Yesuu ënëm yaaö narö pit ngön pipot kat wiak neneren epël yema. “Ngön epot könöm yesëp. Talëp kat wiipën?” ⁶¹Pitëmënt neneren kaaö ngön yemaan Yesu pimtë könöök itenak epël yema. “Ar ngön pipot kat wiin utpet yaë ma? ⁶²Ma ar itenaan Omën Këep ne nem ka songöntakë kaalak isën pöt tol ëënëëro? ⁶³Pulöök tiar wëwëat yaningk. Omnaröa weëre kosangöök yok pangk pël naëpan. Nem ngön ök yenia epot kat wiak kosang wasën Pulöök arring wëën wëwëetaring öneët. ⁶⁴Pël ëënëëtak arim tekrakaan omën narö pit kön wi kosang newasën eim.” Pël mëëa pöt Yesu pi omën pimëën kön wi kosang newasën ëëpnaaröere ën pimëën kup mowiipna pöpön wet rëak ëwat wëa. ⁶⁵Pël mëak yal menak epël yema. “Songön pi taptaanök epël niiaut. ‘Omën narö nem Pepapök kan mowasëpnaarö pitëmënt nem ngësël waisëpnaat,’ pël niiaut.”

⁶⁶Yesu ngön pötaan pim ënëm yaaö narö selap pit pi sëp mowesak sa, pi-iring kaal wak naën. ⁶⁷Pël ëën Yesuuk ten pim ru 12 pöröen epël pël yenia. “Arta sëp newesak sën ma?” ⁶⁸Pël niiaan Saimon Pita puuk epël yema. “Aköp ten talëpë ngësë sën? Ten nimtë ngöntakaan wëwë kosangët yeö. ⁶⁹Pël niaimeë ten niin kön wi kosang wesak ni Anutu pim omën ngëëngkëp pël yani-

was.” ⁷⁰Pël maan Yesuuk kangiir epël yenia. “Ne ar yokot 12 ëäk wa niulëaut. Tol ëënak arim naëaan namp Setenë ënëm yeë?” ⁷¹Pël niia pöt pi Yutas, Saimon Keriot kakaanëp pim yokotup piinök niia. Pi Yesu pim ru 12 pörö tenëkaan namp pi pöpök wë ënëmak Yesuun kup mowiipnaap.

Yesuu nangarö pit piin kön wi kosang newasën ëa

7 Wë ënëmak Yesu pi kaalak Yutia yangerakël sèpnaaten kaaö ëën Kalili yangerakël sa. Pöt Yuta ngarangköröak pi mëmpënëak nga wëën kat wiak nasën ëa. ²Yuta omnarö akun ngëëngk nent wiire këra ëp ka yaaö akun nent temanöm yesën ³pim nangaröak epël ök yema. “Ni kak eprek sèp wesak Yutia yangerakël së. Pël ëäk retëng nant yaëën nim ruurö itaampnaan. ⁴Omën namp pi pim yaaütön omnarö itenak kent ëëpënëak pöt ëlëëp naën yaaup. Ni retëng weëre kosangringöt yaaup. Pötaanök pitëm tekrak së wë yoolök pël yaëën omën pourö it ningampnaan.” ⁵Pim nangarö pitta piin kön wi kosang nemowasën. Pötaan pël yema. ⁶Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Arimtokëër akun pasutë ëënëët. Ën ne pöt nem ya yamëngkaut pet elmëëma akun pöt ngolöp yaë. ⁷Omën ngönën wonörö pit arimëën yok pangk kööre tok naalniipan. Pit nemëënökëër kööre tok yaalnéaurö. Pöt nook pitëm utpet yaaüt war wesak yemak. Pötaanök nemëën kööre tok elnë yaë. ⁸Pötaanök arökëër tiarim akun ngëëngk pipten itaampunëën seë. Ën ne pöt nem ya yamëngkaut pet elmëëma akunet ngolöp yaëërek peene nasëngan.” ⁹Pël mëak Yesu pi Kalili yangerak om wakaima.

Yesu pi akun ngëëngktak Yerusalem kakë sa

¹⁰Wëën nangarö wet rëak wa topöök së wëën ënëmak sa. Omnarö itaampnanëak ëlëëp sa. ¹¹Pël ëën Yuta ngarangkörö pit wa topöökë öngpök ap wasën won ëën epël mëëa. “Omën pöp tarëk wë?” ¹²Pël yemaan omnarö pit pimëën ngön laaök neneren naröak, “Ompyaö yaaup,” pël yemaan naröak, “Won, pi omnarö lup wa irikor yaalmëaup,” pël mëëa. ¹³Pöt pit Yuta kaöaröen kas ëën ngaarëk wesak naën ëlëëp pitëmënt pël ëa.

¹⁴Akun ngëëngk pöta luptak Yesu pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së omnaröen ngönën ök yema. ¹⁵Pël ëën Yuta ngarangkörö pit yaan sak epël mëëa. “Omën epop tiarim pep kaatak neilaanëppe. Pi tol ëäk pepeweriaan ngönën songön ëwat sak ök ya?” ¹⁶Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Nem ngön arën ök yeniak epot nemtëët won. Anutuu ngönötök ök yeniak puuk ne wes nemëën waisaut. ¹⁷Pötaanök narö ar Anutuu këm ngönta ënëm ëënë pörö nem ngön ök yak epotë songönöt ëwat sënëët. Pël ëäk ar nemtok rëak yeëan ma Anutuuk ök neaan yeëan pöt ëwat sënëët. ¹⁸Omën namp pimtë könöokaan apna pöp pimtök pimtëën koröp ngar wak apnaat. Ën omën namp pi pim wes mëaupë yayaat orööpënëak ya mëmpëna pöpön korar won, wotpil yaë pël mapnaat. ¹⁹Ngaanëër Moses puuk ngön kosang retëng ëaut wiaan ngar naön yaaürö. Tol ëënak ne nempunëak yeë?” ²⁰Pël maan omnaröak kangiir epël yema. “Urmerap nim lupmeri ilëäk wëën kaökaö saup. Talëpök ni nimpënëak yaë?” ²¹Pël maan Yesu pi epël yema. “Ne kë yesa akun ngëëngktak retëng weëre kosang kopëtet ëën ar yaan sak yeë. ²²Moses puuk arim yokoturöa koröp kaut ilënëak niia pipët yaap Mosesök

nga ilak neniaan. Ngaanëer arim ëaröak ngës rêaut. Pël ëautak Moses puuk rangk niaan kë yesaö akumatë arim yokoturöa koröp kaut ileim yeë. ²³ Ar Moses pim ngön kosangöt ilap ringanëak kön wieimeë arim yokoturö kë yesa akumatë pitëm koröp kaut il yeë. Pël yaauröak oröp ëën kë yesa akunetak nook omën yauman wiakaima namp ompyaö yemowas pötaan nemëen ya sangën yeë? ²⁴ Ar itöök itneë ngön köntak angan. Omnant ompyaö wesak kön wi sokolak wotpil kanöökël ë pël ëëë.”

**Omnaröak Yesuun,
“Pi Kristo ma?” pël mëëa**

²⁵ Yerusalem kakaan omën naröak epël yema. “Omën mëmpënëak aim pöp e tapöp. ²⁶ Iteneë. Pi yoolök wë ngön ök yeniaan omën kaöaröak pit ke urak nemaan yaëëp. Ma pit kön wiin pi Anutuu Yaö Mëëaup, Kristo tapöp yaë ma? ²⁷ Pël ëaap tiar pim ka songönten ëwat wë. Pi Anutuu Yaö Mëëaup Kristo ëanëen tiar pim ka songönten köpël ëan tapön.” ²⁸ Pël maan Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën ök yamëem ngön ëak epël yema. “Ar yaap neen ëwat wë, nem ka songöntenta ëwat wë ma? Ar pël naën yeëetak ne nem könöök newaisënëp. Nem Pepapök wes nemëen waisaup. Pi këëp. Ar piin köpël wë. ²⁹ Ën ne piin ëwat wë. Pöt ne ngaan piiring wakaimaupök puuk wes nemëen waisaup.” ³⁰ Pël maan pit wii motëëpënëak kön wiin mor könöm ëa. Pöt pim mëngkën wel wiipna akunet temanöm nasën ngolöp yaëën yak mor könöm ëën sëp wesa. ³¹ Pël ëën omën selap piin kön wi kosang wesak epël mëëa. “Omën epop Anutuu Yaö Mëëaup, Kristo tapöp koröp. Omën munt nampök ënëm oröak pim retëng yaë epot il nemowaspan sa.”

Polisörö Yesu wali öpënëak sa

³² Omnarö ngön laaök pël yemaan Parisi ngönën omnarö kat wiak kiri ar yaaö kaöaröen ök maan polis narö Yesu wak wii tëëpënëak wes mëen sa. ³³ Pël ëën Yesuuk epël yema. “Akun kot nent ne arring wë olëak kaalak nem wes nemëen waisaupë ngësë sumaap. ³⁴ Pël ëën arök yok pangk ngaöl ë wais ne koirak itnaangkan. Ma nem öma pörekta ar pangk newaisngan.” ³⁵ Pël maan Yuta kaöarö pitëmënt neneren epël mëëa. “Pi talël sëen tiar ngaöl ëëpenaaten ya? Ma tiarim kar Krik omnaröaring wëaurö pitëm naë së Krik omnarö rë moulöpënëak ya ma? ³⁶ Pi, ‘Ngaöl elnëënëetak yok pangk koirak itnaangkan,’ pël niak kaalak, ‘Nem së öma pörek ar yok pangk newaisngan,’ pël yenia epëtep, tol ëënak yenia?”

**Yesu pi wëwë kosangta i
köloköt yaningk**

³⁷ Yuta omnarö pitëm akun ngëëngkët wieë pet irëpënëak temanöm yesën akun nent ngëëngk wesak wa top kaö yeëa. Akun pötak Yesu pitëm tekrak wal ë ngön ëak epël yema. “Omën namp iiten ëën pöt wais nem naëaan iit nëmpnaat. ³⁸ Anutuu ngönëntak wia pöl, ‘Omën narö neen kön wi kosang newasëpnaarö i yaapötë kölok olaim wë pöl pitëkaan wëwë kosangët oröeim öpnaat.”” ³⁹ Yesu pim ngön mëëa pipët Pulöön kön wieëak mëëa. Pi Pul pö omën piin kön wi kosang wasëpna pöroaan wes mëen pitëk ilapnaat weseëak mëëa. Akun pötak Yesu pi pim ë rangi urtak nawisën wiaan Pulö neiraan. Pötaanök mëëa.

Omnarö kom ëak tok nentepar sa

⁴⁰ Pël maan omën narö pöten kat wiak epël mëëa. “Omën epop pi yaap Anutu pim tektek ngön yaaup tiarim kor wakaim pöp.” ⁴¹ Pël yemaan naröak epël

mëëa. “Epop Yaö Mëëaup, Kristo tapöp.” Pël maan naröak epël mëëa. “Kristo puuk pöt Kalili yangerakaan newaispan. ⁴²Ngönentak epël wia. ‘Kristo pöp Tewit pim kurmentëkaan orööpnaap. Pötaanök Tewit pim wakaimaurek Petelem pörek orööpnaat,’ pël äaut.” ⁴³Pël maan omnarö pit komkap ëën tok nentepar sa. ⁴⁴Pël ëak naröak Yesu wii motëëpënëak kön wiin mor könöm ëën sêp wesa.

Omën kaöaröak Yesuun kön wi kosang newasën ëa

⁴⁵Polisörö pit kaalak sê Parisi ngönën omnaröere kiri ar yaaö kaöaröa naë oröön, “Ar tol ëënak pi koirak newaisën yeë?” pël mëëa. ⁴⁶Pël maan polisörö pit kangiir epël mëëa. “Ngaan omën epopë ngön ya epël naënte.” ⁴⁷Pël maan Parisi ngönën omnarö pit epël mëëa. “Pi arënta morök elnia ma? ⁴⁸Ten Parisi ire ngönënë kaöarö nampökta piin kön wi kosang yemowas ma? Won. ⁴⁹Omën ngön kosang wiaut köpël piporö Yesuuk morök elmëën piin kön wi kosang wesa pörö pit Anutuuk kangut elmëën kö sêpnaarö.” ⁵⁰Pël maan pitëm kar namp Nikotimas ngaan Yesuu naë sa pöpök pitën epël mëëa. ⁵¹“Ma tiarim ngön kosang nentak omnarö pas ngön yaatak ulmëëpen pël wia ma? Won. Pötaanök tiar pim songönten kat wiakök omën pipot elmëëpenaat.” ⁵²Pël maan pitök kangiir epël mëëa. “Niinta Kalili omën namp ma? Ngönentak ngön wia pipot këëkë sangk kelak ëwat sê. Anutuu tek tek ngön yaaö namp Kalili yangerak naarööpanpe.”

Öng utpet yaaö nampë ngönte

8 [Omën pourö pitëm kaatë repak sëën Yesu pimënt Olip tomökël saut. ²Pël ëak pörekaan ëlpamök röökëër kaalak ngönën tup kaöetakë saut. Pël ëën omën pourö pim ngësë waisën pi wel aisëak

pitën ngönën ök yema. ³Pël yaëën ngönënë ngarangköröere Parisi ngönën omnarö pit öng namp ompringëpök omp këkainëpring yaëën itenak mësak Yesuu naë wais pitëm tekrak tau moulmëak epël yema. ⁴“Rë yanuulaup, öng epop ompringëpök omp maimapring yaëën itena. ⁵Pël äautep Moses pim ngön kosangtak pöt öng ke pëlörö kël mö wel wiipënëak äautep ni tol amte?” ⁶Pitëm mëëa pöt pit pi morök elmëën ngön nent maan ngön yaatak moulmëëpënëak kön wiak yema. Pël ëën Yesu pi wel aisëak mor wotöök yangerak retëng yaë. ⁷Pël yaëën pit piin pëël mëak rangkëër yaëën wal ë tauak epël yema. “Arim tekrakaan namp saun wonöp wë pöt puuk wet rëak kël mööp.” ⁸Pël mëak pi kaalak wel aisëak mor wotöök yangerak retëng yaë. ⁹Pël yaëën pit ngön pöt kat wiak ngarangkörö wot raan omën pourö pöp pöp oröak yesem won sa. Pël ëën Yesu pimënt wëën öngöp pim naë taueëa. ¹⁰Pël ëën Yesu pi we riak öngöpön itenak epël pëël yema. “Öng epop, omën ni mës niwak waisaurö pit tarëk wë? Ma pit nampök ni këlangön yaatak nilüëëpënëak ngön ë pet nairën ëëpën ma?” ¹¹Pël maan öngöpök epël yema. “Kaöap, omën nampök yok pangk pël naalnëëpan.” Pël maan Yesu kangiir epël yema. “Nookta yok pangk ni këlangön yaatak nanuulëëngan. Pötaanök ni sê wë kaalak utpetat ëënganok.”]

Yesuuk yang omnarö ëwa yaalni

¹²Yesu pi omën ngönën tup kaöetak wëauröen kaalak epël ök yema. “Ne ar yangerakë omnaröaan es ëwa yaalni-aup. Pötaanök namp pi nem ënëm el-nëëpna pöp koutak kan sak waisak naëpan. Pi ëwaatak ëwa elmëaan wëwëetak öpnaat.” ¹³Pël maan Parisi ngönën omnarö pit kangiir epël yema. “Nimtok nimtë songönte war wesak aan kat wiak yaap newasën yeë.” ¹⁴Maan Yesuuk

epël yema. “Omën namp pimtök pimtë songönte yaan pöt ar pi yaap ya pël newasngan pöt yaap. Pël äaatak nemtok nemtë songönte ök yak epët yaap. Ne nemtë kak waisaurekën ewat wë. Ën kaalak suma pörekënta ewat wë. Pël äaap ar nem kakën köpël wë. Ën ne talël sumaap pötenta ar köpël wë. ¹⁵ Ar pöt yangerakë wëwëetakël kön wieë omnarö ngön yaatak yaalmëaurö. Ne pöt arim yeë pöl ngön yaatak naniulëënganëp. ¹⁶ Nook omnarö komkap ëëmëak pël ëëma pöt yaapët. Pöt nemënt won, nem Pep wes nemëaup tenip pouwaarök pël ëënaat. ¹⁷ Tiarim ngön kosangtak epël retëng äaut wia. ‘Omën naar piarip ngön kopët nent, pouwaarök apna pöt yaap pël wasëpenaat.’ ¹⁸ Nemtok nemtë songönte ök yeniaan Pep wes nemëaup puukta kaamök äak ök yenia.” ¹⁹ Pël maan pit epël yema. “Nim pepap tarëk wë?” Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Ar neen köpël wë. Pötaan nem Pepapönta köpël wë. Neen ewat sanëën nem Pepapönta ewat san tapön.”

²⁰ Yesu pi ngönën tup kaöeta ka kaö mon kiri yawiaurek wë omnaröen ngön pipot pout ök maimaut. Pël äa akun pötak omnarö pit pi wii nemotëën yaë. Pöt pim mëngkën wel wiipna akunet temanöm nasën pötaanök.

Yesuuk, “Ar nem së öma pörek newaisngan,” pël mëëa

²¹ Yesu pi ngön wet rëak ök mëëa tapët ngolöp wesak epël ök yema. “Ne ar sëp niwesak sëën neen ap wasö wais itnaangkan. Arim saunatring wë wel wiinëët. Pël ëënë pötak nem së öma pörek newaisngan.” ²² Pël maan Yuta kaöarö pit neneren epël mëëa. “Pi tol ëëpënëak, ‘Nem ömaarek ar newaisngan,’ pël ya? Ma pimtök pimënt ëënë äak wel wiipënëak ya ma?” ²³ Pël yemaan Yesuuk kangiir epël ök yema. “Ar yangerakaanörö. Ën ne ngaarëkaanëp. Ar yang

eprekaanörö. Ën ne eprekaan wonöp. ²⁴ Pötaanök ne epël niiaut. ‘Ar arim saunatring wë wel wiinëët.’ Ën arën nemtë songönte ök niak pöten kön wi kosang nenewasën ëënë pötak arim saunatring wë wel wiinëët.” ²⁵ Pël maan pit epël yema. “Ni talëp?” maan Yesuuk epël yema. “Ne tapöp ngaan nem songönte ök niain tapöp. ²⁶ Ne arim omnant yeë pötë ngönöt selap wia. Pël äak ök niak arim yaaut ngön ya nimpaat. Pël ëëmaatak omën nem wes nemëaupë yaaut yaap yaaup. Pim neeautök ar yangerak omnaröen tekeri wesak ök niain.” ²⁷ Pël maan pit pim Pepap Anutuun mëëa pöten kön tektek nasën äa. ²⁸ Pël ëën Yesuuk epël ök yema. “Ar ënëmak ne Omën Këep wak ngaarëk nemöönë pötakök nem songönte ök niak pöten kön wi kosang newasënëët. Pël äak pörekök ne nemtë könöök omnant naën nem Pepapök ök neeautök iman pöten ewat sënëët. ²⁹ Pep wes nemëën waisaup pi neering wë. Pi ne wil nenemëënëp kët epotë nem omnant yeë epot pim kentöök yeë.” ³⁰ Pël yemaan omën selap pan pim ngön pöt kat wiak piin kön wi kosang mowesa.

Ngön këetak söë niwasëpnaat

³¹ Yesu pi Yuta omën piin kön wi kosang wesa pöröen epël yema. “Ar nem ngönte kat wiak kosang yenewas pöt nem ënëm panë yaalnë. ³² Pötaanök ar ngön këet kat wiak ewat sënë pötak ngön epëtak söë niwasën utpetatë inëën naëngan.” ³³ Pël maan pit ngön kangit epël yema. “Ten Apram pim ëarö. Ten omën naröak pitëm inëën naniwasënöröep. Tol ëënak, ‘Ar söë sënëët,’ pël yeniaan?” ³⁴ Pël maan Yesuuk kangiir pitën epël yema. “Ne yaap pan ök niamaan. Omën narö utpetat yaë piporö pit utpetatë inëën yaë. ³⁵ Inëën ruup pi inëën yaalmëaupë kaatak sasa naön yaaup. Ën ru panëëpökëer pim pepapë kaatak

sasa wëaup. ³⁶Pötaanök narö ar Anutu Ruup nook söë yaniwas eporö ar söë pëen önëet. ³⁷Ar Apramë ëarö pöt ne ewat wë. Pël ëaap nem ngönte arim lupötë wi naön. Pötaanök ar ne nempunëak aim. ³⁸Ne nem Pepapë naëaan omnant itenak ewat saut arën ök yeniaan, arta arim pepapë ök niaut pël yeë.”

Yesuuk, “Arim pepap Seten,” pël mëëa

³⁹Pël maan pitök kangiiir, “Ten Apramë ruure ëarö,” maan Yesuuk epël yema. “Ar yaap Apram pim ruure ëarö talte pim omnant eima pöl ëën. ⁴⁰Ne Anutuu naëaan ngön kë kat wiaut ök niaan ar peene ne nempunëak aim. Apram pi ngaan omën ke pil nent naën eimaup. ⁴¹Ar arim pepapë ëaut yeë,” maan pitök kangiiir epël yema. “Ten kain ru wonörö. Tenim Pep kopëtap Anutu.” ⁴²Pël maan Yesuuk epël yema. “Anutu pöp yaap arim Pepap talte ar ne ompyaö elnëen. Pöt tol ëënak? Ne Anutu piiring wakaim wiak waisaut. Nemtë könöök newaisën. Won. Anutuuk wes nemëen waisaut. ⁴³Ar tol ëënak nem ök yeniaak pötön kön nawiin yeë? Ar nem ngönte kat wiinëëtaan kaaö yeë pöta songönte epël wia. ⁴⁴Arim pepap Seten. Pötaanök ar pim kentöökë ënëm yeë. Pi ngaanëër omën mëneimaupök om pël ëeim wë. Ngön këët pim naë won. Pötaanök ngön kë yaapët sasa sëp wesak wë. Pi kaar pepap yak kaar yaaup. Pötaanök pim könöökkaan kaar aim wë. ⁴⁵Ën ne pöt, ngön kë yaapöt ök yeniaan ar kön wi kosang newasën ëeim. ⁴⁶Ar nampök nem saun nent nokoirngan. Ne omën ke pëlëpök ngön yaap këët ök yeniaan tol ëënak kön wi kosang newasën yeë? ⁴⁷Anutuu ruurö pit pim ngönöt kat yawiaurö. Ar pöt Anutuu ruurö won. Pötaanök pim ngönöt kat nawiin yeë.”

Yesuuk, “Ne Apram naaröön wiaan wakaimaup,” pël mëëa

⁴⁸Pël maan Yuta omnarö kangiiir epël yema. “Ten niin, ‘Sameria omën urmerap pim lupmeri ilaan kaökaö saup,’ pël aim yaaup yaap aiman.” ⁴⁹Pël yemaan Yesuuk kangiiir epël yema. “Urmerap nem lupmeri won. Ne nem Pepapön wak isak yaan ar koröp kolak neaim. ⁵⁰Ne nemtën wak isak naën. Neen wak isak apna pöp omën namp wë. Pöp Anutu pi tiar wak kom elniip-naap. ⁵¹Ne yaap pan niaamaan. Omën namp nem ngön epët ngaarëk öpna pöp pi wel sasa nawiipan.” ⁵²Pël maan Yuta omnaröak epël yema. “Ten niin ewat yes. Urmerap niik isak wë. Apram wel wiaup. Ën tektek ngön yaaö omnaröeta wel wiaut. Pël ëautep ni epël yaanëp. ‘Omën namp nem ngönta ë pël ëëpna pöp pi wel sasa nawiipan.’ ⁵³Pël ëautep nuuk Apram tiarim ëap il mowasumëak yaan ma? Pi wel wiaup. Ën tektek ngön yaauröeta wel wiautep. Nuukëër talëpë ök sak ömëak yaan?” ⁵⁴Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Nemtok nemtëen wak isak ama pöt pangk naëpan. Nem Pepapök neen wak isak yaaup. Arök, ‘Pi tiarim Anutu pël yemak pöp,’ pël yaatak neen wak isak naën yeë. ⁵⁵Pël ëaap ar piin köpël wëen nookëër ewat wë. Ën nook arën ne piin köpël pël niaamatep arim yeë pöl kaar niangan. Ne piin ewatëp. Pötaanök pim ngönte ngaar wak ënëm yaaup. ⁵⁶Tiarim ëap Apram pi nem yangerak oröomaaten ewat sak ërëpre sawi ëa. Anutuuk elmëen pim könöök itenak ya kë sa.” ⁵⁷Pël maan pitök kangiiir epël yema. “Nim krismakiat 50 naën wiaap. Ni yaap Apramön itenaup ma?” ⁵⁸Maan Yesuuk epël yema. “Ne yaap pan niaamaan. Ne ngaanëër Apram naaröön wiaan wakaimaup.” ⁵⁹Pël maan kël

korak mööpënëak yaëen Yesu ngönën tupta kakaati ëlëp ilëak oröak saut.

**Yesu omën it il tëäo
namp ompyaö mowesa**

9 Yesure pim ruurö ten kan yesem itaangkn omën namp it il tëaup wëen itenaut. Omën pöp pim pëlëp ëlëpök wilaup wëa. ²Pël ëën ten Yesuu ruuröak Yesuun epël pëlë mëëaut. “Rë yanuulaup, talëpë saunetak omën epop it il tëaup ëlëpökaan oröa? Pimtë saunetak ma pim ëlre pepaarë saunetak epël ëa?” ³Pël maan Yesuuk kangiir epël yenia. “Pimtë saunetakre ëlre pepaarë saunetak won. Omën epët Anutuu ya yamëngkauta këët war wasëpënëak omën epop epël oröa. ⁴Pötaanök këtëp wë epëtakëër Anutu nem wes nemëën waisaup pim yaat mëmpa. Koö olapnaan yaëërek koutak omën nampök ya nent namëngkan. ⁵Nem yangerak öma pötak ar omnarö ëwat sënëen nem es ëwaöök ëwa elniaapnaat.”

⁶Yesu pi pël niak waasöpët ngësak yangetaring ngawi sak omën pöpë itöörarë wa yemomë. ⁷Pël ëak epël yema. “Ni Siloam i kaöök së nim itöörar iiröm.” Siloam pöt tiarim ngöntak, “Wes mëen sa,” pël yak pöt. Pël maan së iirën it nga ngënak kaalak waisa. ⁸Pël ëën omën pim kaköröere ka nantëaan piin ëwatörö, ngaan omnaröen sum kimang yemaan itenauröak pitëmënt neneren epël mëëa. “Omën epop ngaan wel aisëëë omnaröen sum kimang yeniauppe.” ⁹Pël yemaan naröak mëëa. “Mak, omën epop tapöp.” Pël maan naröak epël mëëa. “Won, omën munt tapöpë ök nampök wë.” Pël yemaan omën pöp pimënt kat wiak mëëa. “Ne tapöp.” ¹⁰Pël maan pit epël mëëa. “Ni tol ëak itöörar ompyaö saup?” ¹¹Pël maan puuk kangiir epël mëëa. “Omën pitëm Yesu pël aim pöpök

pim waasöptaring yanget ngawi sak itöörarë wa nemëak epël neea. ‘Ni Siloam i kaöök së iiröm,’ pël neaan së iiran pötak nem itöörar ompyaö sak omnantön ityaangk.” ¹²Pël maan pit epël mëëa. “Omën pöp tarëk wë?” Pël maan pi, “Ne köpël,” pël mëëa.

¹³Pël maan Yuta omnarö pit omën it il tëak wakaima pöp mësak Parisi ngönën omnaröa naë sa. ¹⁴Akun Yesuu yanget kaplak ngawi sak omnampë itöörar ompyaö mowesa pöt Yuta omnaröa kë yesa akun ngëengkn nentakök ëa. ¹⁵Pötaan Parisi omnarö pit pëlë mëak epël mëëa. “Tol ëak nim itöörar ompyaö saup?” Pël maan itöörar ompyaö sa pöpök epël mëëa. “Puuk yanget waasöptaring kaplak ngawi sak itöörarë wa nemëen iirën it nga yangëngk.” ¹⁶Pël maan Parisi omën naröak epël mëëa. “Omën epop akun ngëëngkët kë sëpënëak ngön kosang wiaut yailën yak ten Anutuuk wes mëen newaisënëp pöt ëwat yes.” Pël maan naröak epël mëëa. “Tol ëak omën saunaringëpök retëng ke epël ëëpën?” Pitëmënt neneren pël mëak pitëm wëwëet kom ëa. ¹⁷Pël ëak pit kaalak omën it il tëa pöpön epël mëëa. “Omën nim itöörar ompyaö niwesa pöpön talëp yemaan?” Pël maan epël mëëa. “Pi tektek ngön yaaö omën namp.”

¹⁸Yuta kaöaröak omën pöp it il tëak wakaimaupök it nga ngëna pöten kön wi kosang wasëpnaaten kaaö ëën ëlre pepaarën yas mëëa. ¹⁹Pël ëak epël mëëa. “Epop arpim ruup ma? Ëlëpë yaatakaan it ngaap oröaup ma? Yak tol ëakök peene it nga yangëngk?” ²⁰Pël maan ëlre pepaar kangiir epël mëëa. “Epop tenpim ruup pöt ëwat wë, ëlëpök it ngaapöp wilaup. ²¹Pël ëaupök peene tol ëak it nga yangëngk pöten tenip köpël. Talëpök itöörar ngaul moulmëa wes pötenta tenip köpël. Ar pimtën pëlë maë. Pi kaö saupok pimtök pimtë songönten

ök niapnaan.” ²² Ëlre pepaar piarip Yuta kaöaröen kas ëënak pël mëëa. Pöt Yuta kaöarö ngön epël kosang wia. Omën nampök Yesuun pi Kristo, Anutuu Yaö Mëëaup pël war wesak apna pöp ngönën tuptakaan yaya mepanëën waö ë mëëp-naat. ²³ Pël wieëa pötaanök ëlre pepaar piarip epël mëëa. “Pi kaö saupök arimtok pël maë.”

²⁴ Pël maan pit kaalak omën ngaan it il tëak wakaima pöpön ngön maan akun nentepar sa. Pël ëak epël mëëa. “Ni Anutuu ëöetak yaap am. Ten omën pipopön ëwat wë. Pi saun omnamp.” ²⁵ Pël maan pi kangiir epël mëëa. “Pi saunaringöp ma won pöt ne köpël. Ën ne omën kopët nentenökëër kön wia. Ne ngaan itöörar ngaap wakaimaup. Pël äautak peenökëër it nga yangëngk.” ²⁶ Pël maan pit epël mëëa. “Pi tol elnia? Tol ëak itöörar ompyaö niwesa?” ²⁷ Pël maan pi kangiir pitën epël mëëa. “Ar tol ëë-nak ök yeniaan kat wiinëeten kaaö yeë? Kaalak tol ëak niaanak kat wiin? Ma arta pim ënëm ëën ma?” ²⁸ Pël maan pit piin utpet wesak epël mëëa. “Nimtokëër omën pömorë ënëm yaaumoröp. Ten pörö Moses pim ngön wia pöta ënëm yaauro. ²⁹ Ten pörö Anutuuk Mosesën ngön ök mëëa pöt ëwatörö. Ën omën pipmorön ten köpëlöp. Talëlaan oröa?” ³⁰ Pël maan omën pöpök kangiir epël mëëa. “Elei, omën epët piita ke nalte. Ar köpël, pi talëlaan waisa wes. Pël äaupök nem itöörar ompyaö newesaut. ³¹ Tiar ëwat wë. Anutu pi saun omnaröa ngönöt kat nemowiin yaaup. Ën omën namp Anutuun yaya maimeë pim könöökë ënëm yaaupök më yaë pötak pim ngönte kat mowi yaë. ³² Ngaanëër öng nampök ru it il tëa namp wilën omën nampök itöörar ompyaö mowesa pël aan kat nawiin äaut. ³³ Anutuuk omën epop wes nemomëën ëanëën retëng ke epëlte naën ëan tapön.” ³⁴ Pël maan pitök kangiir epël mëëa. “Nim ëlëpë yaatak saunaring

wëen pötaring wil niulëën wakaimau-mor. Nuuk yok pangk ten ngönen rë niulömëak yaan ma?” Pël mëak waö ë mëa.

Yesuun kön wi kosang newasën yaauro pit lupmeri it ngaap sak wë

³⁵ Yesu pitëm pimëën pël elmëa ngön pöt kat wiak omën pöp koirak epël yema. “Ni Omën Këëpön kön wi kosang yewasën ma?” ³⁶ Pël maan omën pöpök epël yema. “Kaöap, Omën Kë pöp talöp? Ni ök nea. Pël ëën ne kön wi kosang wasumaan.” ³⁷ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni yok piin itenaup pöp peene niiring ngöngön yaë epop.” ³⁸ Pël maan omën pöpök epël yema. “Aköp, ne kön wi kosang yaniwas.” Pël mëak pi rar rë wesirak Yesuun yaya yema. ³⁹ Pël yaëën Yesuuk epël yema. “Ne yangerakë omnarö ar kom elniimëak waisaup. Pötaanök omën it ngaap pël yewesaurö pit it nga ngëmpnaat. Ën omën pitëmtok pitëmtën it nga yangënauro pël yewesaurö pit kangiir ngaap sëpnaat.” ⁴⁰ Pël yemaan Parisi ngönën omën narö pim naë wëaurö pit ngön pöt kat wiak Yesuun epël yema. “Nuuk tenën, ‘Arta it ngaapörö’ pël yeniaan ma?” ⁴¹ Pël maan Yesuuk epël yema. “Arim itöt ngaap talte saunatë kangut won ön. Ar it ngaarö pël yaauro. Pötaanök arim saunatë kangut wiaan ön.”

Sëpsöp ëmöökë watepang ngönte

10 Yesu pi watepang ngön nent epël yema. “Ne yaap pan niamaan kat wieë. Omën namp sëpsöp ëmöök ëm kanërak neilaan maimerek ngaar kaö möak wel rëak öngpök yes pipop pi koröp kosangöp omnant këkain yewaup. ² Ën ëm kanërak yeila pöpökëër sëpsöpöröa ngarangkëp. ³ Pi sëën kanweri ngarangkëpök kan të mowiin ilapnaat. Pël ëak yapin maan kat wiin mësak orööpnaat. ⁴ Pimorö mësak orö ulmëak

pimënt wet rapnaat. Pël één sêpsêpörö pit ngön kat yawiaurö. Pötaanök pimtë ngönte kat wiak ënëm sêpnaat. ⁵Pit omën maimapë ënëm nasëpan. Won, pit piin kas ëëpnaat. Pöt tol ëënak? Pit omën maimaröa ngönötön köpël ëak pötaan kas ëëpnaat.”

⁶Yesu pi watepang ngön pöt maan pit pim ngön pitën mëëa pöta songönte ëngk ma e wesa.

Yesu pi sêpsêp ngarangk ompyaup

⁷Pël yaëën Yesuuk kaalak epël yema. “Ne yaap pan niamaan. Nemënt tapöp sêpsêpöröa kanwer. ⁸Tektek omën kaarkaarörö, nem wet rëak waisa piporö, omnant këkain yaaurö. Pötaanök sêpsêpörö pitëm ngönöt köpël ëak kat nemowiin eima. ⁹Nemënt tapöpök kanwer. Pötaanök omën namp nem naë wais oröak kakaati ilapna pöp Anutuuk utpetetakaan kama moöpnaap. Pël één pi ilëak oröak ëeimeë kaömp neim öpnaap. ¹⁰Kain omën pöp pas newaispan. Pi sêpsêpörö kain wak mënak utpet wasëpnaap. Ën ne pöp ar omnarö nem naëaan wëwëet önëak waisaut. Pötaanök ërëpsawiarang wëwëetak önëet. ¹¹Ne sêpsêpöröa ngarangk ompyaup. Pötaanök sêpsêp ngarangk ompyaup pim wëwëet sêpsêpöröaan këëpöt wes mampnaat. ¹²Omën sêpsêp pep panëëp won, sumetaan pëen ngarangk yaaup pi kent tokörö yewaisën itenak sêpsêpörö moolëak kas sëen mënak rep mëëpnaat. ¹³Pöt pi sêpsêpöröaan kön selap naën, sumetaan pëen yeëa pötaanök. ^{14–15}Ne sêpsêpöröa ngarangk ompyaup. Pötaanök nem Pepap pi neen ëwat wëen ne piin ëwat wë. Ök tapël ne nem sêpsêpörö arën ëwat wëen ar neen ëwat wë. Pötaanök nem wëwëet arimëen këëpöt wes nimpaat. ¹⁶Ën nem sêpsêp munt naröeta wë. Pörö ëm epöök wonörö. Pötaanök ne

pöröeta koirumaap. Pël één pit nem ngönte kat wiak tok kopët nent één ngarangk kopëtap nemënt pötaan nemtok ngarangk ëëmaan. ¹⁷Nem wëwëet pitëmëen sêp wesak kaalak ömaat. Pötaanök nem Pepap ne lup sant yaalnë. ¹⁸Omën nampök elnëen pangk wel nawiingan. Won. Pöt nemtë könöök wëwëet sêp wasumaat. Ne nem wëwëet sêp wasuma pöta weëre kosangët pangk wia. Ën kaalak öma pöta weëre kosang pöteta pangk wia. Ne pël ëëmëak Pepap ngan rë nenaat.”

¹⁹Yesu pi pël maan Yuta omnarö ngön pöt kat wiak kaalak kom ëak tok nentepar sa. ²⁰Pël ëak naröak epël mëëa. “Urmerap pim lupmeri ilëak wëen kaökaö yaë. Tol ëënak ar pim ngönöt kat mowieim?” ²¹Pël maan naröak epël mëëa. “Ngön epët omën urmerapring wëaupë ngönte won. Urmerapring wëaupök yok pangk omën it il tëaurö ompyaö mowasëpën ma?”

Yuta omnarö Yesuun kööre tok elmëa

²²Yuta omnaröa Yerusalem ngönën tup kaöeta kan tëa akunet temanöm sëen pöt ngëëngk wesak kë sa yeëa pöt kopi-irir akunetak temanöm sa. ²³Pël één Yesu pi ngönën tup kaö pöta kaö nera yapinte Solomon pöta kakaati yesën, ²⁴Yuta omnarö pit wais pi tekarak ul-mëak tauëë epël yema. “Ni tol ëënak nim songönte wa ngep yaëën ten kön selap yeë? Ni yaap Kristo, Anutuu Yaö Nii-iaup pöt tenën war wesak ök nia.” ²⁵Pël maan Yesuuk pitën kangiir epël yema. “Ne yok ök niautak ar kön wi kosang nenewasën yeë. Nem ya yamëngk epot pout nem Pepapë këm ngöntak yeë epotök ne Anutuu Yaö Neeaup pöt tek-eri yenewas. ²⁶Pël yeëetak ar nem sêpsêp toktakaanörö won. Pötaanök ar kön wi kosang nenewasën yeë. ²⁷Ën nem sêpsêpörö nem ngön kat yawiaurö. Pël één ne pitën ëwat wëen nem ënëm

yaauro. ²⁸Pël een nook wewë kosangët koir mangkën wakaim öpnaarö. Pit kö nasëpan. Won pan. Omën nampökta nem moresiaan wa ëp naëpan. ²⁹Nem Pepapök pit nemëen nenauro. Pi weëre kosang panëep omën ël pout il wesaup. Pötaanök omën nampök Pepa moresiaan wa ëp naëpan. ³⁰Neere nem Pepap tenip kopëtap.”

³¹Pël maan Yuta omnarö pit kaalak këlöt wak pi mööpënëak yaë. ³²Pël yaëen Yesuuk epël yema. “Ne ya ompyaö epot pout Pepa naëaanötök pet elni- autep, tol nentaanök ar kël nemöönëak yeë?” ³³Pël maan Yuta omnarö pit nerak wak epël yema. “Ten ya ompyaö pöt nentaan kön wiakök ni kël nimöönëak naën. Ni omën yaapöpök Anutuun ökre was aimeë nimtën Anutu pël aimën. Pötaanök kël nimöönëak yeë.” ³⁴Pël maan Yesuuk epël yema. “Arim ngönen pepeweri Anutuuk maan retëng äaut omën pim ya yamëngkauröaan epël wia. ‘Ar Anutu nem ökörö.’ ³⁵Omën pörö pit ngaan Anutuu ngönte pitëm naë sëen pitën Anutuu urtak wë mëëa ngönen ngön epët kaëngk naën yaë. ³⁶Pël äautak ne pöt, Pep pimtök neen yaö neak wes nemëënak yangerak irëaut. Pötaanök epël yak. ‘Ne Anutuu Ruup,’ pël yakap tol ëënak arök, ‘Ni Anutuun ökre was yaan,’ pël neaim? ³⁷Nem Pepapë yaat namëngkën yeë pöt ar neen kön wi kosang nenewasën ëënëët. ³⁸Ar nem ngönten kön wi kosang nenewasën yeë. Pël yeëetak ne nem Pepapë yaat yamëngk epot pöt Pep neering wëen ne Peparing wë pöt këëkë ewat sënëen nem ya yamëngk epotön itenak neen kön wi kosang wasën.” ³⁹Pël maan pit kaalak wali öpënëak ëak mor könöm ëen yes.

⁴⁰Ten Yesuring kaalak së Yotan olëak ëngk komuntakël Sonë ngaan omnarö i momëeima pörek së wakaimaut. ⁴¹Pörek wëen omën selap pim naë wais örök wë neneren epël yema. “Yaap,

Son pi ya retëng nent naën äaut. Ën Son pim omën epopön ngön aim pöt nent kaar won.” ⁴²Pël mëak omën pörek wëa pörö narö piin kön wi kosang yewas.

Lasaras wel wia

11 Petani kak omën namp wëa yap-
inte Lasaras pi pörek yauman
wieëa. Pim sasaar Mataare Maria pi-
aripta kak taprekaar. ²Ngaan Maria
pöpök i köp nga kampët Aköpë inge-
siarë lë momëak pim kepön ëptaring
kol mowesaup. Pim nangap Lasaras pi
yauman yeëa. ³Pël een sasaarök Yesuu
ngësël ngön epël wes mëa. “O Aköp,
nim kent yaën pöp yauman yaë.” ⁴Pël
maan Yesu pi ngön pöt kat wiak tenën
epël yenia. “Yauman pipët pi wel wi-
ipënëak naën. Piptak omnarö Anutuun
yaya maimeë pim Ruup neenta yaya
neanëët.”

⁵Yesu pi Mataare Mariaare Lasaras-
ringöröen kent yeëa. ⁶Pël yaaup yak
Lasarasë yauman yaaut kat wiak pim
kak wëaurek wëen akun nentepar sa.
⁷Pël een ten pim ruuröen epël yenia.
“Tiar kaalak Yutia yangerakë sëpa.”
⁸Pël niaan ten epël mëëaut. “Rë yanu-
ulaup, peene tapët Yuta kaöarök kël
nimööpënëak äautep ni kaalak tapël
sëpenëak yaan ma?” ⁹Pël maan Yesuuk
epël yenia. “Kët nenta öngpök aöa 12
ëak wia. Pötaanök yanget ëwa wiaan
omën namp këtëk kan yesem kawi nen-
gentiipan. ¹⁰Ën omën namp rö kan
yesem ëwaat won pötaan kawi ngen-
tiipnaat.” ¹¹Pi ngön pöt niak kaalak
ënëm tenën epël yenia. “Tiarim ngön-
töp Lasaras pi ka uraarek së it moil-
maan.” ¹²Pël niaan ten epël mëëaut.
“Aköp, pi ka urak pöt ompyaö sëpnaat.”
¹³Yesu pi Lasaras wel wiauten yeni-
aanak tenök pöt ka yaap uraan yenia we-
san. ¹⁴Pël yeëan pöt Yesu pi war wesak
epël yenia. “Lasaras wel wia. ¹⁵Ne wet
rëak pim naë nasën äaut. Ën wel wiak

wiaan nak neen kön wi kosang newasënëetan sê ya momëmpaat. Pötaanök arim kön wi kosang wasëneëtaan ërëpërëp yëë. Yok peenök pim naë sëpa.” ¹⁶ Pël niaan Tomas, yapin nent Ruprup Ëäk Wilaup, puuk ten pim karuröen epël yenia. “Sëpa, tiarta piiring erën ëäk wel wiipenaan.”

Yesu pi weletakaan wal yaautere wëwëeta pepap

¹⁷ Pël niak ten Yesuring sê oröak Lasaras yangaöök kët kong nent wieëa pöt ëwat saut. ¹⁸ Petani kak pörek Yerusalem kak naë 3 kilomita pöta ök wieëa. ¹⁹ Pötaanök Yuta omën narö selap pan Mataare Mariaan yaare sër mapënëak sê wëa. ²⁰ Pël ëën Mata pi Yesu yesën kat wiak koirëpënëak kamtaöök tenim naë waisa. Pël ëën Maria pi om kak wëa. ²¹ Pël ëën Mata pi wais ten nikoirak Yesuun epël yema. “Aköp, ni eprek wëanëën nem nangap wel nawiin ëan tapön. ²² Pël ëaap ne niin ëwat wë. Peenta ni Anutuun omën nantön kimang maan pöt yok pangk nimpnaat.” ²³ Pël maan Yesuuk epël yema. “Nim nangap kaalak wal ëëpnaap.” ²⁴ Pël maan Mataak epël yema. “Pim akun kaöaöök ten omën pourö wal ëëna pötak wal ëëpna pöten ne yok ëwat wë.” ²⁵ Pël maan Yesuuk epël yema. “Weletakaan wal yaautere wëwëeta pepap nemënt tapöp. Omën namp neen kön wi kosang newasëpna pöp pi wel sasa nawiipan. Om wakaim öpnaat. ²⁶ Pötaanök omën narö nem naëaan wëwëet wak neen kön wi kosang newasëpna pörö wel nawiipanëërö. Pit om wakaim öpnaarö. Ni pöten kön wi kosang yewasën ma won?” ²⁷ Pël maan Mataak Yesuun epël yema. “Mak Aköp, ne niin kön wi kosang yenibas. Ni Anutuu Ruup, pim tenën Yaö Niiiaup Kristo, ngaan Anutuuk yangaak oröömëep pël ëaup.”

Yesu pi ing ëa

²⁸ Mata pi Yesuun pël mëak sê pim nangap Mariaan ngön laaök epël mëëa. “Rë yanuulaup pi wais wë niin ya.” ²⁹ Pël maan Maria pi kat wiak teënt wal ëäk Yesuu ngësë waisa. ³⁰ Yesu pi kakë nasën, Mataë koirä pörek om wëa. ³¹ Pël ëën Maria pi teënt oröak yewaisën Yuta omën piaripön yaare sër mapnak sê piarpim kaatak wëaurö pit itaangkën Maria pi teënt wal ëäk yaaröön yangaöök sê ing apënëak yes wesak pit pim ënëm waisa. ³² Pël ëën Maria pi tenim naë wais oröak Yesuun itenak pim naë iri wel aisëak piin epël yema. “Aköp, ni eprek wëanëën nem nangap wel nawiin ëan tapön.” ³³ Pël mëak ing yemaan Yuta omën pim ënëm waisaö pöröeta top ëäk ing ya. Pël ëën Yesu pi pöten itenak ya ilak sa. ³⁴ Pël ëäk epël yema. “Ar pim sokur tarëk weeraurö?” Pël maan pit piin epël yema. “Aköp, sê itaampa.” ³⁵ Pël maan Yesu pi ing ya. ³⁶ Pël yaëën Yuta omnarö pit neneren epël yema. “Iteneë. Omën epop pimëën kent pan kön wieëaap.” ³⁷ Yemaan naröak epël yema. “Omën epop pi it il tëaup ompyaö mowesaupe. Pi kaamök elmëanëën Lasaras wel nawiin ëan tapön.”

Yesu pi Lasaras wal ë moulmëa

³⁸ Yesu pi kaalak ya ilak sëën yangaöök sê oröa. Omën pöp kël öngöpöök wi ulmëak kël saulöp naöök ur wari ulmëëëa. ³⁹ Pël ëaan Yesuuk epël yema. “Ar kël epö wa pëlëër wieë.” Pël maan omën wel wiaupë sasëp Mata puuk epël yema. “Aköp, pi wel wiin wieë akun kong nent saup yak kamp utpet yaë.” ⁴⁰ Pël maan Yesuuk piin epël yema. “Tol ëënak yaan? Ne wet rëak epël niakat. ‘Ni kön wi kosang wasumë pötak Anutuu weëre kosangët oröön itaampëët,’ pël niakat.” ⁴¹ Pël maan pit këlö wa pëlëër

wiin Yesu pi ngarëkël iteneë epël yema. “Pep, ne niin yowe yeniak. Ne kimang niaan kat yawiaup. ⁴²Ne niin ewat. Ni kët poutë nem kimang ngönöt kat yawiaup. Ën om omën e taua eporöaan kön wiak pit nuuk ne wes nemëen waisan pöt kön wi kosang wasëpna pötaanök epël yeniak.” ⁴³Pël mëak pi ngön ëak epël yema. “Lasaras, ni wal ëak oröa.” ⁴⁴Pël maan omën welap wal ëak oröa. Ingre moresiarë wii tëautre ën kepönöök poë koröp kör koëaore pöt om ëaul ëaan. Pël ëën Yesuuk omnaröen epël yema. “Wil moulmëë. Pël ëën sëpnaan.”

Kaöarök Yesu mëmpënëak kup ria

(*Matiu 26:1-5; Maak 14:1-2; Luk 22:1-2*)

⁴⁵Yuta omën selap Mariaaring wais wëaurö pit Yesuu ëa pöten itenak narö piin kön wi kosang wesa. ⁴⁶Pël ëën narök së Parisi ngönën omnaröen Yesuu ëa pöten ök mëëa. ⁴⁷Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere Parisi omnarö pit kansolörö wa top ë ulmëak epël mëëa. “Omën Yesu pömor retëng it ngolöpöt yaëp tol elmëëpen?” ⁴⁸Pi om pël ëeim wëen tiar kat koko öpena pöt omën pourö pim naë së rë olëak piin kön wi kosang wasëpnaat. Pël ëën Rom ngarö wais tiarim omnaröere ngönën tup kaöere pöt utpet niwasëpnaat.”

⁴⁹Pël yaan pitëm kar namp yapinte Kaiapas pöp krismaki pötak kiri ar yaauröa wotöök wëaup puuk epël mëëa. “Ar kön won pan. ⁵⁰Epël kön wieë. Yuta omën pourö kö sënganëen kopëtapök wel wiipna pöt ompyaut.” ⁵¹Pim ngön mëëa pipët pimtë könöök won, pi kris-maki pötak kiri ar yaauröa wotöök wë yak Yesu kopëtapök Yuta omnaröaan wel wiipna pöten war wesak mëëa. ⁵²Pël ëaup Yesu pi Yuta omnarö tenimtëen won, Anutuuk pim omnarö yang ël epotë wë eporö rongan kopëtet ë niulëëpënëak pël ëaup. Pöt Kaiapas pi kön nawiin wë ëa.

⁵³Pël maan pit kët pötak Yesu mëmpna ngönte ngës rëa. ⁵⁴Pël yaëen Yesu pi Yuta omnaröa itöök sak waisak naën. Kak pörek sëp mowesak yang omën wonra kautakël kak nereké yapinte Iprem pörek së ten pim ruuröaring wakaimaut.

⁵⁵Yuta omnaröa Anutuu mait elmëa akun ngëëngkët temanöm yesën ka kotutëaan omnarö lup kölam tëëpënëak wet rëak Yerusalem kakë sa, pitëm ngön kosangta wieëaul. ⁵⁶Pël ëën pit ngönën tup kaöeta kakaati së Yesuun ap wesak pitëmënt neneren epël mëëa. “Ar tol yewas? Pi akun ngëëngk eptak newaisën ëëpën koröp.” ⁵⁷Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere Parisi ngönën omnarö pit ngön kosang epël wia. “Omën namp pim wëaurekën ewat wë pöt ök aan wali öpenaan.”

Mariaak Yesuu ingesiarë i köp kaampët lë momëa

(*Matiu 26:6-13; Maak 14:3-9*)

12 Anutuu mait elmëa akunet temanöm sëpënëak ngolöp yaëen kët 6 ëak wiaan ten Yesuring Petani kak së oröaut. Kak pörek Lasaras Yesuuk weletakaan wal ë moulmëaup pim kak. ²Pël ëën omën pörek wëaurö pit Yesuring kaömp ngawi nëmpënëak kaömp ar ëa. Pël ëak Mata pi kaömp yokorön Lasaras pi omën Yesuring wel aisëëë kaömp yena pöröaring wëa. ³Pël ëën Maria pi i köp nga kamp sum kësang yaaö kep kot nent wak Yesuu ingesiarë lë momëak pim kepön ëptaring kol yemowas. Pël ëën i pöta kampil ka pöt ur wariak wieëa. ⁴Pël ëën Yesuu ruurö tenim naëaan namp, Yutas Keriort kakaanëp, Yesuun kup mowiipnaap puuk epël ya. ⁵“Tiar tol ëënak i köp nga kamp epët omnarö menak 300 kina wak omnant wonörö mempen naën?” ⁶Pi omën omnant wonöröaan kön nawiin wë mëëa. Pi mon kërëëp ngarangk ëëë kain

yaaup yakök pël ëëpënëak mëëa. ⁷Pël yemaan Yesu pi epël yema. “Pël man-gan. Pi epët nem yangerak neweerëpna akunetaan peram wiak wakaimautak yaalnë. ⁸Omën ngöntök yaaö piporö ar-ring akun wali öpnaaröak ar ënëmak yok pangk ompyaö elmëënëët. Ën ne pöt, ar-ring akun wali naön ëëmaap yak pim ompyaö yaalnë epët yok pangk yaalnë.”

Kiri ar yaaö kaöarö Lasaras mëmpënëak kup ria

⁹Yuta omën selap pan Yesu Petani kak wë pöt kak wiak waisa. Pit Yesu pimtën itaampënëak won, Lasaras Yesuuk wele-takaan wal ë moulmëa pöpönta itaam-pënëak waisa. ¹⁰Pël ëën kiri ar yaaö kaöarö pit Lasaras piita Yesuring mëm-pënëak kup ria. ¹¹Pöt Yuta omën selap pan Lasarasë ëa pötaan kiri ar yaaö kaöarö kasëng menak Yesuun kön wi kosang wesa pötaanök.

Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kakë sa

(Matiu 21:1-11; Maak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²Ëlpamök omën rongan kësang Anu-tuu mait elmëa akun ngëëngktak wa top ëak wëa pörö Yesu Yerusalem kak waisëpnaan yaë pöt kat wia. ¹³Pël ëak pit ërëpërëp yeem këëmre kewis wak kamtaöök koirëpënëak yewaisem ngön ëak epël ya.

“Yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

Pi Israel omnaröa omp aköp.”

¹⁴Pël yemaan Yesu pi pol tongki ru namp koirak rangk wel aisëa. Pöt ngönën pepeweri wieëa pöl ëa.

¹⁵“Saion kak wëaurö ar kas ëëngan.

Arim omën omp aköp arim naë yewais. Pi pol tongki ruupë rangk wel aisëak yewais.”

¹⁶Pël elmëauta songön pöt pim ruurö ten akun pötak kön nawiin ëaut. Ënë-mak pi kutömweri is ë rangiat wak wëënak ten epël kön wiaut. “Ngaan pimëën ngönën pepeweri wia pöt kë rapënëak omnaröak pimëën pël elmëa,” pöt kön wiaut. ¹⁷Ngaan omën Yesuuk Lasarasën ngön mëak weletakaan wal ë yemoulmëën itena pöröak Yesu pim ëa pöten ök maima. ¹⁸Pël ëën omën kësang pan pim retëng ëa pöt kat wiak pi koirëpënëak kamtaöök waisa. ¹⁹Pël ëën Parisi ngönën omnarö pitëmënt neneren epël mëëa. “Ar iteneë. Omën pourö pim naë së rë olëak wë. Tiar yok pangk naënganpe.”

Krik omën naröak Yesuun itaampënëak mëëa

²⁰Yuta omnarö akun ngëëngktak Yerusalem kak së Anutuun yaya mapënëak yesën Krik omën narö pitring sa. ²¹Pël ëak omën pörö pit Pilip, Kalili yangerak Pesaita kakaanëp, pim naë wais epël mëëa. “Ngöntöp, ten Yesuun itaampunëak yewais.” ²²Pël maan Pilip pi së Entruun mëak piarip së Yesuun ök mëëa. ²³Pël ëën Yesuuk kangiir epël ök mëëa. “Omën Këëp nem kutömweri is ë rangiat öma akunet temanöm yes. ²⁴Ne yaap pan niamaan. Korupaë öpö yangerak nangëntën ngaarëk wiaapna pöt kopët tapö om wiaapnaat. Ën yangerak ngëntëpna pötak rëngap yaaröön ëlëp moö sëën kaalak kë selap utöpnaat. ²⁵Ök tapël namp pi pimtë möönre koröpöön kent ëëpna pöp kö sëpnaat. Ën namp e yangerak wë pi nemëën yak pim möönre koröpö këëpöt wasëpna pöp wëwë kosang koir mangkën wakaim öpnaat. ²⁶Pötaanök omën namp nem inëën elnëëpënëak pöt nem ngönte kat wiak ënëm ëëp. Pël ëak nem kak öma pörök nem inëën ru sak öpnaap. Pël ëën nem inëën elnëëpna pöp nem Pepapök ping mowasëpnaat.”

Yesu pimtë wel wiipnaataan ök mëä

²⁷ Yesuuk pël niak kaalak epël yenia. “Nem lupmer könöm yaëep tol am? Ma epël mem ma? ‘Pep, nem naë orööpënëak yaë epët wa ap was,’ pël mam ma? Pël mema pöt pangk naëpan. Könöm orö nerëepënëak waisaut. ²⁸ Pö-taanök Pep, ni nim yapinte kaö was.” Yesu pi pël yemaan kutömweriaan ngön nent epël irëa. “Ne nem yapinte kaö we-saut. Pötaanök kaalak kaö wasumaan.” ²⁹ Pël ëen omën piiring tauëaurö pit ngön pöt kat wiak naröak epël yema. “Tangre kaö yera.” Pël yemaan naröak epël yema. “Ensel nampök piin ngön yema.” ³⁰ Pël yaan Yesuuk nerek wak epël yema. “Ngön pipët nemëen naën. Ar kaamök elniipënëak yaarö. ³¹ Peene Anutuuk omën ngönön wonörö këlangön yaatak niulëak yangerakë kaöap, Seten, pi il mowasëpnaat. ³² Pöt omnarö pit ne yangerakaan wak ngaarëk këraarak nemöönak yang ël epotë omnarö pourö wa nem naë niulëëmaat.” ³³ Pim ngön mëä pöt pimtë wel wiipnaaten mëä. ³⁴ Pël ëen omën piiring wëaurö pit epël yema. “Ten ngön kosangtak epël kat wi yeë. ‘Yaö Mëëaup, Kristo pi akun wali wakaim öpnaap.’ Pël wiaap tol ëë-nak ni epël yaan? ‘Omnarö pit Omën Këëp wa ngaarëk mööpnaat,’ pël yaan. Omën Kë pöp talëp?” ³⁵ Pël maan Yesu pi pitën epël yema. “Nem es ëwa epö arim naë akun kot nent wiaapnaat. Pö-taanök ar ëwa elniipnaatak koutak ngep elniipanok sak waiseë. Pöt omën namp koutak yesem pöt, pim sëpna kön wiaul nasën ëëpnaat. ³⁶ Pötaanök ëwa elnia epöökëer pöten kön wi kosang weseë. Pël ëënë pötak ar ëwa pepap nem ingre mor sënëët.”

Yuta omnarö Yesuun kön wi kosang newasën ëa

Yesu pi pël më pet irak së ëlëëp ilaan pit itnaangkën ëa. ³⁷ Pit ngaanëër pitëm itöök Yesu pim retëng selap pan yaëënak piin kön wi kosang nemowasën eima. ³⁸ Pöt Aisaia pim tektek ngönte epël retëng ëa pöt kë oröa.

“Aköp, omnaröa naëaan nampök tenim ngönte kön wi kosang newasën yaë. Ën Aköp, ni ya yamëngkem nim weëre kosangö pet elmëen nampökta pöten itenak kön nawiin yaë.”

³⁹ Pël ëak pitëm Yesuun kön wi kosang newasën ëa pöta songönte Aisaia puuk ngön nent epël ëa.

⁴⁰ “Pitëm itöök itaampöore lupmeri kön wi pël ëak

Anutuu naë rë olaan ompyaö mowaspanëak

Anutuuk pit it ngaap mowesak lupöt këlotë ök wes moulmëaurö.”

⁴¹ Aisaia pi Yesuu kutöm ë rangiatön it-neëak ngön pipot wet rëak ëaut. ⁴² Pël ëaut omën kaö narö selap pit Yesuun kön wi kosang weseëak war wasëpnaatep Parisi omnaröak ngönön keimön elmëë-panëak kas ëen yak wesak wakaima.

⁴³ Pit Anutuuk pitëm yapinte wak isëp-naaten kent panë naën. Omnarö pitëm-tok pitëmtë yapinte wak isak mapna pötenök kent pan ëa.

Yesuu ngöntak omnarö kom elniipnaat

⁴⁴ Yesu pi ngön ëak epël yema. “Omën namp pi neen kön wi kosang newasëpna pöp nemtën pëen naëpan. Pep wes nemëen waisaup piinta kön wi kosang wasëpnaat. ⁴⁵ Ën namp neen itnengempëna pöp Pep wes nemëen waisaup piinta itaampnaat. ⁴⁶ Ne ëwa pepap yak omën neen kön wi kosang yenewesaurö koutak önganëak ëwa elniimëak yangerak irëaut. ⁴⁷ Pötaanök

omën namp nem ngönte kat wiak ngaar naön eëpna pöp ne këlangön yaatak moulmëëmëak ngön ë pet nairën eëmaap. Ne omnarö këlangön yaatak moulmëëmëak neiraan, utpetetakaan kama moömëak irëaup. ⁴⁸ Omën namp ne kasëng nemenak nem ngönten kaaö eëpna pöp ngön ë pet yairauröa ök pi kom elmëëpnaap. Pöt nem ngön wet rëak ök yeniak epotök akun kaöaöök ngön ë pet yairauröa yaë pöl eëpnaat. ⁴⁹ Nem ngön aim epot nemtë könöökkaan naën. Won, Pep wes nemëaup puuk ök neeautök pim neeaul war wesak ök niaim. ⁵⁰ Pël ëak ne ewat wë. Ar nem Pepapë ngön ngaar önë pöt wëwë kosangët koir nimpnaat. Pötaanök nem ngön ök niaim epot pim ngan rë nenaütök ök niaim.”

Yesuuk pim ruuröa ingöt i moira

13 Anutuu mait elmëa akun ngëëngkët temanöm yesën Yesu pimtë eëpnaaten epël kön wia. “Ne yanger sëp wesak nem Pepapë ngësë suma akunet temanöm yes,” pël kön wiak omën pimorö yangerak wëaurö lup sant elnieima. Pim lup sant elnieima pöt om wiaan wel wiipnaat.

² Wiap kanök ten kaömp neim wëen Setenök Yutas Keriot kakaanëp, Saimonë ruup, pim lupmeri ilaan Yesu kööre toköröa moresë moulmëëpënëak kön wia. ³ Ën Yesu pi pöt epël kön wia. “Ne nem Pepapë naëaan irëaup kaalak pim ngësë sumaap. Pötaanök pi nook omnant pout ngarangk eëmëak rë nemëa.” ⁴ Pël kön wiak kaömpöt sëp wesak wal ë ulpëen rangkëp përe wiak poë koröp sak kol yewas pöp nent wa ura. ⁵ Pël ëak Yesuuk iit söwarweri lë wiak ngës rëak ruuröa ingöt i yaniir. Pël ëak poë koröp pötaring kol niwesaut. ⁶ Pël ë Saimon Pitaë naë sëen epël yema. “Aköp, nuuk nem ingesiar yok pangk i neneirngan.” ⁷ Pël maan Yesuuk epël

yema. “Nem yeë epëten ni köpël wëen. Ënëmak ewat sumëët.” ⁸ Pël maan Pitaak epël yema. “Nuuk yok pangk nem ingesiar i neneirngan pan.” Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Nook i naniir eëma pöt ni neering naöngan.” ⁹ Pël maan Saimon Pitaak epël yema. “Aköp, ingesiar pëen i neirnganëp, morre kepönre pötta i neir.” ¹⁰ Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Omën namp koröp pou iirëpna pöp pi ënëm kaalak irëpnaataan ya kaö namëngkën eëpnaat. Om ingesiar pëen kaalak iirëpnaat. Pël ëaap ar kölam tëauröak pourö kölam pëen naön.” ¹¹ Pim pël niia pöt piin kup mowiipnaap tenring wëen itneëak epël yenia. “Ar pourö kölam pëen naön.”

¹² Yesu pi ten pim ruuröa ingöt iir pet irak pim ulpëen waliip wa mëak kaalak tenim naë wel aisëak epël yenia. “Ar nem yaalni epëta songönten ewat wë ma? ¹³ Ar neen, ‘Aköp, tenim rë yanuu-laup,’ pël neaim pöt yaap, ne arim pöp. ¹⁴ Pötaanök ne arim Aköp, rë yanuu-laupök arim ingöt iir yanүүлë epël arök arim karuröa ingöt i moirën. ¹⁵ Arim eënenëel nook peene pet yaalni. Pötaanök nem yaalni epët arök yal menak nem yeë epël eën. ¹⁶ Ne yaap pan niamaan. Inëen yaaö nampök pim ngarangkëp il nemowaspan. Ma omën ya nga wes mëen sa nampökta pim wes mëaup il nemowaspan. ¹⁷ Ar pipët ewat wë. Pöta ök eënenë pötak ërëpsawiarang eim önëët. ¹⁸ Ne ngön epët ar pouröaan neniaan. Omën nemëen wesa pöröen ne ewat wë. Pël ëaap omën epot ngönën pepeweri ngön wia pöt kë rap. Pöt ngönën pepeweri epël wia. ‘Omën neering kaömp yen epöpök neen utpet pan elnëëpënëak yaë.’ ¹⁹ Omën pöt naaröön wiaan wet rëak ök yeniak. Pötaan ënëmak oröön pöt epël kön wiinëët. ‘Pi yaap Kristo pim ök niia tapöt,’ pël kön wiinëët. ²⁰ Ne yaap pan niamaan. Omën namp nem ya ngan rë menak arim naë wes

yanimë epop sant mowasënë pöt ne tapël sant newasënëet. Ën ar ne sant el-nëenë pöt nem wes nemëaup tapël sant elmëenëet.”

Yesu pi Yutasë pimëen kup mowiipnaaten war wesak mëä

(Matiu 26:20-25; Maak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Yesu pi pël niak ulöp es mokotön epël yenia. “Ne yaap pan niamaan. Arim naëaan namp ngaaröa naë së nemëen kup mowiipnaat.” ²² Pël niaan ruurö ten it neneren ëak talëpön ya pël kön wiak ëngk ma e wesaut. ²³ Pël ëak ruuröa naëaan ne Yesu pi neen kent yaaup yak pim naë wëen, ²⁴ Saimon Pita puuk kepönööring, “Tol?” el-nëak, “Talëpön yaarek pëel maan ök niap,” pël yaalnë. ²⁵ Pël elnëen ne Yesuu ngësël ko wiak epël mëäut. “Aköp, talëpön yaan?” ²⁶ Pël maan Yesuuk epël yenëa. “Kaömp kaut iistak mëak mempa pipopön yeniak.” Pël neak kaömp kaut iistak mëak Yutas, Saimon Keriot kakaanëp pim ruup, yemangk. ²⁷ Pël ëen Yutas kaömp pöt nëen Seten pim lupmeri ilëa. Pël ëen Yesuuk epël yema. “Omën nim ëëmëak yaën pipët teënt ëëm.” ²⁸ Pël ök yemaan ten piiring wëa pörö kat wiak këëkë kön nawiin äaut. ²⁹ Pël ëak ten naröak epël kön wiäut. “Yutas pi tiarim mon kërëep wieëaupok akun ngëengktakëen omën nant wë wes yamë ma ngöntök yaaurö omën nant mampënëak wes yemomë,” pël wesaut.

³⁰ Yutas pi kaömp kaö pöt wa nak tapëtakëer kakaatiaan oröak rö kan koutak sa.

Kan ngolöpö

³¹ Yutas pi oröak yesën Yesuuk epël yenia. “Peene Omën Këep nem yapin pingët tekeri yaaröön nook Anutuu yapin pingëteta tekeri wes

yamë. ³² Omën Këep ne Anutuu weëre kosangöt tekeri yewas. Pötaanök Anutuuk Omën Këep nem weëre kosangöt tekeri wasëpnaat. Akun wali nasën wiaan pël ëëpnaat. ³³ Nem ruurö, ne akun kot nent arring wë olëak sëen ar neen ap wasënëet. Pötaanök Yuta omnaröen mëäa tapët arënta yeniak. Nem së öma pörök ar peene yok pangk newaisngan. ³⁴ Ne kan ngolöpö epël koir yaningk. Ar neneren lup sant ëeim ön. Nem ar lup sant elnieimaa pöl arta arimtok neneraan lup sant ëeim ön. ³⁵ Pël ëënë pöt omnarök arën itaangkën nem ruurö pël koröp orööpnaat.”

Yesuuk Pitaë yak mowasëpnaat war wes mëä

(Matiu 26:31-35; Maak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Pël yeniaan Saimon Pitaak epël yema. “Aköp, ni talël sum?” Pël maan Yesuuk kangir epël yema. “Nem së öma pörök yok pangk peene newaisngan. Ënëmak waisumëet.” ³⁷ Pël maan Pitaak epël yema. “Aköp, tol ëënak nim ënëm newaisën ëëm? Ne nimëen wel wiimëak pöt yok pangk wel wiimaat.” ³⁸ Pël maan Yesuuk kangir epël yema. “Ni nim wëwëet nemëen këëpöt wasumëep ma? Ne yaap pan niamaan. Kokor ngön naën wiaan ni akun nentepar nent yak newasumëet.”

Yesu pi tiarim Pepa ngësë sëpëna kanö

14 Yesuuk kaalak yal menak epël yenia. “Ar ya ngës ëëngan. Anutuun kön wi kosang wesak neenta kön wi kosang newasën. ² Pöt tol ëënak? Nem Pepapë kak kaat kësang wia. Pötaanök ne wet rëak pörök së arimëen ur nant kopëta wes ulmëëmaan. Pël naën wieëanëen ne wet rëak ngön pipët arën ök neniaan ëan tapön. ³ Pël ëa pötaanök

ne pörek sê arim uröt kopëta wes ulmëak ar neering önëen kaalak wais nikoirumaat. ⁴Ën nem kan suma pöön ar ewat wë.” ⁵Pël niaan Tomasök epël yema. “Aköp, nim kan sumë pöön ten köpël. Tol ëak ewat sën?” ⁶Pël maan Yesuuk epël yema. “Kan pö nemënt tapöp. Ne ngön këetere wëwëeta pepap. Kan maim naöök sê Pepa naë naaröongan. Nemënt kan kopët tapö. ⁷Ar wet rëak neen yaap ewat sanëen nem Pepapönta ewat san tapön. Peenök ar piin itenak ewat yes pël kön wiinëet.”

⁸Pël maan Pilipök epël yema. “Aköp, ni Pepen pet elniimë pötak ten yok pangk ëënaat.” ⁹Pël maan Yesuuk epël yema. “Pilip, ne akun wali pan arring wakaimauppe. Ni neen ewat nasën ma? Omën neen ityaangk pöp nem Pepapönta ityaangk. Oröp ëënak ni epël yaan? ‘Ni Pepen pet elni,’ pël yaan. ¹⁰Ni, ‘Ne Peparing wëen Pep pi neering wë,’ nem yak pöt kön wi kosang nenewasën imaup ma? Nem ngön arën ök yeniak epot nemtë könöökkan nga ilak ök neni-aan. Pep pi neering wë pimtök pim yaat yamëngk. ¹¹Ar ne Peparing wëen Pep pi neering wë nem ök yeniak epot kat wiak kosang weseë. Pël naën ëak pöt nem ya yamëngk epotön itenak kön wi kosang neweseë. ¹²Ne yaap pan niamaan. Omën namp neen kön wi kosang newasëpna pöp puuk yok pangk nem ya yamëngk epot mëmpnaat. Pël ëak kaö panë wesak mëmpö yesem pim ya pötak nemët il newasëpnaat. Ne Pepa ngësë sumen ëa pötaan pël ëëpën sa. ¹³Pël ëen ar nem yapintakël kimang neanë pöt Anutuu Ruup nook nem Pepapë weëre kosangöt tekeri wesak yok pangk nimpaat. ¹⁴Ar nem yapintak neen omën nant ëëmëak kimang neaan pöt pangk ëëmaat.”

Yesuuk Ngëengk Pulö wes mëëpënëak ök mëëa

¹⁵“Ar ne lup sant elnëenë pötak nem ök yeniak pöl ëënëet. ¹⁶Pël ëak ne Pepen kimang maan puuk Ël Kaamök munt namp arimëen wes mëëpnaat. Pël ëen akun wali arring wakaim öpnaat. ¹⁷Ngëengk Pul pö ngön këet tekeri yewesa pöta Pulö omën ngönën wonöröak itaampöore ewat sê pël naën yaau. Pötaanök pit sant mowesak naön ëëpnaat. Pi peene arring wë arim lupötë wakaim öpnaap. Pötaanök ar piin ewat wë. ¹⁸Ne ar sêp niwasën ru wamir sak naöngan. Arim ngësë kaalak waisumaap. ¹⁹Akun kot nent wia pöt pet irën omën ngönën wonöröak neen itnaangkën ëëpën sa. Ën ar pöt neen itaampunëet. Ne öp wëaup. Pötaanök arta öp önëet. ²⁰Akun pötakök ne Peparing wakaiman, ar neering wëen ne arring wakaiman pöten ewat sënëet. ²¹Omën namp nem këm ngönte ngaar wak öpna pöp pi lup sant elnëëpnaap. Ën namp lup sant elnëëpna pöp nem Pepapök pi lup sant elmëëpnaat. Nookta tapël lup sant elmëak nem songönte tekeri wesak pet elmëen itaampnaap.”

²²Yesu pi pël maan Yutas, Keriot kakaanëp won, pim ngampupök epël yema. “Aköp, ni tol ëënak nim songönte tenimtën tekeri wes niak omën ngönën wonöröaanta pël naalmëen ëëmëak yaan?” ²³Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Omën namp ne lup sant elnëëpna pöp pi nem ngönta ënëm ëëpnaap. Pël ëen nem Pepapök pi lup sant elmëen tenip pim naë sê piiring önaat. ²⁴Ën namp pi ne lup sant naalnëen ëëpna pöp nem ngönötë ënëm naën ëëpnaap. Ngön arim e kat yawi epot nemtëet won. Pep nem wes nemëaupök nangkën wak waisaut.

²⁵“Nemënt arring wë ngön epot pout ök yeniak. ²⁶Ënëmak arim Ël Kaamököp,

Ngëengk Pulö, Pepak nem yapintakël wes mëepna pöök ar rë niulak arim könöt wa ngolöpngolöp niwasëpnaat. Pël ëen ar nem ök niaimaö pöt poutön kön wiinëët. ²⁷Ne ar sëp niwasumëak nem mayaapët ningkën arring wiaapnaat. Nem pöt omnaröa mayaap pöta ök wontak yaningk. Ar ya ngës ëak kas ëëngan. ²⁸Ar ngön epël ök niaan kat wiaurö. ‘Ne kamaarek së rëak kaalak waisumaat,’ pël niiaut. Pep pi kaöap ne il newesaup. Pötaanök ar yaap neen lup sant elnëan talte nem Pepa ngësë suma pöten ërëpërëp ëen. ²⁹Këët naaröön wiaan wet rëak ök yeniak. Pötaan ënëmak oröön itenak ar kön wi kosang newasënëët. ³⁰Yangerakë kaöap Seten pi waisëpënëak kan ko yaë. Pötaanök ne arën ngön wali neniaan ëem sa. Pi wais ne il nenewaspan. ³¹Yangerakë omën ngönën wonörö nem Pepapön lup sant yaalmëa pöten itenak kön wiipënëak pim ngön ök neeautë ënëm yaaup. Yok, wal ëak sëpa.”

Yesu pi wain ëlweë

15 Yesu pi ten pim ruuröen ök niak kaalak watelang ngön nent epël ök yenia. “Ne wain këwei ököp. Ën nem Pepap pi wain ya ngësëp. ²Nem lööre morötë nautön ëëpna pöt ngësëpök oröak il moolapnaat. Ën mor nant utöpna pöt pi mënt il moolëak ompyaö mowasën selap utöpnaat. ³Ar pöt, nem ngön ök niaan kat wian pötak ompyaö niwesa. ⁴Pötaanök nem arring eim öma pöl ar neering eim ön. Wain mor nemor ëlwei yal naën pëlëër wë yok pangk nautpan. Ök tapël, arta neering naön ëënë pöt kë won ëënëët. ⁵Ne wain songönte. Ar nem moröt. Pötaanök namp neering wëen ne piiring ömaap pim këët selap uteim öpnaat. Ën ar ne sëp newesak wë arimënt omnant pangk naëngan. ⁶Pötaanök neering naön ëëpna pöp ngësëpök wain morötë yaë pöl il

moolaan wa top ëak esuwesi yemar pöl elmëëpnaat. ⁷Ar neering wë nem ngönte kat wieim önë pöt ar omën nenten kimang neaan yok pangk nineim ömaat. ⁸Pötaanök ar kë selap yautön nem ruurö pöt tekeri yesën önë pöt nem Pepapë weëre kosangöt oröön omnarö itaampnaat. ⁹Nem Pepapök ne lup sant elnëeim wë pöl nook ar lup sant yaalni. Pötaanök ar nem lup sant pöta öngpök ön. ¹⁰Ar nem këm ngöta ënëm eim önë pötak nem lup sant pöta öngpök wakaim önëët. Neenta tapël nem Pepapë ngön ngaar weimeë pim lup sant pöta öngpök wëaup.

¹¹“Ne ngön pipot nem ya ërëpërëp pöt arim naë oröak peö ëak wiaapënëak ök yeniak. ¹²Ne ngön epël niiaut. ‘Nem lup sant elnieima pöl ar nener lup sant elmëeim ön,’ pël niiaut. ¹³Omën namp pim karuröaan wel wiipna pöpön, ‘Lup sant panë yaë,’ pël mepenaat. ¹⁴Ar nem yeniak pöl ëënë pötak nook itaangkën nem ngöntörö pël koröp orööpnaat. ¹⁵Inëen yaaup pi pim ngarangkepë omnant yaaute köpël wë. Pötaanök nook arën, ‘Inëenörö,’ pël naniwasën yeë. Nem Pepapë naëaan ngön kat wiaut ök niaimaut. Pötaanök ne arën, ‘Nem ngöntörö,’ pël yaniwas. ¹⁶Arök ne arimëen kom ë neneulëen ëaurö. Nookëär ar këët selap uteim önëak yaatak kom ë niulëaut. Pël ëen arim kë pöt oröak wiaan ar nem yapintak Pepen omën nantön kimang manë pöt yok pangk nimpanat. ¹⁷Ne arën kosang wesak epël yeniak. Ar neneraan lup sant ëeim ön.”

Ngönën wonöröak Yesuu ruurö kööre tok elniipnaat

¹⁸“Ngönën wonöröak kööre tok yaalniin pöt, ‘Pit wet rëak Aköpön kööre tok elmëaurö yak tenëta tapël yaalni,’ pël wasën. ¹⁹Ar yaap ngönën wonöröa rongantak wëan talte pitëm karurö pël wesak kent elniipën. Ar pitëm tok-

tak wonörö. Nook pitëm naëaan kama niön pitëm wëwëet sëp wesaurö. Pötaan kööre tok yaalni. ²⁰ Arën nem ngön epël niak pöten kön wiaan. 'Inëen yaaö nampök pim ngarangkëp il nemowaspan.' Pit neen kööre tok elnäaut. Pötaan arënta tapël elniipnaat. Pit nem ngönta ënëm yeëa talte arimteta kat wiak ënëm ëëpën. ²¹ Pël ëëpnaatak pit Pep ne wes nemëaup piin köpël ëak kasëng mena. Pötaanök ar nemorö pël wesak kööre tok elniipnaat. ²² Ne yaap pitëm naë oröak ngön ök ne-maan ëan talte pitëm saun pötë kangut tekeri nasën ëëpën. Pël ëëpnaatak ök maan kat wiak kaaö ëaurö. Pötaan saunat wiaapnaat. ²³ Omën neen kööre tok yaalnë piporö nem Pepapönta kööre tok yaalmë. ²⁴ Ne ya ke nentere nent omën ngaanöröa naënöt pitëm tekrak mënëimaut. Pël naën ëan talte saunatë kangut pitëm naë naaröön ëëpën. Pël ëëpnaatak pit nem ya mëna pötön itenak ten Pep pouwaarën kööre tok yaalni. ²⁵ Pël yaë pötak ngönën pepeweri ngaan ngön kosang nent epël ëa pöt kë yaarö. 'Pit pas neen kööre tok elnäaut.' ²⁶ Ël Kaamököp nook nem Pepapë naëaan wes mëen arim ngësë waisëpnaat. Pöp ngön këet tekeri yewesa pöta Pulö Pepapring wëaupök wais nem ngönöt war wesak ök niapnaat. ²⁷ Pël ëën pöt arta ngaanëer nem ya ngës rëaurekaan akun wali neering wakaimaurö. Pötaan nem songönte arökta tekeri wesak ök anëët."

16 Yesu pi ten pim ruuröen kaalak epël ök yenia. "Ar kön wi kosang yewesaut sëp wasnganok pël niiaut. ² Pit ar pitëm ngönën tupötëaan waö ë nimëëpnaat. Pël ëak kaalak akun nent oröön pit ar mën wel yaniwiem Anutuun kaamök yaalmë pël kaar wasëpnaat. ³ Pit neen köpëlre Pepenta köpël. Pötaanök pël elniipnaat. ⁴ Naaröön wiaan ök yenia. Pötaanök ënëmak oröön pöt epël wasënëët. 'Pim ngaan ök niia pötak yaarö,' pël wasënëët."

Ngëengk Pulöökë ya yamëngkaut

"Ne ngaan arëring wë yak ngön pipot ök neniaan ëaut. ⁵ Pël ëautak peene pöt nem wes nemëaupë ngësë sumëak yaëen arim naëaan nampök neen, 'Ni talël sum?' pël nenëaan yeë. ⁶ Ne sëen omën orööpnaaten ök niak pötaan ya ngës yeë. ⁷ Pötaanök ne yaap niamaan. Ne ar sëp niwesak sëen arim naë omën ompyaut orööpnaat. Ne nasën ëëma pöt Ël Kaamököp arim naë newaispan. Ën nem suma pötak nook wes mëen irapnaat. ⁸ Pi irapna pötak ngönën wonörö saunaring wëanre wotpil sak wëan pöta songönte tekeri wes menak ngön ya yamëngkauta songönteta tekeri wes mampnaat. ⁹ Saunaring wëa pöta songönte eptakël tekeri wasëpnaat. Neen kön wi kosang nenewasën yaurö pötakël tekeri wasëpnaat. ¹⁰ Ën wotpil sak wëa pöta songönte eptakël tekeri wasëpnaat. Ne nem yaat pet irak Pepa ngësë sëen ar kaalak itnaangkën ëënëët pötakël tekeri wasëpnaat. ¹¹ Ën ngön ya yamëngkauta songönte eptakël tekeri wasëpnaat. Anutuuk yangerakë kaöap Seten pi këlangön yaatak ulmëëpënëak ngön ë pet irak wë pöl pit tapël elmëëpnaat pötakël tekeri wasëpnaat.

¹² "Ngön kësang wiaap ök niamaatep peene tapëtakëer ar yok pangk ënëm naën ëënëën sa. ¹³ Ngön këet tekeri yewesa pöta Pulö irëak ngön këeta songönte pet elniin ëwat sënëët. Pël yeem pim könöökëan rëak nant neniaan. Pepa naëaan kat wiaul war wesak omën ënëm orööpnaatönta ök niapnaat. ¹⁴ Pi nem ngönre omnant wak ök yeniaan nem yayaat orööpnaat. ¹⁵ Pepa omën pout nemot. Pötaanök, 'Pi nem ngönre omnant wak tekeri wes nimpnaat,' pël niiaut."

Yesu pi sak kaalak waisëpnaap

¹⁶“Akun kot nent won sëen ar neen itnaangkan. Kaalak akun kot nent tapël won sëen waisën itaampunëët.” ¹⁷Pël niaan ruurö tenimtok tenimënt neneren epël mëëaut. “Pi tol ëënak epël ya? ‘Akun kot nent won sëen ar neen itnaangkan. Kaalak akun kot nent tapël won sëen waisën itaampunëët,’ pël yaap. Pël niak kaalak, ‘Pepa ngësë sumaat,’ pël yaap. ¹⁸‘Akun kot nent,’ pël ya pöt tol nenten ya? Tiar pöta songönten köpël yeë.” ¹⁹Pël mëak ten Yesuun pëël menëak yaëen pimtök itenak epël yenia. “‘Akun kot nent won sëen ar neen itnaangkan. Kaalak akun kot nent tapël won sëen waisën itaampunëët,’ ar nem pël niak pötaan pëël neanëak yeë ma? ²⁰Ne yaap pan niamaan. Ar ingre ya ilak kaö panë anëët. Pël yaëen omën ngönën wonörö pit ërëpsawi ëëpnaat. Arim lupöt ya ngës ëëneët. Pël ëëneëtak pötak kaip tiin ërëpsawi koirëneët. ²¹Öng namp pi ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat wiipna akunet temanöm yesën ya ngës ëëpnaat. Pël ëën ruup oröön pöt ya ngës pöt won sëen rungaap oröa pötaan ya ërëpërëp kön wi yaë. ²²Pöta ök ar peene ya ngësring wë. Pël yeëetak ne kaalak arën itaangkën ënëmak ar ërëpsawiarëng önëët. Pël ëën omën nampök arim ërëpsawi pöt wa ëp naalniipan. ²³Akun pötak arök neen omën nentaan pëël nenëangan. Ne yaap pan niamaan. Ar nem yapintak Pepen omën nentaan manë pöt yok pangk nimpnaat. ²⁴Ar ngaan omën nent önëëtaan nem yapintak kimang nemaanörö. Pötaanök kimang maan ningkën arim naë ërëpsawi kësang pan oröak wiaapnaat.”

Yesu pi yangerakë omën utpetat il wesa

²⁵“Ne wet rëak arën watëpang ngön niaut. Ën ënëm pöt kaalak watëpang neniangan. Nem Pepapë songönte tekeri wesak ök niamaat. ²⁶Akun pötak arimtok nem yapintak Pepen kimang manëët. Nook arimëën kimang mema pöt neniaan yeë. ²⁷Ar ne lup sant ënëak Pepa naëaan waisaup pöt kön wi kosang yenewes. Pötaan Pepak ar lup sant yaalni. ²⁸Ne ngaan Pëparing wakaim olëak pi moulmëak e yangerakë waisaup. Pël ëak peene wakaim olëak yanger sëp wesak kaalak Pepa ngësë sumaat.”

²⁹Pël niaan ruurö ten epël yemak. “Peene pöt watëpang neniaan, tekeri wesak ök yeniaan. ³⁰Ten peene niin ëwat yes. Omnaröak pëlpël neniaan wiaan nim könöök war wesak yaaup. Ni omën poutön ëwatëp. Pötaanök ten peene ni Anutuu naëaan irëaup pöt kön wi kosang yewas.”

³¹Pël maan Yesuuk kangiir epël yenia. “Yaap, peenök kön wi kosang yewas ma? ³²Kat wieë. Akun orööpnaat pël niak pöt yok oröa. Pël ëën ar repak arim kaatë sënëak noolëak sëen nemënt ömaat. Pël ëëmaatak nemënt won. Nem Pepap pi neering wë. ³³Ar neering wëen arim naë mayaap oröak wiaapënëak niaut. Ar yangerak wë këlangön kat wiinëët. Pël ëëneëtak yangerakë omën utpetat nook il yemowas. Pël yaëen arim lupöt kosang sak ön.”

Yesu pim ruurö tiarimëën kaamök elniipënëak kimang mëä

17 Yesu tenën pël niak we riak kutömweriil iteneë epël yema. “Pep, akunet yok oröa. Pötaanök nook nim yapin pingët tekeri wes mempaat, nuuk nim Ruup nem yapin pingët tekeri wes man. ²Nuuk

omën nem naë wa neulëaurö wëwë kosangët koir mampëak ne yangerak omnaröa ngarangk wes neulëaup. ³Wëwë kosangta songönte epël. Pit ni Anutu këëp niin ëwat wë nim wes nemëaup, Yesu Kristo, neenta ëwat öpna pötak wëwë kosangët pitëm naë orö rëëpnaat. ⁴Ne nim ya ngön neaan pöt mënak pet irumëak yeë. Pël yeem yangerak nim yapin pingët tekeri wes yemangk. ⁵O Pep, ngan kutömre yang naaröön wiaan ne nim naë wë kutöm ë rangiatring wakaimaut. Pötaanök kaalak peene ë rangi tapët nan.

⁶“Ne yangerakë omën nim ne nenan pöröen nim songönte ök maimaut. Omën nimëën yaö wesak nem naë wa neulëa pörö nim ngönta ënëm yaë. ⁷Pël ëak omën ne nenan pöt pout nim naëaanöt pöt pit ëwat yes. ⁸Ngön pout ne nenan pöt nook pit mangkën yeö. Pël ëak ne nim naëaan waisan pöt pit ëwat sak nuuk ne wes nemëan pötenta kön wi kosang yewas. ⁹Ne pitëmëën kimang yeniak. Omën ngönën wonöröaan won, omën nim ne nenan pöröaan kimang yeniak. Ni pit nimëën yaö wesaurö pötaanök. ¹⁰Omën nim piporö tepërimorö. Nem eporö tepërimorö. Pit nem weëre kosangö pet yaalmëën nem yapin pingët orö yarë. ¹¹Pit pöt yangerakë wëwëet om yal menak öpnaarö. Ën nem yangerakë wëwëet pet yair. Pël ëak ne nim naë waisumaan yeë. Pep, ni ngëëngkëp, nim weëre kosang nenan pötring nuuk ngarangk elmëën. Pël ëën muumöngk öpnaan. Pël ëak tepërim lup kopëtemer sak wë pöl pitta tapël ëak öpnaat. ¹²Ne pitring wë nim weëre kosang nenan pötring ngarangk elmëën muumöngk wakaimaut. Ne ngarangk yaalmëën namp kö nasën. Nim ngönëntak ëan pöt kë rapënëak kopët namp kö sëpënëak yaö ëan pöpökëër kö sa. ¹³Ne peene nim ngësë aprumëak yeë. Pötaanök nem ërëpsawiet pitëm lupötë

oröak ulöl sak wiaapnaataan yangerak wë ök yeniak. ¹⁴Ne nim ngönöt ök më pet irën omën ngönën wonörö pit kööre tok yaalmë. Pöt ne omën ngönën wonörö pitëm yaaul naën ök tapël pitta omën ngönën wonörö pitëm yaaul naën. Pötaanök kööre tok yaalmë. ¹⁵Ne pit yangerakaan ömëak kimang neniaan. Omën utpetapë moresiaan ent ë moulmëëmëak kimang yeniak. ¹⁶Ne omën ngönën wonörö pitëm yaaul naën, ök tapël pitta omën ngönën wonörö pitëm yaaul naën. ¹⁷Nim ngön këetak kom elmëën nimëën yaö sak öpnaan. Nim ngön pöt këët. ¹⁸Nuuk neen ya ngön neak yangerak omnaröa ngësë wes nemëën pöl nook pit ya ngön mëak omnaröa ngësë wes yemomë. ¹⁹Nuuk pit ngön këetak kom elmëën nimëën yaö sak öpënëak nook nem wëwëet pitëmëën yaö yemowas.

²⁰“Ne pitëmëën pëen kimang neniaan. Omën pitëm ngön kat wiak neen kön wi kosang wasëpna pöröaanta yeniak. ²¹Ne omën eporö pourö lup kopëtemer sak öpna pötaan kimang yeniak. Pep, ni neering wëen nem niiring wë pöl pit tepërring öpënëak kimang yeniak. Pël ëën ngönën wonörö pit pöten itenak nuuk ne wes nemëën waisan pöt kön wi kosang wasëpënëak pötenta kimang yeniak. ²²Pit tepërim lup koptemer sak wë epël pitta tapël sak öpënëak ë rangiat nim ne nangkën pöt nook pit yemangk. ²³Pit lup kopëtemer panë sak öpnaataan ni neering wëen ne pitring wë. Pël ëën omën ngönën wonörö pit pöten itenak nuuk ne wes nemëën waisan pöten kön wiak nuuk ne lup sant yaalnëen pöl pit lup sant yaalmë pötenta kön wiipnaat. ²⁴Pep, omën nim ne nangkën pörö nem kutöm ë rangiat itaampnaan nem ömaarek ten pourö öneak kimang yeniak. Nem kutöm ë rangi pöt ni nganëër kutömre yang won wiaan ne lup sant elnëak nenaup. ²⁵O Pep wot-

pilëp, omën ngönën wonörö pit niin köpël wëen nookëer niin ëwat wë. Ën omën nem naë wë eporö pit nuuk ne wes nemëen waisan pöten ëwat wë. ²⁶Ne nim songönte tekeri wes menaut. Pël ëäk tekeri wes meneim ömaat. Pël ëën ne lup sant yaalnëen pöl pitta tapël elmëen. Pël ëën ne pitring ömaan.”

**Yesu Kesemani wëen
ngaaröak wali wa**

(*Matiu 26:47-56; Maak
14:43-50; Luk 22:47-53*)

18 Yesu pi kimang ngön pet irak pim ruurö ten koirak i Kitron pömer olëak ëngk komuntakël Olip ya newer wieëa pörekë saut. ²Pörek së wëen Yutas ngaaröen kup mowiip-naap pi Olip ngës pöön ëwatëp yak Yesure ruurö ten ngës pöök kët poutë pörek wa top ë yaaut yak. ³Pörek së wëen Yutas pi Rom nga naröere kiri ar yaaö kaöaröere Parisi ngönën omnaröa naëaan polis narö koirak nga ë omnant wak es mangiak waisa. ⁴Pël ëën Yesu pi omnant elmëepna pötön ëwat wëak kepöngk wiak naë së epël pëël yema. “Aë, ar talëpön ap weseim?” ⁵Pël maan epël yema. “Ten Yesu Nasaret kakaanëp koirëneäk yewais.” Pël maan Yesuuk epël yema. “Ne tapöp.” Pël mëak itaangkën Yutas ngaaröen kup yemowiem pit pourö wëa. ⁶Pël ëën pit pim, “Ne tapöp,” pël mëëa pötaan kasngaë kan së yangaak yengenti. ⁷Pël ëën kaalak rangk pëël yema. “Aë, ar talëpön ap weseim?” Pël maan epël yema. “Yesu Nasaret kakaanëpön.” ⁸Pël maan Yesuuk epël yema. “Ne tapöp niakat. Ar nemtën ap yewas pöt omën eporö om wes momëen sëp.” ⁹Pi pim wet rëak Anutuun, “Omën nim ne nenan pörö namp ap naön,” pël mëëa pöt kë rapënëak ngön pipët mëëa. ¹⁰Pël yemaan Saimon Pita pi öpwer wëaup yak yepatuukaan përeäk kiri ar

yaaö wotöököpë inëen ru namp yapinte Malkas pöp möak pim kat yaapkëep per olëa. ¹¹Pël ëën Yesuuk Pitaan epël yema. “Öpwer kaalak yepatuuk më. Këlangön Pepak yenangk epot sëp newasngan.”

Pit Yesu wak Anasë naë sa

¹²Pël maan ngaaröere pitëm wotöököpë polisörö pit Yesu wali wak wii tëa. ¹³Pël ëäk pit pi wak wet rëak Anasë naë sa. Pöt Kaiapas pi akun pötak kiri ar yaauröa wotöök wëaup Anasë koontup wak wëa. ¹⁴Kaiapas pöp wetkaal Yuta omnaröen, “Omën pourö kö sënganëen kopëtapök wel wiipna pöt ompyaut,” pël mëëa pöp.

Pitaak Yesuun yak mowesa

(*Matiu 26:69-70; Maak
14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵Ten Saimon Pita pit Yesu wak yesën ënëm saut. Pël ëäk kiri ar yaaö wotöököp pi neen ëwatëp yak nemënt Yesuu ënëm kiri ar yaaö wotöököpë ëmöökö öngpök ilëaut. ¹⁶Ën Pita pi om ëm ngësöök taueëa. Pël ëën kiri ar yaaö wotöököpë ëwatëp nook kaalak ka tomök orö öng ëm kanëra ngarangk wëa pöpön mëak Pita koirak öngpök saut. ¹⁷Pël ëën öng ëm kanëra ngarangk pöpök Pitaan epël yema. “Yesuu ruuröakaan namp ni koröp.” Pël maan Pitaak, “Ne won,” pël yema. ¹⁸Pël mëak polisre inëen yaaurö tomök ëp ëën es merak taueë mor yesa pöröa naë së es mor yes.

**Kiri ar yaaö wotöököpök
Yesuun pëël mëëa**

(*Matiu 26:59-66; Maak
14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹Kiri ar yaauröa wotöököpök Yesuun pim ruuröen pëël mëak omnaröen ngönën ök yamëëa pötenta pëël mëëa. ²⁰Pëël maan kangiir epël mëëa. “Ne omnaröa ëöetak ngön ök yamëëaup. Yuta omnaröa ngönën

tupötëere ngönën tup kaöetak wa top ëak wëen ök yamëëaup. Ëlëep naën.

²¹Tol ëen neen pëel yenëaan? Nem ngön ök yamëëauröen pëel ma. Pit nem yamëëa pöt ëwat wëerek kat mowi.”

²²Pël yemaan polis namp pim naë taueëaupök Yesu mor kaë momöak epël mëëa. “Ni wotöököpön pil mangan.”

²³Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ne ngön utpet yak pöt utpet pöt war wesak aan ten kat wiinaatëp. Yaap yakap oröp ëënak pas yenemöön?” ²⁴Pël maan pim moresiarë wii motëa pöt om ëaul ëaan Anasök wes momëen kiri ar yaaö wotöököp, Kaiapas, pim ngësë sa.

Pitaak kaalak Yesuun yak mowesa

(Matiu 26:71-75; Maak

14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵Saimon Pita pi es mor yesem tauaan piiring wëa pöröak epël yema. “Niinta pim ru namp koröpök.” Pël maan pi yak wesak, “Ne won,” pël yema. ²⁶Pël maan kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp Pitaë öp möak katëep per olëa pöpë karipök epël yema. “Yaap, ne itaangkën Olip yaöök piiring wëen itenaut koröp.”

²⁷Pël maan Pitaak epël yema. “Ne won.” Pël yemaan kokor namp ngön ya.

Pit Yesu wak Pailatë naë sa

(Matiu 27:1-2, 11-14;

Maak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸Pit wangam kan röökeër Yesu Kaiapasë naëaan mësak Rom yang ngarangkepë ka kaöetakë mësak yes. Pël ëak pitëmënt pörö yang ngarangkepë kaatak lup kewil ëëpanëak kakaati neilan ëa. Pöt tol ëënak? Pit lup kewil ëak pöt Anutuu mait elmëa akun ngëengktak kaömp nanën ëëpën sa pötaanök. ²⁹Pël wesak om tomök tauaan Pailat pi pitëm naë së epël pëel yema. “Ar oröpmor ëen omën epop ngön yaatak ulmëënëak mësak yewais?”

³⁰Pël maan pit epël yema. “Pi utpet

naën ëanëen ten pas mësak newaisën ëan tapön.”

³¹Pël maan Pailatök epël yema. “Arimtok mësak së ngön yaatak ulmëak arim ngön kosangta wieëaul elmëëë.” Pël maan Yuta omnaröak epël yema. “Ar Rom omnarö arim ngön kosangtak tenim naë omën yamëngkautaan nga wia.” ³²Yuta omnarö pit pël yemaan ngaan Yesu pimtök pim këra yetaprak möön wel wiipnaat ngön pël mëëa pöt kë oröa. ³³Pël maan Pailat pi kaalak kakaati ilë wë Yesuun ngön maan sëen epël mëëa. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” ³⁴Maan Yesuuk epël mëëa. “Ngön pit nimtök kön wiak yaan ma omën naröak ök niaan yaan?” ³⁵Pël maan Pailatök kangiir epël mëëa. “E, ne Yuta omnamp ma? Nimtë omnaröere kiri ar yaaö kaöaröak nem naë mësak wais yanuulëep. Ni tolël ëaup?”

³⁶Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nem omnarö wa ngaöök yamëa pöt yangerakaan wonte. Pël ëëanëen nem ruuröak nga elmëen Yuta omnaröak ne neneön ëan tapön. Nem omnarö wa ngaöök yamëa pöt yangerakaan wonte.”

³⁷Pël maan Pailatök epël mëëa. “Ën ni omën omp ak namp ma?” maan Yesuuk epël mëëa. “Nim neen omp ak namp pël yenëaan pipët yaap. Ne ngön këët tekeri wasumëak yangerak wes nemëen nem ëlëpök newilaup. Pötaanök namp pi ngön këëta ënëm ëëpna pöp nem këm ngönte kat wiipnaap.” ³⁸Pël maan Pailatök epël mëëa. “Ngön kë pöt tol nent?”

Pailatök Yesu këra yetaprak mööpënëak mëëa

(Matiu 27:15-31; Maak

15:6-20; Luk 23:13-25)

Pël mëak kaalak tomökël orö epël yema. “Nem piin nga elmëëma utpet nent pim naëlaan nokoirën. ³⁹Arim yeë pöl ne Anutuu mait elmëa ngëengktak

akunetak omën namp wii kaatakaan öpënëak wes nimë yeë. Pötaanök ne ar Yuta omnaröa omën omp aköp wes nimëen sêpën ma?" ⁴⁰ Pël maan pit ngön ë olëak epël yema. "Pipmor won. Ni Parapasökëer wes nimë," pël yema. Parapas pöp pi omnarö mënak pitëmot kain yewaup.

19 Pailatök pim ngaaröen maan Yesu pol koröp wapötringöök momöa. ² Pël ëak ngaaröak ökre was mëak wii këmampön ulte ket ëak kepönöök mowaëak ngaaröa ulpëen köp möa namp wa momëa. ³ Pël elmëak naë së epël mëëa. "Yowe, Yuta omnaröa omën omp aköp," pël mëak mor kaë momöa. ⁴ Pël yaëen Pailat pi kakaatiaan orö Yuta omnaröen epël yema. "Iteneë. Ne piikaan nga elmëëma utpet nent nokoirën. Pötaan arimëntta ëwat sënëak wes yanimë." ⁵ Pël mëak Yesu pi këmampön ulre ulpëen pötring mësak tomök orö ulmëak epël yema. "Omën epopön iteneë." ⁶ Pël maan kiri ar yaaö kaöaröere polisörö iteneë ëlak wiak epël yema. "Këra yetaprak möön wel wiip. Këra yetaprak möön wel wiip." Pël yemaan Pailat pi epël yema. "Piikaan nga elmëëma utpet nent nokoirën. Pötaanök arimtok wak këra yetaprak momöë." ⁷ Pël maan Yuta omnaröak epël yema. "Pimtok pimtën, 'Ne Anutuu Ruup,' pël yamëem Anutuu yapinte wa ngep yaë. Pötaanök tenim ngön kosangtak, 'Pi wel wiip,' pël ya." ⁸ Pël yemaan Pailat pi ngön pöt kat wiak kas pan ëa. ⁹ Pël ëak kaalak Yesu mësak pim ka kaöeta kakaati ilë epël mëëa. "Ni tarëkaan oröaup?" Pël maan Yesuuk kangiir nemaan ëa. ¹⁰ Pël ëen Pailatök epël mëëa. "Töl ëënak neen ngön nenëaan yaën? Ne wil niulëëmaare këra yetaprak nimööma poutë weëre kosangët pangk ëaap. Ni pöten köpël ma?" ¹¹ Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. "Anutuuk weëre kosang nan-

ingkën ëanëen neen ngep ëak nenëaan ëan tapön. Pötaanök omën ne newak nim ngësë wes nemëa pöpë saunetak nimët il yewas."

¹² Pël maan Pailat pi ngön pöt kat wiak wes momëëpënëak yemaan Yuta omnaröak ngön ëak epël yema. "Ni omën pipmor wes mëëmë pöt Rom omën omp ak kaöap Sisa ngöntre kar naalmëen ëëmëët. Omën namp pi pimtök pimtën omën omp aköp apna pöp pi Sisa piin kööre tok elmëëpnaat." ¹³ Pël maan Pailat pi ngön pöt kat wiak Yesu mësak tomököl orö ngön ë pet yaira urtak wel aisëa. Ur pöta yapinte Kël Purpurwer. Pöwer Yuta ngöntak Kapata pël yamëëa. ¹⁴ Akun pöt Anutuu mait elmëa akun ngëengktakëen omnant wa kön yaaö kët-tak yak këtëp luptak wëen Pailatök Yuta omnaröen epël yema. "Arim omën omp aköpön iteneë." ¹⁵ Pël maan pit ngön ëak epël yema. "Pi wel wiip, wel wiip. Këra yetaprak möön wel wiip." Pël maan Pailatök epël yema. "E, arim omën omp aköp këra yetaprak möömëak yak ma?" Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak epël yema. "Ten omën omp ak munt nampta won, Sisa kopëtap." ¹⁶ Pël maan Pailat pi ngön pöt kat wiak Yesu këra yetaprak mööpënëak ngaaröa naë wes yemomë.

Yesu këra yetaprak möa

(Matiu 27:32-44; Maak

15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Ngारö pit Yesu pimtë këra yetapër menak waalën kakaan mësak yang lup nenta yapinte Kepön Kos, Yuta ngöntak Kolkota, pörekë yes. ¹⁸ Pörek së Yesu këra yetaprak mö yemoulmë. Yesu tekarak, ën omën naar, namp we naöök ë yaulmë. ¹⁹ Pël ëen Pailatök ngön nent epël retëng ëak këra yetaprak wi yaulmë. "Yesu, Nasaret kakaanëp, Yuta omnaröa omën omp aköp." ²⁰ Yesu yetaprak möa yang lup pöt Yerusalem kak naë yak Yuta omnarö kamtaöök kaal

wak yeem sangk kel yeëa. Retëng pöt Pailatök Yuta ngöntakre Rom ngöntakre Krik ngöntak poutë wi ulmëaut. ²¹ Pël ëën Yuta omnaröa kiri ar yaaö kaöaröak Pailatën epël yema. “Ni, ‘Yuta omnaröa omën omp aköp,’ pël retëng ëënganëp. Epël ë. ‘Puuk, “Ne Yuta omnaröa omën omp aköp,” pël yaaupok,’ pël retëng ë.” ²² Pël maan Pailatök epël yema. “Yok retëng ëanrek epël wiaap,” pël yema.

²³ Ngarö pit Yesu yetaprak mö ulmëak pim ulpëenre poë koröpöt kom ëak kong nent wesak neenemot ëa. Pël ëak pit pim ulpëen waliip omnaröa ket yeem ilak korir namëënëp wa. ²⁴ Pël ëak pit neneren epël ök mëëa. “Tiar epop kelinganëp. Om ngasamtak wiak talëpök öpën pöten itaampa.” Pit pël ëën ngönëntak epël ëa pöt kë oröa.

“Pit nem ulpëenre poë koröpöt kom ëak wak ngasamtak wiak talëpök nem ulpëen waliip öpën pöten itena.”

Pël wia pötak ngarö pit pël ëa.

²⁵ Yesuu këra yetapra ingtak öng epël ëak tauëëa. Yesu ëlëpre ëlëpë nangapre Maria, Klopasë öngöpre Maria Matala kakaanëp pël ëak tauëëa. ²⁶ Pël ëën Yesu pi itaangkën pim ëlëpre ne pim ru kent yaaup, tenip pim naë tauaan ëlëpön epël yema. “Ma, epop nim ruup.” ²⁷ Pël mëak neen epël yenëa. “Epop nim ëlëp.” Pël neaan akun pötak ne Maria mësak nem kaatak së ulmëak ngarangk elmëeimaüt.

Yesu wel wia

(*Matiu 27:45-56; Maak*

15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Pël mëak Yesu pi pim yaat pet yair pël kön wiak ngönëntak wia pöt kë rapënëak epël ya. “Ne iiten yaë.” ²⁹ Pël yaan pit i kaö kel newer wak wain i som kep nent peö ëak wieëa pötak wariak këkalëp naö yapinte isop pöök wa tëak këmtak yemowas. ³⁰ Pël ëën Yesu i pöt nak epël ya. “Yok pet yair.” Pël ëak

kepönö töak ngemaan pim könöp oröön wel yawi.

Nga omën nampök Yesuu kalapmorök ingëp wesira

³¹ Anutuu mait elmëa akun ngëëngktakëën Yuta omnarö pit omnant wa kön yeëa. Pötaanök pit omën sokur akun ngëëngktak këra yetaprak möaurö ngaarëk utaapnaaten kaaö ëën së Pailatën epël mëëa. “Ten yok pangk së ing kilöt rë moutak sokur ent ë wiin ma?” ³² Pël maan Pailatök ngarö wes mëën së omën Yesuu naë möa pöaarë ing kiltepar rë yemout. ³³ Pël ëak Yesuun itaangkën pi yok wel wia ëën ing kiltepar nemoraan yaë. ³⁴ Pël ëautak nga omën kopët nampök ingëper kalapmorök wesirën iire ëröt yaarö. ³⁵ Omën pöt yaëën itenaup nook arta kön wi kosang wasënëak ngön yaap ök yeniak. Ne ëwat wë ngön yaap yeniak. Pötaanök ar kön wi kosang wasën. ³⁶ Ngönëntak epël wia pöt kë rapënëak oröa. “Pit pim kos naö mö narëëpan.” ³⁷ Ën ngönëntak ngön munt nent epël ëa. “Omnaröak pitëm ingëp möëa pöpön itaampnaan.”

Yesu weera

(*Matiu 27:57-61; Maak*

15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Yesu wel wiin Arimatia kakaan omën namp Yosep ngaan Yesuu ru sak wakaimaupök Yuta omën kaöaröen kas ëën ëlëëp wëaupök Pailatë naë së Yesuu sokur ent ëëpënëak ök mëëa. Pël ëën Pailat pi kuure mak maan së sokur ent ëa. ³⁹ Pël ëën Nikotimas ngaan röök nentak Yesuu naë sa pöp pi kolap köp nga kamp yaaö kep nent pim könömët 45 kilokram pöta ökök wak sa. ⁴⁰ Pël ëën pi-arip Yuta omnaröa welarö weerëpënëak yaaul kolap köp nga kamp yaaö pöt wa momëak poë koröpöök kör koëa. ⁴¹ Yesuu yetaprak möa yang lup pöta

nokoliil ngës naö wieëa. Ngës pöök omën sokut wak sê wiipënëak yaö ëa kël öngöp naö wieëa. Pö omën namp nawiinö. ⁴²Pöt Anutuu mait elmëa akun ngëengtakëen Yuta omnarö pit omnant kön yaëen kël öngöp pö naë wiaan yak piarip Yesuu sokur wak sê weera.

Yesu weletakaan wal ëa

(*Matiu 28:1-8; Maak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

20 Santeetak röököör Maria Matala kakaanëp koutaring omën yangaöökë sa. Pël ëak sê itaangkën kël ur wari ulmëaumpel wa olaan kan tē wieëa. ²Pël ëen pi itenak pöömpö wais ten Saimon Pitaë naë oröak epël yenia. “Pit tiarim omp aköp wak sê tarëk wia wes? Ten köpël.” ³Pël niaan ten Pita kaataakaan oröak omën yangaöökë saut. ⁴Pël ëak kan kourak yesem nook Pita ënëm rë moolëak ne wet rëak omën yangaöök sê oröaut. ⁵Pël ëak ne öngpök neilaan. Om tok ori öngpök itaangkën Yesuu poë koröp pëenö wieëa. ⁶Pël ëak wëen Saimon Pita pi nem ënëm wais omën yangaöökë öngpök sê itaangkën poë koröpö wieëa. ⁷Pël ëen itaangkën poë koröp Yesuu kepönöök kör koëauta wieëa. Pö muntaöring erën ëak wi naön. Ponspons ëau pëlëer wieëa. ⁸Pël ëen wet rëak sê oröaup nookta öngpök sê itenak kön wi kosang wesaut. ⁹Pël ëa akun pötak Anutuuk ngönëntak, “Pi weletakaan wal ëëpnaap,” pël ëa pöt kön nawiin ëaut. ¹⁰Pël ëak tenip kaalak kakël saut.

Yesu pi Maria Matala kakaanëp öö pet elmëa

(*Matiu 28:9-10; Maak 16:9-11*)

¹¹Maria pi omën yangaöök om wë ing aim wiak kël öngöpöök tok oriak itena. ¹²Pël ëak itaangkën ensel naar ulpëen kölamaar mëëauwaar kël öngöpöökë kakaati Yesuu urtak, namp ingesiarë urtak namp kepönöökë urtak ëak wel

aisaëëa. ¹³Pël ëëaurekaan epël mëëa. “Öng epop, ni tol ëënak ing yaan?” Pël maan epël mëëa. “Omnaröak nem Aköpë sokur wa pi nerek wia. Ën ngaöl yeëep pit korak tarëk wia wes? Ne pöten köpël.” ¹⁴Pël mëak kaip ti itaangkën Yesu taueëa. Pël ëen Maria pi itenak, “Epop Yesu,” pël newasën ëa. ¹⁵Pël ëen Yesuuk epël mëëa. “Öng epop, ni tol ëënak ing yaan? Talëpön ap yewasën?” Pël maan Maria pi ngës pöökë pepapök ya wesak epël mëëa. “Kaöap, nuuk pim sokur wak sê nerek wiaup pöt wiaurekën ök nea. Pël ëen ne sê ömaan.” ¹⁶Maan Yesuuk epël mëëa. “Maria.” Pël maan Maria pi kaip tiak Yuta ngöntak, “Raponai,” pël mëëa, pöt tiarim ngöntak, Rë yanuulaup. ¹⁷Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni ne wali neöngan. Ne nem Pepapë ngësë nawisën wë. Pël ëaarek ni sê nem karuröen epël ök mam. ‘Ne Anutu nem Pepapë ngësë isumaap. Nem Pep pöp arim Pepap. Ën nem Anutu pöp tapël arim Anutu.’” ¹⁸Pël maan Maria Matala kakaanëp pi wais ten Yesuu ruuröen epël yenia. “Ne omp aköpön itenaut.” Pël niak Yesu ngön piin mëëa pöt tenën ök niiaut.

Yesu pim ruurö öö pet elmëa

(*Matiu 28:16-20; Maak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹Yesuu ruurö ten Sante rö kan Yuta omnaröen kas ëen ka kan wari ulmëak kakaati wëen Yesu pi wais tenim tekrak taueë epël yenia. “Arim naë mayaap wiaap.” ²⁰Pël niak pim kalapre morre pöt pet elniin piin itenak ya kë saut. ²¹Pël yaëen Yesuuk kaalak epël yenia. “Arim naë mayaap wiaap. Pepak ne wes nemëen waisaut, nook tapël ar wes yanimë.” ²²Pi pël niak pul mën nimëak epël yenia. “Ar Ngëengk Pulö weë. ²³Pël ëak omnaröa saunat kërë moolaan won sëpnaat. Ën nemokërëen ëen pöt om wiaapnaat.”

Yesuuk Tomas ëö pet elmëa

²⁴Yesu ten pim ru pöröen ëö pet el-nia akun pôtak tenim kar namp yapinte Tomas yapin nent Ruprup Ëak Wilaup, pi won. ²⁵Pël ëën tenök piin epël ök mëëaut. “Ten Aköpön itenaut.” Pël maan Tomas pi epël yenia. “Nemtok nem itöörarök pim moresiarë wap sëëteparën itaampöore mor wotööring morö itaampöore ën kalapmorök ingëp ëa seltak mores wesir itaampö pël naën ëëma pôt yaap newasngan.”

²⁶Wë sant nent won sëën Santee-tak Yesuu ruurö ten Tomasring kaalak kakaati wa top ëak ka kan wari ulmëak wëen Yesu pi kaalak wais tenim tekarak tauëë epël yenia. “Arim naë mayaap wiaap.” ²⁷Pël niak Tomasën epël yema. “Nim mor wotö nem moresi wiak itan. Pël ëak mores nem kalapmorök ingëp ëa seltak wesir. Pël ëak kön selap ëënganëp kön wi kosang newasum.” ²⁸Pël maan Tomasök epël yema. “Ni nem Aköp. Ni nem Anutu.” ²⁹Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni neen itenakök kön wi kosang yenewasën ma? Omën neen itnaangkënöröak kön wi kosang newasëpna pörö ërëpërëp ëëpnaarö.”

Son pim pep epwer retëng ëauta songönte

³⁰Yesu pi tenim itöök retëng selap pan imaut. Pël ëa pôt ne pout pep epweri retëng naën. ³¹Ne pi Anutuu Yaö Mëëaup, Kristo, Anutuu Ruup pôt ar kön wi kosang weseimeë pim naëaan wëwë kosangët koirënëëk yak kopët eptepar retëng yeë.

Ru 7 pörö i kaöök wëen Yesu ëö pet elmëa

21 Wë akun nentak Yesuu ruurö Taipirias i kaöök së wëen Yesu tenim naë oröa. Ten ru eporö, ²Sai-

mon Pitaare Tomas yapin nent Ruprup Ëak Wilaup, Nataniel Kena kak Kalili yangerakaanëpre Sepeti pim ruaarre ten Yesuu ru munt naar pël ëak wëen oröa. ³Wë Saimon Pita pi epël yenia. “Ne i kaöök imën nga ë sumaan.” Pël niaan ten epël mëëaut. “Tiar pourö sëpenaan.” Pël mëak tenta wangaöök ilëak ten pourö së röök pôtak animaö namp naön ëaut.

⁴Ten i kaöök së wëen ëwa tëak kët mapënëak yaëen itaangkën Yesu pi i pisöök tauëëa. Pël ëën ten itenak piin Yesu pël newasën ëaut. ⁵Pël yaëen Yesuuk epël yenia. “Nem ruurö ar imën namp koran wesetak?” Pël niaan ten epël mëëaut. “Won pan.” ⁶Pël maan pi epël yenia. “Ar wangaöökë ë yaapkeëlöök olaë. Pël ëak narö korönëen.” Pel niaan ten iirëëp kaöökë öngpök olaan imënrö kësang pan ilëak peö ëak wëen werunëak poprak ëaut. ⁷Pël ëën nook Pitaan epël mëëaut. “Ëngkop Omp Aköppe.” Pël maan Saimon Pita pim ulpëenëp përe wiak ya yamëngkem wëaurekaan Omp Aköpë yapinte kat wiak ulpëenëp wa mëak i kaöök sörok yoola. ⁸Pël yaëen ten wangaöökë ngaarëk së imën iirëëp weru wiaut. Pôt i pisö wali won, kot nent temanön, 100 mita pöta ök.

⁹I pisöök së el ulmëak itaangkën es newes meraan imënre kaömp nant ar ëëëa. ¹⁰Pël ëën Yesuuk epël yenia. “Ar arim imën peene wan pöröakaan narö wak waiseë.” ¹¹Pël niaan Saimon Pita pi wangaöökë ngaarëk is iirëëp weru i pisöökël yawi. Pël ëak itaangkën imënrö peö pan ëëëa. Pitëm saareet 153 pôt selap pan iirëëp ilëpna saltak nailën ëaut. ¹²Pël ëaan Yesuuk ten së kaömp nën yenia. Pël ëën ten pourö, “Epop Omp Aköp,” pël wesak tenëkaan nampök Yesuun, “Ni talëp?” pël nemaan ëaut. ¹³Pël ëën Yesuuk wais kaömpöt kom ë ninak imënröeta tapël yaë.

¹⁴ Yesu pi weletakaan wal ë wë tenim naë orö nirëen nentepar nent ëa pöt pipët.

**Yesuuk Pitaan sêpsêporö
ngarangk ëëpna pötaan akun
nentepar nent ök mëëa**

¹⁵ Ten kaömp na pet irak Yesuuk Saimon Pitaan epël yema. “Saimon, Sonë ruup, nim neen lup sant yaalnëen pöt eporöaat il yemowasën ma won?” Pël maan Pitaak epël yema. “Omp Aköp, yaap ni ëwat wëen. Ne lup sant yaalni.” Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Ni nem sêpsêp ruurö ngarangk ëeim öm.” ¹⁶ Pël mëak Yesuuk kaalak akun nentak epël yema. “Saimon, Sonë ruup, ni neen lup sant yaalnëen ma?” Maan Pitaak epël yema. “Aköp, yaap ni ëwat wëen. Ne lup sant yaalni.” Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni nem sêpsêporö ngarangk ëeim öm.” ¹⁷ Pël mëak kaalak akun munt nentak epël yema. “Saimon, Sonë ruup, ni neen lup sant yaalnëen ma?” Pël maan Pita pi Yesu pim akun nentepar nent, “Ni neen lup sant yaalnëen ma?” pëël mëëa pötaan ya ngës ëak epël yema. “Aköp, ni omën poutön ëwat yaaup. Nem niin lup sant yaalni pötenta ëwat wëen.” Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni nem sêpsêporö ngarangk ëeim öm.” ¹⁸ Ne yaap pan niamaan. Ni ngaan ulwas wë kan nim kent kön wiautëël sumëak nimtok

nim yepatu urak seimaup. Wë ulöp sumë pötak nim moresiar elmëak wëen maim nampök wii nitëak nim kaaö ëëmë pöl mës nuwak sêpnaat.” ¹⁹ Yesu pi ngön pipët Pitaë wel wiipna akunetak Anutuu yapinte wak isêpnaat pötakëlök mëëa. Pël mëak kaalak epël yema. “Nem ënëm ëëm.”

Yesuu ru kent yaaup, Son, pim ngönte

²⁰ Yesure Pita piarip yesem Pita pi kaip ti itaangkën ne piarpim ënëm yesan. Ne ngaan kaömp naö akunetak Yesuu naë wel aisëëë piin epël mëëaut. “Aköp, talëpök niin kup mowiipën?” ²¹ Pël ëën Pitaak neen itenak Yesuun nemëen epël yema. “Omp epop tolël ëëpën?” ²² Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Nem kentöök pi om wëen ne kaalak waisuma pöt nemtëët. Ën ni nem ënëm ëëm.” ²³ Pël maan pit repak sê pitëm karuröen epël mëëa. “Omën pöp wel nawiin ëëpën ya,” pël mëëa. Pël ëaap Yesu pi pöt, wel nawiin ëëma pöten nemaan. Pi om epël mëëa. “Nem kentöök pi om wëen ne kaalak waisuma pöt nemtëët.”

²⁴ Yesu pi neenök ngön pipot ëa. Ne tapöpök ngön epot retëng ë yaningk. Epot pout yaapöt. Nem karuröeta nem epotön yaap ya pël yewas.

²⁵ Yesu ya ke nentere nent mëneimaut kësang wiaap. Ne kön wiin pöt pout pepatë wiipena pöt selap pan ëëpnaat.

Ngön Yaaö Omnarö

Yesu wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 33 pōta ök won sēen Luk puuk Ngön Yaaö Omnaröa Ya Mēmpēimauta Ngön epēt retēng ēa. Pi wet rēak Yesuu ngön ompyaut retēng ēak kaalak epēt ēa. Ngön epēt, Ngēēngk Pulöök kaamök elmēen Yesuu ruuröak ngön ompyaut Yerusaleem kak ngēs rēak ök mēak Yuti-aare Sameria yang pötē ök maö sa. Pēl ēak yang nantē ök maö sē pet ira. Pitaē ya mēnauta ngönte Sowi 1-12 wia, ēn Poolēet Sowi 13-28 wia.

Pöt epēl wia.

Ngönēn ya mēmpēnēak kopēta wesaut 1:1-26

Yerusaleem kak ngönēn ya mēnaut 2:1-8:3

Yutiaare Sameria pötē ngönēn ya mēnaut 8:4-12:25

Poolē ngönēn ya mēnaut 13:1-28:31

1. Pim ngēs rēak ya mēnaut 13:1-14:28

2. Yerusaleem kak ngönēnē wa top kēsangpel 15:1-35

3. Pim ēnēm ya mēnaut 15:36-18:22

4. Pim ēnēm panē ya mēnaut 18:23-21:16

5. Pim wii kaatak ulmēaut 21:17-28:31

Yesu pi Ngēēngk Pulö wes mēēpēnēak kup mowia

1 O Tiopilas,
Ne peene kaalak pep epwer retēng ē yaningk. Nem ngaantak ngön retēng ē nina pötön ni ēwat wēen pöt Yesu pim ya mēmpööre ngönēn aö pēl ima pötē ngönöt akun pim yaat ngēs rēa ²pörekaan mēmpö yesem Pepapē akun mowia pöt temanöm sēen pepapök koirak kutömweri isa. Pēl ēēn akun pötak Yesu pi weletakaan wal ēak kutömweri nawisēn wēen Ngēēngk

Pulöök kaamök elmēen puuk pim ngön yaaö omēn wet rēak yaö elmēaö pöröen pitēm ya mēmpnaata ngönöt ök maima. ³Pēl ēak kēt akun selap 40 ruuröa naē ēö pet elmēeim wakaima. Pöt pit piin itenak pi yok yaap wal ēak wēa wesak kön wi kosang mowasēpna yak pēl ēak pi wet rēak ruuröen Anutuu songönöt ök maima. Puuk omēn pourö wa ngaaök nimēak wē. ⁴Pēl ēēn akun nentak Yesuu ngön yaaö omnarö pit wa top ēak wēen Yesu pi pitēn ngön kosang wesak epēl ök mēēa. “Ar teēntom Yerusaleem kak sēp wasnganok. Ar eprek om kor ön. Pēl ēēn nem Pepapök Ngēēngk Pulö nim-pēnēak neen ök neaan nem arēn ök niia pö nimpnaat. ⁵Ngaan ök niak pöt omēn eptaanök ngaan Son pi i yaaptak öngre ompörö i momēa. Ēn kot nent wē pöt nem Pepapök Ngēēngk Pulöök i ket ēak nimēēpnaat.”

Yesu kutömweri isa

(Maak 16:19-20; Luk 24:50-53)

⁶Akun nentak kaalak Yesu pim ngön yaaö omnarö pit Yesuring Olip tomök sē wē ruurö pit epēl pēlpēl mēēa. “Aköp aē, tiarim ēaröa ngaanēer eima pöl ni yok pangk aan Israel omnarö tiarimtok tiarimēnt nener ngarangk ēēpen ma won?” ⁷Pēl maan pi kangiir epēl ök mēēa. “Iteneē. Nem Pepap pimtök akun nenten yaö wasēn wia pötakök omēn puot orööpnaat. Yaö ēa pötakök omēn pöt orööpna akun pötēn ar ēwat nasēngan. ⁸Pēl ēēnēetak ar epēl kön wiaan. Pi weēre kosang kēsang ar nimpēnaat, akun Ngēēngk Pulö arim ngēsē waisēpna pötak. Pēl ēēn ar nem ngönta omnarö pēl sak wē nem songönte tekeri wesak Yerusaleem omnaröen ök mēak aö aö ē yesem Yutia omēn muntaröen ök mēak om aö yesem Sameria omnaröen ök mēak aö yesem kaare yang nantē sē pet irēp. Pēl ēēn omēn pourö neen ēwat sēpnaan.” ⁹Akun pötak Yesu pi

ngön epot ök më pet yairën Anutuuk koirak kutömweri isa. Pël één ruurö pit mopöök iteneim wëen kepëltak is ilëak kö sak sa. ¹⁰Pi sëen pit ngaarëkël om iteneim wëen tapëtakëër omën naar pitëm naë oröak tauëëa, ulpëen kölam panëëwaar mëauwaar pöaarök pitën epël ök mëëa. ¹¹“Kalili omnarö, ar oröp-morëen mopöökël we riak itnakaim? Yesu pi Anutuuk koirak o kutömweri yawis. Pi peene ar itanaan yawis pi tapël kaalak irapnaap.”

Yutasë urtakëp koir ulmëa

¹²Yesu pim ngön yaaö omnarö pit Olip tomökaan kaalak Yerusalem kakë sa. Tomökaan kakë saö pöt wali won, om wan kilomita pöta ök. ¹³Pël ëak Yerusalem kaöökë öngpök së oröak el wesak ka wet rëak pitëm së wakaim wiak sa pötak së ilëa. Pël ëak ka kaö ngaarëkël wieëa pörek së wel aisëak wakaima. Pit omën eporö, Pitaare Son, Semsre Entru, Pilipre Tomas, Patolomi-uure Matiu, Sems muntap Alpias pim ruup, piire Saimon pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp, piire Yutas muntap Sems muntapë ruup. ¹⁴Pit omën piporö öng naröaring pit pourö wa top ëak wëa. Maria Yesu pim ëlëp, piire pim yokoturö pit pourö wë Anutuun ök maima.

¹⁵Akun nentak Yesuu ru 120 pörö kaalak wa top ëak wë Pita pi pitëm tekarak wal ë tauak epël ök mëëa. ¹⁶“Nemorö, Ngëëngk Pulöök ngaanëër elmëen omën omp ak Tewit puuk ngönën pepeweri ngön nent retëng ëaö pöt peene kë oröa. Pi Yutas pöp omën Yesu moröpnaarö mësak kan pet elmëen Yesu moröaup piinök ëa. Pöt Yutas pi kawi ngentiin muntap pim urtak sëpna pötenök ëa. ¹⁷Tiar ëwat wë. Yesu pi Yutas tenring öpënëak mëëaup. Pël één Yutas pi tenring ya waup.” ¹⁸Pi pël ëak Yesuun kup mowia utpet pöta sumet

waup. Pël ëak pi sum pötaring yang lup nent sum ëa pöt, kawi ngentiak yaat pör menak oröa. ¹⁹Pël één Yerusalem kakë omën pourö pit ngön pöt wak wë yok wel wia wesa. Pël ëak pit yang pöta yapinte Akeltama pël mëëa. Yapin pöta songönte pöt epël, Omën lita yanget. ²⁰“Tewit pi tan pep Sam pöweri Yutas pimëen epël retëng ëa.

‘Pim kaat om pas wiaap.

Omën namp pötak öpan.’

Ën Sam pöweri tan munt nentak epël ëa.

‘Omën muntapök pim urtak sak pim ya mëna pöt kaalak mëmp.’

^{21–22}Pötaanök tiar omën munt namp pim urtak koir ulmëëpenaan, Yesu pim ngön yaaö omnarö 11 tenim naë. Pël één puuk Aköp Yesu weletakaan kaalak wal ëa pöt apnaap. Pötaanök tiar omën namp tiarimtë naëlaan koirëpenaan. Pi ngaan pan tiarring wëen Sonök Yotanëk Yesu i yemomëen itenaupök om wë yewaisem wëen Anutuuk Yesu koirak mopöök kutömweri yawisën itenaö pöpök.”

²³Pita pi ngön pël ök maan pit omën naar tekeri wesa. Nampë yapinte Yosep, omnaröak Pasap pël yamëëa pöp, pim yapin munt nent Sastas pël yamëëaup. Ën nampë yapinte Mataias. ²⁴Pöaar wël ë ulmëak Aköpön epël ök mëëa. “O Aköp, ni omën pouröa lupötön ëwatëp. Pötaanök niin pëlpël yeniak. Omën epaarë naëaan namp ma nampök ya epët wak Yesu pim ngön yaaö om-namp pël sëpnaap? ²⁵Pël ëak puuk Yutas pim ya sëp wesa epët mëmpnaan. Pi pöt yok sa, Aköpë pimëen kaare yang yaö elmëaö pörekë.” ²⁶Pël mëak talëpök isëpënëak itena pöt Mataiasök isa. Pël één pit pi il moulmëen Yesu pim ngön yaaö 11 pitring wakaima.

Ngëëngk Pulö irëa

2 Yuta omnaröa akun ngëëngk kësang nent yapinte Pentikos pël ya pötak Yesuu ingre mor saurö pit ka nen-

tak wa top äak wëa. ²Akun pötak pit kakaati wëen omën nempel mopöökaan uure kapkapëer kent ket äak teëntom irë pitëm wëa ka pötak ilëak pangk äak wieëa. ³Pël yaëen pit itaangkën omën pitëm tekrak oröa pöt es wilëngre yangap pötë ök sak kom kap äak omnaröa rangk ngentia. ⁴Pël äak Ngëengk Pulö Yesuu ingre mor saurö pitëm lupötë ilëak peö äak pit weëre kosang kësang kaamök elmëen ngës rëak ka nantëeröa kakë ngönötring ngön ök aima.

⁵Akun pötak Yuta omën ka waliitëaanörö Yerusalem kak së peö äak wëa. Pit ngönëntaan kent äak pitëm kaat sëp wesak së wëa. ⁶Pël äak wë pit u pömpelën kat wiak naë së ityeengka pöt Yesu pim ruurö pit omën sa pöröa ngönötë ngönën ök maan kat wiak yaan sa. ⁷Pël äak epël mëëa. “Elei, omën ngön ya eporö pit pourö Kalili omnaröep. ⁸Pit tol äakök aan tiar neenem ngönötë kat yawi? ⁹⁻¹¹Tiarim kakë ngön ke nentere nent kësang wia. Pël äaatak tiar ka poutë ngönötëel ya kësangöt Anutu pim weëre kosangööring yamëngkauten kat yawi. Itneë. Tiar narö Patia yangrakaanörö, narö Mitia yangrakaanörö, narö Ilam yangrakaanörö, narö Mesopotemia yangrakaanörö, narö Yutia yangrakaanörö, narö Kapatosa yangrakaanörö, narö Pontas yangrakaanörö, narö Esia yangrakaanörö, narö Prisia yangrakaanörö, narö Pampilia yangrakaanörö, narö Isëp yangrakaanörö, narö Lipia yangrakerak Sairini kak naëaanörö. Tiarim naëaan, narö Rom kakaanörö, Yuta yaapöröere köpël Yuta panëëröa öngpök ilëaurö. Ën tiarim naëaan naröeta Krit kustaakaanörö, narö Arepia yangrakaanörö. Yaap pan, tiarim kakë ngönöt selap wiaatak yok pangk tiarimtë ngönötë Anutu pim weëre kosangring ya yamëngka pöta ngönte ök niaan kat yawi.” ¹²Pël mëak pit

yaan sak kön selap äak neneren epël maima. “Elei, pit tol äak epël ya?” ¹³Pël yemaan naröak ökre wasiin wesak epël mëëa. “Pit wain i ngaat nak kön irikor äak ya.”

Pitaak omnaröen ngönën ök mëëa

¹⁴Pitëmënt pël aö yesën Pita pi Yesuu ngön yaaö omnarö 11 pitëm naëaan wal ë tauak maar ngön äak epël mëëa. “Yuta omnarö, ar tenim karuröere Yerusalem kak wëaurö, ar këëkë wesak kat wieë. Pël ëen omën e yaarö epëta ngönte ök niamaan. ¹⁵Arim naëaan naröak ten i nak kön irikor äak wë yak pël aim. Pöt won. Peene wangam kan ngolöp 9 kilok yaë. Talëp epëtak i nak kön irikor yeëa?

¹⁶Epët Anutu pim nganëër tektek omnamp Soel piin epël ök maan retëng äa.

¹⁷‘Anutuuk epël ya. Ënem pan yangaakë wëwëet won wasuma akunetak

nem Pulö wes mëen irëak yang poutë omnarö pangk elniipnaat.

Pël ëen arim koont yokoturö pit nem ngön pöt war wesak apnaat.

Ën omp ulwas narö pit pöt, nook wanger ke pëlöt rë moolamaat.

Ën omp ulöpörö pitta nook wanger rë moolamaat.

¹⁸Yaap, akun pötak nem Pulö wes mëen iraan

inëen öngre ompörö pitök nem ngön ompyaut war wesak ök apnaat.

¹⁹⁻²⁰Pël ëen akun pötak elmëen mopöök retëng kësang orööpnaat.

Këtëp rök wiipnaat.

Ën ngoonöp pöt, i möak omën iitë yaarö ke pöl koröp orööpnaat.

Pël ëen yangrakta tapël yaaröön ar yaan sak ëenëët.

Es koulöpre es yaapre omën i ököt orööpnaat.

Omën pipot wet rëak orööpnaat.

Pël ëen Aköp nem akun kaöet orööpnaat.

²¹Pël ëen omën namp pi neen merëk neaan pöt ne pi kama ömaat.’

²² Soel Anutu pim tektek ngön yaaup puuk ngön lup pöt retëng ëa. Pël ëen ënëmak Pita puuk muntat kaalak yal menak epël ök mëëa. “Israel omnarö, ar këëkë wesak kat wiaan. Ne peene Yesu Nasaret kakaanëp piin ök nia-maan. Anutu puuk omën pipop weëre kosang retëng ke nampre nampöt tiarim it köpëlöt pet elniipënëak wes nimëaup. Anutu puuk weëre kosang pöt mangkën wak irëa pöt arim naë oröa. Pël ëaut ar yok ëwat wë. ²³ Ën ngaanëër Anutu puuk Yesu pimëen kön wia pölök arök omën utpet ngarö pitëm naë wes mëen pitök këra yetaprak möa. ²⁴ Pël ëen Anutu puuk weletakaan wal ë moulmëa. Weleta këlangön ke nentere nent kat wia pötë öngpökaan ent ë moulmëa. Pi wele-tak kosang sak wii naön ëa. ²⁵ Iteneë. Omën omp aköp Tewit pi ngaanëër pan wetete ngön nent Yesu pim naë omën orööpna pötaan retëng ëa.

‘Ne itaangkën Aköp pi neering wëaup. Pi nem naë pan wë.

Pël ëen ne omën nantön kas naengan.

²⁶ Pötaanök nem lupmer ërëpsawi panë yeë.

Pël ëak ërëpsawi tan yamëem nem koröpwerta omën ompyaut orööp-naataan kor wë.

²⁷ Oröpmorëënök? Ni ne sëp newasën welaaröa wii kaatak öma saltak wal ë neulëan.

Ni nim ya omën ompyaup welaaröa kaöök wieë söp ëëmëak nenëaan ëan.

²⁸ Ni yok wet rëak wëwë ngolöp ompyaut öma pöta kanö pet elnëaup.

Pël ëak akun poutë neering wëen ne ërëpsawi om eim ömaap.”

²⁹ Pita puuk Tewitë retëng ëa pöt ök më pet irak yal menak epël mëëa. “O karurö, ne ngön epët tekeri wesak ök niamaan, omën omp aköp Tewit pim ngönte. Ngan panëer pi wel wiin yang

kel weerauppe. Pël ëaup pim yanget Yerusalem kak eprek e wiaan iteneim wë epët. ³⁰ Tewit pi Anutuu tektek ngön yaaö omnamp Anutuuk piin kosang we-sak epël ök mëëa. ‘Nim ëaröa naëaan nampök nimtë ök omën omp ak sëp-naat.’ ³¹ Tewit pi Anutu pim omnant ëëpna pötön pi wet rëak ëwat sa. Pël ëak Anutuuk Kristo Yaö Mëëaup welaaröa naëaan wal ëëpnaap pöteta ök mëëa. Pël ëak pi epël ök mëëa.

‘Anutu pi omën pöp sëp mowasën welaaröa wii kaatak wieë söp naëpanëëp.’

³² Omën pöp Yesu Anutuuk welaaröa naëaan wal ë moulmëen ten itenakök pöta ngönte arën ök niaim. ³³ Pël ëaup pi Anutu pim pepapök yok pim yaapkëe-takël moulmëen weëre kosang kësang wak wë. Pël ëen Pepapök ngaanëër kup mowia pöl Ngëengk Pulö mena. Pël ëau-tak omnant arim itaampööre kat wi pël yeë epot Yesu pim Ngëengk Pul ten ninaö pö. ³⁴ Pël ëaap tiar ëwat wëep. Tewit pi pimtëenök ngön epot naën. Pi kutömweri nasënëpök om ngön epot epël ëa.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël ya.

Ni wais nem yaapkëetakël öm.

³⁵ Pël ëëë neen kor wëen pöt omën nimëen kööre tok yaaö piporö nook maan nim weëre kosangöökë karök ilapnaat.’

³⁶ Pötaanök Israel omnarö ar epël kön wieë. Yesu epop arök këra yetaprak möan pöp Anutu puuk kaö wes moul-mëen pi tiarim Kristo pim Yaö Mëëaup pël sak wë.”

Omën selap pan lup kaip tiin i momëa

³⁷ Pita pi pël maan omnarö pit pöt kat wiak pitëm lupöt könöm ëa. Pël ëen narö pit Pitaan pëel mëëa. Ën narö pit ngön yaaö omën muntaröen pëlpël mëak epël mëëa. “Karurö, ten tol ëen?” ³⁸ Pël maan Pita pi pitën epël ök mëëa.

“Ar neenem utpet yaaut kasëng mam-pun. Pël ëën Anutuuk arim ketöt ent el-niin ar Yesu Kristo pim ru ulöpökörö pël sak önë pötaan ten ar i nimëënaan. Ar pël ëäk wëën Ngëëngk Pulö nimpnaat.³⁹ Pöt oröp morëënök? Anutu pim gön kosang wesa pöt epël wia. ‘Ne omën epot ningkën pöt arimëntre arim korëngre ruuröere ën omën yang ël epotë wëaurö pourö pangk elniipnaat.’ Omën epot Aköp tiarim Anutu puuk omën pourö yas niaan pim naë sëpenaarö tiar nimpnaat.”

⁴⁰ Pita pi gön pöt ök më pet irak kaalak gön nant kosang wesak epël ök mëëa. “Omën utpet yaauröaring ar pourö kö sënganëën.” ⁴¹ Pël maan omën kësang pan pit gön pöt kat wiak kön wi kosang wesa. Pël ëën Yesu pim gön yaaö omnarö pitök i momëa. Akun pötak omën i momëa kësang pan, 3000 pörö, pit Aköpök wet rëak kön wi kosang yewesa pöröaring erën ë moul-mëa. ⁴² Omën pël ëa pörö pit Yesu pim gön yaaö omnarö pitök omnant rë moulöpna pötaan kent pan ëeima. Pit pël ëäk wa top ëäk kaömp ngawi neimeë Anutuun yaya maöre kimang maö pël eima.

Ingre mor saurö ompyaö wakaima

⁴³ Anutu puuk kaamök elmëën pim gön yaaö omnarö weëre kosang ke nentere nent yaëën omnarö pöten itenak yaan seima. ⁴⁴ Pël ëën omën wet rëak Yesuun kön wi kosang wesa pörö pit lup kopëtemer sak wë pitëm omnant neen-emot wieëa pöt sëp wesak ngawingawi ëeim wakaima. ⁴⁵ Pël ëäk akun nantë pit pitëm yangre omën nantë sumat wak pöt kaömp sum ëäk omën ngöntök yaaurö meneima. ⁴⁶ Pël imeë akun poutë pit Anutu pim gönën tuptak wa top ëäk pitëm kaatë kaömp ngawi në pël imeë ërëpsawi yaautaring wakaima. Pël ëäk pit lup kopëtemer sak wë kaömp ngawi

neimeë, Anutuun yaya maima. ⁴⁷ Pël ëën Yerusalem kak omën wëaurö pit pitëm wëwë pöten itaangkën ompyaö pan ëa. Pël ëën kët poutë Aköpök omën muntarö koirak kön wi kosang yewesa pöröaring yal men moulmëa.

Omën ing il tëaup ompyaö mowesa

3 Kët nentak wiap kan 3 kilok Yuta omnaröa Anutuun kimang yamëëa akun pötak Pitaare Son piarip Anutu pim gönën tup kaöetakë sa. ² Pël ëäk itaangkën gönën tup kaöetak ka kanër pitök ka kan ompyaur pël yamëëa pöra naë omën namp ing il tëaup wëa ngaanëër ëlëpë yaatakaan pël ëaup wilaup pi pimtök kan sak waisak pël naën yaaup. Pi akun poutë omnaröak wak së moulmë pël yeëa. Pël ëën omnarö Anutu pim gönën tuptak ilëäk yaaröön sumatön kimang maim yeëa. ³ Pël ëaö pöpök Pitaare Son piarip Anutu pin gönën tup kaöetak ilapënëak yaëën sum kot nent mampënëak mëëa. ⁴ Pël ëën piarip pörek tauak omën pöpön it kökö ngëneë Pitaak epël mëëa. “Ni tenipön itan.” ⁵ Pël maan pi omnant mampënëak ya wesak piaripön itena. ⁶ Pël ëën Pita puuk epël mëëa. “Yaköm, ne kot nim nimpaat won. Pël ëaatak ne omën maim nent wa pötaar ni nimpnaan. Yesu Kristo Nasaret kakaanëp pim weëre kosangöök ök niamaan. Wal ëäk kan së.” ⁷ Pël mëäk Pita puuk mor yaapkëësi moröak kaamök elmëäk wal elmëën tapëtakëër pim ingesiar el mö rëën kosat kosang sa. ⁸ Pël ëäk ingesiar ompyaö sëën pi sörök olëäk tauak kan ing ëa. Pël ëäk piaripring Anutu pim gönën tup kaöetak ilëäk kaalak kan ing ëäk sörök olëäk Anutuun yowe mëëa. ⁹ Pël ëën omën Anutu pim gönën tup kaöeta kakaati wëaurö pit itena pöt pi kan ing ë Anutuun yaya yamëëa. ¹⁰ Pël ëën pit itenak epël mëëa. “E, omën epop pi Anutu pim gönën tup kaöeta ka kan

yapinte ompyaur pörek wë sum kimang yaaup,” pël mëä. Pël mëak pit omën pöpön itenak pim naë oröa pöten yaan sa.

**Pitaak Anutuu ngönën tup
kaöetak ngönën ök mëä**

¹¹ Omën pöp pi Pitaare Son ent ë moulmëak sêpnaaten kaaö ëa. Pël ëak pi piaripring mor yal ëak Anutu pim ngönën tup kaöetak purpur omnarö pitëm ëapë yapin ngamp Solomon pël yamëëauweri wëën omnarö pit yaan sak sê pitëm naë wa top ëa. ¹² Pël ëën Pita pi pitën itenak epël mëä. “O Israel nem karurö, ar epëten yaan sak ëëngan. Tenip tenpimtë weëre kosang nentak omën epët naën. Arök tenpim ngönën wak wëäö pötaan omën epop ompyaö sa wesak tenipön itaangkan. Won. ¹³ Omën epët Anutu pimtök yaë. Anutu, pöp pi tiarim ëarö Apramre Aisakre Yakop pitëm yaya maima pöp, tiarim Anutu, puuk pim inëënëp, Yesu, pim weëre kosangöt tiarën pet yaalni. Pöp ngaan arök kaöaröa naë wes momëënak pimëën ngön ya mënaup. Pël ëak Rom yang ngarangkêp Pailat pi mangkën puuk kan wes momëëpënëak ëa pöt ¹⁴ arök kosang ngentiak omën wotpil ompyaö pöp kasëng menaurö. Mak, ar ke urak Pailatën maan Yesu pim urötak omën yamëngkaup wii kaatakaan kan wes mëën sa. ¹⁵ Pël ëën arim ngöntaan pitök tiarim omën wëwë ompyaut yaningkaup mëna. Pël ëaupök Anutu puuk weletakaan wal ë moulmëën wëwëetaring wëën tenip itenaut. Pötaanök pöta ngönte ök aim wë. ¹⁶ Tenip Yesuun kön wi kosang yewasën pim weëre kosangööring omën epop ompyaö yemowas. Yaap, Yesu pi tenip piin kön wi kosang wasënëak kaamök elnia pötak omën epop arim itöök ompyaö sak wë.

¹⁷ “Ngöntre karurö, ne arën ëwat wë. Arre arim kaöarök Yesuun utpet

elmëaurö. Pël ëautak ar pim songönte ëwat nasën wë yak pël elmëaurö. ¹⁸ Pël ëaap Anutu pim ngaanëër tektek ngön yaaö pöröen ök maan tekeri wesa pöt kë oröa. Pi ngaan epël mëä. ‘Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup pi këlängön kaö pan kat wiipnaap.’ ¹⁹ Pël mëä pötaanök ar arim lupöt kaip tiak Anutu pim ë pël elmëën. Pël ëën arim saunat won niwasêpnaan. ²⁰ Pël ëak wë ënëmak Anutu puuk ulöpre moup elniak arim lupöt weëre kosang niwasêpnaan. Pël ëak kaalak Yesu Anutu puuk tiarim kama niöpënëak Yaö Mëëaö pöp arim naë wes mëëpnaan. ²¹ Pël ëëpnaatak pi kutömw-eri om wë Anutu pim ngolöp ngolöp wasêpna akun mowia pöten kor wë. Pël ëëpënëak ngaanëër Anutuuk tektek ngön yaaö omën ngëëngköröen ök maan tekeri wesa. ²² Pöt Moses puuk nant epël ëa. ‘Anutu, tiarim Aköp, puuk tektek ngön yaaö namp wes mëën waisêpnaat. Pöp arimtë naëaan namp. Pël ëën Anutu pi neen yaö elnëa ke pëlëp. Ar pim ngön apna pipöt pout ngar ön. ²³ Ën omën Anutu pim tektek ngön yaaö omnampë ngön kat nawiin ëëpna pörö Anutu pim omnaröaring naöpan. Pit kö sêpnaat.’ ²⁴ Moses puuk ngön pël retëng ëa. Pël ëën Anutu pim tektek ngön yaaö omën muntarö Samuelre pim kasngaël pöröen ngön ök maan tekeri wesa pöt peene tiarim tekarak yaarö. ²⁵ Ngön epot Anutu puuk tektek ngön yaaö omnaröen maan pitök pitëm këmötëaan ngaanëër retëng ëën wiakaimautök peene tiarim naë këët yaarö. Tol ëënak wasngan. Ar pitëm kurentëkaanörö. Pötaanök ngön kosang wia epët Anutu puuk arim ëaröaan ëaö epët ar pouröaan yes. Kat wieë. Anutu puuk Apramön epël ök mëä. ‘Ne nim ëere köröörö ulöpre moup elmëën yangerak omën pourö pangk ë pet irëpnaat.’ ²⁶ Pël ëak Anutu pi pim Inëënëpön yaö mëak wes mëën wet rëak arim ngësë

waisa. Pi ulöpre moup elniin arim utpet yaaut sêp wasênëak waisa.”

Pit Pitaare Son ngön yaatak moulmëa

4 Pitaare Son piarip omnaröen ngön ök maim wëen kiri ar yaauröere Anutu pim ngönën tup kaöeta polisöröa ngarangkêpre Satusi ngönën omnarö pi-arpim naë sa. ²Pit sê kat wiin piarip Yesu pim wel wiak weletakaan wal ëa pöta ngönte ök mëak tiarta wel wiak tapël wal ëëpenaarö omnaröen pël ök maim wëen pit sê kat wiak piarpimëen ya sangën kön wia. ³Pël ëak kêtêp irë ilapênëak yaëen yak om moröak ël-pamök ngön ya mëmpênëak wii kaatak moulmëa. ⁴Ën piarpim ngön ök maima omën pöröa naëaan omën kësang pan saareet 5000 pörö Yesuun kön wi kosang wesa.

⁵Ëlpamök ngönënë ngarangköröere kaöaröere ngön kosangötë ngarangk yaaurö pit pourö Yerusalem kak wa top ëa. ⁶Anas kiri ar yaauröa wotöököp pi-ire Kaiapas, Sonre Alesantaare Anas pim kurmentëkaanörö pit pourö wa top ëak wëa. ⁷Pël ëak wa top pötak Pitaare Son piarip pitëm tekarak tau moulmëak pëlpël mëëa. “Arip talëpön maan pimtök pimtë weëre kosang ningkënak omnamp ompyaö wesauwaar? Ma talëpë yapinte mëak ompyaö wesauwaar?”

⁸Pit pëël maan Pita pi Ngëëngk Pulö pim lupmeri peö ëen epël ök mëëa. “Omën kaöere ngarangkörö, ⁹ar tenpim omnamp ngaanëer ing il tëaup ompyaö mowesan pöten pëlpël yeniak. ¹⁰Pö-taanök arën ök niaan Israel omnarö ar pourö ëwat seë. Yesu Kristo Nasaret kakaanëp pim weëre kosangöök omën arim tekarak taua epop ompyaö sak wë. Arök Yesu Kristo pöp këra yetaprak möön wel wiaupök Anutuuk weletakaan wal ë moulmëa. ¹¹Ngönëntak ngön nent epël wia.

‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.’

Wap pöta yapinte Yesu. ¹²Pi tapöpök tiar niwak wëwë ompyautak niulëëp-naap. Yang epera rangk omën wë eporö tiarim naëaan nampök tiar niwak wëwë ompyautak niulëëpna pöten yaö neni-aan. Yesu pimënt kopët tapöp.”

¹³Pël maan ngönën ngarangkörö pit yaan panë sa. Pöt Pitaare Son pi-arip kaö wonaar. Pël ëak piarip ëwat kaatak neilaanaarök wa top kaöetak ngön apnaaten kas köpël weëre kosang-ring ök mëëa. Pël ëen pit piaripön epël wesa. “Piarip Yesuring wë weëre kosang epël wa,” pël wesa. ¹⁴Pël ëak pit itaangkën omën ingesiar ompyaö mowesa pöp piarpim naë yaap tauaan itenak ngön kangiir mapnaat pangk naën ëen sêp wesa. ¹⁵Pël ëak omën kaöarö pitëmënt ngönaak apênëak pi-arip ka ngerö nentakël wes momëa. ¹⁶Pël ëakök pitëmënt ngön epël ë kopëta wesa. “Tiar omën epaar tol elmëëpen? Omën Yerusalem kak wëa pörö pit epël kön wia. ‘Omën weëre kosang epët om-narö yok pangk naënganëët. Retëng pi-arpim yaë epët tiar yak newasngan.’ Ngarangkörö tiar piarpim ëa pöt kaar newasngan. ¹⁷Kopëtet om ulöl sak sê-pan pötaanök tiar ngön ë kosang wasën piarip kaalak Yesu pim ngönte naën ëëpnaan.”

¹⁸Pël mëak pit kaalak piaripön yas maan koirak sê tau moulmëak Yesu pim ngönte omën muntaröen ök mapanëak nga mëëa. ¹⁹Pël maan Pitaare Son pi-arip taueë Pitaak ngön kangit epël mëëa. “Arimtok omën eptepar kom ëak iteneë. Kan taltakëer ompyaut? Ten arim ënëm ëen ma Anutu pim ënëm ëen? Pël ëau-tak ten Anutuu ënëm ëëna pöt arim ënëm naëngan. ²⁰Tenip yok pangk pim ngönte anaaten kaaö naëngan. Omnant

Yesu pim yaäen tenpim itenak kat wiak pël ää pipot tenip yok pangk ngep naëngan.” ²¹⁻²² Omën Anutuuk pim ingesiar ompyaä mowesa pöp pim krismakiat omën naar ulpëen il wesaup pöp pi ulwas wonöp. Pël ëen omnarö pit Anutuuk omën pöp ompyaä mowesa pötaan Anutuun yaya mëä. Pötaanök ngönënë kansolörö pitök piarip këlangön kat mowipënëak itaangkën kan won ëen ap wesak piarip kaalak omnaröen ngön ök mepanëak nga mëak wes mëen sa.

**Ingre mor saurö pit ngönënë ök
apnaataan weëre kosang
öpënëak Anutuun kimang mëä**

²³ Pitaare Son piarip wes mëen kaalak piarpimoröa naë së kiri ar yaaö kaöaröere ngönënë ngarangköröa ngön mëä pöt ök mëä. ²⁴ Pël ëen kat wiak pit pourö kön kopëtaö wesak Anutuun epël ök mëä. “Nuukëer kaöap, ni kutömwer ket äak pöweri omnant mowian. Pël äak yanger ket äak pörak omnant moulmëan. I kaö ket äak i kaöökë omnant moulmëan. ²⁵ Ni ngaan panëer Ngëengk Pulö elmëen tenim äap omën omp aköp Tewit nim inëen ngaanëpön maan ngön nent epël retëng äa.

‘Tol ëënak köpëlörö neen ya sangën äa? Ën tol ëënak omnarö nemëen kup ripipënëak äa?’

²⁶ Yang omp aköröere wotöökörö ne Aköpre nem Yaö Mëäaup nga elnipipënëak wa rongan äa.’

²⁷ Ngön pöta këet peene e yaarö. Pöt oröpmorëen? Yerusalem ka kaö eprek omën omp aköp Erot piire Pontias Pailatre köpël omnarö pit Israel omën kaöaröaring wa top äak Yesuun nga elmëepënëak äa. Pi nim Inëen ompyaup ni ngaan ya yaö mëäaup. ²⁸ Pit wa top äak omnant orööpënëak ngaan nim kopëta wes menan pöpön nga kupre wap wieima. Pël ëeim wëen om-

nant orööpënëak äan pöt nimtë weëre kosangöök elmëen oröa. ²⁹ Pötaanök ten peene ni tenim Aköpön kimang yenia. Omnarö pit nga kup yari pötaanök ni ten nim inëenörö kaamök elniaan kas köpël nim ngön ompyaup war wesak ök menaan. ³⁰ Ni kaamök elniaan yau-man omnarö ompyaä mowesak weëre kosang it ngolöp ke nampöt nim inëen ru ngëëngkëp Yesu pim weëre kosangöök mëmpunaan.”

³¹ Pit Anutuun ngön pil ök maö së pet yairën ka pitëm wëa pöt moup ket äak möa. Pël ëen Ngëengk Pulö pitëm lupötë ilëak peö ëen pit Anutuu ngönte kas köpël omnaröen ngës rëak ök maö sa.

**Ingre mor saurö pit
lup kopëtemer sak wakaima**

³² Akun pötak omën Yesuun kön wi kosang wesa pörö pit lup kopëtemer sak pitëm naëaan nampök epot nemtëet pöt naën. Won. Pitëm omnant pout ngawi wiak wakaima. ³³ Pël äak Yesuun ngön yaaö omnarö weëre kosang kësang wak pitëm Aköp Yesu weletakaan wal äa pöten omnaröen ök maan Anutuuk omën piin kön wi kosang wesa pörö komre kolap kaö elmëen pit ompyaä wakaima. ³⁴⁻³⁵ Pël wakaimeë pitëm tekrakaan nampök omën nentaan ngöntök naën. Pit tol ääkök pël eima wasngan. Pitëm naëaan nampök kaare yangatë sumat wak pöt Yesu pim ngön yaaö omnarö pitëm naë wak së mangkën kom äak ngöntök yaaurö meneima.

³⁶ Akun pötak omën namp pim yapinte Yosep pi pitring wakaima. Omën pöpön Yesu pim ngön yaaö omnarö pitök pim yapin nent Panapas pël maima. Yapin pöta songönte Omnarö Lup Ketumön Yemowesaup. Pi Yuta omnamp Liwai pim kurmentëkaanëp Saipras kustak wilaup. ³⁷ Omën pöp pim yang lup nent omnarö menak sumat wak ngön

yaaö omnaröa naë së kom ë mampënëak mena.

Ananaiasre Sapaira

5 Panapas pi pël ëa. Ën omën pöröa naë öngre omp naar wëa. Ompöpë yapinte Ananaias. Ën öngöpë yapinte Sapaira. Ananaias puuk pim yang lup nent omnarö menak sumat wa. ²Pël ëak kaö nent yoolök wasëpënëak kaö nent ëlëëp wia. Pël ëën pim öngöp pita ëlëëp wia pöten kön wiin ompyaö ëa. Pël ëën pi sum kaö nent wak së ngön yaaö omnarö menak, e tapët pël mëëa. ³Pël ëën Pitaak piin epël ök mëëa. “Ananaias, Seten puuk nim lupmer utpet panë niwasën Ngëengk Pulöön morök elmëëmëak nim yangeta sumat wak kaö nent ëlëëp wian. ⁴Ni wet rëak yanget sum naën wieëa akun pötak yang pöt nimtëët pël wieëa. Ën ënëmak ni yang pöt omnarö menak sumat ningkën wan pöt nimtëët. Oröpmorëënök ni sum kaö nent ëlëëp wiak ngön kaar ëaup? Nim ngön kaar pipët ten omnaröen pëen nenian, Anutuun kaar yemaan.” ⁵⁻⁶Pël maan Ananaias pi ngön pöt kat wiak wel wiak së ngentia. Pël ëën yokoturö pit kat wiak së pim sokur poë koröpöök kör koëak wak së yang kel weera. Pël ëën omnarö pit ngön pöt kat wiak kas kaö panë ëa.

⁷Kot nent wë ngöpngöp ëak 3 aöa pël won yesën pim öngöp Sapaira pim ompöp wel wia pöten kat nawiin yak Pita pim kaata kakaati së ilëa. ⁸Pël ëën Pita pi epël pëlpël mëëa. “Arip yangeta sumet epët pëen wauwaar ma?” Pël maan öngöpök epël mëëa. “Yok nim wan pi tapëtep.” ⁹Pël maan Pita puuk epël mëëa. “Aripök Aköpë Pulöön morök elmëënë pöten kön wiin kengkën sa ma? Kat wiaam. Omën nim ompöp yang kel weaurö pit ka kanrak pi yawir niinta niöpnat.” ¹⁰Pël maan tapëtakëer öngöpta wel wia. Pël ëën

yokoturö pit kaalak wak së pim ompöpë naë moweera. ¹¹Pël ëën Yesuu ingre mor sauröere omën muntarö ngön pöt kat wia pörö pourö kas kësang panë ëa.

Retëng it köpëlöt mëna

¹²Akun pötak Yesu pim ngön yaaö omnarö pit weëre kosang it ngolöpöt kësang omnaröan elmëa. Pël ëën omën Yesuun kön wi kosang wesa pörö pit Anutuun ngönën tup kaöetak purpur omnarö pitëm ëapë yapin ngamp Solomon pël yamëëauweri wa top ëak Anutuun ök maim wakaima. ¹³Pitëmënt pëen pël ëeim wëen omën muntarö pitëm wëwëatön itenak pit ompyaö wëaurö pël yamëëaurö yak pitring öpnaaten kas ëeima. ¹⁴Pël ëaatak omën kësang pan Aköpön kön wi kosang wesak pim ingre moröröaring yal mena. ¹⁵Pël ëën Yesuu ngön yaaö omnarö pit pitëm yaat om mëmpö yesën omnarö pit pitëm yauman omnarö wak së kamtaöökë kan ëöök urötring wi moulmëa pöt pit epël mëakök ëa. “Pita pi kamtaöök yesem pim moresök moröpnaat. Ën nent pöt pi yesën pöt pim könöpök pitëm rangk ilap riak sëen ompyaö sëpnaat.” Pit pël mëak wak së mowieima. ¹⁶Pël ëën Yerusalem kak we naöökaan naöökë ka pötëaan yauman omnaröere omën pitëm lupötë urmerarö wëaurö pourö wak së Yesu pim ngön yaaö omnarö pitëm naë oröön waö ë momëak ompyaö mowesa.

Ensel nampök ngön yaaö omnarö wii kaatakaan ent ë moulmëa

¹⁷Ënëmak kiri ar yaaurö pitëm wotöököpre omën piiring wëaurö pitëm yapinte Satusi, pit Yesuu pim ngön yaaö omnaröa yaaö pötön itenak war kön wiak ya sangën ëën utpet mowasëpënëak kön wia. ¹⁸Pël ëak së ngön yaaö omnarö wak wii kaatak moulmëen utpet yaauröaring wëa. ¹⁹Pël ëën rö kan Anutuun ensel nampök

wii kaata kanwer të mowiak ngön yaaö omnarö wël äak mäsak orö epël ök mëä. ²⁰“Ar Anutu pim ngönën tup kaöetak sê wêwê ngolöpta ngönte omnaröen ök man.” ²¹Pël maan pit ngön pöt ngar wak wëen këtêp ngampi yoolaen ngönën tup kaöetak ilëak ngës rëak omnarö rë moula.

Pit pël ëeim wëen kiri ar yaauröa wotöököpre pim omnarö pit Yuta omën kaöaröen yas maan ngönënë kansolörö wa top ëa. Pël äak wii kaata kaöapë ngësël ngön wes mëa, Yesu pim ngön yaaö omnarö wii kaatakaan koirak waisëpënëak. ²²Pël äaatak ngönënë polisörö pit wii kaata kakaati sê itaangkën Yesu pim ngön yaaö omnarö pit won wieëa. Pël ëen pit kaalak ngönënë ngarangköröa naë sê pitën ök mëä. ²³“Ten wii kaatak sê itaangkën kan ngarangkörö wëen ka kanötta om wari seëa. Pël äaan ten koirënëak kakaati sê itaangkën won wieëa.” ²⁴Pël maan ngönën tup kaöeta polisöröa kaöapre kiri ar yaauröa wotöököp pöt kat wiak kön selap wiak neneren epël mëä. “Pitëm yaë pipëtakaan oröpöt orööpënëak yaë?” ²⁵Pël aö yeem wëen omën namp pitëm wa topöök sê epël ök mëä. “Kat wieë. Arim omën wii kaatak ulmëan pörö pit ngönën tup kaöeta kakaati sê omnaröen ngönën ök maim wë.” ²⁶Pël maan polis ngarangkëpre pim koturö pit sê Yesuu ngön yaaö omnarö koirak sa. Pit koirak yewaisem tang nemomöön, omnaröak pit kël momööpanëak kas ëa.

Ngön yaaö omnarö pit ngönënë kansolöröen kas naën, ngön ök mëä

²⁷Pit Yesu pim ngön yaaö omnarö koirak kakaati sê ngönënë kansolöröa naë tau moulmëen tauaan kiri ar yaauröa wotöököpök pitën epël pëël mëä. ²⁸“Ten arën Yesuu ngönte anëëtaan nga nenian ëan ma? Ma arök kön wiin pöt

omën pasit yaë ma? Yerusalem omnaröen ngön pöt ök maan pitök tenën Yesu möan pël apna pöten ar kent yeë.” ²⁹Pël maan Pitaare karurö pit kangiiir epël mëä. “Ten yok pangk ar yang omnaröa ngönte ngar naöngan. Ngön Anutu pim ök niia pöta ënëm ëënaat. ³⁰Arök Yesu këra yetaprak möön wel wia. Pël äaupök tiarim ëere körööröa Anutu puuk weletakaan wal ë moulmëa. ³¹Pël äak Anutuuk koirak sê pimtë naë ulmëen pim yaapkëetakël wë. Pël ëen Anutu puuk kaö wes moulmëen tiarim kepönöök wë kaamök elniak Israelörö tiarim kanöökël pourö wa nuluëen utpetat kasëng mampunëen. Pël ëen Anutuuk arim utpetat wa moolapnaat. ³²Ngön pöt tenök ök yeniaan Ngëengk Pulöökta omën pötön war wesak yenia. Anutuuk omën pim ngönte kat yawiaurö ten Pulö yaningk.”

Kameliel pi ngönënë kansolöröen ngön yaaö omnarö kön wialök elmëëpënëak mëä

³³Ngönënë ngarangkörö ngön pöt kat wiak ya sangën ëen Yesuu ngön yaaö omnarö mëmpënëak ëa. ³⁴Pël yaëen Parisi omën kaö namp Moses pim ngön ë kosang wesaut rë yemoulaup pi pitëm tekrak wëa, pim yapinte Kameliel. Pit omën pöpön kön wiin ompyaö yaaup. Puuk ngönënë ngarangköröa tekrakaan wal äak Yesuu ngön yaaö omnarö ka kaö nerakël wes momëen sa. ³⁵Pël ëen pitën epël ök mëä. “Israel omën nem karurö, tiar omën eporö omën nant elmëëpenëak pöt kön wialök elmëëpenaan. ³⁶Kat wieë. Ngaan panëer won, peen peen omën namp wakaima yapinte Tiutas. Pimtok pimtën kön wiin, ‘Ne omën kaöap,’ pël wesak omnaröen maan omën kësang 400 ke pël äak yang ngarangkëpön nga elmëëpënëak sa. Pël ëen narö pitök pi mëngkën pim iri wëaurö pit pim ngön pöt sêp we-

sak repak sa. ³⁷Pël ëen kaalak Yutas Kalili omnamp puuk omën muntarö wak Rom yang ngarangkëpëen nga elmëa. Pël ëa akun pötak yang ngarangkëp pi ka poutë omnaröa yapinöt wë yesën ngaarö pitök pöpta mëna. Pël ëen pim iri wëauröeta pim ngönte sëp wesak repak sa. ³⁸Pël ëaut pötaanök Yesuu ngön yaaö eporöen tiar mop mowiak itöök elmëaapa. Pitëm ngön epot omën pëenök yeëa pöt won sëpnaat. ³⁹Ën omën puot Anutuuk kaamök elmëen pim weëre kosangöök yeëa pöt tiarök yok pangk il nemowasngan. Pötaanök mowëen it mongënaapa. Tiar pël yeem Anutu pimtën nga elmëenganok.”

Ngön yaaö omnarö Yesuu yapintaan ëö sëpna pöten ërëpërëp ëa

⁴⁰Pël maan ngönënë kansolörö pit Kameliel pim wes mëen sëpënëak ëa pöt ngar wa. Pël ëak pit Yesuu ngön yaaö omnarö koirëpënëak maan koirak sëen ngönën ngarangköröak polisöröen maan pës möön epël mëëa. “Ar kaalak Yesu pim ngönte omnaröen ök manganok.” Pël mëak wes mëen sa. ⁴¹Pël ëak Yesuu ngön yaaö omnarö pit wa toptakaan oröak yesem ërëpsawi ëa. Pöt Anutuuk pitëm ya mëna pöten itaangkën yok pangk ëen pit Yesuu ngöntaan yok ëö mongawisëpnaat pël wesa. ⁴²Pël ëak kët ël epotë pit ka yaapötëëre Anutuu ngönën tup kaöetak së omnaröen Yesu Anutu pim Yaö Mëëaup ngön ompyaö pöt ök maima.

Pit omën 7 ëak ngön yaaö omnarö kaamök ëëpënëak moulmëa

6 Akun pötak Yuta omën narö Yesuu ingre mor saurö selap sak wë tok nentepar pitëm tekrak kom kap oröa. Pöt Krik ngön yaauröak Yuta ngön yaauröen kaaö ngön mëak epël mëëa. “Kët poutë omën omnant ngöntök yaaurö kaomp yemangkem ar Krik ngön yaauröa öng

kapirörö ompyaö wesak nemangkën ë yeë.” ²Pël ëen Yesu pim ngön yaaö omnarö 12 pöröak Yesuu ingre mor sauröen yas maan së wa top ëen epël ök mëëa. “Kat wieë. Kaömpre monat kom yaaö ngön pötak tenim ya mëmpuna kanöt il yeniwari pipët pangk naën yaë. Tenim ya kët pöt Anutu pim ngönte omnaröen ök nianëak ëaut. ³Karurö, ar peene arim naëaan omën 7 ëak kom ë moulmëen pitök omnant kom ëëpëna ya pöt ngarangk ëëp. Pit omën Ngëengk Pulö pitëm lupötë wieëa könringöröak moulmëen. ⁴Pël ëen tenimtokëer kët ël epotë Anutuun ök maimëë pim ngönte tekeri wesak ök niaim önaan.” ⁵Pël maan omën pourö ngön pöten kent ëak omën eporö ulmëa. Wet rëak Stiwen omën pöp pi Anutuun kön wi kosang pan yewesau Ngëengk Pulö pim lupmeri peö ëaö pöp moulmëa. Pël ëak namp Pilip, namp Prokoras, namp Naikena, namp Taimon, namp Pamenas, namp Nikolas Antiok kakaanëp, pi köpël omnamp ngës rëak Israel omnaröa ngönën wak wëaö pöt yaaup. Pël ëak Yesuun kön wi kosang wesau. Pit omën piporö moulmëa. ⁶Pël ëak pit Yesu pim ngön yaaö omnaröa naë moulmëen pitëmëen Anutuun ök mëak pitëm moröt keponötë mowiak welaköt elmëa.

⁷Anutu pim ngönte ulöl sëen Yerusalem kak omën wëaurö pitëm naëaan selap pan Yesu pim ru sa. Pël ëen kiri ar yaauröa naëaan selap pitta Yesuun kön wi kosang wesa.

Yuta omnarö pit Stiwen wali wa

⁸Stiwen pi Anutuuk komre kolap elmëak ngönënë weëre kosang ke nentere nent kaamök elmëen retëng weëre kosang omnaröa yok pangk naënganëet omnaröa tekrak mëneima. ⁹Pël yaëen omën narö Stiwen pim yaaö pötön kaaö ëëima. Omën pörö pit tok nentak wë Yuta omnaröa ngönën

tup nent, yapinte wii natëenöröa ka pötak wa top ëeima. Omën pörö pit Alesentriaare Sairini kakaanörö. Ën narö Silisiaare Esia yangrakaanörö. Pit së wa top ëak Stiwenring ngön nga ela. ¹⁰ Pël ëaap Pulöök kaamök elmëaan yak pitök pi il nemowasën ëa. ¹¹ Pël ëën pit omën naröak Stiwen pimëën ngön mööngk réak mapëna yak sum elmëën pitök ngön mööngk réak epël mëëa. “Pi Moses tiarim ëapre Anutuun pim këmtakaan utpet wesak yaan ten kat wiaut.” ¹² Pël maan omën pörö pit omën yaapöröere ngönënë ngarangköröere ngön kosangötë ngarangkörö pit es nga mowesak Stiwenë naë së moröak wais ngönënë kansolöröa tekrak tau moulmëa. ¹³ Pël ëak omën ngön kaar apnaaröeta piiring tau moulmëën kaar epël mëëa. “Omën epop pi akun poutë Anutuu ngönën tup ngëëngk epëtere Mosesë ngön kosangötön utpet wesak yaaup. ¹⁴ Ten kat wiin pi epël ya. ‘Yesu Nasaret kakaan pipopök ngönën tup epët tööl komun ëak Mosesë ngaantak tiarim ëarö ngön mena pötë urtaköt wiipnaat.’” ¹⁵ Pël maan ngönën ngarangk kaöarö pourö pit Stiwen pim ë kosaöön it kökö mongnaan ëwa panë tëak enselöröa ë kos koröp oröa.

Stiwen pi ngönënë kansolöröen ngön ök mëëa

7 Pël ëën kiri ar yauröa wotöököpök Stiwenën epël pëlpël mëëa. “Ngön e ya epët kaar ma yaap?” ² Pël maan pi kangiir epël ök mëëa. “Nem pepere karurö, ar nem ngön epët kat wieë. Anutu, ëwa pepap, pi ngaanëer tiarim ëap Apram pi Mesopotemia yangerak om wëënaar Anutu pi pim naë oröak epël ök mëëa. ³ ‘Ni nim omënere kaare yanger sëp wesak nem yang pet elniima pörek së öm.’ ⁴ Pël maan pi Kaltia yang pör sëp mowesak ka kaö naö Aran pörek së wëën pim pepap wel wia. Pël ëën

ënëmak Anutu puuk wes mëën kaalak yang Israel omnarö tiarim wë eprekël waisa. ⁵ Pël ëaap Anutu pi yang lup nent pimtëën panë wesak, ‘Epët nemët,’ pël apna nent wël ë nemangkën ëa. Won pan. Anutu pöp om epël kosang wes ök mëëa. ‘Ënëmak yang epër nimpaat. Pël ëën nim ruure ëarö oröak pep sak öpnaat.’ Pël mëëaö akun pötak Apram pim öngöp ru nawilën ëa. ⁶ Pël ëën Anutuuk kaalak ngön munt nent epël ök mëëa. ‘Nim ruure ëarö yang maim nerek së wëën omën pörek wëauröak ngarangk elmëën ya pas mëneim sum won öpnaat. Pël ëën pörekörö pitök këlangön ya pas mangkën krismaki 400 pil wakaimpënaat. ⁷ Pël ëën ënëmak nook omën pit këlangön kat mowiipna pipörö ngön ya mëmpaat. Pël ëën ënëmak nim ruure ëarö pit yang pör sëp wesak yang eprek wais wë neen yaya neaimpënaat.’ ⁸ Pël mëak Anutuuk Apramre ëaröaan pim ngön kosang wes mëëa pöt pet elmëëpënëak Apramön pim ruure ëaröa koröp kaut ilëpënëak ök mëëa. Pël ëën omnaröak koröp kaut ila pöten itenak Anutu pim Apramön ngön kosang wes mëëa pöten kön wiipnaan. Pël ëën wëak pim öngöp yokot namp wila yapinte Aisak wë akun 7 ëak won sëën 8 pötak koröp kaut ila. Pël ëën Aisak puuk wë pim ruup Yakop wilak tapël elmëa. Pël ëën Yakop puukta wë pim ruurö 12 pörö tapël elmëa. Pël ëën pöröak wë 12 tapël ëak pitëm naëaan Israel omnarö tiarim kur 12 ëak oröa.

⁹ “Yakopë ruurö pit omp kaö sak wë Yosepëen këëpöt kön mowia. Pël ëak pi omën narö mës menak sumat öpënëak kön wiak mangkën pit koirak Isëp yangrakë sa. Pi pörek së inëën ru sak wë waur eima, sum won. Pël ëën Anutuuk pi sëp nemowasën, ¹⁰ könöm nant pim naë yaaröön Anutu puuk ngarangk elmëeima. Pël ëak Anutuuk pi ël kaamök elmëak kön tektek kaö mangkën Pero

Isëp yang omën omp aköp pim naë wëen piin itaangkën ompyaö ëen kaö wes moulmëen puuk Isëp yang ngarangkëpë yaat ngarangk ëa. Pël ëäk wë Pero pim kaata yaat pour pi ngarangk ëäk wakaima. ¹¹Pël ëën wë ngöntök kësang nempel Isëpre Kanan yangrak oröak wiaan omnarö kaömpëen utpet ë yesën Israel tiarim ëaröeta tapël ëa. ¹²Pël yeem Yakop pi kat wia pöt Isëp yangrak omnaröak wet rëak akun pötaan kaömpöt wa kön wiaut wia. Pël maan pi ngön pöt kat wiak tiarim ëarö pim ruurö ngës rëak wes mëen Isëp yangrak së kaömp wak waisa. ¹³Pël ëäk wais wë akun nentak kaalak sa. Së oröön Yosepök nanöröen epël ök mëëa. ‘Ne arim nanggap Yosep.’ Pël yemaanak Pero piita Yosepë nanöröen ëwat sa. ¹⁴Pël ëën Yosepök nanöröen epël ök mëëa. ‘Ar së tiarim pepap Yakopön maan wais eprek Isëp tiarim karuröaring öpenaan.’ Yakopë omën kurmentëkaan pörö 75. ¹⁵Yakopre pim kuröökaan pörö Isëp yangrak së wë ulöp sak we pöök wel wia. ¹⁶Pël ëën ënëmak pit pouröa kosat wak së omën yangaöökë wieëaurek Sekem pörek weera. Yang pör ngaanëër Apram puuk Emo pim omnaröa naëaan sum ëa.

¹⁷“Israel omnarö pit Isëp yangerak wë ulöl sa. Pël ëën Anutu pim Apramön yang yaö mëëa pörekë sëpënëak Isëp yanger sëp wasëpna akun mena pöt temanöm sa. ¹⁸Pël ëa akun pötak Isëp omën omp ak munt namp oröa, pöp Yosepön köpëlëp. ¹⁹Omën pöpök Israel tiarim ëere körööröen morök elmëak epël maima. ‘Ar ru wilak pöt wak së pëlëer mowiin. Pël ëën wel wiipnaan.’ ²⁰Pël maan akun pötak Moses pi pim ëlëpök wilak itaangkën pim möönre koröp ompyaö ëën itenak ëlëpök ngarangk ëäk kapa yemangkën ngoon naar namp won sa. ²¹Pël ëën ëlëp pi yang ngarangkëpë ngönte ngar wak Moses wak së pëlëer mowia. Pël ëën

yang ngarangkëpë koontupök së koirak pim ru ket ëäk ngarangk elmëeima. ²²Pël eim wëen Moses pi kaö sak wë Isëp omën kaöaröa naëaan kön tektek wak kaö panë sa. Pël ëäk pi ya kësangöt wak ngön weëre kosangringöt pitën ök maima.

²³“Wë ënëmak krismaki 40 ëäk won sëën Israel omën pim karurö kaamök elmëëpënëak kön wia. ²⁴Pël ëäk pi yesem itna pöt Isëp omën nampök Israel omën namp möa. Pël ëën pi pim karip kaamök ëäk Isëp omnampë utpet elmëa pöta kangiiir Isëp omnamp mëna. ²⁵Pël ëa pöten Moses pi epël kön wia. ‘Nem omnarö pit neen epël kön wiipnaan. ‘Anutuuk pi kaamök elmëen tiar Israel omnarö Isëp yangrakaan nikoirëpënëak yaö mëëaup,’ pël kön wiipnaan.’ Pël ëa pöt pit pël kön nawiin ëa.

²⁶“Ka urak wangam kanök Israel omën naar nga yaalën pi ngeröök yaalmëem epël mëëa. ‘Arpimënt tapaarök yeëerek nga elngan.’ ²⁷Pël maan omën ngöntöp ngep ëäk yamöa pöpök Moses mök ë moolëak epël mëëa. ‘Talëpök ni tenim kaö sak wë ngön ë pet irumëak niia? ²⁸Ma nim peen kusi Isëp omnamp mënan pöl kaalak neenta nemëmpëak yaan ma?’ ²⁹Pël maan Moses pi ngön pöt kat wiak yang pör sëp wesak Mitian yangerak kas së wakaim wë öng namp wak yokot naar wila.

³⁰“Moses pi yang pörek wëen krismaki 40 ëäk won sëën akun nentak yang pultak Sinai tomök ikanöök këra kot nementëk es wëlëng yokota. Pël ëën Anutu pi enselëpë ök sak es wëlëngöökë öngpök wëen ³¹Moses pi pöten itenak yaan sak itaampënëak naë yesën Aköpök epël ök mëëa. ³²‘Ne nim ëarö Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ Pël maan Moses pi yaan sak reireë urak kaalak itaampnaaten kas ëa. ³³Pël yaëën Aköpök epël ök mëëa. ‘Ne ngëengkep

yang eprek wë. Pötaan yang nim tauaan pipët welakët yak kan wariaarek nim ing korötepar përé ola. ³⁴Ne itaangkën Isëp omnaröak nem omnarö utpet moweseim wë. Pël één ne kat wiin pit ya utpetaring wë neen merëk neaim wë. Pötaanök ne pitëm könömöt ent ë moolamëak yewais. Wal ë. Wes nimëën Isëp yangerakë sumëën.”

³⁵Stiwen puuk kaalak epël ök mëëa. “Moses pi ngaanëër Israel omnarö pitök pim ngönte wa moolëak epël mëëa. ‘Talëpök ni tenim kaö sak wë ngön ë pet irumëak niia?’ pël mëëa. Pöt pit omën pöp Anutuuk Israel omnarö pit ngarangk ëak këemre këlangönë öng-pökaan ent ë moulmëëpënëak yaö maan wëën enselëpök këra kotumentëk es wëlëngöökëan ök mëëa pöten pit köpël pötaanök. ³⁶Pël ëak Moses puuk omën pörö mësak yesem Isëp yangerakaan i kaö Köp Möauukaan yang pultakë pötë yesem retëng ke nampöt mëneim wëën krismaki 40 ëak won sa. ³⁷Pël ëak Moses puuk Israel omën pimoröen epël ök mëëa. ‘Anutu tiarim Aköp puuk tek-tek ngön yaaö namp wes mëën waisëp-naat. Pöp arimtë naëaan namp. Pël één Anutu pi neen yaö elnä ke pëlëp,’ pël mëëa. ³⁸Moses pi tapöp ngaan yang pultak omnaröaring wa top ëak wakaima. Pi akun pötak tiarim ëaröaring wëën ensel Sinai tomök ngön ök mëëa pöp pi-ari-pouwaar wëa. Pël ëëëak Moses pi Anutu pim naëaan pim ngön lëngë nasëpanë pöt wak tiarimëën mena. ³⁹Pël ëëëak tiarim ëarö pit Moses pim ngön pipët wa olëak kaalak Isëp yangerakël sëpënëak ëa. ⁴⁰Pël ëak pit Moses pim nanëp Eron pim naë së oröak epël mëëa. ‘Moses pi tiar Isëp yangerakaan mësak wais eprek niulëak pi talël sa wes? Ten köpël yaëërek nuuk omën kön nent ket ë nin pötak tenim omp ak sak wotöök rëak mës niwak sëpnaan.’ ⁴¹Pël mëak akun pötak purimakaö ru kön namp ket

ëak animaö narö möak kön kaar pöpëën kiri ar ë mowiak pitëmtë omën ket ëaö pötaan ërëpsawi elmëëima. ⁴²Pël eim wëën Anutuuk mopöök omnant wia epot këtre ngoonre ari puotön yaya mapënëak pit kasëng momena. Omën pipot Anutu pim tektek ngön yaaö omën nampök epël retëng ëa.

‘Israel omnarö ar yang pultak imeë kris-maki 40 ëak sa.

Akun pötak animaö kiri ar ëëiman.

Pël ëan pöt nemëën won.

⁴³Ar wet rëak omnant arimtë ket ëautön yaya maimaurö.

Pël ëak ar omp ak kaarëp Molok pim poë koröp ngönën tup kaarkaarte tiak wak

pötaring omp ak kaarëp Repan pim ari kön-te wak sa pël eimaurö.

Pötaanök peene nook ar kama niwak wes nimëën maimerek Papilon yangrakë sënëën.’

⁴⁴“Tiarim ëarö pit yang pultak wakaima akun pötak poë koröp ka nent Anutu pi pitring wë pöta ökre waste tiak wak ima. Ka pöt Anutu pimtök Mosesën ök rapnaal pet elmëën ök rëak wak ima.

⁴⁵Pël één ënëmak tiarim ëaröak poë koröp ka pöt pitëm pëparöa naëaan wak Yosuaaring imeë yang munt ner Anutuu omën yang pörek wëaurö waö ë momëa pörek së oröa. Pël ëaut poë koröp ka pöt om wiakaim wiaan yang omën omp aköp Tewit pi oröa. ⁴⁶Pël één Tewit pim wëwëeten Anutu kent elmëa. Pël één Tewit pi Anutuun epël kimang mëëa. ‘Ne yok pangk ni, nem ëap Yakop pim Anutu, nimëën ngönën tup ompyaö nent ök ram ma?’ ⁴⁷Pël mëëautak omën omp aköp Solomon, Tewit pim ruup, puuk ka pöt ök rëa. ⁴⁸Pël ëaap Anutu O Ngaarëkëp pi ka omën moresök ök yera epotë pëën naöpanëpön tektek ngön yaaö omnampök pël ëa.

⁴⁹‘Aköp pi epël ëa. Ne kaöap kutömweri wë omën pout ngarangk ëak wëaup.

Ën yang pipër nem weëre kosangöökë iri wia.

Pötaanök arök yok pangk ka nent nem wel aisëëë kë sumaan ök nenerangan sa.

⁵⁰ Iteneë. Nemtok nem omën ket ëäö epot pout il wesak wë.”

⁵¹ Stiwen puuk kaalak kansolöröen epël ök mëä. “Arim lupötë wa olëere kön utpet pötök peö ëäk wë köpël omën ket ëäk Anutuu ngönte kat nawiin yaauro. Ar kët ël epotë Ngëëngk Pulöökë ngönötta wa olaim wëaurö. Tiarim ëarö pit pim ngönöt wa olaimaurö. Arta tapël yeë. ⁵² Yaap, tiarim ëarö pit Anutu pim tektek ngön yaaö omnarö pitëm naëaan namp öp sa wasngan. Pourö utpet mowesa. Pit omën wotpil waisëpnaapön tektek ngöntak war wesak ëäö pörö pourö mënak won wesaurö. Pël ëauröak peene arökta omën wotpil tapöp ngaaröa naë wes mëen mëna. ⁵³ Tiar tapöröak Anutuu naëaan ngön ë kosang wesa pöt öpenëak enselöröak tiarim ëaröen ök mëëautak arta ngön pötë ënëm naën yeë.”

Pit Stiwen kël möön wel wia

⁵⁴ Stiwen pi pël maan ngönënë kansolörö pit ngön pöt kat wiak ya sangën ëën kë ruru kön wia. ⁵⁵ Pël ëën Ngëëngk Pulö pim lupmeri ilëak peö ëa. Pël ëën pi we riak itena pöt Anutuu naë ëwa kësangpel ëaan Yesu Anutu pim yaapkëetak tauaan itena. ⁵⁶ Pël ëäk Stiwen pi pitën epël ök mëä. “Kat wieë. Ne peene itaangken kutömwer kan tëën Omën Këep pi Anutu pim yaapkëël tauaan ityaangk.” ⁵⁷ Pël yemaan kansolörö pit Stiwen pi Anutuu yapinte ngep yaë wesak kat wiipanëak kat ur wariak ngön kaëpre ngön ëäk wal ëäk së moröak ⁵⁸ weruak Yerusalem ka pöökë wilëngkëël koliil së olëak kël momöa. Pël ëäk omën pimëën ngön aima pöröak pitëm ulpëenöt përeak omp

ulwas nampë yapinte Sool pim naë rongan ë ulmëa. ⁵⁹ Pit pi kël yemomöön Stiwen pi kimang ngöntak Aköpön epël ök mëä. “O nem Aköp Yesu, ni nem könöp kama neö.” ⁶⁰ Pël mëak rar rë wesirak ngön ëäk epël mëä. “Aköp, ni omën utpet yaalnë eporö kangit mangkan.” Pi ngön pil ök më pet irak wel wia.

Sool pi Yesuu ingre mor saurö utpet moweseima

8 ¹⁻² Sool pi Stiwen mëngkën ya kë sa. Pël ëën omën ngönën kat wiauro pitök pim sokut wak së yang kel weera. Pël ëäk pit ingre ya ilak aima. Pël ëa akun pötak Yerusalem kak omën wëa pöröak ngës rëak Yesuu ingre mor saurö mëmpö waö ëäk rep momëën Yutia yangraakan Sameria yangrakë sa. Pël ëën Yesu pim ngön yaaö omnarö pitëmënt Yerusalem kak wakaima. ³ Pël ëaan Sool pöpök Yesu pim ingre mor sa pörö utpet mowesak pitëm kaatë kakaati ilëak öngre omp pourö moröak wii tëak wak së wii kaatak ulmëa.

Pit Sameria kak ngön ompyaut ök mëä

⁴ Yesu pim ingre mor rep momëën saö pörö pit neenem yesautë pim ngönte ulöl wesak ök maö sa. ⁵ Pël ë yesën Pilip pi Sameria kak së omnaröen Kristo Anutuu Yaö Mëëaup pim ngönte ök mëä. ⁶ Pël yemaan omën kaö pan pim naë wa top ëäk retëng omnaröa it köpëlöt ëäö pötön itenak pim ngönöt këëkë pan kat wieima. ⁷ Pël yaëën omën selap urmerarö pitëm lupötë wëa pörö waö ë mëen merëkre ngönëer oröak sa. Pël yaëën omën kosat kël waare kan utpet yaaö pourö ompyaö panë sa. ⁸ Pël ëën omën Sameria kak wëaö pörö Pilip pim ëa pöten itenak ërëpsawi kaö pan ëa.

⁹ Akun pötak kak taprek omën namp wëa pim yapinte Saimon pi kempre pölang pöt ëwat panëep. Pël ëën Same-

ria kak pörekë omnarö pit pim yaaö pöten yaan sa. Omën pöp omnaröen pi pitëm kaöap pël maim yeëa. ¹⁰ Pël ëën kak pörekë omën kotre kaö pourö pit pim ngön mëëaö pöten këëkë pan kat wiak epël maima. “Omën epop pi weëre kosang kaö pan wak Anutuu naëaan irëa.” ¹¹ Yaap, pit akun wali pim yaaö pötön itenak yaan sak pim ngön yaaüt këëkë kat wieima. ¹² Pël eim wëënak Pilip pi waisak Anutu pi omnarö wa ngaöök nimëak wë pöpë ngön ompyaö pötre Yesu Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup pim ngön ompyaö pöteta ök maan omën narö piin kön wi kosang wasën Pilip pi omën pörö i momëa. ¹³ Pël ëën Saimon piita Yesuun kön wi kosang wasën Pilipök i momëen Pilipring wakaima. Pël ëak pi Pilipë retëng késang ke nalöt yaaö pötön itenak yaan sa.

¹⁴ Yesu pim ngön yaaö omnarö pit Yerusalem kak wë Sameria omnarö Anutuu ngönte wak wëa pöt kat wiak Pitaare Son wes mëen itaampö sa. ¹⁵⁻¹⁷ Pël ëak pitëm naë së oröak itaangkën pit Aköp Yesu pim ru ulöpöökörö pël sak wëa pötaan i momëen wëa. Pël ëaap itaangkën Ngëëngk Pulö pitëm naë neiraan wieëa. Pël ëën Pitaare Son piaripök Ngëëngk Pulö pitëm lupötë ilapna pötaan kimang mëak piarpim moresiar pitëm kepönötë rangk mowiin Ngëëngk Pulö pitëm lupötë ilëa. ¹⁸ Pël ëën Saimon pi Yesu pim ngön yaaö omnaarë moresiar omnaröa kepönötë yemowiin Ngëëngk Pulö pitëm lupötë ilëa pöten itenak pi weëre kosang pöt piarpim naëaan sum ëëpënëak kimang mëëa. ¹⁹ “Arpim weëre kosang wa pipët nampun. Pël ëën nookta omnaröa kepönötë nem moresiar mowiin Ngëëngk Pulö pitëm lupötë ilapna.” ²⁰ Pël maan Pita pi epël mëëa. “Ni korar pan yaanëp. Nim sum pötak yok pangk Anutuu naëaan Pulö sum ëëm wesak yaan. Pötaanök nim sumetar-

ing utpet kak sumëët. ²¹ Anutu pi nim lupmeri itaangkën yok pangk naën. Pötaanök ni tenring ya epëtak naön ëëm sa. ²²⁻²³ Yaap, ne niin ëwat wë. Nim lupmer warre kaur pömpelök peö ëak wiaan utpetatök par elniak wë. Pötaanök ni pipot kasëng menak Aköpön kimang maan puuk nim utpetatë saunat lupmeri wia pipot won niwasëpnaan.” ²⁴ Pël maan Saimon pi piaripön epël mëëa. “Arip nemëen Aköpön kimang maë. Pël ëën omnant nim yenëaan pöt nem naë kaalak naaröön ëëpnaan.”

²⁵ Pitaare Son piarip ngön weëre kosangringöt pël ök mëak Yesuu naëaan ngön kat wia pöt ök mëak Yerusalem kakë sa. Yesem Sameria yangera öngpök ka wieëa pötë ngön ompyaut ök maö sa.

Pilipök Itiopia omnampön ngön ompyaut ök mëëa

²⁶ Ënëmak Aköpë ensel nampök së Pilipön epël ök mëëa. “Wal ëak ëngkël së Yerusalemëlaan kan Kasa kakël sa pipöök sum.” Kan pö yang pultak yesau. ²⁷⁻²⁸ Pël maan Pilip pi wal ëak sa. Yesem itaangkën omën kaö namp Itiopia yangerakaanëp piita kan tapöök yesa. Omën pöp Itiopia yangerak öng aköp yapinte Kantesi pim kaatere ya omnaröa ngarangkëp, pi Yerusalem kak së Anutuu yaya mëak kakë sëpënëak kar pol osöröak weruak yaaö naöök wel aisëak yesem Aisaia Anutuu tektek ngön yaaup pim pep retëng ëauwer sangk kelö yesa. ²⁹ Pël yaëen Anutuu Pulöök Pilipön epël ök mëëa. “Ni kar osöröa weruak yes ëngköökë naë së.” ³⁰ Pël maan Pilip teëntom së itaangkën omën pöp Aisaia pim pep ngaan retëng ëa pöwer sangk kelö yesa. Pël ëën pi omën pöpön pëël mëëa. “Ni ngön sangk yaalën pita songönten ëwat wëen ma won?” ³¹ Pël maan pi kangiir epël ök mëëa. “Omën nampök pet naalnëen ëëpna pöt ne tol ëak ëwat sum? Pötaanök ni nem naë wais

wel aisëak ök nea.” ³² Pël maan Pilip pi karöökë ngaarëk is wel aisëak omën pöpë ngönën pepeweriaan sangk kelö yesa pöten kat wia. Pöt epël.

“Omnaröa sèpsëpörö mööpënëak wak yes pöl elmëa.

Sëpsëp ruuröa ëpöt ilëpënëak yaëën këlël naën yaë pöl ngön won sak wëa.

³³ Omnarö pit pi ngep ëak utpet elmëak ngön yaat wotpil wesak namëngkën ëa.

Pit pim wëwëet won pan wes moolaan pim yangerakë wëwëet won sa.

Omnarö pitök pim ru wilëpnaaröen itnaampan.”

³⁴ Omën kaö pöpök Pilipön epël pëlpël mëëa. “Omën epop ngön epot pimtëën ya ma omën nampëën ya?” ³⁵ Pël maan Pilipök ngön kangit ök mëëa. Pi ngës rëak Anutu pim ngönën pepeweriaan omën kaöap pim sangk kela pöt war wesak Yesu pim songönte pim ngön ompyaö pöt ök mëëa. ³⁶ Pël ëak kamtaöök om yesem omën kaö pöpök i kaö naöön itenak Pilipön epël ök mëëa. “Itan. I kaö nent ëngk wiaap. Ni yok pangk ne i nemëëm ma won?” ³⁷ [Pël maan Pilip pi epël mëëa. “Nim lupmerök Yesuun kön wi kosang wasën pöt ne yok pangk i nimëëmaat.” Pël maan pi epël mëëa. “Ne Yesu Kristoon pi Anutuu ruup pöt kön wi kosang yewas.”] ³⁸ Pël mëak pi karaö leng ëëpën maan leng ë ulmëën piarip i kaöötak ngemë Pilipök i momëa. ³⁹ Pël ëak piarip i kaöötakaan yaapren Aköpë Pulöök Pilip kama wak yang maimerekël sa. Pël ëën omën kaöap pi Pilipön itnaangkën ëak pim sëpënëak sa pöl yesem ërëpërëp kaö ë sa. ⁴⁰ Ën Pilip pi itaangkën pi Astot kak wëa. Pël ëak Astot il mowesak kan yesem kamtaöök ka wieëa pötë Anutuu ngön ompyaut ök maö yesem Sisaria kak së öröa.

Sool pi lup kaip tiak ingre mor sa

(Ngön 22:6-16; 26:12-18)

9 Sool pi Aköp Yesu pim ingre mor saurö mëmpënëak ngön kosang wia. Pël ëak pi kiri ar yauröa wotöököpë naë së ² pep nant Yuta omnaröa ngönën tupötë ngarangk Tamaskas kak wëauröaan retëng ëëpënëak maan pël ëak Sool mena. Pep pötë ngön epël retëng ëa. Sool pi omën öngre omp Yesuu ingre mor saurö koirak wii tëak Yerusalem kakë wak sëpënëak wiak mena. ³ Pël ëën Sool pi sa. Seim Tamaskas kak temanöm yewasën kutömweriaan ëwa naö teënt pan irë piik ela. ⁴ Pël ëën pi yangerak së ngentiak kat wiin ngön nent epël mëëa. “Sool, Sool, ni tol ëënak ne utpet neweseimën?” ⁵ Pël maan pi kangiir epël mëëa. “Aköp ni talëp?” Pël maan pi epël ök mëëa. “Ne Yesu. Ni kët ël epotë ne utpet neweseimën. ⁶ Wal ëak Tamaskas kak së örö. Pël ëën omën nampök nim omën ëëmë pöt ök niapnaat.” ⁷ Pël yemaan omën Soolring kan pöök yesaö pörö pit yaan sak ngön wonök tauëë pit ngön yamëëa pöt yok kat wieëak omën ngön pöt yaaö pöpön itnaangkën. ⁸ Pël ëën Sool pi yangerakaan wal ëak it ngaulak omnantön itaampënëak ëa pöt pangk naën. Pël ëën omnaröak mor yal ëak Tamaskas kak së moulmëa. ⁹ Pël ëën akun nentepar nent om it ngaap sak wakaima. Pël yeem iire kaömpre omnant nanën.

¹⁰ Tamaskas kak pörek Yesuu ingre mor saö namp wëa yapinte Ananaias. Pi wangarötë yemangk ke pël ëak itaangkën Aköp pim naë së ëö pet elmëak epël ök mëëa. “Ananaias.” Pël maan pi kangiir epël mëëa. “Aköp, ne e wëep.” ¹¹ Pël maan Aköpök piin epël mëëa. “Ni wal ëak kan naö yapinte Wotpil kan pöök së Yutas pim kaatak öröak pitën epël pëlpël mam. ‘Omën namp Tasas kakaanëp yapinte Sool pi

wë ma?’ ¹² Omën pöp pi wangerötë yemangk ke pël ëak itaangkën omën namp pim yapinte Ananias pöpök së pim moresiar kepönöök mowiin pim itöörar kaalak ompyaö sa pël itena.” ¹³ Pël maan Ananias pi kangiir epël mëëa. “Aköp, omnaröak omën pipopön aan kat wiaut. Pi nim omnarö Yerusalem kak wëaurö utpet yemowesaup. ¹⁴ Pël yaaupök kiri ar yaauröa kaöarö pitök maan pi omën niin yaya yeniaurö wii tëëpënëak Tamaskas kakë waisa.” ¹⁵ Pël maan Aköpök epël mëëa. “Ni pim ngësë së. Omën puop pi nem ngönte wak köpël omënere yang omp aköröere Israel omnarö arën ök niapënëak yaö mëëaut. ¹⁶ Pötaanök nemtok pim ënëmak nem ngönte aö yesën këëmre këlangön orö morëëpna pötönta ök memaat.” ¹⁷ Pël maan Ananias pi së ka pötak ilëak pim moresiar Sool pim kepönöök mowiak epël mëëa. “Sool, nem karip, Aköp Yesu kamtaöök koirak ngön ök niia pöpök nook nim itöörar nganga sëën Ngëengk Pulö nim lupmeri ilëak peö ëëpënëak wes nemëën yewais.” ¹⁸ Pël maötaring omën pim itöörarë pe ëëëa pömpel ilak ungkôn it nganga sa. Pël ëak wal ë tauaan Ananias puuk i momëa. ¹⁹ Pël ëënak Sool pi kaömp nak weëre kosang wa.

Sool pi Tamaskas kak ngönën ök mëëa

²⁰ Sool pi Yesuu ingre mor saurö Tamaskas kak wëäö pöröaring akun nentepar ma nentepar nent wë tëëntom Yuta omnaröa ngönën ka wieëautë ilëak Yesuu songönte war wesak omnaröen epël ök mëëa. “Yesu pi Anutu Ruup.” ²¹ Pël maan omnarö pit kat wiak yaan sak epël mëëa. “Elei, omën epop pi Yerusalem kak omën Yesuun yaya yamëëauröaan nga yaaupök kaalak eprek wais tapël ëak wii tëak wak kiri ar

yaaö kaöaröa ngësë sëpënëak waisaupök tolël ëak epël ëa?” pël mëëa. ²² Pël ëaap Sool pi weëre kosang pan wesak Yesu pi Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup pöta ngönte ök maan Yuta omën Tamaskas kak wëaurö pit ngön kangit mapnaat won ëa.

²³ Wë akun wali yesën Yuta omën ngönënë ngarangkörö pit wa top ëak Sool mëmpënëak ngön ëa. ²⁴ Pöt pi kat wiak wëën omnarö pit Tamaskas ka pöpök kël ëmöökö ëm kanrak kët kanaan rö kanë Sool mëmpënëak nga wieima. ²⁵ Pit pël ëaan röök lupök omën pim karuröak Sool mësak së kolöm ëp kër naëëpök waulak ëm kë kanöök wii ngan ëak wilëngkëël wes momëën ngemë ngentiak oröak sa.

Sool Yerusalem kak wakaima

²⁶ Yerusalem kak së Yesuu ruuröaring yal mampënëak ëën pit pim Yesuu ru sak wëa pöten kaar yema wesak pit piin kas elmëa. ²⁷ Pël ëën Panapas pi Sool koirak Yesuu ngön yaaö omnaröa naë sa. Pël ëak Panapas puuk Sool pim kamtaöök yesem Aköpön itaangkën ngön ök maan Tamaskas kak së kas köpël omnaröen Yesuu ngönte ök mëëa pöten Yesuu ngön yaaö omnaröen ök mëëa. ²⁸ Pël ëën Sool pi pitring wë Yerusalem kak we naöökaan naöök kas naën Yesuu ngönte ök maima. ²⁹ Pël eimeë Sool pi Yuta omën Krik ngön yaauröaring ya mëmpöore ngön nga elö pël eim wëën pit kangiir pi mëmpënëak nga kup rieima. ³⁰ Pël yaëën pim ingre moröröak kat wiak Sool koirak Sisaria kak së wes mëën Tasas pim kakë sa.

³¹ Akun pötak Yutiaare Kaliliire Sameria yang pötë omën Yesuu ingre mor saurö pitëm naë mayaap oröak wiakaima. Pël ëaan pit Aköpë ikanöök wëën Ngëengk Pulöök kaamök elmëën weëre kosang wak ulöl sak wakaima.

Pita pi Inias ompyaö mowesa

³² Pita pi yang poutë Anutuu ingre mor sauröa wëwëatön wa kom ë sak waisak eima. Akun nentak pi Anutuu omnarö Lita kak wëaurö pitëm naë së oröa. ³³ Pël ëäk itaangkën omën namp ingre mor kël waup yapinte Inias pöp wëa. Pi urtak pëën ka urakaimën krismaki 8 ëäk won saup. ³⁴ Pël ëën Pita puuk piin epël ök mëä. “Inias, Yesu Kristo ompyaö yaniwas. Pötaan wal ëäk nim urre korumön ompyaö was.” Pël maan tapë-takëër wal ëa. ³⁵ Pël yaëën Litaare Seron ka pöteparë omën pörö pit pöpön itenak lup kaip tiak Aköpë ë pël ëa.

Pitaak Tapita öp wes moulmëa

³⁶ Kak nerekë yapinte Yopa pörek Yesuu ingre mor sa öng namp wëa yapinte Tapita, Krik ngöntak Tokas pël yamëä. Öng pöp pi kët poutë omnaröaan ompyaö elmëeimeë pit omnant ngöntök yaëën pöt kaamök elmëeim wëaup. ³⁷ Pël ëäk akun pötak öng pöp pi yauman nent koirak wel wia. Pël ëën öngörö pit sokur i moirak wak së ka ngerö ngaarëk nentak së mowia. ³⁸ Yopa kak pörek Lita kak naë wieä. Pötaan Yesuu ingre mor saurö pit Pita Lita kak wë pöten kat wiak omën naar wes mëën së epël mëä. “Ni tiarip koirak teënt sëpa.” ³⁹ Pël maan Pita pi wal ëäk piaripring sa. Pël ëäk ka tomök oröön mësak ka kaö ngaarëktakël isa. Pël ëën öng kapiöröak Pita tekarak ulmëak elre waar ë poë koröpre ulpëën Tokas pim öp wë korir mëak pit menautön pet elmëa. ⁴⁰ Pël ëën Pita pi öngörö waö ë tomökël momëën yaröön rar rë wesirak Anutuun kimang mëä. Pël ëäk sokura ngësël kaip tiak epël ök mëä. “Tapita, wal ë.” Pël maan öngöp it ngaulak Pitaan itenak wal ë wel aisëa. ⁴¹ Pël ëën Pita puuk moresi moröak wal ë tau moulmëak öng kapiöröere Anutu pim omën muntaröen

ök maan ilaan Tapita mës mena. ⁴² Pël ëën Pita pim ëa pöta ngönte ulöl sak sëën omën munt narö kësang pan Yopa kak wëaurö Aköpön kön wi kosang wesa. ⁴³ Pël ëa akun pötak Pita pi Yopa kak pörek omën pol koröpöt ket ëëpënëak kopëta yewesa nampë yapinte Saimon pöpring akun wali wakaima.

Ensel nampök Koniliasën ngön ök mëä

10 Sisaria kak omën namp wëa pim yapinte Konilias pi Rom nga omën 100 pöröa wotöököp. Nga omën pörö pit Itali yangerakaan waisa. ² Omën pöp pi ngönëringëp yak pit öngre ruurö Anutuun yaya maim wëaup. Pël ëeimeë omën pöp Yuta omnarö omnantëën ngöntök yaëën kaamök ëäk Anutuun ök yamëäaup. ³ Kët nentak wiap kan 3 kilok pötak pi wangarötë yemangk ke pël ëäk itaangkën Anutuu ensel nampök së piin epël mëä. “Konilias.” ⁴ Pël maan pi enselëpön itenak kas ëäk pëlpël mëä. “E Aköp tol ë?” Pël maan enselëpök epël mëä. “Anutu pi nim kimang ngönöt kat wiak nim omën ngöntök yaaurö kaamök yaalmëan pöten itaangkën ompyaö ëën puuk kangut nimpnaat. ⁵ Pötaanök ni peene omën narö wes mëën Yopa kak së omën namp yapinte Saimon, yapin nent Pita, pöp koirak waisëp. ⁶ Omën pöp pi Saimon yapin ngampup pol koröpöt ket ëëpënëak kopëta yewesauup pim kaatak wë. Ka pöt i kaö ëöökël wia pipët.” ⁷ Pël mëak sëën Konilias pi pim inëën ru naarre nga omën ngönëring namp piiring wëaup pöröen ngön maan sëën, ⁸ Konilias pi pitën enselëpë ngön ök mëä pöt pout ök mëak wes mëën Yopaë sa.

Pita pi wangarötë yemangk pöl ëa

⁹ Omën pörö së ka urak ëlpamök kan kourak yesem së Yopa kak temanöm oröak itna pöt këtëp luptak wëën Pita

pi Anutuun ngön mapënëak ka kaö kë yesaur ngaarëkël wieëa pörekël isa. ¹⁰Pël ëak pi këen pan ëen kaömp nëmpënëak yeëa. Pël ëen pit kaömp kopëta yewasën Pita pi kor wë wangerötë yemangk ke pël ëak itaangkën, ¹¹kutömwër kan tëen omën nempel poë koröp kaotäte ök nempel irëa. Kaut kong nent ulöp urak wes mëen yangerak irëa. ¹²Pömpelë öngpök animao ke nampre namp intre imën, kamal pörö wëa. ¹³Pël ëen Pita pi ngön nent epël kat wia. “Pita, ni wal ë narö möak ar ëak në.” ¹⁴Pël maan Pita pi epël mëëa. “Aköp, ne yok pangk pël naëngan. Omën epot Yuta omnarö tenim naë nga pan wia. Pël ëen ne ngaanta nanën yaaup.” ¹⁵Pël maan ngön tapët kaalak rangk mëëa. “Anutu pim kaömp numëak nimpëna pipotön nuuk nga wia pël angan.” ¹⁶Omën pöt akun nentepar nent oröak teënt kaalak kutömwëri isa.

¹⁷Isën Pita pi wel aisëak pim wangerëta ök itena pöta songönten kön wieim wëen Koniliasë naëaan sa pörö pit Saimon pim kaaten pëel maan omnaröak pet elmëen ka pöta ëmöökö ëm kanrak së taueë, ¹⁸epël pëlpël mëëa. “Omën namp yapinte Saimon, yapin nent Pita, pöp eprek wë ma?” ¹⁹Pël maan Pita pi omën pim naë oröa pöten kön ya mëneim wëen Ngëëngk Pulöök epël mëëa. “Kat wi. Omën naar namp ëak ni nikoirëpënëak waisaurö e wë. ²⁰Pötaanök wal ëak orö pit koirak pitring së. Nemtok wes mëen yewaisrek kön selap ëëngan.” ²¹Pël maan Pita pi oröak ngemë pitën epël mëëa. “Arim ap weseiman pöp ne epop. Ar tol ëënak yewais?” ²²Pël maan pit kangiir epël mëëa. “Rom nga omnaröa wotöököp yapinte Konilias puuk ten nim ngësë wes nimëen yewais. Omën pöp pi ompyaö panëep Anutuun yaya maim wëaup. Pël ëen Yuta omnarö pit pim wëwëeten itaangkën ompyaö yaaup yak Anutuu ensel nampök ni koirak pim naë

sëen nim këmtakaan ngön kat wiipënëak mëëa.” ²³Pël maan Pita pi omën pörö koirak së piiring ka ura.

Ëlpamök Pitaare omën Yopa kakaan Yesuu ingre mor saurö pit kopëta wesak pitring sa. ²⁴Pël ëak pit yesem kan kourak së ka nent ura. Wangam kan yesem Sisaria kak së oröa. Pël ëen Konilias pi pim nanang karuröen ök mëak wa top ëak Pitaan kangk eim wëa. ²⁵Pël ëen Pita pi së oröak kakaati ilapënëak yaëen Konilias pi koirak ngëëngk mowesak rar rë mowesira. ²⁶Pël ëen Pitaak Koniliasën epël ök mëëa. “Wal ë. Ne ngëëngkëp won, omën nim karip.” ²⁷Pël mëak piarip ngönngön ao kakaati ilë itaangkën omën kësang pan wa top ëak wëen Pita puuk pitën epël mëëa. ²⁸“Ar ten Yuta omnaröa songönten ewat wë. Ten omën muntaröaring omnant ngawi ëënganëak kan waria. Pël ëautak Anutuuk ne arim naë waisumaaten ngel könöm ëënganëak wangerëtak ök neak pet yaalnë. ²⁹Pötaanök ne arim ngönte kat wiak wa nanuulaan ngar wak yewais. Pötaanök ne pëlpël niamaan. Oröp ëënak neen ngön neeaurö?”

³⁰Pël maan Konilias pi kangiir epël ök mëëa. “Ne omën it ngölöp nenten itenak wëen kët akun nentepar nent yes. Pël ëënak niin yas niaut. Pöt epël. Ne wiap kanök 3 kilok pötak Anutuun kimang maim wëen akun tapëtakëër omën poë koröp kölam panëö wetaö namp nem naë oröak epël ök neeaut. ³¹‘Konilias, Anutu pi nim kimang ngönöt kat wiak nim omën ngöntök yaaurö kaamök yaalmëan pöten itaangkën ompyaö ëen puuk ni kangut nimpnaat. ³²Pötaanök ni peene omën narö wes mëen Yopa kak së omën namp, yapinte Saimon yapin nent Pita, pöp koirak waisëp. Omën pöp pi Saimon yapin ngampup pol koröpöt ket ëëpënëak kopëta yewesauup pim kaatak wë. Ka pöt i kaö ëöökël wia pipët.’ ³³Pël neaan ne nim ngësë teëntom ngön wes

nimëaut. Pël ëen ni ompyaö ëak tenim naë wais oröön ya kë yes. Pötaanök ten Anutuu ëöetak wais wa top ëak wë. Aköp pi ngön tol nent ök niamëak niaa?"

Pita pi Konilias pim kaataköröen ngönën ök mëä

³⁴ Pël maan Pita pi ngës rëak epël ök mëä. "Yaap pan. Anutu pi omnarö mööngkraar kangk naalmëen yaaup. ³⁵ Pi yok pangk omën ke nampre namp, ngön nerre ner pimëen yaya maö ompyaö elmëeim wëäo piporöaan kent yaaup. ³⁶ Anutu pim Israel omnarö tenën ngön ök niaaö pöten ar ëwat wë. Pi Yesu Kristo pim ngön ompyaut war wesak ök niaa. Pi omën pouröa Aköp pël sak wëen tiar Anutuuk yal mangkën lup kopëtemer sak öpenaat. ³⁷ Ar Son pim omnarö i momëen omën ompyaut oröa pöten ëwat wë. Pöt Kalili yangerak oröak Yuta yang poutë ulöl sak sa. ³⁸ Ar yok ëwat wë. Anutu pi Yesu Kristo Nasaret kakaanëp yaö mëak pim Ngëengk Pulö elmëen weëre kosang kaamök elmëen pi yang poutë ya ompyaö mëmpö yesem Setenë omën utpet mowesaö pörö ompyaö moweseima. ³⁹ Pël ëen ten pim ngön yaaö omnarö pim Yerusalemre Yuta yang poutë ëa pöt pout iteneim wëen pit pi këra yetaprak momöön wel wia. ⁴⁰ Pël ëen yangaöök wieë kët nentepar nent won sëen Anutuuk wal ë moulmëen omën naröen ëö pet elmëa. ⁴¹ Pël ëaup pi Yuta omën pouröa ëöetak naröön. Ten Anutu pim ngönte anëak yaö niaurö tenimtokëer piin itenaut. Pi weletakaan wal ëen ten piiring iire kaömp ngawi naut. ⁴² Pël yeem tenën pim ngön ompyaut omnaröen ök maö yesem Anutuuk omën öpre wel pourö pim naë ngön ë pet irëpnaat pöta ngönte omnaröen ök menëak niaut. ⁴³ Anutu pim tektek ngön yaaö omnaröak epël ëa. 'Omën namp pi Yesuun kön wi kosang wasëpna pöp pim utpetat

Anutuuk Yesuu weëre kosangöök ent ë moolapnaat."

Ngëengk Pulö köpël omnaröa naë irëa

⁴⁴ Pita pi ngön pöt ök maim wëen Ngëengk Pulö omën pim ngön kat wieim wëäo pöröa naë irëa. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pël ëen omën pörök wëa pörö pit omën muntaröa kakë ngönötë aö Anutuun yaya maima. Pël ëen Yuta omën Yesuu ingre mor saurö Yopa kakaan Pitaaring sa pörö pit Anutuuk Ngëengk Pulö köpël omnarö ulöl wes mena pöten itenak yaan sa. Pël ëen Pitaak epël ök mëä. ⁴⁷ "Ngëengk Pulö ngaan tiarim naë irëa pöl peene pitëm naë yeira. Pötaanök tol ëen tiar i nemomëen ëëpen?" ⁴⁸ Pël mëak Pitaak pit Yesu pim ru ulöpöökörö pël sak wëa pötaan i momëëpënëak maan pël ëa. Pël ëak pit Pita pitring wëwë yeem moulmëak sëpënëak mëä.

Pita pi Yerusalem kak ingre mor sauröen ngön ök mëä

11 Yesuu ngön yaaö omnaröere ingre mor sa Yutia yangerak wëau-röak köpël omën narö pitta Anutuu ngönte wa kosang wesa pël aan kat wiak wëen, Pita pi Yerusalem kakë sa. ² Pël ëen akun pötak Yesuun kön wi kosang wesa narö ngön ë kosang wesautak Anutuun yaö ëak koröp kaut ila pöröak piin epël mëä. ³ "Ni tol ëënak Anutuun yaö ëak koröp kaut nailënröa naë së pitring kaömpre omnant ngawi yaën?" ⁴ Pël maan Pita pi omnant pim naë oröa pötön ök mëä.

⁵ "Ne Yopa kak wë Anutuun ök yemaan wangarötë yemangk ke pël ëak itaangkën omën nempel poë koröp kaöatë ök nempel irëa. Kaut kong nent ulöp urak wes mëen kutömweriaan irë nem naë ngentia. ⁶ Pël ëen ne öngpök itaangkën animaö ke nampre namp kosangöökaan kakë, kamalre int pourö omën pömpelë öngpök wëa. ⁷ Pël ëen

ngön nent epël yaan kat yawi. 'Pita, ni wal ë narö möak në.' ⁸Pël neaan ne epël yemak. 'Aköp, ne pël naëngan. Omën epot Yuta omnarö tenim naë nga pan wia. Pël ëën ne ngaanta nanëñep.' ⁹Pël maan ngön tapët kaalak rangk kutömweriaan epël yenëa. 'Anutu pim kaömp numëak nimpëna pipotön nuuk nga wia pël angan.' ¹⁰Omën pöt akun nentepar nent oröak kaalak sasa kutömweri isa. ¹¹Pël ëën akun tapetak omën naar namp ëak ka nem wëauta ka kauni wais tauëëa. Omën pörö pit Sisaria kakaan omën nampök ne koirak sënëak wes mëen waisa. ¹²Pël ëën Pulöök neen epël ök yenëa. 'Ni omën eporöaring sum. Köpëlöröak ya wesak kön selap ëënganok.' Pël neaan ne omën tiarim kar ingre mor sa 6 ëak neering e taua eporöaring së Konilias pim kaatak oröak kakaati ilëaut. ¹³Pël ëën ensel namp pim kaata kakaati tauaan itaangkën ngön ök mëëa pöt tenën ök yenia. Enselëpök Koniliasën epël ök mëëa. 'Ni peene omën narö wes mëen Yopa kak së Saimon, yapin nent Pita, pöp koirak waisëp. ¹⁴Pël ëën omën pöpök wais Anutuuk kama niön niire nim kaatakörö ompyaö sënë pöta ngönte ök niapnaat.' ¹⁵Konilias pi enselëpë ngön ök mëëa pöt ök yenia. Pël ëënak ne ngës rëak ök yemaan Ngëëngk Pulö ngaan tiarim naë irëa pöl pitëm naë yeira. ¹⁶Pël ëën ne Aköp pim ngaan ngön ëa pöten kön yawi. 'Son pi i yaaptak omnarö i momëa. Ën ënëmak nem Pepapök Ngëëngk Pulöök i ket ëak ar nimëëpnaat.' ¹⁷Pël ëaut yak Anutuuk akun tiarim Aköp Yesu Kristo piin kön wi kosang wesa pötak tiarim naë kësangën porpor elniaut ök tapël peene pit kësangën yaalmëën nook tol ëën Anutuun kan mowariim?" ¹⁸Pita pi pël maan pit ngön pöt kat wiak pitëm nga ëa pöt sëp wesak Anutuun yaya mëak epël mëëa. "Anutuuk pit wetete mowasën

köpël omnaröeta pitëm utpetat kasëng menak wëwë ngolöpta kanöök yes."

Antioik kak ngönën oröa

¹⁹Stiwen wel wiin ngönënë ngaaröak Yesu pim ruurö këëmre këlangön ke nentere nent wa menak rep momëën narö Pinisia yangerakël yesën, narö Saipras kustakël yesën, narö Antioik kakël yesën, pël ëa. Pël ëak pit pötë së wë Yuta omnaröen pëën ngönën ök maima. ²⁰Ën omën narö Saipras kustakaanre Sairini yangerakëlaan Antioik kakël sa pöröak kopëlöröenta Aköp Yesu pim ngön ompyaut ök maima. ²¹Pël ëën Aköpök omën pim ngön ompyaut ök maima pöröak weëre kosang mangkën omën kësang pan piin kön wi kosang wesak pim naë rë olëa. ²²Pël ëën Yesuu ingre mor Yerusalem kak wëaurö pit ngön pöt kat wiak Panapas Antioik kakë wes mëen sa. ²³Së oröak Anutu pim omnarö ompyaö elmëa pöten itenak ërëpsawi ëak Aköpë naë rë olëak öpënëak kosang wesak ök maima. ²⁴Panapas pi omën ompyaup, kön wi kosang yewesautere Ngëëngk Pulö pim lupmeri peö ëëëaup. Pötaanök omën kësang pan Aköpë ingre mor sa. ²⁵Pël ëën Panapas pi Sool koirëpënëak Tasas kakë sa. ²⁶Pël ëak koirak kaalak Antioik kakë sa. Pël ëak piarip pörek Yesuu ingre mor sauröaring wë krismaki kopët nenta öngpök omën kësang pan rë mouleima. Pël ëën Antioik kak omën wëa pöröak ngës rëak Yesuu ingre mor saö pöröen yapinte Kristoëërö pël maima.

²⁷Akun pötak Anutuu tektek ngön yaaö narö Yerusalem kakaan Antioik kakë sa. ²⁸Pël ëaö pöröa tekrakaan omën namp Akapas pi Pulöök elmëën ënëmak yang poutë ngöntök kësangpel orööpna pöta ngönte pitëm tekrak wal ë tauak tekeri wesak ök mëëa. Pël ëën ënëmak Klotias Rom omën ompaköp pim wëa akunetak ngöntök pöm-

pel oröa. ²⁹Pël een Yesuu ingre mor saurö pit neenem sumatëaan kaut ingre mor sa pitëm karurö Yutia yangerak wëa pörö kaamök elmëëpënëak ngön kopëta wesa. ³⁰Pël ëak sum pöt Panapasre Sool mangkën wak Yerusalem kak sê Yesuu ingre mor sauröa wotöökörö mena.

Erot puuk Sems mënak Pita wii kaatak ulmëa

12 Akun pötak yang omp aköp Erot pi Yesuu ingre mor sa narö ut-pet mowasëpënëak ngës rëa. ²Pël ëak maan Sems Son pim nanëp öp wesirën wel wia. ³Pël een pi Yuta omnaröen itaangkën pit pöten kent ëa. Pël een kaalak maan Pita wali wak wii tëa. Pël ëa akun pötak kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëengkët wia. ⁴Pël ëa akun tapëtak pit Pita moröak wii kaatak moulmëen wëen nga omën 16 pöröak akun nentak kong nent pöröak ngarangk yeem kaalak akun nentak kong nent pöröak sê ngarangk yeem pël eima. Anutuun mait elmëa akunet pet irënak Erot pi omnaröa itöök ngön yaatak moulmëëpënëak ëa. ⁵Pël een pit Pita wii kaatak moulmëak ngarangk pan ëaap Yesuu ingre mor saurö pitök Anutuun kaamök elmëëpënëak kosang wesak kimag maima.

Ensel nampök Pita wii kaatakaan ent ë moulmëa

⁶Erot pi ëlpamök Pita ngön yaatak moulmëëpnaat yak nga omën naar, namp mor nasring wii motëa, namp nasring motëa. Pël een rö kan Pita pi-arpim tekrak ka uraan nga muntarö ka kanrak ngarangk wëa. ⁷Pël ëaan tapëtakëër Aköpë ensel namp oröön wii kaata kakaati ëwa kësang ëa. Pël een enselëpök kuröpweri moröak yaan mowesak epël ök mëëa. “Ni teënt wal ë.” Pël yemaan pim moresiarë wii tëa pöngesiar wilak yangaak gentia. ⁸Pël een en-

selëpök epël ök mëëa. “Nim poë koröpö taë wes urak ing körötepar wa më.” Pël maan Pita pi pël yaëen enselëpök kaalak ök mëëa. “Nim ulpëenëp wa mëak nem ënëm wais.” ⁹Pël maan Pita pim ënëm oröak wë enselëpë elmëa pöten yaap yeë pël newasën, wangar yemangk pël wesa. ¹⁰Pël ëak ngarangk rongan nent il wesak sê kaalak rongan munt nent il wesak sê ka kan aini kosangpelök warieëa pömpel pimënt om tëak yesën itnal oröak sa. Ka kan pömpel Yerusalem kakël ko wesak wieëa. Pël ëak piarip kamtaöök yesem enselëp pi tapëtakëër irikor ëak kö sa. ¹¹Pël een Pita kön tektek sak epël ëa. “Ne peenök kön tektek sak kön yawi. Aköp pi pim ensel namp wes mëen wais ne Erot pim moresiaanre Yuta omnarö pitëm omnant elnëëpënëak ëaö pötëëlaan ent ë yeneulë.”

¹²Pi kön tektek sa pet irak Maria, Son yapin nent Maak, pim ëlëpë kaatakë sa. Ka pötak omën kësang pan wa top ëak Anutuun kimang maim wëa. ¹³Pël een Pita pi ka pöta kanrak sê körang körang yaalmëen inëen koont namp yapinte Rota pi kanwer motëëpënëak wal ëak orö, ¹⁴kat wia pöt Pitaë ngön kõngkõmö ëa. Pël een pi ërëpërëp pan ëak teëntom kakaati ilë wëauröen, “Pita e ka kanrak taua,” pël mëëa. ¹⁵Pël maan pit epël mëëa. “Ni kaökaö yaan ma?” Pël maan pi ke urak, “Yaap, e wë,” pël maan pit epël mëëa. “Pipop pim enselëpön yaan.” ¹⁶Pit pël aim wëen Pita pöp om ka kanwer körang körang maim tauaan orö kanwer tē mowiak itena pöt Pita een yaan kaö sa. ¹⁷Pël een Pita pi pit ngön ngaarëk wesak apanëak moresring angan elmëak Aköpë wii kaatakaan mësak sê wes momëa pöten ök mëëa. Pël mëak epël mëëa. “Ar Semsre pim karuröen ök man.” Pël mëak Pita pi oröak we naöökël sa.

¹⁸Ëlpam walën ngaarö pit yaan kaö sak Pita talël sa pël mëak ap wesa. ¹⁹Pël

ëen Erot pi omën narö wes mëen Pitaan ap wes pet ira. Pël ëen pi nga omën wii kaatak ngarangk wëaurö koirak omën pöten pëel maan ök nemaan ëa. Pël ëen Erot pi pit mëmpënëak mëëa. Pël ëak Yutia yangerakaan Sisaria kakël së wakaima.

Erot wel wia

²⁰ Erot pi Taiaare Saiton omnaröaan nga elmëim wëen pit pöta ngönte piiring apënëak wa top ë së wet rëak Erot pim kaata ngarangkëp Plastas pim naë oröa. Pël ëak piin ngötre kar elmëak Erot pim kööre tok wieëa pöt won wasëpënëak ök mëëa. Pöt tol ëënak? Pit omën omp aköp Erot pim yangerakaan kaömp sum yeëa pötaanök. ²¹ Pël ëak Erot pi omnarö akun mena. Pël ëak wë akun pöt temanöm sëen pi ë rangiak pim omp ak urtak wel aisëëë ngön kësang pan ök mëëa. ²² Pël yemaan omnarö pit ëlak wiak epël mëëa. “Omën epop omën ngön won, Anutuu apna pöl ya.” ²³ Pël yemaan Erot pi ngön pöt kat wiak pimtëen kön wiin isën Anutuu yapinte wa ngep ëa. Pötaanök tapëtakëër Anutuu ensel nampök elmëen pim yaatak iwalörö ka ëak mën ilën wel wia.

²⁴ Anutuu ngönte kaö sak ka poutë sa.

²⁵ Pël ëa pötak Panapasre Sool piarpim yaat pet irak Son, yapin nent Maak, pöp koirak pit pourö Yerusalemaan Antiok kakë sa.

Soolre Panapas ngönën yaatak wes mëa

13 Antiok kak Yesuu ingre mor sauröa tekarak tektëk ngön yaaöre rë yemoula narö wakaima. Pitëm yapinöt epot. Panapasre Simion yapin nent Koröp Koup, piire Lusias Sairini yangrakaanëp, Maneyen Erot yang omp aköp piiring piarip piarip yaaupre Soolre piporö wakaima. ² Pël ëak ingre mor saurö pit akun nentak Anutuun yaya

mapënëak kaömp ngës olëak wëen Ngëengk Pulöök epël ök mëëa. “Ar Panapasre Sool piarip nem ya mëmpënëak mëëa pöt menak wes momëëë.” ³ Pël maan pit kaömp ngës olëak om wë Anutuun kimang mëak pitëm moröt piarpim rangk mowiak welaköt elmëak wes mëen sa.

Soolre Panapas Saipras kustak ngön ompyaut ök maima

⁴ Ngëengk Pulöök wes momëen piarip Son, yapin nent Maak, pöp ya kaamök elmëepënëak koirak piaripring yesem Selusia kak së oröak i kaö wangaöök ilëak së Saipras kustak oröa. ⁵ Pël ëak wangaöökaan ngentiak pit Salamis kak Yuta omnaröa ngönën tupötë Anutuu ngön ompyaut ök maima. ⁶ Pël ëak pit kus pötak ya mëmpö wirö wa pak ëak yesem Pepos kak së oröak itaangkën Yuta omën namp kak pörek pölangre këap ke nentere nent yaaup wëa yapinte Payesu. Omën pöpök omnaröen, “Ne Anutuu tektëk ngön yaaup,” pël kaar maima. ⁷ Omën pöp pi kus pötakë Rom yang ngarangkëp Sesias yapin nent Polas piiring ngönt rëak wëa. Yang ngarangk pöp pi ëwat panëëp. Pötaanök Panapasre Sool piarpim këmtakaan Anutuu ngönte kat wiipënëak yas mëëautak ⁸ pölangre këap omën pöp Krik ngöntak Elimas pël yamëëaup pöpök yang ngarangkëp pi Yesuu ngön ompyaut kat wiipënëak piaripön nga mëëa. ⁹ Pël ëen Sool yapin nent Pool pim lupmeri Ngëengk Pulö peö ëak wëen Elimas pöpön nga iteneë epël mëëa. ¹⁰ “Setenë ruup, ni omnant ompyautëen kööre tok yaaup. Ni kaarötëen wot kaö sak wë saun koireim wëaup. Ni Anutu pim ngön yaapöt wak kaip tiktik ëak nimtë könöökaan kaaröt yaaup. ¹¹ Pötaanök peene Anutu pim weëre kosangta songönte nim naë oröön ni itöörar ngaap sak akun nantë ëwaaten itnaangkën ëëmëët.” Pël yemaan tapë-

takeër kepil koutë ök nempel itöörarë kaka elmëen pi talëpök mor yal ëak kan pet elmëepënëak eim wakaima. ¹²Pël ëen omën pöten itenak yang ngarangkep pi Yesuun kön wi kosang wesa. Pël ëen piarip Aköpë ngönte ök yemaan kat wiak yaan sa.

Poolre Panapas Antiok kak Pisitia yangerak ngönën ök mëä

¹³Poolre karurö pit Pepos kakaan wangaöök ilëak Peka kak Pampilia yangerakël së wangaöökaan ngentiak Son Maak sëp wesak kaalak Yerusalem kakë sa. ¹⁴Pël ëen pitëmënt Peka kak sëp wesak Antiok munterek Pisitia yangerak së oröa. Pël ëak pit kë yesa akunetak Yuta omnaröa ngönën tuptak ilëak wel aisëa. ¹⁵Pël ëen omnarö Moses pim ngön kosangötre tektek ngön yaauröa ngönöt ngönën pepeweri wia pöt nent sangk kelën kat wia. Pël ëak ngönën tup ngarangköröak Poolre Panapas piarpim ngësël ngön epël wes mëä. “Karaar, arip ngön ompyaö ten lup taë niwesak ök nianë nent wiaan pöt peene ök niaan kat wiinaan.” ¹⁶Pël maan Pool pi wal ëak moresring angan elmëak ngës rëak epël ök mëä.

“Ar Israel omnaröere köpël omën ngönën kat wiaurö, ar kat wieë. ¹⁷Ngaan panëer ten Israelöröa Anutu puuk tenim ëere körööröen yaö elmëen pit akun wali Isëp yangerak yaam wëen Anutuuk kaamök elmëen ulöl panë sa. Pël ëaan Anutu pim weëre kosangöök elmëen pit yang pör sëp wesa. ¹⁸Pël ëen Anutu pi pitëm yang pultak eima pötaan könömët wak wëen krismaki 40 ëak won sa. ¹⁹Pël ëen ënëmak yang 7 pötë omën Kanan yangerak wëaurö Anutuuk won wes moolëak pitëm yanger Israel omnarö mangkën pit krismaki 450 pël wakaima. ²⁰Wë ënëmak Israel ngarangknarö moulmëen wë wë ë yesem Samuel tektek omën pöp oröa. ²¹Akun pö-

tak pitëm naë omën omp ak namp orööpënëak maan Anutuuk Pensaminë kurtakaan Kis pim ruup, Sool pöp tek-eri wes mangkën pöpök Israel omnarö ngarangk ëak wëen krismaki 40 ëak won sa. ²²Pël ëen Anutu puuk Sool wa moolëak Tewit urtak moulmëa. Pël ëak Anutu pi Tewit pimëen epël mëä. ‘Ne Sesi pim ruup Tewit pim wëwëeten itaangkën ompyaö ëen kent yaalmë. Pö-taanök nem ya ngön mema pöt mëmpnaat,’ pël mëä. ²³Pël ëautak Anutuuk Tewit pim ëere körööröa naëlaan Israel omnarö tenim ompyaö niwasëpna namp orööpënëak yaö ëa pötak Anutuuk maan Yesu oröa. ²⁴Yesu naaröön wiaan Sonök Israel omnarö pitëm utpetat kasëng mangkën i momëepënëak mëä. ²⁵Pël ëak Son pi pim ya pet irëpna akunet temanöm yesën omnaröen epël ök mëä. ‘Ar neen tol weseim? Ne Anutu kama niöpënëak Yaö Mëäaö pöp wasngan. Ar kat wieë. Omën namp nem ënëm yewais pöp pi omën kësangëp. Ne utpet epöpök yok pangk pim ing körötepar wii nemowilngan. Omën pöp arim kor wakaima pöp.’

²⁶“Karurö, Apramë ëaröere köpël omën ngönën kat wiaurö, ar kat wieë. Anutuuk tiar utpetatë naëaan niöpëna pöl pet elnia ngön pöt tiarim naë yaarö. ²⁷Omën Yerusalem kak wëauröere pitëm wotöökörö pit omën pöpë songönten këëkë kön nawiin ëa. Pël ëak pit tektek omnaröa ngönöt pitëm kë yesaö akunatë ngönën pepeweri sangk kelak pötë songönötta kön nawiin wel wiipëna ngön yaatak moulmëa. Pöt tektek omnaröak ngön pël ëëpnaat ëa pöt kë oröa. ²⁸Pit Yesu pim saun nent nokoirënnrek om pas Rom yang ngarangkep Pailatök këk maan möön wel wiipënëak ke urak mëä. ²⁹Pit tektek ngön yaaö omnaröa pimëen ngön ëa pöt pout elmë pet irak këra yetaprakaan ent ëak së yangaöök

weera. ³⁰Pël een Anutuuk weletakaan wal ë moulmëa. ³¹Omën wet reäk piiring Kalili yangerakaan Yerusalemë sa pörö pit kët selap piin iteneima. Pël ëa omën pöröak pöta ngönte Yuta omnaröen ök maim wë. ³²⁻³³Pël eenak tenök Aköpë ngön ompyaut arën epël ök niaim. Omën pipëten Anutuuk tiarim ëaröen ök mëëaut peene pitëm ruure ëarö tiarën ök yenia. Pi Yesu wal ë moulmëa pötak tan pep Sam pöweri tan 2 pöta lupët epël ya.

‘Ni nem Ruup.

Peene kët eptak ne nim Pepap pöt pet yaalmë.’

³⁴Anutuuk pi weletakaan wal ë moulmëaup. Pötaanök kaalak wel wiak söp naëpan. Anutuuk pim ngönte pil ök mëëa.

‘Nem Tewiten kup mowia pöt ne wëwë ompyaö pöt nimpaat.’

³⁵Pël een tan munt nent Tewit puuk Anutuun epël mëëa.

‘Ni nim ya omën ompyaup welaaröa kaöök wieë söp ëëpënëak nenëaan ëan.’

³⁶Pël retëng ëak omën omp aköp Tewit pi Anutuuk ya ngön mëëa pöt omën pimoröa öngpök mëneim olëak wel wia. Pël een pit pim ëere körööröa naë yang kel weerën pim koröpö yangaöök wieë söp ëa. ³⁷Ën Tewit pim mëëa pöp yangaöök wieë söp naën Anutuuk wal ë moulmëaup. ³⁸Pötaanök ar këëkë ewat seë. Ten arën epël ök niaim. Omën pöpök arim utpetat wa niolëaut.

³⁹Moses pim ngön kosang pötak arim utpetat ent ë niolëak ar omën wotpil pël naniwasën. Omën pöpök omën pouröa utpetat ent ë niulaan piin kön wi kosang mowasën puuk, ‘Nem omën wotpilörö,’ pël niaim wë. ⁴⁰Pötaanök ar këëkë ngarangk yeemak ön, tektek ngön ëa pöt arim naë orööpanëen. Pit epël ëa.

⁴¹‘Kat wieë, ar Anutuun ökre was yaaurö.

Ar itenak yaan sak wel wiinëen.

Ne omnant arim tekarak ëëmaatëp ar yok pangk kön wi kosang newasngan.

Ën omën nampök pöten ök niaan yok pangk yaap ya pël newasngan.”

⁴²Pool pi ngönën ök mëak piar Panapas kakaatiaan orööpënëak yaëen omnarö pit epël mëëa. “Kaalak kë yesa akun muntetak ngön pipot ök nian.”

⁴³Pël mëak ngönën tuptakaan tomökël oröa. Pël een Yuta omën naröere kopël ngön kat wia narö pit Poolre Panapas piarip ënëm sa. Pël een piarip ngönën ök mëak pitëm lupöt es nga mowasën pit weëre kosang Anutuu ulöpre moup pötak öpënëak mëëa.

⁴⁴Kë yesa akun muntetak ka pöökë omën pourö Anutuu ngönte kat wiipënëak wa top ëa. ⁴⁵Omën kësang pan së wa top een Yuta omën narö pit itenak piarpimëen ya sangën ëa. Pël ëak Pool pim ngöntën wak irëak koröp kolak mëëa. ⁴⁶Pël een Poolre Panapas piarip kas kopël ngön epël mëëa. “Yaap, tenip Anutu pim ngönte wet reäk ök niaut. Pël ëautak ar kasëng menak Anutuuk wëwë ompyaut nimpëna pöt pangk naën pël pet yaë. Pötaanök tenip ar sêp niwesak kopël omnaröa ngësë sënaat. ⁴⁷Aköpök ngönën pepeweri epël retëng ëak ten nina pöt yaapët pötaanök.

‘Nook ar kopël omnaröa es ëwaö pël wes yanuulë.

Pötaanök ar ëwa ngön pöt yang poutë ök më pet irën pöt Anutuuk pit kama moöpnaat.”

⁴⁸Pël maan kopël omnarö pit ngön pöt kat wiak ya kë sak Anutuu ngöntën ompyaö pan pël mëëa. Pël een Anutuu wëwë kosangtaan yaë elmëa pörö piin kön wi kosang wesa. ⁴⁹Pël een Anutuu ngönte yang pörek ulöl sak sa. ⁵⁰Pël een Yuta omën narö pit öng kaöarö ngönën wak wëauröere kak pörekë kaöarö es nga mowasën Poolre Panapas utpet panë mowesak waö elmëen pitëm yang pör

söp mowesak sa. ⁵¹Pël een piarip pitëm utpetat wieëa pötë ökre was ëak pi-arpim ingesiarëaan yangre ulölöt kërë ngep elmëak Aikoniam kakë sa. ⁵²Pël een Yesuu ru Antiok kak wëaurö pit ërëpsawiarung wëen Ngëengk Pulö pitëm lupötë peö ëak wiakaima.

Poolre Panapas Aikoniam kak ya mëna

14 Poolre Panapas piarpim Antiok kak ëa pöl kaalak Aikoniam kak pörek ëa. Piarip Yuta omnaröa ngönën tuptak ilëak ngönën ök maan pit piarpim ngön pöten kat wiin ompyaö panë een omën kësang pan Yuta omën naröere köpël omën narö pit Yesuun kön wi kosang wesa. ²Pël een Yuta omën pi-arpim ngön wa yoolëaurö pit köpëlöröen kék maan Yesuu ingre mor sauröen kaaöre këpöt elmëa. ³Pël een piarip Aikoniam kak akun wali wë Aköpë ngönte ök mapnaaten kas naën Yesuuk weëre kosang kaamök elmëaan retëng ke nentere nent weëre kosang panëet mëna. Piaripim ya ke pël mëna pötak Aköpë lup sant pömpel kësang pan pitëm naë wia pöta ngönte yaapët pet elmëa. ⁴Pël ëa akun pötak ka pöökë omnarö pit kom ëa. Narö Yuta omnarö pitëm ënëm ëa. Ën narö pit Yesuu ngön yaauwaar piarpim ënëm ëa. ⁵Pël een Yuta omnaröere köpëlörö pit pitëm kaöaröaring wa top ëak Poolre Panapas utpet mowasëpënëak ngön ëak kël mööpënëak mëëa. ⁶Pël een piarip kat wiak kas së Likionia yangerak Listraare Tepi ka kaö pöörarë sa. Pël ëak pöörarë naë ka kot wieëa pötë wa pakpak ëeim wakaima. ⁷Pël ëeimeë Yesuu ngön ompyaut ka pötë ök maim wakaima.

Poolre Panapas Listraare Tepi pöörarë ya mëna

⁸Listra kak pörek omp namp ingesiar utpet ëaup wëa. Omën pöp pi

ëlëpë yaatakaan pël ëak oröaup yak kan naënëp. ⁹Pi wel aisëë Pool ngön ök yaan kat wieëa. Pël een Pool pi omën pöpön itaangkën pi Yesuuk ompyaö mowasëpnaat pöt kön kosang wieëa. Pël een Pool pi it kökö ngëneë kosang wesak epël mëëa. ¹⁰“Ni wal ëak nim ingesiar mëngkre mëngk mësëak tau.” Pël maan omën pöp pi teëntom wal ëak yok kan ing yaap ëa. ¹¹Pël een Likionia yang pörek wëaurö pit Pool pim ëaö pöten itenak pitëm ngönrak ngön ëak epël aö sa. “Ëlarörö pit omën möönre koröp wak tiarim tekarak oröak wë.” ¹²Pël mëak pit Panapas pöpön pitëm ëlar nampë yapinte Sus pöpë ngamp mëëa. Pël ëak Pool pöp pi ngön kaö yaaup pël mëak pitëm ëlar nampë yapinte Emis pöpë ngamp mëëa. ¹³Pël een pitëm ëlar Sus pöpë tupët ka pöökë wilëngkëël wieëa. Tup pöta ngarangkëpök pol purimakaö omp narö wak këra puut wii mëak öngö moutak ka kaö pöökë ëm kanrak wak së omnaröaring wa top ëak pol pörö möak piarpimëen kiri ar ëëpënëak ëa. ¹⁴Pël een Poolre Panapas piarip pöt kat wiak pitëm elmëëpënëak ëa pöten kaaö yaë pël pet elmëak ulpëënaar wa keliak pitëm toköök së ngön ëak epël mëëa. ¹⁵“Ar pël ëëngan. Tenip omën arim karaar. Tenip arën ngön ompyaut omën utpet pipot söp wasënëak ök ni-aim. Pël een ar lup kaip tiak Anutu wëwë pepap pim naë öñëak niaim. Pi kutömrë yangre i kaö epot ket ëak pötë omën wia epot ket ëaup. ¹⁶Yaap, omnarö pit ngan pitëmtë könöök omnant yaëen pi it mongnaan ë seima. ¹⁷Pël ëaatak pi akun poutë ompyaö elmëeim wiak pi yaap wë pöt pet elmëeima. Pi mopöök kopiimor elmëen kaömp këët orööpna akunet yemangk. Pël een pöt nak kep ëak wë ërëpsawi eim wë.” ¹⁸Pël mëak piarpimëen kiri ar ëëpënëak ëa pötaan ke panë urak maan söp wesa.

¹⁹Yuta omën narö Antiokre Aikoniam ka pöörarëaan sê omnaröen kék maan pit Pool kël möak wel wia wesak weruak kaöökê wilëngkëël koliil sê moolëak kaalak kakê sa. ²⁰Pël ëën Yesuu ingre mor saurö pit sê pi tekarak ulmëak wëen wal ëak kaalak kakê sa. Pël ëak ëlpamök Panapas koirak Tepi kakê sa. ²¹Pël ëak piarip ngön ompyaut ök maim wëen ka pöökê öngpök omën kësang pan pit kat wiak Yesuu ënëm ëa. Pël ëën piarip kaalak Listraare Aikoniam kak sê wê kaalak Antiok Pisitia yangerak wieëa ka pötakël sa. ²²Yesem Yesuu ingre mor sauröen ngön kosang wesak epël ök maö sa. “Tiar Anutuuk wa ngaöök nimëepënëak kent yeë pöt wet rëak e wê eprek këemre këlangönë rangk öpenaat. Pötaanök ar kön wi kosang yewesautak kosang sak ön.” ²³Piarip ök maö yesem ka poutë ingre mor saurö pitëm wotöökörö moulmëak piarip kaömp ngës olëak Aköpön kimang ngöntak mëak pitëm kön wi kosang yewesaup pim naë wa moulmë sa.

Poolre Panapas kaalak Antiok kak Siria yangerakê sa

²⁴Ënëmak piarip kaalak Pisitia yangerak sê oröak yesem Pampilia yangerak sê oröa. ²⁵Pël ëak Peka kak ngönën ök mëak Atelia kak sê oröak, ²⁶wangaö wak kaalak yesem Antiok kak sê oröa. Kak pörekök ingre mor sauröak Anutuu lup sant pöta öngpök wa moulmëak wes mëen sa. Piarip ya ngön mëëa pöl mëmpö sê pet irak kaalak sê piarpim ya ngön wak saö pörek sê oröa. ²⁷Pël ëak ingre mor saurö wa top elmëak Anutuuk kaamök elmëaan piarpim ya mëmpö ima pötë ngönötre ën köpël omnarö Anutuuk kan tē mowiin piin kön wi kosang wesa pöta ngönöt ök mëëa. ²⁸Pël ëak piarip akun wali pan Yesuu ruuröaring pörek wakaima.

Ngönënë wa top kësangpel Yerusalem kak oröa

15 Yesuu omën narö Yutia yangerakaan sê Antiok kak oröak ingre mor sauröen epël ök maima. “Ar Moses pim ngön ë kosang wesa pöt ngar wak arim koröp kaut nailën ëënë pöt Anutuuk yok pangk kaalak naniöpan.” ²Pël maan Poolre Panapas ngön pöten kaaö ëak piarip pitëmëen ngön kosang kaö pan ëak piaripring ngönngön apanëak nga mëëa. Pël ëën ingre mor saurö pit Poolre Panapas piarip omën naröaring Yerusalem kak sê Yesuu ngön yaauröere wotöökörö pitring ngön pöt wotpil wasëpnaan sëpënëak mëëa. ³Pël ëak ingre mor saurö pit wes momëen yesem Pinisiaare Sameria yang pötë ingre mor sa pöröen köpël omnarö Yesu pim ënëm sa pöten ök maan pit ërëpërëp pan ëa. ⁴Pël ëën pit Yerusalem kak sê oröön Yesuu ngön yaaö omnaröere wotöököröere Yesuu ingre mor saö muntarö pit itenak yoöre ërëp kaö mëëa. Pël ëën piarip Anutuuk kaamök elmëaan piarpim ya mëmpö ima pötë ngönöt ök mëëa. ⁵Pël ëën Yesuun kön wi kosang wesa narö Parisi pöröak wal ëak epël mëëa. “Ar pitëm koröp kaut ilak Anutuun yaö mowesak Moses pim ngön ë kosang wesauta wia pöl ëëpnaan ök maë.”

⁶Pël maan Yesuu ngön yaauröere wotöökörö pit ngön pöt ëak söë wasëpënëak wa top ëa. ⁷Pël ëak pit ngön selap aim olëak Pita pi pitëm tekarak wal ë tauak epël ök mëëa. “Nem karurö, ar ëwat wê. Ngaanëër Anutuuk tiar ya kom ë ninak neen köpël omnaröen ök maan pit kat wiak kön wi kosang wasëpënëak neeaut. ⁸Anutu tiarim lupötön ityeengkaupök tiarimëen elnia pöl Ngëengk Pulö köpël omnarö mena. Pim elmëa pötak pitëmëen ya kē sa pöt pet yaalni. ⁹Pi tiarën nal

elniak pitën nal naalmëëpan. Won. Pit piin kön wi kosang mowesa. Pötaanök pitëm lupöt kölam mowesa. ¹⁰Pël yaalniin oröp ëënak ar Anutuun ököök elmëëneäk yeë? Tiarim ëaröa eima pöl tiarta Moses pim ngön ë kosang wesa pöta ënëm naën yaauro. Ngön ë kosang wesa pöt tiarim kasngelötë omën könöm nant weta pöl wetak imaut. Pötaanök könöm tapöt kaalak Yesuu ingre mor saurö er mowatngan. ¹¹Tiar epël kön wi kosang wesaut. Aköp Yesu pim lup sant pötak Anutu tiar niwaupök omën pöröeta yemoö.”

¹²Pita pi pël maan wa topöök wëao pörö ngön naën wëen Panapasre Pool piarip piarpim ya mëmpö yesën Anutuuk kaamök elmëen köpëlöröa itöök ya retëng nant mëmpö ima pötë ngönte ök maan kat wia. ¹³Pël ëak Sems pi epël mëëa. “Karurö, ar nem ngönte kat wieë. ¹⁴Anutu puuk wet rëak köpël omnarö pimtëen wesak mokoira pöta ngönte Saimon yapin nent Pita puuk ök niaan kat yawi. ¹⁵Anutuu këmtakaan tektek ngön yaauro pitëm ëa pötëët ök yenia. Pöt epël ëa.

¹⁶‘Aköp pi epël ya.

“Ne ënëmak kaalak waisak

omën omp ak Tewit pim ka töölak wia pipët köpre mor ëak

ka pöta omnant köt sa pipot ngolöp ngolöp wesak wa wesir ulmëëmaat.

¹⁷Pötaanök omën muntarö pit ne pitëm Aköp neen ngaöl elnëëpnaat.

Köpël omën tapörö nemëen wesak yaö wesaurö.”

¹⁸Aköp ngaanëer pan ngön pöt tekeri wes wiaupök peeneeta tapël ya.’

¹⁹Pël yaatak ne kön epël yawi. Köpël omën narö lup kaip tiak Anutuu ngësël ko yawi piporö tiarök kaalak könömër nemangkan. ²⁰Köpëlörö pit omp ak kaarkaaröröaan animaö kiri ar ëak wak në imeë, öngre omp nga ë, animaurö iit orööpanëak nailën om ar ëaut në,

ën animauröa iit në, pël eim wë pöt sëp wasëpnaan pep retëng ë mempen. ²¹Köpëlörö pit Yuta omnarö ya utpet mowesak omën pipot ëëpan. Yuta omnarö pit omën pipot Moses pim pepeweri retëng ëa pötön ngaantakëer iteneë kë yesa akun poutë ngönën tupötë së ilëak sangk kelak kat wieim wë. Pötaanök tiar kan kosang mowariipenaan.”

Pit köpël omën ingre mor sauröa ngësël pep wes mëa

²²Pël mëak Yesuu ngön yaaö omnaröere wotöököröere ingre mor saö muntarö pit ngön kopëta wesak omën naar Poolre Panapasring Antiok kakë sëpënëak yaö mëëa. Pël ëen Yutas yapin nent Pasapasre Sailas piarip sa. Omën pöaar ingre mor saö pöröa wotöökaar. ²³Piarip sëpënëak yaëen pep newer epël retëng ëak piarip mena. “Ten Yesuu ngön yaaöere wotöök arim karurö, tenök arimëen pep epwer retëng ë yaningk. Ar köpëlöröa öngpökaan ingre mor sak Antiok kakre Siria yangerakaan Silisia yangrakë wëaurö arën yowe yenia. ²⁴Tenim naëaan omën narö wais arën ngön ke nampnampöt ök niak arim könöt wa irikor elnia pöt yaan kat yawi. Piporö tenök arim ngësë wes namëen. ²⁵Pötaanök ten wa top ëak lup kopëtemer sak omën epaar wes mëen arim ngësë yewais. Piarip Panapasre Pool tiarim kar ompyauwaar piaripring wes momëen yewais. ²⁶Panapasre Pool piarip tiarim Aköp Yesu Kristo pim yaatak wë kö sëpnaaten kön selap naën yaauwaar. ²⁷Yutasre Sailas pöaar arim ngësë wes mëen yewais. Pël ëak tenim ngön pepeweri retëng ëan pöt piarpim këmtakaanta ök niapnaat. ²⁸Ten Ngëengk Pulööring kön kopëtaö wesak wë. Pötaanök Yuta omnaröa yaë pöl könöm muntat naningkan. Ar omën epotökëer eim ön. ²⁹Omp ak kaarkaaröröaan kiri ar ëaut

nënganok. Ar Animauroä iit nënganok. Animauro iit orööpanëak nailën om ar äaut nënganok. Öngre omp nga ëënganok. Ar ngarangk këëkë äak omën pipot keker elmëeim önë pöt ompyaö önëët. Yowe pan. Ompyaö ön.”

³⁰Pit pepewer pël äak mangkën wak Antiok kak sê oröön Yesuu ingre mor saurö wa top ëën pep pöwer mena. ³¹Pël ëën pep pöweri ngön wieëa pöt sangk kelak pit ngön ompyaö pöt kat wiak ërëpërëp kaö äa. ³²Pël ëën Yutasre Sailas piarip Anutu pim tektek ngön yaaö omnaar pël sak wë akun wali pan ingre mor sauröen ngönën ök maim wë taë mowesa. ³³Piarip Antiok kak pörek akun wali wakaim wiak sêpënëak yaëen ingre mor sauröak kan yaö mëak wes momëen saö pöröa ngësël sa. ³⁴[Pël äautak Sailas pi pimtë kentöök Antiok kak om wakaima.] ³⁵Pël ëën Poolre Panapas Antiok kak om wë ingre mor saö naröaring omën muntarö rë mouleim Aköpë ngönënte ök maim wakaima.

Poolre Panapas kom äa

³⁶Wakaim wiak ënëmak Pool puuk Panapasën epël ök mëëa. “Tepër kaalak ka poutë yesem ingre mor sauröen itaampö sêpa. Tepër ngaan pitën ngön ompyaut ök mëëaut. Pötaan pit ompyaö wë ma utpet wë pöten itaampëaan.” ³⁷Pël maan Panapas pi Son, yapin nent Maak, pöp koirak piaripring sêpënëak maan, ³⁸Poolök epël mëëa. “Omën pipop ngaan Pampilia yangerak sê ök ë nimëaup. Pötaan tepërring nasëpan.” ³⁹Pël mëak piarip ngön nga yaalem wiak kom äak Panapas pi Maak koirak wangaöök Saipras kustakël sa. ⁴⁰Pël ëën Pool pi Sailas koirak piarip sêpënëak yaëen ingre mor saurö pitök Aköpë lup sant pöta öngpök moulmëak wes mëen sa. ⁴¹Siriaare Silisia yang pötë yesem ingre morörö taë mowasö sa.

Timoti pi Poolre Sailasring sa

16 Poolre Sailas piarip Tepi kak sê wë olëak Listra kak sê oröa. Pël äak itaangkën omën Yesuun kön wi kosang yewesaö namp wëa pim yapinte Timoti. Pim ëlëp Yuta öngöp tapël Yesuun kön wi kosang yewesaup. Ën pim pepap pöt Krik ompöp. ²Ingre mor sa Listraare Aikoniam ka pöörarë wëa pöröak Timoti piin, “Omën ompyaup,” pël maima. ³Pötaanök Pool pi Timoti piring pim yaatak sêpënëak kön wia. Pël ëën Yuta omën ka pötë wë seëaurö pit Timoti pim pepap Krik omnamp yak kön selap äa. Pöt tol ëënak? Pit Anutuun yaö äak koröp kaut nailënörö. Pötaanök Pool puuk Timoti koröp kaut ila. ⁴Pël äak pit ka poutë yesem Yerusalem kakaan Yesuu ngön yaaö omnaröere wotöököröa ngön ëmön ë mena pöt ingre mor sauröen ök mëak ngar weim öpënëak mëëa. ⁵Pël ëën ingre mor sauröa kön wi kosang yewesa pöt kaö sëen kët poutë omën muntarö yal mangkën selap sa.

Pool pi Masetonia kak wangarötë yemangk pöl ëa

⁶Ngëëngk Pulöök Esia yangerak sê ngön ök mapanëak nga maan pit om yesem Prisiaare Kalesia yang pöraarël sa. ⁷Pël äak pit Misia yangera kautak sê oröak Pitinia yangerakël sêpënëak yaëen Yesuu Pulöök kan mowaria. ⁸Pël ëën pit Misia pörekaan el wesak Troas kak sê oröa. ⁹Pël äak rö kan Pool wangarötë yemangk pöl äak itaangkën Masetonia omën namp pim naë wais tauëë kosang wesak epël ök mëëa. “Ni i kaö olëak Masetonia yangerak wais ten kaamök elniim.” ¹⁰Pël yemaan Pool pi itenak ten Sailasën ök niaan Anutuuk Masetonia yangerak ngön ompyaut ök manëak yas yenia pël wesak sënëak teëntom ko äaut.

Litia pi Pilipai kak ingre mor sa

¹¹ Ko äak wangaöök iläak Troas kakaan Samotres kustak sê oröak ëlпамök Niapolis kak sê oröak, ¹² wangaöökaan ngentiak pörekaan yangerak sê Pilipai kak sê oröaut. Ka pö Rom omnaröa wëau, Masetonia yang pörekê ka kaöaö. Pöök ten akun selap selap wê, ¹³ kê yesa akunetak ka ëmöököê ëm kanërak wele rëak imeri saut. Ten kat wiin Yuta omnarö pit pörek Anutuun ök yamëëa. Pël äaut yak sê itaangkên öng narö wais wëa ëën pitring wel aisëak ngönaak äaut. ¹⁴ Pël ëën öng pöröa naë Tiatira kakaan öng namp poë koröp köp möömaap ëa ompyaut ket yeem mon yewaup yapinte Litia pi Anutuun yaya yamëëaup. Aköpök lupmer kaip motiin Poolë ngön ök yamëëa pöt këëkê kat wiak kön wi kosang yewas. ¹⁵ Pël ëën piire pim kaatakörö i momëën öng pöpök tenën epël yenia. “Ar neen kön wiin, Aköpë ënëm yes pöt, nem kaatakê waiseë.” Pël niak ke yaurön ten pim ngönte ngar wak piiring saut.

Pit Poolre Sailas Pilipai kak wii kaatak ulmëa

¹⁶ Akun nentak ten yang lup Yuta omnaröa Anutuun ök yamëëautak yesem koont urmerap pim lupmeri wëaö namp koiraut. Urmer pöp piiring wê omën orööpnaatön ök më pël yaaup. Pël ëën omën kësang pan pitëm naë omnant ënëm orööpnaatön puuk itenak yemaan sumat mangkên pim ngarangk yaaurö pit mon kësang pan weim yeëa. ¹⁷ Koont pöp tenim ënëm yewaisem ngön äak epël aö yewais. “Omën eporö Anutu O Ngaarekëpë ya omnarö. Pitök Anutuuk kama niöpna pöta ngönte ök niaaö yaaurö.” ¹⁸ Kët ël epotë pël aimën Pool pi kaaö ëën kaip tiak urmerapön epël yema. “Ne Yesuu weëre kosangööring

yeniakerek koont pipop sêp mowesak oröak sê.” Pël maan tapëtakëër koontup sêp wesak oröak yes.

¹⁹ Oröak sêën koontupë ngarangkörö pit itaangkên pitëm ngaanë mon yewa pöl kaalak naöpanëën yeëa. Pël ëën Poolre Sailas moröak ka tomök sê kaöaröa naë ngön yaatak yemoulmë. ²⁰ Pël äak ngön ë pet yairauröen epël yema. “Iteneë. Yuta omën epaar ieping äak wëwë utpetat tiarim tekrak wais yawi. ²¹ Pël äak piarip tiar Rom omnaröa ëënganëak nga wieëaut pet elniak ënëm ëëpenëak yenia.” ²² Pël maan omën ngön pöt kat wia pörö pit pourö el sak maan ngarangköröak ulpëënaar keli moolëak pitëm nga omnaröen maan pës yemomö. ²³ Pël äak utpet mowesak wii kaatak moulmëak ka pöta ngarangkëpön këëkê pan ngarangk ëëpenëak ök yema. ²⁴ Pël maan wii kaata ngarangkëp kat wiak wii kaata ka kakaati panëëtak sê moulmëak ingesiar këra uamngesiarë tep mö mowia.

²⁵ Röök lupöök Poolre Sailas Anutuun kimang mëak rangk tan yemaan wii omnarö kat wiaan, ²⁶ tapët pöt moup kësang nempel möön wii kaata wapöt tiak sê yengentiin ka kanöt tëak yesën wii omnaröa morötë wii tëa pötta wilak sa. ²⁷ Pël ëën wii kaata ngarangkëp pi ka ureimaurekaan wal äak itena pöt wii kaata kanöt të wiaan itenak wii omnarö oröak kas sa pël wesak yepatöökaan öpwer tëak pimtök pimënt wesirëpënëak ëa. ²⁸ Pël yaëën Poolök ngön äak epël mëëa. “Nimtok nimënt utpet wasngan. Ten pourö e om wë.” ²⁹ Pël maan wii kaata ngarangkëp pim ya omën nampön maan esuwes mangkên wak pöömpö kakaati ilëa pöt kas äak reireë urö Poolre Sailasë naë sê ngentia. ³⁰ Pël äak piarip koirak tomök orö epël ök mëëa. “O nem kaöaar, ne tol yaal ëënak Anutu pi ne kama neöpën?” ³¹ Pël maan piarip epël ök mëëa. “Ni Aköp Yesuun kön wi

kosang wasumë pötak niire nimorö Anutuuk kama niöpnaat.” ³² Pël mëak piarip Aköpë ngönte piire pim kaatak wëauröen ök mëäa. ³³ Pël maan rööök tapë-takëer pi piarip koirak sê piarpim pës momöaut i moirën teëntom piire pimorö i momëa. ³⁴ Pël elmëen pi piarip koirak pim kaatak sê ulmëak kaömp menak piire pimoröa Anutuun kön wi kosang wesa pötaan ërëpsawi kaö ëa.

³⁵ Pël ëak wëen ëlpamök ngön ë pet yairaurö pitök polis narö wes mëen sê epël ök mëäa. “Ni omën epaar wes momëen sêpën pël ya.” ³⁶ Pël maan wii kaata ngarangkëp pi ngön pöt kat wiak Poolön epël mëäa. “Ngön ë pet yairaurö pit ne arip wes nimëëmëak ya. Pö-taanök wes nimëëmaatak lup wiaptaring sën.” ³⁷ Pël maan Pool pi polisöröen epël mëäa. “Tenip Rom omën sauwaarök tenpim saun nant wiaan pöt pit yok pangk ngön yaatak niulëak tekeri wasëp-naatep pit köntak tenip pouröa ëöetak niulëak pës nimöak wii kaatak niulëaurö. Pël ëautep peenök kaalak ëlëep wes nimëëpënëak ëa ma? Pël naëngan pan. Pitëmtok waisak wes nimëen oröö-naat.” ³⁸ Pël maan polisörö pit piarpim ngön pöt kat wiak sê ngön ë pet yairauröen ök maan pit kat wia pöt Rom omnaarök ëa. Pël ëen pitëm utpet elmëa pöten kön wiak kas ëa. ³⁹ Pël ëak pit sê yaköm köm mëak wii kaatakaan wes mëen oröa. Pël ëen piaripön epël ök mëäa. “Arip yok pangk ka epö sêp wesak sën ma?” ⁴⁰ Pël maan piarip wii kaat sêp wesak Litia pim kaatak sê ingre mor sauröen itenak wa korkor ngön mëak sa.

Tesalonaika kak Poolre Sailas mööpënëak ëa

17 Poolre Sailas piarip sê Ampipolisre Apolonia ka pöörar il wesak Tesalonaika kak sê oröa. Kak pörek Yuta omnarö pitëm ngönën tupët wieëa. ² Pël ëak Pool pim yaaul Yuta

omnaröa ngönën tuptak sê ilëak ngönën pepeweri ngön wia pöt omnaröaring aima. Pi kē yesa akun nentepar nent pötë öngpök pël eima. ³ Pi Anutuun ngönta songönte werak epël ök mëäa. “Anutuuk Kristo pim Yaö Mëëaö pöp këlängön kat wi yesem wel wiak kaalak wal ëëpënëak mëëaup. Yesu nem peene ök yeniak epop pi Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup.” ⁴ Pël maan pitëm naëaan omën narö pit kat wiak wa yaap wesak Poolre Sailas piarpim ngësël rë olëa. Pël yaëen Krik omën Anutuun yaya maim wëaö naröere öng isa narö pitta tapël ëa. ⁵ Pël ëen Yuta omnarö pit pöten itenak ya sangën ëen omën utpet kan paspas eim wëaö naröen maan pitök omën ka pöök wëa muntarö koirak ëlakëlakëer Sesonë kaatak sê Poolre Sailas ngön yaatak moulmëëpënëak kaata kanöt tē moolëa. ⁶ Pël ëak Poolre Sailas won ëen ap wesak Sesonre ingre mor saö narö koirak ka ngarangköröa ngësë weruak yesem ngön ëak epël maö sa. “Omën pöaar utpet petpet ë ka nantë imauwaarök eprek wais oröön, ⁷ Sesonök pim kaatak koirak sê ulmëak wë. Omën pöaar piarip Rom omën omp aköp Sisa pim ngön ë kosang wesaut ilak omën omp ak ngolöp namp yapinte Yesu pim ënëm ëëpënëak ök aö yaauwaar.” ⁸ Pël maan ka ngarangköröere omnarö pit ngön pöt kat wiak yaan kaö sa. ⁹ Pël ëak Sesonre piiring wëaurö pitëm naë oröa pöt kaalak orööpanëak pitëm naëaan sumat wak wes mëen sa.

Poolre Sailas Peria kak ya mëna

¹⁰ Rö kan tapöök ingre mor saurö pit Poolre Sailas wes mëen Peria kak sê oröak Yuta omnaröa ngönën tuptak sê ilëa. ¹¹ Omën pörek wëaurö pit ngön kat yawiaurö, Tesalonaikaaröa ök wonörö. Pit Anutuun ngönte kat wiipënëak kent ëak kët poutë ngön pöten yaap ma

kaar pöten itaampënëak ngönën pepat wak iteneima. ¹²Pël ëak Yuta omën naröere Krik öng yapinring naröere omp narö pit selap Yesuun kön wi kosang wesa. ¹³Pël ëen Yuta omën Tesalon-aika wëaurö pit Pool Peria kak wë Anutu ngönte ök yamëem wëaut kat wiak kak pörek sê piarip utpet mowasëpënëak omnaröa könöt irikor mowesak lupöt es nga mowesa. ¹⁴Pël yaëen ingre mor saurö pit Pool wes momëen i kaöökël sa. Ën Sailasre Timoti piarip Peria kak om wakaima. ¹⁵Pël ëaan omën Pool mësak saurö pit Atens kak moulmëa. Pël ëak kaalak sêpënëak yaëen Pool pi Sailasre Timoti pim ngësël teëntom sêpënëak maan sa.

Pool Atens kak ngönën ök mëä

¹⁶Pool pi piaripön kor Atens kak wë itaangkën kak pörek omp ak kaaröro kësang wëen itenak pim yaat utpet pan ëa. ¹⁷Pël ëen pi Yuta omnaröa ngönën tuptak sê ilëak Yuta omnaröere köpël omën munt Anutuun yaya yamëäa naröaring ngönëntaan aima. Pël ëak pi kët poutë wa top yaaurek sê omën pas sê wëauröen ngönën ök maima. ¹⁸Pël ëen Epikurianre Stoik ëwat omën narö pit piiring ngön nga yaalem pitëm naëaan naröak epël mëä. “Omën ngön pas-pas aö pipop pi tol apënëak aim?” Pël yemaan naröak epël mëä. “Pi ka nantëeröa omp aköröa ngön nant apënëak niaim koröp.” Pool pi Yesu weletakaan wal ëaup pim ngönënte ök yemaan yak pit pël maima. ¹⁹Pël ëak pit Pool koirak ngön ök ëak kat yawiaö yang lup nent yapinte Ariopakas pörek sê kaöaröa naë ulmëak epël mëä. “Ten nim ngön ngolöp omnaröen ök maimën piten aan kat wiin. ²⁰Ten nim ngönten kat wiin maim yaë. Pötaanök ngön pita songönte ök aan kat wiinaan.” ²¹Pitëm Poolön mëä pöta songönte epël. Pit omën su-

ure kak Atens kak wëaö pörö pit akun poutë ngön ngolöpöt ök ëak kat wieima.

²²Pit Pool Ariopakas pörek moulmëak, pëel maan wal ëak kaöaröen epël ök mëä. “Atens omnarö, arim omp aköröen kosang wesa yaya yamëëauten ne ëwat wë. ²³Ne arim kak yesem itaangkën arim omp ak yaya yamëëauröa kaat wia. Pël ëaan itaangkën omp ak nampë könta rangk retëng nent epël wiaan itenaut. ‘Epët omp ak tiarim köpëlöp pimët.’ Pël ëaan itenaut. Pötaanök arim omp ak köpël wë yaya pas maö iman pöpë ngönte ök yenia. ²⁴Anutu pi yanger ket ëak yangera rangk omnant wia epot ket ëaup pi kutömrë yangë Kaöap. Pötaanök pi yok pangk ka omnaröa ök rëautak naöpanëep. ²⁵Pi nantön elek ëen aan omën moresök yok pangk kaamök naalmëënganëep. Piita pimtök omnaröa wëwë pipotre omën pout nineim wëaup. ²⁶Anutu pi tiarim ë kopetap ket ëaup. Pël ëen piikaan ulöl sak wëen rep nimëak kaare yang ninaup. Pimtök tiar öpenëak yaö niak niulëaup yak tiar yanger ninak yangerak öpena akunet ninaup. ²⁷Tiar Anutuun ngaöl ë yesem koirëpenaat pël ëëpenëak epël ket elnia. Pël ëak pi kamaarek naön tiar omën pouröak pangk pangk ëak wëaup. ²⁸Pël ëa pötaanök puuk tiarim songön ket ëak wëen tiar wëwëetaring wë kan sê waisö ëeim wë. Pötak arim naëlaan ëwat omën naröak epël niaim. ‘Tiarta pim ruurö,’ pël niaim wë. ²⁹Yaap, tiar Anutuu ruurö. Pötaanök tiar piin kön wiin omp ak morökörö kolre siluwaare këlötök omnaröak kön wiak moresring ket ëak pitëmëen ngëengk mowasö ima pötëel kön nawingan. ³⁰Yaap, nganëer omnarö pit köpël wë yak omnant pipot ket ëeima. Pël yaëen Anutu pi pitëm omën wak ima pötön nga nemaan ëa. Ën peene akun eptak Anutuuk yang ël epotë omën pouröen pim ngön kosangët epël ök yenia. ‘Ar arim utpet yaaö pout

kasëng menak nem naël waiseë.’ ³¹ Pël ëak pi yang ël epotë omën pourö wotpil niwesak wël ëak kom elniipna yak akun nent wia. Pi nganëër omën namp tiar kom elniipënëak yaö mëëaup. Pi pim ëëpna pöt yaapöt tiar omën pouröen pet elniipënëak omën pöp weletakaan wal ë moulmëa.”

³² Pël maan pit omnamp weletakaan wal ëa pöt kat wiak naröak ökre was mëëa. Ën naröak epël mëëa. “Ni ënëmak omën pipëta ngönte kaalak aan ten kat wiinaan.” ³³ Pël maan Pool pi pit sëp mowesak sa. ³⁴ Pël ëën narö Pool pim ënëm ëak Yesuun kön wi kosang wesa. Pël ëa pörö eporö, namp Taionisias Ariopakas kaöaröa naëaanëp, ën öng namp yapinte Tamaris, piaripre ën piarpim kar narö.

Pool pi Korin kak ya mëna

18 Ënëmak Pool pi Atens kak sëp wesak Korin kakë sa. ² Pël ëak së Yuta omën yapinte Akuila pöp koirä. Pi Pontas yangerakaanëpök piar öngöp Prisila Itali yangerak wë olëak ngan ngaantakëër së wëa. Pöt Rom omën omp aköp Klotias puuk Yuta omën Rom kak wëaö pourö kan sëpënëak maan sa. Pël ëauwaar piarpim naë Pool pi sa. ³ Pi piaripring ya ngawiap yak piaripring së wë poë koröp ka ök yarëaut ket ëëima. ⁴ Pël ëëimeë Pool pi kë yesaö akunatë Yuta omnaröa ngönën tuptak së ilëak Yutaare Krik omnaröaring Yesuun kön wi kosang yewesauta ngönöt aimä.

⁵ Pël eim wëën Sailasre Timoti Masetonia yangerakaan ënëm së oröön Pool pi pim waur muntet sëp wesak akun poutë Yesu pi Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup pöta songönte kosang wesak ök maima. ⁶ Pël ëën narö pit kat wiak pim ngönte wa olëak piin utpet wesak maan pi kangiiir pim ulpëënëpökaan ulölöt keke ur moolëak epël mëëa. “Ar kö sënë pöta songönte arimtëët, neering ngawi won.

Pötaanök ne peene ar sëp niwesak köpël omnaröa ngësë sumaan yeë.” ⁷ Pël mëak Pool pi Yuta omnaröa ngönën tupët sëp mowesak Tisias Sastas pim kaatak së wakaima. Omën pöp pi Anutuun yaya maim wëaup pim kaat Yuta omnaröa ngönën tupta naë wieëa. ⁸ Pël ëën Yuta omnaröa ngönën tupta wotöököp, pim yapinte Krispas, piire pim kaatakörö pit Aköpön kön wi kosang yewasën Korin omën narö pitta Pool pim ngönte kat wiak Aköpön kön wi kosang wasën i momëa. ⁹ Pël ëak röök nentak Pool pi wangarötë yemangk pöl ëën Aköpök ngön nent epël ök mëëa. “Ni kas ëak ngönën ök yamëëaut sëp wasnganok, om ök maim öm. ¹⁰ Ne niiring wëën omën nampök wal ëak ni utpet naniwaspan. Ne omën selap pan ka epöök nem ënëm sëpënëak yaö mëëaup pötaanök.” ¹¹ Pël maan Pool pi ka pöök Anutu pim ngönte ök maim wëën ngoon 18 ëak won sa.

¹² Ënëmak Rom yang ngarangk namp, pim yapinte Kalio, pi Krik yang pör ngarangk ëak wëën akun pötak Yuta omnarö pit wa top ëak Pool wali wak së ngön yaatak moulmëak epël ök mëëa. ¹³ “Omën epop Rom omnaröa ngön kosangöt ilap riak omnaröen Anutuun yaya mapënëak kan maimat pet yaalmë.” ¹⁴ Pël maan Pool pi ngön apënëak yaëën Kalio pi wal ëak Yuta omnaröen epël mëëa. “Yuta omnarö, ar kat wieë. Omën epop Rom ngön ë kosang wesaut ilap riak utpet nant yaëën neen neanë pöt ne yok pangk arim ngönöt kat niwiimaat. ¹⁵ Pël ëëmaatep ar neen ngön nentere nent, yapin ke nentere nent arim ngönëntakël wieëaut aim. O o, arök neen ngön ke pilöt kat wiimaat wesaurö ma? Won pan. Arimtok omën pita ngönte wotpil weseë.” ¹⁶ Pël mëak ngön yaataakaan waö ë momëa. ¹⁷ Pël ëën pit tomök oröön Krik omnaröak Yuta ngönën tupta ngarangkëp yapinte

Sostenis, pöp moröak tang möak utpet mowasö yesen Kalio pi om it mongneä.

Pool pi kaalak Antiok kak Siria yangerakël sa

¹⁸Pool pi Yesuu ingre mor sauröaring kët selap wë ënëmak pit sêp mowesak Akuilaare pim öngöp Prisila pit naar namp ëak Senkria kakël sa. Pël ëak pörek sê Anuturing ngön kosang wesaö pöta këtët pet irak pim ngan ëpët kat ë moolëa. Pël ëak wang Siria yangerakël sêpna naöök sa. ¹⁹Pël ëak Epesas kak sê oröak pit Yuta omnaröa ngönën tuptak sê ilëak Pool pi pitring ngönaak wali aima. ²⁰Pël ëen pit Pool akun wali pitëm naë öpënëak maan, “Pël naëngan,” mëak sêpënëak yeem epël ök mëä. ²¹“Ënëmak Anutuuk kaalak arim naë waisumëak neaan pöt waisumaat.” Pël mëak Akuilaare Prisila piarip kak pörek moulmëak pit pouröen yaköm kôm mëak sa. ²²Yesem Sisaria kak sê oröak Yerusalem kak sê ingre mor sauröen yoöre ërëp mëak kaalak Antiok kakël sa. ²³Pörek sê oröak wë akun wali wali sêen Antiok kak pörek sêp wesak ka nantë Kalesiaare Prisia yang pöraarël yesem Yesuu ingre mor sauröen ngönën ök mëak taë mowasö sa.

Apolos pi Epesasre Korin pöteparë ya mëna

²⁴Omën namp, Alesantria kakaanëp pim yapinte Apolos, pi Epesas kak sê wakaima. Omën pöp pi omnant kësang ëwat sa pet irak ngönën pepeweri ngön wia pöt pout ëwatëp. ²⁵Omën pöp pi Aköpë elnia kan pöt ëwat wë pöta ngönte kosang wesak yaaup. Pël ëak pi Yesu pim songönte apënëak pöt pout mëngkre mëngk yaaup. Pël ëaap pi om Son pim omnarö i momëa pöten pëen ëwat wakaima. Ën Yesuu ru ulöpöököp pël sak wë pötaan i momëëpna pöten köpël wëa. ²⁶Pi ngön pöt kosang we-

sak Yuta omnaröa ngönën tuptak ök maima. Pël ëen Akuilaare Prisila piaripök koirak sê piarpim kaatak ulmëak kan Anutuuk tiarimëen elnia pötön ök maima. ²⁷Pël ëen Apolos pi Krik yangerakë sêpënëak kent yaë maan Epesas kak ingre mor sauröak kaamök elmëak pep newer Yesuu ingre mor saö Krik yangerak wëauröaan pi sant mowasêpënëak retëng ë mena. Pël ëen pörek sê wë Anutuuk lup sant elmëen omën piin kön wi kosang yewesaurö pit ompyaö kaamök elmëeima. ²⁸Pël eimeë Yuta omnaröa köpël waswas eim wëaut omnaröa itöök ke ur moolëak pepeweri ngön wia pipot Yesu Kristo Anutuu Yaö Mëä pöp pim ngönte këëkë wesak ök mëä.

Pool pi Epesas kak ya mëna

19 Apolos pi Korin kak wëen Pool pi yang lup nerak ya mëmpö yesem Epesas kak sê oröak itaangkën Yesu pim ënëm yaaö narö wëa. ²Pël ëen pitën epël pël pël mëä. “Ar ngaan Yesuun kön wi kosang wasën Anutuuk Ngëëngk Pulö nina ma won?” Pël maan pit ngön kangit epël mëä. “Ten ngaan Anutuuk Ngëëngk Pulö yemengka pipët kat nawi-inörö.” ³Pël maan Pool pi pitën epël pël pël mëä. “Ën ar i mëënëak talëpë ënëm ëaurö?” Pël maan pit epël mëä. “Ten pörö Son pim omnaröak i nimëak ngön niaö pöta ënëm yaaurö.” ⁴Pël maan Pool pi pitën epël mëä. “Son pim i momëa pöt omnarö pit lup kaip tiak pitëm utpetat kasëng mena pötaanök pël elmëa. Pël ëak pi pitën epël ök mëä. ‘Ar nem ënëm waisëpna pöpön kön wi kosang wasën.’ Omën pöp Yesu.” ⁵Pël maan pit ngön pöt kat wiin Aköp Yesu pim ru ulöpöökörö pël sak wëa pötaan i momëa. ⁶Pël ëak Pool pi pim moresiar-ring pitëm kepönötë mowiin Ngëëngk Pulö pitëm rangk iraan ngön maimat aö

Anutu pim ngönöt tekeri wesak ök mëä.

⁷ Omën pörö pit 12 ëäk wëä.

⁸ Pool pi Yuta omnaröa ngönën tup-tak ilëäk pitring ngönëñëen yak aöre elö eim wëen ngoon naar namp ëäk ilëä. Pi Anutu pim tiar wa ngaöök nimëa pöt pit kat wiipëñëäk kent ëä. ⁹ Pël ëën omën narö pit lup kosang panë ëäk kön wi kosang newasën omnaröa ëöetak Aköpë elnia kan pötön utpet wesak ëä. Pël ëën Pool pi Yesuu ingre mor saurö pit koirak omën kaö namp yapinte Tiranäs pim pep kaatak së omnaröaring ngön ngawi aima. ¹⁰ Pi pël eim wëen krismaki nentepar pöteparë öngpök Yuta omënre köpël omnarö pit pourö Esia yangerak wëaurö Aköpë ngönte kat wia.

Siwa pim ruuröa ngönte

¹¹ Anutu pi Pool weëre kosang kaamök elmëaan retëng omnaröa it köpëlöt eima. ¹² Omnarö pit poë koröp kaut Pool piik mësël ëäk wak së yauman yaaurö mësël elmëen ompyaö sa. Ën urmerarö wëaurö tapël ëäk waö ë momë pël ëeima. ¹³⁻¹⁴ Pël ëën Yuta omën Anutuun kiri ar yaauröa wotöök namp pim yapinte Siwa pim ruurö 7 ëäk pit kaatë sak waisö imeë omën urmerarö pitëm lupötë wëaurö waö ë momë pël eima. Pël ëäk pit Yesuu yapintak urmeraröen ököök mëäk epël mëä. “Ni urmer utpetap, ten Yesu, Pool pim ök aö yaaup, pim weëre kosangtak waö ë yanimë.” ¹⁵ Pël maan urmerap epël mëä. “Ne Yesuun ëwat wë, Poolönta ëwat wë. Pël ëaap ar tarëkaanörö?” ¹⁶ Pël mëäk omën urmerap wëa pöpök akak sak omën ököök eima pörö mëmpö waö elmëäk poë koröp pöt keliak moolaan koröp yoolörö kaatakaan oröak kas sa. ¹⁷ Pël ëën Yuta omënre köpël omën Epesas kak wëa pörö pourö omën pöta ngönte kat wiak pit kas panë ëën Aköp Yesu pim yapinte ngar wa. ¹⁸ Pël ëën Yesuun kön wi kosang wesa narö së omnaröa

ëöetak pitëm ngaan utpet eima pötön war wesak ök mëä. ¹⁹ Pël ëäk kempre këar nga yaaurö pit pitëm kempre këar pep kësangöt wak së omnaröa itöök war wesak es momera. Pep pötë sumat 50,000 kina ke pëlëët. ²⁰ Pël ëën omën weëre kosangring pötën itenak maan omën muntarö pitëk yal mangkën pitëm lupötë Aköpë ngönte taë sa.

Epesas omnarö pit ngön ë olëäk mëä

²¹ Ënëmak Aköpë Pulöök Poolön ya ngön maan pi Masetoniaare Krik yang pöraarëël ya nga ë yesem kaalak Yerusalem kak orööpëñëäk mëä. Pël maan Pool pi pim omnaröen epël mëä. “Ne pötë sa pet irak pöt Romëelta sumaap.” ²² Pël mëäk pi Timotiire Erastas pim kaamökaar piarip Masetonia yangerak wes mëen yesën pi Esia yangerak wakaima.

²³ Akun pötak omën narö selap pan Epesas kak wëaurö pit Aköpë kanöök yesauröaan kööre tok kësang pan elmëa. ²⁴ Pöta songönte epël oröa. Omën namp yapinte Temitrias pi siluwaatring öng ak nampë yapinte Atemis pim ka könöt ket ëeima. Piire pim ya omnarö sum kësang orööpnaak yak ket ëäk wes mëeima. ²⁵ Pël yaaurö yak Temitrias pi pim ya omnaröere ën pim ngönt ya tapët yamëna narö pitën yas maan sëen epël ök mëä. “Karürö, ar ëwat wë. Tiarim omën eptak mon kësang koir yaningkën ompyaö wëaut. ²⁶ Ar Pool piin ëwat wë. Pim yaautön tiar kat yawiaurö. Pi Epesas kak eprekaan Esia yangerakë omnaröen epël ök maim wëaup. ‘Öngre omp ak kaarkaar omën moresök ket ëä eporö kë wonörö.’ Pool pi pël yemaan omën kësang pim ngön pöta ëñëm yaë. ²⁷ Tiarim mon wauret utpet ëëpnaaten ne ya ngës yaë. Pël ëën omnaröak ökre was niapanëäk. Pötaanök tiar këëkë ngarangk naën ëëpena pöt ngön pöt kaö sak Atemis pim yaya yamëä kaat utpet

wasëpnaat. Pi tiarim öng ak kaöap Esia yangerakre ën yang kaö nantë omnaröa yaya yamëëaup pöt kön nawiipan.”

²⁸ Pël maan pit Temitrias pim ngön pöt kat wiak ya sangën ëën ngön ëak epël maima. “Atemis pi Epesas omnarö tiarim kaö panëëp,” pël maima. ²⁹ Pël mëak Epesas kak pörekaan omën kësang pan ngön pöt maö së Masetonia yangerakaan Pool pim ya kaamök omën naar Kaiasre Aristakas piarip moröak wak weruak së pitëm wa top kaöaöök moulmëa. ³⁰ Pël ëën Pool pi pitëm wa topöök sëpënëak yaëën Yesuu ruurö pitök pörek sëën utpet mowaspanëak kan mowaria. ³¹ Pël ëën Esia yangerakaan yang ngarangk Pool pim ngönt naröakta pi wa topöök sëpanëak nga mëak ngön wes mëa. ³² Pël ëën wa topöök wëäö porö pit kön irikor ëak pitëm wa top ëa pöta songöntën kön nawiin, narö ngön nent aö yesën, narö nent aö yesën pël eima. ³³ Pël eim wëën Yuta omnarö omën namp yapinte Alesanta pöp mök ë momëën wa topöök tauaan pit itenak wa top pöta songönte apënëak yaë wesa. Pël ëën Alesanta pi moresring angan elmëak wa top pöta songönte Yuta omnaröak naënte pöt ök mapënëak ëa. ³⁴ Pël ëën omnarö pit itena pöt, pi Yuta omnampök yeëa ëën pit këm top ëak ngön ëak epël mëëa. “Atemis pi Epesas omnarö tiarim kaö panëëp.” Pël maim wëën aöa nentepar sa.

³⁵ Pël ëën ka pöökë omnant komre kap yaaupök omnaröen ngön angan pël mëak epël mëëa. “Epesas omnarö, ar kat wieë. Omën ka nantëërö pit Epesas omnarö tiar öng ak kaöap, Atemis, pim yaya yamëëa kaatere kël ngëëngk mopöökään irëa pö ngarangk yeë pöt pit ëwat wë. ³⁶ Omën nampök ngön pöt yok pangk wa noolapan. Pötaanök arök pas köntak ëënganëp wiap sak weë. ³⁷ Ar iteneë. Omën tiarim wa topöök wak waisan epaar piarip tiarim ngönën tuptakaan omnant kain naön. Pël ëak

tiarim öng aköpönta utpet wesak naënaar. ³⁸ Pötaanök Temitriasre pim mon waur yaaurö pit omën nampëën kööre tok wieë pöt ngön yaaö akunetak ngön yaatak moulmëën kat yawiaupök kat wiak wotpil mowasëpnaan. ³⁹ Ën ngön nant om wieë pöt yok pangk wa toptak ngön yaaö akunetak ëak söë wasënëët. ⁴⁰ Pötaanök tiarim wa top epö utpet yeëerek Rom yang ngarangköröak ngön yaatak niulëëpnën ëa. Iteneë. Peene wa top epöök ngön kaëpre ngön ë yoolak pötë songön nent won. Pötaan yang ngarangkëp pël niiaan tol mapen?” ⁴¹ Pël mëak omnant komre kap yaaup puuk rep momëën pitëm kaatë sa.

Pool pi Masetoniaare Krik yangeraarë sa

20 Ënëmak ngön kaëpre ngön pöt ë olëak won wesak wëën Pool pi Yesuu ingre mor sauröen yas maan së pim naë wa top ëën pepanöm ngön ök mëak yaköm köm mëak Masetonia yangerakë sa. ² Pël ëak pi omën we pöököröa naë yesem ingre mor sauröen ngön kësang mëak lup taë mowasö yewaisem tenim naë Krik yangerak wais yaarö. ³ Pël ëak pörek wëën ngoon naar namp ëak won sa. Pël ëën pi ko ëak wangaöök Siria yangerakë sëpënëak kat wia pöt Yuta omnarö pimëën nga wia pël maan kat wiak kaalak Masetonia yangerakël sëpënëak kön wia. ⁴ Pël ëën omën ke epëlok Timotiiring Poolë ënëm elmëa. Peria kakaan Sopata, Pirasë ruup, Tesalonaika kakaan Aristakasre Sekantas, Tepi kakaan Kaias, ën Esia yangerakaan Tikikasre Tropimas omën piporö Timotiiring Poolë ënëm elmëa. ⁵ Pël ëak pit porö wet rëak Troas kak së oröak tenën kor wëa. ⁶ Pël ëën Yuta omnaröa kaömp peret yis namëënöt yena akun ngëëngkët won sëën Pilipai kakaan wang naöök ilëak akun mor nas kan kourak yesem

won sēen Troas kak orōak pitring sant kopēt nent wēen won saut.

Pool pi Troas kak Yutikas öp mowesa

⁷ Wangam kan sēnaat yak Sante wiap kan kē nēnēak wa top ēak wē Pool pi ngönēn wali pan ök maim wēen rōök lup yes. ⁸ Ka ngarēk tenim wa top ēan pōtak es rompeet selap uteēa. ⁹ Pēl ēēn omp ulwas namp yapinte Yutikas pi ulöl kanōök wel aisēē Pool ngönēn ök yaan kat men ē wē ka kom eim olēak ka sasa ura. Pēl ēak ka kaö wali pan nentepar nent ngarēk pōtakaan kawī ngentiak sē yangaak ngentiin orōak itena pōt wel wia. ¹⁰ Pēl ēēn Pool pi orōak ngemē wa kapariak epēl yema. “Ar kön selap ēēngan. Pi öp wē.” ¹¹ Pēl mēak Pool pi kaalak kakaati ilēak kēet pelak naut. Pēl ēak kaalak ngön kaut ök maim wēen ēwa tēen ten saut. ¹² Pēl ēēn omnarö pit omp ulwas pöp öp wēen mēsak sē pim kaatak ulmēak pit ya kē pan sa.

Pool pi Troas kak wē olēak Mailitas kakē sa

¹³ Pool pi ten Asos kak sē kor ön niak wet rēak wangaöök wes nimēak pimēnt yangaak wais kak tenim wēa pōrek orōaut. ¹⁴ Pēl ēēn koirak ten pourö kaalak wangaöök ilēak Mitilini kakē saut. ¹⁵ Pōrekaan yesem ēlpam walēn Kaios kuste il wesak kēt kopēt nent won sēen Semos kustak orōaut. Pōrekaan yesem ēlpam walēn Mailitas kak sē orōaut. ¹⁶ Pēl ēak Pool pi Yuta omnaröa akun ngēēngk kēsang nent yapinte Pentikos pēl ya pōtak Yerusalem kak sē omnaröaring wa top ēēpēnēak kön wia. Pōtaanök Esia yangerakē sēna akunet won ēēn Epesas kak il wesak wangaöök el wesak Mailitas kakē saut.

Pool pi Epesas ngarangköröen yaköm köm mēea

¹⁷ Pool pi pōrek wē ingre mor sauröa wotöökörö pim naē wais wa top ēēpēnēak Epesas kakēl ngön wes mēa. ¹⁸ Pēl ēēn pit naē wais orōön epēl ök yema. “Karurö, ar ēwat wē. Nem ngaan Esia yangerak wais orōak ya ngēs rēak mēmpö wais pötön ar ēwat wē. ¹⁹ Yuta omēn narö kēt ēl epotē ne utpet newasēpēnēak kan ēēl eim wēen ne ya kēlangön pōtaring wēen nemtē yapinte wak irēak Aköpē yaat yamēngkaup. ²⁰ Pēl yeem nem ngön ök niaaöre rē niulö pēl yaautē nant ök niak nant ngep naēn ne ar kaamök elniak ompyaö sēnēēk yak wa topötēere neenem kaatē ök niaaö imaut. ²¹ Ne ngön pōt kosang wesak ar Yuta omēnere köpēl omnaröen epēl niiaimaut. Ar utpetat kasēng menak Anutuu naē rē olēak tiarim Aköp Yesuun kön wi kosang wasēnēak ök niiaimaut. ²² Peene pōt ne Yerusalemē sumēak Ngēēngk Pulöök yenēa. Pēl ēaap ne pōrek sē oröp nent koirum wes ne pōten köpēl yaē. ²³ Om nem imautē yesēn Ngēēngk Pulöök epēl neaimaut pōten ēwat wē. ‘Ni wii kaatak wa niulēak kēlangön kat niwiipnaat,’ pēl neeaimaut. ²⁴ Pēl ēaap ne nem koröpöön kön selap naēn. Nemēngkēn wel wiima pōteta yok pangk. Ne pōt, tiarim Aköp Yesuuk kan yaö neea pōök ulöp ngarngar wē mēsaö yesem mēs pet irumēak kent yaē. Pēl ēak Anutu pim ngön ompyaö pōtak komre kolap niweseim wē pōta ngönte kaö wes ök amēak kön wia.

²⁵ “Ar kat wieē. Ne ngaan arim tekötē imeē Anutuuk wa ngaöök nimēak wē pōta ngönte ök niaaö imaut. Ēn peene pōt ne kön wiin ar kaalak neen it-naangkan. ²⁶⁻²⁷ Pōtaanök ne peene war wesak ök niamaan. Akun poutē ne ar-ring wē Anutu tiarim naē ya yamēngk

pöta ngönte war wesak ök niaö imaut. Pël äak ne pim ngönte amaataan pölöp naënep. Pötaanök arim tekrakaan namp kö sêpna pöpê songönte nemët won.²⁸ Ngëengk Pulöök ar omnarö pol sêp-sêp ket äak ngarangk elmëenëak nina piporöere arimënt ngarangk këêkë ëeim ön. Anutu pimtê Ruupê iitak omën piporö kama wak pim ingre mor wesaurö. Pötaanök ar ngarangk këêkë ëeim ön.²⁹ Ne ewat wê. Ënëmak nem ent ë niulëema akun pötak omën utpetarö arim tekrak oröak utpet niwesak kent tokoröa sêpsêporö mëmpënëak waö yaalmê pöl elniipën sa. Pötaanök ngarangk këêkë ëeim ön.³⁰ Arimtê tekrakaanta narö oröak Yesuu ingre mor saurö ar pitëm ngësêl sënëek yak pitëmtê könötëaan ngön kaar rëak niapnaan yaë.³¹ Pötaanök ar këêkë panë ngarangk äak nem elnieima pöten kön wieim ön. Ne ar ring krismaki nentepar nent pötê öng-pök kêt kanaan rö kanë ngön ompyaut ök niak taë niwasö imeë akun nantê arimëen yaköm äak ing lelaptaring kaamök elnieimaut.

³² “Peene ne ar Anutuu naë niulëak pimtök ngarangk elniipënëak piin kimang yemak. Pël ëen ar pim naëaan ngön ompyaö poutê weëre kosang pöt pim komre kolaptakaan önëët. Pim ngön pötak kosang niwasêpnaat. Pël ëen omën ompyaö Anutu pim omnaröaan yaö ëaö pöt yok pangk nimpnaat.³³ Ne monere uröm pötön kaur äak arën kimang neni-aanëp.³⁴ Ar ewat wëen neenta mor epe-siarring ya mënak koirak nemënt weëre nem kaamökörö mampö pël yaaup.³⁵ Nem pël yeë pötak nook arën ya kosang mënak omnant koirak koröp wiap yaaurö kaamök elmëenë pöt pet elnieimaut. Tiar pël yeem pöt Aköp Yesu pim ngön epël mëëa pöten kön wi-penaat. ‘Omnant yemangk pöpê ërêp-sawi pötak yeö pöpê ërêpsawi pöt il wasêpnaat.”

³⁶ Pool pi ngön pipöt ök më pet irak ngarangköröaring rar rë wesirak Anutuun ök yema.³⁷⁻³⁸ Pël äak pit pim wet rëak epël mëëa pöten kön wia. “Ar neen kaalak itnaangkan,” pël mëëa pöten kön wiak kapariak tot nak ingre ngön elmë mësak sê wangaöök yanuulë.

Pool pi wangaöök Yerusalemë sa

21 Pit ent ë moulmëak wangaöök ilëak el wesak Kos kustakël saut. Pörekaan yesem ëlpam walën Ros kustak sê oröaut. Pël äak pörekaan Patara kak sê oröaut.² Pël äak itaangkën wang munt naö Pinisia yangerakê sêpënëak yeëa ëen pöök wamp riak saut.³ Pël äak yesem Saipras kuste katnëel wiaan itnal keker elmëak Siria yangerakël yesem Taia kak sê leng ë ulmëak kak pörekê urömat tê menaut.⁴ Pël ëen pörek Yesuu ingre mor saurö koirak pitring wê sant nent won sêen Pulöök pit kaamök elmëen Pool Yerusalemë sêpanëak nga yema.⁵ Pël ëen pörek wëen tenim akunet won sêen kak pörek sêp wesak yesën Yesuu ingre mor sauröere pitëm öngre ruurö ten wes nimëëpënëak kakaan weler rëak i kaö pouuk sê rar rë wesirak Anutuun kimang mëëaut.⁶ Pël äak neneren yaköm köm mëak ten wangaöök wamp yariin pit kaalak kakë yes.

Akapas Sisaria kak

Poolön tektek ngön mëëa

⁷ Wangaöök ilëak Taia kakaan yesem Tolemes kak sê oröak Yesuu ingre mor sauröen yoöre ërêp mëak pitring wê ka kopët nent yaur.⁸ Ëlpamök Tolemes kakaan wal äak yesem Sisaria kak sê oröak ngönën ök yamëëa namp kak pörek wëa yapinte Pilip pim kaatak sê piiring wakaimaut. Omën pöp pi Yesuu ngön yaaö omnaröa ngaan omën ⁷ äak ya ngön mëëaö pöröakaan namp.⁹ Pöp koont kong nent wëa. Pit omp naön Anutuu tektek ngön aim wëaurö.¹⁰ Ten

Sisaria kak om wëen Yutia yanger-akaan tektek ngön yaaö omën namp pim yapinte Akapas pi wais yaarö. ¹¹Pël ëäk tenim naë wais Pool pim yepatu wak pimtë ingre moresiarë téäk epël ök ya. “Pulöök epël yenëa. ‘Yepat epöökë pepap Yerusalem kak sëen Yuta omnaröak epël elmëäk köpël omnarö mampnaat,’ pël ya.” ¹²Pël aan ngön pöt kat wiak ten ka pöökë omnaröak Pool pi Yerusalemë sëpanëak nga mëëaut. ¹³Pël maan Pool pi epël yenia. “Oröp-morëenök ingre yailak ëäk nem lupmer wa könöm yenewas? Ne Yerusalem kak sëen wii kaatak neulëere nemöön wel wi pël ëëma pöten kas naën. Pöt oröp-morëen? Omnarö Yesuu ngönte kat wi-pënëak kent yaë.” ¹⁴Pël niiaan ten pim könö ilak menaat pangk naën ëen epël yemak. “Aköpë kentöökë ya pil ëëp.”

¹⁵Akun nant won sëen Yerusalem kakë sënëak ko ëäk, ¹⁶Sisaria kakaan Yesuu ingre mor saö naröaring ten pourö së Saipras kustakaan omën namp yapinte Neson pim kaatak niulëaut. Omën pöp ngaanëer Yesuu ënëm eim wëaup.

Pool pi Sems pim naë sa

¹⁷Yerusalem kak së oröön Yesuu ingre mor sauröak ërëpsawi ëäk koir yanuulë. ¹⁸Pël ëen ëlpamök Poolring Sems pim naë së itaangken wotöökörö piiring wëa. ¹⁹Pël ëen Pool pi yoöre ërëp mëäk Anutuuk kaamök elmëaan köpëlöröa öng-pök ya ke nentere nent mëmpö ima pötë ngönöt ök yema. ²⁰Pël ëen pit ngön pöt kat wi pet irak Anutuun yaya mëäk Poolön epël yema. “Karip, ni ëwat wëen, Yuta omën kësang pan, tausen selap narö, Yesuun kön wi kosang wesa. Omën pörö pit Moses pim ngön ë kosang wesauta öngpök ilëäk wë. ²¹Pël ëaap omën naröak nimëen epël ya. ‘Pool pi Yuta omën köpël omnaröa öngpök wëauröen Moses pim ë kosang wesa pöt ngar wak rungaaröa koröp kaut moilööre

Yuta omnaröa kan ngaanöök së pël ëëpanëak nga yamëëan,’ pël yaap. ²²Nim eprekë waisauteta pit kat wiaap tiar tol ëëpen? ²³Pël ëa pötaanök ni tenim ni-ana epël ëëm. Tenim naëaan omën kong nent pit Anutuu ëöetak omën nant naën ëëpënëak ngön ë kosang wesaurö wë. ²⁴Pötaanök ni omën pöröaring Anutuu ngönën tup kaöetak së pitëm öpna pöl wë ngönënëen kölam téäk öm. Pël ëäk ni pit sum elmëen pitök ngönënëen kölam téäk öpënëak yaaö pöl kiri ar ëäk pitëm kepön ëpöt kat ëëpnaan. Pël ëëmë pö-tak omnarö pitök niin itaangken ten Yuta omnaröa yaaul ëan pël niwasëp-naat. Pël ëëmë pötak pit itenak omnaröa nimëen ngön aö ima pötön kaar pël wasëpnaat. ²⁵Ën köpël omën Yesuun kön wi kosang wësauröaan tiar ngaan ngön epël kosang wesak pep retëng ë menaut. ‘Ar omp ak kaarkaaröröaan kiri ar ëaut nënganok. Ar animaurö iit orööpanëak nailën ar ëaut nënganok. Ar animauröa iit nënganok. Ar öngre omp nga ëënganok.’” ²⁶Pël maan Pool pi omën pörö koirak ëlpamök së Yuta omnaröa ngönënëen kölam téäk öpënëak yaaö pöl ëa. Pël ëäk pi Anutuu ngönën tup kaöetak së kiri ar yauröen kët taltak omën pörö ngönënëen kölam tëa pöta kiri wi-pën pël mëëa.

Yuta omnaröak Pool Anutuu ngönën tup kaöetak moröa

²⁷Akun 7 kosang wesa pöt temanöm yesën Yuta omën Esia yangerakaan naröak Pool Anutuu ngönën tup kaöetak wëen itenak omnaröen këk maan moröë ngön ëäk epël mëëa. ²⁸“Israel omnarö, ten kaamök elnieë. Omën epop kaatë yesem Israel omënere Mosesë ngön ë kosang wesautre Anutuu ngönën tup kaö epëten wak irëäk yaaup. Pël ëäk nenteta, pi köpël omnarö mësak Anutuu ngönën tup kaö epëtak wais kewil elmë pël yaaup,” pël mëëa. ²⁹Pöt pit

ngaan Tropimas köpël omnamp Epesas kakaanëp piiring ka pöök wëen itenak Yuta omnaröa ngön ë kosang wesaut ilak Poolring Anutuu ngönën tup kaöet-tak yesaup pël wesak mëëa.

³⁰ Pël maan omën Yerusalem kak wëa pörö pourö lup es nga sak së wa top ëak Pool moröak Anutuu ngönën tup kaöeta kakaatiaan weruak tomök së moul-mëak tapëtakëer kanöt waria. ³¹ Pël ëak Pool mëmpënëak omën Yerusalem kak wëaurö pourö lup es nga sak nga yaal ngön pöt Rom nga omnaröa wotöököpë ngësël sa. ³² Pël ëen tapëtakëer pi nga omnaröere pitëm ngarangkörö koirak teëntom pitëm naë sa. Pël ëen omnarö pit piire pim nga omnaröen itenak Pool tang mööpënëak ëaurekaan sëp wesa. ³³ Pël ëen nga omnaröa wotöököp pi Pool pim naë së wali weë pimoröen epël mëëa. “Omën epop wii weë naöörar motëë.” Pël mëak omnaröen pëël mëëa. “Epop talëp?” ³⁴ Pël maan omën kësang pörök wëaurö pit ngön ëak naröak nent aö yesën naröak nent aö yesën ngaaröa wotöököp pi omën pöta songönten këëkë kat nawiin ëak nga omnaröen maan Pool mësak pitëm kaatakël sa. ³⁵ Pël ëen Pool pi ka pöta riringeweri së tauaan omnaröak mëmpënëak kosang pan ëa. Pël yaëen nga omnarö pit Pool ngar wak sa. ³⁶ Pël ëen omën kësang pan pitëm ënëm yesem ngön ëak epël mëëa. “Pipop mën wel wieë,” pël mëëa.

Pool pi pimtë songönte ök mëëa

³⁷ Nga omnarö pit Pool pitëm kaata kakaati wak ilapënëak yaëen Pool pi pitëm wotöököpön epël pëël mëëa. “Ne niin ngön nent ök niam sa ma?” maan wotöököpök epël mëëa. “Ni Krik ngönör ewat wëen ma? ³⁸ Ne kön wiin ni Isëp omnamp ngaantak pi nga wak yang ngarangkëpëen nga omën kësang pan 4000 pörö nga ë öpöt wak yang pul-tak mësak saup.” ³⁹ Pël maan Pool pi

epël mëëa. “Ne Yuta omnamp Silisia yangerak Tasas ka kepönöökäänëp. Ne yok pangk omnaröen ngön ök mam ma?” ⁴⁰ Pël maan wotöököp pi kuure mak maan Pool pi riringeweri tauëë mores-ring omnaröen angan elmëen pit ngön leng ëen Yuta ngöntak omnaröen ngön ök mëëa.

22 Pool pi epël ök mëëa. “Pepere kar nemorö, ar kat wieë. Ne saun wonöp pël niamaan.” ² Pël maan pit kat wiaan Pool pi pitëmtë Yuta ngöntak ök yemaan pit ngön kaëp sëp wesak kat kökö wiaan pi epël mëëa.

³ “Ne Yuta omën arim karip. Nem ëlëpök Silisia yangerak Tasas kak newil-aup. Pël ëen kotuukëer Yerusalem kak e taprek Kameliel pim pep kaatak wëen rë neulön omën tiarim ëere körööröa ngön ë kosang wesa pöt pout ewat saup. Pël ëak ar epreköröa yeë pöl neenta Anutuu ënëm ëëmëak kosang neng-tieimaup. ⁴ Ne ngaan öngre omp Yesuu kan ngölöp epöök yaaurö mëmpënëak utpet mowesak moröak wii kaatak moul-mëeimaup. ⁵ Kiri ar yaauröa wotöököppe Yuta ngönënë kaöarö pitökta niapnaat. Omën pörö pit ne Yesuu ruurö wali ömëak pep newer retëng ë Yuta omën tiarim karurö Tamaskas kak wëaurö mampëak nena. Pël ëen omën pörö wali wak waisën Yerusalem kak eprek këlangön kat mowiipënëak saut.”

Pool pim ingre mor sa pöta songönte ök mëëa

⁶ “Ne seim Tamaskas kak temanöm yewasën këtëp luptak wëen kutömwe-riaan ëwa kaöempel teënt pan irë neek yaalnë. ⁷ Pël ëen ne yangerak së neng-tiak kat wiin ngön nent epël yenëa. ‘Sool, Sool, ni tol ëënak ne utpet neweseimën?’ ⁸ Pël neaan ne kangiir epël mëëaut. ‘Aköp, ni talëp?’ Pël maan pi epël ök yenëa. ‘Ne Yesu Nasaret kakaanëp. Ni kët ël epotë ne utpet neweseimën.’ ⁹ Pël

ëen omën neering sa pörö ëwa pëen-pelën itena. Ën omnampë neen ngön neea pöt pit kat nawiin. ¹⁰ Pël ëen ne epël pëlpël yemak. ‘Aköp, ne peene tol ëëm?’ Pël maan Aköpök epël yenëa. ‘Wal ëak Tamaskas kak sê orö. Pël ëen omën nampök nim ëëmëak Anutuu yaö ëa pötön ök niapnaat.’ ¹¹ Pël neaan ëwa pömpelök nem itöörar ngaap wes noolaan wëen omën neering sauröak mor yal ëak Tamaskas kak sê neulnëa.

¹² “Omën namp kak pörek wëa yap-inte Ananias, pi Moses pim ngön ë kosang wesa pötë ënëm yaaup. Omën pöpön Yuta omën ka pöök wëauröak pimëen kön wiin ompyaö yeëa. ¹³ Omën pöpök nem naë wais tauak neen epël yenëa. ‘Sool, nem karip, ni peene kaalak itöörar nganga sê,’ pël neaan tapëtakëer nem itöörar nganga sak piin itenaut. ¹⁴ Pël ëen pi epël yenëa. ‘Anutu, tiarim ëere körööröa yaya maimaup, pim ëëp-naatön ewat sumëak kom ë niulëak pim ya omën wotpilëpön itenak pim këm-takaan ngön kat wiimëak kom ë niulëaup. ¹⁵ Pötaanök ni Anutuu ya omën sak nim omën itenak kat wiak pël ëan pipot omën pouröen ök maan kat wiip. ¹⁶ Oröpmorëen kor ëëm? Wal ë. Pël ëen i nimëen tiarim Kaöapön merëk maan nim utpetat wa niulapnaan.’”

Anutuuk Pool köpëlöröa ngësël wes mëa

¹⁷ “Ne kaalak Yerusalem kak wais wë Anutuu ngönën tup kaöetak sê kimang yamëem omnant wangartak ityaangk pöl ëaut. ¹⁸ Pël ëak itaangkën Aköpök neen epël yenëa. ‘Ni eprek wë nem ngönte ök amë pöt omnarö kat wiak kosang newaspan. Pötaanök teëntom sêp mowesak sum.’ ¹⁹ Pël neaan ne kangiir epël mëëaut. ‘Aköp, pit ewat wë. Ne ngaan ngönën tupötë sê omën niin kön wi kosang yewesaurö moröak wii kaatak moulmëere pës mö pël eimaut. ²⁰ Pël ëen

Stiwen nim ngön ompyaut yaaup omën naröak mën wel wiaut. Akun pötak ne iteneë yok pangk yaë wesak pim momë-nauröa ulpëenöt ngarangk ëaut.’ ²¹ Pël maan pi epël yenëa. ‘Ni peenëer sum. Ne kan maim panë nerek köpël omnaröa naë wes nimëëmaan yeë.’”

Rom nga omnaröa wotöököpök Pool ngarangk elmëa

²² Yuta omnarö pit kat wiaan Pool pi ngön ök aö sê köpël omnaröa ngësël sêpëna ngön lup pöt yaan pit kaaö ëak ngön ë olëak epël mëëa. “Mën wel wieë. Omën ke pilëp yang eprek naöpan. Pi öp öpan.” ²³ Pël mëak pit ya sangën kaö ëak ëlak wiak pitëm ulpëenöt ent ëak keke elmëak yangerakaan sumplolöt wes ngaarëk momëa. ²⁴ Pël ëen nga omnaröa wotöököpök pim koturöen maan pit Pool kaatak mësak sê moulmëa. Pël ëen nga omnaröa wotöököpök Yuta omnaröa Pool pimëen ngön ë olëak aö yesa pöta songönten kat wiipënëak pës kaö pan momööpënëak mëëa. ²⁵ Pël ëen pit pës momööpënëak wii yatëen Pool pi nga omnaröa ngarangk namp pim naë tauaan epël ök mëëa. “Arim ngön ë kosang wesautak ngön ë pet nairën wieë yok pangk ne Rom omnamp pës yamöaurö ma? Oröp ëënak ne pil elnëeim?” ²⁶ Pël maan nga omnaröa ngarangk pöp pi wotöököpë naë sê epël mëëa. “Ni tol elmëëmëak yaën? Omën epop Rom omnamp tiarimënt tapöröep.” ²⁷ Pël maan nga omnaröa wotöököp pi Poolë naë sê epël mëëa. “Ni neen ök nea. Ni Rom omnamp ma?” Pël maan Pool pi mak mëëa. ²⁸ Pël maan wotöököpök epël mëëa. “Ne sum kësang panë ëak Rom ka pep saup.” Pël maan Pool pi epël mëëa. “Nem ëlre pepaar Rom kakaanaarök ne newilaup. Pötaan neenta Rom tapöp.” ²⁹ Pël maan omën Pool pës möak songönte kat wiipënëak yaauro pit teëntom pan pölöp

ëak sêp mowesa. Pêl yaëen nga omnaröa wotöököp piita kat wiin Pool pi Rom omnampök wii motëa pöt kat wiak kas ëa.

³⁰ Êlpamök nga omnaröa wotöököp pi Yuta omnaröa Poolön nga elmëa pöta songönten kat wiipënëak wii wil moulmëak kiri ar yaauröa wotöököröere ngönënë kansolörö wa top ë moulmëak Pool wii kaatakaan pitëm tekrak mësak örö moulmëa.

Pool Yuta ngönënë kansolöröen ngön ök mëëa

23 Pool pi ngönënë kansolöröen nga iteneë epêl mëëa. “Karurö, ne Anutuu itöök wëaup. Peene wë epëtenta kat men ëen utpet nentaring naön.” ² Pêl maan kiri ar yaauröa wotöököp Ananias puuk Pool pim naë taueëauröen këm kantik mor kaë mööpënëak kék mëëa. ³ Pêl ëen Pool pi epêl mëëa. “Ni nim koröppök ompyaö saan lupmer pöt titi tëak utpet ëaup Anutuuk nimööpnaap. Ni ngön ë kosang wesauta ököök ne wotpil newasumëak nimënt pöp ngön ë kosang wesa tapët ilak nemööpënëak kék maan yenemö.” ⁴ Pêl maan Pool pim naë taueëa pöröak epêl mëëa. “Ni Anutu pim kiri ar yaauröa wotöök kaöapön utpet wesak yemaan.” ⁵ Pêl maan Poolök epêl mëëa. “Karurö, pi kiri ar yaauröa wotöököp pöt ne köpêl yak mëëan. Ne piin ëwat ëen pêl nemaan ëan tapön. Ngönëntak omën ngarangk ke pilöröen ökre was mangan yak nga wia pöten ne ëwat wë.”

⁶ Pool pi ëwat wëen ngönënë kaöaröa naëaan, narö Parisi ngönën yaaurö, narö Satusi ngönën yaaurö pêl ëwat wë pitën epêl ök mëëa. “Ne Parisi omnamp. Nem ëarö tapörö. Ne kön wiin omnarö weletakaan wal ëëpnaat kön kosang wieë ök yaautaan yak ngön yaatak yeneulë.” ⁷ Pêl maan Parisiire Satusi omnarö pit neneren ngön kaö mëak komkap ëa. ⁸ Pit epëtak pêl ëa. Satusi om-

narö pit weletakaan wal yaaöre omnarö könöpringöröere enselörö wë pötön kon wi kosang newasën yaaurö. Ên Parisi-irö pit omën pötön kön wi kosang yewe-saurö. ⁹ Pötaanök pit neneren ngaare ngön maö yesem Parisi omnaröa naëaan ngön kosangötë ngarangk naröak wal ë taueë ngön ëak epêl mëëa. “Ten pim utpet nent nokoirën. Ensel nampök ma kön nampök piin ök maan apna pöt yok pangk.” ¹⁰ Pêl ëak pit ngaampel kaö wesak yaalën nga omnaröa wotöököp pi omnarö Pool narö nal sak weruak yesën koröp ilak wel wiipanëak kas ëen pim nga omnaröen epêl ök mëëa. “Ar pitëm tekrak sê Pool wali wak sê tiarimtë ka kaöetak ulmëëë,” pêl mëëa.

¹¹ Röök pötak Aköpök Pool pim naë sê öröak epêl ök mëëa. “Ni ya ngës ëengan. Nem ngönte Yerusalem kak eprek war wesak omnaröen ök yemaan tapêl Rom kak sê ök mam.”

Yuta omnarö Pool mëmpënëak kup ria

¹²⁻¹³ Êlpamök Yuta omën selap 40 il wesaurö wa top ëak Pool mëmpënëak Anutuu ëöetak ngön ë kosang wesa. Pit pi pan mëmpënëak pitëm iire kaömp ngës olëak wet rëak pi pan mënakök ënëmak iire kaömp nëmpënëak ngön ë kosang wesa. ¹⁴ Pêl ëak pit kiri ar yaaö kaöaröere ngönënë wotöököröa naë sê epêl ök mëëa. “Ten kaömp ngës olëak Pool mënakök kaömp nënëak Anutuu ëöetak ngön ë kosang wesaut. ¹⁵ Pötaanök arre ngönënë ngarangkörö nga omnaröa wotöököpë ngësë ngön wes mëak epêl ök maë. ‘Ni yok pangk Pool tenim naë wes mëen waisëpën sa ma? Ten pim ngön ëauta songönten këëkë kat wiinaan.’ Pêl maan arim ngësë wes mëen yewaisën kan kourak nga wiak mëmpunaan.”

¹⁶ Nga kup yariin Pool pim sasëpë ruup kat wiak nga omnaröa kaata

kakaati sê Poolön ök mëëa. ¹⁷Ök maan Pool pi nga omnaröa ngarangk nam-pön ngön maan sêen epël mëëa. “Ni yokot epop wotöök kaöapë naë mësak sê. Pël ëën pim ngön nent ök mapnaan.” ¹⁸Pël maan nga omnaröa ngarangk pöp yokotup mësak wotöök kaöapë naë sê epël ök mëëa. “Wii omnamp Pool pöpök yokot epop nimëën ngön nent waarek mësak waisën ök niapën pël aanak mësak yewais.” ¹⁹Pël maan nga omnaröa wotöök kaöapök yokot pöp moresi wak sê pëlëer moulmëak piarpimënt wë ëlëep epël pël mëëa. “Ni ngön tol nent ök neam?” ²⁰Pël maan yokot pöpök epël ök mëëa. “Yuta omën ngönënë wotöökörö pit ngön kup riak ni ëlpamök Pool pitëm naë wes mëën sê pim ngön ëauta songönte këëkë wesak maan kat wiipën pël morök ya. ²¹Pötaanök ni pitëm ngönte kat mowiingan. Pit omën 40 il wesak selap pan kaömp ngës olëak Pool mënakök iire kaömp nempënëak Anutuu ëöetak ë kosang wesak Pool kan kourak yesën nga wiak mëmpënëak nim kuure mak mamë pötaan kor wë.” ²²Pël maan nga omnaröa wotöök kaöapök yokotupön epël ök mëëa. “Nim ngön ök yenëaan epët omnaröen manganok.” Pël mëak wes mëën sa.

Nga omnaröa wotöököpök Pool yang ngarangkëp Pilis pim ngësë wes mëa

²³Nga omnaröa wotöök kaöapök ngön maan pim ngarangk naar sêen epël ök mëëa. “Arip nga omën selap pan 200 ëak koirak kaalak omën 70 pol osöröak yesauröere kaalak omën munt 200 ëak ingëpöt wak yaaurö pöröeta koirak rö kan 9 kilok pötak sënëen kopëta wasën. ²⁴Pël ëak Poolëenta pol os narö koirën. Pël ëak ar ngarangk këëkë elmë yesem Rom yang ngarangkëp Pilis pim naë sê moulmëën.” ²⁵Pël mëak nga omnaröa wotöököpök epël retëng ëak mena.

²⁶“O Pilis, Klotias Lisias nook yang ngarangk ompyaup nimëën pep epwer retëng ë yaningk. Yowe. ²⁷Yuta omnarö pit omën pipop moröak mëmpënëak yaëën ne kat wian pöt pi Rom omnam-pök ëa. Pël ëën neere nem nga omnarö tenök pitëm morötëaan wa ëp ëaut. ²⁸Pël ëak pit songön öröptak utakök Pool mëmpënëak yaë pöta songönte ëwat sumëak ngönënë ngarangköröa wa toptak wak sê moulmëaut. ²⁹Pël ëak ne pitëm Poolëën ngön ëaö pöt kat wian pöt Yuta ngönënta ngön ë kosang we-sautë wieëaul ëa. Pi omën utpet mëmpö ma wii motë pël ëëpna nent naën. ³⁰Pël ëën ne kat wiin omën naröak Pool mëmpënëak nga kup riak yaë pël ök yenëa. Pël ëën kat wiakök nim ngësë wes mëën waisëpën yewas. Pël ëak omën pimëën ngön apnaaröen epël ök mëëaut. ‘Ar Sis-aria yang ngarangkëpë naë sëak ngön aë,’ pël ök mëëaut. Yok nem ngönte pi tapët.”

³¹Nga omnarö pit pitëm wotöököpë mëëa pöl ëak Pool mësak ngarangk ë yesem rö kan Antipatris kak sê öröa. ³²Pël ëak ëlpamök nga omën yangerak yaaurö pit kaalak pitëm kakë yesën pol osöröak yaaurö pitëmënt mësak Sisaria kak sê öröa. ³³Pël ëak yang ngarangkëpë naë sê pepewer menak Pool moulmëa. ³⁴Pël ëën yang ngarangkëp pi pep pöwer sangk kelak Poolön epël pël mëëa. “Ni yang lup taltakaanëp?” Pël maan Poolök epël mëëa. “Ne Silisia yangerakaanëp.” ³⁵Pël maan epël mëëa. “Omën nimëën ngön aimaurö pit waisënak nim ngön-ten kat wiimaat.” Pël mëak pim nga omnaröen Pool wak sê omën omp ak Erot pim ka ngaantak ulmëak ngarangk ëëpënëak mëëa.

Yuta omnarö Poolëën ngön ya mëna

24 Wë kët mor nas won yesën kiri ar yaauröa wotöök kaöap Anana-ias piire pim ngarangk narö ën ngön

yaatak ngön apna omën namp yapinte Tetalas pit pörö Sisaria kak sē orōak yang ngarangk kaōap Pilis piin Poolēen ngön ya mēmpna pōta ngönöt ök mēēa. ²Pēl ēēn Pool pitēm naē wēēn yang ngarangkēp Tetalasēn ngön maan wal ē Poolē ngēsēl wesak epēl mēēa.

“Tenim kaōap Pilis, ni ēwat kēsangēp yak yoōre ērēp nianaan. Ni kan ompyauuk niulēak ngarangk elniaan tenim yang eprek mayaap wiaan wakaimaut. ³Pōtaanök ten ya ompyautaring wē niin yoōre ērēp yeniak. ⁴Ne ngön muntat yal menak niaan wali sēpan. Pōtaanök ni sant elniak tenim ngön kot niana epēt kat wi. ⁵Omën eit epmor, pi omën kōōre tok koir mampō yaaumor. Pi Yuta omën kaare yang poutē wēaurōa naē ōngöpōngöp ēak nga wilō yaaumor. Pēl ēak puuk Nasaret ka pepemor pēl ya omën pōmōrē ngönnges wak yaaō pōmeriarē kaō sak wēauror. ⁶Omën epmor pi Anutuu ngönēn tup kaōet kewil elmēēpēnēak yaēēnak ten waut. [Pēl ēak tenim ngön ē kosang wesauta wieēaul ngön yaatak moulmēēnēak yaēēnak, ⁷nga omnarōa wotōōkōp Lisias puuk waisak kosang kaō ēak tenim moresiaan wa ēp ēauror. ⁸Pēl ēak Lisias pi omën Poolōn ngön apna pörö nim naē wais ök niapēnēak mēēaut.] Pēl ēēn nimtok omën epmorōn pēēl maan pimtōk pimtē kēmpelēkaan niaan kat wiimēēn. Pi tol yaēēnak ten pimēēn ngön ya mēnan pōt ök niapnaat.”

⁹Pēl maan Yuta omnarō pitta kaamök ēak Poolē ngēsēl wesak epēl mēēa. “Ngön pout yaapōt.”

Pool pimtē songōnte Pilisēn ök mēēa

¹⁰Pēl maan yang ngarangkēpōk Poolōn moresring ni a pēl elmēēn Pool pi epēl ök mēēa.

“Ne niin ēwat wē. Ni yang epēra kaō sak wēēn krismaki selap saup. Pōtaanök nem ngōnte niin ök niamēak ērēpsawi yeē. ¹¹Pōt epēl. Ne Yerusalem kak sē Anutuun yaya memēak saut. Pōrek sē wēēn akun 12 pēēn yes. Ni pitēn pēēl mamē pōt pit ök niaan kat wiak yaap ēa wasumēēt. ¹²Akun pōtak pit neen itenaan ne Anutuu ngönēn tup kaōetak omën nampring ngön nga naalēēnēp. Ne omën narō nga elēpēnēak Yuta omnarōa ngönēn tupōtēēre ka kaōaōōkē ōngpōk wa top naalmēēn ēaut. ¹³Pitēm ngön nemēl wesak aō ngön ya mēmpō pēl yaē epot yaap wonōtōk ya. Kē nentaring aan ni kat wiak wa yaap newasnganēētōk ya. ¹⁴Ēn nem peene niama epēt yaaptak niamaan yeē. Ne kan ngolōpōōk yesem Anutu tenim ēarōa yaya maimaō tapōpōn yaya yamēēaup. Pēl yaēēnak pitōk itenak ten kan ngolōp epōōk yesaurōen Yuta ngönēn ngaante utpet mowasēnēak yeē wesa. Pēl ēaap ne Mosesre tektek ngön yaaurōa retēng ēaō pōt pout erēn ēak itaangkēn yaap ēēn kōn wi kosang wesaut. ¹⁵Ne yaap Anutuun kōn wi kosang wesak pimtēn kor wē. Ēnēmak pimtōk omën utpetre ompyaō pourō weletakaan wal ē niulēēpna pōten kor wē. Yuta omën eporōeta ten pourō pēl kōn wi kosang wesa. ¹⁶Ne akun poutē Anutūre omnarōa ēōetak ompyaō ōmaataan kosang ngentieim wēaup. Pōtaanök nem lupmerēn kat men ēēn utpetat won.

¹⁷“Ne Yerusalem kak nasēn wēēn krismaki selap sēēn ēnēmak omnarō kaamök elmēak mon mampōōre Anutuun kiri mowi pēl ēēmēak kaalak Yerusalemē saut. ¹⁸Pēl ēak ne Anutuu ngönēn tup kaōetak sē ngönēnēēn kōlam tēak ōma pōta kiri yawiem wēēn pit neen itenaut. Pēl ēautep omën selap neering wa top ēak wē ngön paspas aim naōn. Won. ¹⁹Yuta omën Esia yangerakaan waisa narōākēer pōrek wēaut. Pōtaanök

pit nemëen ngön apënëak ëanëen eprek waisan tapön. ²⁰Pötaanök omën eporö pitök ne utpet tol nent ëak ngönën ngarangköröa ëöetak tauaan itena pöt ök niap. ²¹Songön kopët nent wia. Ne ngaan pitëm tekarak taueë ngön ëak epël mëëaut. ‘Ne kön wiin omnarö weletakaan wal ëëpnaat kön wi kosang weseë ök yaataan peene ngön yaatak yeneulë.’”

²²Pool pi pël më pet irën Pilis pi Aköpë kan ngolöpöök yesauröa wëwëatön ëwat panë wë Yuta omnarö kor öpënëak epël ök mëëa. “Ënëmak nga omnaröa wotöököp Lisias pi waisënak ne arim ngönte pet irumaat.” ²³Pël mëak nga omnaröa ngarangk nampön Pool wii nemotëen kakaati ulmëëpënëak mëëa. Pël ëak pim karurö itenak omnant mam-pöore ngarangk elmë pël yaëen nga mepanëak ök mëëa.

Pilis pi Pool wii kaatak krismaki nentepar moulmëa

²⁴Kët akun nant won sëen Pilisre pim öngöp yapinte Trusila Yuta omnaröa naëaanëp piarip pouwaar sa. Pël ëak Pilis pi ngön kat wiipënëak Poolön yas mëëa. Pël ëen Pool pim naë së omnaröa Yesu Kristo piin kön wi kosang yewesa pölön ök maan kat wia. ²⁵Pël ëen Pool pi kaalak yal menak omnarö wëwë wotpil öpenaater utpet ëënganëen ngarangk ëëpenaatre Anutuuk ënëmak tiar ngön yaatak niulnëëpnaata ngönte pël ëak mëëa. Pi pël maan Pilis pi kat wiak kas ëak epël ök mëëa. “Ni së, ënëmak mop nent oröön ngön niamaatak.” ²⁶Pim pël mëëa pöt, “Ne ngaak Poolön ököök pël elmëen mon nangkën wii kaatakaan wes momëëmakok,” pël weseë akun selap Poolön yas yemaan së piiring ngönnöng eima.

²⁷Ënëmak krismaki nentepar sëen Posias Pestas puuk yangerak ngarangk ëëpënëak Pilis pim urötak sak wëen Pilis

pi sëpënëak yeem Yuta omnarö ya kë sëpnaak yak Pool wii kaatak om wëen sa.

Pool pi Sisa pim ngönte kat wiipënëak ngön ëak mëëa

25 Pestas puuk pim yanger ngarangk ëëpënëak Sisaria kak së wëen akun nentepar nent won sëen Yerusalemë sa. ²Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröere Yuta ngarangkörö pim naë së Poolë ngësël wesak epël ök mëëa. ³“Ni tenim ngönte kat wiak Pool pipop wes mëen Yerusalemë waisëp.” Pit kamtaöök nga wiak mëmpënëak kaar pël mëëa. ⁴Pël maan Pestas pi kangiir epël mëëa. “Pool pi Sisaria kak wii kaatak om wëen ne akun kot nent kaalak sumaap. ⁵Pötaanök arim omën kaöarö neering sënaat. Pël ëak së omën pöp utpet nent ëa ëen pöt yok pangk pimëen ngön apnaat.”

⁶Pël mëak Pestas pi Yerusalem kak pitring wëen kët 8 ma 10 ëak won sëen kaalak Sisaria kakë sa. Pël ëak pi ngön kaatak së wë Pool mësak sëpënëak mëëa. ⁷Pël ëen pi së wëen omën Yerusalemë sa pörö pim naë taueë ngön könöm nant pim ngësël wesak mëëa. Pël ëaap pitëm Pestasën mëëa pöt pi kat wiak yaap wasëpna nant nemaan ëa. ⁸Pël ëen Pool pi pitëm ngön pöt ilak kangiir epël mëëa. “Ne utpet ëak Yuta omnarö tenim ngön ë kosang wes wia pöt ilap nariin ma Anutuu ngönën tup kaöetenta utpet nent naënëp. Pël ëak tiarim omën omp aköp Sisaanta utpet wesak nemaan yaaup.” ⁹Pël maan Pestas pi Yuta omnarö wiap mowesak Poolön epël ök mëëa. “Ni yok pangk kaalak Yerusalem kak sëen ne pörekök nim ngönte kat niwiimaaten kent yaën ma?” ¹⁰Pël maan Pool pi epël mëëa. “Ka e nem taua epët omën kaöap Sisa pim ngön yaaö kaat. E tapëtakökëer nem ngönte kat wiimëet. Ni ëwat wëen ne Yuta omnarö utpet nent

naalmëenëp. ¹¹ Ne utpet nent yaëen pit itenak nemëen ngön ëak nempëna pötaan ngön won. Yok pangk nempënaat. Pël ëaap pitëm nemëen ngön ya pipot kaar ya. Pötaan yang ngarangk omën nampök pitëm moresi pas wes namëen ëëpnaat. Pötaanök ne Rom omën omp aköp Sisa puuk ë pet irëpënëak yak.” ¹² Pël maan Pestas pi pim kaamököröaring ngön ëak Poolön epël ök mëëa. “Ni ngön ë olëak Rom omën omp aköp Sisa puuk nim ngönte pet irëpënëak yaan. Pötaan ne pim ngësë wes nimëëmaan sum.”

Pestas pi Akripaan Poolön pël mëëa

¹³ Ënëmak akun nant won sëen omën omp ak namp Akripa, piire öng nangap Penaisi, piarip Sisaria kak Pestasën yoöre ërëp mapënëak sa. ¹⁴ Pël ëak wë akun selap selap yesën Pestas puuk Poolë ngönte Akripaan epël ök mëëa. “Omën namp eprek wii kaatak wë. Pilis pi pim ngönte ë pet nairën ëën om wëaup. ¹⁵ Pël ëën ne Yerusalem kak së oröön kiri ar yaaö kaöaröere Yuta ngarangkörö pit nook pim ngönte pet ir olëak mëmpënaan memëak ök yenëa. ¹⁶ Pël ëën ne pitën epël ök mëëaut. “Ten Rom omnarö om pas könömöt omën muntarö nemangkën yaaurö. Omën ngönte wieëaup pimënt ngön yaatak tau moulmëen pimëen ngön eaö pöröa ëöetak taueë ngön apnaat. Pötaanök ten akun mangkën pim ëën pitëm ngön yaatak moulmëa pöta songönte ök niapnaat.” ¹⁷ Pël maan Yuta omnarö wais wëen kau naën wangam kan tapëtakëer ne ngön kaatak së wë pi koirak waisëpënëak mëëaut. ¹⁸ Pël ëën wais wëen omën pimëen ngön yaaö pörö ngön ëa. Pël ëën ne wet rëak pi utpetat yaaup wesak pit pim utpet ëaö nent apënëak ya wesak kat wian pöt won. ¹⁹ Pit pitëmtë ngönën wak wëautaan ngön iraan isën yeemak aö omën namp yapinte Yesu pël yamëëaup wel wiaup

pël ya. Ën Poolök pöt öp wë pël ya. ²⁰ Pël ëën ëngk ma e wesak Poolön epël pël pël mëëaut. “Ni kaalak Yerusalem kak së nim ngönte pörek pet irum ma?” ²¹ Pël maan Pool pi kaaö neak wii kaatak wë ënëmak Rom omën omp ak Sisa pim naë së ngönte ë pet irëpënëak yenëa. Pël ëën ne maan pi wii kaatak om wëen nga omnarö pit ngarangk eim wëen nem pi Sisaapë ngësë wes mëëma pötakök pet irëpënëak mëëaut.” ²² Pël maan Akripaak Pestas piin epël ök mëëa. “Nemtok omën pipopë ngönte kat wiimëak yeë.” Pël maan Pestas puuk, “Ëlpamök yok pangk kat wiimëet,” pël mëëa.

²³ Ëlpamök Akripaare Penaisi piarip ë rangi kësangöt ëak omnaröa itöök wa top kaatak yesën nga omnaröa wotöök kaöaröere kak pörekë omën yapinringörö pourö piaripring kakaati së wa top ëa. Pël ëën Pestas puuk maan Pool koirak sa. ²⁴ Pël ëën Pestasök pitën epël mëëa. “Omën omp ak Akripaare ar omën e wë epörö peene kat wieë. Ar omën epopön iteneë. Yuta omën selap pan Yerusalem kakaan eprekë wëaurö pit pourö ne omën epop pël elmëen mëmpëna pötaan aim wë. ²⁵ Pël ëaap ne pim utpet ëa nenten kat wiin mëmpënaata ök naën yaë. Pël ëak pimtök neen pi Rom omën omp ak Sisa puuk pet irëpënëak yenëa. Pötaanök wes mëen sëpnaan yaë. ²⁶ Pël ëak ngön këet ap wesak omp ak kësangëpëen pep retëng ëak wes mëëmaataan poprak yeë. Pötaanök omën epop omp ak Akripa nimëntre arim naë tau yaulmë. Pötaanök arök pim songönte tekeri weseë. Pël ëën pepewer retëng ëak wes mëen sëpnaan. ²⁷ Ne wii omën namp wes mëëmëak pepetak pim songönte wes mëëma pötaar yok pangk ëëpnaat. Ën pël naën ëëma pöt pangk naën ëëpnaat.”

Pool pim ngönte Akripaan ök mëëa

26 Akripa pi Poolön epël mëëa. “Ni nim ngönte yok pangk a,” maan

Pool pim utpet naën pöten apënëak mor ngar wesak epël ök mëä.

²“Omp ak kësangëp Akripa, ne kat men ëen ompyaö pan yaëen nim ëöet- tak war wesak Yuta omnaröa nem ngësël wesak aim pöta kangit niamaan yeë. ³Tiar Yuta omnaröa ngönëneën ngaal witwit ë omnant yeë pöten ni ewat wëen. Pötaanök ni wiap sak kat wiaan ök niamaan.

⁴“Nem kotuuk kak wëwë wakaimautre Yerusalem kak së wakaimaö pöten Yuta omnarö pit ewat wë. ⁵Ne ngaan pitring wakaimaup yak neen ewat wë. Pötaan pitök yok pangk apënëak pöt nem pitëm naë ngönën ya mënëimautön apnaat. Ne ngaan Parisi omnaröaring wë pitëm yaaö kan pöök imaup Pötak ngönën muntatë wëwëatre yaaüt il yewas. ⁶Ne peene eprek wëen pit nemëen ngön ya yenemëngk. Pöta songönte epël. Anutu pim tiarim ëaröen weletakaan wal ëëpenëak ngön ök mëäö pöt kön wi kosang wesak këet orööpnaataan kor wëäö pötaanök ngön yaatak yeneulë. ⁷Tiarim ëarö, kur 12 pötëaan pörö, kët kanaan rö kanë Anutuun yaya maimëë kön wi kosang wesak omën pötön kor wakaima tapël ne yeë. O omën omp aköp, ne pöten kor wëäö pötaanök Yuta omnarö pit nem ngësël wesak aö ne ngön yaatak neulnëim. ⁸Tol ëënak ar Yuta omnarö Anutuun kön wiin puuk yok pangk omnarö weletakaan wal ë niulëëpna pöt pangk naën pël weseim? Ngön pöt kaar won.

⁹“Ne ngaanëer Yesu Nasaret kakaanëp pim yapinte wak irapënëak omnant kësang elmëimaut. ¹⁰Ne Yerusalem kak ya pöt mëngkën kiri ar yaaö kaöarök neaan Yesuu ingre mor saö narö selap pan wii kaatak moulmëaup. Pël ëen ngön yaatak wëen ne omnarö pitring kaamök ëak mëmpënëak maimaut. ¹¹Pël imeë akun selap ngönën tupötë ilëak

omnarö Aköpön utpet wesak apëna yak këlangön kësang meneimaut. Pël ëak ya sangën pan ëen ka kamaatëëta tapël utpet mowasumëak seimaut.”

Pool pim ingre mor sa pöta songönte ök mëä

(Ngön 9:1-19; 22:6-16)

¹²“Ne pël eim wëen kiri ar yaaö kaöarök Yesuu ingre mor saurö ömëak kosang newesak pep nant nangkën wak Tamaskas kakë saut. ¹³O omën omp aköp, ne kan kourak yesem këtëp lup- tak wëen itnan pöt kutömweriaan ëwa kësang kët ëwaat il wesaö nempel irë neere omën neering saurö tenëk yaalni. ¹⁴Pël ëen ten yangerak së ngentiak wieë ne kat wiin Yuta ngöntak ngön nent epël yenëa. ‘Sool, Sool, ni tol ëënak ne utpet neweseimën? Nim nemëen pël eimën pitaan omën kë nga ket ëa nent ing möak rë niwalën këem kat yawiin,’ pël yenëa. ¹⁵Pël neaan ne kangiir epël mëäut. ‘Aköp, ni talëp?’ Pël maan Aköpök epël yenëa. ‘Ne Yesu. Ni kët ël epotë ne utpet neweseimën. ¹⁶Ni wal ë tau. Ne peene ni nem inëen niwasumëak ëö pet yaalni. Pötaanök ni nem omën pet yaalni epëtere ënëmak pet elniima pötön omnaröen ök mam. ¹⁷⁻¹⁸Pël ëen ne Yuta omnaröere köpël omnaröa morötëaan ent ë niulëëmaan. Köpëlöröa ngësël wes nimëen pitëm naë së it ngaul moulmëen kout kasëng menak ëwaatakël ko wiak Setenë yaat sëp wesak Anutuu ngësël rë olapnaan. Pël ëak pit Anutuun kön wi kosang wasën pitëm utpetat kërë moolaan pit Anutuu yaö mowesauröa ronganta öngpök ilëak öpnaat.”

Pool pim ya mënauten Akripaan ök mëä

¹⁹“Omën omp ak Akripa, ne kutömweriaan omën pöt itaampöore ngön kat wi pël ëak wa nemoolaan ëaut. ²⁰Wet rëak Tamaskas kak ök

mëak pörekaan Yerusalem kak sê ök mëak Yutia yangerak ka wieëa pötê ök maö yesem köpêl omnaröenta epêl ök mëëaut. ‘Arim utpetat kasëng menak Anutuu ngësêl ko wiak wëën arim omnant yaautön itaangkên lup kaip tiauröa yaaul ëëpnaan.’ ²¹ Nem pël ëaö pötaanök Yuta omnaröak ne Anutuu ngönên tup kaöetak wëën wali newak nempênëak ëa. ²² Pël ëaatak Anutu pi ne kaamök elnëaan omên isaare irëa pouröen ngönên ök maö imeë tektek ngön yaauröere Moses pitëm ngönötta ök maö imaupök peeneeta e tauëë ök yak. ²³ Pit epêl ëa. Kristo, Anutuu Yaö Mëëaup, pi këlangön kat wieim olëak wel wiipênëak mëëaup. Pël ëak weletakaan wet rëak wal ëak Yuta omênere köpêl omên pouröaan ëwa ngön pöt tekeri wes mampênëak mëëaup pitëm ngön pöt kaamök yaaup.”

²⁴ Pool pi pim utpet naën pöten pël maan Pestas pöpök ngön ëak epêl mëëa. “Pool ni kaökaö yaën. Pep kaatê ilëak ëwat kësangöt ömëak kön waur eimeë kön irikor ëak kaökaö yaën.” ²⁵ Pël maan Pool pi epêl mëëa. “Ngarangkêp, ne kaökaö naën. Yaap kön wieë yak. ²⁶ Omên omp ak Akripa pi omên epotön ëwat wë. Pötaanök ne kasinkasin naën ök yak. Omên epot ëlëëp naaröönöt. Pötaanök ne kön wiin omên omp aköp pi ita itenak kat wiak ëak ëwat wë. ²⁷ Omên omp ak Akripa, ni ngaanëër tektek ngön yaaurö pitëm ngönöt kön wi kosang yewasën ma? Ne ëwat wëën ni kön wi kosang yewasën.” ²⁸ Pël maan Poolön epêl mëëa. “Ni pil neaim wë akun wali nasën tapët ne Yesuu ënëm ëëma yangap yeë pël yewasën ma?” ²⁹ Pël maan Pool pi epêl mëëa. “Peen ëëmëere ënëm ëëmë poutepar yok pangk. Ne Anutuun epêl yemak. Niire ar omên ngön epêt kat yawi eporö pourö nem yeë epêl Yesuu

ënëm ëënëak yeniak. Pöt nem wii netëën wë epêl ëënëën won.”

³⁰ Pool pi pël maan omp ak Akripaare Rom yang ngarangkêpre Penaisi-ire pitring wel aisëaurö pit wal ëak, ³¹ repak yesem pitëmënt neneren epêl mëëa. “Omên epop pi mëmpöore wii kaatak ulmë pël ëëpëna pöta ök naën.” ³² Pël maan Akripaak Pestasën epêl ök mëëa. “Omên epop pi omên omp ak kaöap Sisa puuk pim ngönte kat wiipênëak ngön nemaan ëën pöt nuuk yok pangk wes momëën sëpnaat.”

Pool wangaöök ilëak Rom kakêl sa

27 Pestas pi ten wangaöök Itali yangerakê sënëak yenia. Pël ëën Rom omnarö Poolre wii omên munt narö Sulias mës yemangk. Sulias pöp Rom omên omp ak kaöap Sisa pim nga omên 100 pöröa wotöököp. ² Ten wang naö Atramitiam kakaan waisa pöök wamp riaut. Wang pö Esia yangerak kaö yangapötê sëpnaö. Pël ëën ten Aristakas, Masetonia yangerak Tesalonaika kakaanëp, pi ten pourö saut. ³ Pël ëak ëlpamök Saiton kak sê oröak Sulias pi Poolön ompyaö elmëën pim karuröa naë sê itenak kaömpre omnant yeö. ⁴ Pël ëak Saiton kak sêp yewasën kent kësangpel weëre kosangring yamöön wangaöökê ngarangkörö pitök wangaö wotpil wesak we kent wonöök Saipras kustakêl saut. ⁵ Pël ëak i kaö olëak Silisiaare Pampilia yangeraar ngësgës elmëak yesem Maira kak Lisia yangerak oröak ngentiaut. ⁶ Pörek nga omnarö wotöököpök wang munt naö Alesantria kakëlaan Rom kakêl sëpênëak yaëën koirak pöök wamp riaut. ⁷ Pël ëak yesën kent nga yaëën poprak ë yesem akun nant won sëën Naitas kak temanöm wesaut. Pël ëën kentöök kan niwariin Krit kustakêl yesem we kent wonöököl Salmoni wot köngkömö temanöm wesaut. ⁸ Pël ëak wang ngarangkörö pit

ya kësang mêngkên ten Krit kusta ngësngësöök i kaöök yesem yang lup nenta yapinte Kaö Yangap Ompyau pël yamëëa naö Lasia ka kaöaöökë naë wieëa pörek sê oröaut.

⁹I kaöök akun wali seimën Yuta omnaröa Anutuuk utpetat won mowasëpënëak kön yawia akunet won sa. Pël ëën kaö ma nga yaaö akunet temanöm sëën wangat sëpënëak pomp yaëën Poolök epël ök yema. ¹⁰“Ompörö, ne kön wiin peene sëpena eptak omën nant kö sëpenaan yeë. Urömat pëën wasngan. Wangaö utpet ëën omënere urömere pout i kaöök ilapenaan yeë.” ¹¹Pël maan nga omnaröa wotöököp pi Poolë ngön pöt kat wiak yaap newasën wangaöökë pepapre ngarangkëpë ngöntepar kat wiak yaap wesa. ¹²Kaö yangap pö kent akunaöök wangatë wiaapna urte wonrek yak omën wangaöök wëaurö Krit kus taptak kaö yangap munt naö yapinte Pinis pörek sê önëak ya. Pö këtëpë yeilëaul wieëau yak kentö maaf namöön yaau.

Kent kaöempel möa

¹³Kaö Yangap Ompyaö pöök wëën i kaöökaan kent ulöl kot nent yamö. Pël ëën pit pipöök kaamök elmëën yok pangk Pinis sê orööpnaat wesa. Pël ëak wangaö taë yewesau weruak kopël ngaarëk wiak Krit kus pöta ngësngësöök saut. ¹⁴Pël ëën akun wali nasën tapët kent kësang nempel kus pötakëlaan yamö. ¹⁵Pël ëak kent pöök wangaö mök ëak wak yesën ten kaalak i kaöökël wak sënëak ök ëën pangk naën ëën sëp mowesak wëën kentöök niwak saut. ¹⁶Pël ëën we kent wonöök kus kot nent yapinte Kota pötakël saut. Pël ëak ten wang kot weruak yesaut wa kaöaöökë ngaarëk wiinëak ya kaö mënaut. ¹⁷Pël ëak wangaöök waur yaaurö wa wang kaöaöökë ngaarëk wiak wang kaöaö kel-

panëak wa ngaöök mëak wii yatë. Pël ëak pit Aprika yangerak i kaö kep ro-rookël sëpanëak kas ëa. Pël ëak poë koröpöt ent ë ulmëën kentöök niwak saut. ¹⁸Pël ëën ëlpamök kaö maare kent nga kaö ëën wangaöökaan uröm nant ngës rëak yemoola. ¹⁹Pël ëak yesem wangam kan muntetak pitëmtë morötring wangaöökë omnant wa yemoola. ²⁰Pël ëën seimeë këtëre ngoon nampön itnaangkën kent kësangpel möeim wëën omën pourö kö sënëak yeë wesaut.

²¹Omnarö akun wali kaömp nanën. Pël ëën Poolök pitëm tekarak sê tauak epël ök yema. “Ompörö, ar nem ngön kat wiak Krit kuste sëp newasën ëanëën tiar utpet epot nokoirën ëan tapön. ²²Pö-taanök ne epël niamaan. Ar kosang seë. Tiarkaan namp kö nasëngan. Wangaöökëer utpet ëëpnaan yaë. ²³Ne Anutu omnamp yak piin yaya yamëëaup. Pötaanök peene rö kan pim ensel nampök nem naë tauëë epël yenëa. ²⁴‘Pool, ni kas ëëngan. Nim ngön pet irumëën Rom omën omp ak kaöap, Sisa, pim ëöetak taumëët. Anutu ompyaö yaaup yak nim kimang mëëan pöt kat wiak kaamök elniin niire omën niiring wangaöök wëaurö öp sënëët.’ ²⁵Ompörö, ne kön wiin Anutuu orööpënëak neea pöt pout kë orööpnaat. Pötaanök ar kosang seë. ²⁶Ën wang epö kentöök wak kus nentak sê moolapnaö.”

²⁷Sant nentepar won sëën Etria i kaöök warial yesem rö kan röök lupöök wangaöök waur yaauröak kat men ëa pöt kus nent temanöm yewasem ëa. ²⁸Pël ëën pit ökö i kaöök olëak itna pöt 36 mita pël ëa. Ën kot nent yesem wiak kaalak olëak itna pöt 27 mita ëa. ²⁹Pël ëën këlötë wieëaurek sënganëak kas ëën wangaö leng ëëpënëak wangaö taë yewesa kong nent wangaöökë ëlëerakël yoola. Pël ëak pit këlötön itaampënëak këtëp teënt ngampiipnaataan pitëm omp aköröen kimang mëëa. ³⁰Pël ëak wan-

gaöök waur yaauro wangaöökaan kas sēpenēak wang kotte wes mēen i kaöök ngemapenēak yeem ngön kaar wangaö taē yewesa muntat wot karerakēlaan olapēn yema. ³¹ Pēl ēēn Pool pi nga omnaröa wotoököpön epēl ök yema. “Wangaöök waur yaaö eporö pit wangaöök naön ēēpna pöt tiar pourö kö sēpenaat.” ³² Pēl maan nga omnarö wang kotta wii ngan ēaut il mēen i kaöök yes.

³³ Ēlpam walēpenēak yaēēn Pool pi omnaröen kaömp nēmpenēak yema. “Akun wali ya ngēsring imeē kaömp nanēn waiseimēn sant nentepar won yes. ³⁴ Pötaanök kēk niamaan. Kaömp neē. Pötak kosang niwasēn öp önēēt. Kat wieē. Tiar pourö muumöngk öpenaat. Namp kot nent utpet naengan.” ³⁵ Pēl mēak pi kaömp peret nent wak pitēm ēöetak Anutuun yowe mēak pelak ngēs rēak yen. ³⁶ Pēl ēēn pit pourö ulöp ketumön sak kaömp yen. ³⁷ Ten omēn wang pöök ima pörö 276. ³⁸ Kaömp na pet irak pit wangaö kengken sēpēna yak kaömp kēr köpötring munt nant wa i kaöök yemoola.

Wangaö utpet ēa

³⁹ Ēlpam walēn wangaöök waur yaauro pit yang lup pōten köpēl yak itaangkēn kaö yangap naö i pis pēēnō wieēa pöökēl wangaö ökre was leng ēēpenēak yaē. ⁴⁰ Pēl ēäk wii wangaö taē yewesa pöt il momēēn öngpök yes. Pēl ēēn pit kēra wangaöökē sēpnaal wotpil wasö yesauraar wil wiak poē koröp wot karērak ngan ē uteēau wēlēl ē ulmēak wēēn kentöök wak yesēn kaö yangapöökēl saut. ⁴¹ Yesem wangaö kep roro saurek sē wangaöökē wot karēr i pisöök elak taē sak wēēn kaö maatök kasngaēlaan möön wangaö pötöp repa. ⁴² Pēl ēēn nga omnarö pit wii omnarö wangaöökaan i kaöök sörok olēak kas sēpanēak mēmpenēak kön wia. ⁴³ Pēl yaēēn ngaröa wotoököpök pit

Poolre wii omēn muntarö mēmpanēak nga yema. Pēl ēäk ten pouröen ngön ēäk epēl yenia. “Ar pourö kaö ma yailaut ēwat wē pöt wet rēak i kaöök sörok olēak seē. ⁴⁴ Ēn muntarö ar wangaöökaan kēra luprak rēaut wak pötē ngarērak sē i pisöök oröēē.” Pēl niaan namp utpet naēn. Ten pourö muumöngk sē karmak oröaut.

Pool pi Molta kustak wakaima

28 Karmak sē oröak kat wiin kus pöta yapinte Molta pēl ya. ² Kak pörökē omnaröak ompyaö yaalni. Kopi ngēs rēak yepelēn ep yaēēn pit es mer ulmēak niaan ten pourö esuwesi saut. ³ Pēl ēäk Pool es nant yangerakaan wa mera pöt kamal namp es nga ēēn öngpökaan oröak pim moresi kant mēnak wē. ⁴ Pēl ēēn kak pörökē omnarö pit Poolē moresi kamalöp mēnak wēēn itenak pitēmēt neneren epēl mēēa. “Omēn epop pi omēn yamēngkaupök i kaöök yewaisem wel nawiin om öp waisa. Pötaanök kangit orö yemorē.” ⁵ Pēl mēēaap Pool pöp kamalöp pim moresiaan kērē es momerak won koröp oröak wēaut. ⁶ Pēl ēēn pit pön mampööre wel wiak sē ngenti pēl ēēpēnaat wesak itenaan utpet ke pēl nent pim naē naröön ēa. Pēl ēēn pit kaip tiak neneren epēl mēēa. “Omēn epop ēlarēpön ēan,” pēl mēēa.

⁷ Ka pöta naē yang wieēa pör kus pöta kaöapē yanget. Omēn pöpē yapinte Paplias, puuk ten mēs nuwak sē pim kaatak niulēak ompyaö ngarangk elnieim wēēn kēt nentepar nent saut. ⁸ Pēl ēäk pörök wēēn Paplias pim pepap pi yauman koröp es ngaare ya wiap mē pēl yaēēn Poolök pim naē sē Anutuun kimang mēak moresi pim rangk mowiin ompyaö yes. ⁹ Pēl yaalmēēn kus pötakē yauman omēn muntarö kat wiak waisēn ompyaö yemowas. ¹⁰ Pēl ēēn pit ten ompyaö ngarangk elnieimēn wēak

kan sēna akunetak kan kourakē kaömpre waatöt wa wangaöök niwiin wak saut.

Pool pi Rom kak sē oröa

¹¹ Kus pötak wēen ngoon naar namp ēak won saut. Pēl ēēn kent akunaöök Alesantria kakaan wang naö kus pötak wais wiakaima pöök ten niwak saut. Wang pöökē wot karērak yang omp ak nanang naarē yapintepar Kastaare Polas pöaarē könaar wieēa. ¹² Pöök yesem Sairakius kak sē oröak wēen kēt nentepar nent yes. ¹³ Pēl ēēn kak pörek wil ulmēak wa pak ēak yesem Risiam kak sē oröak kēt kopēt nent wēen nenta kautak kent ulöl kot nent i kaöökaan yamö. Pēl ēēn akun nentepar won sēēn Putiolai kak sē oröak ngentiaut. ¹⁴ Pēl ēak pörek Yesuu ingre mor saö narö koirak pitring önēak niaan sant nent wē olēak Rom kakēl saut. ¹⁵ Ten yesēn Yesuu ingre mor saö Rom kak wēaurö pit tenim yesaut kat wiak narö kan kourak wais kaömp yewaurek Apias kak pörek wais yanikoir. Ēn narö kan koö ka nentepar nent ēak wieēa pörek wais yanikoir. Pēl ēēn Pool pitēn itenak kön ketumön sak Anutuun yowe yema. ¹⁶ Pēl ēak Rom kak sē oröön yang ngarangköröak Pool pi ka yaaptak öpēnēak maan wēen nga omēn namp kēt poutē ngarangk eim wakaimaut.

Pool pi Rom kak ngön ompyaut ök maima

¹⁷ Kēt nentepar nent won sēēn Pool pi Yuta omēn Rom kak wēauröa kaöaröen ngön maan wais wa top ēēn epēl yema. “Karurö, ne ngaan Yerusalem kak wakaimaut. Pēl ēēē tiarim omnarö utpet nent naalmēēn ma ēaröa ngön ē kosang wesa nent wa noolaan. Pēl ēautak pit omēn epētaanök ne wii kaatak neulēak Rom yang ngarangkēpē ngēsē wes yenemē. ¹⁸ Pēl ēēn Rom yang ngarangkēp pi nem ngönte kat wiak

itaangkēn nempēnaata ök won ēēn wes nemēēpēnēak ya. ¹⁹ Pēl ēaap Yuta omnarö pit pötēn kaaö ēēn ke urak pitēm-tok ngön ē pet irēpēnēak ya. Pēl ēēn ne kan munt ēēma nent won ēēn ngön ēak Sisa pimtök nem ngönte ē pet irēpnaat pēl mēēaut. Ne Yuta tiarim karuröaan ngön amēak newaisēn. ²⁰ Pitēm ne el-nēa epēta songönte ök niamēak yas niaanak waisan. Nem kentöök omnaröa moresiarē wii netēa epēta songönte ar ēwat sēnēak yaalnē. Pöta songönte epēt. Anutuuk omēn namp tiarimēēn yak wes nimēēpēnēak maan Israel omnaröa kor wakaima pöpē ngön epētaanök.” ²¹ Pēl maan pit epēl yema. “Yuta omnarö pitök Yuta yangerakaan nimēēn ngön anēak pep wes nanimēēn ma nampök nim ngönte wak wais ök niaan nimēēn utpet wesak naēn. ²² Pēl ēaatak omēn we nantēaanöröak waisak pit omēn Yesuu ingre mor sauröen kaaö yaē pēl aim. Pötaanök ni omēn Yesuu ingre mor sauröaan tolēl kön wiaan pötēn kat yaniwi.”

²³ Pēl mēak akun wiak omēn selap pan röökēer Pool pim kaatak wais wa top ēēn ngönēn songönöt ök maim wēen kētēp ngemē yeila. Ök maö sē Anutu pim tiar wa ngaöök nimēak wē pöta ngönte ök yema. Pēl ēak Mosesre tektek ngön yaauröa retēng ēa pötta ök maan pit kat wiak pitēn lupöt wal ēēn Yesuun kön wi kosang wasēpēnēak ök yema. ²⁴ Ök maan kat wiak narö kosang yewas. Ēn narö kat wi kosang newasēn yaē. ²⁵ Pēl ēak pitēmēt ngön ngēs wi yesa. Pöt Pool pi wet rēak epēl yema. “Ngēengk Pulöök kaamök elmēēn ngaanēer tektek ngön yaaup Aisaia puuk ngön kēēt tiarim ēaröen epēl ök mēēa.

²⁶ ‘Ni sē omēn piporöen epēl ök ma.

Ar ngön pēēn kat wiinēetak songönte ēwat nasēgan.

Pēl ēak itaampunēetak yok pangk omnantön itnaangkan.

²⁷ Omën piporö pitëm lupöt kosang
saurö, kat il wariaurö, it mësëaurö.

Pit pël naën ëanëën itaampööre kat wiire
kön wi pël ëan tapön.

Pit pël naën ëanëën nem naë rë olaan
ompyaö mowesan tapön,

Anutuuk pël ya.'

²⁸ Pötaanök kat wieë. Anutuuk tiar ut-
petetakaan kama yaniö ngön ompyaö
pöt köpël omnaröa ngësël yes. Pël ëën

pit kat wiipnaat." ²⁹ [Pël maan Yuta om-
narö pitëmënt ngön nga elö yes.]

³⁰ Pool pi Rom kak ka nent pimtök sum
ëak wë omën pim naë yesaurö ompyaö
moweseim wëën krismaki nentepar sa.

³¹ Pi Anutuuk wa ngaöök nimëa pöta
ngönte werak ök mëak Aköp Yesu Kristo,
tiarimëën Yaö Mëëaup, pim ngönteta kas
köpël omnaröen ök maim wëën nampök
kan nemowariin ëa.

Rom

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 27 pōta ök won sēen Pool pi Korin kak wē pep epwer retēng ēak öng Pipi pöp mangkēn wak sē Rom kakē ingre morörö mena. Rom ka pō Itali yangerakē ka kaōa. Pool pi Rom kak sē ngönēn ya mēnak Yesu ingre morörö kaamök elmēēpēnēak kent kön wia. Pōtaanök pit ēwat sak kopēta wasēpēnēak epwer retēng ē mena. Pep epwer Poolök ingre mor, Yutaare omēn ngönēn köpēl wēäö pöröaan ēa.

Pool pi epēl ēa. Omēn pourö, Yutaare ngönēn köpēlörö, utpetatē öngpök wē. Omēn Yesuun kön wi kosang yewesauröakēer Anutuuk, “Wotpilörö,” pēl ya. Omēn pörö Ngēengk Pulöök utpetatē öngpökaan ent ē ulmēen Yesuuk yal mēnak wēwē ngölöptak wē.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-17

Wēwē ngaante 1:18–3:20

Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaata ngönte 3:21–4:25

Kristook yal menak wēauta ngönte 5:1–8:39

Anutuu Israel omnaröen elmēēpnaata ngönte 9:1–11:36

Ingre moröröa wēwēeta ngönte 12:1–15:13

Ngön mēet 15:14–16:27

Pool pim ya mēneimauta songönte

1 Ne Pool Yesu Kristo pim ya omnam-pök pep epwer retēng ē yaningk. Anutuuk neön pim ngön yaaö omēn sak wēen pi ne pim ngön ompyaut aim ömēak neulēaup. ²Ngön ompyaö pipot ngaanēer Anutuuk tiarēn ök niapēnēak tektek ngön yaauröen kosang wesak ök maan ngönēn pep ngēengkweri retēng ēaut. ³Ngön ompyaö pöt, Anutu pim Ruup omēn sak Tewit pim kur-

takaanöröa naē oröa. ⁴Pēl ēak lup kölam wakaima. Pōtaanök Anutu pim wēere kosangöök weletakaan wal ē moulmēak pim songönte tekeri wasēn tiar, “Yesu Kristo pi yaap Anutuu Ruup,” pēl yewas. ⁵Anutuuk elmēen Yesu Kristook komre kolap elnēak pim ngön yaaö omēn newesa. Pi omēn yang kaö poutē wēaurö pim ngön ngaarēk wak Kristo piin ping wasēnēak pēl ēa. ⁶Ar Rom kak wēaurö arta Anutuuk pitring Yesu Kristo pim omēn sēnēak yas niiaurö.

⁷Rom omnarö ar Anutuuk lup sant elniak yas niaan pim omēn sak wēaurö. Ne arimēen ngön epēt retēng ē yaningk. Tiarim Pepap Anutture Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt arim naē wiaap.

Pool pi Rom omnaröen iteepēnēak ēa

⁸Ne wet rēak ngön epēt ök niamaan kat wieē. Arim Kristoon kön wi kosang yewesauta ngönte yang poutē omnaröak yaan kat yawi. Pōtaanök ne arimēen Yesu Kristoon yoöre erēp yemaan Anutuu naē yes. ⁹Pöt Anutu nem kosang ngentiak enēm yeem pim Ruupē ngön ompyaut ök yamēēaupök neen itena. Pi neen ēwat wēen ne kēt ēl epotē arimēen kimang maim wē. ¹⁰Ne wet rēak arim naē newaisēn wē Anutuuk kön wiin ompyaö ēen kan nent koir nangkēn waisumēak kimang maim wē. ¹¹Nem waisumēak kent yaē pōta songönte epēl. Ne wais rē nuulön Pulöökaan kaamök nant wak kosang sak önēak kent pan yaē. ¹²Pöt nem kentöök arim kön wi kosang yewesautak ne kaamök yaal-nēen nem kön wi kosang yewesautak ar kaamök yaalniin pēl ēak tiarim lupöt taē niwasēp.

¹³Nem karurö, ar nem songöntēn engk ma e wasnganēen kat wieē. Ne omēn maimaröa naē sē ngönēn ök maan Anutuu naē rē olēa pöl wet rēak arim naē

wais ngönën yaata kë tapët iteempëak kent kön wieimaut. Pël äautak akun poutë omën nantök kan newariin arim naë waisumëak poprak ëeimaut. ¹⁴ Anutuuk ngönën ya epët nenaüt yak omën pourö, kakaan kosangöökë ewatre köpël pourö ne yok pangk ök mam wesaut. ¹⁵ Pötaanök Rom omnarö ngönën epët arënta ök niamaataan ya walwal yaalnë.

Ngön ompyaö pöt Anutu pim weëre kosangtaringët

¹⁶ Yaap, ne ngön ompyauten ëö naën yaaup. Pipët tiar omën pourö Anutuun kön wi kosang yewasën ompyaö yaniwas. Pi wet reäk ten Yuta omnarö pël elniak peene ar omën muntaröeta tapël yaalni. ¹⁷ Pöt ngön ompyautak Anutuu tiarim saun won wasën pim ëöetak wotpil wë pöta songönte epël pet yaalni. Tiar ngës reäk Anutuun kön wi kosang mowasën wotpil niwasën kön wi kosang yewesautak öpa. Pöt ngönëntak epël wia. “Omën Anutuun kön wi kosang mowasën wotpil mowasëpna pipop wëwë kosangtak öpnaap.”

Omnarö pit Anutu kasëng mena

¹⁸ Anutuuk omën pi kasëng menak utpet eimeë pim ngön këët ngep yaalmë piporöaan kangiir pim ya sangënte kutömweriaan tekeri yewas. ¹⁹ Pöta songönte epët. Anutu pim songön nant tiarën pet yaalni. Pötaanök pim songön tiar omnaröa itaampena salöt tekeri niwesautak omën utpetat yaë piporö itaampënaaten kaaö yaëen Anutuuk kangiir ya sangën elmëeim wë. ²⁰ Ngaan panëer Anutu pim omnant pout ket ëa pörekaan wais peene e wë eptak oröa pim omnant ket ëa pötön ityaangk. Anutu pöp omnaröa itnaangkënëp pim omnant ket ëa pötök pim retëngre weëre kosang pömpel om wiakaim wiaapnaampel pöt tekeri yewas. Pötaanök omnarö pitëm utpetatön,

“Epot utpetatok pël newasën,” yok pangk pël naëpan. ²¹ Pöt tol ëen? Pit Anutu wë pöten ewat wëak won wiaana ëëpna pöl Anutuun ping wesak yoöre ërëp nemaan kön irikor selap pan eim wëen pötök kör mokoëen köö panëetak wëen kön won sak wakaim. ²² Pël ëëë pitëmtën, “Ten ewatörö,” pël aö pitëmtën ing ti wak ya pötak kaökauröa ök yes. ²³ Pël ëëë Anutu, ëwa pepap wëwëetaringëp, piin yaya nemaan omën kö yesaut omënerë intre imënerë kamalre pöröa könöt ket ëak pötön yaya maim wë.

Utpet ke nentere nent eima

²⁴ Pël yaëen Anutu pi pit kasëng mangkën pitëm könötök kentre kaur kësang koirak kentöröa ök eimeë pitëm möönre koröpöt kewil ë pet yair. ²⁵ Omën pël yaë piporö Anutu pim ngön këët kasëng menak pöta kangiir ngön kaarötön yaap wesak omnant Anutu pim ket ëa pötön Anutuu urtak yaya maim wë. Pël ëaap omnarö tiar kët ël epotë Anutuun yaya maim öpa. Yaap.

²⁶ Pit utpet pël yaëen Anutuuk kasëng mangkën kentöröa ök kentre kaur utpet panë eim wë. Öngörö pit Anutuu kan yaö mëëaö pö sëp wesak öng muntaröaring omën ëöaat eim wë. ²⁷ Ën ompöröeta tapël öngörö sëp wesak pitëm lupötë kentre kaur pötök es ket ëak yokotön ompörö pitëmënt pitëmënt utpet panë ëeim wë. Pël yaëen wa irikor pöta kangut lupre koröp poutë yeö.

²⁸ Pit pitëm könötök Anutu moröak öpnaaten kaaö ëa. Pötaanök Anutuuk kangiir pit wil moulmëen pitëmtë utpet pötë ënëm eimeë omën utpet ke nentere nent omnaröa naëganë salöt eim wë. ²⁹ Pit omën utpet ke nentere nent pitëm lupötë peö ëak wia. Pit utpet ëëre korar ë, omnantön kentre kaur ëëre kööre tok ë pël ëeim wë. Pit war ëëre omën mën wel wi, ngön nga elööre kaar aan muntapëët

ëp ë, muntarö utpet mowasööre omnaröa ngönöt kain wak kaö wasööre³⁰ ëöetak ökre was aö pël ëeim wë. Pit Anutuun kööre tok elmëere ngön ë olëak aö, ieping ëere pitëmtok pitëmtën wak isak aö, utpetatëen kan ngësööre ëlre peparöa ngön wa olaö pël ëeim wë.³¹ Pit ëwat wonörö, ngön apnaatak pitëmtë ngön pöta ënëm naën yaaurö. Pitëmtë karuröen kent naën eimeë muntaröenta yaköm naën yaaurö.³² “Omën utpet ke pipot yaaö piporö wel wiipnaat,” Anutu pim ngön kosang wesa pöt omën piporö pit ngön pöt yok ëwat wë. Pël ëaap pit köntak utpet ke pilöt yaë. Pël yeem pitëment naën, omën muntaröeta tapël yaëen pit itenak ërëpërëp ëak taë yemowas.

Anutuu ngön ya yamëngka pöt wotpil panëth

2 Yaap, omën ke piporö utpetarö. Pël ëaap ar Yuta omën narö arimtok arimtën wak isak epël kön yawi. “Eë, omën pörö utpet yaëen Anutuuk kangiir könöm mampna pöt yok pangk yaë.” Pël kön wieë arta utpetat yaaurö. Pötaanök arim utpetatë kangut naön ëënë pöta kan nent won. Ar pitëm yaë pöl yaaurö. Pötaanök ar pit utpet yaë pöt pet yaalmëem arimëntta utpet yaaurö pöt pet yaalni.² Tiar ëwat wë. Anutu pim ngön yaatak omën utpet ke pil yaë piporö pitëm utpetatë kangut mampna pöt yok pangk.³ Ngöntörö, yaap ar pil kön yawi. Pël ëaap arimëntta utpet tapël yeem ar kön wiin Anutuuk arim utpetatë kangut naningkën ëëpën ma? ⁴Tol ëën? Anutu pi ompyaö elniak akun wali kor wëen kangit teënt naningkën yaë. Ma Anutu pim ompyaö yaalni pöten kön wiin omën pasit yaë ma? Anutu pi arim lup kaip tiinëëtaan ompyaö yaalni ar pöten köpël ma? ⁵Pël ëaap ar lup kosang pan ëak kaip natiin yeë. Ar pël ëeim wëen Anutu pim ya sangën pöt kaö sëen

pim ngön yaatak wotpil niwasëpna akun pötak kangut nimpnaat.⁶ Pöt Anutu pi omnant kom ëak tiarim wëwëatë ökök nimpnaap.⁷ Tiar narö wëwë kosangtar-ing ëwaatak wëen Anutuuk yaya niap naataan weë ngentieim öpena piporö wëwë kosangët koir nimpnaat.⁸ Ën narö pitëmtëen kön wieë ngön këët kasëng menak korar ëeim öpna piporö Anutuuk ya sangën kaö pan elmëak kangut mampnaat.⁹ Këlangönre könöm kësang pipot omën utpet yaë piporö pourö pitëm naë orööpnaat. Wet rëak Yuta omnaröa naë yaaröön muntaröa naëta orööpnaat.¹⁰ Ën tiar omën ompyaö yeë pörö Anutuuk elniin mayaaptar-ing ëwaatak wëen yaya niapnaat. Wet rëak Yuta omnarö pël elniak omën muntarö tapël elmëëpnaat.¹¹ Anutu pi mööngkraar kangk naën yaaup.

¹²Omën köpël wëa narö Moses pim ngön kosangöt won wë utpet yaë piporö Anutuuk pit pourö ngön kosangöt won om wëen ngön ë pet irën kö sëpnaarö. Ën Yuta omën Moses pim ngön kosangötring wë utpet yaë piporö Anutuuk ngön kosang pötë wieëa pöl pitëm ngönöt ë pet irën kö sëpnaarö.¹³ Pöta songönte epët. Omën Moses pim ngön kosangöt kat pëenötë kat yawi piporöen Anutuuk, “Wotpilörö,” pël naëpan. Ngön kosangöt kat wiak ngaarëk yeö piporöen Anutuuk, “Omën wotpilörö,” pël mapnaat.¹⁴ Omën maim narö ngön kosangöt ök nemaanöröak pitëmtë könöök ngön kosangötë wieëaul yaë. Pël yaë piporö ngön kosangöt won wëetak pitëm könötök ngön kosangöt pet yaalmë.¹⁵ Pël yaëen pötök ngön kosangöt pitëm retëng ëa pöt tekeri yewas. Ën pitëm lupötökta kön ke nentere nent ök ëën nantëen, “Pangk,” nantëen, “Pangk naën,” pël yaë.¹⁶ Pipët akun kaöaöökëenök pël yaë. Ënëmak Anutuuk Yesu Kristoon maan tiarim lupötë omnant ëlëep yeë pipot pout tek-

eri wasëpnaat. Nem ngön ompyautak ök ni yeë pöl ëëpnaat.

**Yuta omnarö pit kön wiin
ngön kosangöt yok pangk
kaamök elmëëpnaat pël wesa**

¹⁷ Ar narö arimtën, “Ten Yuta omnarö,” pël aimeë Moses pim ngön kosangöt kosang wesak wak wëen, “Pötök ngön yaatak yok kaamök elniipnaat,” pël yewas. Pöt arimtok arimtën ping wesak pipël yeem, “Ten Anutuu omnarö,” pël yak. ¹⁸ Ar Anutu pim kenten ewat wë. Ngön kosangöt rë nuulaurö. Pötaanök wotpilre korar pöteparë songönöt ewat wë. ^{19–20} Ar kön wiin, “Ten ngön kosangötring wëen ewat poutë songönöt pötë öngpök wia,” pël weseë, “Ten omën it ilëaurö kan pet elmëëre koutak wëaurö ëwa elmë, kön ëngk ma e yaurö wetete mowasö, rungaarö rë moulö pël yaurö,” ar pël aim. ²¹ Yaap, ar omën muntaröen ngönën ök yamëem arimtë lupötëelta ök nemaan yaurö. Ar omnaröen, “Kain ëënganok,” pël yauröak arimëntta kain yaurö. ²² “Öngre omp wëwëat kon ëëngan,” pël yamëëauröak arimtokëër öngre omp wëwëat kom yaurö. Pël yeem omën muntaröa ngönën kaarötë ngëëngk yewesautön kaaö yauröak pitëm tuptakaan kaar ngëëngk yewesa tapöt kain yewaurö. ²³ “Ten Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yewaurö,” pël aö arimtën wak isak yauröak Anutuu ngön kosang pöt ilap riak pim yapinte utpet yewasaurö. ²⁴ Arim yeë pipta ngönte ngönëntak epël wia. “Arim utpet yeë pipotön omën muntaröak itenak Anutuu yapinte utpet wesak ya.”

**Koröp kaut yaila pötak Yuta
omnarö kaamök naalmëën ëa**

²⁵ Ar Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yewan talte arim Anutuun yaö ëak koröp kaut yail pöt kë ëëpën. Pim ngön

kosangöt ilap yariauröak Anutuun yaö ëak koröp kaut yail pörö omën Anutuun yaö ëak koröp kaut nailën wëaö pöröa ök wë. ²⁶ Ën omën Anutuun yaö ëak koröp kaut nailën wë pim ngön kosangöt ngaarëk yeö piporö Anutuuk pitëmëen kön wiin ompyaö sëen omën pimëen yaö ëak koröp kaut yail pöröa ök mowasëpnaat. ²⁷ Pël ëak omën Anutuun yaö ëak koröp kaut nailënrek pim ngön kosangöt ngaarëk yeö piporöak ar Yuta omën Anutuu ngön kosangötring wë pimëen yak koröp kaut yailerek pël weseë ngön kosangöt ilap yari pöröen utpet yeë pöt pet elniipnaat. ²⁸ Pöt tol ëën? Koröpöök pëen Yuta omnaröa möönre koröp wak wë koröp kaut ilak Anutuun yaö yewas pöt kaar yaë. Pit koröpöt ilauröak könöt Anutuu naë rë noolaan. Pötaanök pit Yuta omën panëërö won. ²⁹ Yuta omën panëërö, Anutu pimörö, pitëm songönte epël wia. Pit lupmerök Yuta koröp oröak wë Anutuun sak wë. Pitëm koröp kaut yail pipët lupmeri yaat. Pipët ngön kosangtaanök naën, Pulöökë yaat. Omën pël yaë piporö omnaröak pëen ping wesak nemaan Anutuukta ping wesak ya.

**Wëwë utpet pötak wëwë
ompyaut wak neirapan**

3 Koröpöök pëen koröp kaut yaila pöt yok pangk kë naarööpan. Pötaanök tiar Yuta omnarö omën muntarö il mowesak Anutuun sak wë ma won? Ma Anutuun yaö ëak koröp kaut yaila pötakaan omën ompyaut yaarö ma won? Pöten kön wiipa. ² Yaap, tiar Yuta omnaröak omën ke nentere nent poutëen omën muntarö il mowesak Anutuun sak wë. Wet rëak Anutuuk pim ngönënte omën pouröa naë tekeri wasëpenëak ningkën tiarim naë wia. ³ Pël ëaan narö, “Tiar ngönën epta ënëm sëpenaat,” neneraan pël maimëë ënëm nasën yaëen ar kön wiin Anutuukta omnaröa yeë

pöl pim ngön kosang wesak nina pöt söp wasöpön ma? ⁴ Won pan. Tiar omön pourö tiarim ngön kosang wesa pöt kaar apenaat, Anutu pi kaar naënep aan kosang yesaup. Pöta ngönte ngönentak epël wia.

“Omñaröak nim ngön kosangöt kë yaarö pöt itaampnaat.

Ën ngön ë pet yairautak ngön yaatak nilülëen il mowasumëep.”

⁵ Ën nent epël kön wieë. Tiar utpet yaëen Anutu akun poutë wotpil yaaup. Pötaanök tiarim utpet pötak Anutuu wotpil yaaö pöt tekeri wasën pöt tol apen? “Anutuuk tiarim utpetatë kangiiir elniipnaatak pi korar yaalni,” yok pangk pël apen ma? Ngön epët nem könöökkaan won, omnaröa yaautak yeniak. ⁶ Won pan. Anutu pi korar elnia talte wotpil wesak tiar omnaröa ngön ë pet nairën ëepën. ⁷ Ën nenteta kön wieë. Omën naröak epël kaar ya. “Tiarim ngön kosang wesa pöt söp yewasem kaar yak. Pël yeëetak Anutu pi ngön aan kosang yesaup. Pötaanök tiarim ngön kaar pötök Anutuu ngön yaapöt tekeri wes yaë. Pël ëen pötök Anutuun yaya kaö panë yes. Pël yaë pi tol ëenak tiarën, ‘Saun omnarö’ pël niak utpet kangut yaningk?” pël yak. ⁸ Pël ëak omën naröak epël apën koröp. “Anutuu yapinte ompyaö söpnaan utpet ëëpa.” Omën naröak nem yapinte utpet wasöpönëak neen köntak, “Pool pi ngön utpet pipët ya,” pël yak. Pitën ngön kaar piptaan Anutuuk utpet kangut mampna pöt yok pangk.

Omën wotpil namp naön, won pan

⁹ Pöt tolëël? Tiar Yuta omnaröak ompyaö ëak omën muntarö il yemowas ma? Won pan. Yutaare omën muntarö tiar pourö utpetatë weëre kosangta öngpök wë pöta ngönte wet rëak war wes niiaut. ¹⁰ Pöta ngönte ngönentak epël wia. “Omën wotpil namp naön, won pan.

¹¹ Omën Anutuun ewat namp naön.

Omën nampök Anutuun ëël naën yeë.

¹² Pourö Anutu kasëng menak yes.

Pël yeem pourö utpet panë sak wë.

Omën ompyaö yaaö namp naön, won ë won pan.

¹³ Omën yangaöök sok ner weerak yang ngep naën ëen kamp yaë pöl pitëm këmötëaan ngön pipot kamp yaë.

Pit ngön kaar kësang yaaurö.

Pit kamal ngaaröa omën utpet wesak yamëngk pöl ngön nga yaaurö.

¹⁴ Kët ël epotë omnaröen utpet panë wesak ngön kosang yamëëaurö.

¹⁵ Nga kan kengken eimeë omën mën wel yawiaurö.

¹⁶ Pitëm yesautë omnarö utpet elmëere këlängön mampö pël yaaurö

¹⁷ Pit ngöntre karuröaring lup koptemer sak naön.

¹⁸ Kot nent Anutuun kas naën yaaurö.”

Ngön pipot ngönentak wia.

¹⁹ Yaap, tiar ewat wë. Ngönentak ngön kosang epot Anutuu ngön kosangötë öngpök wëaurö tiarimëen äaut. Pötaanök tiarim naëaan nampök, “Ne wotpilëp,” pël naëngan. Yang ël epotë omën pourö tiar Anutuu ëöetak saunaringörö pëen wë. ²⁰ Pöta songönte epët. Omën namp ngön kosangötë ënëm yaëen Anutuuk, “Wotpilëp,” pël nemapan. Ngön kosang tapötök tiarim saunat war yewas.

Omën Kristoon kön wi kosang wasöpna pöpön Anutuuk, “Wotpilëp,” pël mapnaat

²¹ Pël yaëetak peene pöt, Anutuu tiarim saunat won wasën pim ëöetak wotpil wë pöt tekeri yewas epët Moses pim ngön kosang pöta kanöököl won, maimaöököl yaarö. Pöta ngönte Moses pim ngön kosangtakre tektek ngön yaauröak wet rëak äaut. ²² Wotpil öpena pöt epët. Omën namp Yesu Kristoon kön wi kosang yewas pipopön Anutuuk, “Wotpilëp,” pël yema. Yutaare omën muntarö

tiar omën pourö piin kön wi kosang wasën pöt Anutuuk, “Omën wotpilörö,” pël niapnaat. Pöt tiar omën kopëtarö, narö maimarö won. ²³ Tiar pourö utpet ëak Anutu pim ompyaö öpenëak niia pöl naön yaauro. ²⁴ Pël yaëen Yesu Kristo pi tiarim saunat wa pötaan Anutuuk komre kolap elniak utpetat pout won niwesak tiarën, “Omën wotpilörö,” pël niia. Pöt pi tiarim ompyaö yaaö nenta kangiir naalniin, yaap nina. ²⁵ Anutuuk Yesu pi wel wiin iit yangerak ngen-tiin omën pourö piin kön wi kosang wasën tiarim saunat won nuwesak Anutu naë nuulëppënëak wes nimëa. Ngaan panëer Anutuuk omnaröen wiapre kor elmëak pitëm saunatë kangut teënt nemangkën ëa. Pël ëautak peene pöt, pim wotpil yewesa pöt pet elniipnaan Yesu tiarimëen wel wiipënëak wes nimëa. ²⁶ Pi wotpil yewesaöre omën pourö Yesuun kön wi kosang yewas piporöen, “Omën wotpilörö,” pël yaaö pöt peene akun epöök pet elniipënëak wes mëa.

²⁷ Pël ëaap tiarimtok tiarimtën ping wesak apen ma? Won, kan pöt il waria. Oröptak kan pöt il yewari? Moses pim ngön kosangötë ënëm yaaö pötak il yewari ma? Won pan. Kön wi kosang yewesa pötak kan pöt il yewari. ²⁸ Pöta ngönte tiar epël yaauro. Omën namp kön wi kosangtaring wë pöpön Anutuuk, “Wotpilëp,” pël yamëëaup. Ën namp Moses pim ngön kosangötë ënëm yaaö pöpön Anutuuk, “Wotpilëp,” pël nemaan yaaup. ²⁹ Ma Anutu pi Yuta omnarö tiarimtë Anutu ma? Won, pi Yuta omënere omën muntaröa Anutu. ³⁰ Anutu kopëtap pi tiar pouröaap. Pötaanök tiar Yuta omën koröp kaut yailauröak piin kön wi kosang yewas pöröen, “Wotpilörö,” pël yenia. Ën omën muntarö koröp kaut nailënöröak kön wi kosang yemowas pöröenta, “Wotpilörö,” pël yema. ³¹ Pël ëen, “Kön wi kosang yewesa pötak Moses pim ngön kosangöt

wak yeira,” pël ya ma? Won, ngön pël naën. Tiar ngön kosang tapöt ngolöp wesak taë yewas.

Anutuuk Apramön, “Wotpilëp,” pël mëea

4 Apram omën yaapöp, tiar Yuta omnaröa ëap, piin tol apen? Pim ëa pöten kön wiipa. ² Apram pi ompyaö eim wiak wotpil sanëen yok pangk pimtën kön wiak ing ti wak ëan tapön. Pël ëaap Anutuuk ëöetak won. ³ Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Apram pi Anutuun kön wi kosang wesa. Pötaanök Anutuuk piin kön wiin wotpil sa.” ⁴ Pöta songönte tiar ëwat wë. Omën namp waur elniin omnant yemangk pötak kësangënte pël naën, waur ëa pöta sumet pël ë yaë. ⁵ Ën omën namp pimtök pimtën, “Nem ompyaö yeë pötaan Anutuuk nemëen kön wiin wotpil yes,” pël newasëntak, “Anutu pimtökëer kësangën elnëak wotpil yenewas,” pël kön wiin Anutu pim piin kön wi kosang yewas pötaan, “Wotpilëp,” pël yema. ⁶ Tewitökta ngön ke pilöt ök ëa. Pi omën Anutuuk kön wiin wotpil yes pöpön ök ëa. Anutuuk omën pöpë ompyaö yaë pötaan won, pimtë kësangëntaan kön wiin wotpil yes pël ök ëa. Omën pöp ërëpsawi yaë pël ëa. Tewit pi ngön ke pilöt epël ëa.

⁷ “Omën Anutuuk pitëm ketöt ent ë moolëak saunat won wes yeemoola pörö ërëpsawi ëëpnaarö.

⁸ Omën namp Kaöapök kön wiin saun won yaë pöp ërëpsawi ëëpnaap.”

⁹ Yuta omën Anutuun yaö ëak koröp kaut yail pöröakëer Anutuuk tiarim saunat won yewas pötaan ërëpsawi yeë ma? Won. Omën muntarö koröp kaut nailënöröeta Anutuuk pitëm saunat won yemowas pötaan ërëpsawi yaë. Tiar ëwat panë wë. Anutu pi Apram pim kön wi kosang yewesauten kön wiin wotpilëp pël ëa. ¹⁰ Anutuuk akun taltak Apramön kön wiin wotpilëp pël ëa? Ko-

röp kaut ilak wëautak ma nailën wëautak? Pi pël naënëpök Anutuuk piin kön wiin wotpilëp pël ëa. ¹¹ Apram pi koröp kaut nailën wë Anutuun kön wi kosang wasën Anutuuk piin kön wiin wotpilëp pël ëa pöt pet ëëpnaan pim koröp kaut ilëpënëak ök mëëa. Pötaanök Apram pi omën koröp kaut nailën Anutuun kön wi kosang wasën Anutuuk kön wiin wotpilëp pël yaë pöröa ëap. ¹² Pi tiar Yuta omën koröp kaut yail pöröeta tiarim ëap. Tiarim koröp kaut yail pötaan won. Tiarim ëap Apramë koröp kaut nailën Anutuun kön wi kosang wesa pöl yeë pötaan pi tiarim ëap.

Kön wi kosang yewas pörö Anutu pim kup wia pöta yaö yes

¹³ Nganëër pan Anutuuk Apramre pim ëarö yang eprak pangk ëak öpenëak kup mowia. Pöt Apram pi Moses pim ngön kosangta ënëm yaëënak pël ne-maan. Apram pi Anutuun kön wi kosang wasën Anutuuk kön wiin wotpilëp pël ëa pötak pël kup mowia. ¹⁴ Omën ngön kosangta ënëm pëen yaaurö Anutu pim yaö mëëa pöt yewan talte Anutuun kön wi kosang yewesaut om pas wiaapën. Pël ëën Anutu pim kup mowia pöteta wiap sëpën. ¹⁵ Pöt ngön kosang pötak tiar ut-pet yaë pöt pet elniin saunatë kangut tiarim rangk yaarö. Pël yaëëtak ngön kosangöt won talte tiar ngön kosangöt yail pël naën ëëpen.

¹⁶ Anutu pi Apramre pim ëarö ënëm orööpënaarö tiar komre kolap elniak ngön kup niwia. Pötaanök Aköpök kup niwia pöt öpena pörö tiar piin kön wi kosang wesak öpenaat. Pöt omën ngön kosangtaring wëaurö tiarimënt won, om ke tapël kön wi kosangtaring Apramë ëa pöl yaaö pörö pourö öpenaat. Apram pöp tiar pouröa ëap. ¹⁷ Anutuuk Apram pimëën ngönëntak ngön nenteta epël kup mowia. “Nook ni omën pouröa ëap pël wes yanuulë.” Ngön pöt, Apram pi

yaap Anutu pim kön wi kosang wesa pöpë ëöetak tiarim ëap. Anutu pöp omën wel wiauröa wëwëat yemangk. Pimënt tapöpök omnant won wieëautön maan yaarö.

¹⁸ Anutuuk Apramön, “Nim ëarö selap kaö pan orööpnaat,” kup mowia. Pël maan Apram pim ru won ëën yang kaö nantë omnaröa ëap pël sëpna pöt kön wi kosang wesakaima. ¹⁹ Apram pim krismakiat 100 pöt temanöm yesën koröpö won sa. Ën Seraata tapël koröp won sëën ru wilëpna akunet pet ira. Pël ëauwaarök Apram pöp kön tapëten ëeim wë pim kön wi kosang yewesa pöt wiap newasën ëa. ²⁰ Apram pi Anutu ngön kup mowia pöten kön selap ëak kön wi kosang yewesaö pöt këlok newasën ëa. Won, pi kön wi kosang yewesaut taintaë wes wak wakaima. Pël ëaö pötak Anutu yapinte wak isa. ²¹ Pöt, “Anutu pim omën nant yaö neea pöt kë orööpnaat,” pël këëkë kön wiakaima pötaanök. ²² Apram pi kön wi kosang yewesautaring ke pël wakaima. Pötaanök Anutuuk piin kön wiin wotpilëp pël ëa. ²³ Ngönëntak Anutuuk Apramön wotpilëp pël kön wia ngön pöt Apram pimtën naën. ²⁴ Won, tiar pouröaan ëa. Anutu, tiarim Kaöap Yesu weletakaan wal ë ulmëaup, puuk piin kön wi kosang yewesaurö tiarënta, “Wotpilörö,” pël niapnaat. ²⁵ Anutuuk Yesu pi tiarim saunatëën wel wiipënëak wes mëën wel wia. Pël ëën tiar wotpil ni-wasëpënëak weletakaan wal ë moulmëa.

Anutuuk tiarën, “Wotpilörö,” pël yenia

5 Tiar Aköp Yesu Kristoon kön wi kosang yewasën Anutuuk, “Wotpilörö,” pël yenia. Pötaanök tiarim Aköp Yesu puuk elniin tiar Anuturing lup kopëtemer sak wë. ² Pi kopëtapök komre kolapring wëauta kanwer të niwiin peene pöta öngpök wë. Pël yeë Anu-

tuu ewaatarang kutömweri öpena pöten kön wieë ërëpsawi yeë. ³Pötaan pëen ërëpsawi naën. Könöm nant tiarim naë orö yaë pötëenta ërëpsawi yeë. Pöt könöm pötök tiarim lupöt kosang niwas yaë pötaanök. ⁴Tiar lup kosang pötaring wëen Anutuuk moröktak ök elniin kosang wëen tiarimëen ya kë yes. Ya kë sak omën ompyaut nimpna pöten kön wiak kor wë. ⁵Tiar kor wëen kë naaröön yaëen ëö yes pël naën. Pöt epël. Anutuuk pim Ngëengk Pulö tiarim lupötë wes mëen lup sant yaalni. Pötaanök ëö naën yeë.

⁶Tiar wëwë kosang öpenaata weëre kosang pöt won wëen Anutu pimtë akun mowia pötak Kristook Anutu kasëng menaurö tiar utpetetakaan niöpënëak wel wia. ⁷Omën pimtök pimtën kön wiin wotpil yaaupëen wel wiipena pöt tiarim naë pangk won. Ën omën omnaröak kön wiin ompyaö nampëen wel wiipena pötaar yok pangk wel wiipen wes. ⁸Pël ëaap tiar saunaring wëen Kristo pi tiar kaamök ëak wel wia. Pël ëa pötak Anutu pi lup sant yaalni pöt pet yaalni. ⁹Pël ëen peene Kristo tiarimëen wel wiin pim iit il ngentiin tiarim saunat won sëen Anutu pi tiar pouröen, “Wotpilörö,” pël yenia. Pötaanök tiar ewat panë wë. Kristo pi kaamök elniin Anutuuk tiarim utpetatë kangut naningkën ëëpnaat. ¹⁰Tiar Anutuun kööre tok elmëeim wëen pim Ruup tiarimëen wel wiak wiap niwasën Anuturing wë. Pötaanök tiar ewat panë wë. Peene Anuturing wë eptak pi wëwë kosangtak wë kaamök elniaan ompyaö panë öpenaat. ¹¹Pël ëen pöt pëen won. Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk elniin tiar Anuturing lup kopëtemer saut. Pötaanök pim yaalni pötaan peene eptak Anuturing tiar pourö ërëpsawi yeë.

Atamök wel yawiaut koirën Yesuuk wëwëet koirä

¹²Ngaan panëer omën kopëtap Atam puuk saun koirën saun pöt yangerak oröa. Pël ëen saun pötaan wel yawia pöt oröa. Pël ëen omën pourö tapël utpet ëeimeë saun wak wel wieima. ¹³Moses pim ngön kosangöt naaröön wieëa akun pötak utpet pöt yangerak ulöl sak wiakaima. Pël äautak ngön kosang pöt won wiaan Anutuuk, “Pit nem ngön wa olëa,” pël kön wiak kangut pangk nemangkën ëa. ¹⁴Pël ëen wel pöt Atam pim naëaan ngës rëak oröak wiaan wais Moses pim naë oröa. Pël ëen wel pötak omën pourö ngep ëak wiakaima. Omën porö köpël wë utpet eimeë Atam pim Anutuu ngön kat wiak wa olëa pöl naën äautak weletak pitta ngep ëa.

Atam pöp wel yawiauta wotöököp omën ënëm orööpnaap Kristo pim ökre was ëa. ¹⁵Pël ëaap komre kolap pöt ngön wa yoolëauta ök naën. Omën kopëtap Atamë wa olëautak selap wel wian. Pël yaëen Anutu pim komre kolap pöt, omën kopëtap Yesu Kristo pim kësangën elnia pötak Atamë ngön wa olëa pöt il wesak omën selap kiri elnia. ¹⁶Anutuu kësangën pöt omën kopëtap Atam pim utpet ëa pöta ök won. Yaap, omën kopëtap Atam pi Anutuu ngön wa olaanak Anutuuk ngön ë pet irak omën pourö wel wiipënëak ök ëa. Pël ëaap omën selap Anutuu ngön wa olaanak Anutuuk kësangën elniak wotpil niwesa. ¹⁷Omën kopëtap Atam pi ngön wa olëak utpet sa. Pim pël ëa pötak wel pöt oröak yang omën pourö ngep ëak wiakaima. Pël äautak omën kopëtap Yesu Kristo pim ëa pöta këetak Atam pim ngön wa olëa pöta këet il yewas. Anutu pim komre kolapre kësangën pötak tiar, “Omën wotpilörö,” pël yenia. Pël niaan tiar Kristooring wë kaö sak öpenaat.

¹⁸Pötaanök omën kopëtap Atamök Anutuu ngön wa olëa pötak Anutuuk ngön ë pet irak tiar omën pourö kö sëpenëak ök ëa. Tapël omën kopëtap Yesu Kristook wotpil wesak tiarimëen wel wia pötak Anutuuk tiarën, “Omën wotpilörö,” pël niak wëwë kosangët yangk. ¹⁹Omën kopëtapök ngön wa olëa pötak selap utpet san. Tapël kopëtapök ngön ngaarëk wa pötak selap wotpil niwasëpnaat. ²⁰Pël ëen ënëmak Moses pim ngön kosangöt oröön omnarö ngön kosang pöt ilap riak utpet kësang panë yeë. Pël yeëetak Anutu pim komre kolap pötak utpet pöt ngep ëak ompyaö niweseim wë. ²¹Këet epël orööpënëak ëa. Saun pötak wel yawia pöt oröa tapël Anutu pim komre kolap pöt Yesu Kristo pim wel wia pötaan kaö sëpna pötak Anutuuk wotpil niwasëpënëak ëa.

Tiar Kristoorring wel wian

6 Yaap, Anutu pim komre kolap pötak utpetat ngep yaë. Pötaan tolëël apen? Tiar Anutu pim komre kolap pöt tiarim utpetat ngep ëak tekeri sëpnaan utpet ëeim öpenaan apen ma? ²Won pan. Tiarim lupötë utpetat wel wi olëauröak tol ëen kaalak utpet pöt yal menak öpen? ³Tiar narö Yesu Kristook yal mampenëak i yamë akun pötak pim wel wia pöl tiarta piik yal menak wel yawi. Pöten ar köpël ma? ⁴I yamë piptak Kristook yal ëak wel yawi. Pël ëen tiar Kristoorring yang kel yaniwer. Tol ëenak pël yaë? Pep pim weëre kosang pötak Kristo weletakaan wal ë ulmëa tapël tiarta wal ë niulëen wëwë ngolöpta kanöök yes.

Kristoorring wëwëetak öpenaat

⁵Tiar Kristoë wel wia pöl wel yawi pötak piik yal yemangk. Pötaanök tiar epël ewat panë wë. Anutuuk pi wal ë ulmëa pöl tiar wal ë niulëen piik yal ëak öpenaat. ⁶Pöta songönte epël kat wi yeë. Tiarim lup ngaanöt Kristoorring

këra yetaprak möaut. Pöt tiarim lupmeri utpetatë weëre kosang wia pöt kërë olaan utpetatë inëen naën ëëpenëak pël äaut pötaanök. ⁷Namp pi wel wiak utpetatë iriaan ent äaupök kaalak utpetatë öngpök naön ëëpnaat. ⁸Yaap, tiar Kristo piiring wel wiaurö. Pötaanök kön wi kosang panë wasën wëwëetakta piiring wë. ⁹Pöt tiar ewat wë. Kristo pi weletakaan wal äaup. Pötaanök kaalak wel nawiipan. Wel pötak yok pangk pim weëre kosangö wak neirapan. ¹⁰Pi utpetatë weëre kosangöt won wes olapënëak wel wiin pangk ëa. Wel wia pötaanök kaalak wel nawiipan. Peene wë epët pöt Anutuun yak wë. ¹¹Ar tapël arimtën kön wiin arim lupötë utpetat wel wi olëak Yesu Kristook yal ëak Anutuun yak wë pël ëëp.

¹²Arim yang koröp lëngë sasa pipotë kentre kauratë ënëm ëënganok utpetat pörek wieë wer yanuun inëen elmëengan. ¹³Pël ëakta arim möönre koröp pipot korarötëël pëel elmëen utpetatëen inëen ëëpan. Ar weletakaan wal ë nulëaurö. Pötaanök Anutu pim yaatak wë arim möönre koröpöt piin yaö elmëen wotpil wëauta inëen ëëp. ¹⁴Pöt ar Moses pim ngön kosangötë öngpök naön Anutu pim komre kolap pötak wë. Pötaanök kaalak utpetatön kön wiin kaö nasën ëëpnaat.

Tiar wotpil wëauta inëen sak wë

¹⁵Pötaanök tol ëëpen? Ngön kosangötë öngpök naön Anutu pim komre kolap pötak wë. Pötaanök yok pangk utpetat ëëpen ma? Won pan. ¹⁶Ar epël kat nawiin yaauro ma? Omën kaö namp arim möönre koröpöt pëel elmëak pim këm ngönte ngaarëk wak inëen elmëenëët. Pöta ök utpetatök arim kaö sëen pim inëen elmëeim wiak kö sënëët. Ën Anutu pim këm ngön ngaarëk yewautak arim kaö sëen pöta inëen elmëenë pötak Anutuuk, “Omën

wotpilörö,” pël niapnaat. ¹⁷Ngaan utpetatök arim kaö sêen inêen elmêeim wakaimauröak peene pöt ngönên rê nuula pöt ngaarêk panê yeö. Pötaanök Anutuun yaya mepa. ¹⁸Ar utpetatê weêre kosangtakaan ent ë nuulêen wotpil wêautak kaö sêen inêen sak wê. ¹⁹Tiar yang omnarö pëen. Pötaanök ar ngön pipot kat wiin omnarö omnant yautêël ök êak yeniak. Ar ngaanêër arim möönre koröpöt kentre kaurre utpet ke nentere nent pötêël pëel elmêak pötê inêen elmêeim wakaimaurö. Tapêl peene akun eptak pöt ompyaö panê sênêen arim möönre koröpöt wotpil wêautakêl pëel elmêeim ön.

²⁰Ngaan utpetatök arim kaö sêen inêen êeimeê wotpil wêauta inêen naên eimaurö. ²¹Pël eimeê pöta kê oröpöt koireimaurö? Utpet eima pöten peene eptak kön wiin ëö yes. Pöta kêet wel. ²²Peene akun eptak pöt Anutuuk utpetatê sulöptakaan wil niulêen pim inêen sak wê. Pël yeê pöta kêet arim wêwêat ngêêngk sak ompyaö wê wêwê kosangêt wak om wakaim önêet. ²³Pöt arim utpetatê inêen yaauta kang pöt wel koirênêet. Ên Anutu pim kêsangên yaalni pöta kêet Yesu Kristook yal menak wêwê kosangêt koirênêet.

Tiar wêwê ngolöptak wê

7 Karurö, ne Moses pim ngön kosangötê öngpök wêaurö arên niamaan. Ar ngön kosangöt kön yawiaurö epêl êwat wê. Omên namp pi öp wê pötakêër ngön kosangötê iri wê. ²Pöta ngön nokoliil nent epêl wia. Öng ompringêp pim ompöp wel nawiin wêen ngön kosangtak piar ompöp erên elmêaan wê. Ên wê ompöp wel wiin pöt ngön kosang pipêt pim naê mop yemowi. ³Pötaanök öngöp pim ompöp öp wêen sêp wesak omp muntap koirak piiring wêen pöt öngre omp wêwêet utpet wesak saun yokoir.

Ên ompöp wel wiin pöt ngön kosang pipêt pim naê mop mowiin wê omp muntap koirak öngre omp wêwêet utpet newasên yaê. ⁴Karurö, arim songönte tapêl wia. Kristo pi pim koröpö weletaan pëel elmêaup ar piik yal êen ngön kosangtaan wel wiin pötê öngpökaan wil nuulêen wê. Peene pöt ar weletakaan wal êaup Kristo pimêen sak wê. Pi tiar Anutuu inêen yaêen tiarim wêwêatê kêet pim yapintak sêpênêak wal êa. ⁵Tiar lup ngaanötrîng wakaiman akun pötak ngön kosangötök elniin utpetatêen kentre kaur eimeê tiarim möönre koröpöt saun koirên pöta ya mênemeê weletaan yaö êaut. ⁶Peene pöt, Kristook yal menak ngön kosangtaan wel wian pötak ngön kosangötê nitêen wakaima pötakaan wil nuulêen wê. Pötaanök kaalak ngön kosang ngaan retêng êa pötê ênêm naên wêwê ngolöp Ngêêngk Pulöök pet yaalni eptak Anutuun inêen yaalmê.

Saunatök utpet niwesa

⁷Pötaanök tol apen? “Ngön kosang pöt utpetat,” pël apen ma? Won pan. Ngön kosangöt won êen ne utpetatê songönte êwat nasên êan tapön. Ngön kosang pötak epêl ya. “Ni omên muntaröa omnantön war êênganok,” pël ya. Ên pötak pël naên êanêen war yaaö pöten köpêl êan tapön. ⁸Ngön kosang pipêt war yaaö pöten ya. Pël êen ne war yaaö pöten kön wiaan utpet yaaö pötak kante koirak nem lupmerên kêk yaalmêen war nentere nent orö yenerê. Ngön kosangöt won êen utpet yaaö pöt weêre kosang won êan tapön. ⁹Ne ngaan ngön kosangöt kêêkê êwat nasên wê nemtên kön wiin ompyaö wakaimaup. Ênêmak war yaauta ngön kosangêt orö rêa pötak utpetatê songönte êwat wêen nem lupmeri utpetat kaö sêen ¹⁰neemtên kön wiin, “Wel yawiauta kanöököl yes,”

pël äaut. Anutu pi ngön kosang pötak elnëen ompyaö ömëak äautak pötak ne wel yawiauta kanöököl wakaiman pöt pet elnäut. ¹¹Ne ngön kosang pöten kön wiaan utpet yaaö pötak kante koirak morök elnäak pipël ngön kosangtaan wel yawiauta kanöököl neulëa. ¹²Tiar epël ewat wë. Ngön kosang pöt ngëengköt, ën kom ëak nent nent wasënetä ngëengk, wotpil, ompyaut. ¹³E tol am? Ngön kosang ompyaö pötak wel yawiauta kanöököl neulëa pël am ma? Won pan. Utpet yaaö pötak wel yawiauta kanöököl neulëa. Piptak ngön kosang ompyaut pet elnäak pël ëa. Omën pipët tol ëënak ëa? Ne utpet yaauta songönte tekeri yesën ewat sak utpet yaaö pöten utpet panëet pël wasumëak ëa. Pël ëën ngön kosang ompyaö pötak utpet yaaö pöt sasa utpet panëet pöt pet yaalnë.

Saunatök utpet niwesa

¹⁴Tiar ewat wë. Ngön kosangötëäl Anutu pim Pulöök pimtë kentöön pet yaalni. Pël yaëënak ne yang koröpööring utpetatë öngpök wë pötë inëën yeë. ¹⁵Ne nem omnant yaautë songönten köpël wë. Ne omën ompyaut ëëmëak kentre kaur yaalnë pöt naën yaaup. Ën utpetat ëënganëak kaaö yaalnë pötökëër yaaup. ¹⁶Nem omën utpetat ëënganëak kaaö yaaut yaaö pöta ngönte ök yeniak pipët. “Ngön kosangöt ompyaut.” ¹⁷Pötaanök nem korar yeë epot nemtë könöök won, utpetatök nem lupmeri wieë këk yaalnëënak yeë. ¹⁸Ne songönte epël ewat wë. Nem lupmeri omën ompyaut wi naön, nem lup ngaan pömeri. Pötaanök ompyaut ëëmëak yeemak pangk naën yaaup. ¹⁹Ne omën ompyaut ëëmaap pël yeemak naën yaaup. Ën omën utpetat naën ëëmaap pël yeemak yaaup. ²⁰Ne utpetat naën ëëmaap pël aöök yaaö pöt nem könöök won, utpetatök nem lupmeri wieë këk yaalnëënak yeë.

²¹Ne itaangkën omën epët nem naë orö yaë. Omën ompyaut ëëmëak yeem utpetat pëën ë yeë. ²²Yaap, nem lupmerök Anutu pim ngön kosangötön kent pan yaalnë. ²³Pël yaëën ne itaangkën utpet ngaan nem lupmeri wiakaima pötök nem ompyaö ëëmëak kön yawi pötön kööre tok elmëak wii netëën pötë öngpök wë. ²⁴O, ne omën utpetemor. Nem koröpö weletaan yaö yaë eptakaan talëpök ent ë neulëëpën? ²⁵Ne tiarim Aköp Yesu Kristook ent ë niulëa pötaan Anutuun yoöre ërëp yamëëaup. Nem ök yeniak pipta songönte pöt epël yaë. Nemtë könre lupötök pöt Anutuu ngön kosangötëën inëën yaëetak utpet ngaan nem lupmeri wiakaima pötëën inëën yaë.

Kristook saunat ent ë nuulëak Ngëengk Pulö yaningk

8 Pötaanök omën Yesu Kristooring yal menak wëaurö tiarim naë utpetatë ngön kangit ë pet yaira pöt won ëëpnaat. ²Pöta songönte epël. Ngään ne utpet pëën eimeë wel yawiauta kanöököl seimaup. Peene pöt, Yesu Kristooring yal menak wë pötaan Pul wëwë kosangët yaningk pöök ent ë neulëën utpetatë öngpök sëëre wel wi pël naëngan ompyaö eim ömaap. ³Mosesë ngön kosang pötök ompyaö niwasëpënëak yaëën tiarim lup ngaanötök weëre kosangöt wak iraan pomp ëa. Pël äautak Anutuuk yok pangk ëak pimtë Ruup wes mëën tiar omën utpetaröa möönre koröp wak yangerak oröa. Pël ëën Anutuuk elmëën pi tiarim saunatë kangut wak wel wia. ⁴Anutuuk ngön kosangötë wotpil wieëaut tiarim naë orööpënëak pipël ëa. Pöt tiar lup ngaanötë wëwëetak naön wë Ngëengk Pulöökë yaalni pöl yeë pötaanök. ⁵Omën lup ngaanötë wëwëetak wë piporö pitëm könöt ngaan wëwë pötakël rë olëak wë. Ën omën Pulöökë

yaalmë pöl yaë piporö pitëm könöt Pulöökë naë rë olëak piiring wë. ⁶ Omën könöt lup ngaanötë wëwëetakël rë olëak wë piporö wel wiak kö sêpnaarö. Ën könöt Pulöökë naë rë olëak wë piporö mayaaptaring wakaim öpnaarö. ⁷ Pöta songönte epël. Omën könöt lup ngaanötë wëwëetakël rë olëak wë piporö Anutuun kööre tok yaalmë. Pël yeem pit pım ngön kosangöt ngaarëk naön yaauröak tol ëak pël ëëpën? ⁸ Omën lup ngaanötë wëwëetak wë piporö Anutuuk pitën itaangkën pangk naën yaë.

⁹ Ar pöt, lup ngaanötë wëwëetakël naön. Pulöökë wëwëetak wë. Pël ëen Anutu pım Pulö arrıng wë. Omën namp Kristoë Pulö pım naë won ëëpna pöp pi Kristoë omnamp won. ¹⁰ Yaap, utpetat yaautak arım möönre koröpöt wel wiipënëak yaö elniaurö. Pël ëauröak Kristo arrıng wëen yak Anutu pım arën, “Omën wotpilörö,” pël niia pötaan wëwë kosangtak wë. ¹¹ Anutu pım Pul Yesu weletakaan wal ë moulmëa pö arrıng wë. Pötaanök Anutu Yesu Kristo weletakaan wal ë moulmëa pöpök elmëen pım Pul arrıng wë pöök arım möönre koröp kö sêpënëak yaö yaalni pipot wal ë niulëen önëet.

Ngëengk Pulöök Anutuu ru yaniwas

¹² Karurö, Anutu pım tiarimëen elnia pötaan kangit elmëëpenëak pöt yok pangk lup ngaanötë wëwëetak naön ëëpenaat. ¹³ Pöta songönte epël. Ar lup ngaanötë wëwëetak önë pöt wel wiak kö sënëet. Ën Ngëengk Pulöökë yenia pöl ëen weëre kosang ningkën koröpöökë utpetat moolëak pöt wëwë kosangtak wakaim önëet. ¹⁴ Omën Anutuu Pulöökë ënëm yes piporö Anutu pım ruurö. ¹⁵ Pöt Anutu pım Pul arım wa pö ar omën nantök wii nitëen kas ëënëak naalniin ëa pötaanök. Won, Pulöök Anutu pım ruurö elniin pım weëre kosangöök Anutuun, “Pep, ni tenim Pep ompyaup,”

pël maim wë. ¹⁶ Ngön pöt tiar Anutu pım ru sak wë Ngëengk Pulöök tiarım lupötë kaö wesak tekeri wasën kat wiak pël yemak. ¹⁷ Yaap, tiar Anutu pım ru sak wë. Pötaanök pım omnaröaan omën ompyaut yaö ëa pöt öpenaat. Pël yeem Anutuu Kristoëen yaö ëa pöteta piiring öpenaat. Pöt Kristo tiarimëen këlangön kat wia pöl tiar pimëen këlangön kat yawi. Pötaanök Anutuuk kutömweri tiarënta piiring ping wesak niak ë rangiat nimpnaat.

Tiar ënëmak kutömweri wëwë ompyaut öpenaat

¹⁸ Ne kön wiin kutömweri ping wesak niak ë rangiat nimpna pöt kaöet. Ën peene wë eptak këlangön kat yawi epët pöta ök won, kotte. ¹⁹ Anutuu omën ket ëa epot pout Anutuuk pım ruurö tiarım ë rangiat tekeri niwasëpënëak ulöp kant mënëe kor ëeim wë. ²⁰ Anutuuk elmëen pım omën ket ëa pipot om pas wakaima. Pöt pitëmtë kentöök naën, Anutu pımtok pël ëëpënëak yaö mëëaut. Pël ëaut yak pit Anutu pımtë ompyaö mowasëpnaaten kor wë. ²¹ Pit Anutuuk pitëm söpre tet ëak wiakaima pötakaan ent ë ulmëen Anutuu ruuröarıng yal ëak ompyaö wë kaalak omën nantë inëen naën ëëpna pöten kor wë. ²² Tiar ëwat wë. Omën pasut Anutuu ket ëa epot pout öngöröa ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawiem ruupëen kor wë pöl akun kaöaö oröön ompyaö sêpnaaten kor wë. ²³ Pitëment pëen won, Anutuuk Ngëengk Pulö kaö wesak ningkën waurö tiarta këlangön kat yawiem Anutuuk tiar pım ru wes pet niirak tiarım yang koröpöt ent ëak ngolöpöt nimpënëak kor wë. ²⁴ Pöta songönte epël. Anutu tiar utpetatë öngpökaan ent ë nuulëa. Pël ëautak peene tiar pi pet irak koröpöt ngolöp niwasëpënëak kor wë. Pi pet irak koröpöt ngolöp wesa talte tiar pım pël ëëpnaaten kor wë. Pöt namp

pim omën kor wë pöten ityaangk talte pi kaalak kor naön eëpën. ²⁵ Omën it-naangkënten kön wi kosang wesak öpe-naat pël weseë ya kë sak kor wë.

²⁶ Tiarim kön wi kosang yewesa pö-tak tiar weëre kosang won eën Ngëengk Pulöök kaamök yaalni. Pöt tiar Anutuun kimang mapenëak tolëël maan pangk eëpën pöten köpël pötaanök. Pël yeë-tak Pulö kimtok tiarim lupötë wë Anutuun kimang maim wë. Pi omnaröa naënël lupötëaan ing maimeë Anutuun kimang maim wë. ²⁷ Pël yaëen Pep pi omnaröa lupötön panë ityaangkaupök Pulöökë kön pötenta ityaangk. Pöt Pulö pi Anutuu könöökë ënëm ëak Anutuu omnarö tiarim kangiir kimang maim wë pötaanök.

²⁸ Tiar ewat wë. Anutuun lup sant yaalmëa pörö, omën nentere nent tiarim naë orö nirëak ompyaö yaniwesaut kaamök elmëepnaat. Pi yas niapënëak kön wia pötaanök pël elnia. ²⁹ Anutuuk omën pim wet rëak kön wia pörö tiar pim Ruupë ök sëpënëak kom ëa. Pötaanök pim nangarö tiar selap sëen pimënt nan kaöap pël sak öpnaat. ³⁰ Pël eën Anutuuk pim kom ëa pöröen yas niia. Pël ëak yas niia pöröen, “Wot-pilörö,” pël niia. Pël ëak wotpil niwesa pörö ping wesak ë nirangia.

Anutuu lup sant pöt tiar sëp naniwaspan

³¹ Anutu pi tiarimëen pipël kaamök yaalni pöten tol apen? Pi tiar kaamök elniaap talëpök kööre tok elniak pim moresiaan wa ëp elniipën? Won. ³² Pi keimön naalniin pim Ruup tiarimëen wes nimëen tiarim kangiir wel wia. Pötaanök pi kaamök elniak omën muntatta kët ël epotë nineim öpna pöt tiar kön wia. ³³ Omën Anutu pimtëen yaö wesaurö tiar talëpök ngön yaatak niulëëpën? Won. Anutuuk wotpil niweseim wë. ³⁴ Pötaanök talëpök

utpetatë kangut ningkën kö sëpen? Won. Yesu Kristo pi tiarimëen wel wia pöt pëen won. Pi wel wiak kaalak weletakaanta wal ëaup. Pël ëak Anutu pim mor yaapkëësi wë tiar kaamök elniipënëak Anutuun kimang maim wë. ³⁵ Pötaanök omën oröpötök Kristo pim lup sant yaalni pötakaan ent ë nuulëëpën? Könömöt yewautak ma këlangön kat yawiautak ma utpet yaniwas pötak ma ngöntök yaautak ma omnantëen il ngentingenti yaautak ma nga yaalniutak ma yamëngkautak pötök pël naalniin eëpnaat. ³⁶ Pöta ngönte ngönentak epël wia.

“Ten nimëen sak wëen yak kët ël epotë utpet wesak nimëneim wë.

Pitök tenën itaangkën pol sëpsëp yamö pöröa ök sëen pël elnieim wë.”

³⁷ Omën könöm pipot tiarim naë oröak Anutuu naëaan ent ë nanuulaan yaëen tiarök könöm pipot il mowas pet yair. Pël yeë pöt Kristo lup sant yaalni pöpök weëre kosang niwasën taintaë wë.

³⁸ Nem pël yak pöta songönte epël. Nem kön kosang wia pöt omën nentak Anutu pim lup sant yaalni pötakaan ent ë nanuulëëpan. Weletak ma wëwëetak ma en-selöröak ma omën kaö sak kutöweriaan yangerakë wëaurö ma omën peene wia epotök ma ënëm orööpna pötök, ³⁹ omën olaanötök ma öngkölaan pötök, omën ke nentere nent wia pipotök Anutuu lup santakaan ent ë nanuulëëpan. Lup sant pöt tiarim Aköp Yesu Kristook yaalni.

Pool pi Yuta omnaröaan ya këlangön ëa

9 Ne Kristook yal menak wëaupök nem ök niama epot kaar won, yaapöt. Ngëengk Pulöökta ngön epot yaap pöt pet elnëen nem lupmerök kön yawi. ² Ne ngön epot ök niamaan. Yuta omën nem karuröen yaköm pan kön wieimeë nem lupmer utpet pan. ³ Nem kentöök kan nent wiaan pöt Anutuuk pit

kama moöpnaan ne kangiir es parëaöökë kanöökël sak Kristo pëlëer wëen ne pëlëer ömëak kent kön yawi. ⁴Ten Israel omnarö Anutuuk pimëen yaö niwasën pim ru sëen pim ëwaat pet elnia. Pël ëak ngön taë wes mena pöt ninak pim ngön kosangöt ök niiaurö. Pël ëak piin yaya maim öna kan pöt pet elniak kup ke nentere nent niwia. ⁵Tenim ëarö ngönëne kaö sak wakaimaurö. Pël ëënak Kristo omën möönre koröp wak tenim kurtak oröaup omën poutë kaö sak wë, Anutu tapöp. Piin yaya maim öpa, kët ël epotë. Yaap.

Anutu pi omnarö pimëen yaö yaniwas

⁶Anutuuk ten Yuta omnaröen pim omën sënëak niia pöt ten pourö pöp panë nasën. Pël ëautak pim kup niwia pöt mos naën ëa. Pöt Israel pöpökaan ulöl sa Yuta omën porö pourö Anutuun kön wi kosang wasën yaö nemowasën ëa pötaanök. ⁷Ën Apram pim ëaröeta pourö pim ök nasën ëa, naröakëer. Pöta ngönte ngönëntak epël kup mowia. “Aisak pim ëaröakëer nim yaö sëpnaat.” ⁸Pipta songönte epël wia. Omnaröa wëwëetakël pëen Apram pim wilën ulöl sa porö Anutuu ru nasën. Anutu pim kup mowiautakël wilën ulöl sa poröaar pit Apramë ë panëerö pël sa. ⁹Pöta kup mowia pipët epël ëa pötaanök. “Kris-maki nent won sëen nem akun wia pötak kaalak wais kaamök elmëen Sera pi yokotup wilëpnaat,” pël mëëa. ¹⁰Pötaar won. Repeka pim naëeta tapël oröa. Pi tenim ëap Aisak piiring wë ru naar yak sak wila. ¹¹Piarip tep ëak ëlëpë yaatak wë omën utpetere ompyaö pöt naën ëa. Pël ëautak Anutu pim wet rëak pimtë könöök omnaröaan yaö ëa pöl akun pötakta pël ëëpënëak kent kön wia. Pi pi-arpim ëa pötaan won, pimtë yaö elmëa pötaan kom elmëa. ¹²Pël ëak Repekaan, “Nanëpök nangapë inëen ëëpnaat,” pël ök mëëa. ¹³Pöta ngönte ngönëntak epël

wia. “Ne Yakopön kent yaë. Ën nanëp Isoon kaaö.”

¹⁴Pötaan tiar Anutu pim ëa pöten, “Korar ëa” pël apen ma? Won pan. ¹⁵Pöt pi Mosesën epël ök mëëa pötaanök. “Ne omën nampön mait elmëëmëak pöt yok pangk pël elmëëmaap. Ën nampön yaköm elmëëmëak pöt pël ëëmaap.” ¹⁶Pötaanök Anutu pi omën nampë kentöore weë yengentiaö pötaan won, pimtë yaköm pötak yaalmë. ¹⁷Pöt Anutu pim Peroon ngön ök mëëa pöt ngönëntak epël wia pötaanök. “Ne nem weëre kosang pöt nim naë tekeri wasën nem yapinte yang poutë aö së pangk ëëpënëak kaö wes niulëaut.” ¹⁸Pötaanök tiar Anutuun ëwat wë. Pi omën nampön yaköm elmëëpënëak pöt yaköm elmëëpnaap. Ën namp pim lupmer il mowariipënëak pöt yok pangk pël ëëpnaap.

Anutu pi ya sangëne yaköm pout yaaup

¹⁹Anutu pël yaëen arim naëaan narö köpël wë epël an koröp. “Ten Anutu pim kent ëëpna pöten yok pangk kan nemowariingan. Ten utpet ëëk pim kentöökë ënëm yeë. Pël yaëen Anutu pi oröp ëënak tenën kön wiin utpet yaë?” ²⁰Ar pël aan kangiir epël niamaat. Ar omën talöröak Anutuun ngön ke pil yemak? Pangk pël naëngan. Ma yang kap nentak yok pangk pim ket elmëaupön, “Ni tol ëënak ne epël ket yaalnéen?” pël mapën ma? Won. ²¹Omën kap ket yaaup pim kentöök yangetaring ket ëëpënëak pöt yok pangk ket ëëpnaat. Yang ulöp kopët nentak kap nentepar, nent kaöatëen nent kotutëen, pël ket ëëpënëak pöt yok pangk.

²²Anutu pim kentöökë wia pöt kap ket yaaupë ök. Pi pim omën ket elnia eporö pim kentöök omnant elniipënëak pöt yok pangk. Omën naröen nga elmëak pitëm naë pim weëre kosangöt tekeri wasëpënëak kent kön wia. Pël

ëaap pi omën pim nga elmëak kö mowasëpnaaröen ya wiap elmëak teëntom namëngkën ëa. ²³ Anutuuk omën munt pim yaköm elniipënëak kön wiaurö tiarim naë pi ëwaare ë rangi pout pangk ëëäupök pöt tekeri wasëpënëak omën kö mowasëpnaaröen ya wiap elmëak teëntom namëngkën ëa. Pi wet rëak tiar ëwaare ë rangi pöt öpenëak kopëta wes niwia. ²⁴ Pöt tiar tapöröen pi yas niiaup. Yuta omën tenimëntëer won, ar omën muntaröeta. ²⁵ Pöta ngönte tektek omën Osea pöpë pepeweri epël wia.

“Omën wet rëak nemëen newasën ëauröen, ‘Nem omnarö,’ pël memaat. Ën wet rëak lup sant naalmëenörö lup sant elmëëmaat.

²⁶ Ën, ‘Ar nemëen newasën yeë,’ pël mëëa yang pörekta kaalak, ‘Ar Anutu wëwëetaringëp pim ruurö,’ pël memaap.”

²⁷ Ën tektek omën Aisaia puukta Israel omnaröaan ngön ëak epël ëa.

“Israel omnarö selap sak i pis i kaöaöökë öök pötë wia pöl ëëë pël ëautak Anutuuk om kopët naar kama öpnaat.

²⁸ Pöt Aköp pi ngön yaatak teënt pan ë pet irak kangut yangerakë omnarö mampnaat pötaanök.”

²⁹ Aisaia puuk kaalak tektek ngön nent epël ëa.

“Anutu kutömweri ngaarëk wëaupök tiarim ruure ëarö mait naalmëen ëanëen tiar Sotomre Komora ka pöörarë wakaimauröa ëa pöl kö san tapön.”

Israel omnarö wotpil sëpënëak poprak ëa

³⁰ Pötaan tiar tol apen? Epël ape-naat. Omën muntaröa naëaan narö wotpil sëpnaataan weë nengentiin ëauröak wotpil sak wë. Pit Anutuun kön wi kosang yewasën wotpil mowasën

wë. ³¹ Ën Israel omnarö ten wotpil sënëak weë ngentiak Moses pim ngön kosangöt ngaarëk weimeë pompre kaö ë imaut. ³² Pit tol ëënak wotpil nasën ëa? Pël ëëpnaan Anutuun kön wi kosang newasën, pitëmtë wëwëat kaamök ëen wotpil sëpën wesak ëa pöt pangk naën ëa. Pit Kristoon kaaö elmëak omnaröa këlötëaan söë urak kawi yengenti pöl ëa. ³³ Pöta ngönte ngönëntak Kristoën ngön nent epël ëa.

“Kat wieë. Ne Saion kak omnarö söë uröpënëak kël naö yawi.

Kël weë panë naö omnarö kawi ngentiak utpet sëpënëak yawi.

Pël ëën omën namp piin kön wi kosang wasëpna pöp ëö nasëpan.”

Israel omnarö pit Anutu pim wotpil yewas kan pöök nasën ëa

10 Karurö, nem lupmerök Anutuuk Israel omnarö pit utpetetakaan kama moöpënëak kent pan yaalnëen Anutuun kimang maim wë. ² Ne pitën ewat wë. Pit Anutu pim inëen elmëëpnaaten kent ëak weë yengenti. Pël ëaap Anutuu kan ompyaut köpël wë yak köntak yaë. ³ Pit Anutuuk wotpil yaniwas kan pö kasëng menak pitëmtok wotpil sëpnaataan weë ngentiak ya yamëngk. Pël yeem Anutuu iri wë pim wotpil yaniwas kan pöököl nasën yaë. ⁴ Tiar ewat wë. Moses pim ngön kosang pöt Kristo oröön mop mowia. Pötaanök omën pourö piin kön wi kosang yewasën pit, “Omën wotpilörö,” pël yema.

⁵ Moses pi omën Anutuuk pitën, “Wotpilörö,” pël mapënëak ngön kosangöt ngaarëk yewa pöröaan epël retëng ëa. “Omën namp ngön kosang pout ngaarëk öpna pöp Anutuuk piin, ‘Wotpilëp,’ pël maan wëwë koirëpnaap.” ⁶ Omën Kristoon kön wi kosang yewasën Anutuuk pitën, “Wotpilörö,” pël yema pörö epël kön nawiin yeë. “Talëp o kutömweri is Kristo koirak irapën?” ⁷ Ma “Talëp öngk

yangera öngpök ngemë Kristo wele-takaan koirak aprëpën?" Kristo pi tiar piin kön wi kosang yewasën Anutuuk wotpil wesa pörö tiarim naë wë. Pö-taanök tiar piin ap newasngan. ⁸Tiar Kristoon kön wi kosang yewasën Anutuuk wotpil wesa pörö kön pël nawiin-gan. Tiar epël kön wiak yak. "Anutuu ngönte arim naë wia, arim këmötëere lupötë." Ngön pöt kön wi kosang yewe-sauta ngönte tenim ök yeniak pipët. ⁹Arim këmötëaan, "Yesu tenim Aköp," pël ök yeem lupötök Anutuuk Yesu wele-takaan wal ë ulmëa pöt kön wi kosang wasënë pöt Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaat. ¹⁰Pöt tiarim lupötök Yesuun kön wi kosang yewasën Anutuuk wot-pil niwasëpnaat pötaanök. Këmötök, "Pi tenim Aköp," pël yaan utpetetakaan kama niöpnaat. ¹¹Pöta ngönte ngönëntak epël wia. "Omën piin kön wi kosang wasëpna pöp pi yok pangk ëö nasën ëëpnaap." ¹²Pöt Yutaare omën muntarö tiar omën kopëtarö, narö maimarö won pötaanök. Tiarim Aköp kopëtap puuk omën pourö kaamök elniipënëak kimang maim wë pörö komre kolap elnieim wë. ¹³Pöta ngönte ngönëntak epël wia. "Omën Aköpön kaamök elmëëpënëak kimang mapna pörö Anutuuk utpete-takaan kama öpnaat." ¹⁴Tol ëak omën piin kön wi kosang newasën wë pöröak kaamök elmëëpnaataan mapën? Tol ëak Anutuu ngönte kat nawiin ëauröak kön wi kosang mowasëpën? Tol ëak pim ngönte ök nemaan wiaan kat mowiipën? ¹⁵Tol ëak pim ngönte ök mapënëak wes namëen wiaan ök mapën? Pöta ngönte ngönëntak epël retëng ëa. "Omnaröa Anutuu ngön ompyaut wak yewais pöt ompyaö pan."

Israel omnarö pit ngön ompyaut kön wi kosang nemowasën ëa

¹⁶Ngön ompyaut pitëm naë oröau-tak narö ngaarëk naön yaë. Pöta ngönte

tektek omën Aisaia puukta epël ëa. "Aköp, ten nim ngönte ök mëëautak kat nawiin yaë." ¹⁷Kön wi kosang yewe-sauta songönte epël. Kristoë ngön pöt, omnaröak ök niaan kat wiak kön wi kosang yewas. ¹⁸Ne epël niaamaan. Pit ngön ompyaut kat nawiin ma? Won, pit yok kat wiaurö. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

"Pitëm këm ngönöt yang epotë sa pet yair.

Ën ngönöt ka poutë pangk yaë."

¹⁹Ne kaalak pëlpël niaamaan. Israel om-narö kön nawiin ëa ma? Pöta kang nent Mosesök Israel omën pimoröen epël mëëa.

"Ne omën maimarö arim urtak wa ulmëen ar pitëmëen yak wëwë ompyautaan warre kaur ëënëët.

Ën ne omën köpël narö arim kangiiir ömaat.

Pël ëen ar pitëmëen ya sangën ëënëët."

²⁰Ënëmak Aisaia pi Anutu pim omën muntaröa ompyaö wasëpna pöten kön wieë kas köpël pitëmëen ngön epët pëen wes wia.

"Neen ngaöl naalnëenöröak nokoiraut. Nemëen pëlpël nenëaan ëaurö ëö menaut."

²¹Pël ëak Israel omnaröaan epël ëa.

"Ne akun wali pan pitën yas yemaan kat wiak wa olaimaut."

Anutu pi Israel omën naröen yaköm elmëa

11 Ne kaalak pëël niam. "Anutu pi pim Israel omnarö kasëng panë momena ma? Won pan. Neenta Is-rael omnamp, Apram pim ëap, Pen-saminë kurtakaanëp. ²Anutu pi omën pim ngaanëer pimëen yaö wesa pörö kasëng nemangkën ëa. Pöta ngönte tek-tektek omën Elia pim ngönte ngönëntak wia pöt kat nawiin ma? Elia pi ki-mang ngöntak Israel omnaröaan Anu-tuun kaaö ngön epël mëëa. ³"Aköp pit

wet rëak nim tektek ngön yaaö nem karurö mënak kiri ar yaaö uröteta kelën nemënt wëen neenta nempënëak yaë.”

⁴Pël maan Anutuuk kangiir epël mēëa. “Ne omën selap pan 7000 yang omp ak Paal pöpön yaya nemaan wë pörö ngaata öngpökaan ngarangk elmëeim wë.” ⁵Tapël peene akun eptakta Anutuuk omën kopët naar komre kolap elniak yaö niwasën wë. ⁶Anutuu tiarim ompyaö yaautaan won, pimtë komre kolap yaalni pötaan yaö niwesa. Omnarö ompyaö yaëen pi yaö yemowas talte komre kolap yaalmë pöt kē ēëpën.

⁷Pöten tol apen? Israel omnarö kēët koirënëak wë ngenti imautak pourö nokoirën ëan. Kopët yaö niwesauwaar tenimtokëer yokoir. Ën muntarö pöt Anutuu ngön wa olaan puuk elmëen lupöt il wariak wë. ⁸Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Anutuuk pitëm lupöt wa irikor elmëak it ngaapre katun mowesa.

Pël ëa pötepar peeneta om wia.”

⁹Ën Moses pim ngön kosang Yuta omnaröa kent eima pötak wii motëa pötaan Tewitök epël ëa.

“Pitëm kaömp neim wë pöt animauröaan kalaap wiire pongön tē pël yeë pötë ök ēëp.

¹⁰Pit omnantön itnaangkën ēëpnaan pitëm itöt röök ulak ēëp.

Pit omën könöm panëët wak wëen pitëm kasngelöt pak ëeim öp.”

Anutuuk omën maimarö kama yeö

¹¹Ne kaalak pëël niamaan. Yuta omnarö pitëm wiapre kor ëa pötak ngentiak sasa utpet ëa ma? Won pan. Pit omën muntaröa wëwë ompyautaan war ëen tapël öpënëak Anutuu ngön wa olaan Anutuuk omën munt pörö utpetetakaan kama wa. ¹²Yuta omnarö Anutuu ngön wa olaan Anutuuk omën pourö ompyaö yaalmë. Pit kawiap ëen omën muntarö ompyaö yaalmë pöt pitëm kaalak Anu-

tuu naë rē olëak öpna akun pötak Anutuuk kaö wesak ompyaö elniipnaat.

¹³Ne peene ar köpël omnaröen ök niamaan. Anutuuk ar köpël omnaröen pim ngönte ök niamëak yaö neaan pël yeem arim naë ya yamëngk pöten kön wiin kaöet pël yaë. ¹⁴Ne ya pöt yamëngkën Yuta omën nem kar narö Anutuuk arën ompyaö yaalni pötaan war ëen pim naë rē olaan kama niöpen wes. ¹⁵Anutuu pitëm kasëng mena akun pötak puuk elniin köpël omnarö ar piiring lup kopëtemer san. Pötaanök Anutuu pitëm kaalak öpna pötak tolëel orööpën? Omnarö weletakaan wal ëak wë pöl Anutuuk kaö wesak ningkën ar wëwë ompyaö panëetak ön sa. ¹⁶Ngön nokoli nentepar epël wia. Yuta omnaröa yaaul omën namp kaömp nemes wak Anutuun yak kom ëak kaö nent mangkën pöt Anutuuk pout pimat pël wasëpnaat. Ën këraamentta Anutuuk kön wiin misënöt pimat pël wasëpna pöt morötta pimat pël wasëpnaat. Pöta ök Anutuuk kön wiin Yuta omën tenim ëarö pimorö Yuta omën pourö yok pimorö pël yaë.

¹⁷Yuta omnarö ten këra olip yaapmentë ök, ën ar köpël omnarö këra olip kosangöökmentë ök Anutuuk yaapmentë mor nant ulöp nautön ëautaan il moolëak kosangöökmentë mor nemor urtak yal men moulmëen ëlmentök kaamök ëak mor nailënötring kolap yangingk. ¹⁸Ar arimtën kön wiin isën Yuta omën këra mor mosutë ök ëen il moolëa pöröen ökre was manganok. Ar om mormor misënö kaamök naën, misënöök mormor kaamök yaalni. Misën pö Yuta omnaröa ëarö.

¹⁹Ar, “Anutuuk ten urötak yal men niulëëpënëak mor mosut il moolëa,” pël an koröp. ²⁰Yok. Pël anëetak pit kön wi kosang newasën ëautaanök il moolëa. Ën ar pöt, kön wi kosang yewesautaring pitëm urötak wëerek arimtën wak isak anganëen ngarangk këëkë ëen.

²¹ Anutuuk mor elmentëkaan oröaut Yuta omën pörö pitëm utpet ää pötaan mait naalmëen il moolëaut. Pötaanök arta utpet ënë pöt mait naalni-
²² Tiar Anutu pim yaë pöten iteneë pim yakömre ya sangën yaaö pöteparën ityaangk. Omën pim wëwëeten kaaö yauröaan ya sangën yaalmë. Pël äautak Anutuuk arën yaköm elniin wë. Ar pim naë önë pöt tapël elnieim öpnaat. Ën pël naën ënë pöt arta il niolapnaat. ²³ Ën Yuta omën il moolëa pörö kaalak lup kaip tiak kön wi kosang wasën pöt Anutu kaalak yal mampënëak weëre kosang yaë pöpök pangk pël elmëëpnaat. ²⁴ Ar këra olip kosangöökmentë ök wëen pömentëkaan ilak omnaröa naënganëel Anutuuk yaapmentëk yal men nuulëaurö. Pötaanök Yuta omën il moolëa pörö kaalak elmentëk yal men ulmëëpna pöten pomp naëpan.

Anutu pi tiarën yaköm yaaup

²⁵ Karurö, ar arimtën kön wiin ispanëak ne ngön ngaan ëlëep wiakaimaut peene tekeri yes epët ewat sënëak kent yaë. Israel omën narö lup kosang ëeim wëen akun won sëen köpël omnarö Anutuu naë rë olapënëak yaë pörö pël ë pet irënak ²⁶ pötaan Israel omën pourö Anutuu naë rë olaan kama niöpnaat. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Ompyaö Niwasëpnaap Saion kak oröak utpet Yakop pim ëaröa naë wia pöt won wasëpnaat.

²⁷ Pël ëen nem pitëm saunat ent ë moolama pötak nem ngön taë wes mena pöt kë orööpnaat.”

²⁸ Yuta omnarö ngön ompyaut kasëng menak Anutuun kööre tok elmëa. Pitëm pël äa pötak ar köpël omnarö kaamök elniin ngön ompyaut kat wiak Anutuu naë rë olëaurö. Pël ëauröak Anutu pitëm ëaröen kup mowiak Yuta omnarö pimëen yaö wesa pötaan lup sant yaalmë. ²⁹ Anutu pi pim kön kosang-

tak omnaröen ompyaö elmëëpënëak yas mëea pöt wiap nasëpan. ³⁰ Köpël omnarö ar ngaanëer Anutuu ngön wa olaimauröak peene Yuta omnarö Anutuu ngön wa olëa pötaan Anutuuk yaköm yaalni. ³¹ Tapël Anutuu arën yaköm yaalni pötaan puuk peene Yuta omnaröenta yaköm elmëëpënëak elmëen pit peene pim ngön wa yoola. ³² Anutu pim elmëa pöta songönte epët. Pi tiar omën pouröen yaköm elniipënëak elniin pim ngön wa olaimaurö.

Anutuun yaya mepa

³³ Elei, Anutu pim könre ewat pöt maimalëp. Pim könre ewat pöt öngpök pan tiar yok pangk naëngan. Ën pim ya yamëngka pöteta ewat naëngan. ³⁴ Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Aköpë könpelën talëpök ewat sa? Ma pi köpël wëen talëpök kön mena? Won.

³⁵ Ma talëpök pi wet rëak menaurek kangit mampën? Pël naëpan.”

³⁶ Omnant poutë songönte pim naë wia. Pi omnant poutë pepap. Omën pout pi kopëtapëët. Pötaanök tiar kët ël epotë piin yaya maim öpa. Yaap.

Tiarim möönre koröpöt Anutuun kiri elmëëpa

12 Karurö, ne Anutu pim yaköm yaalni pötaan kosang wesak nia-
 maan. Ar arim möönre koröpöt Anutuun pëel elmëen kiri yemangk pöta ök ëëp. Pël ëë arimtën pimorö pël wesëë pim yaë pöt eim ön. Pël yeem pöt Anutuun yaap inëen eim önëët. ² Ar ngönën wonöröa yaaul ëënganok. Arim könre lupöt Anutuun pël elmëen ngolöp wes nimp. Pël ëak arim wëwëatta ngolöp wes nimpnaat. Pël ëen Anutuu yaalni pöten ewat panë sënëët. Ar omën ompyaöre wotpil panë Anutuu kent yaë pöt kom ëak ewat sënëët.

³ Anutuuk komre kolap elnëak ngön yaaö omën newesau. Pötaanök ar pouröen niaamaan kat wieë. Ar arimtë wëwëere ewat yaaütön köntak kön wiin ispan. Anutuu nina pöl kön kosang wieë arim wëwëere ewat yaaütön wotpil wesak kön weswes ëëë. ⁴ Tiar ewat wë. Tiarim möönre koröp kopëtaöökë kaut selap wë. Ën kaö pötök ya yamëngka pöt selap. ⁵ Tapël tiar omën selapök Kristook ya mangkën möönre koröp kopëtaö pël yes. Pël yeë tiar nener ya yeë.

Anutu pim weëre kosang pötring ya ke nentere nent mëmpa

⁶ Anutu pi komre kolap elniak pim ya ke nentere nent mëmpenëak weëre kosang yaningk. Pötaanök omën namp pi Anutu pim ngönte tekeri wesak apnaataan weëre kosang mangkën pöt pim kön wi kosang yewesauta ökök pim ngönte tekeri wesak ap. ⁷ Namp pi kaamök yaaö yaataan weëre kosang mangkën pöt karurö kaamök elmëëp. Namp rë yemoula yaatan weëre kosang mangkën pöt rë moulöp. ⁸ Wa korkor ngön yaaö yaataan mangkën pöt ap. Namp kësangën yaaö yaataan mangkën pöt panë wesak ëëp. Ngarangk yaaö yaataan mangkën pöt ya kaö mëmp. Yaköm elmëak kaamök yaaö yaataan mangkën pöt ërëpsawi kön wieë elmëëp.

Lup sant elmëëpena ngönte

⁹ Arim karurö yaap wesak lup sant elmëëë. Ar utpet yaaut kasëng menak ompyaö yaautakël rë olëak weë. ¹⁰ Arim karurö pitta Kristoëërö pël weseë lup sant elmëëë. Ar weë ngentiak arim karuröa yapinöt wak isak maë. ¹¹ Wiapre kor won, ya kë sak wë Aköpë inëën elmëëë. ¹² Aköpön kor eimeë ërëpsawiarang weë. Pël ëën konöm nant arim naë oröön kosang sak tauëë kimang maim weë. ¹³ Ën Anutuu omnarö omën nantëen elek yaëën pöt pit kaamök elmëak

omën ka nantëaanörö arim naë waisën pöt ompyaö ngarangk elmëëë.

¹⁴ Omën narö ar utpet yanuwasën pöt Anutuuk ompyaö mowasëpnaan kimang maë. Ar piin utpet wasëpnaaten kimang manganëp ompyaö mowasëpnaan kimang maë. ¹⁵ Omën narö ërëpsawi yaëën pöt pit kaamök ëak ërëpsawi ëëë. Ën narö ing yaan pöt kaamök ëak ing aë. ¹⁶ Ar omnaröaring lup kopëtemer sak weë. Arimtën kön wiin ispan irëak omën yaapöröaring weë. Arimtën kön wiin ëwatingörö pël ëën ping wesak angan.

¹⁷ Utpetatëën kangiir kangiir ëënganok. Ar këëkë kön wiak omnaröa itaangkën ompyaö ëëpna pötökëër ëëë. ¹⁸ Ar nga elmëëenëak kön wiinganok. Kan nent wiaan pöt karuröaring mayaap weë. ¹⁹ Karurö, omën narö utpet yaalniin pöt kangiir elmëënganok. Anutuuk kangiir elmëëpnaan wiaap. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Saunatë kangut pet yaira pipot nem yaat. Nook kangiir elmëëmaat. Aköp pi pël ya.” ²⁰ Ar pöt epël ëëë. “Arën kööre tok yaalniaurö këen yaëën pöt kaömp meneë. Iiten yaëën iit meneë. Pël ëën utpet yaautön kön wiak ëö sëpnaan.” ²¹ Utpetatök ar il niwaspan. Won, ar omën ompyaut yeem utpetat ngëp ëëë.

Yang ngarangköröa ngön ngaarëk öpa

13 Tiar omën pourö yang ngarangköröa ngön ngaarëk öpa. Yang ngarangkörö pit om pas naaröön, Anutuuk ya menak moulmëën wë. ² Namp pi yang ngarangköröa ngön wa yoola pöp Anutu pim moulmëauröa ngön wa yoola. Pël yaë pöp kangut öpnaat. ³ Ompyaurö pit yang ngarangköröen kas naën ë yaë. Utpet yaaurö pitökëër kas ë yaë. Pötaanök ar pitën kasinkasin won önëak pöt omën ompyaut pëën ëën. Pël ëën pit arën

itaangkën ompyaö sêpnaat. ⁴Piporö pit Anutuu ya omën narö pitök ar ompyaö önëak ngarangk yaalni. Pël yaëetak ar utpet yaëen pöt pit kangut nimpnaatak pitën kas ëen. Pit Anutuu ngön ngaarëk wak utpet yaauroaan nga yaalmë. ⁵Pötaanök pitëm ngönöt ngaarëk ön. Pöt kangut elniipanëen kasiin pëen won, arim lupötökta ompyaut ëënëeten kön wiak ön. ⁶Pit Anutuuk ya pipot mangkën yamëngk pötaan ar monat takis men yeë. ⁷Pötaanök omnant epot mampunëak niapna piporö meneë. Pit takis ke nentere nent poutëen kimang niaan pöt meneë. Pit omën kaöarö ëen pöt pitëm yapinöt wak isak maë.

Tiar lup sant yeem Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yeö

⁸Ar omnaröa omën nant nina pötë kangut men pet ireë. Ën lup sant yaaö pötaar pet irnganëp om ëeim ön. Omën muntaröen lup sant yaalmë pipop Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yeö. ⁹Anutu pim ngön kosang nant epël wia. “Öngre omp wëwëet kom ëëngan. Ni omën mën wel wiingan. Ni kékain ëëngan. Ni omën muntaröa omnantön war ëëngan.” Ngön kosang pipotre munt nannta wia pout erën ëak epël ya. “Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëem.” ¹⁰Omën lup santtaring öpna pipop muntapön utpet naalmëëpan. Pötaanök lup sant yaë pipop Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yeö.

Tiar wotpil wesak öpa

¹¹Pël ëënëak niiauta songönte epël. Ar akun epta songönte ewat wë. Kaëaan yaan sak wal ëëpena akun temanöm yes. Pöt ngaanëer ngës rëak ngönën kat wiak kön wi kosang wesan pötak Kristo pim kama yanu pöt pet irëpna akunet wali wieëaut peene pöt temanöm yes pötaanök. ¹²Kout pet irëpënëak yaëen ëlpam wal ëëpënëak yetapöörar

yamë. Pötaanök koutakë yaaut moolëak ëwaatakë kelre ngilö wetak öpa. ¹³Tiar kët ëwaatak wëaul wotpil wesak öpa. I ngaat nak kön irikor ëak ngön wa olangan. Ngasam pas eimeë öngre omp nga ëëngan. Ngön nga elööre omën muntaröa omnantön warre kaur ë pël ëëngan. ¹⁴Tiar Aköp Yesu Kristo pim ök sak wë tiarim koröpöökë kentre kaur pötë ënëm ëëpenaataan kön wiinganëp pim ënëm ëëpa.

Karuröa wëwëat sangk kelngan

14 Omën pitëm kön wi kosang yewesaut wiap yaë piporö mësak wais ingre moröröa öngpök ulmëëë. Pël ëak pitring ngönaak anëëtaan kön ke nalre nal wiak angan. ²Omën narö pitëm kön wi kosang yewesaut weë yaë pörö pit kön wiin pangk ëen yenaout pout nëmpnaat. Ën kön wi kosang yewesaut wiap yaë piporö mësëpöt won, këenre kaömp pëen yenauro. ³Omën omnant pout yena pöröak mësëpöt nanën yaaö pöröen kön utpet wiipan. Ën omën mësëpöt nanën yaaö pöröak pout yenauroen kön wiin, “Utpet yaë,” pël ëëpan. Won, omën piporöeta Anutuuk kama waurö. ⁴Pötaanök arim oröptak omën kaö nampë inëen ruupön pim yaauta songönten utpet wesak aan pangk ëëpën? Pi weë sêpën ma wiap sêpën pöt pimtë kaöapökëër itenak pangk apnaat. Kaöap pi taë mowasëpna weët wieëaupök taë mowasën tauaapnaat.

⁵Omën narö Anutuun yaya mapënëak kön wiin kët nant kaöat ën nant kotut pël yaë. Ën narö pël ëëpënëak kön wiin kët pout mëngkre mëngk wia pël yaë. Pit pourö pitëm ëëpna pöt kön kosang wiak pël ëëp. ⁶Omën kët nant kaöat pël kön yawi piporö pit Anutuu yapinte kaö wasëpënëak pël yaë. Ën omën kaömp pout yen pöröeta Anutuun yowe mëak pim yapinte wak kaö yewas. Omën

mësëpöt nanën yaë pörö pitta Anutuu yapinte kaö wasëpënëak pël yeem piin yowe yema. ⁷Tiarim öp wë pöt tiarimtok naön. Wel yawi pöteta tiarimtok wel nawiin. ⁸Öp wë pöt Aköpëen wë. Wel yawi pöteta Aköpëen wel yawi. Pötaanök öp öpenaarö ma wel wiipenaarö tiar Aköpëerö. ⁹Kristo pi wel wiauröere öp wëaurö tiar pouröa kaö sëpënëak wel wiak wal ëa.

¹⁰Ar naröak tol ëen arim karuröa wëwëatön sangk kelkel ëak utpet wesak yemak? Ën narö arta tol ëen arim karuröen ökre was yemak? Tiar pourö Anutuu naë sëen pim ngön yaatakök niaan pet irëpnaat. ¹¹Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Aköp pi epël ya. Ne wëwëetaring wëaupök yaap pan yeniak.

Omëm pourö neen rar rë wesirak yaya neapnaat.

Pël ëak Anutuun, ‘Pi Anutu panëep,’ pöt war wesak apnaat.”

¹²Pötaanök tiar omën pourö tiarim wëwëatë songönöt Anutuun ök mepenaat.

Omnant elmëen wiap ëëpanëen ngarangk ëëpa

¹³Pötaanök tiar nenera wëwëatön sangk kelkel ëak utpet wesak yaaut sëp wesak kön epël wiipa. Tiarim karurö omën nant elmëen kawiap ëak saun koirpanëen ngarangk këëkë ëëpa. ¹⁴Ne Aköp Yesuuk yal menak wë omën yena nentere nent epot kewilringöt won pël kön kosang yawi. Pël yeëetak omën namp pi könöök omën nantön kewilringöt pël wesak nëmpna pöt yaap kewilringöt pël wesak ya këlangön ëen pöt ar lup sant naalmëen yeë. Kristo pi omën pipopëenta wel wiaup. Pötaanök arim yena pötak utpet mowaspan. ¹⁶Arimtok arim yeë pipötön ompyaö pël yewe-

setak muntaröak utpet wesak apanok sëp weseë. ¹⁷Pöta songönte epël. Anutuu wa ngaöök yanimë pöta këet iire kaömp yena pöt won. Pöta kë pöt wotpil mayaap wë, ërëpsawaring wë pipët Ngëengk Pulöök yaningk. ¹⁸Omën Kristoë inëen sak wë omën pötring öpna pöp Anutu pim yaauten itenak kent yaëen omnaröakta kön wiin omën ompyaup pël sëpnaat. ¹⁹Pötaanök tiar ompyaö pipot pëen ë yesem mayaap öpa. Pël ëak ompyaö yeem karurö lup kosang yemowas pötökëer ëëpa. ²⁰Ar yenaütëen pëen kön wieë Anutuu yaat utpet wasngan. Yaap, omnant pout nënë ompyaut. Pël ëautak ar omën nant yenën pötak omën muntarö ëngk ma e wesak kön utpet yaniwiin ar saun yokoir.

²¹Arim kar namp ëngk ma e wesak kön utpet wiipanëen animaöre wain i ngaat nëere omën ke nentere nent yeë pöt sëp wasënë pöt yok pangk. ²²Arim kön kosangötök omnant yaautön ompyaut pël yewas pipöt arimëntre Anutuukëer ewat wë. Omën namp pi kön wiin pim ëëpna pöt yok pangk pël wesak pötökëer ëëpna pöp ërëpsawi ëëpnaap. ²³Ën namp pi kön selap yaalmëenak kontak nëmpna pöt Anutuuk kön wiin utpet sëpnaat. Pöt pi kön kosang pöt won wiaanak ëa pötaanök. Omnant pout kön kosang nawiin wë ëëpena pöt saunaring ëëpnaat.

Tiarim karuröen kön wieë lup kosang sëpnaan kaamök elmëëpa

15 Kön wi kosang yewesautaring wëaurö tiar omën pitëm kön wi kosang yewesaut wiap pöröen kaaö elmëënganëp kaamök elmëak pitëm könömöt öpa. Tiarimtë kentöökë ökök ëëngan. ²Tiarim karuröen kön wieë lup kosang sëpnaan kaamök elmëëpa. ³Kristo piita tapël pim kentöökë ënëm naën ëa. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Omën narö niin utpet wesak

yeniaan nemëen yes.” ⁴Ngön ngaanëer ngönëntak retëng ëa pöt tiar rë nu-ulöpënëak retëng ëa. Ngön pipotök ëpre wiap elniak lup kosang niwasën Anutu wais nikoirëpnaataan kor öpenëak retëng ëaut. ⁵Anutu pi wiapre korre lup kosang yewesa poutë pepapök elniin Yesu Kristoë ëa pöl lup kopëtemer sak ön. ⁶Pël ëëë arim lupre këmët erën ëak Aköp Yesu Kristo pim Pepap Anutuun yaya man.

Kristo pi Yuta omnaröere kopël omnarö kaamök elmëa

⁷Pötaanök Kristook ar sant niwesak nuwa pöta ök Anutuu yapinte ngaarëk wes mëenëëtaan arimënt nener sant weseim ön. ⁸Ne Kristo pim sant niwesa pötaan epël niamaan. Anutu yaap yaaup pöt pet elniak pim ten Yuta omnaröa ëaröen ngön kup mowia pöta këët orööpënëak Kristo pi wais ten Yuta omnaröa inëen elnia. ⁹Pël ëak Anutu ar kopël omnaröeta pim yaköm yaalni pöten yaya manëak pël ëa. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Ne kopël omnaröaring wë yaya niameë nim yapinte ompyaö wesak tan rë wiwi niamaat.”

¹⁰Ngön munt nent ngönëntak epël wia.

“Köpël omnarö arta Anutuu omnaröaring ërëpsawi ëën.”

¹¹Ën kaö nenteta epël wia.

“Köpël omnarö, ar pourö Aköpön yaya maë.

Omën pouröere pourö piin yaya map.”

¹²Ën Aisaia puuk ngön nent epël ëa.

“Sesi, Tewitë pepap, pim kurmentëkaan omën orööpna pöp pi kopël omnaröa kaö sëpnaap.

Pël ëën kopël omnarö pit piin kön nganngan eimeë pitëm ompyaö mowasëpnaapön kor öpnaat.”

¹³Anutu omën ompyautëen kön kosang wiak kor wë pötë pepapök ar Ngëengk Pulöökë weëre kosangöök kön kosang

wiak pim kama niöpna pöten kor önëak Kristoon kön wi kosang yewasën Anutuuk elniin ërëpsawiire mayaap pöt kësang pan ön.

Pool pi pimtë ya yamëngkautaan ërëpërëp ëa

¹⁴O karurö, nem lupmerök ar omën epot yeë pöten kön pan wia. Ar arim wëwë ompyaö pan pötaring wë arim naë ëwat ke nentere nent wiaan nener yok pangk rë yemoulan pöten kön kosang yawi. ¹⁵Pël ëaap Anutu pim komre kolap elnëak arimëen yaatak neulëa pötaan ne ar itenak kaaö ëënëëten pölöp naën omën ke nentere nent ëënëak pep epwer ngolöp wesak retëng ë yaningk. ¹⁶Puuk ne ar kopël omnaröen Yesu Kristo pim inëen ru wes neulëa. Ne kiri ar yaaupë ök wë Ngëengk Pulöök ar kopëlorö ngëengk niwasën kiri ar yaalmë pöl ëën Anutuuk arën itenak kent ëëpnaak yak ngön ompyaut ök yeniak.

¹⁷Ne Yesu Kristook yal menak Anutuu yaat yamëngk pötaan yok pangk ërëpsawi ëëmaap. ¹⁸Ne omën munt nantön ök neniangan. Won, kopët epëten ök niamaan. Kristook kaamök elnëen ar kopël omnaröa naë ök niiaöre ya mëmpö pël elniin pim ngön ngaarëk waurö. ¹⁹Pël yaëen Ngëengk Pulöök weëre kosang nena pöök retëng ke nentere nent yamëngkën ar Anutuu ngön ngaarëk waurö. Pël ëëë Kristo pim ngön ompyaut Yerusalem kakaan ngës rëak aö yesem yang maim nera yapinte Ilirikam pörek së mën pet iraut. ²⁰Ne akun poutë ngön ompyaut omën Kristoë ngönënte kat nawiinöröen ök mamëak weë ngentieimaut. Pël yeem omën muntaröa ngës rëak ök maimaurek amaaten kaaö. ²¹Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Omën pim ngönte kat nawiin ëauröak piin itaampnaat.

Omën pim ngönte ewat nasënöröak ewat sēpnaat.”

**Pool pi Spen yangerakē sēpnaanök
Rom omnaröen itaampēnēak mēēa**

²²Ne ya epēt yamēngkemak pōtak il newariin arim naē newaisēn ēaut. ²³Pēl ēautak peene pōt ne yang pōtē ya mēn pet irak arim naē wais itaampaat. Pōt akun wali arim naē waisumēak kent kön wieimaut pōtaanök. ²⁴Ne Spen yangerakēl sumaanök arim naē waisumēak kön yawi. Pēl ēak wais arring wē yeem ya kē sumaat. Pēl ēak wē olēak arim naēaan nampök mēs newak sē kanō pet elnēen sumaat. ²⁵Peene pōt ne Yerusalem kak sē Anutuu omnaröen itenak koröpōökē kaamök elmēēmaan sumaan yeē. ²⁶Pōt Masetoniaare Krik ingre mor saurō pit ngön kopēta wesak Anutuu omën omnant elek yaaō Yerusalem kak wēaurōaan omën nant wes mēēpēnēak kom ēa. ²⁷Pitēmtok pēl ēēpēnēak kent kön wia. Pēl ēaap pit Yuta omën pōrōa kangiir nenteta wieēa. Pōt Yuta omën narōak köpēl omnaröen ngön ompyaut ök mēak pitēm lupōt kaamök elmēa. Pōtaanök köpēl omën pōrōak kangiir Yuta omën ingre mor saurōaan koröpōökē omnant mampēnēak kent kön wia pōt yok pangk. ²⁸Pēl ēēn ya epēt pet irak pitēm omën kom ēa epot wak sē Yerusalem kak wēaurō menak Spen yangerakē sumaanök arim naē waisumaat. ²⁹Ne kön wiin nem arim naē waisuma pōtak Kristo pi tiar ompyaō elniin pangk ēēpnaat.

³⁰Karurō, ne ke urak epēl niamaan. Tiarim Aköp Yesu Kristoore Ngēēngk Pulōök kaamök elniin lup sant yaaō pōteparēn kön wieē neering wēē ngentiak Anutuun kaamök elnēēpnaan kimang maim ön. ³¹Ar nem Yutia yangerak sē omaatak Anutuuk ngarangk elnēak omën ngön ompyaut kasēng menaurōa moresiaan neōpnaataan

kimang maim ön. Pēl ēak omnant wonörō mempaan wak sumaatak Yerusalem ingre mor saurō itenak kent ēēpna pōtaanta kimang maim ön. ³²Pēl maan Anutuuk kent yaēēn pōt ne ērēpsawiarung arim naē wais omaatak kē sumaat. ³³Anutu, mayaap pōta pepap, ar pourōaring öp. Yaap.

Pool pi omnarōaan yowe mēēa

16 Ne öng tiarim karip Pipi arim naē yewais pōpē songönte ewat sēnēen ök niamaan. Pi Senkria kak wē ingre mor saurō kaamök yaaup. ²Pi omnarō kaamök yaalmēem neenta tapēl yaalnēaup. Pōtaanök nem kentōök ar Aköpēen weseē Anutuu omnarōa yok pangk ēēpena pōl pi sant mowasēn. Omnantēen elek yaēēn pōt kaamök elmēen.

³Ne Akuilaare pim öngöp Prisila piaripön yowe yemak pēl ök man. Piarip neering Yesu Kristo pim yaat yamēngkauwaar. ⁴Piarip ne wel wiimēak yaēēn piarpim wēwēet utpet wesak nemēen wel wiipēnēak ēauwaar. Pōtaanök nemēt won, köpēl omnarōa naēaan ingre mor sa muntarōakta piaripön yowe yemak. ⁵Ne ingre mor saurō piarpim kaatak ngönēnēen wa top yaaō pōrōaanta yowe yemak pēl ök man.

Pēl ēak omën nem kar panēēp Epinitas piin yowe yemak pēl ök man. Ne Esia yangerak ya yamēngkēn pi wet rēak ngönēn kat wiak waup. ⁶Maria arim naē ya kaō yamēngkaupōnta yowe tapēl yemak pēl ök man. ⁷Antronikasre Sunias Yuta omën nem kar neering wii kaatak wakaimauwaar piaripimēenta yowe yemak pēl ök man. Ne om wēen piaripök wet rēak Kristoē ngönte kat wiak wauwaar. Pēl ēak pim ngön yaaō omnarōa ök sak wē. ⁸Kristoēn yak nem kar panēēp Amplietas pimēenta yowe yemak pēl ök man. ⁹Epanas tiarring Kristoē yaat yamēngk pōp pimēenta yowe yemak

pël ök man. Pël äak nem kar panëep Stekis pimëenta tapël yeë pël ök man.

¹⁰ Apelis omnaröak itenak Kristoë yaat ompyaö yamëngk pël yamëëaupëenta yowe yemak pël ök man. Pël äak Aristopulas pim kaatak wëauröaanta yowe yemak pël ök man. ¹¹ Yuta omën nem karip Erotion pimëenta yowe yemak pël ök man. Pël äak omën Nasisas pim kaatak wë Aköpë ngönte wa pöröaanta yowe yemak pël ök man. ¹² Traipinaare Traiposa Aköpë yaat yamëngk öng pöaarëenta yowe yemak pël ök man. Pël äak nem kar panëep Pesis tapël Aköpëen yak ya kaö yamëngk pöpëenta yowe yemak pël ök man. ¹³ Rupas Aköpë omnaröak itenak ompyaö panëep pël yema pöpre pim ëlëp nem ël sa pöpëenta yowe yemak pël ök man. ¹⁴ Pël äak Asinkritasre Plikonre Emisre Patropasre Emasre pitëm kar pitring wë pöröaanta yowe yemak pël ök man. ¹⁵ Pël äak Pilokokasre öngöp Suliaare Neriasre koont nangap Olimpase Anutuu omën pitring wë pöröaanta yowe yemak pël ök man.

¹⁶ Neneren lup santak yowe mëak mor meneë. Ka poutë ingre mor sak wëauröak yowe yenia.

Omën naröak ingre mor saurö kom ëa

¹⁷ Karurö, ne kosang wesak epël nia-maan. Omën kom elniak arim kön wi kosang yewesaut irikor yaalni pöröen ngarangk këëkë ëën. Pit ngönën rë nuula pöt irikor yaalni. Pötaanök pit kasëng momampun. ¹⁸ Pöt omën ke pil yaë piporö pit tiarim Aköp Yesu Kristoë inëen naën. Won, pit pitëmtë koröpöökë kentöökë ënëm yaë. Pël yeem pit omën utpetatë songönte këëkë ewat nasënröen morök elmëak wiap yemowas. ¹⁹ Ar ngön ompyaut ngaarëk yeö pöt omën pourö yok kat yawi. Pötaanök ne arim

wëwëetaan ërëpsawi yeë. Pël yeëetak nem kentöök ar ompyaö yaauten ewat panë önëet, utpet yaauten kön wiingan. ²⁰ Pël ëën Anutu mayaap pepap puuk akun wali nasën wiaan Seten ing mës olaan arim ikanöök wiapp.

Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim naë wiaap.

Omën naröak Rom omnaröen yowe yema

²¹ Timoti neering ya ngawiap puukta arën yowe yenia. Pël ëën Yuta omën nem kar Lusiasre Sesonre Sosipata pöröeta tapël yenia.

²² Ne Tetias, Poolök ngön epot ök neaan pep epwer retëng yeë epop Aköpring wë yowe yenia. ²³ Kaias pita yowe yenia. Ne pim kaatak neulëak ompyaö elnëen wëen ingre mor pourö wais pim kaatak ngönënenëen wa top yaë. Ën Erastas ka epöökë mon ngarangkëpre tiarim karip Kotas piaripökta yowe yenia.

²⁴ [Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.]

Tiar Anutuun yaya mepa

²⁵ Anutu pi Yesu Kristoë ngön ompyaö nem ök yenia epotök yok pangk taë niwasëpnaat. Ngön ompyaö epot ngaanëër ëlëep wiakaimautök peene akun eptakök Anutuuk tekeri yewas. ²⁶ Tektek omnarö ngaan retëng ëën këet tekeri oröa. Pël ëën Anutu wakaim öpnaap omën pourö kat wiak ngön ngaarëk öpenëak kosang wesak maan ngön ompyaut tekeri sëen yang poutë omnarö pangk kat yawi. ²⁷ Yesu Kristo pim elnia pöten kön wiak kët ël epotë yayaatakaan yayaatak maim öpa. Yaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim nanëp, Pool.]

1 Korin

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 24 pōta ök won sēen Pool pi Epesas kak wē pep epwer Korin kakē ingre morörö retēng ē mena. Korin ka pō Krik yangerakē ka kaō naō. Pōrek Yuta omēn narō Krik omnarōaring wakaima. Korin kak wēaurōakaan selap utpet eēima.

Pool pim pep epwer pōt, Korin kakaan wes mēēnak kangwer mena.

Pōt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-9

Ingre morörö komkap ēa 1:10-4:21

Öngre omp wēwēeta ngönte 5:1-7:40

Omp ak kaaröröa ngönte 8:1-11:1

Ingre moröröa yaya yaaöre wēwēeta ngönte 11:2-14:40

Kristoē wal ēautere tiarim wal ēēpenaat 15:1-58

Yutia ingre moröröaan kaamök elmēaut 16:1-4

Ngön mēēt 16:5-24

1¹⁻²O Anutuu ingre mor sa Korin kak wēaurö, ne Pool Anutuu kēmtak Yesu Kristoē ngön yaaō omēn sumēak neulēaup, ne tiarim karip Sostenis pi-iring wē pep epwer retēng ē yaningk. Anutuuk ar pim omēn wes niulēēn Yesu Kristook yal menak wēēn ngēēngk niwasēn wē. Pi ka poutēaan tiarim Aköp Yesu Kristoon yaya yamēēaurö pitta pim omēn wes moulmēa. Pi pitre tiar pouröa Aköp.

³Tiarim Pepap Anuture Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pōt arim naē wiaap.

Pool pi Anutuun yowe mēēa

⁴Anutu pi Yesu Kristo pimēēn yak komre kolap elnieim wē. Pōtaan ne arimēēn kön wieē kēt ēl epotē Anutuun yoöre ērēp maim wē. ⁵Anutuuk komre kolap pōt yaalniin Kristook yal

menak wēēn ompyaō niwasēn ar kön tektek wē pōta songönte kosang wesak ök yaaurö. ⁶Pipēt Kristoon tekeri wesak yaaō ngön pōt arim naē kosang sak wia. ⁷Pōtaanök ar Aköp Yesu Kristo pim orö tekeri rēēpna akuneten kor wē Ngēēngk Pulöökē yaningk pōtön ngönēntaan ngöntök naengan. ⁸Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk wotpil niwasēn taē wēēn ēnēmak pim waisēpna akun kaōaōök Anutuu ēōetak ketre saun won önēēt. ⁹Pōt Anutu pi pim Ruup tiarim Aköp Yesu Kristooring lup kopētemer sēnēak yas niiaurö pōtaanök. Pi pim elniipēnēak ök niia pōt yaalniin piin pangk kön wi kosang wasēpenaat.

Ingre mor saurö komkap ēa

¹⁰Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo pim weēre kosang nena pōtaan ngön epēt kosang wesak niamaan kat wieē. Ar komre kap ēēnganēp ngön ke kopētal aē. Arim könre lupöt kopētal wiaan weē. ¹¹Nem karurö, öng Kolowi pim kaataköröak arim tekrak komkap wia pēl neeaut. ¹²Nem pēl yeniak pōta songönte epēt. Ar epēl yamēēaan ya. Arim naēaan naröak, “Ten Pool pimorö,” pēl yaan naröak, “Ten Apolos pimorö,” pēl yaan naröakta, “Ten Pitaēērö,” pēl yaan naröak, “Ten Kristoēērö,” pēl yeēan ya. ¹³E tolēēl? Kristo pi welung wera ma? Ma Pool nook arimēēn yak kēra yetaprak wel wian ma? Ma ar nem ēnēm ēēnēak nem yapintak i nimēa ma? Won. ¹⁴Ne arēakaan omēn selap i namēēn, Krispasre Kaias piarpimēnt. Nem omēn selap i nemomēēn ēan pōtaan ne kön wiin ya kē yes. ¹⁵Pōtaanök omēn naröak nook ar nem ēnēm ēēnēak nem yapintak i nimēan ngön pōt yok pangk naēpan. ¹⁶Aō, ne kat kolanēp. Stepanas pim kaataköröeta i momēauppe. Munt naröeta i momēan ma won wes ne ēngk ma e wesak yaē. ¹⁷Kristo pi ne omnarö i mēēmēak

wes nenemëen, ngönën ök amëak wes nemëaup. Pël ëëma pöt ne ëwatöröa ngön ya pöl naëngön. Pël amaatep Kristo pim këra yetaprak möa pöta këet mos sëpan.

Kristo pi Anutuu weëre kosangöt pet yaalni

¹⁸Yaap, Kristo pi këra yetaprak wel wia ngön pöten omën kö yesauta kanöök wëauröak kön wiin mos ë yaë. Ën omën Anutuuk kama yanu pörö tiarök kön wiin ngön pötak Anutu pim weëre kosangöt pet yaalni pël yewas. ¹⁹Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Ne omën narö pitëmtën kön wiin ëwatörö pël yewas piporö pitëm ëwatöt wak moiramaap.

Pël ëak omën narö pitëmtën kön wiin kön tektek yaaurö pël yewas piporö pitëm könöt wa moolamaap.”

²⁰Pötaanök ewat omën piporö tolëël ëëpën? Ma kön tektek yaaö piporö tolëël ëëpën? Ma omën yangerakë omnantëen ngön nga eleim wë piporö tolëël ëëpën? Anutuuk yangerakë ewat pöt irikor yaaut pël pet yaalni.

²¹Anutu ewat pepap puuk kön wiin yangerakë omnarö pitëmtë könötök piin ewat nasën ëëpënëak elmëa. Pim ngönënöt ten ök yaan kaar omën naröak mosut pël yewas pöt ök aan omën narö kat wiak kön wi kosang wasën utpetetakaan kama moöpënëak kent yaë. ²²Ten Yuta omnaröak epël yak. “Ni omën it ngölöpöt tenim itöök ëen pöt nim ngönten wa yaap wasënaat.” Ën ar Krik omnaröak epël yak. “Ni ngön nent ök aan pöta songönte tenim könötök ewat sak pöt nim ngönten wa yaap wasënaat.” ²³Pël yaketak ten Kristo këra yetaprak möön wel wia pöta songönte ök yaan Yuta omnarö pit kat wiak kaaö yaë. Ën omën muntarö pitta kat wiak, “Kön irikor ëak yak,” pël yewas. ²⁴Pël yaëen omën

Anutuuk pimëen yaö niwesaurö, Yuta omënre omën muntarö, tiar kön wiin Kristo këra yetaprak möön wel wia pöta ngöntak Anutu pi ewatre weëre kosangringëp pöt pet yaalni. ²⁵Omën Anutuuk elmëen naröak kön wiin irikor yaë epëtak yangerakë omnaröa ewatöt il yemowas. Ën omën Anutuuk elmëen naröak kön wiin wiapre kor yaë epëtak yangerakë omnaröa weëre kosangöt il yemowas.

²⁶Karurö, ar ngaanëër Anutuuk yas niak pimëen niwesa pötak arim wakaimauten kön wieë. Omnaröak arim tekrakaan omën selap ewatre weëre kosang yapinringörö pël naniwasën ëa. ²⁷Pël ëaap omën yangerakë omnaröak ewat wonörö pël yewas piporö Anutuuk yas niak ewat yaningkën ewatörö ëö yemongawis. Ën weëre kosang wonörö pël yewas piporö Anutuuk yas niak weëre kosang yaningkën weëre kosangringörö ëö yemongawis. ²⁸Pël ëak omën omnaröak kön wiin omën pas yapin won irëak wëen omnaröa kaaö yaaurö Anutuuk yas yeniaan isaurö il yemowas. ²⁹Anutuuk yang omnarö tiar pim ëöetak tiarimtok tiarimënt wak isganëak pël elnia. ³⁰Anutuuk tiar Yesu Kristooring öpenëak niulëa. Tiar piiring wë ewatöt wak Anutuun kön yawi. Kristo puuk kaamök elniin Anutuuk tiarën, “Wotpilörö,” pël yenia. Anutuuk tiarimëen yak ulmëen pi utpetetakaan kama niön kölam sak wë. ³¹Anutuuk tiar ngönëntak epël wia pöt ëëpenëak pël elnia. “Namp pi ërëpsawi ngön apënëak pöt Aköpëel ko wesak ap.”

Pool pi Kristo këra yetaprak möa pöta ngönte ök mëa

2Karurö, nem ngaan Anutuu ngön këet ök niamëak wais arim naë wakaiman pötak ngön öngpökötre ewa-tringöröa ya pöl neniaan ëaut. ²“Ne

ngön munt nant nemangön, Yesu Kristo kera yetaprak möön wel wia pöt pëen ök memaat,” pël wesak waisaup. ³Pël ëak wais wiapre korring wë ngönën wak isak niangönëak kas kön wiak reireë ureimaup. ⁴Pël yeem nem ngön aöre ngönën ök niaa pël eiman pöt omnaröa yaë pöl ar kön ngolöpöt önëak neniaan. Won, ne ök yeniaan Ngëëngk Pulöök kaamök elnëen pim weëre kosangöön itenaurö. ⁵Omnaröa ewatötön kat wia pötaan won, Anutu pim weëre kosang elnia pötaan ar piin kön wi kosang wasënëak ne wiapre korring wakaimaup.

Anutuu Pulöök ewatöt yaningk

⁶Ne omën Anutuu wëwëetak kosang sak wëauröen ewatta ngönöt ök yeniak. Yang omnaröere omp aköröa ewatta ngönöt naën. Pörö pit kö sëpnaarö. ⁷Anutu pim ngön ëlëep wiakaimaut nem war wesak ök yeniak epot ngaanëer kutömre yang won wiaan Anutu pimtë wakaimautak kopëta wes wiin wiakaimautök peene tiar kutömweri së ewaatak öpenëak war wes yaningk. ⁸Yang omp aköröak Anutu pim ewat ëlëep wieëa pöten ewat nasën ëa. Pit ewat ëanëen yok pangk kutöm Aköp, iere kasir pepap, kera yetaprak namöön ëan tapön. ⁹Pit ewat naën ëautak ne ngönëntak epël wia pöten ök yeniak.

“Omën omnaröak itaampööre kat wiire kön wi pël naënöt Anutuuk omën piin lup sant yaalmëauröaan kopëta wes wia.”

¹⁰Ngön pipët ëlëep wiautak Anutu pim Pulö wes mëen pöta songönte tekeri wes nina. Pöt Pulö pi omën poutë songönöt ewatëpök Anutu pim yaauta songönteta ewat wë. ¹¹Tiar omnarö nampök nampë könöön ewat naongan. Pimënt kön pepapökëer ewat öpnaat. Pöta ök omën nampök Anutuu könöön

ewat naongan. Pimtë Pulöökëer ewat wë tekeri yewas. ¹²Anutu pi yang omnaröa könö tiar naningkën ëa. Pi tiar pim omën ompyaut yaningk pöta songönten ewat sëpenëak pim Pulö ningkën waut. ¹³Ten Anutuu omën ompyaut yaningk pöta songönten omnaröa könötëaan ök neniiaan. Ngëëngk Pulöök re nuulön omën Pulööring wëauröen ngönënta songönte tekeri wes yaningk. ¹⁴Omën Ngëëngk Pulö naönörö pit Anutuu Pulöök ngön rë moula pöt korar wesak kat nawiin yaë. Ën Ngëëngk Pulö waurö tiarökëer pöta songönten ewat wë. Pötaanök omën Pulö naönörö pit songönten yok pangk ewat nasën ëëpnaat. ¹⁵Omën Anutuu Pulö ningkën waurö tiar omën pout yok pangk kom ëëpenaat. Ën Pulö naönörö pit tiarim songönten ëngk ma e wesak pangk kom naën ëëpnaat. ¹⁶Pöt pit Anutuu songönten köpël wë pötaanök. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Talëpök Anutuu könöön ewat wë?

Talëpök pi omnantön ewat sëpnaan rë moulöpën?”

Omën Pulö naönöröak yok pangk naën ëëpnaatak tiar Pulöök rë nuulön Kristoë kön yawi pöl yeë.

Ngönën ya yamëngk piporö Anutuu ya omnarö

3Karurö, ne omën Anutuu Pulö wauröen ök yamëëa pöl arën ök ni-amëak ök ëen pangk naën ëaut. Kristoë ngöntaan ar öngaaröa ök köpël wë. Pötaanök ne yangerakë omnaröen ök yamëëa pöl arën ök niaut. ²⁻³Öngaarö pit kaömp kosangöt nanëmpan, kapa pëen nëmpnaat. Ar öngaaröa ök ngönënten köpël wëen yak ne ngönën öngpököt pëen ök niaut. Ën peeneeta ar wëwë ngaantakël wë. Pötaanök ngön öngpököt pangk ewat nasëngan. Ar arim karuröen kaaö ëere neneren sërere ngön aö pël yeë pötak wëwë ngaantakël wë yangerakë omnaröa yaaul yeë pël pet yaalni.

⁴Ar naröak, “Ten Poolëörö,” pël yaan naröak, “Ten Apolos pimorö,” yak. Pö-taanök yang omnaröa wëwëetakël wë pël yeniak.

⁵Ar tol ëen ten Apolos kom yaalni? Ar kön wiin Apolos puukëer kaöap Kristo pim ököp pël yaë ma? Ma Pool nookëer kaöap Kristo pim ököp pël yaë ma? Won, tenip om Aköpë inëen pëen yaauwaarök namp ya nentak kom ë niulëen ya yamëngkën ar piin kön wi kosang we-saut. ⁶Tiar ya lupöök nampök wet réak öpöt ngëntën nampök nön yati. Pöta ök ne wet réak ngönën ök niaan Apolos ënëmak ngarangk elnia. Tenip om pël ëauwaar Anutuukëer kaamök ëen këet yaarö. ⁷Pötaanök ngëntööre nön ti pël yaë pöaar yapin wonaar. Ën kaamök ëen këet yaarö pöpökëer yapinringëp. ⁸Yangëntaupre nön yatiaup piarip kopë-talaar. Ën sum öpna pöt neenem ya yamëngkauta ökök Anutuuk namp nal mangkën öpnaat. ⁹Tenip Anuturing ya yamëngkauwaar. Ën ar pöt Anutu pim ya lupö pël yeë. Pël ëen pi ngarangk yaalni. Ar tenpimorö won.

Ngönënë ya omnarö ka ök yarëauröa ökörö

Ar Anutu pim kaat pël yeë. ¹⁰Anutu komre kolap elnäak pim yaatak neulëaup. Pël ëen omën ka ompyaut ök yarëaupök wet réak ök ëak wap kosang panëet yewesir pöl nook wet réak ngönënta songönte ök niiaut. Pël ëen omën muntarö yal menak wap pötë rangk ök yarë pöl narö peene arim naë ngönën ya yamëngk. Omën peene arim naë ya yamëngk pörö pit këëkë wesak ngönën ök niiaö ngarangk elniip. ¹¹Ne Kristo pim ngönte arën ök niiaut. Pim ngön pöt ka wap weit wesira pötë ökök. Pötaanök omnaröak pöt ti olëak wap muntat yok pangk newesirën ëëpnaat. ¹²Wap weë pötë rangk ka ök rapënëak naröak koolre siluwaare

kël sum kësangring ompyaö pipot wak pël yeë. Ën naröak këra wiapötë perre koin teënt sak yaila utpet pipot wak pël yeë. ¹³Pël ëen omnarö tiarim neenem ya yamëngkautë songönöt tekeri sëpnaat. Akun kaöaöök Anutu pi tiarim ya mëneimautë këet esuwesök war wasëpnaat. Tiar pimëen ompyaö elmëeiman pöt koolre siluwaare kël sum kësangringötë ök nanikotön ëëpnaat. Ën utpet elmëeiman pöt këra wiapötë perre koin teënt sak yail pötë ök es kot won sëpnaat. ¹⁴Pël ëen omën narö wap weë pötë rangk ök rëen esuwesök nokotön ëëpna pörö Anutuu naëaan kangut öpnaarö. ¹⁵Ën narö wap weë pötë rangk utpetatring ök rëen es kotön kangut naön ëëpnaat. Pël yaëen omën pörö es nokotön wëen Anutuuk omën pëënörö esuwesiaan kama wa ulmëen öpnaat.

Ingre mor saurö pit Anutu pim ngëengk tupët

¹⁶Ar Anutuu ngëengk tupta ökörö. Pö-taanök pim Ngëengk Pulö arim lupötë wë. Pöten ar köpël ma? ¹⁷Omën namp pi Anutu pim tup ngëengk wesa pöt utpet wasën pöt Anutuuk kangiir utpet mowasëpnaat. Pöt Anutuu tup pöt ngëëngkët pötaanök. Pim ngëengk tup pöt ar tapörö.

Tiar ngönënë wotöököröen wak isak angan

¹⁸Arimtok arimtë lupötön morök elmëengan. Arëkaan namp pimtën kön wiin yangerakë omnaröa ëwatöt wak wë pël yewas pipop Anutuu ëöetak ëwatëp pël sak öpënëak pöt yang omnaröa ëwatöt kasëng menak wëen pitök piin kön irikor yaaup pël map. ¹⁹Yangerakë omnaröa ëwat pipot Anutuuk itaangkën kë wonöt pël yaë. Pipta ngönte ngönëntak epël wia.

“Omën omnaröak kön wiin ewatringörö pël yewas piporö morök yaëen Anutuuk maan pitëmtë morök pötök utpet yemowas.”

²⁰ Ën kaalak ngönëntak nenteta epël ya. “Aköp pi yangerakë omnaröa ewatötön kön wiin pasut pël yaë.”

²¹ Pötaanök arëkaan naröak ngönënë wotöökörö komre kap ëak wak isak anganok. Omën pout arimtëetok. ²² Pool neere Apolosre Pita ten pourö arimorö. Ën yang epërere öp wëautere wel yawiautere omën peene wia epotere ënëmak orööpnaat pipot pout arimot. Anutuuk arimëen yaö äaut. ²³ Ar pöt Kristoëörö, ën Kristo pöp Anutuup.

Aköp pimtök pim ya omnaröa wëwëat kom ëëpnaat

4 Ar ten ngönënë wotöököröen kön wiin Kristo pim inëen wë Anutuu ngön kë ngaanëer ëlëep wiakaima pöt ngarangk ëak ök yaaurö pël sëp. ² Pël ëen ngarangköröa ngön kosangët epël wia. Ngarangkëp pim ya mena pöt këekë wesak ngarangk ëëp. ³ Ne pöt, arök ma omën munt naröakta ya Anutuu nena pöt wël elnëënë pötaan ne kön selap naëngön. Pöt omnaröa wël yaë pöt pasut. Nemtokta nem yaaut wël naëngön. ⁴ Nemtok nem yaauten kön wieë utpet nent nokoirën yaaup. Nook nemtën pël aan pangk naëpan. Aköpökëer nem yaaö pöt wël elnëëpnaat. ⁵ Pötaanök akun Anutuu wia pöt naaröön wiaan omnaröa wëwëat kom ëëngan. Ënëmak Aköpë waisëpna akun pötak pi omën koutak ëlëep wia pöt wak ëwaatak wiak omën tiarim könöök kent kön wia pötta tek-eri wasëpnaap. Pël ëak Anutuuk omnarö tiarim yaaut kom ëak neenem yaautë kangut nimpnaat.

Korin omnaröak pitëmtën wak isak aima

⁶ Karurö, ne ngön pipët ök yeniem ar kaamök elniipënëak ten Apolos tenpimtë songönte ök yeniak. Pël ëak ngön ngönëntak wia pipot ilap riinganëen tenpim ënëm ëënëëten kent yaë. Pötaanök ar naröak kom ëak ngönënë wotöökörö nampön wak isak ëak nampön wak irëak angan. ⁷ Karurö, ar muntarö il wesak ngönënë wotöökörö yok pangk kom ëen ma? Won. Anutu pimtök omën pout yaningk, arimtok naön. Pötaanök Anutuuk omën pout yaningk pöten ar tol ëen arimtën kön wiin naningkën koröp oröön arimtën wak yawis?

⁸ Elei, ar arimtën kön wiin lupötë ngönën peö ëak wë. Ar arimtën kön wiin Anutuu omën ompyaö pout wak pim ëöetak kaö sak wë ten il yaniwas pël yewas. Won, ar kaö nasën wë. Pël ëaap nem kentöök ar pël ëak wë pöten kent yaë. Pël kaö sak wëan talte ten kaamök elniin arring kaö sak öpen. ⁹ Ne epël kön yawi. Kristo pim ngön yaaö omnarö ten Anutuuk kot niwesak omnaröa iri yanuulë. Ten yang ngarangköröa omnarö ngön yaatak ulmëak weletaan yaö elmëen wë pöröa ök. Pël ëen enselre omën pourö tenën it top yaalni. Ne kön wiin Anutuuk ten pël ëënëak yanuulë. ¹⁰ Ten Kristoë ngönte ök yak pötaan omnaröak tenën kön wiin kopël waswas yaaurö pël yaë. Ën ar Kristook yal menak wë arimtën kön wiin ewatringörö pël yaë. Omnaröak tenën kön wiin wiapre kor yaaurö pël yaë. Ën arimtok arimtën kön wiin weëre kosangringörö pël yaë. Pël ëen omnaröak arën wak isak yeem tenën wak irëak yaaurö. ¹¹ Ngaanëer ngöntök ëauröak om ngöntök ë imeë iire kaömpre poë koröp poutön ngöntök ëeim wë. Pël yaëen omnaröak yanimöön kan yeem oröptak ilenëak yeë? ¹² Pël yeem ten këere kaömp koirë-

naak yak tenimtë morötök këlangön kat wiak ya yamëngk. Omnaröak tenën ökre was yeniaan kangiiir ompyaö wesak yemak. Pitök utpet yaalniin kangiiir utpet naalmëen yeë. ¹³Pit utpet wesak yeniaan kangiiir wiap yaalmë. Ten yang ël epotë omnaröak wa irman yaniwesaurö. Pitök tenën kön wiin utpet panëërö pël yaniwas. Tenën pël elnieimauröak peeneeta tapël yaalni.

Pool pi Korin omnaröen pim yaaul ëëpënëak mëä

¹⁴Ne ar ëö sënëen ngön pipot neniaan. Ar nem ruurö yak yaköm ëen kön tektek sënëak ök yeniak. ¹⁵Ar Kristook yal menak wëen omën selap pan ngarangk elniipënëak yaë. Pël ëaap ar pep selap won. Nemënt kopëtapök ngön ompyaut ök niaan Yesu Kristook yal mangkën arim pep saup. ¹⁶Pötaanök ne ke urak epël yeniak. Nem yeë pöl ëëë. ¹⁷Ar nem yeë pöl ëënëak Timoti arim naë wes mëen yewais. Ngönëntaan pi nem ru panë sak wë ya ompyaö yamëngkaup. Puuk nem Kristook yal menak wë omnant yaaö pöten arim könöt ngölöp wes nimpnaat. Kristook yal menak ëpena ngön pöt ne ka poutë ingre mor sauröen ök maim wë.

¹⁸Ar naröak neen, “Pi eprek newaispan,” pël aimeë kölokkölok eim wë. ¹⁹Pël ëaap Aköpök kön wiin pangk ëen pöt peene tapët arim naë waisumaat. Pël ëak pitëm kölokkölok ngön yaaö pötaan ngön naëngan. Pitëm omnant yaaütë songönöt tekeri wasën ar pit weëre kosangringörö ma won pöten itaampunëët. ²⁰Anutu pim wa ngaöök nimëen wë pöta songönte ngön pëen yaaüt won. Pöt weëre kosangring wë Anutuu ngönta ënëm yaaüt. ²¹Ar taltaan kent kön yawi? Utpet ëeim wëen ne pësementring waisumaaten kent kön yawi ma ompyaö wëen lup sant el-

niak mayaaptaring waisumaaten kent kön yawi.

Korin omnaröa naë öngre omp wëwë utpet nent oröa

5Ne ngön nent omnaröak epël yaan kat yawi. Arim tekarak öngre omp wëwë utpet nent ngönën köpëlöröakta naën yaaut oröak wia. Omën nampök pim pepapë öngöp wak wë pël kat yawi. ²Omën utpet pöt oröak wiaan ar tol ëen arimtën wak yawis? Pöt pangk naën. Ar utpet oröak wia pötaan yaköm kön wiak omën pipop arring öpanëen waö ë mëenë pöt ompyaö. ³Yaap, ne arim naë won kamaarek wë. Ën nem könö pöt arring wë. Pötaanök ne arim naë wëa ëëma pöl omnampë utpet ëa pöt kat wiak kom ëak epël yeniak. ⁴Ar tiarim Aköp Yesu Kristo pimorö pël kön wieë wa top yaëen nem könö arim naë wiaan tiarim Aköp Yesu Kristo pim weëre kosangö nimpnaat. ⁵Pël ëen ar omën pöp Setenök këlangön menak pim wëwë ngaante won wes olaan Anutuuk akun kaöaöök Aköp Yesu pim tekeri sëpna pötak pim lupmer kama öpnaan waö ë mëëë.

Pool pi Korin omnaröen omën utpetap waö ë mëëpënëak mëä

⁶Omën utpet pöt om wiaan arimtën wak isak yak pöt pangk naën. Ngön nokoli epëten ar köpël ma? “Pol pëwëö repak kot nent oröak yaapötë sëen pout kakam ëëpnaat.” Pöta ök utpet arim naë wia pötak ar pourö utpet niwaspanëen ngarangk këëkë ëëë. ⁷Ar pöt utpet wonörö. Pötaanök pol pout kakam ëëpanëak pëwëö ti yemoolak pöl omën pöpë utpetatök ar pourö utpet niwaspanëen pi waö ë mëëë. Anutuuk ar mait elniak arim utpetat won sëpënëak Kristo sëpsëp ket ëak möa. Pötaanök arta utpet ëënganëen omën pöp waö ë mëëë. ⁸Yuta omnaröa ketre saunat wa moolëak Anutu pim mait elmëa pötaan yoöre

ērēp yamēēa pōl tiar utpet pout kasēng menak kōlam wē ngōn kēēt apa.

⁹Ne pep newer wet rēak epēl retēng ē ninaut. “Ar omēn ōngre omp wēwēat utpet yaē piporō kasēng meneē,” pēl niaut. ¹⁰Ne omēn piporōen kōn wieē omēn ngōnēn kōpēl wē ōngre omp wēwēat utpet yaaōre keimōn yaaō, kēkain yaaōre Anutu pim urtak omp ak kaarōrō ngēēngk yewesa pōrō kasēng mampun pēl newasēn ēaut. Ar ngōnēn kōpēlōrōaring ngōntre kar naēn yeēan talte yang epēr yok pangk sēp wasēn.

¹¹“Ar omēn namp pimtēn, ‘Ne ngōnēn wak wē,’ pēl aimeē arēn, ‘Karurō,’ pēl niaim wē ōngre omp wēwēat utpet ēēre omnantōn war ē, Anutuu urtak omp ak kaarōrō ngēēngk wasōōre omnarōen ōkre was maō, i ngaat nak kōn irikor ēēre kēkain ē pēl yaē ke piporō kasēng mampun,” pēl kōn wiak retēng ē ninaut. Kot nenteta piiring kaōmp ngawi ēēngan. ¹²⁻¹³Nook ngōnēn wonōrōa wēwēat yok pangk kom naēngōn. Anutuukēēr pēl ēēpnaat. Ēn ar ingre mor saurōakēēr arim wēwēat yok pangk kom ēēnēēt. Pōta ngōnte ngōnēntak epēl wia. “Omēn utpetap arim tekrakaan waō ē mēēē.”

Ngōnēn kat wiaurōak nener ngōn yaatak ulmēēngan

6 Ar ingre mor saurōa naēaan omēn namp pim karipēēn ngōn wieē ar keker elniak ngōn yaatak moulmēēpēnēak pōt yang ngarangk ngōnēn wonōrōa naē yok pangk sēpēn ma? Won. Pi Anutuu omēn saurōa naē sē moulmēēn kom ēēp. ²Ēnēmak akun kaōaōōk Anutuu omēn saurō tiarōk yangerakē omnarōa wēwēat yok pangk kom ēēpena pōten ēwat wē. Ar ēnēmak yangerakē omnarōa wēwēat kom ēēnē pōt kot wia epōōkēēr yok pangk kom ēēnēēt. ³Tiarōk enselōrōa wēwēatta yok pangk kom ēēpena pōt ar ēwat wē. Yaap, tiar

ya kaō pipēt mēmpenaarō. Pōtaanōk yangerakē wēwē epētaan kom ēēpena pōt kotte. ⁴Pōtaanōk ar ingre mor saurōa naē yangerakē omnantēēn ngōn wieēa pōt tol ēēnak ngōnēn won arim ēwat pōrōen pitōk kom ēēpēn yemak? ⁵Ne ngōn pipēt ar kat wiak ēō sēnēak ōk yeniak. Arim naēaan ēwat omēn namp karaar kom ēēpnaap won ma? ⁶Wē korōppe. Pēl ēaap ngōnēn kat wia nampōk karip ngōnēn wonōrōa naē ngōn yaatak ulmēēn ya yamēngk.

⁷Arim nener ngōn yaatak yaulmē pōtak arim ngōnēntakē wēwēat wak yeira. Omnarōak ar utpet niwasōōre arimot kēkain ē pēl yaēēn kangiir naalmēēn ēēnē pōt yok pangk. ⁸Pēl ēaap arimtok omēn narōaan utpet mowesak kēkain yeē. Pēl yeem ingre mor sa arim karurōaanta tapēl elmēak utpet panē yaalmē.

⁹Omēn utpet yaaurō Anutuuk wa ngaōōk nemomēēn ēēpna pōten ar ēwat wē. Ar omēn epotōn kōpēl ēēngan. Omēn ōngre omp nga yaaōre Anutuu urtak omp ak kaarōrō ngēēngk yewesa, ōngre omp wēwēat utpet yaaōre omp nampōk namp ēōaat yaalmēaō, ¹⁰kēkain yaaōre omnantōn war yaaō, i ngaat nak kon irikor yaaōre utpet wesak yaaōre omnarō mōak kēkain yaaō utpet ke pilōrō Anutuuk wa ngaōōk nemomēēn ēēpnaat. ¹¹Ngaan ar narō pi tapēl wakaimaurōak peene Akōp Yesu Kristook yal yemangkēn tiarim Anutu pim Pulōōk i niirak arim utpetat won wes nuulaan wotpil sak pimtēēn yaō sak wē.

Ompyaō wē Anutuu yapinte wak isak apa

¹²Ar narōak epēl yak. “Omnant pout yok pangk ēēmaat,” pēl yak. Pōt yok pangk yaketak omēn nantōk ar pangk kaamōk naalniipan. Neenta, “Omēn pout yok pangk ēēmaat,” pēl amaatak omēn nent kaō sēēn inēēn elmēēngōnēēn

pël naëngön. ¹³Ar naröak epël yak. “Kaömp pöt yaatakëët yak nëen yaatak yes. Ya epët kaömpötëët,” pël yak. Pöt yok pangk yaketak Anutuuk piptepar won wasëpnaat. Ën möönre koröp epö öngre omp nga yaaö pötë yaö wonö. Tiarim möönre koröp epö Aköpë inëen elmëëpënëak yaö ëau. Aköp pi tiarim möönre koröp epöökë pepap. ¹⁴Anutuuk Aköp weletakaan wal ë ulmëaupök tiarta tapël pim weëre kosangöök wal ë nilüëpën sa. ¹⁵Arim möönre koröp pipot Kristo pim koröp lup nant ar pöt ëwat wë. Ar kön wiin arim möönre koröp wak öng kan pas yaaupring erën ëen pangk ëëpën ma? Pël naëngan, won pan. ¹⁶Omp namp öng kan pas yaaupring erën yaë pöp pi öng pöpring koröp kopëtaö yeö ar pöten köpël ma? Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Piarip pouwaar erën ëen koröp kopëtaö pël ëëpnaat.” ¹⁷Ën namp Aköpring yal ëak wë pipop piiring könre lup kopëtemer sak wë. ¹⁸Öngre omp nga yeë pippel sëp weseë. Utpet muntat omnaröak yaë pipot pitëm koröpöt utpet newasën yaë. Ën namp öngre omp nga ëak pöt pimtë koröpö utpet wasëpnaat. ¹⁹Arim koröp pipö Ngëëngk Pulö pim ngëëngk tupët pöt ar köpël ma? Anutuuk Pulö arim lupötë ulmëen wë. Arim koröp pipö arimtëö won, Anutu pimö. ²⁰Puuk sum kësang elniak ar utpetatë öngpökaan kama wak pimëen niwesa. Pötaanök ar ompyaö wë pim yapinte wak isak aë.

Öngre omp yaauta ngönte

7 Arim ngön neen pepeweri pëël neean pöt ne kangiir ök niamaan kat wieë. Omën namp omp tek öpna pöt ompyaö. ²Pël ëënëëtak öngre omp nga yaaüt kësang wia. Pötaanök pötak wer niöpanok ompörö neenem öngöp wak wëen öngöröeta neenem ompöp wak önë pöt ompyaö. ³Ompöpë koröp pipö pim öngöpëö. Pötaanök keimön elmëëpan.

Ën öngöpë koröp pipö ompöpëö. Pötaanök keimön elmëëpan. ⁴Pöt tol ëën? Öngöp pimtök pim koröpö ngarangk naën, pim ompöpök pël yaë. Tapël ompöp pimtök pim koröpö ngarangk naën, pim öngöpök pël yaë. ⁵Öngre omp weëaurö ar nener koröp keimön elmëëngan. Om Anutuun ök manëak wet réak ngön ë kat men ëak akunet om wiaan arim koröp keimön ëënë pöt yok pangk. Pël ëën akun pöt pet irën Setenök morök elniin arim koröp ngarangk naën wë öngre omp nga ëënganëen kaalak erën ëën. ⁶Ar öngre omp ëënëak yeniak pöt ne kosang wesak neniaan. Ar pël ëënë pöt yok pangk pël yeniak. ⁷Nem kentöök ar pourö nem ök tek önëak kent yaë. Pël yaëetak Anutuuk elniin narö öngre omp wak wëen narö tek wë. Pi tiar pël ëëpenëak weëre kosangöt kom ëak narö nant narö nant yaalni.

⁸Öngre omp tekre kapirörö ne arën ök niamaan kat wieë. Ar nem ök tek önë pöt ompyaö. ⁹Pël ëënëëtak arim koröpöökë wëwëat ngarangk naën yeem öngre omp ëënë pöt ompyaö. Koröpöökë kentre kaurat kaö sak ngep elniipna pöt pangk naën. Pötaanök öngre omp ëënë pöt ompyaö.

¹⁰Öngre omp weëaurö, ne arën kosang wesak ök niamaan kat wieë. Ngön epët nook won, Anutu pim këm ngönte. Öngöp pi pim ompöp sëp waspan. ¹¹Ma yok pël ëak pöt om öp. Won ëën pöt pim ompöp kaalak koirak lup kopëtemer sak öp. Ën ompöp piita pim öngöp wes mëëpan.

¹²Öngre omp muntarö, nem arën ngön niama epët Aköpëët won, nemtëët. Omp ngönën kat wia namp öng Kristoon kön wi kosang newasënëp koirën piiring öpënëak kent yaëen pöt wes mëëpan. ¹³Ën tapël öng ngönën kat wia namp omp Kristoon kön wi kosang newasën nampring wëen piiring öpënëak kent yaëen pöt wes mëëpan. ¹⁴Pöt tol ëën?

Öng ngönën kat wia pöpëen Anutuuk omp Kristoon kön wi kosang newasënep yaö elmëa. Tapël omp ngönën kat wia pöpëen Anutuuk öng Kristoon kön wi kosang newasënep yaö elmëa. Pël naën ëa talte piarpim ruurö Anutuu ëöetak kölâm nasën ëëpën. Pit Anutuuk pimëen yaö wesa. ¹⁵ Ën ngönën köpël öng ma omp nampök pim weëaup sêp wasëpënëak yaan pöt ngönën kat wia pöpök il newariipan. Anutuuk tiar mayaaptak öpenëak yaö niwesa. Pötaanök nga elpanok ngönën köpëlêp sêp wasëpënëak yaan ngönën kat wiaup yok pangk kat mowiin sêpnaat. ¹⁶ Öngörö, arim ompöröak sêp niwasëpënëak yaan il mowariak kaamök elmëen Kristo pim naë rê olaan kama öpna pöten ar köpël wë. Tapël ompöröeta, arim öngöröak sêp niwasëpënëak yaan il mowariak kaamök elmëen Kristo pim naë rê olaan kama öpna pöten ar köpël wë.

Anutuu yas niaan wakaiman pöl öpa

¹⁷ Om ar pourö Anutuuk arim wëwë öneak yaö elniin wakaiman yas niaan pim naë rê olëak wëaö pötak wakaiman pöl weë. Ngön pipët ar ka poutë ingre mor sauröen kosang wesak ök ni-aim wë. ¹⁸ Namp Anutuun yaö ëak pim koröp kaut moilën wëen Anutuuk yas mëëa ëen pöt pim ila pöt ngep ëëpnaaten kön wiipan. Ën namp nailën wëen Anutuuk yas mëëa ëen pöt ilëpnaaten kön wiipan. ¹⁹ Koröp kaut yailaut ma nailën yaaut piptepar om pastepar. Anutuu ngön kosangta ënëm ëëpena pötaar omën këët. ²⁰ Anutuuk yas niaan pim naë san pötak wakaiman pöl weë. ²¹ Ar inëen ëeim wëen Anutuuk yas niia ëen pöt wil niulëëpnaaten kön selap ëënganok. Arim wil niulëëpnaata kan nent oröön pöt pöök seë. ²² Inëen wë ma won pöten kön selap naën ëëpenaata songönte epët. Omën namp inëen wëen Aköpök yas mëëa pöp puuk wil moul-

mëen pimëen yes. Ën namp inëen won wëen Aköpök yas mëëa ëen pöt Kristoë inëenep pël yes. ²³ Anutuuk ar sum kaö elniak utpetatë öngpökaan kama niwak pimëen niwesauro. Pötaanök omnaröa yaautë ënëm ëënganep pim ënëm seë. ²⁴ Karurö, omën pourö tiar Anutuuk yas niaan pim naë san pötak wakaiman pöl piiring öpa.

Öngre omp tekre kapidöröa ngönte

²⁵ Ne öngre omp teköröa ngönte ök niaamaan kat wieë. Ngön epët Anutuuk ök nenëaan, nemtok kësangën elnëak weëre kosang nangkën nem ngön këët ök yeniak epëten yaap pël wasënëët. ²⁶ Ne kön wiin akun eptak këere ngaat oröak wia pötaanök peene wë epël önë pöt ompyaö. ²⁷ Öngre omp ëaurö pöt nener wes mëenëak kön wiinganok. Ën öngre omp naën wë pöt pël ëënëëten kön wiinganok. ²⁸ Omp tekörö ar öng önë pöt saun won. Ën öng tekörö ar omp önë pöteta saun won. Om öngre omp ëak wëen pöt könömöt arim naë orööpnaat. Pötaanök orööpanëen tek önë pöten kent yaë.

²⁹ Karurö, nem yeniak pöta songönte epët. Tiar yang eprek öpenëak akun niwia pöt pet irëpënëak temanöm yes. Pötaanök akun kot eptak ar öngre omp ëauröak teköröa ök sak weë. ³⁰ Ën ingre ya ilak yaauröak pël naën koröp oröak weë. Erëpsawi yaauröak won koröp oröak weë. Omnant sum yaauröak omnant wonöröa ök sak weë. ³¹ Yangerakë omnantëen ya kaö yamëngkauröak pötëen kent naën yaauröa ök sak weë. Yangerakë omën pöt teënt kö sêpnaat. Pötaanök tiar pipötön kaö wesak kön selap ëëngan.

³² Ar omën pasutëen kön selap naën ëënëëten ne kent yaë. Omp tekörö pit Aköpök itaangkën ompyaö sêpna yak pim yaataan kön yawiaurö. ³³ Ën omp öngringörö pitëm öngöröak itaangkën

ompyaō sēpna yak yangerakē omnantēen kōn yawiaurō. ³⁴Pit Aköpē omnantre yangerakē omnant pouteparēen kōn yawiaurō. Ēn ōng tekre ulwasōrō pit pitēm korōpre lup pōt kōlam sēpēnēak kōn wieē Aköpē yaataan kōn yawiaurō. Ēn ōng ompringōrō pitēm ompōrōak itaangkēn ompyaō sēpna yak yangerakē omnantēen kōn yawiaurō. ³⁵Nem yeniak pipēt arim yaaut kan wariak neniaan, kaamōk elniipēnēak yeniak. Nem kentōōk ar wotpil wē Aköpēen yak wē ngentiak pim yaat mēmpunēak kent yaē.

³⁶Ēn omp namp pim koontup kaō sak omp ōpna salēpōk nga ngentiipēnēak kōn wiin pangk naēn ēen pōt lup kaip tiak omp mampēnēak kōn wiin pangk ēen omp mēs mampna pōt utpet nasēpan. ³⁷Ēn omēn namp pim kōnōōk koontup tek ōpēnēak kōn kosang wiak pōt pangk pēl ēēpnaat. ³⁸Nem yeniak pipta songōnte epēt. Omēn namp pim koontup omp mampna pōt ompyaō ēēpnaat. Ēn namp pim koontup omp nemangkēn ēen tek ōpna pōt ompyaō pan ēēpnaat. ³⁹Ōng namp pim ompōp ōp wēen sēp wesak muntap koirēpna pōt pangk naēn. Ēn ompōp wel wiin pim omp kent kōn wiipna namp yok pangk koirēpnaat. Pōt kōntak won, Akōpōn kōn wieē pēl ēēpnaat. ⁴⁰Pēl ēēpnaatak nemtē kōnōōk, pim ompōp wel wiin pimēt ōpna pōt pi ompyaō pan ōpnaat. Ne kōn wiin Anutu pim Pulōōk kōn pipō tekeri wes nangkēn yeniak.

Animaut omp ak kaarōrōaan kiri ar yaauta ngōnte

8 Ne omp ak kaarōrōaan kiri ar yaauta ngōnte ōk niaaman kat wieē. Arōk, “Ten kōn wiin omnantē songōnōtōn tiar pourō ēwat wē,” pēl yak. Pēl yaketak ne epēl yeniak. Tiar omnantē songōnōtōn ēwat wē pēl apena pōt tiarimtēn wak isak apenaat. Pēl apenaatak tiar neneren lup sant elmēēpena pōt lup kosang sēpe-

naat. ²Omēn namp kōn wiin pi omnantē songōnte ēwat wē pim ēwatten wak isak yaan pōt pi kēēkē ēwat nasēn wē pēl apenaat. ³Ēn namp pi Anutuun lup sant elmēēpna pōt Anutuuk omēn pōpōn ēwat sak pimēen wasēpnaat.

⁴Ar animaō omp ak kaarōrōaan kiri ar ēaut yok pangk nēmpen ma won pōten pēl yenēak. Arim, “Omp ak kaarōnarōak ket ēa pōrō kē wonōrō,” pēl yak pōt yaap yak. Ēn, “Anutu kopētap kēēp, muntarō won,” pēl yak pōteta yaap yak. ⁵Kutōmwēriire yangerak omēn kaōarō kēsang omēn narōak pitēn, “Anutu” pēl yamēēaurō wē. Omp ak selap omēn ngōnēn wonōrōak ngēengk wesak yaya yamēēaurō wē pōt yaap. ⁶Pēl ēaap Anutu kopēt namp wē. Pōp tiarim Pep panēēp. Puuk omēn ēl epot pout ket elniin pim inēen elmēēpenēak wē. Ēn Aköp kopēt namp wē. Pōp Yesu Kristo. Puuk omēn ēl epot pout ket elniak wēwē kosangēt ningkēn wē.

⁷Ar pourō, “Omp akōrō kaarōrō,” pōt kēēkē ēwat nasēn wē narōak ngaan omp ak kaarōrōaan kiri ar eimaō pōten kōn wiak kaōmp yenem kaōmp pōt omp ak kaarōrōaan kiri ēaut pēl kōn wieē yen. Pēl ēak arōk, “Yok pangk nēn ma won?” pēl ēak kōn selapring yen pōtak arim lupōt utpet yaniwas. ⁸Kaōmp yenaare won pōtōk kaamōk elniin Anutuu naē nasēngan. Tiar kaōmp omp ak kaarōrōaan kiri ēaut nanēn ēēpena pōt Anutuuk tiarēn itenak utpetarō pēl newaspan. Ēn kaōmp pōt nēmpena pōteta puuk itenak ompyaaurō pēl newaspan.

⁹Om kēēkē ngarangk ēēē. Arōk, “Ten kaōmp omp ak kaarōrōaan kiri ēaut nēna pōt yok pangk,” pēl yewas. Pēl yeēetak omēn kaōmp pōten, “Yok pangk nēn ma won?” pēl kōn selap yaē pōrōak ar pēl yaēen itenak tapēl ēen pōtak pitēm lupōt utpet mowaspanēen ngarangk ēēē. ¹⁰Omēn kaōmp omp ak kaarōrōaan kiri

ëautön, “Num ma won?” pël kön selap yaë pöpök itaangkën ar, “Omp akörö kaarörö,” pël yewas pörö nampë ngönën tupta kakaati së yenën pi tol ëëpën? Pita kaömp ke pilöt yok pangk nempnaat wesak arim ënëm ëäk kaömp pöt nëën pötak pim lupmer utpet wasëpnaat. ¹¹ Arim, “Omp akörö kaarörö,” pël yewas pötaan omën pöten këëkë wesak kön nawiin yaë pöp pim lupmer utpet sëpnaat. Ngönën kat wia arim kar pöp Kristook pi utpetetakaan kama öpënëäk wel wia. ¹² Ar ngönën kat wia arim karuröen utpet pipël elmëäk pitëm lupöt utpet yemowas pipët Kristoonta utpet yaalmë. ¹³ Pötaanök nem kaömp ke pilöt yena pötak nem karipë lupmer utpet yemowasën pöt animaut sasa nanëngan, pi utpet sëpanëen.

Pool pim ya yamëngkautaan sum naön pötaan ërëpsawi ëa

9 Anutuu yaat nem mëmpëäk kent yeë epët omën nampök il newariipan. Ne tiarim Aköp Yesu Kristo pim ngön yaaö omnamp piin itenaup. Nook pim yaat mënautaan ar piin kön wi kosang wesak wë. ² Omën naröäk neen, “Pi Aköpë ngön yaaö omën wonöp,” pël ya. Pël yaatak arök pöt neen, “Pi ngön yaaö omnamp,” pöt ëwat wë. Pöt nook pim ngönte ök niaan kön wi kosang wesak wë pötaanök. Arim wëwëetak ne Aköpë ngön yaaö omnamp pöt pet yaë.

³ Omën nemëen kaaö ngön ya pöröen kangiir epël yemak. ⁴ Nem arim naë Anutuu yaat yamëngkaö pötaan arim naëaan iire kaömp öma pöt pangk naën ma? ⁵ Aköpë nangaröere Pitaare ngön yaaö muntarö pit pitëm öngörö mësak yesaurö. Ne yok pangk pël naëngan ma? Pangk pël ëëmaap. ⁶ Elei. Ar kön wiin ten Panapas tenpimënt arën ngönën ök yeniem kaömpre omnantë waurat pangk ëën ma? Tenpimtok pël ëëna pöt pangk naëpan. ⁷ Nga omnarö kaöm-

pre ngaë omnant pitëmtë monatök naöpan. Ëmre ya yaauro pitta këet oröön yok pangk nempnaat. Pol purmakaö ngarangk yaauro pitta yok pangk kapa kolapöt kolak nempnaat.

⁸ Ngön pipët omnaröa kön pëenëetök naën. Pipta ngönte ngönëntakta wia. ⁹ Anutu pim ngön kosangët Mosesök epël ëa. “Pol purmakaöp ya kaamök elniak korupait tööpënëäk ing sam-sam yeem nempënëäk yaëen këmët il mowariingan.” Anutu Mosesën ngön mëa pipët pol purmakaöraan pëen nemaan ëa. ¹⁰ Won. Anutuuk ten pim ya omnaröaanta kön wieë ngön pipët Mosesën ök maan retëng ëa. Omën ya yamëngkaupre këet oröön yewaup piarip köp sëen nant öpënëäk kön wieë ya mëmpna pöt yok pangk. ¹¹ Tenök arim lupöt kosang sënëäk ngönën ök niaim wë. Pötaanök arök kangiir koröpöökë kaamököt nimpunë pöt yok pangk naën ma? ¹² Ya omën muntarö koröpöökë kaamök pöt yemangk. Pötaanök ten wet rëäk ya yamëngkaurö pit il yemowasën nimpunëet pangk önaat.

Pël ëënaatak Kristo pim ngön ompyaut il wariinganëäk pötön naën pas këlängön kat wiak ya yamëngk. ¹³ Ngönën omën Anutu pim tup kaöetak waur yaauro pit omnaröäk Anutuun yak kaömpöt wak wais wiin pötëaan nant yeö ar pöten ëwat wë. Ën kiri ar yaauroeta animaö kiri yemangk pötëaan yeö. ¹⁴ Pöta ök Aköp Yesuuk ten pim ngön ompyaut ök yaauro ar kat yawiauröäk koröpöökë kaamököt ningkën öneäk kosang wesak ök niiaut.

¹⁵ Ne pöt, arök koröpöökë omnant nampunëäk neniaan ëaut. Peeneeta pël ëënëäk retëng naën. Won, ne omnantëen kimang neniangan. Kaömpötëen këen ëäk wel wiimëäk yeem pöt arën kaömpëen neniangan. Ne arim naëaan omnant naön yaaö pötaan ërëpsawi yeë. Ën nem kentöök ar nenangkën yaëen pö-

taan ërëpsawi eim öma pöten kent yaë. ¹⁶Nem ngön ompyaut ök ni yeë pötaan nemtën wak isak naëngön. Pöt Kristook ne pël ëëmëak kosang wesak neeaut. Ne pim ngön ompyaut ök naën yeëan talte pim ya mëmpëak neeaut sêp wesak pötaan ya këlangön kaö ëëm. ¹⁷Ya pipët nem könöök yamëngkem talte sum ömaaten kent kön wiim. Pël ëëmaatak ya pipët nem könöök naën, Aköpök epël ëëmëak nangkën sum naön. ¹⁸Pël ëa pötaanök ne kangiir oröpöt yeö? Nem kangiir yeö pöt epët. Ngön ompyaut ök niak kangiir sumere omnant naön yaaup. Ngön ompyaut amëak ne kangiir sumere omnant yok pangk ömaat pël newasën yaaup.

Pool pi omën pouröa inëen sa

¹⁹Ne omën pouröa inëen wonöpök nem könöök ngönën ök niaan omën kësang pan Kristoë naë rë olanëak ar pouröa inëen saut. ²⁰Ne Yuta omnaröa naë ya yamëngkem pitën ngönën ök maan Kristoë naë rë olapënëak pitëmtë yaaul yaaup. Mosesë ngön kosangta öngpök naönöpök omën pöta öngpök wëauröen ngönën ök maan Kristoë naë rë olapënëak pitëm yaaul yeem pim ngön kosangöt ngaarëk yewaup. ²¹Tapël omën munt Moses pim ngön kosangta ënëm naën yaauröa naë ya yamëngkem arën ngönën ök niaan Kristoë naë rë olanëak neenta Mosesë ngön kosangta ënëm naën yaaup. Mosesë ngön kosangta ënëm naënöpök Anutuu ngön kosangët wa noolaan, Kristoë ngönte ngaarëk yewaup. ²²Omën pitëm kön wi kosang yewesaut wiap, omnant ëëpënëak kön selap yaë piporöa naë ya yamëngkem pitën ngön ök maan Kristoë naë rë olapënëak pitëm ök yesën omnaröak neen kön wiin wiapöp pël yewas. Omën pouröen ngönën ök niaan narö Kristoë naë rë olaan utpetetakaan kama niöpënëak arim ök saut. ²³Nem pël yeë

pipët ngön ompyaut kaö sëen nemëntta këët ömëak yeë.

Anutuu omën këët öpenaataan weë ngentiipa

²⁴Ar omën epëten ëwat wë. Ngasam yaaurek omën pourö nener il wasëpënëak pöömpö sêpnaat. Pël ëëpnaatak wet rëak sê yaö ëaurek orööpna pöpök këët öpnaat. Pötaanök Anutuu omën këët önëëtaan weë ngentieë. ²⁵Omën ngasam ëak nener il wasëpënëak yaë piporö weë ngentiak koröpöökë këlangön yaaö pöten kön nawiin yaë. Pit omën lëngë sêpna pötëenta pël yaë. Ën tiar pöt Anutuu naëaan omën weë panë om wiakaim wiaapnaataan tapël ëëpa. ²⁶Nemëntta pöömpö yaaupë ököp. Ne pöt leng ëëmëak yaö ëaurekën it kökö ngënal yesaup. Ne omën mor yamö pöpë ököp. Ne köntak namöön yaaup, kaëngk mööngönëak këëkë itneë yamöaup. ²⁷Omën namp ngasamtak muntapök il mowaspanëak pimtë koröpö weë yewas pöl utpet ëëngönëak nem koröpöökë kentre kaur pöt ngep yaalmëaup. Nemtok ngönën ök niain olëak kö sungönëak pël yaaup.

Moröktak wiap sënganëen ngarang këëkë ëëpa

10 Karurö, ne ar tiarim ëarö, Mosesëngk ma e wasnganëen ök niamaan kat wieë. Anutu pi kepiltak kaka elmëak kanö pet elmëen pit seim i kaö Köp Möau olëak sa. ²I yamëa pöta ök kepil pötak kaka elmëen i kaö ilën irë olëak sê Moses pim omën sa. ³Pël ëën Anutu pim Pulöök kaömp tekeri wes mena pöt pit pourö nê sa. ⁴Iiteta Pul tapöök tekeri wes mangkën nê sa. I pitëm nê sa pöt kël Pulöök pet elmëa pöökaan yaaröön kolak neima. Kël pöökö yapinte Kristo. Iit kël pöökaan yaaröön

nëen kaamök elmëeima pöl Kristook pit kan yesën pitring wë kaamök elmëeima. ⁵Pël äautak pitëm tekrakaan pouröak utpetat ëeima. Pötaan Anutuuk këöpöt kön mowiin yang mopöök wel wi won sa.

⁶Pitëm naë omnant oröa pötök tiarën pepanöm yenia pël yaë. Pitëm ëa pöl tiar omnantön warre kaur ëënganëak pël yaalni. ⁷Pitëm tekrakaan narö pitëm ëa pöl Anutuu urtak omp ak kaaröröaan ngëëngk wesak yaya manganok. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Omnarö wel aisëëë iire kaömp nak wal ëak tan uröore ngasam paspas ë pël eima.” ⁸Pit naröa ëa pöl tiar öngre omp nga ëënganok. Pit pël yaëen Anutuu pitëmëen ya sangën elmëen omën kësang pan 23,000 ëak kët kopëtetak wel wia. ⁹Pit naröa ëa pöl tiar Aköpön morök elmëëngan. Pit pël yaëen kamal ngaaröak mëngkën wel wia. ¹⁰Pit naröa ëa pöl tiar Anutuun kaaö ngön angan. Pit pël yaan Anutuuk pim ensel ngaap wes mëen mëngkën wel wia.

¹¹Omën muntaröak Anutu kasëng mempanëak pepanöm elmëëpënëak omën pipot pitëm naë oröa. Akunet pet irëpënëak yaëen wë eporö tiarta kön tektek sëpenëak ngönëntak retëng ëa. ¹²Pötaanök ar narö arimtën kön wiin isën tiarim ëarö il wesak wë pël yewas pörö ar wiap sak utpet ëënganëen ngarangk këëkë ëëë. ¹³Morök ke nentere nent ar utpet ëëneak arim naë oröa pöt arimënt pëen won, omën pouröa naë yaarö. Pipot arim naë yaaröön ar yok pangk Anutuun kön kosang wiaan puuk kaamök elniin morökta weëre kosang pötak wa nuulaan wiap nasëngan. Won, ar morökta wëen pi kaamök elniin weë sak tauaanëët.

Anutuu ënëm yeem urmeraröa ënëm naëngan

¹⁴Pötaanök, nem kar panëërö, ar omp ak kaaröröaan ngëëngk wesak yaya yamëëaut kasëng meneë. ¹⁵Ar kön-ringörö. Pötaanök nem niaa epët kat wiak kön wi pet ëëë. ¹⁶Wain iit kelöntak lë mëak welaköt elmëak Anutuun yowe yamëëa pöta songönte tiar ëwat wë. I pipët Kristo pim i tiarimëen lë mëa pöt. Tiar wain i pöt yenem piiring lup kopëtemer sak wë. Ën kë pelak yen pöt, yenem pim möönre koröpö këra yetaprak möa pötak yal yeë. ¹⁷Kë kopëtet wiaan tiar pourö yen. Pötaanök tiar selap pöröak erën ëak möönre koröp kopëtaö pël sak wë. ¹⁸Israel omnaröa yaautön kön wieë. Omën animao Anutuun kiri yemangk pöta kaut yen piporö pit kiri ar yaautak Anuturing lup kopëtemer mowasëpënëak pël yaë. ¹⁹Nem yeniak pipta songönte pöt tolëël? Ne, “Omp ak kaarörö pit kaöarö,” ma “Omnaröak pitëmëen kiri yemangk pöt kaöat,” pël yeniak ma? ²⁰Won, ne epël yeniak. Omën ngönën wonörö pitëm kiri yemangk pöt Anutuun won, urmeraröaan yemangk. Pël yaëen ar pitëmëen kiri mampöore pitring kaömp ngawi në pël ëënëëten ne kaaö yaë. ²¹Aköpë i kelöntak yenauröak urmeraröaktakaan nëmpena pöt pangk naëpan. ²²Ar utpet pipot ëënë pöt Aköp ya sangën mongawisën nimpënaat. Pi weëre kosangringëp, ar weëre kosang wonörö. Pötaanök pi ya sangën mongawisngan.

Anutuun ping wesak maim öpa

²³Arök, “Tiar omën pout yok pangk ëëpenaat,” pël yak pöt yaap yak. Pël yaketak omën poutök kaamök naalni-ipan. Arök, “Tiar omën pout yok pangk ëëpenaat,” pël yaketak omën poutök kosang naniwaspan. ²⁴Ar arim omnant ëënëëten kön wiinganok, arim karurö

kaamök elmëenëeten kön wieë. ²⁵ An-
imaut uröm kaatakaan önë pipotön,
“Epot omp ak kaaröröaan kiri elmëa
ma won?” pël äak kön selap ëën-
ganëp neë. ²⁶ Pöta ngönte ngönëntak
epël wia. “Yangerere yangerak omnant
wia epot pout Aköpëët.” Pël wia pö-
taanök tiar yok pangk omën pout nëm-
penaat. ²⁷ Omën ngönën wonöröak ar
pitring kaömp ngawi nënëak yas niak
kaömpre animaut ningkën pötön, “Epot
omp ak kaaröröaan kiri elmëa ma won?”
pël äak kön selap ëënganëp köntak neë.
²⁸ Pël ëënëetak omën namp nim naë öp-
naapök animaö pötön, “Epot omp ak
kaaröröaan kiri äaut,” pël ök niaan pöt
pi utpet mowasën pim lupmer utpet ëë-
panëen nënganok. ²⁹ Pipot nëen arim
lupöt utpet sepanëen won, arim karipe
lupmer utpet ëëpanëak yeniak. Ar nam-
pök epël an koröp. “Ne tol ëën omën ani-
mautön kön selap yaë pipopön kön wiak
nanën ëëm? ³⁰ Ne Anutuun animautaan
yowe mëak yenën omnaröak nem yena
pötaan utpet wesak neneapan.”

³¹ Pël aan ne epël yeniak. Ar iire
kaömp nëëre omën nant ë pël ëënëak
pöt Anutuun ping wesak aök ëën.
³² Yuta omënre omën muntaröere ingre
mor saurö wiap sëpanok pël elmëëngan.
³³ Nem yeë pöl ëëë. Nem omnant yeë
epot omën pourö kaamök elmëëmëak
weë ngentiak yeë. Nemtëën naën, omën
pourö kaamök elmëën ompyaö sëën
Anutuuk utpetetakaan kama moöpënëak
yeë.

11 Ne Kristoë kanöök ing mësëak
pim ök yeë arta tapël nem yeë
epël ëëë.

Ngönënë wa toptak ompyaö ëëpenaata ngönte

² Ar omnant nem niiaul yeem ngön
ök niiaut taë wak wëen ne arën kön
wiin ompyaö yaë. ³ Pël yeëetak nem
kentöök ar epëtenta ëwat sënëak kent

yaë. Ompöröak öngörö ngarangk ëa.
Kristook ompörö ngarangk ëa. Ën Anu-
tuuk Kristo ngarangk ëa. ⁴ Tiarim yaaul
omp namp pim kepönö kör koëak wëen
pöt omnaröak itenak, “Pi omën munt
nampë ikanöök wë,” pël ya. Pël yaatak
omp namp ngönën tuptak Anutuun ök
maöre pim ngönte tekeri wesak aö pël
ëëpna pöt pi omën munt nampë ikanöök
won. Pötaanök pël yeem pim kepönö
kör koëëpna pöt utpet äak pim Kaöap
Kristo ëö mongawisëpnaat. ⁵ Ën öng
namp ngönën tuptak Anutuun ök maöre
pim ngönte tekeri wesak aö pël yeem
pim kepönö kör nokoëën wëen pöt om-
naröak piin, “Ompöpë ikanöök naön
wëa,” pël aan pim ompöp ëö mongaw-
isëpnaat. Pöt öng kan pas yaaö namp
pim kepön ëpöt kat ë olëak wë utpet yaë
pöl pim kepönö kör nokoëën wëa pö-
tak utpet sak öng ke pöpë ök sëpnaat.
⁶ Öng namp pim kepönö kör nokoëën
ëëpënëak pöt pim kepön ëpöt kat ë olap.
Pël ëëpnaatak öng namp pim kepön ëpöt
kat ë olaan omnaröak piin kön wiin,
“Pi öng kan pas yaaö namp,” pël wasën
pi ëö kësang sëpnaat. Pötaanök öngörö
pipël äak ëö sëpanëen pitëm kepönöt kör
koëëp. ⁷ Ompöp pi Anutu pim ök wë pim
weëre kosangre ë rangi pöt pet yaë. Pö-
taanök pi Anutuu ök kaö sak wë pöt
pet ëëpnaataan pim kepönö kör nokoëë-
pan. Ën öngöp pi ompöpë iri wë pöt
pet ëëpnaataan pim kepönö pangk kör
koëëpnaat. ⁸ Pöta songönte epët. Anu-
tuuk ompöp ket ëëpënëak öngöpökaan
kaut naön. Öngöpökëer ompöpökaan
kaut wak ket ëa. ⁹ Tapël ompöp pi
öngöpëen yak ket naën. Öngöpökëer
ompöpëen yak ket äaup. ¹⁰ Pël ëa pö-
taanök öngöp pi ompöpë iri wë pöt
pet ëëpnaataan kepönö kör koëak öp-
naat. Pël ëën pöt enselöröak pöten
itaangkën ompyaö ëëpnaat. ¹¹ Pël ëëp-
naatak tiar öngre omp Aköpë wëwëetak
namp nerak naön, nampnamp kaamök

ëak wë. ¹²Nem yeniak pipta songönte epët. Anutuuk öng wetëep ompöpökaan ket ëën kangiir pörekaan wais peene wë epöök pöt öngöröak ompörö yawil. Omën pout Anutuuk maan oröak wia.

¹³Ar omën epëten kön wieë. Öngörö pitëm kepönöt kör nokoën wë omnaröa tekrak Anutuun ök mapna pöt yok pangk pël yewas ma? Pël naëpan. ¹⁴Tiarim wëauten ar ëwat wë. Omp namp öngöröa ök pim kepön epöt wali sëpna pötak omnaröak ëöak mapnaat. ¹⁵En öngörö pit ngan ëp waliit pitëm kepönöt kör koëpënëak Anutuuk menaurö. Pötaanök öng namp pim kepön epöt wali sëpna pöt ompyaö. ¹⁶Omën namp ngön epët komun uröpna pöpön epël memaat. Ten Kristoë ngön yaaö omnaröere Anutuu ingre mor sa pourö epël pëen yaaurö.

Korin omnaröak Aköpë këere iit utpet wesa

¹⁷Ar Anutuun yaya manëak wa top yeëan pötë ompyaö newasën, utpet yewesan. Pötaanök nem yeniak epët, arën kön wiin ompyaö won. ¹⁸Ne wet rëak epël niamaan. Ar ngönënëën wa rongan yaëen arim tekrak komre kap yaaröa pël aan ne kat wiin yaap koröp yaarö. ¹⁹Ne kön wiin komkap pipot pas naaröön, ar yangerakë omnarö yak arën ökre was elniin ngönëntak kosang yes pörö tekeri wasëpënëak yaarö. ²⁰Arim ngönënëën wa top yeëan pötë Aköpë këët nënëak yeem irikor yeëan. ²¹Ar epël yeëan. Kaömp nënëak Aköpön kön nawiin apre pap arim kaömp wak yesan pöt neenemot yenan. Pël ëak narö iire kaömp kësang nak kön irikor yaëen narö këen wë. ²²Elei, ar pipël ëënëak pöt arim kaatë nënëetep won ma? Ma ar kön wiin Anutuu ingre mor saurö pipël elmëak ngöntök yaaurö ëö yemowas pöt pangk yaë ma? Arim yeëan pötaan tol niam?

Kön wiin ompyaö yen pël niam ma? Won, pël naëngan.

Aköp Yesu pim ruurö këere i elmëa

²³Ne ngön ngaan Aköpë naëaan wa pöt niiaut. Pöt epël. Aköp Yesuuk Yutasök piin ngaaröen kup mowia röök pötak kaömp nent wak ²⁴Anutuun yowe mëak pelak epël ök mëea. “Epët nem mësëpët. Arimëen yak pëël elniak wel wiimaat. Neim önëël nem elniauten kön wieë neim önëët.” ²⁵Pël mëak kaömp pöt nëen wain kelönte tapël wak yowe mëak epël mëea. “Wain i epët sulöp ngolöpta nem iit. Wain i epëtak ne wel yawiem nem iit olama pötaan Anutuu omnaröaring sulöp pöt kosang yewas pöt pet yaalni. Neim önëël nem elniauten kön wieë neim önëët.” ²⁶Pël ëaan ar këere i nënëël Aköpë wel wiauta songönte tekeri weseim wëen kaalak waisëpnaat.

Namp pi Aköpë këere iit utpet wesak pöt saun koirëpnaat

²⁷Pël wia pötaanök omën namp Aköpë iire këët pas kontak nempna pipop Aköpë möönre koröpre i pöt utpet wasën saunaring ëëpnaat. ²⁸Pötaanök ar këere i nënëak pöt wet rëak arim lupöt wa kom ëäkök nën. ²⁹Pöt namp pim lupmer wa kom naënrek Aköpë këere iit kontak nempna pöt pim saunaring nempna pötaan Anutuuk këlangön mampnaat. ³⁰Ar pël yeëan pötaanök arim naëaan narö kësang weëre kosang won, yauman yaëen narö wel yawi. ³¹En tiarimtok tiarimtë lupöt wotpil wesak wa kom yeëan talte Aköpök wa kom elniire këlangön nimpö pël naën ëëpën. ³²Aköpë tiarim lupöt wa kom yaalni pöt yang omnaröaring kö sënganëak këlangön yaningk.

³³Pötaanök, karurö, ar Aköpë këere iit ngawi nënëak wa top yeem pöt neneren kor ëën pourö wais pet irënak ngës rë

pël èen. ³⁴Ar këen panë èen pöt arimté kaatë nën, wa toptak utpet èen kangut orö nirëëpanëen.

Ngön muntat nemtok naë waisak ök niak ngan rë nimpaat.

Ngëengk Pulöök weëre kosang ke nentere nent yaningk

12 Tiar ngönën yaat mëmpenëak Ngëengk Pulöök weëre kosang ke nentere nent yaningk. Karurö, ne ar pöta songönten këëkë ewat sënëak kent yaë. ²Ar ewat wë. Ngaan ngönën köpël wëen yang omp ak wëwëat wonöröak wer niön pitëm ënëm seimaurö. ³Ne epël niamaan kat wieë. Omën namp Anutuu Pulöök kaamök elmëen pöt, “Yesu sasa kö sëpën,” pël nemaan ëëpnaat. Ën namp Ngëengk Pulöök kaamök naalmëen èen pöt, “Yesu pi Aköp,” pël nemaan ëëpnaat.

⁴Pulöök Aköpë ngönën ya ke nentere nent mëmpenëak weëre kosang yaningk, Pul pö kopëtaöök. ⁵Tiar Aköpë ya ke nentere nent yamëngk, Aköp pöp kopëtap. ⁶Aköpë ngönën yaat mëmpena kan ke naöre naö wia. Anutu pöp kopëtapök tiar omën pourö neenem weëre kosangöt ninak ya pipot mëmpenëak kaamök yaalni. ⁷Pulö pi ngönëntak ompyaö wesak öpenëak neenem weëre kosangöt kom ëak yaningk. ⁸Namp pi Pulöök weëre kosang mangkën ngönën ewat kaö panë apnaat. Ën namp pi Pul tapöök weëre kosang mangkën ngönën öngpököt wa kotiak apnaat. ⁹Namp pi Pul tapöök weëre kosang mangkën Anutuu yaat kosang mëmpnaataan kön wi kosang yewesautaring öpnaat. Ën namp pi Pul tapöök weëre kosang mangkën yaumanörö ompyaö mowasëpnaat. ¹⁰Namp pi Pulöök weëre kosang mangkën ya it ngolöpöt mëmpnaat. Namp weëre kosang mangkën wetete ngön apënëak kön tektek mowasëpnaat.

Namp weëre kosang mangkën Pulööre urmerarö pitëm yaautë songönte kom ëëpnaat. Namp weëre kosang mangkën këm ngön ngolöpöök apnaat. Namp weëre kosang mangkën këm ngön ngolöpöök ök aan kaip tiipnaat. ¹¹Ya pipot pout mëmpenëak Pul kopëtapöök tekeri wes yaningk. Pël elniak pimtë könöök omën pourö neenem weëre kosangöt kom ë yaningk.

Tiarim koröpö kopëtaö, kaut selap

¹²Om narö tiar tiarim koröpö kopëtaö. Ën koröpöökë kaut selap. Pël èen pipot erën èen koröp kopëtaö pël yaë. Pöta ök omën selap eporö Kristooring erën èen kopëtap pël yaë. ¹³Tiar narö Yuta omnarö, narö omën muntarö, narö inëen yaaurö, narö inëen naënörö. Pël ëaap tiar Anutuu Pulöök wa niulëen möönre koröp kopëtaö yeö. Anutuuk pim Pulö ningkën tiar pourö pim Pul kopëtaö wak wëen tiarim lupötë wë.

¹⁴Tiar ewat wë. Koröpöökë kaut kopët nent won, selap. ¹⁵Pötaanök ingesök tol ëak epël apën? “Ne mores won pötaan koröpöökë kaut won.” Pël aö omën koröp ëlö sëp wesak pëlëer së öpën ma? Pël naëpan. ¹⁶Ën katëëpökta tol ëak epël apën? “Ne itö won pötaan koröpöökë kaut won.” Pël aö omën koröp ëlö sëp wesak pëlëer së öpën ma? Pël naëpan. ¹⁷Koröp pouuk itöt pëen wëanëen tol ëak ngön kat wiipën? Ën koröp pouuk katöt pëen wëanëen tol ëak wot mööpën? Pël naëpan. ¹⁸Anutu pi ewat wë. Pim könöök koröpöökë kaut neenem öpnaarek moulmëa. ¹⁹Koröpöökë kaö epot ke kopëtet pëen ëanëen koröp ëlö yok pangk wi naön ëan tapön. ²⁰Pël naën. Tiar pöt koröpöökë kaut selap pötök erën èen kopëtaö pël yaë.

²¹Itöök moresën epël nemapan. “Ni kaamök naalnëen ëëmëetak nemënt yok pangk ömaap.” Ën kepönöökta ingesën epël nemapan. “Ni kaamök naalnëen

ëemëetak nemënt yok pangk ömaap.”

²² Won, tiarim koröpöökë kaö nantön kön wiin kaöat won pël yewas pipot won ëëpena pöt ompyaö naön ëëpenaat. ²³ Ën tiarim koröpöökë kaö nantön kön wiin pasut pël yewas pipot ompyaö wesak ngarangk ëëpenaat. Ën ëöaatta ompyaö panë wesak kör koëëpenaat. ²⁴ Pël ëëpnaatak koröpöökë kaö nantön tiar itaangkën ompyaut pël yaë pipot kör nokoëën ëëpenaat. Anutu pimtok tiarim möönre koröpöt ket elniak kaö nantön utpetat pël yewas pipot puuk kön wiin ompyaö ëën kör koëëpenaat. ²⁵ Pël ëëpena pötaanök tiarim möönre koröpöök komre kap pöt naën ëëpenaat. Kaö pout nener kaamök ëëpënëak ëaut. ²⁶ Koröpöökë kaö kopët nent këlangön kat yawiin pöt pout këlangön kat wiipnaat. Ën kaö nent ompyaö wëën pöt pout ompyaö öpnaat.

²⁷ Ar pöt erën ëën Kristo pim möönre koröpö pël yeë. Ën neenem wëwëetak pöt pim koröpöökë kaut pël yeë.

²⁸ Pël yaëën Anutuuk pim ingre mor saurö tiarim naë ya omnarö epël ulmëa. Wet reak ngön yaaö omnarö ulmëa. Pöröaarek tektek ngön yaaurö, pöröaarek rë yemoulaurö, pöröaarek ya it ngolöpöt yamëngkaurö, pöröaarek yauman ompyaö yewesauröere omnarö kaamök yaalmëauröere ngarangk yaalmëauröere këm ngön ngolöpöök yaaurö pël ulmëa. ²⁹ Anutuuk pourö ngön yaaö omnarö pël naulmëën ëa. Pourö tektek ngön apënëak naulmëën, pourö omnarö rë moulöpënëak naulmëën, pourö ya it ngolöpöt mëmpënëak naulmëën, ³⁰ pourö yauman ompyaö wasëpënëak naulmëën, pourö këm ngön ngolöpöök apënëak naulmëën, pourö këm ngön ngolöpöök ök aan kaip tiipënëak naulmëën. ³¹ Anutuuk ar ngönënë yaat mëmpunëak weëre kosang nimpna pöt

taltak kaöet pöt wël ëäk önëën kosang ëëë.

Pël yaëën nook kan ompyaö panë epö pet elniimaan.

Lup sant yaauta ngönte

13 Ne ka nantëëröa ngön köngkömötëëre enselöröa ngön köngkömötë omnarö pangk kat wiipnaat pël yeem lup sant naën yeëanëën nem ngön yaaut kuupre intö ngönötë yaan omnaröa ngön këët kat nawiin yaë pöl köntak yeëan tapön. ² Ën ne tektek omnaröa ök wë ngönën tekeri wasööre ngön öngpökötë ewat poutë songönöt ewat wëere tomönötön mop wiipënëak kön wi kosang wesak maan pël ë pël yeem lup sant naën yeëanëën omën pasuröa ök wëan tapön. ³ Ma nem omnant kom ëäk omën ngöntök yaaurö mampööre Kristo pim ngöntaan yak maan naröak newak es newaliin wel wi pël yeem lup sant naën yeëan talte kangut naön ëëm.

⁴ Omën lup santring wëa pörö ya wiaparing wë sant yemowesaurö. Pit omën muntaröa omnantëën kön utpet mowiire pitëmtën kön wiin isën kölokkölok ë pël naën yaaurö. ⁵ Pit omnant omnaröak kön wiin omën muntaröen naalmëëpanëët ëën pöt pël naën yaaurö, keimön naën yaaurö. Pit ya sangën naën yaaurö, utpet yaalmëën kangiir naalmëën yaaurö. ⁶ Pit utpetatëën ërëpërëp naën, ompyautëën ërëpërëp yaaurö. ⁷ Omën lup santring wëa pörö omnaröak utpet yaalmëën kosang sak wë elmëëpnaatön ompyaö ëëpnaat pël weseë Anutuun kön kosang wiak pim ompyaö ëëpna pöten korkor eim wë këlangön kat yawiem kosang sak wëaurö.

⁸ Lup sant yaaö pöt kö nasën ëëpnaat. Ën tektek omnaröa ök Anutuu ngönte tekeri yewesa pöt kö sëpnaat. Këm ngön ngolöpötë yaaö pöteta, kö sëpnaat. Ën ewat ke nentere nent pötta kö sëpnaat.

⁹Pöt epël. Tiar ewatöt kaut pëen ewat wë. Ën Anutuu ngönteta kaut pëen tekeri wesak yaaurö. ¹⁰Ënëmak Anutuu wais omën poutë songönte tekeri wes nimpnaatak kaö kot pipot kö sêpnaat.

¹¹Ne ngaan koturöa ök wë pitëm ngön ya pöl aimaut. Pël ëak koturöa kat yawi pöl kat wieimeë pitëm könötë wia pöl wiakaimaut. Pël ëautak omp kaö sak koturöa yaaö pöt ent ë olëaut. ¹²Tiar kônitweri këere wot kante itenak këëkë itaangknë yeë pöl peene Anutuu songönte itenak om kotte pëen ewat yes. Ënëmak Kristoë tekeri sêpnaatak ëo ningknë piin këëkë itampenaat. Peene pöt tiar Anutuu songönte kaut pëen ewat wë. Akun pötak Anutuu tiarën ewat panë wë pöl pim songön pout ewat sa pet irëpenaat.

¹³Pël ëën kosang wiaapna pöt epot. Anutuun kön wi kosang yewesautere piin kön kosang wiak pim ompyaö ëëpnaaten kor wëautere lup sant yaaut, omën nentepar nent pipot kosang wiaapnaat. Lup sant yaautakëer kaöet.

Pulöök weëre kosang yaningk pöta ngönte

14 Ar lup sant yaaut kaö wesak kosang ngentiak arim karurö sant elmëë. Pël ëak pöt ngönënë weëre kosang Ngëëngk Pulöök yaningk pipot önëën ök ëë. Pipot Anutuu ngönte tekeri wasënëak weëre kosang yaningk pipot önëën wet rëak ök ëë. ²Pöta songönte epël. Omën këm ngön ngolöpöök ya pipop omnaröen nemaan, Anutuun yema. Pi Pulöök elmëen ngön ëlëëpöt ök yaan omnarö kat nawiin, Anutuukëer kat yawi. ³Pël yaëetak omën Anutuu ngönte tekeri wesak ya pipop omnarö kaamök elmëak pitëm kön wi kosang yewesaut taë wasën kosang sak öpënëak yema. ⁴Omën këm ngön ngolöpöök ya pipop pimënt kaamök yaë. Ën omën Anutuu ngönte

tekeri wesak ya pipop ingre mor sa pourö kaamök yaë. ⁵Ne ar pourö këm ngön ngolöpötë anëak kent yaë. Ën Anutuu ngönte tekeri wesak anëak kent kaö pan. Omën Anutuu ngönte tekeri wesak ya pipop omën këm ngön ngolöpöök ya pöp il yewas. Ën namp këm ngön ngolöpöök yaan nampök kaip tiak ingre mor saurö kaamök elmëëpna pöt omën këm ngön ngolöpöök ya pipop ya kaö yamëngk. ⁶Pötaanök karurö, ne arim naë wais këm ngön ngolöpöök ök niaan pötak pangk kaamök naalniipan. Pël ëëmaatëp arim naë wais Anutuu ngön ök neea pöt niam ma ewat nent nimp ma pim këm ngönte tekeri wesak niam ma ngönën rë niulöm pël ëëma pötaar kaamök elniipnaat.

Anutuu ngönte apenëak këm ngön ngolöpötë pangk naëngan

⁷Ar omën pasut nger pëep köntak mëmpööre wëlemp köntak tang mö pël yaëen ngön këet pangk kat wiin ma? Kat nawiingan. ⁸Ën kuupö pas yamëngknë talëpök pangk kat wiak ngaëen ya pël wesak ko ëëpën? Pangk pël naëpan. ⁹Pöta ök arta këm ngön ngolöp omnaröa pangk kat nawiipanëöök yaan talëpök pangk kat wiipën? Kat nawiipan. Arim ngönöt pas mopöök sêpnaat. ¹⁰Yang epot poutë omnaröak këm ngön ke nentere nentak ngön ök ya. Pël yaatak köntak naën ompyaö wesak yaan kat yawi. ¹¹Ën omën nampök ngön ök neaan kat nawiin ëëma pöt puuk neen, “Maimap,” pël yenewasën nookta piin, “Maimap,” pël mowasumaat. ¹²Arim naë tapël wia. Ar weëre kosang Ngëëngk Pulöök yaningk pipot önëak kent yeë. Pötaanök weë ngentiin Ngëëngk Pulöök ulöl wes ningknë weëre kosang ingre mor saurö kaamök elmëëpna pöt önëet.

¹³Pötaanök omën këm ngön ngolöpöök apna pipop ngön pöt kaip tiin omnarö kat wiipnaan Anutuun

weëre kosang kimang map. ¹⁴Pöt epël. Ne këm ngön ngolöp nem köpëltak Anutuun kimang mema pöt nem këmëtere lupmerök yaan könöök naën pas öpnaat. ¹⁵Pötaanök ne tol ëëm? Ne Anutuun kimang nemtë ngöntak lupmerre könöök memaap. Ën Anutuun tan memaanta tapël memaap. ¹⁶Ma ar namp lupmerök këm ngön ngolöpöök Anutuun yowe yemaan omën ngolöp weëre kosang pöt naön nim ngönte pangk kat nawiin ëëpna pipop tol ëak kat wiak kaamök ëak, “Yaap,” apën? Pël naëpan. ¹⁷Ni yaap Anutuun yowe mamëëtak omën ngolöp pöp taë nemowaspan.

¹⁸Ne ar pourö il nuwesak këm ngön ngolöpöök ngön yaaup yak Anutuun yowe yemak. ¹⁹Pël yeëetak ingre mor sauröaring yaya yamëëautak nem kentöök ngön kopët omnaröa kat wiipnaatepar amëak kön yawi. Këm ngön ngolöp selap omnaröa pangk kat nawiin ëëpna pöt amaaten kaaö.

²⁰Karurö, ngönöt kat wiak wël yaautaan rungaaröa ök eëngan. Utpet yaaö pötönökëer öngaaröa ök köpël ëë. Pël ëak ngönöt kat wiak wël yaaö pötaan kaöaröa ök ompyaö wesak ëë.

²¹Ngönën ngön nent epël wia.

“Ne omën eporöen omën naröa ngön maimatëere omën maimaröa këm ngönötë ök maan

pit nem ngönte kat nawiin ëëpnaat, Aköpök pël ya.”

²²Pötaanök tiar kön wiin Anutuuk këm ngön ngolöpötë ngön yaaut ngönën kat wiauröaan won ngönën köpëlörö pim weëre kosangöön pet elmëen itaampënëak kön wia. Ën kangiir Anutuun ngönte tekeri wesak ök yaaut ngönën köpëlöröaan won kat wiauröaan Anutuun songönte tekeri wasën itaampënëak kön wia. ²³Pötaanök ar ingre mor saö pourö wa top ëak këm ngön ngolöpötë ngön aim wëen ngolöp ngönën kat yawiau-

röere köpëlörö ilëak itenak pöt arën kön wiin kaökaö yaë pël wasëpnaat. ²⁴Ën ar ingre mor saö pourö Anutuun ngönte tekeri wesak ök aim wëen ngönën köpëlöp ma ngolöp kat yawiaup ilëak kat wiak pöt arim yaauten itenak pim saunaton kön wiipnaat. Pim tekeri wesak yaan kat wiipna pötök pim utpet yaaut kom ëen ²⁵pim lupmeri omnant wieëa pöt tekeri sëen itenak rar rë wesirak Anutuun yaya mëak epël niapnaat. “Yaap Anutu arim tekrak wë,” pël niapnaat.

Ngönënëen wa top yaautë ompyaö wesak ëëpa

²⁶Karurö, ne tol niam? Arim Anutuun yaya manëak wa top ëënëëtë nampök tan nent apnaat, nampök wetete ngön apnaat, nampök Anutuun ngön ngolöp mena nent apnaat, nampök këm ngön ngolöp naöök apnaat, nampök këm ngön ngolöp pöt kaip tiipnaat. Pipot pout yaëen ingre mor saurö kaamök elmëep. ²⁷Këm ngön ngolöpötë anëak pöt pouröak anganok kopët naar ma naar namp pöröak kopët pöppöp yaan nampök songönöt kaip tiak ök niap. ²⁸Ën omën kaip tiipnaap won ëen pöt këm ngön ngolöpötë anë pörö ingre mor sauröa wa toptak anganok. Namp pi pël apënëak pöt pëentak Anutuun map. ²⁹Ën Anutuun ngönte tekeri wesak anëak pöt omën naar ma naar namp aan muntarö ngön pöt kat wiak kom ëë. ³⁰Namp pi wel aisëaan Anutuuk ngön nent apënëak kön weswes elmëen wal ë apënëak yaëen pöt wet rëak taueë ngön yaaup leng ëëp. ³¹Ar pourö Anutuun ngönte pangk tekeri wesak anëet. Pël yeem pöppöp aan kat wiak nener lup kosang wasënëet. ³²Omën Anutuun ngönte tekeri wesak ök yaaö pörö pitëm ngön apna pötön ngarangk ëë ök apën ma won pöt kön wiip. ³³Pöt Anutu pi tiar omnant irikor ëëpe-

naaten kaaö, mayaap öpenaaten kent yaaup pötaanök.

Ka nantë Anutuu omnaröa wa topötë yaaul ³⁴ar ngönënëen wa top yeem öngöröak ngön angan. Moses pim ngön kosangtak öngörö ompöröa ikanöök öpën pël wia. ³⁵Öngörö, arök wa topötë ngön anë pöt ëöaringët. Pötaanök ar ngön nantë songönöt ewat sënëak pöt arim kaatë ompöröen pëel maan ök niap. ³⁶Elei, Korin omnarö ar kön wiin arimtokëer omën muntarö il wesak Anutuu ngönte ewat panë wë. Ar kön wiin Anutuu ngönte wet rëak arim naë oröön ök aimaurö ma? Ma arimtokëer kat wiaurö ma? Pël won.

³⁷Arim naëaan namp pi pimtën kön wiin, “Ne Anutuu ngönte tekeri wesak yaaup,” ma “Ne ngönënë weëre kosang nant Pulöökë naëaan waup,” pël ëepna pipop pi nem ngön retëng yeë epëten Aköpë ngön kosangët pël wasëp. ³⁸Namp ngön epët kat wiak yaap newasën ëepna pipopön, “Anutuu ngönte tekeri wesak yaaup,” pël nemangan. ³⁹Pötaanök, karurö, ar Anutuu ngönte tekeri wesak anëëtaan weë ngen-tieë. Pël ëak këm ngön ngolöpötë yaaut kan wariingan. ⁴⁰Ar ngönënëen wa top yaautë omnant irikor ëënganëp ompyaö wesak ëëë.

Kristo wel wiak wal ëa

15 Karurö, nem Kristoë ngön ompyaaut ök niaan ar kat wiak wak wë pipët kaalak ngolöp wes nimpaan. ²Ngön ompyaö pipët ök niaan wak pötakël weën pöt Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaat. Om pas kön wi kosang wesana talte pël naalniin ëëpën.

³Omën kaöet Anutuuk neen neaan kat wiak nook arën ngës rëak ök niiaut. Pöt epët. Ngönëntak Kristo pi tiarim saunatëen wel wiipënëak ëa pöl ëaup. ⁴Pël ëak ngönëntak ëëpënëak ëa pöl

yang kel weerën kët nentepar nent won sëen kaalak wal ëaup. ⁵Pël ëak wet rëak Pitaan ëö pet elmëak ënëmak pim ru 12 pöröen ëö pet elmëa. ⁶Pörekaan pim ru kësang pan 500 pörö wa top ëak weën ëö pet elmëa. Omën pörö narö wel wiin kësang om öp wë. ⁷Pörekaan Sems ëö pet elmëak ngön yaaö omën pouröen ëö pet elmëa. ⁸Pël ëaupök ënëmak ne runga kar yawil pöpë ök utpet yaaupön ëö pet elnëaut. ⁹Ne ngön yaaö omën nem karuröa ök won, utpetap. Ne Anutuu ingre mor saurö mënak utpet we-seimaup yak ngön yaaö yapinte nenëanganë salëp. ¹⁰Anutuuk komre kolap el-nëak pim ngön yaaö omën wes neulëen wë. Pim komre kolap pöt nem naë mos naën ëaut. Nook ngön yaaö muntarö il wesak ya kaö mëneimaut. Pöt nem weëre kosangöök won, Anutuu komre kolap elnëa pötak mëneimaut. ¹¹Nook ma pitök ngönën ök niian pöt kotte. Kaöet pöt ngönën kopëtet ten pouröak ök niaan kat wiak kosang wesana.

Wel wiaurö weletakaan wal ëëpenaant

¹²Tenök, “Kristo weletakaan wal ëaup,” ngönëntak pël ök niaan tol ëënak arim naëaan naröak, “Wel wiaurö weletakaan wal naëpan,” pël aim? ¹³“Wel wiaurö weletakaan wal naëpan,” arim ngön pöt yaap pöt, “Kristo weletakaan wal naën ëa,” pël apa. ¹⁴Kristo weletakaan wal naën ëanëen tenim ngönën ök yeniautre arim piin kön wi kosang yewesaut kë naën ëan tapön. ¹⁵Pël ëak pöt pëen won. Ten Anutuun epël niiaut. “Pi Kristo weletakaan wal ë ulmëaup,” pël niiaut. Wel wiaurö wal yaaut wi naön ëanëen Anutuuk tol ëak Kristo wal ë ulmëan tapön. Pël ëen tenim ngön yeniaut epotön kön wiin, “Pit Anutuu ngësël wesak kaar yaaurö,” pël ëan tapön. ¹⁶Tiar, “Wel wiaurö weletakaan wal naëpan,” ngön pël yeëan talte

Kristoonta, “Weletakaan wal naënep,” pël apen. ¹⁷ Kristo wal naën ëanëën arim kön wi kosang yewesaut mos sëen utpetatë öngpök wëan tapön. ¹⁸ Pël ëen omën Kristoon kön wi kosang wesak wel wiaurö kö san tapön. ¹⁹ Tiar Kristoon kön kosang wiak pim ompyaö elniipnaaten kor wëen yangerakë wëwë eptakökëër kaamök elnianëën omën muntaröak tiarën, “Kaökaurö,” pël wesak yangerakë yaköm yaaut il wesak yaköm kaö pan elnian tapön.

²⁰ Pël won. Kristo pi yaap wel wiak kaalak wal ëaup. Pi wet reäk wal ëen pim pël ëauten tiar kön wiin omën wel yawia eporö Anutuuk tapël weletakaan wal ë niulëepnaat. ²¹ Pöt epël. Omën kopëtap Atam puuk wel yawia pöt ngës rë nina. Tapël omën kopëtap Kristo puuk weletakaan wal yaaut ngës rë nina. ²² Pöt epël. Tiar Atamë ëarö pötaanök pim ëaul pourö wel yawi. Tapël Kristoor-ing yal menak wë pötaanök Anutuuk weletakaan wal ë niulëepën sa. ²³ Tiar yaap wal ëepenëak ëa pöl ëëpenaat. Kristo pi wet reäk wal ëa. Pël ëen ënëm pim orööpnaatak pimëën sa pöröeta wal ëëpenaat. ²⁴ Pël ëen omën pout won sëpnaat. Akun pötak pi yangerakë ngarangkre omën kaö yapinringörö kö mowesak Setenë weëre kosangringörö tapël elmëak pim omp ak ya pöt kë oröön Anutu pim Pepap kaalak mampnaat. ²⁵ Peene pöt kaö sak wë pim yaat mëneim wë ënëmak pim kööre tokörö il mowesak pim omp ak ya pöt kë oröön Anutu mampnaat. ²⁶ Kristo pi utpetat il wesak ënëm wel yawiauteta il wesak won mowasëpnaat. ²⁷ Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Anutuuk moulmëën Kristook omnant pout il wesak kaö sak wë,” pël wia. “Omnant pout” ngön pöten tiar kön wiin Anutuuk pimëntta pötring öpnaat pël newasën ëa. Pöt Anutu tapöpök Kristo omnant pipotë kaö sak öpënëak moulmëa pötaanök. ²⁸ Pep

pi omënere omnant pout Kristoë ikanöök moulmë pet irën Ruup Pep pim kaö wes moulmëa pöpë ikanöököl wëen Anutuuk tiar pouröa kaö sak öpnaat.

²⁹ Omën wel wiaurö kaamök elmëëpënëak i yamë pörö pitën tolël kön wiipen? Omën wel wiaurö weletakaan wal naën ëëpën talte oröpmorëën omën narö pit kaamök elmëëpnaan i mëëpën? ³⁰ Ën omnarö kët ël epotë utpet elniak këemre këlangönë rangk yanulë pöten tolël kön wiipen? Wel wiaurö weletakaan wal naën ëëpën talte ten wal ëëpenaata ngönte ök yaan omën naröak pël naalniin ëëpën. ³¹ Kët poutë ne, “Omnaröak nem Anutuun yak ya yamëngk pötaan nempën ma won?” pël kön yawi. Ngön pipët ne tiarim Aköp Yesu Kristook yal menak wë arim wëwëatön ya ërëpërëp yaë pötaan pil yeniak. ³² Wel wiaurö weletakaan wal naën ëëpën talte nem Epesas kak wakaimautak wal ëëpenaata ngönte ök yaan omnarö kent ngaaröa ök utpet elnëauta kangut naön ëëm. Wel wiaurö weletakaan wal naën ëëpën talte omnaröa ya pöl ëëpen. Pit epël ya. “Ëlpamök wel wiipenaatak peenëër këere imën nëmpa.”

³³ Nant kaar niapanok. Ar utpet yaauröaring önë pöt pitök arim wëwëet utpet niwasëpnaat. ³⁴ Kön irikor pipot sëp wesak könöt wotpil wesak weë. Utpetat ëëngan. Ar kat wieë. Arim naëaan narö Anutuun köpël wë ënëm naën yeëan. Pötaanök ar kat wiak ëö sënëak yeniak.

Möönre koröp maimaö wak weletakaan wal ëëpenaat

³⁵ Naröak epël an koröp. “Wel wiaurö tol ëäk weletakaan wal ëëpën? Pit möönre koröp ke tolëëlöt wak wal ëëpën?” ³⁶ Ar pël aan pöt epël nia-maat. Ngön pipët ngönën köpëlöröa ngönte. Ar omnant ngëntën mout söp ë yesën rëngapöt yaarö. ³⁷ Arim om-

nant öpöt yangënt pöt möönre ëp
 ënëm orööpna pöt nangëntën, lëlöpöt
 pëen yangënt, korupaëere omën muntat.
³⁸ Anutu pim könöök lëlöp ke nen-
 tere nent pötë elmëen neenem möönre
 koröpöt yaarö. ³⁹ Wëwëetaring wëaurö
 tapël wiaan möönre koröpöt ke kopët
 naö won. Omnaröa möönre koröpö naö,
 imënöröa möönre koröpö naö, intöröaö
 naö, pisöröaö naö, pël wë. ⁴⁰ Kutömw-
 eri wëauröere yangerak wëaurö tapël
 wë. Kutömweri wëauröa ë rangiat nant,
 ën yangerak wëauröaat nant. ⁴¹ Këtëpë
 ëwaat maim, ngoonöpëëteta maim, ari-
 atë ëwaatta maim. Ën ari pöt kom ëak
 neenem ëwa ke nentere nent wia.

⁴² Weletakaan wal yaauteta tapël wia.
 Möönre koröp yang kel yewer epö
 maimaö, utpet sëpnaö. Ën möönre ko-
 röp kaalak wal ëëpna pö maimaö, ut-
 pet naëpanëö. ⁴³ Möönre koröp yang
 kel yewer pö weëre kosang won sak
 utpet sëen yang kel yewer. Ën wele-
 takaan wal ëëpna pö ompyau, weëre
 kosangring wal ëëpnaö. ⁴⁴ Möönre ko-
 röp yang kel yewer pö yangerakëö.
 Weletakaan wal ëëpna pö kutömw-
 eriö. Yangerakë möönre koröpö wia
 pöl kutömweriöota wia. ⁴⁵ Pöta ngönte
 ngönëntak epël wia. “Atam, wet rëak
 oröaup, pi yangerakë wëwëetaringëp.”
 Ën Atam muntap ënëm oröaup, Kristo
 pöp, pi Pulööringëp yak wëwëeta pep
 sak wë. ⁴⁶ Pël ëaap Pulöökë wëwëet wet
 rëak naaröön. Yang eprekë wëwëetakëër
 wet rëak oröön Pulöökë wëwëet ënëm
 yarë. ⁴⁷ Atam wet rëak oröaup, yanger-
 akaanëp, Anutuuk yangetak ket ëaup. Ën
 Atam ënëm oröaup Kristo pöp kutömw-
 eriaanëp. ⁴⁸ Yangerakë omën pourö Atam
 Anutuuk yangetak ket ëaupë ökörö.
 Ën omën kutömweri wëwëet öpenaarö
 kutömweriaanëp Kristo pim ök öpe-
 naarö. ⁴⁹ Tiarim möönre koröpö omën
 yangetak ket ëaup pimöökë ök wë tapël

ënëmak tiarim möönre koröpö omën
 kutömweriaanëp pimöökë ök öpenaarö.

⁵⁰ Karurö, ngön epët niamaan kat
 wieë. Tiarim yang koröp epöök Anutuu
 kak nasëngan. Ma söpre tetring epöök
 kosang wieëaut pep nasëngan. ⁵¹ Kat
 wieë. Ne ngön ëlëëp epët tekeri wesak
 niamaan. Tiar omën pourö wel nawi-
 ingan. Narö öp wëen Anutuuk teëntom
 möönre koröp ngolöpö kaip ti nimpnaat.
⁵² Ënëmak akun pet irëpna pötak ensel
 nampök kuup mëngkën it mësak yen-
 gaul pöta ök teëntom pan möönre ko-
 röp ngolöpö öpenaat. Kuup yamëngkën
 omën wel wiaurö weletakaan söp won
 wal yaëen öp wëaurö tiar möönre ko-
 röp ngolöpö kaip ti nimpnaat. ⁵³ Tiarim
 möönre koröp söp yaaö epöök ngolöp
 sak söp naën ëëpnaat. Ma weletaan yaö
 ëa epöök ngolöp sak wëwë kosangët öp-
 naat. ⁵⁴ Yaap, tiarim möönre koröp söp
 yaaö epöök ngolöp sak söp naën ëëre
 weletaan yaö ëa epöök ngolöp sak wëwë
 kosangët epël wia pöt kë rapnaat.
 “Anutuuk wel pöt ngep ëen won sa.”

⁵⁵ “Wel pöta weëre kosangët tarëk?

Wel pöta ngaat tarëk? Won.”

⁵⁶ Ngön kosangöt wa olaan saun pöt
 weëre kosang yeö. Pël ëak pötak nga
 elniin wel yokoir. ⁵⁷ Anutu pi tiarim
 Aköp Yesu Kristo pim weëre kosangtak
 kaamök elniin wel pöt il yemowas pö-
 taan yowe mepa.

⁵⁸ Pötaanök, nem kar panëërö, ar tain-
 taë wesak tauëë. Ar Aköp Yesu pimëen
 yak ya yamëngk epot mos naëpanëët pël
 weseë kët ël epotë kosang wesak pim
 yaat mëneim ön.

Yerusalem kak ingre mor sauröaan mon wa top ëëpënëak mëëa

16 Ar Anutuu omën Yutia yangerak
 wëauröaan monat kopëta
 wasënëak pöt nem Kalesia yangerak
 omën ingre mor sauröen ök mëëan pöl
 ëëë. ² Ar Anutuuk kaamök elniin ya

mënak neenem mon koirënë pötëaan nant kom ëak Sante poutë wa top wes wieim ön. Ne waisën wa top wasënëëtaan ya kaö mëngkanëen. ³Pël ëen ne wais oröön omën arim monat wak sêpënëak ulmëenë pörö Yerusalem ngönënë kaöaröaan wetete pepat menak wes mëen monatring wak sêpnaat. ⁴Ën monat kaö ëen pöt neering ten pourö sënaat.

Pool pi Korin omnaröa naë sêpënëak mëëa

⁵Ne Masetonia yangerakël sumëak kön yawi. Pötaanök pöl sakök arim naë waisumaat. ⁶Pël ëak akun kot nent arim naë ömaat. Ma wëen kopi akunet pet irëpën koröp. Pël ëen arök kaamök elnëak kan naö koir nangkën pöt nal sumaat. ⁷Ne akun eptak om itningënal el wesak sëen pangk naëpan. Pötaanök Aköpön kat wiin pangk aan pöt akun wali arring ömëak kent kön yawi. ⁸Peene pöt ne Epesas kak om wëen Pentikos akunet won sëen sumaat. ⁹Pöt omnarö selap ngönënëen kööre tok yaalnëetak ya kaö mëngkën këët orööpënëak Aköpök ngönënë kanö ngolöp wes nangkën wë pötaanök.

¹⁰Timoti nem yeë pöl Aköpë yaat yamëngkaup. Pötaanök pi waisën pöt ya kë sêpnaan sant elmëen. ¹¹Piin kön wiin irepan. Neere kar narö piin kor wë. Pötaanök ngarangk ompyaö elmëak kan naö koir mangkën waisëp.

¹²Tiarim karip Apolos pöp pi kar naröaring arim ngësë waisëpënëak ke urak maan pangk kengkën nasën yaë. Peene won, ënëmak mop naö oröön pöt yok pangk waisëpnaat.

Ngön mëët

¹³Ar arimtën ngarangk këëkë ëeimeë kön wi kosang yewesautak taë weë. Pël ëëë lupöt kosang wesak weëre kosangring weë. ¹⁴Pël ëëë arim omnant pout ëënëen lup santetaring ëëë.

¹⁵Ar ëwat wë. Stepanasre pim kaatakörö Krik yangerak wet rëak Kristoon kön wi kosang wesak weë ngentiak Anutuu omnarö kaamök elnieim wë. ¹⁶Karurö, ne kosang wesak epël niamaan. Omën ke pilöröere munt narö kaamök elniak ya mëneim wë piporöen itaangkën arim wotöökörö pël ëëp. ¹⁷Ne arim naë won pötaan ya utpetaring wëen Stepanasre Potunetasre Akaikasringörö pitök arim kangiir waisën ya ërëpërëp yeë. ¹⁸Pit ne ya kë newasën wë. Pötaanök arta kat wiak ya kë sënëët. Omën ke pilöröen kön wiin ompyaö sêp.

¹⁹Ingre mor saö Esia yangerak wëaurö pitök yowe yenia. Ën Akuilaare öngöp Prisilaare ingre mor saö piarpim kaatak wa top yaurö pitta Aköpëen yak yowe pan yenia. ²⁰Tiarim kar pourö yowe yenia. Ar neneren lup santak yowe mëak mor meneë.

²¹Epët Pool nemtok nem yowe yeniak epët nemtë moresök retëng yeë.

²²Namp Aköpön lup sant naalmëen ëëpna pöp pi kö sêpnaap. Aköp Yesu, ni wais.

²³Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim naë wiaap.

²⁴Tiar Yesu Kristook yal menak wë pötaan ar pouröen lup sant yaalni. Yaap.

[Yok pi tapët.

Ne Pool.]

2 Korin

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 26 pōta ök won sēen Poolök pep epwer Korin kakē ingre morörö retēng ē mena. Pi wet rēak Masetonia yangerakaan pep newer Korin omnarōaan retēng ēak wes mēen orōön Taitas Korin kakaan pim naē sē koirak pitēm naēaan narō lup kaip tiak wēen narōak piin, “Ngön yaaō omēn yaapöp won,” pēl ēa pot ök maan Poolök kat wiak epēt retēng ēa.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-11

Poolre Korin ingre moröröa ngönte 1:12-7:16

Yutia ingre moröröaan kaamök elmēēpna ngönte 8:1-9:15

Poolök pim ya mēnauta ngönte ök ēa 10:1-13:10

Ngön mēēt 13:11-13

1 O Anutuu ingre mor saō Korin kak wēauröere Krik yangerak wēaurö, ne Pool Anutu pimtē kēmtak Yesu Kristoē ngön yaaō omnamp ne tiarim karip Timoti piiring wē pep epwer retēng ē yaningk.

²Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu Kristo piaripök komre kolapre mayaap pöt ningkēn arim naē wiaap.

Pool pi Anutuun yowe mēēa

³Tiar Anutu tiarim Aköp Yesu Kristo pim Pepapön yaya mepa. Tiar kön wiin pi sant yaauta pepap, tiarim Anutu wiap yaalniaup pēl yaē. ⁴Pēl yēē kēemre kēlangön nentere nent tiarim naē yaarōön wiap yauwesau. Pēl ēēn Anutuu wiap yauwas pöl omēn narō kēemre kēlangön nentere nent yēön pöt tiarök pim wiap yauwas pötaring pangk kaamök elmēēpenaat. ⁵Yaap, Kristoē kēemre kēlangön kat wieima pöl tiarta kēemre kēlangön kēsang kat

yawi. Pōta ök tiar Kristook yal menak wēen pi wiap kēsang nuweseim wē. Pōtaanök Anutuun yaya mepa. ⁶Tenim kēemre kēlangön kat yawi pöt, ar wiap nuwasēn Anutuuk utpetetakaan kama niöpēnēak pēl yēē. Ēn Anutuuk ten wiap yauwas pöt, ar wiap nuwasēnēak pēl yaalni. Ar ya wiaptaring tenim kēemre kēlangön kat yawi tapēt kat yawiin Anutuuk wiap nuwasēn önēēt. ⁷Tenim ar ompyaō ēēnēak kön kosang wian pöt kēlok nasēn. Pöt ten kön wiin tenim kēlangön kat yawi pöl arta kat yawi pēl yaē pōtaanök. Tapēl Anutuuk ten wiap yauwas pöl arta wiap nuwasēpnaat.

⁸Karurö, ne tenim kēlangön kat wia pōta ngönte ök niamaan kat wieē. Ne ar tenim Esia yangerak kēlangön kat wia pöten ēwat sēnēak kent ēēn ök yeniak. Ten pōrek sē wēen kēemre kēlangön kēsang tenim naē orōak ngēp elnia. Pēl ēēn ten kön wiin ompyaō sēna kanō won ēēn, “Wel wiinaat,” pēl ya ngēs kön wiaut. ⁹Yaap, pan ten wel wiinēak yēē pēl wesaut. Pēl ēautak kēemre kēlangön pöt om pas orō naniirēēn. Tenimtē weēre kosangötön kön wiin iraan Anutu wel wiaurö wal ē yaulmēaup piin kön wi kosang wasēnēak omēn pöt tenim naē orō nirēaut. ¹⁰Omēn utpet panē nant tenim naē orōön wel wiinēak ēaō pötēaan Anutuuk kama ent ē niulēa. Wē ēnēmak kaalak utpetetakaan ent ē niuleim öpnaap. Ten piin kön kosang elaan pi kaalak ent ē niulēēpnaap. ¹¹Pōtaanök ar ten kaamök ēak Anutuun kimang maē. Pēl ēēn Anutu pi omēn selap arim kimang pöt kat wiak kangut ninak ten ompyaō elniipnaan. Pēl yaēēn ar pim ten kaamök yaalni pöten Anutuun yoöre ērēp manēēt.

Pool pi Korin omnaröen kaar nemaan

¹²Ten tenimtēēn kön ompyaō yawi pöt eptaanök. Omēn ngönēn kat nawiinöröa naē tenim elmēēima pöt,

tenim lupöt wiap nasën kölam wëen Anutuuk kaamök elniin wotpil wesak elmëeima. Ën arim naë elnieima pöt pitëm naë elmëeima il wesak elnieima. Tenim ar pouröa naë elnieima pöt yangerakë ëwatötring won, Anutuuk komre kolap elniin pël elnieima. ¹³⁻¹⁴ Ten ngön öngpököt retëng ë naningkën. Arim sangk kelak ëwat sënëet pëen retëng ë yaningk. Peene pöt, ar pöten om kot nent ëwat sak wë. Nem könöök këekë ëwat sënëak kent yaë. Ar pël ëënë pöt Aköp Yesu pim akun kaöaöök ten arim ëwat önëëtaan kön ompyaö yawiin ar kangiir tenim kaamök yaalni pötaan kön ompyaö wiinëet.

¹⁵⁻¹⁶ Yaap, ne arën kön wiin tenimëen kön ompyaö yawi pël yaë. Pötaanök akun nentepar arim naë waisën pouteparëen ar ya kë sënëak ëaut. Pël ëëma pöt, nem könöök Masetonia yangerakë waisumaatak arim naë wais wë olëak Masetonia eprek waisumëak kön wiaut. Pël ëak eprek wë olëak kaalak arim naë wais wëen ar kaamök elnëak wes nemëen Yutia yangerakë sumëak kön wiaut. ¹⁷ Pël kön wiautak arim naë newaisën ëaut. Pël ëaö pötaanök ar neen kön wiin, “Kön selap yaaup,” pël yaë ma? Ma kön wiin ne omnant ëëmëak kopëta wesak yang omnaröa ë yeë pöl, “Pël naëngan,” weseë “Yok, pël ëëmaap,” kaar ya pël yaë ma? Won pël naën yaaup. ¹⁸ Anutu pi yaap yaaup pöt kön wiinëet. Tapël ne arën niamëak kön selap akun tapëtakëer mak ma won poutepar neniaan ëaut. ¹⁹⁻²⁰ Pöta songönte epël. Anutuu Ruup, Yesu Kristo pim ngönte ten Sailasre Timoti epaarök ök niiaut. Yesu Kristoë ngön nent ëak kaip tiak nent naën ëaut. Won, tenök Anutuu omnant ëëpënëak ya pöt Kristook yaë, pël ök niiaut. Pël niaan

kë yaarö. Yesu Kristo pim pël yaaö pötaan tiarök piin, “Pim ngön kosang niwesa pöt yaap,” pël weseë Anutuun yaya maim wë. ²¹ Anutu pimtök ten arring Kristoë naë kosang wes niulëak pim yaat mëmpunëak yenia. ²² Pimënt tapöpök tiar pimtëen yaö nuwesak, “Anutuu Pulö tiar nina pöl pim ompyaö niwas pet irëpënëak kup niwia pöt kë orööpnaat,” pël wasëpenëak Ngëëngk Pulö wes mëen tiarim lupötë ilëak wë.

Pool pi Korin kakë teënt nasën äauta songönte ök mëëa

²³ Nem arim naë waisumëak ök niia pöt ne kaar neniaan ëaut. Anutu pi nem nian pipët yaap pöt ëwat wë. Pi nem arim naë newaisën ëa pöta songönte ëwat wë. Ne Korin kakë waisanëen arën nga niaan ya këlängön ëan tapön. Pël ëënganëak newaisën ëaut. ²⁴ Nem pël yeniak pöt, arim kön wi kosang wasënë kanö nem nga niama pö pël kön wiinëeten kaaö. Yaap, ten kön wiin ar kosang wë Anutuun kön wi kosang yewas. Pël ëaap om ar ya kë sënëek yak kaamök elniak ya yamëngk.

2 Ne kaalak wais ya këlängön koir naningkan pël kön kosang wiaut. ² Nook ya këlängön koir nimpaatep talöröak ya kë newasëpën? Won. Nook ya këlängön koir nimpa pötaan tol ëak ar ya këlängönring wë ne ya kë newasën? Pangk pël naëngan. ³ Pël ëënë pötaanök ne arim naë waisën ya kë newasënë salöröak ya këlängön koir nangkanëak pepewer retëng ë ninaut. Pöt ne tiarimtën epël kön kosang wiaut pötaanök. Nem ya kë suma pötak arta ya kë sënëet. ⁴ Pël ëënëetak nem pep retëng ë ninautak ne arimëen ya këlängön ëëning aimeëak ar ya këlängön niwasumëak naën, nem arimëen lup sant kaö pan yaalni pöt ëwat sënëak retëng ë ninaut.

Omën utpet äaupë saunet won wasëpënëak mëä

⁵ Omën pim utpet äautaan ya këlangön kön wian pöp nemënt won, arta ya këlangön koir ninaup. Ne pimëen nga panë naalmëengön. Pi ar pourö won, naröakëer ya këlangön koir ninaup. ⁶ Pim utpet ääö pöt, ne kat wiin omën selap arök kangit pet iran. Pël ëen ne kön wiin pet yair. Pötaanök kangit kaalak mangkanok ⁷ yakömring wë sasa utpet ëëpanëen pim saunat won mowesak wa wiap mowesë. ⁸ Pël elmëak arim piin lup sant yaalmë pöt sëp newasën om wia pöt pet elmëen pi pöten ëwat sëpënëak ke urak yeniak. ⁹ Nem ngönte retëng ë ninaö pöta songönte eptaanök. Nem ngönöt pout ngaarëk yeö ma won pöta songönte war wasumëak morök elniaut. ¹⁰ Ar omën namp utpet ëen pim saunet won yemowasën pöt neenta tapël ëëmaap. Ën omën namp utpet ëen nook saunet won yemowas pöt arta ompyaö önëet Kristoë ëöetak pël yaë. ¹¹ Pötaanök Setenök tiar utpet elniipënëak kön wieim wë pöten tiar ëngk ma e newasën wë. Pötaanök pi tiar ököök elniak il niwaspanëen, “Omën pöpë saunet won mowasëpa,” ne kaalak ök yeniak.

Pool pi Taitasëen ya ngës kaö ëä

¹² Ne kaalak nem Masetonia yangerakë waisumëak ëä ngön ngës rëa pöta kaut yal menak ök niamaan kat wieë. Nem Kristoë ngön ompyaut ök amëak Troas kak së oröan akun pötak ne itaangkën Aköpök pël ëëmëak kanö tek-eri wes yenangken omën kësang kat wia. ¹³ Pël äautak ne itaangkën nem karip Taitas arim naëaan newaisën ëen ya ngës kaö ëen pi koirumëak pit sëp wesak Masetonia yangerakë waisaut.

Kristook pim weëre kosangët tekeri yewas

¹⁴ Wais wë Taitas koirak puuk arim ompyaö yaauta ngönte ök yenëa. Pötaanök ërëpërëp ëäk Anutuun yoöre ërëp yemak. Ten Kristook yal menak wëen omën pim il niwasën inëen yaalmëaurö tenim naë Anutuuk pim weëre kosangët tekeri yewas. Pël yaëen ten wes nimëen pim ngönte ulöl wasën omnarö ëwat yesën pöten kön wiin misëng kamp ompyauta ök yaë. ¹⁵ Yaap, tenim ngönën ya yamëngk pöt Anutuuk itenak tenën kön wiin misëng kamp ompyauta ök ëen tenim Kristoëen yak ya yamëngk pöten kön wiin ompyaö yaë. Tenök Kristoë ngönte ök maan wak wëen Anutuuk utpetetakaan kama yeö pöröere kat wiak kasëng menak kö sëpna pöröa naë ngönën ya yamëngk pöten Anutuuk kön wiin ompyaö yaë. ¹⁶ Kö yesauta kanöököl wëäö pörö pit tenim Kristoë ngönte ök yak pöten kön wiin wel yawiauta kampöökë ök ëen kasëng menak kö sëpnaarö. Ën wëwëeta kanöököl wëäö pörö pit pöten kön wiin misëng kamp ompyautë ök ëen wak wëwëetak öpnaarö. Talëpök ya epët pangk ëëpën? Omën namp pimtök mëngkën pangk naëpan. ¹⁷ Ya epët omën narö mon öpënëak köntak Kristoë ngönte ök ya. Ten pöröa ök won. Anutuuk pim yaatak niulëen wotpil wesak pim ëöetak Kristoë naë rë olëak wë pim ngönte ök yaaurö.

Sulöp ngolöpta ya omnarö

3 Nem Anutuuk ten pim yaatak niulëen pim ëöetak wotpil wesak pim ngönte ök yaaurö pël yeniak pöten ar kön wiin tenimtok tenimtën ping wesak yak pël yewas ma? Ten pöt won. Omën kaar arim naë wë piporö ar pitëm yaat ompyaut pël wasënëak pepat omën muntaröa naëaan wak yewais. Pitëm sëpnaatak arta pep ke tapöt pit omën

muntarö mangkën pitta tapël pitën kön wiin ompyaö sêpenëak pitëmëen retëng ëenëak pit kent yaaurö. Ten pël naëngan. ²Ar tapöröak tenim lupötë wë tenim wetete pep retëng ëauweri ökörö. Omnarö arim wëwë ompyaut itaangkën pötak tenim ya arim naë yamëngk pöta songönte tekeri wasën ompyaö pël wasëpnaat. ³Tenök arim naë ya yamëngkën Kristoë pepewer pël saurö pöta songönte yoolök wia. Pöt i retëng yaë pötaring naën, Anutu wëwëetaringëp pim Pulöök retëng ëaut. Pöt kël welingweri won, omën lupmeri.

⁴Kristook kaamök elniin ten arimëen Anutuun kön kosang yawi pötaan pil yeniak. ⁵Ya epët mëmpunëak tenim weëre kosangtak naën. Tenimtok yok pangk ëënaat pël newasngan. Won, Anutuuk weëre kosang ningkën yeë. ⁶Anutu pimënt tapöpök ten pim sulöp ngolöpta ngönte ök anëak weëre kosang ninaut. Sulöp ngolöp pöt omnaröak retëng ëaut won, Anutuu Pulöök ök yenia pipët. Moses pim ngön kosang retëng ëa pötak elniin kö sêpenëak ëauröak Pulöök wëwë ngolöpët koir yaningk.

⁷Anutuuk ngön kosangöt kël wësapöök retëng il Moses mena. Pël ëa akun pötak Anutu pim ëwaö omnantëere Moses pim këere wot kantak elmëa. Pël ëen ënëmak ëwa pö wiap yesën Israel omnarö Mosesë këere wot kanten itaangkën it sosor elmëa. Ngön kosang kö yesautaring pöt Anutu pim ëwaööring oröa. ⁸Ën ëwa peene Pulöök omnarö ompyaö yaalni eptak jaarö epö kaö panëö. ⁹Mosesë ngön kosang omnarö kö sêpenëak ëa pöt ëwaööring oröa. Ën Anutuuk omnarö wotpil niwasën wëwëetaring öpenëak ya pöt ëwa kaö panëööring jaarö. ¹⁰Yaap, Moses pim ngön kosang pöt tiar ngaan kön wiin ëwaat pël ëa pöten peene kön wiin ëwa wonte pël yaë. Pöt epël. Pulöök tiar ompyaö yaalni epö ëwa kaö panëö ngön

kosangta ëwaö il yewas. ¹¹Moses pim ngön kosang kö sa pöt ëwaööring oröa. Pötaanök omën ompyaö kosang wiaapnaat Pulöök yaalni epta ëwaö kaö panëö.

¹²Ten omën ompyaö pipot kosang wiaapnaat pël kön kosang wieë Anutu pim ëwa tekeri wasëpna pöön kor wë. Pötaanök weë ngentiak pim ngönte tekeri yewas. ¹³Pël yeem ten Mosesë ök naën yaaurö. Pi Israel omnarö ëwa pim këere wot kantak wieëa pö kö yesën itaampanëak poë koröpöök kör koëaup. ¹⁴Ten tekeri wesak yaketak pitëm lupöt kosang sak wëen yak kön nawiin yaaurö. Pöt epël. Ngaanaan wais peene wë eptak pit Mosesë ngön kosangöt sangk yekelem pitëm lupöt kör koëak wë pötaan kön nawiin yaaurö. Omën namp Kristook yal ëëpna pötaar Anutuuk kör pöt wilën ewat sêpnaat. ¹⁵Yaap, peeneeta pit akun poutë Mosesë ngön kosangöt sangk kelën kat yawia pötë pitëm könre lupöt kör koëen kön nawiin yaaurö. ¹⁶Pël yaaurö pitëkaan namp lup kaip tiak Aköpë naë rë olaan pöt puuk kör pöt wilën kön tektek sêpnaat. ¹⁷Pöt tol ëënak? Aköp pi Anutuu Pulö. Aköpë Pul pö omën nampë lupmeri wëen pöt pi ngön kosangre omën muntatë iri naöpan. Pulöök kaamök elmëen ompyaö öpnaat. ¹⁸Ën tiar pöt, omën nentak tiarim könre lupöt kör nokoëen wëen Aköpë ëwaö tiarëk elniin pim ëwa pö tiarim naë tekeri yes. Aköp pi Pul tapö. Pötaanök ëwa pim naëaan yewais pöök tiar ngolöp yanuwasën pim ök seim öpenaat.

Ngön yaaö omnarö pitëmtëen kön wiin yang kaputë ök ëa

4 Anutu pi ya ngës ëen pim sulöp ngolöpta ngönte ök anëak niulëen yak ten lup wiap naën, weë ngentiak ya yamëngk. ²Pël yeem utpetat yaëen omnaröak itaangkën ëö koirnganëak ëlëëp yaaö pöt kasëng menaut. Pël ëak Anutuu ngönte ngön kaarötring irikor ëak

morök yaaö pöteta naën yaauro. Won, ten Anutuu eöetak pim ngön keët yaan omën pourö pit neenem lupötë kom ëäk pöt ompyaö pël yewas. ³Pël yaëetak ngön ompyaö tenim ök ë yeë epot omën naröaan ëlëëp wia. Kö yesauta kanöököl yesa pöröaan ëlëëp wiaan kön nawiin ë yaë. ⁴Ngön ompyaut kat wiak kosang newasën yaë piporö yang omp aköp Setenök pit ëwaat itaampanëäk pitëm kõnre lupöt il mowaria. Ewa pöt Kristo Anutuu ök panëëp pim ngön ompyautakaan yewais. Ngön pötak Kristoë ëwaöön ök ya. ⁵Ten ngön ompyaut ök yeem tenim ngön nant ök neniaan. Yesu Kristo puukëer Aköp, ën ten pöt om pimëen yak arim inëen yaauro pël ök ni yeë. ⁶Anutu pi nganëër songöntak koö olëäk wiaan ëwa tëëpënëäk maan pël ëaup. Pi tapöpök ten pim ëwaata songönte ewat sënëäk niaan pim ëwaat tenim lupötë oröa. Pim ëwaöökë songönte epël. Ten Yesu Kristoon ityaangkem Anutuu ëwaöön ewat yes. Pötaanök ten arim inëen sak wë.

⁷Anutuu ëwa ompyaö tenim lupötë wia pö weëre kosangring wiaatak ten pöt, weëre kosangring won, yang kaputë okörö. Pötaanök Anutuuk weëre kosang tenim naë won, pimtë naë wia pöt tekeri wasëpënëäk pim ëwa ompyaö pö wiapre kor wëaurö tenim lupötë niwia. ⁸Utpet ke nentere nent yaalniitak pötök panë utpet naniwasën yaë. Ten omnantëen kön selap yeëetak pötëen panë wesak naën yaauro. ⁹Kööre tok yaalniitak Anutu pi ten sëp naniwasën yaë. Yanimëngktak wel nawiin yaauro. ¹⁰Yesu pim këlangön kat wiak wel wia pöl ten akun ël epotë omnaröäk elniin tenim koröpötë këlangön kat wiak wel wi ap yaauro. Pöt këlangön pipot tenim naë yaaröön Yesu tenim koröpötë wë pöt tekeri sëen omnarö ityaangk. ¹¹Pöt epël. Omnarö pit ten Yesuu omnarö pël niak mën wel niwiipënëäk yaë. Pöt kõnöm

pipot tenim naë yaaröön Yesu tenim koröp kö sëpna epotë wë pöt tekeri yes. ¹²Pöta songönte epël. Ten wel yawiautakël wë pötak ar wëwëetak wë.

¹³Ngönëntak ngön nent epël wia. “Ne Aköpön kön wi kosang wesaup yak pim ngönte ök ëaut.” Pötakël tenta piin kön wi kosang yewesaurö yak pim ngönte ök yak. ¹⁴Ten kön epël wesal yaauro. Anutu Aköp Yesu weletakaan wal ë ulmëaup puuk tenta Yesuuk yal menak wëen wal ë niulëäk arring pim naë niulëen öpenaarö. Pël yewas pötaanök ten kas köpël pim ngönte ök yak. ¹⁵Yaap, tenim këlangön kat yawi pöt arimëen yakök yeë. Pël ëen omën kësang pan Anutuun kön wi kosang wasën pi ulöl wesak ompyaö elniin piin yaya maim wëen pim yapinte kaö panë sëpnaat.

¹⁶Yesuuk yal menak wëen Anutuuk wal ë niulëen öpenaat pël kön wieë wiap naën Anutuu yaat weë ngentiak yamëngk. Tenim koröpöt kö sëpënëäk yaëetak lupöt Anutuuk kët ël epotë ngolöp niwasën ompyaö yes. ¹⁷Yaap, tenim peene yangerak këlangön kat yawi epët kotte, pet irëpnaat. Pötak kaamök elniin wëwë ompyaö kosang wiaapnaat Anutuu naëaan önaat. Wëwë ompyaö pöt puuk ulöl wes ningkën këlangön kat yawi kot epët il yewas. ¹⁸Ten tol ëënak pël yeniak? Omën yoolök ityaangk epot kö sëpnaat yak pötëël kön kosang nawiin. Omën ëlëëp wia pöt kosang wiaapnaat yak pötëël kön kosang yawi.

Ngön yaaö omnarö pit lup kosang sak wakaima

5 Tenim wiap naën Anutuu yaat weë ngentiak yamëngk pöta songön nent epël. Yang koröp ka yaamta ök epöök yaam wëen sak ilën Anutuuk koröp ngolöp omën moresring ket naënö ka ket ëäk kutömweri ningkën pöök wëen kosang wiaapnaat. ²Ten yang koröp epööring wë koröp ngolöpö ningkën

kutömweri önaataan ing aim wë. ³Pël èen tenim koröp epö sêp wesak koröp ngolöpö wak öna pötak tenim lupre könöt yool naöpan. ⁴Peene pöt, ten yang koröp yaam epööring wë könömöt yeweem ing aim wë. Wel wiak koröp epö ent ë moolanaaten kön nawiin. Won, Anutuuk koröp ngolöpö ningkên wak ompyaö önaaten kön wia. Anutuuk pël elniak tenim koröp kö sêpna pöökê kangiir ngolöpö ningkên wak piiring önaat. ⁵Anutu pimënt kopëtapökëër omën ompyaö pöt tenimëen orö nirëen öneak tenim lupre könöt ko ë wia. Pël ëak, “Anutu pim Pulö tiar nina pöl koröp ngolöp pim kup niwia pö yaap nimpnaat,” pël wasëpenëak Ngëengk Pulö wes mëen tiarim lupötë ilëak wë.

⁶Pötaanök ten lup kosang sak wë. Peene pöt, ten kön wiin yang koröp epööring wë Anutuu wëaurek piiring naön. ⁷Won, peene omën ompyaö Anutuuk nimpna pöt ten itnaangkên wieë omën pipot önaat kön wi kosang wesak wë. ⁸Pël ëëë lup kosang sak wë tenim kentöök koröp epö ent ë olëak Aköpë wëaurek piiring öneak kent kön wia. Ten kön wiin pël ëëna pöt ompyaö pël yewas. ⁹Pël ëaap yang koröp epööring önaat ma piiring öna pöt kaöet won, kotte. Kaöet pöt ten weë yengentiin Aköpök itaangkên pangk ëëpnaat. ¹⁰Nem yeniak pöta songönte epël. Wë ënëmak omën pourö Kristoë ngön ë pet yairaurek oröön yang koröpööring wë omnant eimaut, utpetere ompyaö pötë kangut neenemot nimpnaat.

Anuturing lup kopëtemer sak öpenaata ngönte

¹¹Kristook tenim omën eimaut, utpetere ompyaö pötë kangut neenemot nimpna pöten kön wieë Aköpön kasinkasin yeë. Pötaanök ten omnaröen maan pit, “Anutuu ngön pitëm ök yenia pöt yaap,” pël wasëpenëak weë

ngentieim wë. Pël yaëen Anutu tenim wotpil wesak kön wiire omnant ë pël yaaö pöt ëwat wë. Ën tenim wotpil wesak wë pöt nem kentöök arta arim könötë ëwat sënëak kön yawi. ¹²Tenim pël yeniak pöt, tenimtok tenimtën wak isak yaan ar tenën kön wiin ompyaö sêpënëak neniaan. Won, arök tenimëen kön wiin isën wak isak anëak pël yeë. Pël èen omën narö lupmeri omnantön kön nawiin koröpöökë omnant wak yawis piporöak tenën utpet wesak yaan arök kangiir maan pit ngön won ëëpnaat. ¹³Pit tenën, “Kön irikor yaaurö,” pël ya. Pitëm ngön pöt, tenën, “Köntak Anutuu yaat pëen kaö yamëngk,” pël wesak, “Kön irikor yaaurö,” pël ya. Ën ar pöt, tenën, “Kön ompyautaring wë,” pël kön yawi wes. Yaap, ar kön tektek nimpunëak kön ompyautaring wë. ¹⁴Kristo pim tenimëen lup sant yaalni pötak elniin Anutüre arimëen yak ya ompyaö pöt yamëngk. Pöt epël. Ten kön kosang wiin Kristo kopëtapök tiar pouröa kangiir wel wia pötak tiar pourö wel wiaut. ¹⁵Pim wel wia pöt, omën wëwëetaring wë eporö tiar yal menak tiarimtën kön wiipenëak won, omën tiarimëen yak wel wiak wal ëaup piin kön wiipenëak pël ëa.

¹⁶Pötaanök peene pöt, yang omnaröak muntaröa koröpöt itenak kom yaalmë pöl tenimtok kaalak pël naalmëengan. Yaap, ngaanëër ten pitëm kom yaalmë pöl Kristoon elmëak piin kön wiin omën pasip pël weseimaut. Ën peene pöt, pël naalmëen tenim Aköp pël yewas. ¹⁷Yaap, Kristook kaamök elniin ten itaangkên pi omën wonöpök tenim Aköp pël yewas. Pötaanök omën namp Kristook yal menak wëen pöt Anutuuk ngolöp panë yemowas. Pël èen omën utpetat ngaan pim naë wiakaima pöt won yesën ngolöpöt yaarö. ¹⁸Omën pipot, Anutu pimtök yaalni. Puuk

Kristo pim tiarimëen këra yetaprak wel wia pötaan pim kööre tok tiarën elnieima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer saut. Pël ëen Anutu pi ten omën muntaröenta pim kööre tok pitën yaalmë pöt won mowasëpna kanöön ök manëak niulëaut. ¹⁹Pipët Anutuuk Kristoë këra yetaprak wel wia pötak tiar omnaröa pimëen kööre tok elmëeima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer sak wë. Anutu pi tiarim utpetatë kangut nimpnaaten kön nawiin tiarim kööre tok elmëeima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer sëpena ngön pöt anëak niulëaut. ²⁰Pim pël elniautaan ten Kristoë ngönte yaauroak niaim pötak Anutuukta yenia. Ten Kristoë urtak wë Anutuu naë rë olaan arim piin kööre tok yaalmë pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer sak önëak ke urak yenia. ²¹Kristo omën utpetat naën pöp Anutuuk tiarim utpetat pim rangk mowiin wel wia pöt tiar piik yal menak wëen Anutuuk tiarën, “Omën wotpilörö,” pël niapënëak ëa.

Ngön yaaö omnarö pit këemre këlangöning wakaima

6 Ten Timoti Anuturing ya ngawi yaauwaarök kosang wesak epël yenia. Anutuu komre kolap ningkën wa pöt mos ëëpan. ²Pöt Anutuuk epël ëa pötaanök.

“Akun nem ar kaamök elniimëak äautak ar neen kimang neaan kat wiaut.

Pël ëak ar utpetetakaan niömëak yaö ëa pöt kaamök elniaut.” Kat wieë. Peene eptak Anutu ar kaamök elniipënëak yaë. Peene taptak utpetetakaan niöpënëak yaë.

³Omnaröak tenim ya yamëngkauten utpet wesak apanëak pitëm ya utpet ëëpnaat naalmëen yeë. ⁴⁻⁵Won, ten Anutuu ya omnarö pöt tenim omnant yaautök tekeri yewas. Ten epël yeë. Këlangönë öngpök wëere këere ngaë rangk wë, ut-

pet elniire tang nimö, wii kaatak niulëere wa top ëak nga elni, ya kaö mëmpööre ka naökön ëere kaömp won wë pipot pout yeem kosang wë. ⁶Ten ket won, ëwating wë, omnaröak utpet yaalniin kangiir naalmëen, sant mowesak Ngëengk Pulööring wë, lup sant yaauro. ⁷Ngönën këët ök yeem Anutuu weëre kosang yeö. Puuk elniin wotpil wëen pötak ngaë omnant ingëpre tangre ngilö yeö pöl Setenring nga elöore pim nga yaalni pöt il wari pël yaauro. ⁸Omën naröak tenën wak isak yaan naröak wak irëak ya. Naröak tenën utpet wesak yaan naröak ompyaö wesak ya. Naröak tenën, “Kaar yaauro,” pël yeniaan ten kaar naën yaauro. ⁹Pitök irmanörö pël yeniaan yapiinring wëaurö. Tenën, “Wel wiipënëak yaë,” pël yeniaan yal menak öp wëaurö. Utpet yaniwasën kö nasën yaauro. ¹⁰Ya ngës kaö yaalniin pas ya ompyaöring wëaurö. Omnant wonöröak ompyaö yaalmëaurö. Omnantön ëel yaauroak omnant pout wieëaurö. Tenim pël yaaö pötak ten Anutuu ya omën këerö pöt tekeri yewas.

¹¹O Korin omnarö, ten omnant ngep naalniin pout war wesak ök yenia. Ten arën lup sant kaö panë yaalni. ¹²Ten arën lup sant kot naalniin. Arökëer tenën lup sant kot yaalni. ¹³Pepapë ruuröen ngön ök yema pöl ne epël niamaan kat wieë. Tenim lup sant kaö panë yaalni pöl arta kangiir tenën elnieë.

Tiar Anutuu ngëengk tupöt

¹⁴Ar ngönën kat wiauro ngönën kat nawiinöröen arim keerö pël wesak pitring yal ëak lup kopëtemer sak öngan. Omën wotpil yaauro pit tol ëak utpet yaauroaring lup kopëtemer sak öpën? Ma ëwaatak wëaurö tol ëak koutak wëauröaring lup kopëtemer sak öpën? Pangk pël naëpan. ¹⁵Kristoore Seten piarip tol ëak nampnampön ngöntre kar ëëpën? Won. Ën ngönën kat wiauro

röere kat nawiinörö pitta tol äak kopë-tal sêpën? Pangk pël naëpan. ¹⁶Ma Anutu ngëengk tupëtere polarö tol äak erën ëëpën? Pangk pël naëpan. Kat wieë. Anutu wëwëapë tup pôt tiar. Pöta ngönte Anutuuk epël ëa.

“Ne pitring yal äak pitëm tekrak ömaat. Ne pitëm Anutu pël sak wëen pit nem omnarö pël sak öpnaat.”

¹⁷Pötaanök Aköpök epël ya.

“Ar utpet yaauröa yaë pipot ëëngan.

Pëlëër weë.

Kewil yaaut kasëng meneë.

Pël ëen nemtok ar niömaan.

¹⁸Pël äak pep elniak wëen nem koröngre ru sak önëët.

Aköp weëre kosang pout pangk ëaupök pël ya.”

Anutuuk pël ya pötaanök ngönën kat nawiinöröaring yal menak öngan.

7 Kar panëërö, Anutu pi ngön ompyaö pipotön kup niwia. Pötaanök omën utpet yaaut tiarim koröpre lup utpet yewesa pôt wa moolaan kölam tēp. Pël ëen Anutuun kasinkasin yeem kölam pëen öpa.

Korin omnarö lup kaip tiin Pool ërëpërëp ëa

²Arim lupöt ten keimön elniingan. Tenök arim naëaan namp korar naalniin äaut, ma utpet naniwasën äaut, ma nampön morök elniak pim omën nent naön äaut. ³Ne ngön pipët ar utpet yeë pôt war wasumëak neniaan. Nem ngaan niak pöl tenim lupöt arimëen kosang wia. Wel wiipenaat ma öp öpena pout arring pël ëëpenëak kent yaë. ⁴Ne arën kön kosang panë wiin nem ngönte ngaarëk önëët pël wesak arën kön wiak wa ping yewas. Ten këlängön nentere nent kat yawiem arën kön wiak lup kosang sak wë ërëpërëp kaö panë yeë.

⁵Ten Masetonia yang eprek wais oröak kē nasën këlängön nentere nent kat wiaut. Pôt ngönën kat nawiinöröak

nga yaalniin kat wiaurö utpet sêpanëak kas kön wiaut. ⁶Pël yaëen Anutu pi omnarö këlängönring wëen wiap yewesau-pök ten wiap niwasëpënëak Taitas wes mëen kaalak waisa. ⁷Pim waisa pö-taan pëen won, arim pim wiap mowes-san pöta ngönte tenën ök niaan kat wiak wiap saut. Pël äak arim nem këlängön kat yawiautaan yaköm ëen neen itaam-punëak kent ëen nemëen yak arim yaat ke urak yamëngkan pôt ök niaan ya kē kaö parë saut.

⁸Nem pep ngaan retëng ë ninan pöwerök arim lupöt utpet niwesaut. Pöten ne kön wiin utpet naën yaë. Pep pöwer retëng ë ningkën arim lupöt utpet san akun pötak yaap lup utpetaring äaut. Peene kön wiin ya këlängön kön wian pôt akun mëntte pötaan ne kön wiin ya utpet naën yaë. ⁹Won, peene pôt ne kön ompyaö yawi. Pôt ar ya këlängön kön wian pötaan won, ya këlängön pötak lup kaip yatiaut yokoir pötaan ya kē yes. Anutu pimtë könöökë wiaul ya këlängön kön wieimauröak tenim ngönötök ar utpet naniwasën äaö pötaan ya kē yes. ¹⁰Pôt epël. Anutu pimtë könöökë wiaul tiarim ya këlängön kön yawia pötak elniin lup kaip yatiaut koirën Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaat. Ya këlängön kön yawia ke pil pöten tiarök kön wiin ompyaö yaë. Ën yang omnaröa yaaul yaëen ya këlängön kön yawiem lup kaip natiin äautak ya sangën eim öpnaat. Tiar yang omnaröa yaaul yaëen pôt pitëm ya këlängön kön yawia ke piptak kö sêpena kanöököl niulëen öpena. ¹¹Pël ëëpe-naatak arim ya këlängön kön wiaö pôt, yang omnaröa ya këlängön kön wiautak lup kaip natiin yaaö pöl ar pël naën äaut. Won, Anutuu kent kön yawiaul ar ya këlängön kön wiin pöta kēet arim naë oröak wia. Pöta kēet epël. Nem ngaan utpet arim tekrak wia pötaan pep retëng äautak ar teëntom wak weë ngen-tiak utpet yaaö pipët wotpil wesaut. Ar

kaalak neering lup kopëtemer sēpenēak kent kōn wiin kosang wesak omēn utpet pipēt ēaō pōp kangut elmēaut. Ar omēn pipot pēl yaēēn pōtōk utpet pōta songōnte arim tekrak won wia pōt tekeri wesaut. ¹²Pōtaanōk nem pepewer ngaan retēng ē ninaō pōt omēn utpet ēa pōpēēn won, ma pim utpet elmēa pōpēēn won, pep pōwer Anutuu ēōetak arim lupōt nemēēn kosang wia pōten ar kēēkē kōn wiinēak retēng ē ninaut. ¹³Arim lup kaip tian pōtak tenim lupōt wiap niwesaut.

Tenim lupōt wiap niwesau pōt pēēn won, Taitas pim lupmer wiap mowasēn ērēpsawi ēautaan ten kōn wiin ompyaō ēaut. ¹⁴Ne ngaan Taitas arim naē newaisēn wēēn arēn ping wesak maan pi arim naē wais ityaangkēn ne ēō nasēn ēaut. Tenim arēn ōk niaut pout yaapōt tapēl arēn ping wesak mēēan pōtenta pi arēn itenak yaap wesa. ¹⁵Taitas arim naē waisēn ar ngēēngk elmēak sant mowesak pim ngōnte ngaarēk wan pōten kōn wieē arimēēn lup sant elnieim wē. ¹⁶Ne arēn kōn kosang wiin nem ngōnte ngaarēk ōnēēt pēl weseē ērēpērēp yēē.

Masetonia ingre mor saurōak Yutia omnarōaan kēsangēn elmēa

8 Karurō, Masetonia yang eprek ingre mor saurōa naē Anutuu pim komre kolap elmēēn omēn nant orōa pōten ten ar ēwat sēnēak kōn yawi. ²Pit kēēre ngaē rangk wē ngōntōk wakaimaurōak pas ērēpsawi kēsang ēak Yutia yangerak ingre mor saurō kaamōk elmēak monere omnant mampēnēak wa rongan ēa. ³Yaap, ne pitēm ēauten itenak war wesak ōk yēniak. Pitēm mampēnēak ēa pōt menak kaalak pitēm kōnōōk muntat mena. ⁴Pit ke urak ten kuure mak maan pit kaamōk ēak Anutuu omēn Yutia yangerak wēaurō mampēnēak kosang wesak niia. ⁵Pitēm pēl ēa pōt tenim monat pēēn mampēnēak kōn wian pōt naēn. Pit Anutuu kōn wiaul wet rēak

Akōpōn pēēl elmēak tenēnta tapēl elnia. Pēl ēak monat menaut. ⁶Pit pēl ēa pōtaanōk ne Taitas wet rēak monat mampena ya pōt arim naē ngēs rēa pōp piin ya ompyaō yewesa ya pōt yal menak pet irēpēnēak kosang wesak yemak. ⁷Arim omnant yaaō pout ompyaō pan yēē. Kristoon kōn wi kosang yewesaōre ngōnēn ōk yaaōre ngōnēnta songōnte ēwat wēaōre ngōnēn yaat kaō yamēngkaōre lup sant yaalnīaō pipot pout ompyaō pan yēē. Pōtaanōk tapēl mon mampunē ya ompyaō pipteta kengkēn sak mēnēē.

⁸Ne mon mampunē ngōn pipēt kosang wesak neniaan. Ar Masetonia omēn ingre mor saurōa ēauta ōk arim lup sant yaaut yaap pōt tekeri sēpnaan kosang wesak kaamōk ēēpēnēak ēauten ōk yēniak. ⁹Ar tiarim Akōp Yesu Kristo pim komre kolap elnia pōten kōn wia. Pi omnant poutē pepapōk pōt kasēng menak arimēēn omēn ngōntōk yaaurōa ōk sak wakaima. Pōt ar Anutuu naēaan omēn ompyautē pep sēnēak Kristook kēsangēn elnia. Pōtaanōk arta monat kēsangēn tapēl ēēē.

¹⁰Arim mon mampunē pōt nem kōnōōk epēl niamaan kat wieē. Ne kōn wiin arim krismaki iriitak ngēs rēak mon wa rongan ēaō pōt pet irēnē pōt ompyaō ēēnēēt. Pōt ar wet rēak mampunēak kōn wieē ngēs rēaurō. ¹¹Pōtaanōk peene mon pōt men pet ireē. Arim wet rēak mampunēak kōn wiak kosang wesau pōl neenem wieēaul men pet ireē. ¹²Pōt epēl. Arim kentōōk kēsangēn ēak monat mampunē pōt Anutuuk arim naē won pōten kōn nawiin, wia pōtenōkēer kōn wiin pangk ēēpnaat.

¹³Ne ar pit kaamōk elmēak mon kaō mangkēn ompyaō sak wēēn ar ngōntōk panē ōnēēten neniaan, pourō kopētal ōnēak yēniak. ¹⁴Akun eptak arim naē omnant ulōl wia pōtaan omēn ngōntōk wēaurō kaamōk ēēn pangk ēēpnaat. Ēnē-

mak ar ngöntök wëen ulöl wieëauröak kangiiir kaamök elniipnaat. Pël yeem ompyaö önëët. ¹⁵Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Omën kaömp kësang waurö pit nak won wesa.

Ën kotkot waurö pit nak këen naën ëa.” Pötaanök nem könöök ar pourö kopëtal önëën monat pit mampunëak kön yawi.

Taitasre karaar Korin kakë sêpënëak mëä

¹⁶Anutu pi Taitasën elmëen nem yeë pöl ar kaamök elniipënëak kent kaö pan yaë pötaan Anutuun yoöre ërëp yemak.

¹⁷Pi tenim kimang mëäut kat wia pötaan pëen won. Pimtë kentöök kaamök elniipënëak kent kaö pan ëen arim naë kaalak waisëpnaa yaë. ¹⁸Akun pötak tenim kar nampta wes mëen Taitasring waisëpnaat. Omën pöp ingre mor sauröak pim ngön ompyaut ök yaauten kön wiin ompyaö yaë. ¹⁹Pöt pëen won, epteta. Ingre moröröak ten kësangën monat yewaö ya ompyaö pöt kaamök elniipnaaten pi il ulmëa. Aköpë yapinte ngaarëk isën omnaröak tenën itenak, “Pit tiar kaamök elniipënëak kent yaë,” pël apënëak ten ya pöt yamëngk.

²⁰Pël yaëen omnaröak tenën, “Poolre pi-iring wëaurö monat ngarangk naën ëa,” pël apanëak kësangën mon yewa pöt ten ngarangk ëë wa top yeë. ²¹Tenim omnant yeë epot Aköpök pëen itaangkën ompyaö ëëpënëak won. Ommaröakta itaangkën ompyaö sêpënëak kön yawi.

²²Tenim kar munt nampta piaripring wes mëen yewais. Omën pipop akun nantë ök elmëak itaangkën pi kosang ngentiak ya yamëngkaup. Peene pöt pi arim ompyaö yaauten kat wiak ya mëmpënëak kent kaö pan ëak yewais.

²³Taitas pipop nem karip neering arim naë ya yamëngkaup. Ën omën munt pi-iring yewais pipaara, ingre moröröak wes mëen yewais. Piarip ingre mor sauröa

öngpök ya yamëngkem Kristoë yapinte wak isak yaauwaar. ²⁴Pötaanök pit arim naë waisën pöt lup sant elmëë. Pël ëen ingre mor saurö pöten kat wiak tenim arën ping wesak yak pöten yaap wasëpnaan.

Kësangën monat kopëta wesauta ngönte

9 Yaap, arim Anutuu omën Yutia yangerak wëauröaan kaamök ëak monat mampunë pöt yok kopëta wes pet iran ne pël yewas. Pötaanök ne pöta ngönte wali wesak retëng ë naningan. ²Arim mon mampunëak ngës rëan pöt ne ewat wë Masetonia yangerak wëauröen arën ping wesak epël ök mëäut. “Tiarim kar Korin kak Krik yangerak wëaurö krismaki iriitak mon wa rongan ëëpënëak kopëta wesaut.” Pël maan arim mon mampunëak kosang wesan pöten kat wiak pitëm naëaan narö tapël ëëpënëak weë ngentiak wia. Pötaanök ar monat mampunëëtaan wali wesak retëng ë naningan. ³Peene pöt, tenim arim mon yawi pötaan ping wesak mëäut mos ëëpanëak kar wes mëëmëak ök yeniak eporö wes mëen monat men pet irënëen kaamök elniipnaat. Nem könöök arën ping wesak mëä pöl pitring kopëta wasënëët. ⁴Pël naën ëen Masetonia omën narö neering wais itaangkën ar kopëta newasën ëen pöt tenim arën kön kosang wia pötaan ëö yesën arta ëö sënëët. ⁵Pël ëënganëak kar eporö wet rëak wes mëen arim naë wais kësangën monat wa top ëënëak neak pöt arring kopëta wasëpnaan kék mamëak kön wiaut. Pël ëen ten ënëm wais itenak tenim kékre töötak won, arim kentöök kësangën monat wa top ëan pël wasënaat.

⁶Epël kön wieë. Omën namp öpöt kopët nent ngëntëpna pöp këëtta tapël kopët nent oröön wa nëmpnaap. Ën namp öpöt selap ngëntëpna pöp këëtta

selap tapël oröön wa nëmpnaap. Pöta ök omën kësangën ëäk omnant kësang yemangk pöröakëer tapël omnant kësang öpnaarö. ⁷ Arim kësangën monat wa yemangk pöt arimtok neenem kent kön wiaul meneë. Omnaröa kék yaautaan kön selapring mangkanok. Pöt Anutu pi omën lup kengkëring yemangk pöp lup sant yaalmë. ⁸ Anutu weëre kosangringëpök moup wes nimpnaat. Arim wëwëeta kaamököt ningkën pangk ëen kaalak muntat rangk nimpnaat. Pël ëen kët ël epotë ar ulöpre moupring wë omën muntarö kaamök kësang elmëënëet. ⁹ Kaamök ëëpenaata ngönte ngönëntak epël wia.

“Omën kësangën yaaup ngöntök yaaurö omnant kësang yemangk.

Pël ëen pim ompyaö yaauten omnarö kön nganngan ëeim öpnaat.”

Pël wia pötaanök arta ök tapël ëë.

¹⁰ Anutuuk öpöt omën yangëntaup mangkën pi ngëntën Anutu tapöpök ulöl wes mangkën wa yen. Pöta ök puuk arim wëwëeta kaamököt ningkën öpöt yangënt pöl omën muntarö yemangkën ulöl wasën kët oröak kaö yes pöl arim ompyaö yaaut kaö sëpnaat. ¹¹ Anutuuk ar kësangën ëënëak omën ompyaö ke nentere nent ningkën ulöpre moupring öneët. Pël ëen ten arim kësangën monat wak së mangkën pit pötaan Anutuun yoöre ërëp mapnaat. ¹² Pöt Anutuun omnarö kaamök elmëak omnant mampunëet koröpöökë kaamököt pëen naalmëengan. Pötak elmëen ërëpre sawi ëäk Anutuun yaya mapnaat. ¹³ Ar Kristoë ngön ompyaut ök yaauröak pim ngön pöt ngaarëk wak kësangën ëäk Yutia omnaröere omën muntarö omnant mampunë pöt arim kësangën monat mampunë pötak tekeri wasën omën selap itenak Anutuun yaya mapnaat. ¹⁴ Pël ëäk Anutu pi komre kolap kësang pan elniin arim naë wia pötaan pitëm könöt arim ngësël wes mëak Anutuun

kimang mapnaat. ¹⁵ Anutu pi kësangën kaö pan elniak Kristo tiarim naë wes mëen irëa pöten pangk tekeri wesak naëngan. Pötaanök om yaan sak piin yoöre ërëp mepa.

Poolök omnaröa ngön yaaö omnaröen utpet wesak ëauta kangiiir mëä

10 Pool ne Kristoë pimtën wak irëak wiap elmëa pöl ke urak niamaan. Ar korar wesak neen epël yak. “Pool pi tiarim naë wë wiap ngön ya. Ën kamaarek wë pöt kosang ngön yaaup,” pël yak. Pël yaketak ne tapöpök ke urak epël niamaan kat wieë. ² Yaap, omën tenën, “Pit yang omnaröa yaë pöl yaaurö,” pël yenia pi-poröen pangk ngön kosang menaat. Pötaanök nem arim naë waisumaatak tapël ngön kosang niamaat elnëengan. ³ Ten yang omnaröa yaë pöl naën yaaurö. Won, ten yangerak wëauröak omën Anutuun kööre tok yaalmëauröen nga elmëënëak yang omnaröa nga yaë pöl naën yaaurö. ⁴ Ngaë omnant wak wë epot yangaakaan wonöt. Anutuu weëre kosangringöt pangk Setenë ngaë ëmö tööl moolëak utpet yemowesaurö. ⁵ Pël yeem ten omnaröa ngönëntaan kaar yaaö pöta songönte tekeri wesak utpet wes yemoolak. Pël ëäk pitëm ëwatöt wak yawisa pötak Anutuun ëwat sëpenaata kanö il yemowaria pöta songönte tekeri wesak wa yemoolëaurö. Pël ëäk omnaröa kön yawi pöt pout Kristoë ngönte ënëm ëëpënëak kan pet yaalmë. ⁶ Ar Kristoë ngönte ngaarëk wak kengkën sa pet irënë pötak arim tekrak narö wa yoolaan pöt këlangön mampunaat.

⁷ Ar omnant yoolök wia pöten këëkë iteneë. Omën namp pimtën kön kosang wiin, “Ne Kristo pimop,” pël wasëpna pöp pi Kristo pimop tapël tenta Kristoëerö pël wasëp. ⁸ Aköpök ten weëre kosang ninak ya mëmpunëak niulëa. Pöt

ar utpet niwasënëak won, lup kosang niwasënëak pël ëa. Nemtok tenim ya yamëngk epëten ping wesak yaketak nem yak epëten pangk ëö naëngan. ⁹Ar nem pep epotön, “Ten kas niwesak ököök yaë,” pël wasënëëten kaaö. ¹⁰Pöt ar naröak neen epël yak. “Pool pi pepatë pöt weëre kosangring kas ngönöt yaëë-tak tiarim naë wais pöt ngön pasut reireë ngönring ya.” ¹¹Omën ngön pöt ya piporö epël kön wiip. Ten kamaarek wë pepatë retëng ë yaningk pipot arim naë wais këet mëmpunaat.

¹²Arim naëaan narö pitëmtën wak isak aim wë piporöa ök ten pël naëngan. Omën piporö naröen kön wiin iraan pitëmtën wak isak aimeë ngön köntaköt sangk keleimeë ëwat won wëaurö. ¹³Ten pöt, Anutuuk ya naningkënten ping wesak naëngan. Pim ya mëmpunëak yaö niia pöten pëen ping wesak anaat. Pim ya mëmpunëak yaö niia pöl mëmpö wais arim naë yaarö. ¹⁴Tenim arim naë wais ya yamëngk pöt Anutuu sowi wia pöt ilap nariin yeë. Won, Anutuuk yaö niaan ten wet rëak arim naë wais Kristoë ngön ompyaut ök niia pötaan tenën ping wesak yak. ¹⁵Ten omën naröa ya yamëngkaurek së wë ngön mööngk rëak yeem tenimtën ping wesak naën yaaurö. Won, kön wi kosang yewesaut arim naë oröak ulöl sëen Anutuu yaö niia pöl tenim yaat arim naë wia pöteta kaö sëpënëak kön kosang wiak wë. ¹⁶Pël ëën arim naë tenim ya mënaut ulöl yesën ten ar il niwesak yang munt omën naröa ngönën yaat namëngkënkrek së ya yamëngkem omën muntaröa yamëngkaurek pitëm ya mëna pöten ieping ngön naën ëënaat. ¹⁷Pël ëak ngönëntak ngön epël wia pöt ëënaat. “Namp ërëpsawi ngön apënëak pöt Aköpë elmëa pöt ap.” ¹⁸Pöt epël. Omën pimtën wak isak ya pöp won, omën Aköpök piin wak isak yema pöpönökëer tiar kön wiin ompyaup pël ëëpnaat. Pö-

taanök ten ngön yaaö omnarö tenimtën köntak wak isak naëngan. Won pan.

Poolök ngön yaaö omën kaaröröa songönte war wesak mëëa

11 Ne ngak köpël ngön niaan kat wiinëëten kent yaë. Pötaanök niaan pas kat wieë. ²Arim nem ngönte kat wiinë pöta songönte epël. Anutuu arimëen kön kësang wieë pimëen niwasëpënëak yaë pöl neenta arimëen tapël yaë. Pepapök pim koont ulwas ompyaup omp nampön yaö yaalmë pöl nook ar Kristoën yaö wes niulëaut. ³Pël ëautak Setenë kamalöpë lupmeri ilëak tiarim ëap Ewa morök elmëa pöl ngönën omën kaaröröak arim könöt utpet niwasën ar wotpil wesak Kristoë ënëm nasën ëënganëak ya ngës yaë. ⁴Nem ya ngës kön yawi pöt epël. Omën naröak arim naë wais tenim Yesuu ngönte ök niia pöl neniaan, pim ngönte wak irikor ëak ök niaan ar kat wiin ompyaö ëa. Ar Anutuu Pulö wauröak peene pitök niaan ar ngönën maimet wak pöta iri wë. Ar ngön ompyaut kat wiauröak peene pitök maimet ök niaan kat wiin ompyaö yaë. ⁵Omën pörö arim naë wais, “Ten Anutuu ngön yaaö omën kaö panëëror,” pël yenia. Pël ëak neen wak irëak yaatak nook pit il yemowas. ⁶Yaap, ne pitëm ök ompyaö wesak ngön naën yaaup. Pël yaaupök ne ngönënta songönte këëkë panë ëwat wë. Ne arring wë pöta songön nentere nent ök yeniem nem ëwat pöt tekeri yewasën ar iteneimaurö.

⁷Nem arën Anutuu ngön ompyaut ök niautak ne ar kaö sënëëk yak nemtën wak irëak wë ya mënaut. Pël ëëë ar kaamök elnëak omnant nampunëak kimang neniaan. Nem omnantön kimang neniaan ëan pöten ar neen kön wiin omën pasipök utpet niwesa pël yewas koröp. Won. ⁸Ne arim naë ngönën ya yamëngkën ingre mor sa ka nan-tëërorak kaamök elnëa. Ne pitëm naë

ya namëngkën wëen pas monere omnant nenaut. ⁹Ne arim naë wë ngöntök ëen kaamök elnëëneäk kimang neniaan ëaut. Won, kar narö Masetonia yangerakaan waisa pöröak kaamök elnëen pangk ëaut. Ne ngaan ar könöm ningkönëäk arën kaamök elnëëneäk kimang neniaanëp peeneeta tapël ëëmaap. ¹⁰Kristo pim ngön këet nem lupmeri wia pötaan ne yaap panë yeniak. Nem arën omnant nampunëäk kimang neniaan yeë pöten ping wesak yaan Krik yangerakaan omën nampök il newariin ëëpnaat. ¹¹Ne tol ëen pël yeniak? Arën lup sant naalniin yeemak yeniak ma? Won, Anutu ëwat wëen ne arën lup sant yaalni.

¹²Ën omën pitëmtën, “Ten Anutuu ngön yaaö omnarö,” pël kaar yenia piporö pitëmtën ping wesak, “Pool pim Anutuu ngön yaauröa yaat yamëngk tapël tenta yeë,” pël yenia. Pël yeniaatak nem arim naë ya mënan pötak arim naëaan monere omnant naön ëautak pit pël yeem arim naëaan kangut yeö. Pötaanök pit kaalak pitëmtën ping wesak, “Poolë Anutuu ngön yaauröa ya yamëngk tapët tenta yeë,” pël apanëäk ne arim naë ya yamëngken arim naëaan monere omnant naön ëan pöl ëëmaap. ¹³Omën pörö pit Anutuu ngön yaaö omën kaarörö. Pit kaar aö morök yaëen omnarö pitën kön wiin Kristoë ngön yaaö omnarö pël yewastak pit wonörö. ¹⁴Pitëm morök yaalni pöten yaan sak ëëngan. Seten pi ensel ëwaaringöröa ök sak morök yaaup. ¹⁵Pötaanök pim inëen yaauröeta Anutuu inëen wotpilöröa ök sak yaëen yaan sëngan. Pit ënëmak pitëm utpet yaauta kangut öpnaarö.

**Pool pi ngön yaaö omnaröa yaat
yamëngkem këlangön ke
nentere nent kat wieima**

¹⁶Wet rëak niak pöt kaalak amaas. Ne ngak köpël ngön yeniaan ar neen

kön wiin, “Köpëlëp,” pël wasngan. Pël ëëneëtak, “Köpëlëp,” pël newasënë pöt yok pangk pël wasënëet. Pël yeem omën kaar piporö pitëmtën ping wesak yaan arim kat yawi pöl neenta nem yaaten kot nent ping wesak amaan kat wieë. ¹⁷Nem niama epët Aköpë këm ngöntak won. Ne köpël ngön niak nem ya yamëngkauten ngak ping wesak niamaan. ¹⁸Omën narö selap pitëm yangerak omnant yaautön kön wieë pitëmtën wak isak yaaurö. Pötaanök ne tapël amaan. ¹⁹Elei, arën kön wiin ëwatörö pël yewesautak omën pörö arim naë wais köpël ngönöt ök niaan kat yawi. ²⁰Pitëm inëen niwasöore morök elniak arim omnant wa ëp ëere pitëmtën wak isëpënëäk arën wak irëak niaöre ë kosaöök nimö pël yaëen ar kön wiin ompyaö yaë. ²¹Ar tenën korar wesak, “Poolre piiring wëaurö weëre kosang wonörö yak omën munt eporöa weëre kosangring ya yamëngk epël naën ëaut,” pël wesak yak. Ngön pipët yaap yak. Pitëm weëre kosangring ngönën ya utpet yamëngk pöl ten naën ëaut. Pël ëautak ar korar wesak tenën kön wiin, “Weëre kosangring wonörö,” pël wesak yaan ne ëö yaë.

Pël yeëetak omën namp kosang wesak pimtën wak isak yaan pöt neenta tapël amaan. Nem yeniak pipët köpëlöröa ngön ya pöl yeniak. ²²Ngön yaaö omën kaar pöröak pitëmtën, “Ten Yuta omnarö,” pël ya. Pël yaatak neenta tapöp. Pit Israel omnarö pël ya. Neenta tapöp. Pit Apramë ëarö pël ya. Neenta tapöp. ²³Pit Kristoë ya omnarö pël ya. Neenta tapöp, nook pit il yemowas. Elei, ne peene kaalak köpëlöröa ngön ya pöl ngön köntak yeniak. Ne pit il mowesak ya kaö panë yamëngkaup. Nook pit il yemowasën akun selap wii kaatak neulëeimaat. Pit il yemowasën akun selap tang nemöeimaat. Ne Pit il yemowasën akun selap wel wi ap ëeimaat. ²⁴Akun mornas pötë Yuta

omën kaöaröak maan wii uamngesring nemöeimën 39 äaut. ²⁵ Akun nentepar nent äak Rom ngarangköröak maan kourmentring nemöaut. Nentak Yuta omën naröak kël nemöaut. Akun nentepar nent äak i kaö wangaöök wëen wangaö utpet äak kaöök ilaan ne i kaöök iläaut. Akun pötë nentak i kaöök warial seim wëen rök nent kët nent äak won saut. ²⁶ Ne ngönën ya mëmpö kaare yang nantë yesaup. Pël yaëen i nga yaurem newak saap äaut. Nantë yesën nemot kain ëepënëak äaut. Yuta omën nem karuröere omën muntaröak nem-pënëak äaut. Ka kaöatëere yang omën wonötë utpet ëëmëak äaut. I kaöök kö saap äaut. Ngönën omën kaaröröak nem-pënëak äaut. ²⁷ Ne këlangön ya ke nentere nent yamëngkaup. Akun nantë rö kan ka naökön yaaup. Iire kaömp won ëen këen wëaup. Weë ngentiak ya mëmpëak kaömp ngës olëak wëaup. Ëp ye-weem ulpëen won ëen ap yewesau. ²⁸ Pöt pëen won. Kët ël epotë ne ka poutë ingre mor sauröaan ya ngës kön wieim wëaup pötakta ngön yaaö omën kaarörö il yemowas. ²⁹ Ingre mor sa namp lup wiap yaëen pöt ne ya këlangön kön yawi. Ën nampök nampön këk maan saun yokoirën pöt ya utpet kön yawi.

³⁰ Ne nemtën wak isak amëak pöt omën wiapre kor nem pet yaalni pöten wak isak amaap. ³¹ Anutu, Aköp Yesu pim Pepap, tiarim akun poutë yaya maim öpenaap, pi ëwat wëen ne kaar naën, yaap yeniak. ³² Omën nem naë oröa eptak nem wiapre kor yaaut pet yaalni. Pötaanök ök niamaan kat wieë. Ne Tamaskas kak wëen yang omp ak Aretas pim yang ngarangkep ne wali neöpënëak kaöökë ëm kanötë nga wieima. ³³ Pël ëen nem karuröak ne kolöm ëp kërëpök waulak wii tëak ëm kan kotuuk wilëngkëel wes nemëen yangerak ngentiak oröak kas saut. Omën

nem wiapre kor yaaut pet yaalni ke piptenökëer wak isak yeniak.

Aköpök Poolön wangarëtak omnant pet elmëa

12 Nemtën ping wesak aan pangk naën yaëetak köntak ping wesak niamaan. Ne wangarëtak Aköpök omnant pet elnëen ityaangkën ngön ëlëepët ök neeauta ngönte ök niamaan. ² Ne Kristoë omën nampön ëwat wë. Omën pöp pi ngaan Anutuuk koirak së kutömweri omnant pet elmëen itenak wëen krismaki 14 äak won yes. Pi yang koröpööring sa ma könöök pëen itena wes ne pöten köpël. Anutuukëer ëwat wë. ³ Anutuuk omën pöp koirak kutömweri sa pöt pëen ne ëwat wë. Yang koröpööring sa ma könöök pëen itena wes ne pöten köpël. Anutuukëer ëwat wë. ⁴ Pi pörök wë ngön ke nentere nent yang omnaröa pangk naënganëet kat wia. Ngön pöt ök apanëak Anutuuk nga mëa. ⁵ Omën pöpönökëer ping wesak amaap, nemtën won. Nemtën ping wesak amëak pöt nem wiapre kor yeë pötenökëer amaap. ⁶ Ne nemtën ping wesak amëak pöt omën köpëlöröa ngön ya pöl naëngan, yaap amaap. Yok pangk amaatak omnaröak neen kön wiin ispanëen pël naëngan. Omën nem ya mëmpööre ngön aö pël yaëen ityaangk pipot pëen wiaap.

Këmampön öngöökë yewal pöl Pool pim koröpöök këlangön nent wiakaima

⁷ Nem omën kutömweri sa pël yeniak pöp nemënt tapöp. Pörök sëen Anutuuk omën nentere nent pet elnëen itaampööre kat wi ëan pötön wak isak kaö panë wesak anganëak Anutuuk kön wiin këlangön nent nem naë öröak wia. Pöt këmampön öngöökë yewal pöl Setenök wap elnëen këlangön kat wiak nemtën wak isak naën yaaup.

⁸Pël een sêp newasêpênêak akun nentepar nent Aköpön kimang mëäut. ⁹Pël maan pi kangiir epël yenêa. “Won, ne ni komre kolap elniin pangk yaë. Ni wiapre kor yaëen pôt nem weëre kosangöt ningkên nim naë yoolök yesên omnarôak kêkê itaampnaat.” Pël neaan pôtanök Kristoë weëre kosangöt nem naë orôöpênêak nem wiapre kor yaaütön êrêpsawiarang kaô wesak amaat. ¹⁰Pôtanök wiapre kor wêen narôak utpet wesak yenêa. Pël yaëen ne ngäe rangk wêen pit utpet newasên kêlangôn kêsang kat yawi. Omên pipot pout ne Kristoë yaat yamêngk pôtan nem naë yaaröön pôtêen ya kê yes. Orôptaan ya kê yes? Ne wiapre kor wêen Kristook weëre kosangöt yenangk.

Pool pi Korin omnarôaan ya ngês ëa

¹¹Nem yeniak pipêt, kôpêlörôa ngôn ya pöl nemtên ping wesak nian. Ne pël amaaten kaaô yaëetak arimtok neen ping wesak naën yeë. Pël yak pôtak elnêen pil nian. Ne omên pasipök omên arim naë wais, “Ten ngôn yaaô omên kaô panêrô,” pël niaan kat wiin ompyaô yaë pôrôak ne il newasên yaë. ¹²Ne arring wê lup wiapring retêng it ngolöp weëre kosangringöt, omnarôak pangk naënganêët, ngôn yaaô omên yaapörôa mëmpna salôt mëneimaut. Pôtak ne ngôn yaaô omnamp pôt pet elnia. ¹³Nem ka nantê ingre mor saurô kaamök elmêan pöl ar naalniin ëan ma? Won, ne tapêl kaamök elniaut, kopêt nentaar naën. Pôt ne ar könöm ningkanêak arên kaamök elnêak koröpökê omnant nampunêak kimang neniaan ëaut. Nem arên monere omnant kimang neniaan ëaô ompyaô pôtên utpet ëan pël yewas ma? Elei, utpet pipotön nemêen kön utpet wiingan.

¹⁴Ne akun nentepar arim naë waisaup. Peene kaalak waisumêak ko yeë. Pël ëak wais arên omnantön

kimang neniangan. Ne arim monat ömêak won, Kristo pim omên panë niwasumêak waisumaap. Tiar omnarô rungaarôak êlre peparô kaamök naalmêen, êlre peparôakêër rungaarô kaamök elmê yeë. Tapêl nook arim pep sak wê pôtan arim naëaan omnant naongan. ¹⁵Nook pôt, arim lupre könöt ompyaô sêpênêak nem omnant pout kêëpôt wesak nem wêwêeteta pël elniima pôtên ya kê yes. Ne arên lup sant kaô yaalniin ar kangiir kot elnêen ma?

¹⁶Ar narôak neen epël yak. “Yaap, Pool pi ëöetak tiarên omnantön kimang yeniem könöm naningkên ëaut. Pël ëautak pi morök yaaupök êlêëp pël elniak wiap sêsê niaan pim iri ilêaut.” Pël aô ar neen kön wiin, “Pi omnarô tiar morök elniin pim iri ilapênêak wes nimêa,” pël yewas. ¹⁷Arim pël yewas piptaan pël nimaan. Nook omnarô wes mên waisa pôtak morök elniin nem iri ilêaurô ma? Won. ¹⁸Ne Taitasên arim naë waisêpênêak kêk mêak tenim kar nampring wes mên waisaut. Akun pôtak Taitasök morök elniak arimot êlêëp wa ma? Won, tenip pouwaar kön kopêtal wiak kopêtal yaaupwaar.

¹⁹Nem kar panêrô, arök tenên, “Wot-pil yaaurô,” pël wasênêak retêng ë yangingk pôt kön wieim wê ma? Won, ngôn epot pout, ten Kristook yal ëak wê Anutuu ëöetak ar kosang sênêak ök yeniak. ²⁰Ne arim naë wais itaangkên nem kent kön yawi pöl won wêen itaangkônêak ya ngês yaë. Tapêl arim kent kön wiaul naalniin nga elniingônêak ya ngês yaë. Arim naë wais itaangkên utpet ke epêlöt arim naë wiaapanêak ya ngês yaë. Ngôn nga yaalaöre war yaaô, ya sangên yaaöre keimôn yaaô, ökre was yaaöre ngônöt kain wak yaaô, wak isak yaaöre komkap yaaô utpet pipot arim naë wiaapan. ²¹Arim naëaan narô öngre omp nga eimeë lup kewilring wê ko-

röpöökë kentötë ënëm eimaut lup kaip tiak wa nemoolaan wëen nem kaalak waisumaatak itenak Anutu nemopök el-nëen ëö sak arim ëöetak ing aan kön wiin irapanëak ya ngës yaë.

**Poolök Korin omnaröen pitëm kön
wi kosang yewesaut këëkë
ngarangk ëëpënëak mëä**

13 Ne akun nentepar arim naë waisaup. Peene kaalak waisën nentepar nent ëëpnaan yaë. Nem wais elniima pöt ngönëntak ngön nent epël wia pöta ök ëëpenaat. “Omën namp utpet ëen ngön ë pet irënëak pöt omën naar ma naar namp itena pöröak ök aan yok pangk pet irëpnaat.” ²Ne ngaan arim naë waisën akun nentepar ëä pötak omën saunaringöröere ar muntarö pouröen pepanöm niak pöl peene kamaarek wë tapël yeniak. Nem waisumaatak mait naalniin ëëmaat. ³Ar, “Kristook kaamök elniaan pim ngönte ök yaan,” pöta këet itaampunëak kent yeëerek nem waisumaatak mait naalniin nga yeniaan itaampunëet. Kristook omën nent elniipënëak pöt wiap naalniipan, weëre kosangring elniipnaat. ⁴Yaap, ngaan wiap yaëen këra yetaprak möaup. Peene pöt Anutuu weëre kosangööring wal ëäk wë. Tapël ten ngön yaaö omnarö Kristook yal ëë weëre kosang won yeë. Ën arën elniina pöt piiring wë Anutuu weëre kosangtar-ing wë pöta songönte tekeri wasënaat.

⁵Ar kön wi kosang yewesautaring wë ma won pöten itaampunëen arim lupöt morök elmëak songönte tekeri wasën. Yaap, arim lupötön ök elmë pat ëen. Ne kön wiin Yesu Kristo arim lupötë wë pël yewas. Pël yewasetak arim lupötök ëënë akun pötak ar ök ëen kön wi kosang yewesaut won wiaan pöt pi arim lupötë won pël ëëpnaat. ⁶Pël ëëpnaatak nem kön kosangtak arimtok tenim lupöt morök elniak Yesu Kristo wë pöten ewat

sënëet. ⁷Ten ar utpet ëënganëak Anutuu kimang maim wë. Pöt omnarö ten ar kaamök elniin ompyaö yeë pöt itenak tenën, “Poolre piiring wëaurö ngönën ya këet yamëngk,” pël apënëak won, ar ompyaö ëënë pötenökëer kimang maim wë. Ar ompyaö yaëen pöt tolëël wotpil niwasën? Pël naëngan. Pël ëëna kanö won ëen ngön yaaö omnarö weëre kosangöt tenim naë wia pöt tekeri nasën ëëpna pötaan omën narö tenën, “Poolre piiring wëaurö pit ngönën ya këet namëngkën yaë,” pël apnaat. Pël apnaatak ne omnarök tenën ping wesak apënëak kent kön nawiin. Om ar ompyaö ëënë pötenökëer kent yaë. ⁸Pöt tolëël? Tenim ök epëlöröak ngön këet il nemowariingan, om kaö sëpnaan kaamök ëënaat. Pötaanök ar ngön këet ngaarëk wak wotpil wëen tenök pangk wotpil naniwasngan. ⁹Tenim arim naë waisënaatak ten itaangkën ar ngön këet ngaarëk wak wë weëre kosangring önëetak ten weëre kosangring wotpil naniwasën omnarö korar wesak tenën, “Poolre piiring wëaurö wiapre kor yaaurö,” pël wasën pöt ten ya kë sak önaat. Pötaanök ar Anutuu ngön këet ngaarëk wak arim wëwëat wotpil wasënëëtaan piin kimang maim wë. ¹⁰Aköpë weëre kosang nena pöt pim omnarö utpet wasumëak won, taë wasumëak nenaat. Pötaanök ne arim naë wais itaangkën ar saunaring wëen këlangön kat wiinëen niangönëak kamaarek wë pep epwer wa korkor ngön retëng ë yaningk.

Ngön mëet

¹¹Ngön kaut epël niak pet irum. Karurö yaköm. Arim wëwëat wotpil wesak ön. Pël ëäk wa korkor ngön epot kat wiak lup kopëtemer sak mayaap ön. Pël ëen Anutu lup santre mayaap pepap aring öpnaat.

¹²Neneren lup santak yowe mëak mor meneë. Anutuu omën eprek wëauröak arën yowe yenia.

¹³Aköp Yesu Kristoë komre kolap, Anutuu lup sant, Ngëëngk Pulöökë wiapre kor pöt arim naë wiakaim öp.

[Yok pi tapët,
Ne Pool.]

Kalesia

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 17 pōta ök won sēen Poolök pep epwer Aköpē ingre mor Kalesia yangerak wëaurō retēng ē mena. Pool pi wet rëak Kalesia yangerak Antiokre Aikoniam, Listraare Tepi ka pōtē sē ngönēn kopëlörōen ngönēn ök maan kat wiak Yesuu ingre mor sa (Ngön Yaaō Omnarō 13, 14). Wē akun nentak Yuta omēn Poolē ngöntēn kaaō ēa narō pitēm naē sē Anutuuk pit wotpil wasēpnaan Mosesē ngöntē ngaarēk opēnēak maan pitēm ngön kaar pōtē ēnēm ēa. Pël ēēn Poolök kat wiak omēn Yesuun kön wi kosang wasēpnaarōakēer Anutuuk wotpil wasēpnaarō pël retēng ēa.

Pōt epël wia.

Ngön ngēs rëaut 1:1-10

Poolök pim ya mēnauta ngöntē ök ēa 1:11-2:21

Anutuu komre kolap ngön ompyaut 3:1-4:31

Kristoē wēwē pōt wii kaatak wē pōtak ök won 5:1-6:10

Ngön mēēt 6:11-18

1¹⁻²O Anutuu ingre mor sa Kalesia yangerak wëaurō, ne Pool Yesuu ngön yaaō omnamp kar narōaring wē pep epwer retēng ē yaningk. Omnarōak ne ya epēt mēmpēak yaō nenēaan ma wes nenemēēn ēaut. Won, Yesu Kristoore tiarim Pepap Anutu, Yesu weletakaan wal ē moulmēa pöp, piaripök ya epēt mēmpēak yaō neeaut.

³Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristo piaripök komre kolapre mayaap pōt ningkēn arim naē wiaap. ⁴Kristo pi tiarim Pepap Anutu pim kēm ngöntē ngaarēk wak tiarim utpetatēēn pim wēwēēt kēēpōt wasēn mēngkēn wel wia. Pōt tiar yangerak utpet eim wē epotēēlaan ent ē nuulēēpēnēak pël ēa.

⁵Pōtaanök tiar kēt ēl epotē Anutuun yaya maim öpa. Yaap.

Yesu pim ngön ompyaō pōt kē kopētēt

⁶Elei, ar Yesu Kristo pim komre kolap elnieimeē Anutu puuk yas niaan wēēn kaar omēn narōak pitēm könötēaanōt ngönēntak yal menak ök yeniaan kat wiak wali nasēn wiaan kaalak pi sēp yemowasēn ne yaan yes. ⁷Pël ēaap ngönēn kē kopēt tapēt wia. Ēn omēn munt narōak lup wa irikor elniak Kristo pim ngönēntē utpet wasēpna pörōaar wē. ⁸Pōtaanök tenim naēaan nampök ma kutömweriaan ensel nampök tenim wet rëak ngönēn ök niaa pōt wa irikor ēak ök nian talte es parēaōökē kanōökē yaō sēn. ⁹Tenim ngaan ök niaa pōt kaalak epël ök niamaan. Omēn ngönēn ök niaan wa pōt wa irikor ēak maimat ök niaa piporō es parēaōökē kanōökē yaō sēp.

¹⁰Ne ngön pōt omnarōak kat wiak nemēēn ya kē sēpēnēak ēan ma? Won pan. Ne Anutuuk nemēēn ya kē sēpēnēak kent yaē. Ma omnarōak nemēēn kön wiin isēpēnēak kent yeē ma? Pël ēan talte Kristo pim inēēn omnamp pël nasēn ēēm.

Pool pim Yesuu ngön yaaō omnarōa yaat ngēs rëauta ngöntē

¹¹Karurō, ne ök niamaan kat wieē. Nem ngönēn ök niaan kat wieim wē pipot omnarōa könōōkaan wonōt. ¹²Ne omēn nampök ök neeaōre rē neulō pël naēn. Yesu Kristo pimtök tekeri wes nēnaut. Pōtaanök nem ngönēn ök yeniaak epot kēēt.

¹³⁻¹⁴Nem Yuta omnarōaring wē ngönēnta ēnēm eima pōta ngöntē ar yok kat yawiaurō. Ne Yuta omēn tenim kaōarōere ēere körōörōa ngönōtē ēnēm ēēmēak wēē ngentieimeē nem kar narō il mowesak kaō saup. Pël ēeimeē

ingre mor saurö pitëm Anutuun kön wi kosang yewesa pöt sêp wasëpënëak utpet panë moweseimaup.

¹⁵ Pël äautak ne nem ëlëpë yaatakaan naaröön wiaan Anutuuk komre kolap elnieimeë yaö newesak pim yaat mëmpëak yas neea. ¹⁶ Pël äak pi pim Ruupë ngönte köpël omnaröen ök memëak kön wiak ënëmak pim Ruupön pet elnëa. Pël ëën akun pötak me omnaröen pim songöntaan pëël nemaan äaut. ¹⁷ Pël äak ne Yerusalem kakël Yesuu ngön yaaö wet rëak wakaima pöröa naë nasën, Arepia yang ngönën ngarangk won pörëkël saut. Pörëk sê rëak Tamaskas kakël saut.

¹⁸ Anutuuk pim Ruupön pet elnëen wë krismaki nentepar nent won sëen Pitaan ngönngön memëak Yerusalem kakël saut. Pörëk sê piiring wëen sant nentepar sa. ¹⁹ Pörëk sê wë Yesuu ngön yaaö munt naröen itnaangkën, Aköpë nangap Sems pöpönökëer itenaut. Pötaanök ar Yesu Kristo pimtök pim ngönte tekeri wes nena pöten ëwat wë. ²⁰ Ngön e retëng yeë epot kaar won, Anutuu ëöetak yaap panëët.

²¹ Ne Pitaare Sems piarpim naë sê wë Siriaare Silisia yang pöteparëël sê wakaimaut. ²² Pël äaan akun pötak Yutia omën Kristoë ingre mor sak wëa pörö pit neen itenak ëwat nasën äa. ²³ Pit om omnaröak ngön pëente epël aan kat wia. “Tiar ingre mor saurö mö waö elnieimaupök peene ngön tapët ök ya.” ²⁴ Pël äak pit nem naë oröa pöten Anutuun yaya maima.

Pool pi Yerusalem kak sê Yesuu ngön yaaö narö koirak

2 Ne Yerusalem kakë nasën wëen krismaki 14 äak won sëen kaalak sumëak Panapas koirak Taitasring ten pourö saut. Taitas pi Yuta omën wonöp yak tenim yaaul koröp kaut nailënëp. ² Ne köntak nasën, Anutuuk ök neaan saut. Pël äak köpël omnaröen ngönën

ök yamëëa pöten ngönënë wotöökörö pëen wesak nem ya yamëngkaö pötaan ëngk ma e wesak kan newariipanëak ök mëëaut. Pit nga neaan nem ya mëmpö imautre ënëm mëmpö suma pöt mos sëpanëak ök mëëaut. ³ Pël ëën pit Taitas neering wëaupön Krik omnamp wesa. Pël äautak nem ngönte kat wiak Yuta omnaröa yaaul koröp kaut ilëpënëak nemaan äa. ⁴ Pël äaap ngönën omën kaarkaar narö pit Yesu Kristo puuk tiar wil niulëen wëaö pöten itaampënëak ingre mor saurö tenim tekarak ëlëep ilëa. Omën pörö pit tiar Moses pim ngön kosangta öngpök niulëen Kristo sêp wesak wii omnaröa ök sak öpenëak yaaurö. ⁵ Pël yaauröak arim naë ngön ompyaut wa irikor ëëpanëak ten pitëm Taitas pim koröp kaut ilëpna ngön pöt kot nent kat nemowiin äaut.

⁶ Ën omën omnaröak ngönënë wotöök yewas pörö pit tol äa? Ne omnaröak pitën kön wiin irapna ma isëpna pöten kön selap naën. Pöt Anutuuk itaangkën komkap äak wi naön. Ngönënë wotöök pörö pit ngön ngolöp nent ök nenëaan. ⁷⁻⁸ Won pit nem ya yamëngka pöten itenak epël kön wia. Anutuuk Pita pi Yuta omnaröa naë Yesuu ngön yaaö omnaröa yaat mëmpënëak weëre kosang menak kaamök elmëaupök tapël ne köpël omnarö arim naë Yesuu ngön yaaö yaat mëmpëak kaamök elnëaut. Pötaanök pit epël kön wia. Anutuuk Pita Yuta omnaröen ngön ompyaut ök maim öpënëak yaö mëëaup. Ök tapël kaalak köpël omnarö arën ök niaim ömëak neen yaö neea. ⁹ Pël ëën Semsre Pitaare Son omnaröak ngönënë wotöök mowesa pörö pit Anutuuk ne komre kolap newesak ya epët nena pöten kön wiak ten Panapas ngöntre kar elniak mor yaningk. Pöt pit kön wiin tenip köpël omnarö arim naë ya yamëngkën pit Yuta omnarö pitëm naë ya mëmpnaat pël wesa pötaanök pël elniaut. ¹⁰ Pël äak ngön kopët nen-

takeer epel niiaut. “Ngöntök yaaö tenim naë wëaurö ompyaö elmëen.” Pël niaan neenta tapël kön wiak kent ëen kosang wesak mëneimaut.

Poolök Pitaë saunet war wesak nga mëëa

¹¹ Ënëmak Pita Antiok kak wais utpet nent ëen nook omnaröa ëöetak nga mëëaut. ¹² Pita pi utpet epël ëa. Wet rëak pi köpël omnaröa naëaan ingre mor sauröaring kaömp ngawi neim wëen Sems puuk omën narö Yerusalem kakaan wes mëen waisa. Pël ëen Pita pi omën Anutuuk ompyaö elmëëpënëak koröp kaut ilëpënëak këk yamëëa pöröen ök maan kaaö mepanëak kas ëen akun pötak ngës rëak omën wet rëak piiring kaömp ngawi neima pöröaring kaalak pël naën ëa. ¹³ Pël yaëen Yuta omën pim karuröeta tapël korar yaëen Panapas piita pitëk yal mena. ¹⁴ Pël ëen ne itaangkën pit wotpil wesak ngön ompyauta kan wotpilöök nasën yaëen omnaröa ëöetak Pitaan nga mëak epël mëëaut. “Ni Yuta omnampök köpël omnaröaring kaömp ngawi neimeë Yuta omnaröa yaaut sëp yewasën. Pël yeemak tol ëen köpël omnaröen Yuta omnaröa yaaul ëëpënëak kosang wesak aimën?”

Namp pi Yesuun kön wi kosang wesak pöt wotpil öpnaat

¹⁵ Yaap, ten köpël omën Moses pim ngön kosangta ënëm naënöröa wëwëetakël naaröönörö, Yuta omnaröa wëwëetakël oröaurö. ¹⁶ Pël ëaap ten ëwat wë. Anutu pi omën Moses pim ngön kosangta ënëm pëen ëëpënëak yaaö pöpön, “Omën wotpilëp,” pël nemapan. Won. Omën Yesu Kristoon kön wi kosang wasëpna pöpönök, “Omën wotpilëp,” pël mapnaat. Pötaanök Yuta omnarö Anutuuk tenim Mosesë ngön kosangta ënëm yeë pötaan won, Kristoon kön wi kosang yewas pötaan, “Wot-

pilörö,” pël niapënëak Yesu Kristoon kön wi kosang wesaut. Pöta songönte epët. Omën namp Moses pim ngön kosang pëenta ënëm ëëpënëak yaëen Anutuuk piin, “Omën wotpilëp,” pël nemapan. ¹⁷ Pël ëen ten Yuta omnarö Kristoë naë së rë olëak önëak ëäkök saun omnaröa ök yeem pöt tol an? Kristo pi utpetatëen këkre tö yaaup pël an ma? Won ë won pan. ¹⁸ Ne Moses pim ngön kosangöt moolëaupök kaalak së olëaurekaan öma pötak omnaröak neen, “Saun omnamp,” pël neapnaat. ¹⁹ Ngön kosangtak mö wel newiin peene pöta iri ilëak naön. Pël elnëa pöt Anutuu naë rë olëak ömëak elnëa. ²⁰ Ne Kristoorring këra yetaprak nemöön wel wiaup. Pötaanök nem peene wë epët nemtok won, Kristo pimtök nem lupmeri wë. Pël ëen Anutu pim Ruup kön wi kosang yewas pötaan peene wëwëetaring wë. Pi nemëen yak pim wëwëet këëpöt wasën möön wel wia. ²¹ Ne Anutu pim komre kolap pöten utpet wesak naën. Ngön kosangtak saunat won yewesaut wieëanëen Kristo këpök wel wian tapön.

Ngön kosangta ënëm yaaöre kön wi kosang yewesao pöta songönte

3 Kalesia omën kaökaurö aë. Ne Yesu Kristo pim koröpö këra yetaprak möa pöten këëkë ök niaan ëwat sauröak tol ëen omën naröak kön irikor elniin Moses pim ngön kosangötë iri ilanëak yeë? ² Ne omën nenten pëlpël niaamaan ök neaë. Ngëengk Pulö wan pöt tol ëak waurö? Ngön kosangöt ngaarëk wakök waurö ma ngön ompyaut kat wiak kön wi kosang yewesautaan waurö? ³ Ar tol ëen kaökaö yeë? Ngëengk Pulöök kaamök elniin wëwë ngolöpët ngës rëauröak Ngëengk Pulö sëp wesak arimtok arimtë koröpöök kaamök elniin wëwë ngolöp tapët önëak kön wia ma? ⁴ Omën kësangöt arim wan pöt pas waurö ma? Ne kön wiin pas naön ëan pël yaë. ⁵ Nem

wet rëak pëlpël niia pöt kaalak rangk niamaan yeë. Anutuuk Ngëengk Pulö ninak arim tekrak retëng nant yaalni pipot ngön kosangöt ngaarëk wakök yewaurö ngön ompyaut kat wiak kön wi kosang yewesautaan yewaurö ma? Ar pipot ewat wëak sëp wesak kaökaö yeë.

⁶Pöta ngönte ngönën pepeweri epël wia. “Apram pi Anutuun kön wi kosang mowasën Anutuuk pim kön wi kosang yewesautaan piin, ‘Ni omën wotpilëp,’ pël mëëa.” ⁷Pötaanök ar epël kön wiin. Omën Apramë äaul ngön ompyaut kat wiak kön wi kosang yewas piporö yaap Apram pim ruure ëarö. ⁸Anutuuk köpël omnarö pit piin kön wi kosang mowasën pitën, “Ar omën wotpilörö,” pël mapnaat pël kön wieë Apramön ngön ompyaut epël mëëaut ngönën pepeweri wia. “Yangerakë omën pourö nim neen kön wi kosang yenewasën pipël yaal-nëën pöt ompyaö elmëëmaat.” ⁹Apram Anutuun kön wi kosang wasën ompyaö elmëa. Pöta ök omën piin kön wi kosang yewas piporö tapël yaalniaup.

¹⁰Omën ngön kosangöt ngaarëk yeön Anutuuk pitën, “Ar omën wotpilörö,” mapnaat pël wasëpna piporö Anutuuk pit kasëng mampnaat. Pöt ngönën pepeweri ngön nent epël wia. “Omën namp akun poutë ngön kosangötë ngön wia pipotë ënëm naën yaaö pipop Anutuuk kasëng mampnaap.” ¹¹Ën ngönëntak nent epël wia. “Omën namp Anutuun kön wi kosang wasën piin, ‘Omën wotpilëp,’ pël mapna pipop wëwë ompyautak öpnaap.” Pötaanök tiar epël këëkë kön wia. “Omën ngön kosangötë ënëm ëëpna pipopönök, ‘Ni omën wotpilëp,’ pël neniapan.” ¹²Ngön kosangta ënëm yaaö pöt Anutuun kön wi kosang yewesautaat won. Pöt maimet. Pöt ngönën pepeweri epël wia. “Omën namp ngön kosang poutë ënëm ëëpna pöpök wëwë ompyaut öpnaap.” Pöt tiar yang om-

naröak yok pangk naëngan pötaanök Anutu puuk kasëng yanimangk.

¹³Ngönën pepeweri Anutuuk kasëng yemangk pöta ngön nent epël wia. “Omën këraatë mö yaut pörö Anutuuk kasëng yemangk.” Pötaanök Kristo pi tiarim kangiir këraarak möön utaan Anutuuk kasëng mena. Pël ëën puuk tiar Anutuu ngön kosangöt ngaarëk naön yaëën kasëng nimena pötakaan wa ent ë nuulëa. ¹⁴Anutuuk Apram welaköt mampënëak yaö mëëa pöt ar köpël omnaröeta ningkën tiar pourö Anutuun kön wi kosang wasën pim Ngëengk Pul nimpënëak yaö niia pö öpenëak Kristo kasëng mena.

Ngön kosangtak Anutu pim kup mowia pöt wa noolaan

¹⁵Karurö, tiarim yaautak ök wiak niamaan. Omën naar piarip omën nentaan kuure mak ëak taë wasën munt nampök won wasööre yal mampö pöt naëpan. ¹⁶Ën Anutuuk Apramre pim ëap piaripön omën ompyaut pël kup mowia pöt pim ruure ë pouröaanök nemaan, kopëtap Kristoon kön wieëak mëëa. ¹⁷Nem ngön niak pöta songönte epël. Wet rëak Anutuuk Apramön ngön taë wes mena pöta këët orööpënëak mëëa. Pël ëën wakaim krismaki 430 ëak won sëën omën munt nent Moses pim ngön kosang pöt oröa. Pël ëaap ngön kosang Anutuuk omën munt namp Mosesën ök mëëa pötak pim wet rëak Apramön kup mowiak taë wes mena pöt yok pangk wa nemoollapan. ¹⁸Pöt tiar ngön kosangta ënëm ëën Anutu pim yaö niia pöt nimpën talte pim ngön taë wes nina pötaan naön ëëpen. Pël ëaap Anutu pim Apramön ngön taë wes mena pötaan këët mena.

¹⁹Elei, ngön kosang pöt oröp ëënak ëa? Pipët Anutuuk tiar omën pourö utpet yaurö pöt ewat sëpenëak ënëm kaalak äaut. Pël ëaap ngön kosang pöt

wieë Apramë äap Anutuu kup mowia pöp oröön won sēpenēak äaut. Pipēt en-selöröak tiarim omēn tekrakēp Moses piin maan retēng ē ninaut. ²⁰ Ēn Anutu pim Apramōn kup mowia pöt omēn tekrak nampōn maan ök nemaan. Won, Anutu pimtök ök mēēa.

Moses pim ngön kosang pöt tiarim pep kē yaningkaupē ököt

²¹ Pötaanök ngön kosang pötak Anutuu Apramōn ngön taē wes mena pōten kööre tok yaalmē ma? Won pan. Omnarō ngön kosang nenta ēnēm äak wēwē kosangēt koirēpna pöt wiaapēn talte ngön kosangta ēnēm ēēn Anutuuk tiarēn, “Ar omēn wotpilörö,” pēl niapēn. ²² Pöt ngōnēn pepeweri ngön nent epēl wia. “Omēn pourō utpetatök wii nitēēn pōta öngpök wakaiman.” Tiar omnarō Yesu Kristoon kön wi kosang wesak Anutuu omnant Apramōn ngön taē wes mena pöt kön wi kosang yewesa kan pöököl öpen pēl wia.

²³ Kön wi kosang yewesa pöt won wiaan Moses pim ngön kosang pötak ten Yuta omnarō wii nitēēn wakaiman. Pēl äak wēēn ēnēmak kön wi kosang yewesa pöt orō tekeri sak wil niulēa. ²⁴ Pötaanök ten ngön ompyaut kat wiak kosang wasēn Anutuuk tenēn, “Omēn wotpilörö,” pēl niapēnēak Moses pim ngön kosang epot pep kē yaningkaupē ököt yak kaamök elniak kan Kristoē naē sēna pöök niulēēn wēēn Kristo orōa. ²⁵ Peene pöt kön wi kosang yewesauta kanō oröön ten ngön kosangta iri naön.

Kön wi kosang yewesautak Anutuu ru yaniwas

²⁶ Ar Yesu Kristoon kön wi kosang yewas. Pötaanök Anutuu ru sak wē. ²⁷ Pōta songönte epēt. Kristook yal menak i yamē piporō ar pim ē pēl yeē. ²⁸ Pötaanök Yuta omēnere Krik omēn, isaare irēa, öngre omp komkap wēaut

pet irēn ar pourō Yesu Kristo piiring wēwē kopētal sak wē. ²⁹ Yaap, ar Kristoē omnarō. Pötaanök Apram pim ēere körō panē sak wē Anutuu omēn piin yaō mēēa pöt önēērö.

Tiar omēn mosutēēn inēēn yaauröak Anutuu ru panē san

4 Yaō niia pötaan watepang ngön nent yal menak niamaan kat wieē. Yokot namp pim pep wel wiaupē omnant pout öpnaatak kotup pötaan yok pangk ngarangk naēpan. Pēl yeem akun pōtak pimtök pep nasēpan, inēēn ru koröp oröak öpnaat. ² Pep ngarangk yaauröa iri wē ēnēmak pim pepapē akun mowia pöt temanöm sēēn öpnaat. ³ Tiarim songönte pōta ök pan. Tiar ngaan rungaaröa ök wē tiarim ēere peparöa omēn mosutē iri wakaimaut. ⁴ Pēl ēēn ēnēmak akun wia pöt temanöm sēēn Anutuuk pim Ruup wes mēēn öngöpē naēaan oröak Moses pim ngön kosangötē ēnēm äa. ⁵ Pöt tiar ngön kosangötē öngpōkaan ent ē niulēēn Anutuu ru panē sēpenēak pēl elnia.

⁶ Yaap ar pim koröngre ru sak wēēn yak Anutuuk maan pim Ruupök Ngēēngk Pulö wes mēēn tiarim lupötē ilēak wē kaamök elniaan Anutuun, “O Pep, ni tenim Pep ompyaup,” pēl maim wē. ⁷ Ar pim inēēn ru won, Anutuuk niön ru panē sak wē. Pötaanök ru namp pim pepapē mor kolut yeō pöl ar Anutuu yaō niia pöt önēēt.

Pool pi Kalesia omnaröaan kön selap äa

⁸ Yaap, ar ngaan Anutuun köpēl wē omp ak kaarkaaröa iri wii kaatak wē pöl wakaimaurö. ⁹ Pēl eimauröak Anutuun ewat yes. Pötaanök ne peene epēl yeniak. Anutu pi arēn ewat wē. Pēl äaap ar tol ēēnak kaalak kaip tiak yangerakē omēn mosutē öngpök sē yeilak? Ar pipotök kaalak wii nitēēpanok pipēl ēēngan. ¹⁰ Pēl imeē Anutuuk arēn, “Wot-

pilörö,” pël niapënëak akun poutë kēere imēn nē, wa top nentere nent eimeē, kētre ngoonre krismaki nantōn akun kaōat pël maim wēaurō. ¹¹ Pōtaanōk nem arim naē ya yamēngk epēt ngenti-ipanēak ya ngēs kaō yeē.

¹² Nem karurō, ne ke urak niamaan. Moses pim ngōn kosangōtōk wii netēēn wēēn Anutuuk wil neulēēn arim ōk sak wē. Pōtaanōk arta nem Kristo pimtēn pēēn kōn wi kosang wesak wē pōl ēēn. Ne arim naē wēēn ar utpet nent naal-nēēn ēaut. ¹³ Ar ēwat wē. Ne ngaan yaumanring wē nem korōpō wēē nasēn wēautaan ngōn ompyaut ōk niamaut. ¹⁴ Yaap, nem korōpō weēre kosang won ēa pōtaan ar ne sant elnēēnēak poprak elnēaut. Pël ēautak ar neen kēēpōt ēak kasēng nenangkēn. Won, ar Anutuu ensel nampē elmēēnē pōl elnēaut, ma Yesu Kristo pimtēn elmēēnē pōl ne elnēaut. ¹⁵ Akun pōtak arim nemēēn ērēpsawi ēan pōt tol ēak won sa. Ne arim ompyaō eima pōten ēwat wēep. Akun pōtak ar kaamōk elnēēnēak arim it ēēnōt yatianēēn ne ti nenan tapōn. ¹⁶ Pël ēaurōak ne ngōn kēēt ōk niamēak pepanōm niaan ar ne kōōre tok yaalni pël yewas.

¹⁷ Ngōnēn omēn kaarkaar piporō pit ar pitēm ōk sēnēak wēē yengenti. Pël yaē pōt pit utpet niwasēpēnēak yaē. Pit ar pitēn kōn wiin isēpnaataan nem naēaan kom elniipēnēak kent yaē. ¹⁸ Omēn narō omēn ompyautaan ar pitēm ōk sēnēak kent yaalniipna pōt ompyaō. Pōt akun arim naē ōma pōtēēr won, akun poutē. ¹⁹ Nem koontre yokot panēērō, ne omēn nentak ōk wiak niamaan. Ne arimēēn yak ōngōrōa ru wilēpēnēak lel yailēn kēlangōn kat yawi pōl peene kēlangōn kat yawi. Nem kēlangōn kat yawi epēt ar Kristo pim ē pël ēēnēētaan yeē. ²⁰ Peene akun eptak ne ar tolēēl wē pōten kōn selap yeē. Pōtaanōk nem retēng ē yaningk pōt sēp wesak arim naē wais wē kēmtak kēēkē wesak ōk niamēak kent yaē.

Öng Ekaare Sera piarpim ngōnte

²¹ Moses pim ngōn kosangōtē iri ōnēak yaauro, ne arēn pēēl niamaan ōk neaē. Ar ngōn pōt sangk kelak kat yawiauro ma won? ²² Ngōnēntak epël wia. Apram pim yokot naar wakaima. Nampē yap-
inte Ismael inēēn koontup Eka puuk wilaup, ēn nampē yapinte Aisak pōp ōng yaapōp Sera puuk wilaup. ²³ In-
ēēn koontupē pōp omnarōa ru yawil pōl yaap wila. Ēn ōng panēēpē pōp Anutuu kosang wes mena kan pōtakēl wila. ²⁴ Ngōn pipta kēēt epël wia. Öng pōaar ngōn taē wes mena nentepar wia pōteparē ōk ēa. Nent Sinai rosiraōōk Mosesēn ngōn ōk mēēa pōt wii yatē pōta ōkōt inēēn koont Eka wii ket ēak motēēn wakaima pōpē ōk yaē. Omēn ngōn taē wes mena pōtē iri wē pōrō pit Eka pim ēarōa ēaō pōl wii ket ēak motēēn wē inēēn pēēnē yaauro. ²⁵ Eka pōp Arepia yangerak Sinai rosiraōōk wii ket ēak motēēn wēēn pim ruure ēarōeta orōak piiring wakaima Yerusalem kakre Sinai rosir pōtepar keerēl wia. Eka pim ruure ēarō Sinai rosiraōōk orōa pōrō wii ket ēak motēēn wakaima pōl Yuta omēn Yerusalem kak orōa pōrō Moses pim ngōn kosangōtōk wii motēēn wakaim wē. ²⁶ Ēn Yerusalem o ngaarēk kutōmweri wia pō Sera pim ōkō. Sera pi inēēn ru wonōp pōtaan ōk tapēl Yerusalem ngaarēk wia pōōk wēaurō Moses pim ngōn kosangta in-
ēēn naēn yaauro. Pōtaanōk Yerusalem ngaarēk wia pō tiarim ēlēp. ²⁷ Ngōnēntak Sera ru kōpēl wakaimaupre inēēn koont Eka akun kot nent Apramring wakaimaup piarpim ngōnte epël wia. “Öng epop, ni nim yaat kol waup ru naw-ilēnēp, ni ērēpērēp ē.

Öng epop, ni ru wilumēak lel yailēn kēlangōn kat nawiin yaaup, ni ya kē yesem ngōn a.

Pöt öng ru köpël wëen wes mäup pim ruure ëarö selap pan kot nent ompring wakaimaupë ruure ëarö il wasëpnaat.”

²⁸Karurö, ar Seraë ruup Aisak pim ökörö. Anutuu Apramön ru mampënëak kup mowiin Aisak oröa pöl kup tap-takaan ulöl sak arta Anutuu ru sak wë. ²⁹Pël ëen ngaan yokot omnaröa yaw-ilal wila pöpök Pulöök Sera mangkën wila pöpön kööre tok elmëa. Pël ëa pöt peeneeta omën ngön kosangta ënëm yaaö pöröak tiarën tapël yaalni. ³⁰Pël ëaap ngönën pepeweri yokot pöaarëen ngön tolëël wia? Pi epël ya. “Inëen koon-tupre pim ruup piarip waö elmëen sëp. Pöt inëen koontupë ruupök öng yaapöpë ruupring pepapë pimëen yaö mëea pötë pep sëpan pötaanök.” ³¹Karurö, tiar inëen koontupë ruure ëarö won, öng panëepë ruure ëarö, Anutuu omnarö.

Tiar sulöptakaan wil nuulëaurö, pötaanök ompyaö öpa

5 Kristook tiar ompyaö sak öpenëak sulöptakaan wil nuulëa. Pötaanök weë sak taueë omën muntaröak kaalak sulöptak niulëëpanëen inëen yaniwasën pöt ke mourpa.

²Ne Pool, nook niamaan kat wieë. Naröak Anutuuk arën, “Omën wotpilörö,” pël niapnaan, “Arim koröp kaut ileë,” pël niaan kat mowiinganok. Pël ëënë pöt Kristook ar yok pangk kaamök naalniipan. ³Kaalak këëkë wesak niamaan. Namp pi pim koröp kaut ilak pöt pi Moses pim ngön kosang poutë ënëm ëëp. ⁴Ën ngön kosangötë ënëm yeem pöten, “Anutuuk, ‘Omën wotpilörö,’ pël niapnaat” yewas piporö Kristo kasëng mangkën Anutuu komre kolap pöt arim naë wi naöpan. ⁵Pöt epël. Tiar Ngëengk Pulöökë kaamöktak kön wi kosang yewesautaring sak wëen Anutu tiarën, “Ar omën wotpilörö,” pël niapënëak ko-

reim wë. ⁶Pöta songönte epët. Tiar Yesu Kristook yal menak wë pöt koröp kaut yaila pötere pël naën yaaö pöteparën mos wasëpenaat. Ën Anutuun kön wi kosang weseë neneren lup sant yaalmëa pötenökëër këët pël wasëpenaat.

⁷O Kalesia omnarö, ar ngaan ngönën kanöök ompyaö yesauröak peene talëpök ngön kaarötök niak ar ngön këëta ënëm ëënganëak il niwaria. ⁸Anutu arën yas yeniaup pi ar pil ëënëak këkre tö neniaan. ⁹Ne omën nentak ök ëak niamaan. Pol pëwëö repak kot nent oröak yaaptak sëen pout utpet yaë pöl omën narö ngön kaaröt ök yeniaan ar utpet sa pet yair. ¹⁰Nem kön kosangtak arimëen kön epël yawi. Tiar Aköpring yal menak wë ar kaar omnaröa könöt sëp wesak nem könöökë ënëm ëënëët. Pël yaëen kot ma kaö namp arim könöt wa irikor yaalni pipop pi pim wa irikor yaaö pöta kangut öpnaat.

¹¹Karurö, ne koröp kaut ilënëak niaim wëanëen kaar omën pörö pit kööre tok naalnëen ëan tapön. Pël niaim wëanëen Kristo tiarim kangiir këra yetaprak wel wia pöta ngöntaan pitëm nemëen kön utpet wia pöteta won ëan tapön. ¹²Nem kentöök omën arim koröp kaut ilënëak kön wa irikor yaalni piporö pitëmtë koröp kaut pout ilak won wasëp.

¹³Karurö, ar pöt Anutuuk ar Moses pim ngön kosangötök wii nitëëpanëak yas niiaurö. Pël elnia pöt ar ngön kosang pöt won wë pötaanök koröpöökë ngönöt ngaarëk önëak anganok lup santaring neneraan inëen ëeim ön. ¹⁴Pitaanök Moses pim ngön kosangötë kepön erën ëak epël ëaut. “Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipëen elmëem.” ¹⁵Pël ëaap arimënt sërere ngön aöre neneraan nga elmë pël eim önë pötak pourö utpet sënëët. Pötaanök arimtok arimtën ngarangk ëeim önëek yak ök yeniak.

Pulöökë wëwëetere wëwë ngaanta ngönte

¹⁶ Ne ngön pipot epël wesak niamaan. Ar Ngëengk Pulöökë ënëm ëën. Pël ëënë pötak koröpöökë kentre kaur pipotön kat nemowiingan. ¹⁷ Tiarim koröpöökë kentre kaur yaautök Ngëengk Pulöön kööre tok yaalmë. Ën kangiir Pulöökë kentre kaur pötök lup ngaanötön kööre tok yaalmë. Pël yaëen poutepar nentak nenten nga yaalmë. Pötaanök ar omnant ëënëak kengkën sak naëngan. ¹⁸ Ën Pulöökë ënëm ëënë pöt Anutuuk arën, “Omën wotpilörö,” pël niapnaan Moses pim ngön kosangötë iri naön ëënëët. ¹⁹ Koröpöökë yaaut epot. Öngre omp nga ëëre wa ngangaaringöt ëëre utpetat ëäk ya ngës naën ë, ²⁰ Anutuu urtak omp ak kaarörö ngëengk mowasööre kempre këarre pölangre pöt ë, kööre tok ëëre ngön nga elö, kentre kaur ë, kööp ëëre keimön ë, welung werak wëaare komkap ë, ²¹ war ë, i ngaat nak kön irikor ëëre i ngaat nak kaökaö ëäk tanre ngön aö pël yaaö pipotre omën utpet munt ke tapëlöt wia. Nem ngaan ök niak pöt kaalak yenia. Omën namp utpet pipotring öpna pöp pi yok pangk Anutuuk wa ngaöök nemomëëpan.

²² Pulöök omën utpet ke pilöt ëëpenëak naalniin. Won, pöök elniin kë ke epot tiarim wëwëatë yaarö. Lup sant, ya ërëp, mayaap, omën nampök utpet elniin kangiir ya wiap elmë, kësangën, ompyaö ë, ngönt kosang wesak wëwë, ²³ wiap së së, koröpöökë kentöön ngarangk ë, pipot Pulöökë këët. Ngön kosangötökta omën ompyaö pipot ëëpenëak ök yenia. ²⁴ Yesu Kristoën yaö sak wëaurö pit pitëm lup ngaan pötë kentre kaur utpetatring pöt këra yetaprak möön won sa. ²⁵ Pulöök tiar pim kanöök niulëa. Pötaanök pim kanöökël sëpa. ²⁶ Tiar tiarimtë yapinöt

köntak wak isak aöre tiarim karurö ya sangën mongawisak pitëm omnantëen itenak kentre kaur ë pël ëëngan.

Tiar kar narö könömötring wëën kaamök elmëëpa

6 Karurö, omën namp saun nent koirën pöt ar Pulööringöröak ya wiaptak ompyaö mowasën. Pël yeem pöt arimëntta Setenök morök elniipanëen ngarangk ëën. ² Arim naë könöm nant wiaan pöt nener kaamök ëäk won weseë. Pël yeem pöt Kristo pim ngön kosangöt pout ngaarëk onëët. ³ Omën namp pi yapin won wëäk pimtën kön wiin isëpna pipop pi pimtë lupmer morök yaalmë. ⁴ Ar pourö neenem wëwëatön këëkë itenak ompyaö ma utpet pötön ëwat seë. Pël ëäk ompyaö wiaan pöt omën muntaröaan won, arimtëen ërëpsawi ëënëët. ⁵ Pöt omën pourö neenem könömöt wak önëët.

⁶ Ar omën ngön rë yanuulëm omnant won wë piporö omnant ompyaö wesak kaamök elmëëë.

⁷ Ne ar pouröen ök niamaan kat wieë. Arimtok arimtën morök ëënganok. Ar yok pangk Anutuun morök naalmëëngan. Omën namp pi ya mëmpna pöp ënëmak pöta këët öpnaap. ⁸ Omën namp koröpöökë yaat mëneim öpna pöp pöta kë utpetat koirak kö sëpnaap. Ën namp Pulöökë yaat mëmpna pöp pi ënëmak Pulöökë këët, wëwë kosang pöt koirëpnaap. ⁹ Pötaanök tiar omën ompyaut ëëpenaataan kaaö ëëngan. Tiarimtok wauretaan kos wiap naën ëëpena pötak këët tiipena akunetak kë ompyaö kaöat öpnaat. ¹⁰ Pötaanök tiar omën pourö kaamök elmëëpena kanö oröön pöt ompyaö elmëëpa. Pël yeem wet rëak tiarim kar Anutuun kön wi kosang yewas eporöen kön wieë ompyaö elmëëpa.

Wa korkorre welaköt ngönte

¹¹ Retäng kaöat pi wia pipot nemtë moresök arimëen yeëerek iteneë.
¹² Omën narö pit omën muntaröak pitën ping wesak apënëak arim koröp kaut ilënëëtaan weë yaë. Pit Kristo këra yetaprak möa pöten aim wë wesak utpet mowaspanëak pël yaë. ¹³ Omën Mosesë ngön kosangöt ngaarëk yeö pël weseë koröp kaut ila pörö pit Moses pim ngön kosang pout ngaarëk naönörö. Pël yaauröak arim koröp kaut ilën pitëmtën ping wesak apënëak pël ya. ¹⁴ Ne pöt, omën munt nantön won. Aköp Yesu Kristo pim këra yetaprak wel wia pötaan piin yaya yaaup. Kristo pim këra yetaprak wel wia pötak yangerakë

omën utpetat nem naë wieëa pötta kö saut. Ën neenta tapël pötak wel wi olëaut. ¹⁵ Koröp kaut ilööre nailën yaaö pötak këët won. Anutuu kön ngolöpöt ningkën ngolöp sak wë eptaar këët. ¹⁶ Omën kön epö wak wë ënëm yaë piporö pourö, Anutuu omën këërö, Anutuu mayaapre ya ngës pöt arim naë wiaap.

¹⁷ Ne omën nampök könöm muntat nampnaaten kaaö. Omën naröak Yesu pimëën nemöa mörmöröt nem koröpöök wia pötaanök.

¹⁸ Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

Epesas

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 32 pōta ök won sēen Pool pi Rom kak wii kaatak wē pep epwer retēng ēak Tikikas mangkēn wak sē Epesas kakē ingre mor saurō mena. Pēl ēēn pit sangk kelak ka naē wieēa pōtē wes mēa.

Pep epweri Poolök Aköpē ingre morōroaan retēng ēa. Tiar pim mönre koröpō, pi tiarim kepōnō. Tiar pim kaat, pi möör wapēt. Tiar pim öng koröp orōön pi tiarim omp koröp orōa.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-2

Kristoore pim ingre morörō 1:3-3:21

Kristook yal menak wēauta ngōnte 4:1-6:20

Ngön mēēt 6:21-24

1 O Epesas ingre mor saurō, kosang wesak Yesu Kristoē kentōökē ēnēm ēeim wēaurō, ne Pool Anutuu kēm-tak Yesu Kristo pim ngön yaaō omēn nampök pep epwer retēng ē yaningk.

² Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt ninkēn arim naē wiaap.

Tiar Kristook yal menak wēēn Anutu welaköt elnieim wē

³ Tiar Kristook yal menak wēēn tiarim Aköp Yesu Kristo pim Pepap Anutu puuk kutömweriaan ngönēnē welaköt ke nentere nent nineim wē. Pōtaanök ping wesak mepa. ⁴ Anutuuk ngaan panēēr yanger won wiaan pim ēōetak ketre saun won openaataan Kristook yal mepenēak kom ē niulēa. ⁵ Pi ngaanēēr kön pil wiin wiakaima. Pōtaanök pi lup sant elniin tiar Yesu Kristook yal yemangkēn pim ru niwasēpēnēak kent kön wiak kön pipēl kosang wes niwia. ⁶ Pi tiar pim ru paupaō panēēpök yal menak wēēn komre kolap ompyaut kēsangēn elniin wē. Pōtaanök yaya mepa.

⁷ Pi wel wiin pim iitak tiar utpetetakaan sum ēak ent ē niulēak saunat kērē niulēa. Elei, Kristo pim komre kolap pöt peō ēak wia. ⁸ Yaap, pi pöt kēsangēn elniak könre lup ngölöp pöt lē nimēa. ⁹ Pēl ēak pimtē ngaanēēr kön wiin ompyaō ēēn Yesuuk ya mēmpēnaat pēl kön wiin wiakaima pōtak ēnēmak pim kön ēlēēp wia pöt tekeri wes nina. ¹⁰ Anutu pi epēl kön wia. “Ne wotpil weseim wēēn akun kön wian pöt temanöm sēēn kutömweriaan yangerakē omēn epot pout erēn wasēn Kristook pep sak öpnaat.”

¹¹ Anutu pi omēn nant ēēpēnēak kön wiak pöt yok pangk yaaupök ngaanēēr tiar Kristook yal mangkēn pimorō pēl sak öpenēak kön wia. ¹² Tiar wet rēak Kristook kaamök elniipēnēak kor wakaim wē eporō Anutuun kēt ēl epotē kön wieimeē pim komre kolap kēsangēn elnia pōtaan yaya maim öpenēak pēl kön wia. ¹³ Arta ngön kēēt, Anutuu ar utpetetakaan niöpna ngön ompyaō pöt kat wiak Kristoon kön wi kosang wasēn Anutuuk Ngēēngk Pul wet rēak yaō niia pō ar pimorō pöt pet elniipēnēak ninaurō. ¹⁴ Ngēēngk Pulō tiarring wē pōtaanök Anutuu omēn ompyaō yaō elnia pöt öpenaat pöt ēwat yes. Pēl ēak wakaim wē tiar pim komre kolap kēsangēn yaalnia pōtaan yaya mepenēak Anutuuk sasa niön piiring wakaim öpenaat.

Pool pi Epesas omnarōaan Anutuun kimang mēēa

¹⁵ Ne ar tiarim Aköp Yesuun kön wi kosang wesak Anutuu omēn tiarim karurō lup sant yaalmē pōta ngōnte kat wiaut. ¹⁶ Pōtaanök kēt ēl epotē arimēēn yak Anutuun yoöre ērēp maimēē nem kimang ngōntak arimēēn ök maim wē. ¹⁷ Ne kimang ngōntak tiarim Aköp Yesu Kristoē Anutu, kutöm ē rangi Pepap, piin kēēkē ēwat sēnēētaan kön ompyaut nimpööre pim songōnte tekeri wes nimpō pēl ēēpēnēak ök maim wē. ¹⁸⁻¹⁹ Ēn nem

kimang ngön eptakta ar yas niaan wëen kutömweriaan omën ompyaut önëak kor wë pöt ewat sëere tiar pim ru niwesauro omën nimpnaat kësang panëët pöt ewat sëere weëre kosang kaö pan tiar piin kön wi kosang weseim wëaurö ningkën wia pöt ewat së pël ëënëetaan arim lupötë ëwa elniipënëak ök maim wë. Pim weëre kosang tiarëk wia pötak ²⁰ngaan Kristo weletakaan wal ë moulmëak o kutömweri pim yaapkëetakël moulmëen wë. ²¹Pël ëën Kristo pi omën kaö kutömweriaan yangerakë wëaurö pourö il mowesak kaö panë isak öpënëak moulmëa. Pöt peene eptakëër pëen won, ënëm akunaöökta wakaim om öpnaap. ²²Pël ëak Anutuuk omnant pout wa top ëak pim ingrak rongan ë moulmëen omën pötë kaö sak wë pim ingre mor saurö tiarimëen kepön erën ëak niulëa. ²³Möönre koröpöt kepönöök yal mangkën pangk ëëpna pöl tiar ingre mor saurö möönre koröp ket ëak wë Kristook yal mangkën pangk ëëpnaat. Ën ingre mor saurö Kristook yal mangkën pangk yaë pöpök omën poutë peö ëak pangk yaalni.

Anutuuk tiar pourö Yesuring weletakaan wal ë niulëa

2 Ngaanëër ar utpet ke nentere nent ëeimeë pötök arim lupöt mën wel niwieima. ²Akun pötak kan utpetaöökël wë urmeraröa kaöapök elniin pim naë së rë olëak wakaiman. Pi peeneeta ngön wa olë yaaurö pitëm lupötë wëen Anutuu ngönte wa olaim wë. ³Tiar pourö ngaan pitëm ök koröpöökë kentötë ënëm eimaut. Pël ëeimeë tiarim koröpöökë könötë ënëm eimeë naröa ök Anutuu kölöpta iri wakaimaut. ⁴Pël ëautak Anutu pi ya ngës kësang ëak lup sant kaö pan elnia. ⁵Pël elniak tiarim wa olë yaautaan lupöt wel wiauröak Kristoor-ing wal ë niulëa. Yaap, Anutu pi komre kolap elniak utpetetakaan niwa. ⁶Pi tiar

Yesu Kristook yal yemangkën piiring wal ë niulëak kutöm wëwëet ninak weëre kosangring öpenëak niulëa. ⁷Pi Yesu Kristoën pim lup sant elniaö pötak omën munt ënëm orööpna pörö pim komre kolap kësang pan kësangën elnia pöt itaampënëak pël elnia. ⁸Pöt pi komre kolap yaalniem arim Kristoon kön wi kosang yewesautaan utpetetakaan niwa. Pöt arimtok yok pangk naën ëan tapön. Anutuuk yaap elnia. ⁹Ar Anutuuk pël elniipënëak ya ompyaö nent namëngkën ëaurö. Pötaanök arimtën ing ti wak angan. ¹⁰Anutu pimtok wëwë ngolöp epët nina. Tiar Yesu Kristook yal meneë Anutuu kan ompyaö kopëtaö wes nina pöök ing mësaime öpenëak pël elnia.

Kristook Yuta omnaröere köpël omnarö erën ë niulëa

¹¹Ar ngaan köpël wakaimaurö pöten kön wieë. Akun pötak koröp kaut nailën wëen Yuta omën koröp kaut ila pöröak arën koröp kaut nailënorö pël niaimaut. ¹²Pël ëën ar ngaan Kristo won wë ten Yuta omën Anutuun yaö sauröaring naön, pëlëër wakaimaurö. Ar pörek wëen omën ompyaö nent ënëm arimëen orööpnaataan kor naön. Ën Anutuunta köpël wakaimaurö. ¹³Ngaan maimerek wakaimauröak peene Kristo pim iit arimëen il olëa pötak wa niulëen Yesu Kristook yal ëak Anutuu naë wë. ¹⁴Pöt Kristo pimtok tiar mayaap yaningk. Ngaan Yuta omnaröere köpël omnarö tiarim naë kööre tok wiaan sowi kësangpel tekarak wiakaimaut. Pël ëautak Kristook pim möönre koröpö köëpöt wesa pötak sowi pö të olëak köpëlre Yuta omën pourö rongan kopëtet ë niulëaut. ¹⁵Moses pim ngön kosangötre Yuta omnaröa yaaut won wasëpënëak pimtë koröpö köëpöt wesa. Omën rongan nentepar pöteparë urtak rongan ngolöp kopëtet ë niulëen tiar piik yal ëak mayaaptaring öpenëak

pël elnia. ¹⁶Pim këra yetaprak wel wia pötak Yuta omënere köpël omën pourö wa erën elniin këra yetap pörak Anutuu naë niulëak komre kap tiarim tektrak wieëa pöt won wesaut. ¹⁷Pël ëën pi ten Yuta omën Anutuu naë wakaimauröere ar köpël omën maimerek waikaimaurö tiarën mayaptaring öpena ngön ompyaö pöt ök niapënëak waisa. ¹⁸Pöt Kristo tiarimëën wel wia pötaanök Yuta omënere köpël omën tiar Ngëengk Pul kopëtaööring wë kan kopëtaö wes nina pöök së Pepa naë orööpenaat.

Ingre mor saurö tiar Anutu pim tup ngëengkët

¹⁹Pötaanök akun eptak ar suurö won. Ar ngönën omnaröaring erën ëak Anutuu ru sak wë. ²⁰Tiar pöt Anutu kaat. Ar ngëlangre pasöt Yesuu ngön yaaö omnaröere tektek ngön yaaö omnarö ten wapöt.

Ën Yesu Kristo pimënt pöt möör wapët. ²¹Pël ëën tiar omnarö piik yal mampö seim wëen taë niwasën Aköpë tup ngëengkët pël orööpnaat. ²²Arta ten ingre mor sauröaring Kristook yal mangkën Ngëengk Pulöök elniin Anutu pim tupët pël sak wëen pi öngpök wë.

Anutuuk Pool köpël omnaröen ngön ompyaut ök mapënëak ya pöt mena

3 Pool ne Yesu Kristo pim ngönte ar köpël omnaröen ök yeniak e taptaan wii kaatak neulëaut. ²Yaap, ar neen kat wian. Anutuuk komre kolap elnëak arim naë ya mëmpëak ök neeaut. ³Pël neak pim ngön ëlëöpöt war wes nenaat. Pöta ngön mëntte wet reäk pep epweri retëng äaut. ⁴Ar ngön pipët sangk kelak pöt nem könöök Anutu pim ngön ëlëöpöt Kristoëën äaut ewat panë san pöten ewat sënëët. ⁵Ngön ëlëöp epët ngaan omën wë aprö ima pöröa naë Anutuuk tekeri wes nemangkën äautak peene eptakök Ngëengk Pulöök ten ngön

yaaö omnaröere tektek ngön yaauro tekeri wes yaningk. ⁶Ngön ëlëöp pöt epët. Köpël omnarö ar ngön ompyaut wak wë ten Yuta omnaröaring rongan kopëtet ëak Anutuu omën ompyaut tenring pep sak wë. Pël ëëë Yesu Kristook yal ëak Anutuu ten Yuta omnaröen kup niwia pöt pep sak wë.

⁷Ne pim ngön ompyaut ök niamëak Anutu pim weëre kosangöök komre kolap kësang elnëak pim ya omën wes neulëa. ⁸Ne ngönën omnaröa iri wëaupök Anutu pimtök ar köpël omnaröen ngön ompyaut ök niamëak komre kolap kaö elnëak ya epëtak neulëaut. Kristo pim ulöpre moup ngön epët kaö panëët omnaröa yok pangk pout ewat nasënganëët. ⁹Anutu ngaanëër omën ël epot ket äaup pim kön epët ëlëöp wiak wakaima. Pël äautak peenök kön ëlëöp pöt omën pourö war wes nimpëak neea. ¹⁰Anutuu ingre mor sauröa naë pim ewat ke nentere nent epot akun eptakök wëlël ë wiin enselöröere kutömweri weëre kosangringörö pitta itenak ewat sëpenëak ëlëöp wia. ¹¹Anutu pi ngaan akun wontak pim könöök ngön kosang wesa pöta këët tiarim Aköp Yesu Kristo wes yamëem tekeri wesa. ¹²Pël ëën tiar piik yal ëëë kön wi kosang wesak kasinkasin won Anutu naë yes. ¹³Pötaanök epël niamaan kat wieë. Ne arimëën yak këëmrë këlangönë rangk wë eptaan arim lupöt irepan. Ar pöten ping weseë.

Pool pi Epesas omnaröaan Anutuun kimang mëëa

¹⁴Ne Pepen rar rë mowesirak arimëën kimang yemak. ¹⁵Pöt pi kutömweriaan yangerakë omën pourö tiarim pep sak wëen pim naëaan oröan. ¹⁶Anutu pi ë rangi pout pangk ëëëaupök Ngëengk Pulö elmëen weëre kosang koir ningkën arim lupöt kaö sak kosang sënëak ki-

mang yemak. ¹⁷Pël ëak ar Kristoon kön wi kosang wasën pi arim lupötë öpënëak kimang yemak. Pël ëak ar pim lup sant pötak misën il tëak kosang sak tauëë ¹⁸ngönën omën muntarö pitring ar pourö lup sant pöta songönre lööre kalap naöökaan naöök pout kengkën ewat sënëak kimang yemak. ¹⁹Pël ëak Kristoë lup sant omnaröa ewatöt il yewesa pipëta öngpök öneak kimang yemak. Pël ëaan Anutuu naë lup moup peö ëak wia pippel ar peö elniipnaan.

²⁰Anutu pim weëre kosangöök tiarim lupötë ya yamëngk pöpök omën kaö panëet yaalniem tiarim kimang yamëëaare elniipënëak kön yawia pöt il yewas. ²¹Ingre mor sauröa naëre Yesu Kristoë naë pimëën yaya yal menmen aim om wiakaim wiaap. Yaap.

Ingre mor saurö tiar Kristoë möönre koröp sak wë

4 Ne tiarim Aköp Yesu pim ngönëntaan wii kaatak neulëaup nook kosang wesak niamaan kat wieë. Anutuuk omën kaö panëëtaan yas niiaurö. Pötaanök wëwë ompyaö öneak niulëa pöl weë. ²Pël ëëë arimtën kön wiin iraan ya wiap pötaring wë kar naröa könöm elniipna pipöt lup santak wetak weë. ³Pël ëëë Pulö pim mayaapta wiirupök wa erën elnia pipët ilpan. Pötaan ngarangk ëeim weë. ⁴Anutuuk pim omën ompyaö kopëtetaan kor öpenëak yas niaan tiarta rongan kopëtet ëak Ngëengk Pul kopëtaööring wë. ⁵Tiarim Aköp kopëtap kön wi kosang yewesaut kopëtet, ën i yamëaut kopëtet. ⁶Pël ëaan Anutu pi tiarim Pep ngawi kopëtap. Puuk pout kepön erën elnia. Pël ëak tiar weëre kosang kaamök elniin pim yaat yamëngkën tiarim lupötë wëaup.

⁷Yaap, tiar rongan kopëtet ëak wëën Kristook neenem yaatë weëre kosangöt nina. ⁸Kristo pim tiarimëën elnia pöta ngönte ngönën pepeweri epël wia.

“Pi kutömweri isëpënëak omën kësang pan il mowesak wii tëak mësak ngaarëk isa.

Pël ëak pi omnarö kësangën elmëa.”

⁹“Ngaarëk isa” ngön pöt oröptaanök ëa? Songönte epët. Pi wet rëak maim o ngaarëkaanök yangerak irëa. ¹⁰Pi irëaupök kutömre yang poutë pangk ëak öpënëak kaalak kutömweri is pörek wëauröaan kaö sak wë. ¹¹Pël ëëë pi tapöpök kësangën elniak omnarö weëre kosang kaamök elnieë narö pim ngön yaaö omën niwesa, narö tek-tek ngön yaaö niwesa, narö ngönën ök yaö niwesa, narö ingre mor sauröa ngarangk niwesa, narö rë yanuulaö niwesa. ¹²Pipët ngönën omnarö tiar pim ya ompyaut mëmpenaataan kopëta niwasën pim möönre koröp pöt tiarim naë kaö sak kosang sëpenëak omën piporö niulëa. ¹³Pipël pipël ya mëmpeimeë tiar kön wi kosang yewesaöre Anutuu Ruupë songönten ewat poutepar mëngkre mëngk sëën lup koptemer sak öpenaat. Pël ëëë kaö sak Kristo pim wëwë ompyaö panëëtakël së öpenaat. ¹⁴Pël ëak tiar rungaaröa ök nasënganëp kosang sak öpenaat. Pöt kent yamöön këra ëpotë ëtëp yaalmë pöl rungaaröa ök ëngk ma e yewas pöröak kaar omnaröa ngönötön kat wiak kön irikor ëak këlok sëpnaat. ¹⁵Pël ëëpnaatak tiar lup santaring wë ngön këët pëën aimeë kaö sak Kristo tiarim kepönöököp pim ök sëpa. ¹⁶Pi tiarim kepönöök elniin ingre morre pöt nener yal menak omën sëën ompyaö yaë. Tiar kaö ke nentere nent neenem ëëpenëak kopëta wes nina pöta ënëm yeem lup santaring neenemëën kaamök ëëë kaö sak kosang sëpenaat.

Ingre mor saurö wëwë ngölöptak öpa

¹⁷Ne Aköpë urtak sak kosang panë wesak niamaan. Ar köpël omnaröa yaë pöl arim könöt omën pasutëël wiak önganok. ¹⁸Pitëm lupöt koö olëaan yak

ëwat nasën wë lup kosang ëak Anutuutuu wëwëet kasëng menak tomökël wë. ¹⁹Pël ëëë ëö köpël pitëm könöt utpetatëël kosang wiak wë utpet ke nentere nent eimeë kewilring wë.

²⁰Ar pöt, wëwë pipët önëak Kristoë songönte rë naniulön äaut. ²¹Ar yaap Kristoë ngönte kat wiaurö. Ngön pipët Yesu pim ngön këët epël rë nuulön kat wiaut. ²²Ar lup ngaanötring wëën arim kentre kauratök morök elniin utpet wakaiman. Pötaanök lup ngaan pipot ent ë olaë. ²³Pël ëak Pulöök lupre kön ngolöp niwasëpnaan kuure mak mëak ²⁴lup ngolöp pipot wa mëëë. Pipot Anutuuk pim ök mëngk wesak ket äaut, wotpilre ngëëngk panëët.

²⁵Pötaanök ar kaar yaaut moolëak ngön yaapöt pëën neneren ök maë. Pöt tiar Kristoë ingre mor sak nener yal yeë. Neneren kaar apena pöt tiarim yal ëa pöt ilpenaat. ²⁶⁻²⁷Ar kölop-tak utpet nent ëëngan. Setenëën kan motëënganëën kölop ëeim wëën ketëp ilepan. ²⁸Këkain yaauröak pöt sëp wesak omnant koirënëën kosang nengtiak ya mënak nant ngöntök yaaurö meneë. ²⁹Arim këmöhtëaan ngön utpetat anganok ompyaut pëën omën kat wiipnaarö kaamök elmëëpnaan aim wëë. ³⁰Ar Anutuutuu Ngëëngk Pulöön ya utpet ëëpnaat elmëëngan. Pi tapöök niöpna akunetak ar Anutu pimorö pöt pet elniipënëak yaö niwesau pötaanök. ³¹Ar omën ya utpetaring yaaö, ngaare ya sangën, ngön kosang, ökre was, utpet pipot pout moolaë. ³²Ar ngöntre karurö kaamök elmëak arim lupöt meneë. Pël ëak pitëm saunat won moweseë, Anutuutuu Kristoë kangliir arim saunat won niwesa pöl.

Tiar ëwaöök öpa

5 Anutuuk lup sant elniin pim ru sak wë. Pötaanök pim ë pël ëëë. ²Kristo pi tiarimëën yaköm ëën lup sant elniak

pim wëwëet tiarimëën yak keëpöt wesak pim möönre koröpö omën köp nga kamp misëngringöt ar yaaö pöl Anutuun kiri ëën kë sa. Tapël ar yakömre lup sant kantakël wëë.

³Ar Anutuutuu omnarö. Pötaanök öngre omp nga yaaö, utpet wa ngangaaring omnantön kentre kaur ngön pipot kot nent arim tekrak orööpan. ⁴Ngön ëöaat, köntak yaaö puot, ngön utpetat, pangk naënganë pipot anganëp Anutuun yoöre ërëp aim wëë. ⁵Ar epël kön wieë. Öngre omp nga yaaöre utpet wa ngangaaringöt yaaöre omnantön kentre kaur yaaö Anutuutuu urtak yangerakë omnantön omp ak yewesaö piporö Anutuuk wa ngaöök mëak wëwë kosangta yaö nemowaspan. ⁶Ar morök omnaröa utpet ke pilöt ëënëak ngön kaar yenia pipot kat wiingan. Anutu omën pim ngön wa olëak utpet ke pil yaë piporö kangliir nga yaalmëaup. ⁷Pötaanök ar omën piporöaring wa meilak ëëngan. ⁸Ar ngaan koutak wakaimauröak peene pöt Aköpök wa niulëën pim naë rë olëak ëwaatak wë. Pötaanök ëwaatak wëau-röa wë pöl wëë. ⁹ëwaatak wëa pöta këët epot. Lup ompyaö, wotpil, ngön yaapöt yaaö pipot. ¹⁰Pël ëak ar omën nant ëënëak pöt Anutuuk kent ëëpën ma won pöt ëwat sakök ëëë. ¹¹Kar naröak kouta omën mosut yaëën kaamök ëënganok omën pouröen wëwë pipotön utpetat pël ök maë. ¹²Ne omën ëlëëp yaaö pipotön naëngan, amaaten ëö yaë. ¹³Pël ëaap tiar omën ke pilöt tekeri wasën ëwaatak elmëën pipotë songönte yoolök sak wiaapnaat. Pöt omën tekeri yewas pöt ëwaäöök wesira. ¹⁴Pöta ngönte epël wia.

“Ka ureëaup, ni wal ë.

Lup wel wiaup, öp së.

Pël ëën Kristook ëwa elniipnaan.”

¹⁵Pötaanök arimtë wëwëatön ngarangk këëkë ëëë. Kön wonöröa wëwëat önganëp könringöröa wëwëat

weë. ¹⁶Peene akun eptak tiarim naë utpetat kësang pan wia. Pötaanök akun nant il mëenganëp akun poutë omnarö kaamök elmëak kosang ngentiaak ya mëmpa. ¹⁷Pötaanök ar köpël ëënganëp Aköpë ya ngön ya pipöt kön wieë.

¹⁸I ngaat nak kön irikor ëëngan. Pip-tak utpet yaniwas. Pötaanök pël ëënganëen Anutuu Pulöök arim lupötë peö ëak wiaapna pötaar elniip. ¹⁹Pël ëëë karuröaring arim këmötök ngönën tanre tan Pulöök yaningk pipot Aköpön lupre könötökta tan aim weë. ²⁰Pël eimeë akun poutë omën ël epot poutëen tiarim Aköp Yesu Kristo pim yapintak tiarim Pepap Anutuun yowe maim weë.

Öngre ompöröa ngönte

²¹Ar Kristoon yaya yaaurö. Pötaan neneraan inëen ëëë.

²²Öngörö, Aköpön inëen yaalmë pöl arim ompöröa ikanöök weë. ²³Kristo tiar pim ingre mor saurö utpetetakaan niwa pöp tiarim kepön erën ëak ngarangk elnieim wë pöl ompöpök pim öngöp ngarangk yaalmë. ²⁴Pötaanök ingre mor sauröa Kristoon inëen yaalmë pöl öngörö ar arim ompöröaan inëen elmëëë.

²⁵Ompörö ar, Kristo pim ingre mor saurö tiarimëen yak pim wëwëet këëpöt wesa pöl arim öngöröaan lup sant elmëëë. ²⁶Kristo pim ngön ompyautak tiarim utpetat i niirak kölam niwesak tiar pim ingre mor saurö Anutuun yaö niwasëpënëak wel wia. ²⁷Pël ëak tiar, pim ingre mor saurö, ketre saunere utpet ke nentere nent won kölam pëen ngëëngk niwesak pimtëen niöpënëak wel wia. ²⁸Ompörö ar arimtë koröpö sant yewas pöl arim öngörö sant moweseë. Pöt öngre omp pouwaar yal ëak koröp kopëtaö sak wë pötaanök. Omp namp pi pim öngöp sant yemowas pipop pimtë koröpöota sant yewas. ²⁹Tiarim naëaan omën namp pimtë koröpö këëpöt

newasën. Won. Pimtok pimtë koröpö kaömp menak ompyaö wesak ngarangk yaë. Pöta ök Kristook ingre mor saurö ngarangk elnieim wë. ³⁰Pöt tiar pim möönre koröp pöökë kaut pötaanök. ³¹Pöta ngön nent ngönëntak epël wia. “Omp namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpök yal mangkën pöt piarip lupre koröp pöt kopëtap pël sak öpnaat.” ³²Ngön ëlëëp epta songönte öngöpök wiaan nook kön wiin pöt Kristoonre pim ingre mor sauröaan yaë. ³³Pël ëaap arimtëenta yaë. Ompörö ar arim koröpöön sant yaalmë pöl arim öngörö lup sant elmëëë. Pël ëen öngörö arta arim ompöröa inëen elmëëë.

Ëlre pep, koontre yokot pitëm ngönte

6 Rungaarö ar, Aköpëen yak ëlre peparöa ngön ngaarëk weë. Pël ëëenë pöt ompyaö. ²Ngönëntak epël wia. “Ni nim ëlre pepaarë ngön ngaarëk wë.” Ngön kosang piptakëer Anutuuk yal menak kup mowia. ³Pöt epët. “Pël ëëmë pötak yangerak akun wali ömëët.”

⁴Ën ëlre peparö, ar arim koon-tre yokoturö ya sangën mongawisngan. Ar ngönën rë moulak pepanöm mëak ngarangk elmëëë. Pël ëen pit kaö sak ngönënta ënëm ëëpnaan.

Inëen yaaöre ngarangk pitëm ngönte

⁵Inëënörö ar, arim ngarangköröa ngön ngaarëk weimeë Kristoën inëen yaalmë pöl pitën kasinkasin ëak pitëmtëen pëen inëen elmëëenëak weë ngentieë. ⁶Pöt arim ngarangköröak itaangkën ompyaö ëëpnaataan pëen won. Ar pël yeem Kristoë inëënörö pël weseë Anutuu kan yanuulë pöök kön kengkënrëng seë. ⁷Pipët omnaröen kön wieë won, Aköpön kön wieë ya kë sak arim yaat mëneë. ⁸Ar epël kön wieë. Namp pi inëen wë ma won wë ya ompyaö mëmpna pöt Aköpök kangut ompyaö koir mampnaap.

⁹Ngarangkörö arta tapël arim in-
ëënöröen ompyaö yaalmëem pitëm kas
ëëpnaat elmëengan. Aköp ar pouröa
ngarangk ngawiap kutömweri wë pöp
omnarö pim ëöetak isak irëak won,
mëngkre mëngkre wia.

Tiar nga omnaröa ök sak öpa

¹⁰Ne ngön kaut epël niamaan. Aköpök
yal menak pim naëaan weëre kosangöt
wak pötring weë. ¹¹Ar Setenök morök
elniipënëak yaëen weëre kosangring
tauak pi ke ur momëënenëen Anutuu
ngaë omnant yaningk pöt wak weë.
¹²Tiar omën möönre koröpring eporöar-
ing nga naalëen. Won. Ensel utpetaröere
Setenë inëen yaauröere yang ngarangk
utpet koutak wëauröere urmer ke nam-
pre namp mopöök wëaurö pitring nga
yaal. ¹³Pötaanök ar Anutuuk ngaë om-
nant yaningk pipot wak weë. Pël ëen
nga yaaröön pöt kangiir elmëen kas
sëen weëre kosangring tauanëet. ¹⁴Ar
epël ëak taueë. Ngön këetak yepat
ket ëak ureë. Ën wotpil wëwë pötak
ulpëen kosangëp ket ëa pötë ök ko-
röp oröön riipetakël mëak weë. ¹⁵Anu-
tuu mayaap yaningk pöta ngön ompyaut
omnaröen ök manëet kopëta wesak ing
kör ket ëak mëë. ¹⁶Pël ëak arim kön
wi kosang yewesautakta ngilöatë ök we-
sak weë. Pël ëen pötök utpetatë pepap
Setenë es wisangöt pörang urak sëp-
naat. ¹⁷Anutuu utpetetakaan yaniö kön
pötak ul kosangta ök waëëë. Pël ëak

Anutuu ngöntak Ngëengk Pulöökë öp-
wer pël sëen wak weë. ¹⁸Ar kët ël
epotë Ngëengk Pulöökë weëre kosang-
tak kimang maë. Anutuun kimang ke
nentere nent maimeë kaaö köpël Anu-
tuu omnaröaan kimang maë. ¹⁹Pël yeem
ne ngönën ök memëak yaëen Anutu
kaamök elnëak nem mema pöt këmtak
newiin kas köpël ngön ompyaö ëlëëp
wia pöta songönte tekeri wasumaan
nemëenta kaamök elnëak kimang maë.
²⁰Ne ngön ompyaut ök amëak Anutuuk
neulëaupök nem pël yaautaan wii kaatak
neulëaup. Pël ëen ar Anutuuk ne ngön
ompyaut tekeri wasum pël neeaö pöl kas
köpël mëmpaan Anutuun kimang maë.

Ngön mëet

²¹Tikikas puuk pep epwer wak wais
ninak nem yaauta ngönöt pout ök niap-
naat. Tikikas pöp tiarim kar panëëp
Aköpë këm ngön ngaarëk wak inëen
yaaup. ²²Pi nook arën tenim songönte
ök niaan kat wiak ya kë sënëëk yak wes
mëen yewais.

²³Anutu Pepere Aköp Yesu Kristo pi-
aripök ar nem karurö mayaap tekeri wes
ninak arim kön wi kosang yewesaut taë
niwasën lup santaring weë. ²⁴Ar tiarim
Aköp Yesu Kristoë naë rë olëak wë lup
sant yaalmëaurö arim naë Anutuu komre
kolap pöt wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

Pilipai

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 32 pōta ök won sēen Pool pi wii kaatak wē pep epwer retēng ēak Epaprotaitas mangkēn wak sē Pilipai kakē ingre mor saurō mena. Pool pi wet rēak Pilipai kak sē ngōnēn ök maan narō Yesuun kōn wi kosang wesa (Ngōn Yaaō Omnarō 16:11-40). Pēl ēēn ēnēmāk Pool pi wii kaatak wēēn ingre morōrōak mon nant wa rongan ēak Epaprotaitas mangkēn wak sē Pool mena. Pēl ēēn Pool yowe mēak pep epwer mena. Pi wii kaatak wē ērēpērēp yeem pitta Kristoorring wē pōtaan ērēpērēp ēēpēnēak kent kōn wiak retēng ēa.

Pōt epēl wia.

Ngōn ngēs rēaut 1:1-11

Poolē ngōnte 1:12-26

Kristook yal menak wēauta ngōnte 1:27-2:18

Timotiire Epaprotaitas piarpim ēēpnaat 2:19-30

Pepanōm ngōnte 3:1-4:9

Kaamök elmēautaan yoōre ērēp ngōnte 4:10-20

Ngōn mēēt 4:21-23

1 O Pilipai kak Anutuu omnarō Yesu Kristook yal menak wē pōrōere ngōnēnē wotōōkōrōere ngōnēnē ya kaamök yaaurō, Poolre Timoti Yesu Kristo pim inēēn yaauwaar tenip wē nook pep epwer retēng ē yaningk.

²Anutu tiarim Pepapre Akōp Yesu Kristo piarpim komre kolap mayaap pōt ningkēn arim naē wiaap.

Pool pi Anutuun yoōre ērēp mēēa

³Ne arimēēn yak akun ēlōtē kōn weswes eimeē Anutu nemopōn yoōre ērēp maim wē. ⁴⁻⁵Ar wet rēak ngōn ompyaut kat wia pōtak ngēs rēak neering top ēak aō aō imeē peene pēl yēē pōten kōn wieē nem Anutuun ök yamēēa

pōtē ērēpsawiarang wē ar kaamök elniipnaataan ök yamēēaup. ⁶Pēl ēak ne epēl kōn yawi. Anutu ngēs rēak arim lupōtē ompyaō yaalni pōpōk ompyaō elnii seimeē Yesu Kristo pim waisēpna akun kaōaōōk pet irēpnaap. ⁷Ar nem ru ulōpōōkōrō. Pōtaanōk Anutuuk ompyaō elnieim ōpnaat nem kōn yawi pōt yok pangk. Pōt nem wii kaatak wēāore Kristoē ngōn ompyauta songōnte tek-eri wasēn omnarō ngōn pōt taē wesak ōpēnēak ngōn yaatak neulēēn wēāō pōteparē ar neering lup kopētemer sak wēēn Anutuuk komre kolap elniak kaamök yaalni. ⁸Yaap, Anutu ēwat wēēn ne yaap pan ök yeniak. Yesu Kristoē tiarēn ya ngēs kēsang yaalni pōl ne arēn yaalni. ⁹Pēl ēēē ne arim lup sant yewesaō pōt kaō sēēn Anutuu omnant kēēkē ēwat sak ompyaōre utpet pōtepar kom ēēnēētaan Anutuun kimang yamēēaup. ¹⁰Pēl ēak ar omnant kēēt kom ēak Kristo pim waisēpna akun kaōaōōk saun won, wotpil ōnēētaan pēl yaaup. ¹¹Ar pēl eim wēēn Yesu Kristook kaamök elniin wotpil wēauta kēēt arim naē orōak kaō sēpnaat. Pēl ēēn omnarō pōten itenak Anutuun yaya mēak pim yapinte ping wesak aim ōpnaat.

Pit Pool wii kaatak moulmēak ngōn ompyaut il newariin ēēn ulōl sa

¹²Karurō, ar ēngk ma e wasnganēēn ök niaamaan kat wieē. Pit nem wii kaatak neulēautak ngōn ompyaut il nemowariin ēēn ulōl yes. ¹³Pōtaanōk nga omēn pourō Rom omēn omp ak Sisa pim kaatak ngai yaaō pōrōere omēn munt kak eprek wēaurōeta pit neen ēwat wē, nem Yesu Kristoē ngōn ök yaautaan wii ka eptak neulēa pōten. ¹⁴Pēl ēēn ingre mor sa nem kar narō kēsang nem Kristo pimēēn yak wii kaatak neulēa pōten kōn wieē Akōpōn kōn kosang wiak kas kōpēl Anutuu ngōnte ök aim wē.

¹⁵Yaap, omën narö ne utpet wesak wak neirapënëak Kristo pim ngönte ök aim wë. Ën narö neen ompyaö elnëëpënëak pim ngönte ök aim wë.

¹⁶Omën nem ompyaö elnëëpënëak Kristoë ngönte ök aim wëa pörö pit omën naröak ne ngön ompyaut songönte amëak wii kaatak neulëa pöten kön wiak lup sant elnëëpënëak Kristoë ngönte ök aim wë. ¹⁷Ën omën ne wak neirapënëak Kristoë ngönte ök aim wëa pörö pitëmtëen wak isak apënëak pim ngönte ök aim wë. Pit korar yeem ne wii kaatak wëen pitëm ngön ompyaut ök yaaö pötaan wii kaata ngarangköröak könöm munt nant nem rangk newiak yal mampënëak yaë.

¹⁸Pipët ompyaö. Pöt omën narö korar yeem Kristoë ngönte ök aim wë, ën narö wotpil yeem pël eim wë pouteparëen ne ërëpsawi yeë. Nemëen pitëm Kristoë ngönte ök ya pipët kaöet. Pötaanök ërëpëpë yeë.

¹⁹Yaap, ne ërëpsawi eim ömaap. Pöt ne epël kön yawi pötaanök. Ar nemëen Anutuun kimang yemaan Ngëengk Pul Yesu Kristoë wes mëen waisa pöök kaamök elnëen ne wii kaatakan ent ë neulëëpnaat. ²⁰Ne omën nant yeem ëöere kaskas naën ëëmëak kent kaö pan. Ne akun ëlötë Kristoë ngönte ök ëak pim yapinte wak isak yaaupök peeneeta öp wëere wel wi pël ëëma pötak kas köpël tapël pim yapinte wak isak amaap.

²¹Nemtë könöök epël yawi. Ne yangerak öma pöt Kristoë songönte war wesak amaap. Pöt ompyaö. Ën wel wiima pöt pim naë sumaap. Pöt ompyaö pan. ²²Ne yangerak yal menak öma pöt nem Kristo pimëen yak ya mëmpa pötak kë orööpnaat. Pötaanök nem ëëmaaten kön selap yaë. Pöt nem wel wiimaat ompyaut ma öp ömaat ompyaut ne pöten kön nawiin. ²³Yaap, ne ëngk ma e yewas. Nemtë kentöök wëwë epët sëp wesak së Kristo piiring öma pöt nemëen ompyaö pan.

²⁴Pël ëëmaatak ne yang eprek yal menak öma pöt ar kaamök elnieim ömaat. Pöt arimëen ompyaö pan ëëpnaat. ²⁵Ne pipten kön kosang yawi. Pötaanök ne ëwat sak wel nawiin öp wë arim kön wi kosang yewesaut kosang sëere pötaring ërëpsawi ë pël ëënëëtaan arim naë wë kaamök elnieim ömaap. ²⁶Pötaanök nem arim naë kaalak waisumaatak ar nemëen ërëpsawi ëak yok pangk Yesu Kristoon yaya manëet.

Pilipai omnarö pit Poolring këlangön kat wia

²⁷Ar kopët eptenökëer kosang wesak weë. Kristoë ngön ompyaut wia pöl wotpil wesak weë. Pël ëaan ne arim naë wais itaampööre kamaarek wëen pöt omnaröak arën, “Pit lup kopëtemer sak wë kosang sak tauëë nener yal menak weë ngentiak ngön ompyaut ök ya,” pël aan kat wiimaat. ²⁸Pël yaëen ar kas naën yaëen itenak pit kö sëen ar muumök önëet pöt kön wiipnaan. ²⁹Anutuuk arim naë orööpënëak ëa pöt Kristoon kön wi kosang wasënë pötaan pëen won, pim ënëm yeem këlangön kat wiinë pötaanta elnia. ³⁰Ngaan ar ite-naan ne Kristoë yaat yamëngkën omnaröak këlangön kat newiak utpet neweseimaut. Peeneeta ar kat yawiin tapël yaalnë. Pël yeem arta tapël yaalni.

2 Ar Kristook yal menak kosang sak wë ma? Pi ar lup sant yaalniin ya kë yesem wë ma? Ar ngëengk Pulööring lup kopëtemer sak wë ma? Neneren lup sant elmëak yaköm elmë yeë ma? ²Ne kön wiin ar yok pël yaaurö pötaanök ërëpsawi yeë. Pötaanök ne ërëpsawi kaö pan ëëmaan epël ëëë. Ar kön kopëtal wieë neneren lup sant elmëëë. ³Arimtën kön wiin isëpënëak omnant ëënganok arimtën wak irëak omën muntaröen kön wiinakëer isëp. ⁴Arimtëen pëen kön wiak kaamök ëënganëp karuröaanta pël

ëë. ⁵Yesu Kristoë pimtën kön wia pöl arimtën kön wieë. Pi epël kön wia.

⁶Pi Anutuu wëwëere weëre kosangring wëaupök weë ngentiak Anutuu ök öpënëak naën.

⁷Pël äaap pi pipot sëp wesak inëen yaau-röa ök sak wakaima.

Pël yeem yang koröp wak omnaröa ök sa.

⁸Pi omën möönre koröp wak wë pimtën wak irëak Anutuu ngön ngaarëk wak wel wia.

Omnaröak piin utpetap wesak këra yetaparak möön wel wia.

⁹Pötaanök Anutuuk pi ngaarëk pan wak isak yapin nent mëä.

Pötak yapin pout wa ngep äak wë.

¹⁰Anutuuk omën pourö, kutömweriaan yangerakë, öpre wel pourö, rar rë wesirak Yesuun yaya mëak

¹¹Anutu Pepapön ping wesak maimeë, “Yesu Kristo pi Aköp,” pöt tekeri wesak apenëak pël äa.

Tiar ariatë koutak ëwa yaë pöl omnaröa tekrak ëëpa

¹²Nem kar panëörö, Kristo Anutuu ngönte ngaarëk wa pötaan nem ar-ring wakaimautak akun ëlötë nem ngön ngaarëk weim pöl peeneeta kamaarek wë eptak il wesak pël ëë. Anutuu pimëen kama niwa pöta këet orööp-naa kasinkasin yeem ompyaö wesak ya mëneë. ¹³Pöt Anutu pimtök ar pim kent kön yawiaut kent äak ënëm ëënëëtaan kaamök elniak arim lupötë ya mëneim wë pötaanök.

¹⁴Ar omnant pout ya yamëngkem kaaöre këëpötë ya sangën ngön anganok. ¹⁵Pël ëënë pöt saun won wëen naröak arën, “Pit utpet yaë,” pël neniapan. Pël ëen ar korar yaaöre utpet yaaö pöröa tekrak wotpil eim önëët. Pël yeem pöt ariatë koutak ëwa yaë pöl ëënëët. ¹⁶Pël ëë pöt pit kout sëp wasëpnaan wëwë kosangta ngönte

ök maim ön. Pël ëënë pöt Kristo pim waisëpna akun kaöaöök ne pas köntak ya namëngkën äaut pël wesak arimtëen ërëpsawi ëëmaat. ¹⁷Arim kön wi kosang yewesaut Anutuun kiri yaalmë pöta ök yaëen ne arim kön wi kosang yewesaut taë wasumëak wel wiima pöt, nem iit wain iita Anutuun kiri yaë pöl il olaan arim kiri yaaoutak yal mangkën Anutuuk itaangkën ompyaö yaëen arring ërëpsawi ëëmaat. ¹⁸Ën Anutuuk neaan wel wiin pöt arta tapël pötaan neering ërëpsawi ëen.

Timoti pim ngönte

¹⁹Aköp Yesu Kristo pi kön wiin pangk ëen pöt ne arim ngönte kat wiak ya kë sumaan akun kot nent Timoti arim naë wes mëen wais rëak kaalak waisëpnaat. ²⁰Nem naë omën munt namp won, Timoti pimënt nem arimëen yaalni pöl yeem arimëen kön nganngan yaaup. ²¹Omën muntarö pit Yesu Kristoë yaataan kön nawiin pitëmtë omnantëen pëen kön yawi. ²²Ar Timoti pim ompyaö yaë pöten ëwat wë. Om-pre ruaarë ya yamëngk pöl pi neering ngön ompyauta yaat yamëngkaup. ²³Pötaanök nem kentöök wii ka eptak nem ëëma nent kat wiak pöt tapëtakëer pi arim naë wes mëëmaat. ²⁴Nem kön kosangtak epël yawi. Aköp pi kat wiin pangk ëen pöt akun wali nasën wiaan nemëntta arim naë waisumaap.

Epaprotaitas pim ngönte

²⁵Ne tiarim karip Epaprotaitas arim ngësë wes mëen waisëpënëak kön yawi. Pi neering Kristoë yaat ngawi mëmpö nga omnaröa yaë pöl weë yengentiaup. Ne omnantëen ngöntök wëen pi wes mëen wais kaamök yaalnëaup. ²⁶Pi yauman yaëen ar kat wiak pimëen kön selap ëautaan ya këlangön kön wiak arim naë waisëpënëak yaarek wes mëen waisëpnaat. ²⁷Yaap, pi yauman eim wel

wiipënëak ëa. Pël ëaap Anutuuk piin yaköm elmëak ompyaö mowesa. Pimtën pëen won, nemëenta yaköm elnëa. Pöt ne ya këlangönring wëen pi këlangön munt pim wel wiipna pöt rangk naalnëen ëa. ²⁸Pötaanök nem kentöök ar piin itenak ya kë sëen nem naë arimëen könöm wia pöt kengkën sëpënëak pi arim naë teéntom wes mëen waisëpnaat. ²⁹Pötaanök pi waisën pöt Aköpön yoöre ërëp mëak piin sant elmëeë. Omën pim ök ke pilörö kaöarö pël weseë. ³⁰Pöt arim urötak ne kaamök elnëepënëak pim wëwëet keimön naën, Kristo pim yaat yamëngkem wel wiipënëak ëaup pötaanök.

**Omën Kristoon kön wi kosang
yewas pöp Anutuuk piin,
“Wotpilëp,” pël yema**

3 Karurö, ne ngön nent ök niaaman kat wieë. Ar Aköpëerö pötaanök piin yoöre ërëp maë.

Nem ngaan retëng ë niaan tapët kaalak rangk yeë. Pötak kaamök yaalni pötaan pël ëëmaaten kaaö naën. ²Omën utpet kent toköröa ököröaan ngarangk këëkë ëëë. Pit arim koröp kaut ilak Moses pim ngön kosangta öngpök wa niulëëpanëen ngarangk ëëë. ³Pit Anutuun yaö sëpënëak koröp kaut yailtak pël naën yaë. Pël yaëetak tiarimtok Anutuun yaö sëpenëak omën utpetat tiarim lupötë wia pöt wa moolaan Anutuuk tiarën kön wiin pim omnarö pël yes. Pël ëen Ngëengk Pulöök tiar kaamök elniin Anutuun yaya maimeë Yesu Kristoëerö pötaan piin yoöre ërëp yamëem tiarim wëwë ngaanten kön kosang nawiin ngolöptakël wë. ⁴Ne nem wëwë ngaanten kön kosang wiimëak kent yeë talte yok pangk ëëm. Ën omën namp pi pimtën kön wiin pim wëwë ngaante ompyaö ëen pötak pi yok pangk kaamök elmëëpnaat pël yaëen pöt nem-

tak pimët il mowasëpnaat. ⁵Nem yeniak pöta songönte epël. Ne newilën wieë kët mor nas nasiaan nentepar won sëen nent pötak ten Yuta omnaröa yaaul koröp kaut neila. Pël ëen ne Israel omën Pensamin pim kurmentëkaanëp. Nem ëlre pepaar Yuta omnaar, ne Yuta panëëp. Ne Parisi ngönën omnampök tenim yaaul Moses pim ngön kosangöt ngaarëk wak weë ngentieimaup. ⁶Pël ëaupök ne kön wiin, “Nook Yesu pim ingre mor saurö utpet yemowasën Anutuuk neen kön wiin ompyaö sëpnaat,” pël weseë eimaup. Pël yeem Moses pim ngön kosang pout ngaarëk wak weë yengentiin nem karuröak neen kön wiin pangk ëa. ⁷Pël ëaupök ngaan omën këët wesak wak wakaima pötön peene Kristook rë olëak wë kön wiin mosut pël yaë. ⁸Yaap, omën pipot pëen won, nem Aköp Yesu Kristoon kön wiimëak omën muntatön kön wiin omën omöt yaë. Ën piin kön wiima pötak omën pout il yewas. Ne Kristo ömëak pim naë rë olëak omën nem ngaan kön wiin kaöat pël sa pöt kasëng menak pötön ulölöt pël yewas. ⁹Pël ëak Kristook yal men pet irumëak kent yaë. Pël ëak peene Anutuuk neen, “Wotpilëp,” neapënëak Moses pim ngön kosangöt ngaarëk naön. Puuk nem Kristoon kön wi kosang wesautaan neen, “Wotpilëp,” pël yenëa. ¹⁰Ne omën kaö kopët nentakëër ewat sumëak kent yaë, pöt Kristoon ewat sa pet irumaan. Ne Kristo weletakaan wal ëaup pi weëre kosang kaöet pim naë wia pöt nampënëak kent yaë. Kristo pi ngön ompyaut ök yaan naröak piin utpet wesak këlangön mena pöl elnëen pim ök ëëmëak kent yaë. Kristo pi pim wëwëet keimön naën tiarimëen wel wia pöl neenta nem wëwëet keimön naën pim ök ëëmëak kent yaë. ¹¹Pël ëëma pöt Anutuuk weletakaan wal ë neulëëpnaat.

**Pool Anutuu yaō mēea pōta kēēt
ōpēnēak ke urak pōōmpō sa**

¹² Pēl ēēpnaatak ne Kristoon ēwat sa pet irak wotpil panē wē pēl newasēn. Pēl ēaap omēn ompyaut Kristook nam-pēnēak newa pōt ōmēak wēē ngentieim wē. ¹³ Karurō, yaap, ne omēn ompyaō pōt wa pet iran pēl newasēn yeēetak omēn kopēt eptakēēr yeē. Nem wet rēak eima pōt kasēng menak omēn ompyaō pōt ōmēak wēē yengenti. ¹⁴ Anutuuk Yesu Kristoē tiarimēēn elnia pōtaan wot-pil wē kutōmweri sēpenēak yaō niia. Pōtaanōk ne yaō niia pōta kēēt ōmēak wēē ngentiaak pōōmpō yes. ¹⁵ Ar narō lup kēsang saurōak nem yeniak pipēl kōn wiak ēnēm ēēē. Ēn narō kōn maimal yawi pōrō Anutu pimtok arim kōn yawi pōta songōnte tekeri wes nimpnaat. ¹⁶ Pēl ēēpnaatak omēn kaōet epēt. Anutu kan pet elnia pōōk yal menak sēpa.

¹⁷ Karurō, ar pourō nem yeē epēl ēēē. Pēl ēak omēn munt tenim ēnēm yaē pōrōenta kēēkē itenak pitēm yaē pōl ōk ēēē. ¹⁸ Omēn narō pit Kristoēērō pēl aōōk pim kēra yetaprak mōauta ngōnten kaaō ēak maimal wē pōtak pim ngōnten kōōre tok yaalmē. Ne ngaan pitēmēēn ōk niiautak peene kaalak ya utpetaring wē ōk yeniak. ¹⁹ Pit pitēm yenaure korōpōōkē omnantōn kaō wesak kentre kaur yaaurō. Pēl ēak omēn utpet tiarim kōn wiin ēō ēēpena pōtōn pit pitēmtēn ping wesak yaaurō. Pēl ēak yangerakē omnantēēn kentre kaur eim wē. Pōtaanōk Anutuuk pit es parēaōōkē kanōōk moulmēēn kō sēpnaat. ²⁰ Tiar pōt, kutōmweri yaaurō. Pōtaanōk kor wēēn Akōp Yesu Kristo wais nikoirēn Anutuu naē sē ōpenaat. ²¹ Pēl ēēn pi wais tiarim mōōnre korōp pasut lēngē sēpna pōt ngolōp wasēn pim mōōnre korōp ompyau lēngē nasēn ēēpna pōōkē ōk sēpnaat. Pi omnant pout pim wēēre

kosangtak il wesaup pim wēēre kosang pōtak pēl ēēpnaat.

**Pool puuk lup kopētemer sak wēēre
ērēpērēp ēēre omēn ompyautēēn
kōn wii pēl ēēpēnēak mēea**

4 Pōtaanōk karurō, ne ar lup sant el-nieimeē arēn itaampēak kent yaē. Ne Kristoē yaat yamēngkēn ar pimorō pēl sak wēēn arimēēn ērēpsawi yeē. Nemorō, nem yeniak pipēl Akōpōk yal menak taē wesak tauēē.

² Ōng Youtiaare Sintiki, ne aripōn epēl niamaan kat wieē. Ne arip Akōpōk yal menak wēāō pōaarōk lup kopētemer sak ōnēak kosang wesak yeniak. ³ Ēn neering ya ngawi yaaō kē panēēp, niinta ōng pōaar kaamōk elmēēmēak ōk yeniak. Pōt piaripre Klemenre omēn Anutuuk wēwē kosangēt mampēnēak pitēm yap-inōt pepeweri retēng ēa muntarō pit neering top ēak ngōn ompyaut anēak ya kaō mēneiman pōtaanōk.

⁴ Ar Akōpōk yal menak wē ērēpērēp ēēē. Ne kaalak epēl yeniak. Ērēpērēp ēēē. ⁵ Akōpē kaalak waisēpna akunet temanōm yes. Pōtaanōk omēn pourōen ya wiap elmēēē. ⁶ Ar omēn nantre nantēēn kōn selap ēēnganēp kēt ēl epotē Anutuun ōk yamēēautak piin yoōre ērēp maimeē pōtēēn kimang maim wēē. ⁷ Pēl ēēn Anutuuk pim mayaap omnarō tiarim ēwat sa pet nairnganē pō nimpnaat. Ar Yesu Kristook yal menak wēēn mayaap pō arim kōnre lupōtē pangk ēak wiaapnaat.

⁸ Ne ngōn mē epēt ōk niamaan kat wieē. Ar omēn epotōn kōn wieim wēē. Ngōn yaap yaaut, ompyaō yaaut, wot-pil yaaut, kōlam yaaut, omēn omnarōak kōn wiak ya kē sēpnaat yaaut, omēn omnarōak kōn wiin ompyaō yaaut. Pipot ompyaut, wak yawisaut pōtōn kōn wieim wēē. ⁹ Nem omnant rē nuulak pet elnian pōtōn ar ēwat wē. Pipot pēēn ēēim ōn. Pēl ēēn Anutu mayaap pepapōk arim naē ōpnaat.

**Pool pi Pilipai omnaröa piin
kësangën elmëa pöten ërëpërëp ëa**

¹⁰Ne Aköpök yal menak arök akun wali won sëen kaamök elnëënëak kön yawi pötaan ërëpsawi kësang pan yeë. Yaap, ar ngaan kaamök elnëënëak kent kön wieimautak pël ëënë kanö won ëën naën äaut. Pël äautak peene kanö oröön kaamök yaalnë. ¹¹Ne omën nenten ngöntök ëaö pötaan kimang neniaan yeë. Won. Ne epël kön wiak wë. Omën ke nentere nent nem naë yaaröön pöt ya kë sumaap. ¹²Nem ngöntök wëaare omnantring wëa pouteparën kön wiin pangk yaë. Ne kep ëak wëaare këen wëa pöteparënta ya kë yesaup. Ën omnant selap wieëaare won pötenta tapël yaaup. Anutuuk nem yaaö pöten ya kë suma pöt pet elnëen pël kön yawiaup. ¹³Yaap, Kristo pi weëre kosang nangkën omën pout yok pangk yaaup.

¹⁴Pël yaaupök könöm nent koirak wëen ar kaamök elnëan pöt ompyaö elnëan. ¹⁵Pilipai omnarö, ar ëwat wë. Nem ngës reak ngön ompyaut ök äautak ne Masetonia yanger sëp wasën ingre mor sa ka muntatëërö kaamök elnëak mon nenangkën äaurö, arökëer nenauro. ¹⁶Ne Tesalonaika kak wëen akun nentepar kaamök elnëak sum nant wes nemëan. ¹⁷Ne arim nenan pöten ki-

mang neniaan äaut. Pël äautak Anutuuk arim nenan pöta kangiir omën ompyaut nimpënëak kent kön yawi. ¹⁸Ne arim naëaan omnant kësang waut. Ar omnant kësang pan nangkën pangk yaë. Arim omën ompyaut Epaprotaitas menan pöt wak wais nangkën peö yaë. Kësangën pipot omën köp kamp Anutuun kiri yemera pötë ökö. Pi pötön itenak ompyaut pël kön wiak ya kë sa. ¹⁹Anutu nemop pi omnant ompyaö kësang pan Yesu Kristo pim naë mowiin wia. Pötaanök ar Yesu Kristook yal menak wëen Anutuuk arim omën ngöntök yeë pöt pout nimpnaat. ²⁰Anutu, tiarim Pepap, pim yapinte ngaapëël wak isak maim öpa. Yaap.

Ngön kaö mëët

²¹Ne Anutuu omnarö Yesu Kristook yal menak wë pöröen yoöre ërëp yemak pël ök maë. Ën kar nem naë wë eporöeta arën yoöre ërëp yenia. ²²Anutuu omën eporö pourö arën yoöre ërëp yenia. Pël yaëen pitëm naëaan omën omp ak Sisa pim ka eptak wë inëen yaalmëa naröeta yoöre ërëp niapënëak kent pan yaë.

²³Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim lupötë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

Kolosi

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 32 pōta ök won sēen Pool pi Rom kak wii kaatak wē pep epwer retēng ēak Tikikasre Onisimas piarip mangkēn wak sē Kolosi kakē ingre mor saurō mena. Pim retēng ēauta songōnte epēl. Pool pi ngōnēn ya yamēngkautaan wii kaatak moulmēēn wēēn Epapras pim naē sē omēn narōak Kolosi ingre morōrōen ngōnēn kaarōt mēēa pōt ök mēēa. Pitēm ngōnēn kaar pōt epēl. Anutūre omnarōa tekarak tiarim yaya mapenaarō wē. Nent, Yesu pi Anutuu ök won, enselōrōa ököp. Ēn nent pōt, kaömp nant ngēs olēak wēaare koröp kaut yailaut ngōn pōt ök maan kat wiak Poolök ngōn kaar pōt tek-eri wasēpēnēak retēng ē mena.

Pōt epēl wia.

Ngōn ngēs rēaut 1:1-8

Kristoē wēwēetere ya yamēngkaut
1:9-2:19

Kristook yal menak wēauta ngōnte
2:20-4:6

Ngōn mēēt 4:7-18

1¹⁻²O Anutuu omnarō, Kristo pim kentōökē ēnēm ēeim Kolosi kak wēaurō ne Pool Anutuu kēmtak Yesu Kristoē ngōn yaaō omēn nampök Timoti tiarim karip piiring wē pep epwer retēng ē yaningk.

Anutu tiarim Pepap pim komre kolap pōt ningkēn arim naē wiaap.

Pool pi Kolosi omnarōaan Anutuun yoōre ērēp mēēa

³Tenpim akun ēl epotē Anutuun arimēēn kimang yamēēautē Anutu, tiarim Aköp Yesu Kristoē Pepapōn, yoōre ērēp maim wē. ⁴Pōt Epapras puuk ar Kristook yal ēak wē kön wi kosang mowasōōre Anutuu omēn pourō lup sant elmē pēl yaauta ngōnte ök niaan kat yawi pōtaanök. ⁵Ngōn

yaapēt, ngōn ompyaō pōt, wet rēak arim naē yaarōōn ar omēn ompyaut kutömweri arimēēn yaō ēa pōta ngōnte kat wiaurō. Pōtaanök ar kön kosang wiak omēn ompyaō arimēēn kutömweri yaō ēa pōtōn kor wē pōtaan kön wi kosang wasōōre lup sant elmē pēl yaaurō. ⁶Anutuu ngōn ompyaō pōt wet rēak arim naē orōōn kat wiak pim komre kolap pōta songōnte kēēkē ēwat san akun pōtak ngēs rēak ngaarēk wēēn arim naē ulōl sa. Pēl yaēēn yang muntatēērōa naēēta tapēl ngaarēk yeōn ulōl sē yes. ⁷Ngōn ompyaō pōt, Epapras, tenpim kar panēēp, neering Kristoē inēēn yaalmē pōpök rē nuulōn kat wian. Puuk nem urtak Kristo pim yaat kēēkē wesak yamēngk. ⁸Pi tapōpök Ngēēngk Pulōök arim naē lup sant yaaut tekeri wes nina pōten tenipōn ök yenia.

Pool pi Kolosi omnarōaan Anutuun kimang mēēa

⁹Pēl yenia pōtaanök tenip ngōn pōt kat wia akun pōtak ngēs rēak Ngēēngk Pulōök arim lupre könōt kaō nuwasēn Anutuu arim ēēnēak kön yawi pōten ēwat panē sēnēētaan kimang maim wē. ¹⁰Pēl ēēn ar Aköpē kan pet yaalni pōök yok pangk yesēn pi itenak ērēpsawi ēēp-naat. Pēl yaēēn arim naē kēēt orōōn omēn ompyaō ke nentere nent yeem Anutuu yaauten kēēkē ēwat sēēn ēwat pōt kaō sēpnaat. ¹¹Tenip ar ērēpsawiar-ing ya wiap wēēre lup kosang wē pēl ēēnēak Anutuuk pim wēēre kosang kaō panēētak wēēre kosang nimpnaataan kimang maim wē. ¹²Pēl maimeē Pep ar kaamök elniin pim omnarōaan yaō niwesaut, ēwaatak wia pōt, tenring ope-naataan yoōre ērēp maim wē. ¹³Anutu pi tiar kouta öngpōkaan nuwak pim Ru panēēpē wa ngaōök yanimē pōta öng-pök niulēēn wē. ¹⁴Pim Ru pōpök utpete-

takaan ent ë niulëak tiarim utpetat won wes nuulëa.

Kristo pim wëwëetere ya yamëngkaut

¹⁵ Kristo pi Anutu itnaangkanëpë ököp. Pi nganëër omnant won wiaan wakaimaupök peene pötë kaö sak wë. ¹⁶ Anutuu Ruup pi kutömweriaan yangerakë omën ël epot pout ket ë pet iraup. Omën tiarim ityaangkautre itnaangkënöt, weëre kosangring kutömweriire mopöök wëaurö, isaare irëa pourö ket ëa. Anutuuk moulmëen Kristo pi omën ël epot poutë pep sak öpënëak ket ëa. ¹⁷ Pi omën pout won wiaan wakaimaup. Pim weëre kosangöök elmëaan omnant pout neenem urötë wë. ¹⁸ Pi ingre mor saurö tiarim kepön sak wë. Pël ëen ingre mor saurö tiar pim möönre koröpö pël yaë. Pimënt tapöpök ingre mor saurö tiarim songönte. Puuk omën poutë kepön erën elniak öpënëak weletakaan ngës rëak wal ëa. ¹⁹ Pöt Anutu pim kentöök pimtë wëwëere weëre kosang pout yang elmëen wak wë. ²⁰ Pël yaëen Anutu pi pim Ruupön maan omën ël epot pout kutömweriaan yangerakë, piiring lup kopëtemer sak öpënëak kön wia. Pël ëëpënëak pim Ruup këra yetaprak möön iit il ngentiin pötak mayaap pöt tekeri wes nina.

²¹ Ar pöt, nganëër Anutu nerek wëen ar nerek wë omën utpetat ëeimeë piin kööre tok elmëeimauro. ²² Pël ëauröak Kristo pim koröpre mësëpring oröak wel wia pötak ar wiap nuwasën peene Anutu piiring wë. Puuk arim ketre saunat won nuwasën lup kölam wëen Anutuu ëöet tak niulëëpënëak pël ëa. ²³ Pötaanök ar kön wi kosang yewesautak weë panë sak tauaan omën nantök wer nuön kön wi kosang yewesaut këlok sëpanëen ngönën rë nuula pöt taë wes wak ön. Pool ne ngön ompyaö piptaan ya omën saup.

Ngön ompyaö pöt tenök ar yang ël epotëëroën ök niaim.

Pool pi Kolosi omën ingre mor saurö kaamök elmëa

²⁴ Nem arimëen këlangön kat yawi eptaan ya kë yes. Kristo pim ingre mor saurö, tiar pim möönre koröp wak wë pöröaan këlangön kat wia. Pöta ök neenta arimëen këlangön kat wiima nant om wia. Pötaanök ar ingre mor saurö kaamök elniak këlangön om wia pöt kat wi pet irumaaten kent yaë. ²⁵ Anutu pim ngönte tekeri panë wesak ök niamëak ingre mor sauröa ya omën neulëaup. ²⁶ Pim ngön epët, nganëër ëlëep wiaan tiarim ëere köröörö kat nawiin wë aprö imautak peeneek pim omnarö tiar tekeri wes yaningk. ²⁷ Anutuuk pim omnarö tiarën ngön ëlëep ompyaö panëët, omën ngönën kopëlörö arim naë wia pöt, tekeri wes nimpënëak kent yaë. Pöt epët. Kristo pi arring wë. Pötaanök ar piin kor wëen puuk nukoirak kutömweri së piiring önëët. ²⁸ Pötaanök tenök Kristo pim songönte omën pouröen tekeri wesak niam. Pël eimeë utpet yaaut kasëng mampunëak pepanöm niaöre ewatring wë rë nuulëeim. Ar Kristoë ök sak önëëk yakök yaalni. ²⁹ Ne ar pël ëënëak pim weëre kosang kaöat yenangk pötring weë yengenti.

Kön wi kosang wesak wë ngön kaaröt ke ur olapa

2 Ne ar omën epotön ewat sënëak kent kön yawierek kat wieë. Arre ingre mor sa Leotisia kak wëauröere omën ingre mor sa munt neen itnaangkën naröaanta weë ngentiak ya kaö yamëngk. ² Ne ar lup kopëtemer sak neneren lup sant elmëëë lup kosang sëere kön këëkë wieë kön wi kosang wasö pël ëënëak weë yengenti. Ar pël ëënë pötak Anutu pim ngön ëlëep wiakaima pöta songönten ewat sënëët.

Pöta songönte Kristo. ³Pi kön tektrekre ewat pepap yak omën poutë songönöt ewat wë. ⁴Nem pël yeniak pöt, omën naröak ngön kaar niak wiap nuwaspanëak ngön pipët ök yeniak. ⁵Nem yeniak pöta songönte epël. Nem koröpöök maimerek wë, ën lupmer pöt aring wë. Pël ëëë arën itaangkën arim lup kopëtemer sak wë wotpil yaautre Kristoon kön wi kosang yewesaut taë wia pöten ërëpsawi yeë.

Kristook yal ëak wëwë kosangët öpa

⁶Ar Aköp Yesu Kristo wan pöl piik yal menak weë. ⁷Pël ëak piik misën il tëak pim weëre kosangöök kosang sak wë kön wi kosang yewesauta kan ök niak rë nula pöök pëen wë kaö wesak yaya maim weë.

⁸Omën naröak ngön kaar mos kë wonöt ök niaan kat wiin pötök wii nitëëpanëen këëkë ngarangk ëak weë. Pöt Kristo pim naëaan wonöt, ëaröa ngön pas yangerakë pëenöt. ⁹Ar ewat wë. Anutuu wëwëere weëre kosang pout Kristoë koröpöök pangk ëak wakaima. ¹⁰Pël ëaap piik yal ëak wë pim wëwëet wak omën nenten ap newasngan. Pi isaup, omën isauröa kepönöököp. ¹¹Ar pöt, Yuta omnaröa yaaul Anutuun yaö ëëneak koröp kaut nailën ëauröak wëwë utpetat kasëng menak Kristoë naë rë olëak piik yal menak wëen puuk koröp kaut yail pöl elniak Anutuun yaö niwasën wë. ¹²Arim i yanimë piptak Kristook yal ëak wel wiin piiring yang kel niweera. Ën i yanimë taptak Anutu pim weëre kosangöök Kristo weletakaan wal ë moulmëa pöpök ar pim weëre kosangöön kön wi kosang yewasën Kristoorring wal ë nuulëa. ¹³Ngönën köpël wakaimaurö, ar ngaanëer arim lupötë Anutuun yaö naën wëwë ngaantakël wë utpetat eimaurö. Pël ëen pötök lupöt mën wel niwia. Pël ëautak peene pöt, Anutuuk elniin Kristoorring wëwëe-

tak wë. Pël yaëën pi tiarim utpetat ent ë yanuula. ¹⁴Tiar Moses pim ngön kosangötë ngön wia pöt ngaarëk naön wëen pötök utpet kangut tiarim naë orööpnaat, pël ëa. Pël ëautak Anutuuk utpet kang pöt kërë olëa. Kristo pim këra yetaprak möön wel wia pötak Anutuuk kang pöt won wesa. ¹⁵Kristoë këra yetaprak isa pötak Anutuuk kutömwe-riaan mopöök omën utpet isaare weëre kosangringörö il mowesak pitëm weëre kosangöt ent ë moolëak omnaröa ëöetak pitëm songönöt tekeri wesa.

Tiar Kristoorring wel wiaurö

¹⁶Tiar Moses pim ngön kosangötë öngpök naön. Pötaanök omën nampök arim iire kaömp yena pötaanre krismaki ma ngoon ma sant pötë öngpök akun nent ngëëngk newasën yeë pötaan utpet wesak niaan pöt kat mowiinganok. ¹⁷Omën pipotön ököököt pël apenaat. Këët orööpëneak yaëën wet rëak oröaut. Peene kë panë pöp, Kristo, pimënt oröak wë. ¹⁸Omën naröak arimtën wak irëak enselöröen yaya manëak kaar yenia pipot kat mowiingan. Pit omën pipotön wangarötë itena pël niak köntak ieping eimeë yangerakë kentöökë ënëm yaë. ¹⁹Omën ke pilörö Kristook yal naën wë. Pi tiarim kepönö, ën ingre mor saurö tiar pim möönre koröpö. Kepönöök möönre koröpö kaamök elniin urötë kosatring yal ëen pangk yaë. Pël ëaan Anutuuk weëre kosangöt yaningkën kaö yes.

²⁰Ar Kristoorring wel wiin yangerakë omnantë öngpökaan ent ë nuulëauröak tol ëen yang omnaröa yaaul yeë? Tol ëen ngön kosang ke epot ngaarëk yeö? ²¹“Epot mor öngan.” “Epot nëngan.” “Epot mësël ëëngan.” ²²Ngön kosang pipotök tiarim yangerakë omnant wak wëen lëngë yes pötön ya. Ngön kosang pipot omnaröa könöökäänöt Mosesë ngön kosangötë yal yemangk, Anutuu naëaan wonöt. ²³Ngön kosang pipotök

enselöroen yaya maimeë arimtën wak irëak arim möönre koröpötön nga elmëenëak yenia. Pël yaalni pipotön omën naröak kön wiin ompyaö yaë pël yewas. Pël yaëetak pötök koröpöökë kentre kaur pöt pangk kan newariipan.

Anutuuk tiar Kristoorng weletakaan wal ë nuulëaurö

3 Ar Kristoë wal ëautak yal ëak pi-iring wë. Pötaanök omën këet o kutömweri Anutuu yaapkëetakël, Kristoë kaö sak wë pörek wia pötön war kön wieë. ² Ar yangerakë omnantön kön wiinganok, kutömweri wia pötön kön wieim ön. ³ Pöt Kristoë wel wiautak ar yal ëak wel wiin arim wëwëat Kristoorng Anutuu naë ëlëep wiin wia pötaanök. ⁴ Ënëmak Kristo wëwë pepap pim orö tekeri sëpna akunetak arta piiring Anutuu ëwaatak orö rëenëët.

Lup ngaanöt sëp wesak lup ngolöpöt öpa

⁵ Pötaanök koröpöökë kent arim yeë pipot sasa kasëng meneë. Pöt epot. Öngre omp nga yaaö, lup kewilring yaaö, öngre omp neneraan kentre kaur yaaö, omën muntaröa omnantön war yaaut. Omën muntaröa omnantëen war yaaö pötak Anutuu urtak yangerakë omnantön omp ak yewas. ⁶ Omën Anutuu ngön wa olëak utpet pipot yaaö piporö puuk kangut mampnaat. ⁷ Arta ngaanëer omën ke pilöröaring wë pitëm yaaul eim wakaimaurö. ⁸ Pël ëauröak peene pöt, ngaare ya sangën, kön utpet mowiire ökre wasre koö ngön, utpet pipot sëp wesëë. ⁹ Ar neneren kaar mangan. Lup ngaanötë utpet yaaut ent ë olëak ¹⁰ lup ngolöpöt wak wë pötaanök. Anutuuk lup ngolöp pöt ket ëak nina. Pël ëak ket elniaupök kët ël epotë könöt ngolöp nuwasën könring sak pimtë ök seim wë. ¹¹ Wëwë ngolöp eptak tiarim kom ëak wakaima

pöt won yes. Yuta omnaröere muntarö, koröp kaut yailauröere nailën yaaurö, ëwatöröere köpëlörö, inëen yaauröere inëen naënörö, pöt pout mosöt pël yaë. Ën Kristo tiar pouröa kaö sak tiarim lupötë wë pötakëer këet pël yaë.

Neneraan lup sant elmëäpa

¹² Anutuuk ar pimëen yaö nuwasën pim omën sak wëen lup sant yaalni. Pötaanök omnaröen yaköm kön wieë kaamök ëere sant elmë, arimtën kön wiin wak iraöre ya wiap ë, omnaröak utpet yaalniin kangiir nga naalmëen ë pël ëëë. ¹³ Naröak könöm nant elniin pöt wak weë. Ën arim tekraakaan nampök utpet elniin pimëen ngön wieë pöt kangiir elmëenganëp om pim utpet pöt won wes moolaë. Kristook arim utpetat won wes nuulëa pöl arta ëëë. ¹⁴ Lup sant yaaö pötak omën ompyaö muntat il yewas. Pël ëak pötak ulöp urak ëen pangk yaë. Pötaanök omën ompyaö pipot yeem lup sant pötaring weë. ¹⁵ Pël ëen Kristook mayaap yaningk. Pötak arim lupöt wotpil wesak ompyaö yeë ma won pöt pet elniip. Anutuuk ar möönre koröp kopëtaö wak lup kopëtemer sak mayaaptaring önëak yas niia. Pötaanök kët ël epotë piin yoöre ërëp maim weë. ¹⁶ Kristo pim ngönte arim lupötë ilëak kaö sëp. Ar ëwat wë. Neneren rë moulööre utpet yaaut kasëng mampënaan pepanöm maö pël ëëë. Arim lupötök Anutuun yoöre ërëp elmëak ngönën tanre Pulöök elniin Anutuun yaya tan aö pël ëëë. ¹⁷ Anutu Pepen Aköp Yesu tiarimëen elnia pötaan yoöre ërëp maimeë omën këmtak aöre moresök ya mëmpö pël yeë pipot Yesuun wesak ëëë.

Ëlre pepere rungaaröa ngönte

¹⁸ Öngörö, arim ompöröaan inëen elmëëë. Aköpëen yaö saurö, ar pël ëen ompyaö ëëpnaat. ¹⁹ Ompörö arta, arim öngöröen nga elmëengan, lup

sant elmëë. ²⁰Rungaarö ar, arim ëlre peparöa ngön ngaarëk weë. Pël yaëën Anutuuk itaangkën pangk ëëpnaat. ²¹Ën peparö arta, arim rungaarö ya utpet ëëpanëën ya sangën mongawisngan.

Inëën yaaöre ngarangköröa ngönte

²²Inëënrö ar, kët ël epotë arim ngarangköröa ngön ngaarëk weë. Arim ngarangköröak itaangkën ompyaö ëëpnaataan pëën won, Aköpön kasinkasin yeem weë ngentiak pitëm ngön ngaarëk weë. ²³Arim ya yamëngk pipot pout omnaröaan won, Anutuun yeë. Pötaanök weë panë ngentiak mëneë. ²⁴Ar ëwat wë. Aköpök kangut nimpnaat. Puuk ar pim omnaröaan yaö ëa pöt ningkën önëët. Pöt ar Aköp Kristo pim inëën yaalmë pötaanök. ²⁵Ën omën utpet yaë pipop Anutuuk pim utpet yaë pöta kangut mampnaap. Anutu pim ngön yaatak omën yapinringre yapin won pourö mööngkraar kangk naalniipan

4 Ngarangkörö ar, wotpil wesak arim inëënrö mëngkre mëngk ngarangk elmëë. Pöt arta arim wotöököp kutömweri wë arën itena pël weseë.

Kimang yamëëautere ompyaö wëauta ngönte

²Ar pourö kosang wesak Anutuun ök maim ön. Pël eimeë ök yamëëautak Anutuun këëkë kön wiak yoöre ërëp maim ön. ³Pël ëak arim ök yamëëautak tenimëënta Anutuun kimang maim ön. Pi kan nent koir ningkën pim ngönte ök mëak Kristoë ngön ngaan ëlëëp wiakaima pöt ök menaan kimang maim ön. Ne ngön pöt ök yamëëautaan wii kaatak wë. ⁴Kimang maim önë pötak kaamök elnäan nem ëëmëak neea pöl ngön ëlëëp wiakaimauta songönte wa kotiak ök memaat.

⁵Ngönen kat nawiin wilëngkëël wëaurö pitring wë akun il wasnganëën omnant këëkë kön wieëak ëën. ⁶Arim

ngönöt ompyaö pan misëngring tomunatë ök ëëp. Pël wë omnaröen ngön kaip ti mampunëëtaan poprak naën ëënëët.

Poolök Tikikasre Onisimas wes mëa

⁷Nem wë pöta ngönte Tikikas puuk waisak ök niapnaat. Pi nem kar panëëpök Aköpë ya omën ompyaup, neering ya ngawi yamëngkaup. ⁸Ten tolëël wë pöta ngönte ök niaan kat wiak lup kosang sënëak nook wes mëën yewais. ⁹Pël ëak Onisimas, tiarim kar panëëp, piiring wes mëën yewais. Pi arim kakaanëp ya sëp newasën om wëaup. Piaripök eprekë yaaut ök niapnaat.

Pool pi Kolosi omnaröen yoöre ërëp mëëa

¹⁰Aristakas neering wii kaatak wëaupök arën yoöre ërëp yenia. Ën Maak, Panapas pim nang karip, puukta tapël yenia. Pi arim naë waisën pöt nem niak pöl sant mowasën. ¹¹Ën Yesu, yapin nent Sastas, piita arën yoöre ërëp yenia. Yuta omën nem karuröa naëaan pitökëër ketumön neuesak omnarö Anutuuk wa ngaöök mëëpënëak neering ya yamëngk. ¹²Pël ëak arim kakaanëp, Epapras, Yesu Kristoë ya omnamp, puukta yoöre ërëp yenia. Ar kosang sak Anutuu arim ëënëak yaalni pöt kön wi sokolön yak kët ël epotë kosang wesak kimang maim wë. ¹³Pim songönten nem ëwat wë yenia epop. Pi arimëënre Leotisiaare Irapolis ka pöteparë omnaröaan kaamök elniipënëak ya kaö yamëngkaup. ¹⁴Luk root ompyaupre Timas piaripta yoöre ërëp yenia. ¹⁵Ne tiarim kar Leotisia kak wëauröen yoöre ërëp yemak pël ök man. Pël ëak öng Nimpaare pim kaatak ngönënëën wa top yaauröenta tapël man. ¹⁶Pep epwer ar sangk kelak pöt wes mëën Leotisia ingre mor saurö pitta sangk kelëp.

Ën kangiir Leotisia omnarö menan
pöwer pit sangk kelak ningkën arta
sangk kelën. ¹⁷Pël ëak Akipas pipopön,
“Aköpë ya nina pipët këëkë wesak
mën,” pël man.

¹⁸Pep epwer omën nampön maan
retëng ëa. Ën kaö epët pöt nemtok retëng

yeë. Nemtok arimëën yoöre ërëp ngön
retëng yeë. Ar ne wii kaatak wë pöt kön
wieë nemëën Anutuun kimang maë.

Anutu pim komre kolap pöt arim naë
wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

1 Tesalonaika

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē kismaki 20 pōta ök won sēen Pool pi Korin kak wē pep epwer Tesalonaika kakē ingre mor saurōaan retēng ēa. Pi wet rēak Tesalonaika kak sē ngōnēn ök maan narō Yesuun kōn wi kosang wesa (Ngōn Yaaō Omnarō 17:1-9). Pitēm pēl ēa pō-taan Yuta omēn narōak nga yaalmēen ingre morōrōak Pool wes mēen sa. Pēl ēak ya mēmpō sē Korin kak orōak wēen Timoti pim naē sē orōak pitēm ngōnte ök mēēa.

Yuta omēn narōak ingre morōrōaan nga elmēak utpet mowesa. Pēl maan kat wiak Poolök pit kosang sak öpēnēak mēēa. Pēl ēak Yesuu kaalak waisēpnaata ngōnte retēng ē mena.

Pöt epēl wia.

Ngōn ngēs rēaut 1:1

Anutuu yoōre ērēp ngōnte 1:2–3:13

Kristoē kentōökē ēnēm ēēpenaat 4:1-12

Kristoē kaalak waisēpnaata ngōnte 4:13–5:11

Wa korkor ngōnte 5:12-22

Ngōn mēēt 5:23-28

1 O Tesalonaika kakē ingre mor saō Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristooring yal menak wēaurō ne Pool Sailasre Timoti piaripring wē pep epwer retēng ē yaningk.

Anutu pim komre kolapre mayaap pöt ningkēn arim naē wiaap.

Tesalonaika omnarō kōn wi kosang weseimeē wotpil wakaima

² Akun poutē ten arēn kōn wieē Anutuun yoōre ērēp mēak arimēen kimang maim wē. ³Pöt ten arim Kristoon kōn wi kosang wasēn kēēt yaarōön ompyaō yaaōre lup sant yeem ya kaō yamēngkaōre tiarim Aköp Yesu Kristoon kōn kosang wiak piin kor yeem lup

kosang sak wēa pötōn kōn wieē Anutuun pēl maim wē. ⁴Karurō, Anutu ar lup sant yaalniaupök pimēen yaō elnia pōten ten ēwat wē. ⁵Ngōn ompyaō tenim arēn ök niama pöt ngōn pēen won, Ngēēngk Pulōökē weēre kosangōök ök yeniaan Pul pōök tenim lupötē ngōn pöt yaapöt pet elnia. Pēl ēen ten kaamök elniak arim naē ya yamēngkēn tenēn itenak omēn ke tolēēlōrō pōten ēwat saurō. ⁶Pēl ēak Anutuu ngōn ompyaut wak wēan pōtaan kōnōmōt arim rangk yawisēn Ngēēngk Pulōök kaamök elniin ērēpērēp ēak ten Aköpē wēwēeta ēnēm saurō. ⁷Ar pēl ēan pōtaanök omēn Masetoniaare Krik yangerarē ngōnēn wak wēaurō arim wēwē ompyauta ngōnte itenak ēnēm ēa. ⁸Pöt eptaanök. Aköp pim arim naē ya yamēngkauta ngōnte aō yesem Masetoniaare Krik yangerarē wēaurō kat yawiin arim Anutuun kōn wi kosang weseim wē pōta ngōnte ulöl sak yang munt nantēēta yes. Omēn pourō pōten kat wia pōtaan tenök ök mena pöt pangk naēn. ⁹Omēn pōrō pitēmtok ten arim naē wais wēen omēn arim naē orōa pōta ngōnten ök yenia. Pitök omēn kōn ökre wasut arim wet rēak ngēēngk weseiman pöt sēp wesak Anutu wēwēetar-ingēp pim naē rē olēak pim inēen sak wē pōta ngōnte ök ya. ¹⁰Pēl ēak pitök arēn, “Anutuu Ruup kutömweriaan wes mēen kaalak waisēpnaap piin kor eim wē,” pēl ya. Pim Ruup Yesu pöp ngaanēēr wel wiin kaalak wal ē moulmēaup ēnēmak Anutu pim ya sangēn elniipna pōtaakaan kama yaniō.

Poolē Tesalonaika kak ya mēnauta ngōnte

2 Karurō, ar ēwat wē. Ngaan ten arim naē wais ngōnēn ök niia pöt mos nasēn. Won. ²Ten arim naē naarōön wē wet rēak Pilipai kak om wēen narōak utpet niwasēn kēlangōn kat wia pöt ar ēwat wē. Pēl ēaatak ten Anuturing wēen

kaamök elniin lupöt kosang sak wëen naröak kööre tok kaö yaalniin Anutuu ngön ompyaut ök niaut. ³Tenim ngönen ök yeniai epët ngön korar nentak ök neniaan. Ten wëwë kewilring wëa pötak morök elniinëak naën. ⁴Anutuuk tenën ökre was elniak itaangkën yok pangk ëë-nak pim ngön ompyaut ök nianëak niaan yewais. Omnaröak tenim yaaten itenak kent ëëpnaataan won, Anutu lupöt ityaangkaupök itenak kent ëëpënëak ök yeniai. ⁵Ar ëwat wë. Ten ngön pöt arök tenën kön wiin ompyaö ëëpënëak ököök neniaan ëaut. Won pan. Pël yeem tenim ngön nia pötakta tenim omnantön kent re kaur yaaö pöt wa ëlëëp newasën ëaut. Pöt Anutu piita ëwat wë. ⁶Ten Kristoë ngön yaaö omnaröak ar tenim yapinte wak isak anëak ngön kosang wesak niana pöt yok pangk ëëpnaat. Pël ëëpnaatak ar ma omën muntaröak pël ëënëak neniaan ëaut. ⁷Ten ngaan ar ring wakaima pötak ël nampë pim runga koturöen wiap yaalmë pël elnieimaut. ⁸Ten arën lup sant yaalni pötaan Anutuu ngön ompyaut ök nianëak kent kön wiaut. Pöt pëen won. Tenim wëwëet ar kaamök elniipnaan pël elniinëak kön wiaut. Pöt arën lup sant kaö panë yaalniut.

⁹Karurö, ar tenim ya kosang mëneimautön ëwat wë. Pöt ten Anutuu ngön ompyaut ök niautak këere kaömpöt arim naëaan önganëak tenimtok këtre rö kan poutë ya mëneimaut. ¹⁰Anutüre ar pourö tenën ëwat wë. Ten ar Anutuun kön wi kosang yewesauröa naë ya yamëngkem utpet nent naën, wotpil wakaimaut. ¹¹Ar ëwat wë. Omp nampë pim rungaarö ngarangk yaalmë pël ten arimëen elniaut. ¹²Ten arim könre lupöt kosang nuwasën wëen Anutu pim naë sëen wa ngaöök nimëen pim ëwaatak önëak yas yenia pöpök arën itenak ya kë sëpënëak kosang wesak niaut.

**Tesalonaika omnarö kön wi
kosang panë wesak lupöt
kosang sak këlangön kat wia**

¹³Omën epëtenta ten Anutuun yoöre ërëp maim wë. Ngan arim naë wais Anutuu ngönte ök niaan kat wian pötak ar omnaröa ngön pasit pël newasën Anutuu ngönte pël wesak waurö. Yaap, ngön pöt Anutu pimtök ar piin kön wi kosang yewesauröa könre lupötë ya yamëngk. ¹⁴Karurö, omën nant Anutuu ingre mor saurö, Yutia yangerak Yesu Kristoë ënëm yaauröa naë oröa pöt arim naëta oröa. Pöt arim yangerakë omën karuröak elniin këlangön kat wia pël pitta Yuta omën pitëm karuröak wet rëak elmëen kat wiaurö. ¹⁵Yuta omën porö tiarim Aköp Yesu Kristoore Anutuu tektek ngön yaaö omnarö mën wel wiak ten waö ë nimëaut. Pël ëak Anutuu omën ompyaö kent yeëa pöt wa yoolëemak omën pouröaan kööre tok yaaurö. ¹⁶Pitök ten Anutuu utpetetakaan kama niöpna ngön pöt ar omën muntaröen ök nianganëak il niwariipënëak pël ëaut. Pël yaëen pitëm saunat kaö panë saut. Pël ëaatak Anutuu ya sangën pömpel peene pitëm naë yaarö.

**Pool kaalak Tesalonaika omnaröa
naë së itaampënëak kent kön wia**

¹⁷Karurö, ten akun kot eptak ar sëp niwesak wë arën itaampunaataan yaköm kön wiaut. Yaap, ten arën itaangkën wë arimëen kön wieim wëaurö. Pël yeem kaalak wais it ningampunëak weë panë ngentiaut. ¹⁸Ten arim naë waisënëak kent kön wiaut. Ne Pool nook akun selap waisumëak ökre was ëen Setenök tenim kanö il niwariak wë. ¹⁹Ënëmak tiarim Aköp Yesu kaalak waisën tiar pourö pim itöök taupenaat. Ten arën itaampunëak kor wë akun pötak Aköpë ëöetak arën itenak tenim arim naë ya mëneimauta këet pël wesak ya kë sënaat. ²⁰Yaap, ten

arim naë ya yamëngkën ar Anutuun kön wi kosang wesang pötaan ya kē sēnaat.

**Poolök Timoti Tesalonaika
omnarö weëre kosang
mampënëak wes mēën sa**

3 Ten arën itnaangkën wē ya kēlangön kön wiinganëak tenipökëër Atens kak om ön pël wesak ²tiarim karip Timoti tenipring Anutuu yaat yamëngkem Kristoë ngön ompyaut ök yaaup arim naë wes mēaut. Ten pi arim lupöt kosang nuwesak arim kön wi kosang yewesaut taë nuwasëpënëak wes mēaut. ³Ar narö munt naröak utpet yanuwäsën pötak arim kön wi kosang yewesaut irikor elniipanëak äaut. Arimtokëër ewat wē. Anutuuk tiar omnaröak utpet elniipënëak yaö niia. ⁴Pöt yaap ngaantak tenim arring wakaima pötak, “Enëmak omën naröak tiar utpet nuwasëpnaat,” pël ök niiaut. Pël niaan tenim ök niia pöl yaaröön ityaangk epët ar yok ewat wē. ⁵Omën naröak utpet nuwasëpënëak ëa pötaanök nem arën itnaangkën wē kēlangön kat wian pöl kaalak kat wiinganëak akun pötak arim kön wi kosang yewesauta songönten ewat sumëak Timoti wes mēën waisa. Pöt Setenök arën ököök niaan tenim arim naë ya mēneima pöt mos ëëpanëak kön selap äaut.

**Timoti pim ngön ompyaut wak
sēën Pool pi ërëpërëp ëa**

⁶Peene pöt, Timoti arim naëaan wais e oröak wē arim kön wi kosang yewesaoëre lup sant yaaö ngön ompyao pöt tenipön ök yenia. Pël niak arök tenimēën yak ya ërëpërëp kön wieim wëan pötëre tenim arën itaampunëak kent kön yawia pöl arta tenimēën yeëan pötenta ök yenia. ⁷Karurö, arim wëwëeten kat wia pötaanök omnaröak ten utpet yanuwäsën kēlangön kat yawiem arim kön wi kosang yewesauten kön yawiin pötak tenim lupöt kosang yewas. ⁸Pöt

epët. Ar Aköpring lup yal ëak kosang sak wē pötaan ten peene lup kengkën sak önaat. ⁹Arim yeëan pötaan ten Anutuun yoöre ërëp yemak. Pöt arën kön wieë Anutu tiarimopön ök yamëem arimēën ërëpërëp kaö yeë. ¹⁰Këtre röök poutë ten arim naë wais itenak ngönën lup irikor yeë pöt wotpil wes nimpunaataan kosang wesak kimang maim wē.

**Pool pi Tesalonaika omnaröa naë
sëpënëak Anutuun kimang mēëa**

¹¹Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu piarpimtok kanö tē niwiin arim naë waisënaat. ¹²Aköpök kaamök elniin arimëntre omën naröen lup sant yaalmëan pöt kaö sēën tenim arën lup sant yaalni pöl elmëeim ön. ¹³Pël ëën arim lupöt kosang niwasën tiarim Aköp Yesu pim omnaröaring waisëpna pötak ar Anutuu tiarim Pepapë ëöetak utpet nent won, kölam pëën önëët.

Wëwë wotpilten Anutu kent yaë

4 Karurö, ne ngön munt nent nia-maan kat wieë. Ngaan arim wëwë ompyaut wëën Anutuuk itenak kent ëëpnaata songönten ök niaan kat wiak ënëm eimaurö. Peene pöt, ne Aköp Yesu pim yapintak ngön nent kosang wesak epël niamaan kat wieë. Arim wëwë ompyao pöt kaö wesak eim ön. ²Ar ngön pout Aköp Yesu pim yapintakël tenim ök niia pötön ewat wē. ³Anutuu kent yaaö pöt epët. Öngre omp nga yaaö pout kasëng menak lup kölam panë önëak kent yaë. ⁴En ompörö ar öng koirënëak pöt lup kopët nemer wē wotpil wesak koirëë. ⁵Omën ngönën won, Anutuun köpël wē pöröa öngöröaan kentre kaur ëak yokoir pöl ëëngan. ⁶Arim karurö utpet elmëak pitëm öngörö këkain elmëënganok. Pöt tenim ngaan ök niia pöl Aköpök omën utpet ke pil yaaurö kangut mampnaat. ⁷Anutuuk tiarën yas yenia pöt öng nga ëëpenaataan won, lup

kölam öpenëak yenia. ⁸Pötaanök omën ngön epët kasëng yemangk pöp omën muntapön won, Anutu Ngëëngk Pulö ar yaningk pöpön kasëng yemangk.

⁹Ne arim karuröen lup sant elmëënë pöta ngönte pangk retëng ëak ök nenian-gan won. Pöt Anutuuk arën neneraan lup sant elmëënëak yok ök niia. ¹⁰Pël niaan ar yaap arim kar Masetonia yang poutë wëauröen lup sant yaalmë. Pël yaëënak karurö tenök, “Pötakëër kaö wesak eim ön,” kosang wesak pël yeniak. ¹¹Tenim ngaan kosang wesak ök niia pöl wiap sak wëëre omnant ngarangk ë, omnant önëën arimtë moresök pëën ë pël ëënëën kosang wesak eim ön. ¹²Pël yeem kaöm-pre omnantëën kimang nemaan yaëën ngönën köpëlöröak itaangkën ompyaö ëëpnaat.

Aköp pi kaalak wais tiar wal ë nuulëëpnaap

¹³Karurö, ar wel wiauröen ëngk ma e weseë ngönën köpëlöröa kaalak wal ëëpnaat köpël wë ingre yailak ya pöl anganëën ök niamaan kat wieë. ¹⁴Tiar Yesu pim wel wiak kaalak wal ëa pöten kön wi kosang yewas. Pötaanök Anutuuk Yesu pim kaalak waisëpnaatak omën piin kön wi kosang wesak wel wiauröeta wal ë moulmëën piiring waisëpnaat pël kön wieë. ¹⁵Pöta ngönte Aköpë këm ngönte epël ninaan kat wieë. Ënë-mak Aköpë kaalak waisëpna akunetak öp öpenaarö wel wiauröa wotöök réak kutömweri nasëngan. ¹⁶Anutuuk ngön kosang wesak aan ensel wotöököpök ngön ëak yeniaan kutömweriaan kuup yamëngkën Aköp pimtok yangerak irapnaat. Pël yaëën omën Kristoon kön wi kosang weseimeë wel wia pörö wet réak wal ëëpnaat. ¹⁷Pël ëën Anutuuk mësak yawisën akun pötak öp öpenaarö kutöm kepilrak koirak Aköpön mopöök itaampenaat. Pël ëak piiring kët ëlötë wakaim

öpenaat. ¹⁸Pötaanök arim karuröen ök mëak lup kosang mowesëe.

Tiar Aköpë waisëpnaaten kangk eim öpa

5 Karurö, “Akun tol ëak sëënak omën pöt orööpën?” ma “Omën oröp nentak ëën orööpën?” ngön pöta songönten ar ëwat wë. Pötaan ök neniangan. ²Aköpë waisëpna akunetak ëëpnaaten arimënt ëwat wë. Omën këkainëpë rö kan yaarö pöl teënt orööpnaap. ³Omën Yesuu ngönte ngaarëk naönöröak, “Akun eptak mayaap wë ompyaö öpenaat,” pël aim wëën Aköpë akunet oröön kö sëpnaarö. Öng nampë ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöl pit këlangön kat yawiin mait naalmëëpan. ⁴Karurö, ar koutak naön Aköpë akuneten ëwat wë. Pötaanök omën këkain nampë ëlëëp waisën yaan yes pöl Aköpë akunet yaaröön pël naëngan. ⁵Ar këtre ëwaata yaö saurö. Tiar koutere rö kanë yaö wonörö. ⁶Pötaanök omën ka kun yesauröa omnantön itnaangkën wë pöl ëënganëën kön wotpil wesak wë ngarangk këkë ëëpa. ⁷Rö kanötë omnarö ka nga yeem itnaangkën yaaurö. Ën rö kan tapötë i ngaat nak kön irikor yaaurö. ⁸Pël yaauröak tiar Anutuu ëwaatak wëaurö. Pötaanök irikor ëënganëp kön ompyaö wetete öpa. Tiar Anutuun kön wi kosang wasööre lup sant ë pël ëak pötak ulpëën kosangëp ket ëak wak öpa. Pël ëak Anutuuk tiar utpetetakaan kama niöpna pötaan kön kosang wiak kor wë pötak ul kosangët ket ëak waëak öpa. ⁹Pöt eptaanök. Anutu pi tiarimëën ya sangën elniipënëak neniaan. Won, pi tiarim Aköp Yesu Kristook utpetetakaan kama niöpënëak yaö niia. ¹⁰Yesu pim tiarimëën yak ngaanëër wel wia pöt tiar narö wel wiire om öp wë pël ëaapena pörö piiring sasa wakaim om öpenëak

ëa. ¹¹Pötaanök peene yeëan pöl arim karurö kosang mowesak nener kaamök elmëeim ön.

Ngön mëët

¹²Karurö, ten kosang wesak epël nianaan kat wieë. Ar omnarö arim naë ngönënë ya yamëngk piporöa ikaanöök ön. Pit Aköpök arim kaö wes moulmëënak könre wetete ninak wotpil yanuwas. ¹³Pitëm arim naë ya yamëngk pötaan kön wiin isën lup sant elmëën. Pël yeem ar ingre mor saurö mayaaptaring ön. ¹⁴Karurö, ten ngön kosang epël ök nianaan. Ar omën wisën yauröen pepanöm man. Pël äak kas yaë piporöa lupöt taë mowesak wiapre kor yaaö puorö kaamök elmëën. Pël yeem omën pouröaan ëpre wiap elmëën. ¹⁵Omën nampök utpet yaalniin kangii elmëënganëen ngarangk ëën. Akun poutë kosang ngentiak arim karuröere omën pouröaanta wëwë ompyaut wël äak elmëën. ¹⁶Kët ëlötë ërëpërëp eim ön. ¹⁷Akun poutë Anutuun ngön ök maim ön. ¹⁸Omnant pout arim naë yaaröön pöt Anutuun yoöre ërëp maim ön. Anutuuk ar Yesu Kristooring yal menak wë pipot pout eim önëak kent yaë.

¹⁹Ngëëngk Pulöökë ngönte apënëak yaëen wa olëak mëak kan mowaringanok. ²⁰Anutuu ngönte omnaröa tek-tek yenia pöt kaaöre këëpöt äak kasëng mangkanok. ²¹Ngön pout ökre was äak ompyaut wël ë moröak wë ²²utpetat mop mowiin.

²³Anutu, mayaap pepap, pimtök arim lupöt kölam niwasën pangk ëëp. Pi ngarangk elniin tiarim Aköp Yesu pim kaalak waisëpnaatak arim könre lupre koröpötë utpetere korar nent wi naöpan. ²⁴Anutu yas yeniaupök pim ngönte akun poutë aan kat wiin kë yaaröaupök ngön ök yenia epët yaap mën pet irëpnaap.

²⁵Karurö, ar Anutuuk ten kaamök elniipnaan kimang man.

²⁶Karuröen lup santak yowe mëak mor meneë.

²⁷Ne Aköpë yapintakël kosang wesak epël yeniak. Ingre mor sa kar pouröen pep epwer sangk kelak ök man.

²⁸Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim nanëp, Pool.]

2 Tesalonaika

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 20 pōta ök won sēen Poolök Korin kak wē pep epwer Tesalonaika ingre moröröaan kaalak retēng ē mena. Pi kat wiin pit kön irikor ēak Kristoē kaalak waisēpna pōt yok orōa pēl wesa pōt kat wiak wotpil wasēpēnēak pim waisēpnaata ngōnte kaalak retēng ē mena.

Pōt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-2

Yoöre ērēp ngōnte 1:3-12

Kristoē kaalak waisēpnaata ngōnte 2:1-17

Kristoē kentöökē ēnēm ēēpenaat 3:1-15

Ngön mēēt 3:16-18

1 O Tesalonaika kak ingre mor saurō, ne Pool Sailasre Timotiiring wē pep epwer retēng ē yaningk. Pōt Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristo wē pōtaanök.

²Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pōt ningkēn arim naē wiaap.

Pool pi Anutuun yoöre ērēp mēēa

³Karurō, akun poutē ten arimēēn yak Anutuun yoöre ērēp maim wēēn pangk yaē. Arim kön wi kosang yewesaut kosang panē yesēn neneraan lup sant yaalmēan pōt kaō yes pōtaanök. ⁴Pēl yeē pōtaan ten arim yapinte wak isak Anutuu ingre mor saō ka nantē wēaurōen ök yemak. Arim kööre tokörōak utpet yaalniin kēlangōn kat yawiem lup kosang sak wē kön wi kosang yewesaut taē wes wak wē.

Anutuuk tiar wotpil wesak wēl ēak ya yanimēngk

⁵Arim wēwē pitak Anutuuk wēl ēak ya yamēngkaut wotpilte pōt pet yaalni.

Ar wēwē ompyaō pipēt wak wēēn arēn kön wiak wa ngaōök nimēēpnaataan kēlangōn kat wiinēak niia. ⁶Anutu pimtök wotpil wesak ya mēnak omēn kēlangōn kat yaniwi pörō kangiiir kēlangōn kat mowiiipnaat. ⁷Pēl ēak ar kēlangōn kat yawi pörō puot kērē nio- laan tenring ompyaō eim öpenaat. Pim pēl ēēpna pōt tiarim Aköp Yesu Kristo kutömwer sēp wesak es kēsang newes- ring tekeri jaarōon pim ensel weēre kosang pörōa piiring waisēpnaatak pēl ēēpnaat. ⁸Pēl ēak omēn Anutuun köpēl wē tiarim Aköp Yesu pim ngön ompyaut ngaarēk naōn yaē pörō puuk kangut mampnaarō. ⁹Omēn pörō pit Anutuuk kangut menak waō ē momēēn Aköpē ēōetak wēaut sēp wesak pim weēre kosangöökē ēwaaten itnaangkēn sasa kö sēpnaarō. ¹⁰Pim waisēpna akun pōtak omēn pim yapinte wak isak aimeē kön wi kosang wesak wēa pörō piin yaya mapnaat. En arta tenim ngōnēn ök niiaut kön wi kosang wesang pōtaanök pitēm tekarak önēēt.

Pool puuk Tesalonaika omnarō Anutuuk weēre kosang mampēnēak kimang mēēa

¹¹Ar pēl ēēnē pōtaanök ten akun poutē Anutuuk kaamök elniipēnēak kimang yamēēaurō. Wēwē önēak yas niia pōt pi arēn kön wiin ompyaō wēēn pangk ēēpēnēak kimang yamēēan. Pēl yeem pi weēre kosang ningkēn arim kentöök omēn ompyaut pout ēēnēak kön yawi pōt ēēre arim ya Kristoon kön wi kosang wesēē yamēngk pōtta pet irō pēl ēēnēak kimang yamēēan. ¹²Pēl yeem ar tiarim Aköp Yesu Kristoē yapinte wak isak aim wēēn puukta arēn tapēl wak isak apēnēak kimang yamēēan. Tiarim Anuture Aköp Yesu Kristo piaripök komre kolap elniin pēl ēēnēēt.

Omën ngön wa yooläaupë ngönte

2 Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo kaalak waisën piiring wa top ëëpena ngönte kosang wesak epël niaanaan kat wieë. ²Omën naröak Aköp kaalak waisa ngön pöt yaan kat wiak kön irikor ëak ya ngës ëënganok. Ngön kaar pöt omën nampök tektek ngön yaauröa ök sak niia ma nampök pimtë könöokaan rëak niia ma naröak, “Pool puuk retëng ëak wes momëën kat wia,” pël ök niia wes. ³Omën namp kaar ke pilöt ök yeniaan pöt kat mowiinganok. Aköpë waisëpna akunet pas naarööpan. Wet rëak omën kësang Anutuu ngönte wa olëak pi kasëng meneim wëënak omën Anutuu ngönte wa olaima pöp utpet mowesak es parëaöökë ping mowasëpnaap pi tekeri sëënak ënëmak Aköpë akunet orööpnaat. ⁴Pi omën pouröa Aköp pël sëpënëak pitëm omnant Anutuu ök yewesaare ngëëngk wesak yaya yamëëa pötön kööre tok elmëëpnaat. Pi pimtën ne Omp Aköp pël aö omnaröa yaya yamëëa pötë rangk isak Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati ilëak wel aisëëë pimtën, “Ne Anutu tapöp,” pël apnaat.

⁵Ne ngaantak arring wë ngön pöt ök niaimaut. Pöt ar kat kolak wë ma? ⁶Peene omën utpet pöp waisëpënëak yaëën omnant il wariak wë pöten ar ëwat wë. Ënëmak Anutuu pimëën akun mowia piptak tekeri orööpnaap. ⁷Ar ëwat wë. Peene wëwë Anutuu ngön wa yoolëa pöt kot wiaan omën naröak pël yaë. Pël yaëën omën utpet pöt kot yewesa pöp om kot wesak wë ënëmak sëpnaap. ⁸Pël ëën omën Anutuu ngönte wa olaima pöp tekeri oröön utpet pöt kaö panë sëën Aköp Yesu wais pim këm muntönöök momöön wel wiipnaap. Pim waisëpnaatak ëwa pööring oröön omën pöp kö sëpnaap.

⁹Omën Anutuu ngönte wa olaima pöp Setenë weëre kosangöök wais morök elniipënëak ya weëre kosang ke nentere nent mënak retëng it ngolöpöt mëmpnaat. ¹⁰Pël yeem pi Setenë weëre kosangöök omën kö sëpna pörö morök elmëëpnaat. Omën pörö Anutuuk utpetetakaan kama moöpënëak pim ngön këët öpënëak maan kaaö ëa pötaanök kö sëpnaarö. ¹¹Pit pim ngön këëten kaaö ëa pötaanök Anutuuk omën kaar nantëën wa yaap wesak kön wi kosang wasëpna yak omën weëre kosang nent pitëm naë wes mëën oröak morök elmëëpnaat. ¹²Pötaanök omën ngön këëten kön wi kosang newasën utpetatëën kentre kaur eima pörö Anutuuk kangut mampnaat.

Anutuuk ar utpetetakaan kama niöpënëak yaö elnia

¹³Tenim kar Aköpë lup sant yaalni pörö, ten arimëën yak Anutuun yoöre ërëp maim wë. Ngaan panëër Anutuuk ar utpetetakaan kama niöpënëak yaö niia. Pël ëën pim Pulöök ar Anutu pimtëën omën panë sënëak niulëën ngön këëten kön wi kosang wesan pötaanök utpetetakaan kama niwa. ¹⁴Anutuuk ar utpetetakaan kama niöpënëak ngön ompyaut tenim arën ök niia pötak yas niia. Pöt ar tiarim Aköp Yesu Kristooring ëwaatak wë pim omën ompyaut ngawi eim önëak niia. ¹⁵Pötaanök karurö ar kosang sak tauëë Anutuu ngönënte tenim këmötök rë nuulööre pepatë ök niiaö pël elnieima pötë ënëm ëëim ön.

¹⁶Tiarim Aköp Yesu Kristoore Anutu tiarim Pepap, piaripök lup sant elnia. Pël ëak komre kolap yaalniem arim lupöt kosang nuweseim öpnaat. Pël ëën omën ompyaö piarpim nimpna pötëën kangk eim wë. ¹⁷Piaripök arim lupre könöt kosang nuwesak omën ompyautëën aöre mëmpö pël ëënëën weëre kosang nimp.

**Poolök, “Anutuun ten kaamök
elniipnaan kimang maë,” pël mëëa**

3 Karurö, ten ngön munt nent wia. Pöt epët. Ar Anutuun ten kaamök elniin ya mëngkën Aköpë ngönte arim naë ëa pöl teëntom ulöl sëën omnarö wak ping wesak apënaan kimang man. ²Omën selap pan Kristoon kön wi kosang newasën wë. Pötaanök Anutuuk ten utpetaröa moresiaan kama nupnaan kaalak kimang man. ³Pit piin kön wi kosang newasën yaëëtak Aköp pi ya ompyaö yamëngkën tiar piin kön wi kosang wasëpena pöt pangk ëëpnaat. Pi Setenök utpet niwaspanëën weëre kosang nimpnaat. ⁴Aköpök ten kõnre lupöt kosang niwasën tenök arimëën kön kosang yawi. Ten arën epël kön yawi. Tenim ngön kosang wesak ök yeniak pöt ar peeneaan ënëma poutë om eim önëët. ⁵Aköpök arim lupötë ya yanimëngkën Anutuu arën lup sant yaalni pötere Kristoë kosang sak tauëë kõnömöt wak wakaima pötenta ëwat sën.

**Poolök omën pourö
ya mëmpënëak mëëa**

⁶Karurö, ten tiarim Aköp Yesu Kristoë urtak wë kosang wesak epël ök yeniak. Kar narö tenim ngönën ök niia pöta ënëm naën wisën wë pörö mop mowieë. ⁷Ar ëwat wë. Tenim yaaul ök ëënëët. Ten ngaantak arring wë wisën naën eimaut. ⁸Akun pötak ten arim moresiaan këëre kaömpöt pas naön eimaut. Arim naëaan pas önganëak sum pëënë ëak önëak këtëkre rö kan poutë ya kosang mëneimaut. ⁹Tenim arim naë ya mëneimaö pötak ar këëre kaömp

nimpunëak kimang niianëën pangk ëan tapön. Pël ëaatak ten pël naën ar tenim ënëm ëënëëk yak tenimtok këëre kaömp öna yaat mëneimaut. ¹⁰Ngaant tenim arring wakaima pöten ar ëwat wë. Pötak nga ngön nent epël ök niiaut. Omën namp ya namëngkën ëëpna pöp kaömp mangkan.

¹¹Pöt oröptaanök ngön pöt niian wasngan. Ten kat wiin epël aim. Omën arim teköokaan narö ya namëngkën wisën wë kar naröa omnantëën ngön pas kontak yamëëan pël ya. ¹²Ten Aköp Yesu Kristoë urtak omën piporöen ngön kosang wesak epël yeniak. Ar ëlëëp wal ë rëak wë arimtëën ompyaö wesak ya yamëngkem këëre kaömp wak neim weë.

¹³Pël wia pötaan, karurö ar ompyaö yaautaan kaaöre këëpöt ëënganok. ¹⁴Omën namp tenim ngön pep epweri retëng ë yaningk epot ngaarëk naön yaëën pöt ëö sëpnaan war wes mëak këre momëën. ¹⁵Pël yeem piin kön wiak arim kööre toköp pël wasnganok, won. Arök piin kön wiin arim kar namp pël sëën pepanöm man.

Ngön mëët

¹⁶Aköp, mayaap pepap, pimtok omën ke nentere nent yaaröön mayaap nineim öp. Pi tapöpök ar pouröa naë öp.

¹⁷Ne Pool tapöpök arën yoöre ërëp epët nemtë moresök retëng yeë. Mor retëng epët nemtëët. Nem pep poutë yaaulök arimëenta yeë.

¹⁸Tiarim Aköp Yesu Kristoë komre kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim nanëp, Pool.]

1 Timoti

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē kismaki 35 pōta ök won sēen Poolök pep epwer Timoti pimēen retēng ēa. Timoti pōp, pim ēlēp Yuta ōngöp, ēn pepap Krik ompöp. Pi Epesas kak ingre mor saurō ngarangk ēak wēen Poolök epwer retēng ē mena. Ngön irikor nant pitēm naē yaarōon Poolök Timotiin tolēel ngarangk ēēpēn pōta ngönöt ēak mena.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1:1-2

Ngönēnēen wa top yaauta ngönte 1:3–3:16

Timoti pim ya mēmpna ngönte 4:1–6:21

1¹⁻² O Timoti ngönēn ök niaan kön wi kosang wesak nem ru panē saup, ne Pool Anutu tiar utpetetakaan niöp-naapre Yesu Kristo tiarim kor wēaup pi-aripök neaan Yesu Kristoē ngön yaaō omēn saupök pep epwer retēng ē yaningk.

Anutu Pepere tiarim Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre ya ngēsre mayaap pöt ningkēn nim naē wiaap.

Ngönēn kaarötön pepanöm mēea

³ Ngaan ne Masetonia yangerakēl sumēak yeem ni Epesas kak om wēen ke urak niaan pöl yal menak ōmēak rangk yeniak. Ni omēn ngönēn kaaröt ök yema pörö omēn muntarōen kaalak mepanēen nga yamēem pirek om wē. ⁴ Pit omnarōen pitēm ēere köröörōa ngön kaaröt ök yema. Pēl ēak pötēen neneraan nga eimeē wēwē ompyaut öpna pōtaan kaamök naēn yaē. Pōtaanök pit ngön ke pilöt kaalak apanēen nga mam. ⁵ Nem niin pitēn nga mamēak yeniak pōta songönte epēt. Pit kat wiipna pöt pitēm lupöt kewil won wiaan kengkēn wē Anutuun kön

wi kosang panē wesak wēen pötök lup sant yewesaut pitēm lupötē orööpnaat. ⁶ Omēn kaar yaaō pörö pit ngönēn kan pö sēp wesak kasēng menak ngön kē won mosut nga ilak aim wē. ⁷ Pit Mosesē ngön kosangöt rē moulöpēnēak yaēetak pōta songöntere pitēm rē moulöpna songönteta köpēl wēak yaaurō.

⁸ Tiar ngön kosang pōta songönte ēwat wē. Pōtaanök ngön kosangta kan pet yaalni pöökē ēnēm ēēpena pöt yok pangk. ⁹ Tiar ēwat wē. Anutuuk Mosesēn ngön kosangöt ök maan retēng ēa pöt omēn wotpilörōaan won. Pi om ke epēlörōen pitēm utpet yaauta songönte pet elniipēnēak ēa. Ngön kosangöt ilap yariaurōere ngön kosangöt wa yoolēaurō, Anutu kasēng yemengkaurōere utpet yaaurō, Anutuun yaya nemaan yaaurōere piin wapwap yemēēaurō, pitēmtē ēlre peparō yamēngkaurōere muntarō yamēngkaurō, ¹⁰ ōngre omp nga yaaurōere ompörö pitēmtok pitēmēt neneraan kaip tiak yaaurō, ōngre omp narō mon wēere inēen elmē pēl ēēpēnēak omnarō kain yewaurōere kaar omnarō, Aköpē yapintak kaar ēak kosang yewesaurōere omēn kēētaan kööre tok yaalmēaurō. Omēn ke pilörōen pitēm utpet yaauta songönte pet elniipēnēak ngön kosang epot ēaut. ¹¹ Ngön yaap ngön ompyautak wia pipēt Anutu ērēpsawiarīng wēauta pepap puuk arēn war wesak ök niamēak neeaut.

Pool pi Anutuuk piin yaköm elmēa pōten yoöre ērēp mēea

¹² Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk wēere kosang nenak ya epēt mēmpaat pēl kön wiin pangk ēēn nenaut. Pō-taanök ne piin yoöre ērēp yamēēaup. ¹³ Ne ngaan pim yapinte ngēp elmēak pim ingre mor saurō utpet wesak piin

ökre was maimaut. Ne köpël wë piin kön wi kosang nemowasën. Pötaanök yaköm elnäak mait elnäut. ¹⁴Tiarim Aköpök komre kolap kësang pan elnäut. Pël één ne Yesu Kristooring yal menak wë piin kön wi kosang mowesak lup santaring wë. ¹⁵Yesu Kristo pi utpet yaaurö tiar utpetetakaan niöpënëak yangerak irëa ngön pöt yaap pan. Pötaanök kat wiak kön wi kosang wasëpenaat. Ne epop utpet yaauröa wotöököp. ¹⁶Pël èautak Yesu Kristo pi mait elnäak pim yaköm pöt kësang wia pöta songönte nem naë tekeri wesa pipët om pas won. Omën ènëmak piin kön wi kosang wesak wëwë kosangta yaö sèpnaarö pit Yesu Kristook utpet yaauröa wotöököp neen yaköm kësang elnäa pöten itenak pit tapël elmëépna pöten kön wiipënëak pël elnäa. ¹⁷Wëwë kosangta Omp Aköp, pi wel yawiaut wonöp, itnaangkënëp. Pi kopëtapökëer Anutu Këep, piin ping wesak yaya aim öpa. Yaap.

Poolök Timotiin ompyaö wesak ngönën ya mëneim öpënëak kék mëä

¹⁸Timoti nem ruup, omën naröak ngaanëer ngön tekeri wes nina pöten kön wieë ya ngön epët yeniak. Pötaanök ni tektek ngön pöt taintaë wak wë Aköpëen kööre tok yaauröa öngpök ompyaö wesak ngönën ya mëneim öm. ¹⁹Nim kön wi kosang yewesaut taintaë weë lupmer utpetat won wiaan kengkën wë ngönën yaat mëneim öm. Omën narö kön ompyaut pitëm lupötë wieë kan ompyau pet yaalnëa pöt kasëng mangkën kön wi kosang yewesaut këlok sëen wa irikor ëeim wë. ²⁰Omën pöröa naëaan Aimeniasre Alesanta pöaar nook Anutuun ökre was yamëëaut sëp wasëpënëak Setenë moresimoulmëaut.

Kimang yaauta ngönte

2 Ne wet rëak epël kosang wesak nia maan kat wi. Anutuun omën pourö kaamök elmëépnaan ök maimëë kimang ngöntak yoöre ërëp man. ²Tiar mayaaparing ompyaö wë Anutuu kanöököl wotpil öpenaataan omën omp aköröre ngarangk pouröaan kimang man. ³Kimang pël maim önë pötak tiar utpetetakaan niwaup Anutu pi itaangkën ompyaö ëépnaat. ⁴Pi omën pourö utpetetakaan niön ngön këeta songönten ëwat sëpenaaten kent yaë. Pötaanök omën pouröaan kimang man. ⁵Tiarim utpetetakaan niöpna munt namp won, Anutu kopëtap wë. Pël één omnaröere Anutuu tekarak omën kopëtap Yesu Kristo Anuturing yal nimampënëak wë. ⁶Pi tapöpök Anutuu akun mowia pötak tiar omnarö utpetetakaan sum ëak wil nuulëpënëak pim wëwëet këëpöt wesak wel wia. Pim pël elnia pötak Anutuu tiar utpetetakaan kama niöpënëak kent kön yawi pöt pet yaalni. ⁷Pötaanök Anutuuk pim ngön yaaö omën sak ngönën kë pöt ök niamëak neulëaup. Pël ëak ar köpël omnarö kön wi kosang yewesauta ngönën këët rë niulömëak neulëaup. Ngön epët kaar won, yaap yeniak.

⁸Nem kentöök ka poutë omnarö pit ngaare ngön nganga pöt sëp wesak pitëm lupöt kölam wë Anutuun kimang maim öpënëak kent yaë.

Öngöröa ngönte

⁹Nem kentöök öngöröeta ëöaat naën ulpëen mëak köröpö këëkë ngëp ëak öpna pöt yok pangk. Èn pit ieping ëak kepön ëpötë ë rangiak polre kal ëak ulpëen ompyaö panë retëngretëng sum kësangringörö mëak öpan. ¹⁰Öngörö pit “Anutuu ènëm yaaurö” pël weseë pöt pël yaauröa yaaul omën ompyaut pëen ëëp. ¹¹Öngörö pitëmënt wak irëak këm ur wariak wë kat yawia yaat pëen mëmp.

¹²Ne öngöröak rë yemoula yaat mëm-pööre ompörö il mowasö pël ëëpanëak yeniak. Pit om irëak wë ngön kat wiwi pëen ëeim öp. ¹³Pöta songöntë epët. Anutuuk wet rëak Atam ket ëa. Pël ëäk ënëm Ewa. ¹⁴Pël ëakta Atamök Setenë morököt kat wiak wiap nasën ëa. Öngöpökëer morök ngönte kat wiak saun koirä. ¹⁵Pël ëautak öngörö pit ëöaat naën lup santaring wë Anutuun kön wi kosang wasöore lup kölam wë pël ëeim öpna pötak ru wilak ngarangk yaëen Anutuuk utpetetakaan moöpnaat.

Ngönënë wotöök wëauta ngönte

3 Namp pi ngönënë wotöök öpënëak yaan pöt, “Ya ompyauten ya,” pël apenaat. Ngön pipët yaap. ²Ar omën ke epëlöp ngönënë wotöök moulmëen. Ngönënë wotöököp pi wotpil wëen omnarö pim utpet nent nokoirën yaaup, öng kopëtapring wëaup, pim kentöt sëp wesak pimtën ngarangk ëäk ompyaö wesak wëaup, omën kamaatëaanörö ngöntre kar yaalmëaup, omnarö ompyaö panë rë yemoulaup, ³i ngaat nak kön irikor naën yaaup, ya sangën teënt ëäk ngön kosang naën yaaup, omnaröaan wiapre kor yaalmëaup, monatëen kent naën yaaup. ⁴Pi pim öngre ruurö ngarangk ompyaö yaalmëaup. Pël ëen pim ruurö pimtë këm ngönte ngaarëk yewaurö. ⁵Ngön pipotë këet epët. Omën pim öngre ruurö ngarangk ompyaö naën yaaö ke pilëpök yok pangk Anutuu ingre morörö ngarangk naëpan. ⁶Omën ngolöp ngönën kat yawia nampök ngönënë wotöök yok pangk naön ëëpnaat, kölok kölok yaëen Anutuuk Setenë elmëa pöl waö ë mëen këlangön kat wiipanëen. ⁷Omën namp omën ingre mor nasënöröakta itaangkën ompyaö yaaö pipöpökëer yok pangk wotöök öpnaap. Pöta songönte epët. Pit itaangkën pangk naën ëen pöt ökre was

maan Setenök lup irikor elmëen pim kalaapöök öpnaat.

Ngönën ya kaamök yaauröa ngönte

⁸Ar omën ke epëlörö ngönën ya kaamök moulmëen. Ngönën ya kaamök yaaurö pitta tapël wotpil wëen naröak itaangkën ompyaö yaaurö. Pit yangap yar naën yaaurö, i ngaat kësang nak omnaröa omnantëen kentre kaur naën yaaurö. ⁹Pit ngönën kë ngaanëer ëlëëp wiakaimaut peene tekeri wesa pöt taintaë weë pötaan lup könöm naën yaaurö. ¹⁰Wet rëak ök elmëak itaampun. Pël ëen pit yok pangk ëäk ngönën ya kaamök ëëpnaan. ¹¹Pitëm öngöröeta tapël wotpil wëen naröak itaangkën ompyaö ëëp. Pit ëlëëptak omnaröen ökre was apanëp pitëm kentöt sëp wesak omën ompyaut pëen ëeim öp. ¹²Ngönën ya kaamök yaaup pi öng kopëtapring wë pimtë öngre ruure omën pim kaatakörö këëkë ngarangk yaaup. ¹³Ën ngönën ya kaamök yaaö namp ya ompyaö mëmpna pöp pi yapinring öpnaap. Pël ëëë kosang wesak pimtë Yesu Kristoon kön wi kosang wesa ngön ompyaö pöt ök maim öpnaap.

Aköpë elnieim wë pöta songönte

¹⁴Ne teënt nim naë wais itaampëak kent yaëenak pep epwer retëng ë yaningk. ¹⁵Pël yeëetak omën nentak kan newariin wë akun il yewasën pöt ni Anutuu ru saurö tiarim ompyaö öpënaata songöntën ewat sumëak pep epwer retëng ë yaningk. Ka nenta möörö ngentiipanëen wap kotre kaöat taë wesak wesiraapna pöta ök tiar Anutuu ruurö Anutu wëwëetaringëp pim ingre moröröak wap kotre kaö sak wë ngön këet ngentiipanëak waalak wë. ¹⁶Yaap pan, Anutuu ngönën ngaanëer ëlëëp wiakaimaut peene tekeri wesa pöta songönte kësang panëët. Songön pöt Yesuun epël ya.

“Pi omën sak tiarim naë tekeri saup.
Pi wotpilëp pöt Ngëengk Pulöök tekeri
wesau.
Enselöröak piin itenaup.
Pim ngönte yang kaö poutë pangk ëaup.
Yangerakë omnaröak kön wi kosang
mowesau.
Anutuuk koirak kutömweri isaup.”

Ngön kaar yaauröa ngönte

4 Ngëengk Pulöök këekë wesak
ngön epël ök ya. Omën narö
ënëmak ngönën sëp wesak pul kaarötre
urmeraröa ngönötë rë olapnaat. ²Omën
kaarörö ngön kaar pöt yema pöröak
utpet pitëm naë wia pötök pitëm lupöt
wa irikor elmëen omën ompyautre
utpetat yok pangk kom naëpan.
³Omën ke pilörö pitök öng tekre omp
tek wë kaömp nant ngës olëak öpna
pötakël morök elmëepënëak rë yemoul.
Pël ëaap kaömp epot Anutuuk tiar
omën Kristoon kön wi kosang wesak
ngön këet ëwatörö yoöre ërëp mëak
nëmpenëak ket äaut. ⁴Anutuu omnant
ket ëa epot pout ompyaö pëenöt.
Pötaanök Anutuun yoöre ërëp maimeë
nant yenem nantön kaaö naëngan. ⁵Pöt
Anutuuk tiarim kaömp pangkpangk
nëmpenëak ngön ëa pöten kön wieë
yoöre ërëp yemak pötak kaömp pöt
welaköt ëen nëmpenëak yok pangk yeë.

Timoti pi Kristoë ya omën ompyaup

⁶Ni ngönënte kön wi kosang weseë
ngön këëta ënëm ëak weëre kosang
wak omën muntaröen nem ngön pipot
pout ök mamë pöt Yesu Kristoë ya
omën ompyaup pël sumëet. ⁷Pël yeem
öng ulöpöröa ëlar ngön mos pipot
kasëng man. Ni Aköpë kanöök seim
ömë pötaan lupmerök kengkën sumë
yaat mën. ⁸Ni ëwat wëen. Koröpöök
kengkën sumëak ya yamëngkën pöta
këet ompyaut. Ën lupmerök kengkën
sak Aköpön kön wi sokolumë pöt kë

ompyaö panëet. Pötök yangerakë
wëwëetere kutömweri wëwëet poutepar
kaamök elniipnaat. ⁹Ngön epët yaap
panëet, kat wiak kön wi kosang
wasëpenaat. ¹⁰Anutu wëwëetaringëpök
kë ompyaö panëet nimpna pötaan
piin kor wë weë ngentiak ya kësang
yamëngk. Anutu pöp pi omën pourö
utpetetakaan niöpënëak kent yaapöpök
tiar piin kön wi kosang yewas pörö
yaap utpetetakaan niöpnaap.

¹¹Ni ngön pipot pout omnaröen ök
mëak rë moulön ënëm ëëp. ¹²Ni yokot
ulwas wëen. Pötaanök omnaröak niin
kön wiin irepan. Ni lup santre kön wi
kosang yewesautaring lup kölam wëen
nim ngönën yaautre wëwëet tekeri sëen
omnarö itenak ënëm ëëp. ¹³Neen kor
wë ngönën sangk kel mampööre rë
moulö pël ëeim öm. ¹⁴Akun ngönën
ngarangköröa moröt kepönöök yani-
wiin tektek ngön yaauröak ngön war
wes nina pötak Ngëengk Pulöök ya
mëmpëak weëre kosang kësangën el-
nia pöta këet mos sëpanëen ngarangk
ëëm. ¹⁵Ni omnarö itaangkën nim yaat
ompyaö sëpnaataan akun poutë kosang
ngentiak mënëim wëen këet orööp.
¹⁶Nimtë koröpöökë wëwëetere ngönën
ök yamëëauten ngarangk ëëm. Ni akun
poutë ya kosang pël mëmpë pötak omën
nim ngön kat yawiauröere nimëntre ar
pourö wëwë ompyautak önëet.

Ingre morörö ompyaö elmëëpenaata ngönte

5 Omp ulöp nampön ngön mamëak
pöt ser erak ngön manganëp
nimtë pepapön yemaan pöl wiap ngön
mam. Omp ulwasöröen mamëenta
nimtë nanëpön yemaan pöl mam.
²Ën öng ulöpöröen ngön mamëenta
nimtë ëlëpön yemaan pöl mam. Öng
ulwasöröen ngön mamëenta kön
ompyautaring nimtë sasëpön yemaan
pöl mam.

Öng kapiröröa ngönte

³Öng namp pim ompöp wel wiin pimënt wëen pöt ompyaö elmëëm. ⁴Ën öng kapir namp pim ruure ëaröaring wëen pöt pit epël kön wiip. “Tiarim ya kaöet pi ngarangk elmëëpenaat,” pël weseë wet rëak pim pitëmëën elmëeima pöta kangiir elmëëp. Pël ëëpna pöt Anutuuk itaangkën ompyaö ëëpnaat. ⁵Öng kapir namp pim kaamök elmëëpnaap won ëën pimënt wë pöt Anutuun kön wi kosang wesak kët kanaan rö kanë Anutuuk pi kaamök elmëëpënëak kimang maim wë. ⁶Ën kapir namp koröpöökë kentötë ënëm eim wë pipop pim lupmer wel wia. ⁷Ni öng kapirörö ngön pipta ënëm eimeë saun won öpnaan këëkë wesak ök mam. Pël ëën omnarö itenak kön wiin ompyaö ëëpnaan. ⁸Namp pim karurö kaamök elmëëre pimtë kaatakörö wet rëak kön wiak kaamök elmë pël naën yaë pipop pim kön wi kosang yewe-saut kasëng menak köpëlöröa ök sak wë pitëm utpet yaaö pöt il yemowas.

⁹Öng kapir namp pim krismakiat 60 ëak won saup pim omp kopëtapring wakaimaup ke pilëpökëër kaamök elmëëpnaan pim yapinte öng kapiröröa pepeweri wiaapnaat. ¹⁰Pi sant yeëa ma won pöta songönte tekeri wasëpnaan pëël mam. Ru wilak omnant menak ngarangk yeëa ma won? Omën ngolöpörö pim naë waisën ompyaö yaalmëa ma won? Ngönën omnarö sant yaalmëa ma won? Omën këlangön kat yawiaurö kaamök yaalmëa ma won? Lup sant ke nentere nent yeëa ma won? Songönöt kat wiak pi omën ompyaö pipot eima pël kön wiakök pepeweri wiim.

¹¹Öng ulwasöröak pitëm ompörö wel wia pipöröa yapinöt pepeweri wiinganok. Ke pilörö kentre kaur ë yesem Kristo kasëng menak omp koir yaë. ¹²Pël ëak öng tek wë Kristoë

inëën ëëpënëak wet rëak pim Kristo pimënting öpënëak ngön kosang wesa pöt yailën saunaring yaë. ¹³Pël ëakta nent epël yaë. Pit ka poutë ilëak orö yesem wisën eim wë. Pël yeem omën muntaröa omnantön kön wieë pitëm ngönöt kain wak kaö wesak yeem ngön utpet ke nentere nent naëpanëët aim wë. ¹⁴Pötaanök pit utpet ke pipot ëëpanëën nem kentöök öng ulwasörö pit kaalak omp wak ru wilak pitëm kaat ngarangk ëëp. Pël ëëpna pötak tiarim kööre toköröak ngön utpetat tiarën niapënëak pitëm utpetatön ngaöl ëak sëp wasëpnaat. ¹⁵Nem ngön yeniak pipta songönte epët. Öng kapir narö Aköpë kamtaö ilap riak Setenë ënëm yes. ¹⁶Ngönën öng namp pim kurtak öng kapir narö wëen pöt ngarangk elmëëp. Pël ëëpna pötak öng kapir pörö pit ingre moröröa naëaan omnant naön wëen ingre mor pöröak öng kapir muntarö omën kaamök elmëëpnaat won pörö yok pangk kaamök elmëëpnaat.

Ngönënë ngarangköröa ngönte

¹⁷Ar ngönënë ngarangk ya ompyaö yamëngkauröa sumat isak mampun. Pël ëënëak pöt pitëm naëaan ngönën ompyaö ök aöre rë niulö pël yaaö pipörö wet rëak pël elmëën. ¹⁸Pöta ngönte ngönën pepeweri epël wia. “Purmakaöp ya kaamök yaalniem koinöt nëmpënëak yaëën këmët il mowariingan.” Tapël nenteta epël wia. “Ya omnamp pim ya yamëngkauta kangut yok pangk öpnaap.” ¹⁹Omën kopëtapök ngönënë ngarangk namp utpet yaë wesak arim ëöetak ngön yaatak moulëëpënëak yaan pöt kat mowiingan. Ën omën naar ma naar namp pöröak niaan pötaar kat mowiim. ²⁰Ën ngarangk namp saun nent koirën pöt omën pouröa ëöetak moul-mëak wotpil mowasum. Pël ëën pim karurö itenak kas ëëpnaan.

²¹Ne Anutüre Yesu Kristoore ensel Anutuu yaō elmëaurō pitëm ëöetak kosang wesak epël yeniak. Ni ya pipët këëkë wesak ngarangk ëëm. Pël ëäk ni ngön nenta songönte nokoirën wë teënt nimtë könöök ök mangan. Pël ëäk omnarō omnant mööngkraar kangk elmëengan. ²²⁻²⁵Ni omnarō ngönën yaatak moulmëëmëak teëntom mores kepönöök wiak welaköt elmëengan. Pöta songönte epët. Omën narō pitëm saunat yoolök wiaan pöta kangut naaröön yaëen ityaangk. Ën naröaat ëlëëp wia. Ënëmak oröön itaampenaat. Pöta ök omnaröa ompyaō yaaut yoolök wia. Peene yoolök wi naön yaë epot yok pangk akun wali ëlëëp wi naöpan. Ni teëntom köntak omnarō ngönën yaatak moulmëëm pöt omën pöröa saunatë kangut nim rangk isëpnaat. Pötaanök nimtë wëwëet ngarangk ëen lupmer kölam wiaap.

Ni yaumanre ya këlangön yaën. Pötaanök won sëpnaan i yaapöt pëen nënganëp wain i kot nentaring na pël ëëm.

Inëënröa ngönte

6 Inëën yaaō ngönënrëng pöröak pitëm ngarangköröen, “Kaöarö” pël weseë ping wesak ap. Pit pël naën ëëpna pöt omën narō pöten itenak Anutuu yapintere ngönënte wak irëak aöre utpet wesak aō pël ëëpnaat. ²Inëën yaaurō pit pitëm ngarangk Kristoon kön wi kosang wesak wë pörö pitën, “Pi nem karip,” pël wesak wak irepan. Pit pitëm ngarangköröen epël kön wiip. “Pi Kristoon kön wi kosang yemowasën lup sant yaalmë. Pël ëën ne ya yamëngkën pöta këët öpnaat.” Pël kön wieë pit weë ngentiak inëën panë elmëëp.

Omën këëtre mosutë ngönte

Ni omnarō ya pöt mëmpnaan kosang wesak rë moulöm. ³Omën namp tiarim Aköp Yesu Kristo pim ngön këëtere

Anutuu ënëm yaauta ngönte sëp wesak maimet aim wë pipop ⁴pi pimtën kön wiin isën kön won pan wë. Pël ëäk pi irikor ëäk wë omën mosutön ngön kosang wesak aimeë ngön lup nantë songönötëen ngön nga elëpënëak kent yaë. Pël yaë pötök omën epot yaarö. War, komkap, ökre was, omnampön köpël wë pas köntak, “Pi utpet yaaup,” pël wasö pël yaaō pöt yaarö. ⁵Pël ëäk kët ël epotë ngön ke urak aim wë, omën ke pil yaë piporö pitëm könöt ëngk ma e wia. Pël yeë ngönën këët këëkë wak naön yaë. Pël yeem pit epël yewas. “Aköpë ngönëntakël wëäö pöt monere urömarëng wëaut,” pël yewas.

⁶Yaap, omën namp pi pimtë omnantön, “Ne yok pangk ëa,” pël weseë Aköpë ngönënta ënëm ëëpna pöt yok pangk omën ompyaüt kësang orö morëëpnaat. ⁷Tiar tiarimtë songönte ëwat wë. Ëlöröak elek niwilaurö. Wë ënëmak wel wiak elek tapël sëpenaarö. ⁸Pötaanök kaömpre poë koröpre pöt wak wë pöt, “Yok pangk ëa,” pël wesak öpenaat. ⁹Ën omën narō monere uröm kësang pan koirëpënëak kent yaë pipörö pit Setenök morök elmëën pim kalaapöök öpnaat. Pël ëäk omën pasutön kent yaaō pötak wer moön kö sëpnaarö. ¹⁰Monere urömatön kent yaaō pötak utpet ke nentere nent pötë songönte pël yaë. Omën narō monere urömatön kent yaëen pötök wer moön ngönën sëp wesak këlangön kaö kat wieim wë.

Pool pi Timoti ompyaō öpënëak mëëa

¹¹Anutuu omnamp ni, omën ke pilöt kasëng mamp. Pël ëäk wotpil wëäö, ngönënrëng wëäö, kön wi kosang yewesautaring wëäö, lup sant yaautaring wëäö, weë ngentiak ulöp ngarngar yaautaring wëäö, wiap së së yaautaring wëäö, omën pipotring ömëëtaan weë panë ngentiim. ¹²Ni Kristoon kön wi kosang yewesautaring ömëëtaan weë

ngentiim. Pël ëak wëwë kosangët wak öm. Ni omnaröa ëöetak Anutuun kön wi kosang wesang pöt mëëan pötak pi wëwë kosang pötak ömëak yaö niwesa. ¹³ Anutu omën pout wëwë yaningkaupre Yesu Kristo Rom yang ngarangk Pontias Pailatën ngön yaapët kosang wesak mëëaup piarpim ëöetak kosang wesak epël yenia. ¹⁴ Aköpë ngön kosang wes yaningk pipot irikor ëëre omnaröak utpet wesak aö pël ëëpanëën ngarangk këëkë eim wëënak tiarim Aköp Yesu Kristo orööpnaat. ¹⁵ Anutuuk akun wiaut wia pötak pimtök Kristo tekeri wes ul-mëëpnaat. Pimënt kopëtapökëër ërëpsawiarang wëwëere weëre kosang pötë pepap pi omën omp aköröa Omp Aköp, pimënt tapöpökëër kaöaröa Kaöap. ¹⁶ Pi kopëtap wel yawiaut wonöp, ëwa panë omnaröa nasënganëëta öngpök wëaup. Omën nampök piin itnaangkën ëaup, peeneeta nampök itnaangkanëëp. Weëre kosangre yaya yamëëa pöt pim naë wieëaut om wiakaim wiaap, kosang pan. Yaap.

Omën omnant selap wieëauröa ngönte

¹⁷ Ni omën omnant selap wieëauröen ök mam. Pël ëën koröp ngaarëk wak

omën lëngë sëpna pipotön kön wiin pitëm kaamököt pël ëën kosang wesak öpan. Anutu pi moupp pepap puuk omnant ulöl wes ningkën wak ërëpsawiarang öpenaap piin kosang wesak öp. ¹⁸ Ni ök mam. Pël ëën omën omnant selap wieëaurö ya ompyaut selap mënak perper ëak pitëm omnant kom ëak omën muntarö mamp. ¹⁹ Pël ëëpna pötak pitëm ënëm kaamök elmëëpna omën weëre kosangringöt koirak wëwë kosang këët öpnaat.

Wa korkor ngönte

²⁰ Timoti, ni Anutuu ngön nina pipët këëkë wesak ngarangk ëëm. Pël ëak ngön pas kë won pipot kasëng mamp. Omën narö tiarim ngönëntaan kööre tok yaalni piporö pitëm ngön pipten, “Ëwat kësangöt yewaut,” pël kaar ya. ²¹ Pit, “Ten ëwatringörö,” pël aim olëak irikor ëak ngönën kasëng menaut pötaanök.

Anutu pim komre kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët. Ne nim pepap, Pool.]

2 Timoti

Yesu wel wiak kutömweri sêen wë krismaki 36 pöta ök won sêen Pool kaalak wii kaatak wë Timotiin epwer retêng ë mena. Pool pi pimtë wel wiipna akunet temanöm yesën kön weswes ëëë Timoti pim Epesas kak ingre mor saurö ngarangk ëëpnaal ngan rë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut 1:1-2

Yoöre ërëpre wa korkor ngönöt 1:3–2:13

Weteteere pepanöm ngönöt 2:14–4:5

Pool pimtë ngönte 4:6-18

Ngön mëët 4:19-22

1¹⁻²O Timoti nem ru ulöpöököp ne Pool Anutuuk Yesu Kristoë ngön yaaö omën sumëak neulëak tiarim wëwëet Yesu Kristooring yal mangkën nimpnaat kosang wesak niia pöten ök niamëak wes nemëaupök pep epwer retêng ë yaningk.

Anutu Pepere tiarim Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre ya ngësre mayaap pöt ningkën nim naë wiaap.

Tiar ngönëntaan ëö ëëngan

³Nem ëere peparöa eima pöl neenta lupmer utpetat won wiaan kengkënring wë Anutuun inëen elmëeim wë. Pël ëëë nimëen yak kët ël epotë Anutuun kimag maimeë yoöre ërëp maim wë. ⁴Ne sëp yaniwasën nim neen yaköm ëën ing ëan pöten kön wieë ërëpërëp kësang pan ëëmaak yak niin itampaaten kent yaë. ⁵Ne nim kön wi kosang pan weseim wëen pipten kön wia. Kön wi kosang ke pil pipët nim öng ëap Loisre ëlëp Yunis piarpim eimautak niinta tapël yaën pël kön yaniwi. ⁶Pötaanök nim könö it nganga niwesak epël niamaan. Ngan nem moresiar nim kepönöök yaniwiin Anutuuk welaköt elniin ngönen ya mëmpëak weëre kosang waup. Pötaanök

weëre kosang pöta këët ngarangk ëak ulöl wasum. ⁷Nim elnia pöten kön wieë epël kön wiim. Anutu pim Pul tiar yaningk pöök kas ëëpenëak naalniin weëre kosang ëere lup sant ëere tiarimtok tiarimtën ngarangk ë pël ëëpenëak yaalni. Pötaanök weëre kosang waö pöta këët ngarangk ëak ulöl wasum.

⁸Ni tiarim Aköpë ngönënte ök amëëtaan ëö ëëngan. Pël ëak ne pim yaat yamëngkën wii kaatak neulëaup neenta ëö ëëngan. Ni Anutuu naëaan weëre kosang wak nem yaaul ngönëntaan këlangön kat yawiem kön wiin pangk ëëp. ⁹Anutu pim tiar utpetetakaan niwak wotpil öpenëak yaö niia pöt tiarim ompyaö nentaan won. Nganëër pan Anutu pi yang epër won wiaan Yesu Kristook tiar ompyaö niwasëpnaat pël kön wia pötak komre kolap elnia. ¹⁰Pim komre kolap elnia pötak peene tiarim utpetetakaan niwaup, Yesu Kristo, yaaröön tekeri yes. Kristo pi weleta weëre kosangöt wa olëak pim ngön ompyautak wëwë kosang wiakaim wiaapna pöt war wes yaningk. ¹¹Pël ëën Anutuuk ne pim ngön yaaö omën sak ngön ompyaö pöt aöre rë moulö pël ëëmëak neulëaup. ¹²Pël ëaut pötaanök ne këëmre këlangönring wëaup. Pël ëëë pöten ëö naën nem kön wi kosang yewesau Anutu pöpön kön selap naën yaaup pi weëre kosangringëpök nem ya yamëngkautre wëwëet ngarangk elnëëpënëak yemangk pöt pout ngarangk ëak wëen akun kaöaö temanöm sëpnaat. ¹³Ngön yaap nem këmtakaan ök yeniak pipta ököök ëëm. Ni Yesu Kristooring yal menak wë ngön pipët piin kön wi kosang wasöore lupmerök sant mowasö pël ëëmëen yeniak pipël ëëm. ¹⁴Ni Anutuuk omën ompyaö ngarangk ëëmëak nina pipët ompyaö wesak ngarangk ëëm. Ngëëngk Pul tiarim lupmeri wia pöök kaamök elniaan ya pipët mëmp.

¹⁵Ni ewat wëen. Esia yangerak ngönën omën pourö ne sêp newesaut. Pitëm naëaan Piselasre Emosenis piaripta. ¹⁶Aköp pi Onesiporas pim öngre ruuröen yaköm elmëëp. Pitëm pepapök ne wii kaatak wëen kaaö naalnëen akun kësang nem naë wais ya kë neweseimaup. ¹⁷Pi Rom kak wais neen ap weseim wiak nokoiraüt. ¹⁸Aköpök kön wiin pangk ëen akun kaöaöök yaköm elmëëp. Pi Epesas kak nemëen inëen ya kësang mëneimaüt. Pöten iteneimaup niinta ewat wëen.

**Poolök Timotiin Yesu Kristoë
nga omën sêpënëak mëä**

2 Nem ruup ni, tiar Yesu Kristooring yal menak wëen komre kolap yanging pötak weëre kosang sak öm. ²Pël ëak omnaröa itöök nem ngönën ök ni-aan kat wia pipot nuukta tapël omën naröen kön wiin ya ompyaö mëmpnaarö pël ëen pöt pitën maan omën muntaröen ök map.

³Ni Yesu Kristo pim nga omën ompyaö namp pël sak tenring këëmre këlangönë rangk öm. ⁴Ne nim ömëël pöten kön wiimëëk yak ngön nokoliit ök niamaan kat wi. Omën namp kööre tokörö il wasëpënëak nga yaatak wë pi ya muntat namëngkën yaaup. Ngaaröa kaöapök pim yaaten itenak kent ëëpënëak nga ya kopëtet ompyaö wesak mëmpnaat. ⁵Ën namp pi omën muntarö il mowasëpënëak ngaal witwit yeem ngasam pöta ngön kosangta ënëm naën ëëpna pöp këët naön ëëpnaap. ⁶Ën namp pi ya lupöök akun poutë ya kaö mëneim öpna pöp puuk wet rëak ya lupöökaan kaömp këët öpnaap. ⁷Ngön pipot ingre mor saurö tiarim wëwëeten ya. Aköpök kön koir ningkën nem ngön ök yeniak pipotë këëtön ewat sumëët. Pötaanök kön wiaam.

⁸Ni Yesu Kristoon kön wiaam. Pi omën omp ak Tewit pim ëäpök wele-

takaan wal ëaup ngön pöt ngönëntak ök ni yeë pöt. ⁹Ne ngön ompyaö pipot ök yaan omnaröak nem ngönten kaaö ëen utpet yaaüröen yaalmë pöl këëmre këlangön ke nentere nent kat yenewi. Pit wii yenetë. Pël ëautak Anutu pim ngönte wii natëen yaë. ¹⁰Pötaanök ne Anutuu yaö wesaurö pitëmëen këëmre këlangön epot kat yawi. Pit Yesu Kristook utpetetakaan moön Anutuu ëwaatak wakaim öpënëak këlangön kat yawi. ¹¹Ngön epël wia epët yaap.

“Tiar pim weletak yal menan pöt wëwëe-takta yal mempenaat.

¹²Tiar këlangön kat yawiem weë ngentiipena pöt piiring ngarangk sêpenaat.

Tiar pi yak mowasëpena pöt puukta tiar yak niwasëpnaat.

¹³Tiarim ngön kosangët wiap sêpna pöt pim ngön kosangët kosang sak wiaapnaat.

Pi nalre nal naën yaaup.”

**Ya omën namp Anutuuk itaangkën
ompyaö yaë pöta ngönte**

¹⁴Ni ngön epët ngölöp wesak Anutuu ëöetak omnaröen mëak pit ngön utpetatëen nga elepan pël mam. Pël yaë piptak kaamök naalmëen ngön utpet pötök pöt kat yawiaürö utpet yemowas.

¹⁵Anutuuk niin kön wiin kë sêpnaataan weë ngentiak yaat mëmp. Pël yeem ngön këët wotpil tekeri wesak maim wëen omën ëöaat nim rangk nawisën ëëpnaat.

¹⁶Ngön pas kë won Anutuu kent naën pipot apan. Pipotök utpetatë kanöök wes mëen Anutuun kasëng mempanëen.

¹⁷Kaar pipot ëmpöl kaöatë yaë pöl ulöl sak utpet yewas. Omën ke pil yaauröakaan naar Aimeniasre Pailitas. ¹⁸Pi-arip irikor ëak ngön këët kasëng menak ënëmak weletakaan wal ëëpenaat ya pöt yok oröa pël kaar aimeë omën muntaröa kön wi kosang yewasaut utpet weseim wë. ¹⁹Pël yaatak Anutuuk pim

ingre morörö tiar ka wap ket äak we-sirën taintaë taua. Wap pöta möönöök ngön epël wia. “Aköp pi pim omnaröen ewat wë.” Pël äak munt nent epël wia. “Omën Aköpön, ‘Yaap pi tiarim Aköp,’ pël maimeë pim yapinte wak yaaurö pit utpetat kasëng mamp.”

²⁰ Omën omnant kësang wieëaupë ka kaöetak kelön nant omën sum kësangët koolre siluwa pötök ket èere kéraare yangatök ket ë pël äaut wia. Nant ya kaöatë yaut, nant pasutë yaut pël äak wia. ²¹ Namp pi omën pas pöt kasëng menak pim lupmer kölām wasën pöt pi kelön ya kaöatë pötë ök sëpnaat. Pël èen Ka Pepapök piin kön wiin ompyaö èen peram mowasën pi yaap Ka Pepapëen ya ompyaö ke nentere nent mëmpnaat.

²² Timoti ni omp ulwasöröa kentre kaur yaaut sëp mowesak öm. Pël äak omën lup kölāring wë Anutuun kaamök elmëepënëak maim wëauröaring wotpil wëere kön wi kosang mowasö, lup sant elmëere mayaap-taring wë pël èemëen weë ngentiim. ²³ Ni köpël ngön utpet pipot kasëng mamp. Pipotök nga koir yaë pöten ewat wëen. ²⁴ Aköpë inëen yaaö nampök ngaal witwit ngön epan. Pi omën pourö ngöntre kar elmëeimeë ompyaö wesak ngönën ök maim öp. Pël yaëen nampök piin utpet yaalmëen pöt ya sangën elmëëpan. ²⁵ Pël äak omën pim ngön wa olë yaaurö pitën wiapre kor elmëak pitëm könöt wotpil mowasëp. Pël èen pit Anutuuk kaamök elmëen lup kaip tiak ngön këet ewat sëpën sa. ²⁶ Pël äak pitëm lupöt kan tëen ngaanëer Setenök pim ngön ngaarëk öpënëak kalaapö mowiin wak wakaima pörekaan ent ë olëak ompyaö sëpnaat.

**Akun kaöaö temanöm yesën
wa irikor kësang orööpnaat**

3 Ni epël kön wiaam. Akun kaöaö temanöm yesën könöm ke nen-

tere nent orööpnaat. Pöt epot. ² Omnarö pitëmtën kent èen keimön ëëpnaat, monatön kentre kaur ëëpnaat, pitëmtën wak isak apnaat, ieping ëëpnaat, Anutuun ökre was apnaat, pitëm ëlre peparöa ngönöt wa olapnaat, omnant mangkën yoöre ërëp nemaan ëëpnaat, Anutuun ngëengnk nemowasën ëëpnaat, ³ omën pitring irëauröenta ngöntre kar naën ëëpnaat, omnaröak mayaap elmëëpënëak yaëen kangliir nga elmëëpnaat, omnaröen ökre was apnaat, pitëm-tok pitëmtë koröpötön ngarangk naën ëëpnaat, kentre imënröa yaë pöl ëëpnaat, omën ompyaö yaautön kööre tok ëëpnaat, ⁴ pitëm karuröen morök elmëak kööre toköröa moresi moulmëëpnaat, teënt pan köntak pitëm kön ëngk ma e pötë ènëm ëëpnaat, pitëmtok omën kaöarö pël kaar apnaat, koröpöökë omnantön kent yeem Anutuun kent naën ëëpnaat. ⁵ Pël yeem pit koröpöök Anutuu ènëm yaaö kaarkaar sak wë Anutu kasëng menak öpnaat. Ni omën ke pilörö kasëng mamp. ⁶ Pitëm naëaan narö ëlëep ka nantë së ilëak öng kön wonöröen ngön kaar ke nentere nent mëak pitëm ngönën kaar pötë ènëm ëëpënëak morök yaalmë. Öng porö pitëm saunatë könömöt wetak wë kön selap wëaurö kentre kaur ke nentere nent pötök wer möön ènëm yaaurö. ⁷ Pit kët ël epotë ngön kat wiak kön ya mëneimeë ngön këeta songönte ewat nasën yaaurö. ⁸ Omën öngörö morök yaalmëa porö ngaan Sanisre Sampris piarpim Moses pim ngönten kööre tok elmëa pöta ök ngön këetaan kööre tok yaaurö. Pitëm könöt utpet yaaurö yak kön wi kosang yewesaut kaëngk yaaurö. ⁹ Pitëm omnant yaautë këet kaö naarööpan. Sanisre Sampris piarpim ëa pöl köpël yaauta këet tekeri sëen omën pourö itaampnaat.

Weëre kosang taueë Anutuu ngönta ënëm yaauta ngönte

¹⁰Ni neering yesaup nem ngönën ök yamëëaöre kan yaaö, omnant yaaö poutë songöntere Anutuun kön wi kosang yewesaöre ya wiap yaaö, lup sant yaaöre këere ngaatë rangk wë, ¹¹omnarök utpetat késang yaalnëaöre këlängön kat yawiaö pötön ëwat wëen Antiokre Aikoniamre Listra ka pötë së wë këlängön kaö kat wieim wëen Aköpök utpet pötë öngpökaan ent ë neulëaut pöten ëwat wëen. ¹²Omën narö Yesu Kristook yal menak Anutuu ngöntak öpna piporo kööre tokörök utpet mowasëpnaat. ¹³Ën omën utpet kaar yaaurök omnaröen morök yemaan Setenökta pitën morök tapël maan utpet panë sëpnaat.

¹⁴Ni pöt, ngön kë kat wiak kön wi kosang wesan pipot taintaë wak öm. Ni ten ngön pipot rë niulauröen ëwat wëen. ¹⁵Nimtënta ëwat wëen. Nim kotuukaan ngëengk ngönën pepewer sangk kelak kat wieimaup yak pötak kön ompyaut ningkën Yesu Kristoon kön wi kosang wasën Anutuuk utpetetakaan niöpnaap. ¹⁶Ngönën pep pipot pout Anutu pimtë Pulöökë kaamöktak oröaut. Pötaanök ngön pipotök ëwat ninak tiarimtë utpetatön pet yaalni. Pël ëak tiarim wëwëat ompyaö niwesak wotpil öpena pöt rë yanuul. ¹⁷Köpëta niwasën Anutuu omën kë panë sak ya ompyaö ke nentere nent mëmpenëak ngönën pep pöt oröa.

Poolök Timotiin Anutuu ngön këet kosang wesak ök mapënëak mëëa

4 Ne Anutuu ëöetakre Yesu Kristo omën wel wiaare öp wëaurö tiarim ngönte ë pet irëpnaapë ëöetak pim akun kaöaöök wais wa ngaöök nimëëpna pötaan kosang wesak epël niamaan kat wiim. ²Anutuu ngönte ök mëak

omën pötaan kent yaauröere kaaö yaaö pouröen wiap elmëak kosang wesak ök mam. Pël ëen ngön pötak elmëen pitëm lupöt it nganga sëp. Pitëm utpetatön nga maan lup kaip tiip. Konöt kosang mowasën Anutuu kanöök sëp. Pël yaëen kët ël epotë wiap elmëak këkë wesak rë mouleim öm. ³Ënëmak akun nent temanöm sëen omnarö wotpil ngöntën kaaö ëak pitëmte kentötë ënëm eimeë ngönën kaaröt kat wiipënëak yeem pël maan rë yemoula ke nampre nampörö wais rë mouleim öpnaat. ⁴Pël ëen pit ngön këet kasëng menak ëlar ngön pöt kat wieim öpnaat. ⁵Ni pöt, kët ël epotë kön tektektaring wë këemre këlängönë rangk öm. Pël ëëë omnaröen ngönën ök maim öm. Nim omnarö kaamök ëak ngönën ök yemaan ya pöt panë wesak mëmpeim öm.

Pool pi ya pet irëpënëak mëëa

⁶Wain iit Anutuun kiri yaalmë pöl nem iit lë olemëak yeë. Nem wëwë epët sëp wasuma akunet temanöm yes. ⁷Ne nem yaat weë ngentiak mëneimaut. Nem yaat mëmpö wais pet ir yoolak. Kan yaö neea pöök mësaö wais yaö neeaurek yaarö. Nem kön wi kosang yewesaut wil këlok naën. ⁸Pël ëen peene pöt kutömweri ul ë rangiaut, sum késangring omën wotpilöröaan yaö ëa pöt nemëen ëaut akun kaöaöök Omp Aköp, ngön ë pet yairaö wotpilëp puuk nampnaat. Pöt nemënt pëen won, pim orööpna akuneten kent ëak kor wakaimaurö pitta mampnaat.

Ngön mëët

⁹Peene teëntom nem naë waisum. ¹⁰Timas pi yangerakë omnantön kentre kaur ëak ne sëp neuesak Tesalon-aika kakë sa. Pël ëen Kresen piita Kalesia yangerakë yesën Taitasta Talmesia yangerakë sa. ¹¹Pël ëen Luk pimënt tenip wë. Pötaanök ni Maak koirak arip

waiseë. Pi yok pangk ya kaamök el-nëëpnaap. ¹²Tikikas pöpökëër nook wes meën Epesas kakël sa. ¹³Nim waisumë pötak nem ulpëen waliip Troas kak Kapas pim kaatak wiaan pöp wak waisum. Pël ëäk pep pepatring ket ëautre imën koröpöök ket ëaö pipotta wak waisum. Ne pep imën koröpöök ket ëaö pipotön kent pan yaë.

¹⁴Ainötök omnant ket yaaup Ale-santa pi utpet kaö elnäut. Pötaanök Aköpök kangut mampnaat. ¹⁵Niinta omën pöpön ngarangk këëkë ëëm. Pi kosang ëäk tenim ngönöt wa olëaup.

¹⁶Wet rëäk nem ngön yaatak neulëa pötak omën namp ne kaamök naalnëen, won pan. Omën pourö ne sëp newesa. Aköpök pitëm korar elnäa pöta kangut won wes moolap. ¹⁷Aköp neering wë ngönën ulöl wasën köpël omnaröeta kat wi pet irëpënëak kaamök elnäak weëre

kosang nenak utpet kaöatë naëaan ent ë neulëaut. ¹⁸Aköp pi utpet ke nentere nenta öngpökaan newak ompyaö we-sak kutömweri wa ngaöök nemëëpnaap. Tiar akun poutë pim yapinte ngaarëk wak aim öpa. Yaap.

¹⁹Ne Akuilaare pim öngöp Prisilaare Onesiporasë öngre ruurö pit pouröaan yowe yemak pël ök mam. ²⁰Erastas pi Korin kak wakaimaup. Tropimas yau-man ëën Mailitas kak ent ë moul-mëaut. ²¹Kentre wap akunet temanöm sëpanëen teënt waisum.

Yupulasre Putenre Lainasre Klotiaare ingre mor eprek wëaö pourö pitta yowe yenia.

²²Aköp nim könöpring öp. Pim komre kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne nim pepap, Pool.]

Taitas

Yesu pi wel wiak kutömweri sēen wē kismaki 35 pōta Ōk won sēen Poolōk pep epwer Taitas pimēen retēng ēa. Taitas Krik omēn Poolring wakaimaupōk Krit kustak ingre mor saurō ngarangk ēak wēen Poolōk epwer retēng ē mena. Pim pep epwer pōt, Taitasēn tolēēl ngarangk ēēpēn pōta ngōnōt mena. Ngōn epēt 1 Timoti pōweri wia pōtē ōk.

Pōt epēl wia.

Ngōn ngēs rēaut 1:1-4

Ngōnēnē ngarangkōrōa ngōnte 1:5-16

Omēn pourōa ngōnte 2:1-15

Wa korkorre pepanōm ngōnōt 3:1-11

Ngōn mēēt 3:12-15

1 O Taitas, ne Pool Anutuu inēen yaaupōk pep epwer retēng ē yanging. Puuk Yesu Kristoē ngōn yaaō omēn neulēak pimēen yaō elniaurō arim kōn wi kosang yewesaut taē wasēn pim wēwēetak wē pōta kēēt kēēkē ēwat sēnēak neulēaut. ²Ne ar ya kē sak wēwē kosangēt ōnēētaan kor ōnēak arim kōn wi kosang yewesaut taē yānuwas. Anutu pi kaar naēnēpōk yangerak omnant naarōōn wiaan pōtaan kup nuwia. ³Pēl ēak puuk ēnēmak pim akun wia pōtak wēwē kosangta songōnte pim ngōntak tekeri wes nina. Anutu kama yānuwa pōpōk ngōn epēt nenak ōk amēak neaan pēl yēē.

⁴Taitas niin ngōnēn ōk niaan nem yēē pōl kōn wi kosang wesak nem ru panē saup, niin yoōre ērēp yēniak.

Anutu Pepere tiarim kama yānuwaup, Yesu Kristo, piarpim komre kolapre mayaap pōt ningkēn arim naē wiaap.

Ngōnēnē wotōōkōrōa ngōnte

⁵Ni ingre mor saurōa naē omēn nant korar wia pōt wotpil wesak ka poutē ngōnēnē wotōōkōrō moulmēmēak nem ōk niia pōl Krit kustak niulēen wēaup.

⁶Ne epēl ōk niiaut. Omēn namp pi omnarōa itōōk ketre saun won panēēpōk ōng kopēt nampringēp, pim ruurōeta Kristoon kōn wi kosang yewesaurōak pitēm kentōōkē ēnēm ēak utpet naēn yaaōre pitēm ēlre peparōa ngōn wa nemoolaan yaaō omēn ke pilēpōk ingre morōrōa kepōnōōk moulmēēn ōp. ⁷Ngōnēnē wotōōkōp pi Anutu pim yaat ngarangk yaaupōk omnarōa itōōk ketre saun won, wotpil ōp. Pi pitēn ping wesak ēak ya sangēn teētē ēēpan. I ngaat nak kōn irikor ēak omnarō kōntak mōōpan. Monere urōmatēēn war ēēpan. ⁸Omēn kamaatēaanōrō ngōntre kar elmēēp. Kōn ompyautaring wē wotpil ompyaō ōp. Pimtē wēwēet ngarangk ēēp. ⁹Pi tenim ngōnēn kē rē yānuul pōt taē wes wak ōp. Pēl ēēē ngōnēn kē pōt rē moulōōre omēn ngōn pōt wa yoolēaurōa kaarōt tekeri wasō pēl ēēp.

Krit kustak kaar omnarō selap wakaima

¹⁰Omēn selap ngōn wa yoolēaurō wē. Pit ngōn mosut ēak morōk yaalni ke pilōrō selap Yuta omēn, “Ar Anutuu ngōnta ēnēm panē ēēnēen arim korōp kaut ilēē,” kaar pēl yaaō pōrōa naēaanōrō. ¹¹Pit monere urōmat ōpēnēak ngōnēn naēpanēēt aō ompōrōere pitēm ōngre ruurō utpet yemowesaurō. Pōtaanōk ngōnēnē wotōōkōrō ar pit il mowarieē. ¹²Pitēmte Krit kustakaan ēwat omēn nampōk epēl ōk ēa. “Krit omnarō ten kaar yaaurō. Ten animaurōa ōk kē kōntak yeem wisēn yaaurō.” ¹³Krit ēwat omēn pōpē ōk ēa pōt yaapēt. Pōtaanōk pitēm kōn wi kosang yewesaut taē wesak ōpnaan kosang wesak ōk maē. ¹⁴Pēl ēak pit Yuta omnarōa ēarōa ngōn pasutre omēn ngōn kēēt wa yoolēaurōa ngōn kosang wesak ya pipotōn kat wiipan pēl maē. ¹⁵Omēn pitēm lupōtē kōlam wē pōrō pit omēn poutōn kōn wiin kōlam wia

pël yaaurö. Ën utpetatök pitëm lupötë utpet wasën Kristoon kön wi kosang newasën yaaö pörö pit omën poutön kön wiin kölam won pël yewas. Pöt pitëm könre lupöt pu wariin ompyaöre utpet pöt kom naën yaaurö pötaanök. ¹⁶Pël yaëetak Anutuun ewat wë pël yaauröak pitëm yaautök pi kasëng yemangk pöt pet yaalni. Anutuuk pitën itaangkën utpet pan ëen pit pim ngönte wa olëak omën ompyaut ëëpënëak ëen pangk naën yaaurö.

Öngre omp ulöpöröa ngönte

2 Pit utpet ke pipot yaauröak ni pöt ngönën këet pëen rë moul. ²Omp ulöpöröen i ngaat nak kön irikor ëëpan pël ma. Pit omën ompyaut yaëen omnaröak pitën ping wesak ap. Pël ëak pitëmtë wëwëat ngarangk ëëp. Pël yeem këëkë wesak kön wi kosang wasööre neneren lup sant elmë pël ëëp. Pël yaëen omnaröak pitëmëen utpet yaalmëen pöt kosang sak öp. ³Tapël öng ulöpöröenta öngöröa Anutuu ngön ngaarëk yewa pöl ëëpnaan ök ma. Pit omnaröen utpet wesak mepan. Pël ëak i ngaat keimön nëmpan. Pël yeem öng ulwas ompringöröen ompyaö yaaö pöt rë moulak pet elmëëp. ⁴Pël ëak öng ulwas pöröen pet elmëen pitëm ompre ruuröen lup sant elmëëpnaan. ⁵Pël ëak pitëmtë wëwëat ngarangk ëak lup kölam öpnaan. Pël yeem pitëmtë kaatë omnant këëkë wesak ngarangk ëak omnaröaan ompyaö elmëak ompöröa ngönöt ngaarëk öpnaan. Pit pël yaëen pöt omnaröak pitëm yaautön itenak Anutuu ngönten utpet wesak naëpan.

Omp ulwasöröa ngönte

⁶Öngre omp ulöpöröen mëea tapël omp ulwasöröenta ök ma. Pitëmtë wëwëat ngarangk ëëpnaan kosang wesak ök ma. ⁷Ni ompyaö yaaö pötaan wotöök rëak wëen omnarö nim yaaö

pöten itenak ök ëëp. Ni rë moulömëen, wotpil wë këëkë wesak rë moul. ⁸Ngön kë omnaröak wa utpet wesak naën ëëpna pöt pëen ök ma. Pël ëen nim kööre tokörö pit tiarën utpet wesak niapënëak ök ëen pangk naën ëen ëö sëpnaan.

Inëen ruuröa ngönte

⁹Inëen ruuröen pitëm kaöaröa ngönöt ngaarëk wak ompyaö wesak ya mëngkën pit itenak ya ërëpërëp ëëpnaan ök ma. Pitëm kaöaröen ngön utpetat kangiir mepan. ¹⁰Pit pitëm kaöaröa omnant këkain ëëpanëp ompyaö wesak pitëm ngönöt ngaarëk öp. Pël ëen pit itenak, “Yok pangk yaë,” pël wasëpnaan. Inëen ruurö pit ya ompyaö ke pil yamëngkën Anutu tiarim kama yanuwaup pim ngönönte ngaarëk sëen omnaröak itenak kön wiin, “Ngön pöt ompyaut,” pël wasëpnaat.

Tiar lup kölam wë Kristo pim akun kaöaöön kor öpa

¹¹Anutu pi yang ël epotë omën pourö kama niöpënëak pim komre kolap pöt tekeri wes nina. ¹²Komre kolap pötak Anutu kasëng menak wëaö pöttere yangerakë kentre kaur pöt sëp wesak e yangerak wë eptakëër tiarim wëwëat ngarangk ëak wotpil wë omën Anutuu ënëm yaauröa wëaul öpenëak rë yanuul. ¹³Pël ëen tiar wëwë pötakël wë kön kosang wiak kë ompyaö oröön ërëpsawi ëëpena pöten kor eim wë. Yaap, tiar kor eim wëen Yesu Kristo yaaröön pim ëwaat tekeri sëen itaampe-naat. Pi tiarim Anutu, ompyaö yanuwass pöp, ¹⁴tiar utpetatë öngpökaan kama niwak kölam niwasën pim omnarö pël sak wë kosang wesak ompyaö yaaö pöt ëëpenëak pim wëwëet tiarimëen keimön naën kësangën elniak wel wia.

¹⁵Ngön pipot pout ök ma. Weëre kosang nina pöt pout wak wë ngön pipot

öpnaan ke urak mëak wa olapanëen kosang wesak ma. Pit niin kön wiin iraan nim ngönte wa olapan.

Tiar wëwë ompyautak kosang sak öpa

3 Nim ingre mor sauröen yang ngarangköröre kaöaröa iri öpnaan ngolöp wesak ök ma. Pit ngönöt ngaarëk wak wëen ya ompyaö nant mangkën pöt mëmp. ²Pit omnaröen utpet wesak mëak ngön kosang mepanëp ompyaö elmëak ëpre wiap elmëëp. ³Tiar ngaan Setenök morök elniin ngön këeta kanö irikor ëak köpël wë ngön wa olaimaurö. Pël ëak tiarim wëwëat ngarangk naën kentre kauratë ënëm pëen eimaurö. Kët ël epotë tiar utpet yaëen omnarö tiarën kaaö yaalniin tiarimëntta neneraan kaaö eimaurö. ⁴Pël ëauröak Anutu tiar kama yauwaup pim ompyaö elniire lup sant elni pël yaaö pöt tekeri wes ninak ⁵kama niwaurö. Pi tiarim wotpil yaautaan won, pimtë yakömtak pël elniaurö. Pi tiarën yaköm elnieë tiarim lupöt iirak pim ru niwasën Ngëëngk Pulöök tiarim lupöt ngolöp niwesa. ⁶Anutuuk Yesu Kristo tiar kama yauwaaupë tiarimëen elnia pötaan Ngëëngk Pul pö tiarim naë wes mëen wais kaamök kësang elnia. ⁷Anutuuk komre kolap elniak, “Wotpilörö,” pël niak yaö niwasën kön kosang wiak kor wë wëwë kosangët öpenëak pël elnia. ⁸Ngön pipot yaapöt.

Taitas, nem kentöök ni omën Anutuun kön wi kosang wesaurö omën ompyaut eim öpnaan kosang wesak omën yaap pipot ëëpnaan ök ma. Pipot ompyaut,

omnarö kaamök yaalni. ⁹Ngön utpet ke epëlöt kasëng man. Ngön mosutëen nga elngan. Èere körööröa songönöt kaö wesak angan. Moses pim ngön kosangtak wia pötön nga angan. Omën pipot pout mosut, kaamök naalniipanëët, pötaan kasëng man. ¹⁰Ën omën namp ngön kaar ëak ingre morörö kom yaalmëen pöt akun nent ma nentepar wotpil mowas. Pël ëen pi kat nawiin yaëen pöt kasëng moman. ¹¹Ni ëwat wëen. Omën ke pilëp korar wë utpet yaaup. Pimtë yaaut tiarën pet yaalni.

Ngön mëët

¹²Ne Atemas ma Tikikas namp nim naë wes mëen wais orööpna pötak teëntom nem naë Nikopolis kakë wais. Ne kopi akunaöök pörek ömëak kön yawi pötaanök. ¹³Ni Sinas, Rom ngön kosangöt ëwatëpre Apolos piarip kaamök ompyaö elmëak kamtaöökë omnant menak wes mëen sëp. Piarip omnantön ngöntök ëëpanëen kaamök elmë. ¹⁴Tiarim ingre mor saurö pitta ompyaö yaauta yaat këëkë wesak mënak kosang sëp. Pël yaëen narö koröpöökë omnant ëël yaëen pöt kaamök elmëen pitëm ngönëntak wëaut kë ëëpnaat.

¹⁵Omën neering wëaurö pit pourö niin yoöre ërëp yenia. Ngönëntak lup sant yaalni pöröenta tapël yaalmë pël ök ma.

Anutu pim komre kolap pöt ar pouröa naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne nim pepap, Pool.]

Pailimon

Yesu wel wiak kutömweri sēen wē kismaki 32 pōta ök won sēen Pool Rom kak wii kaatak wē pep epwer Pailimon pimēen retēng ēa. Pailimon pōp omnant kēsang wieēaupök Kolosi kak wēen ingre mor saurō pim kaatak wa top ēeima. Poolē epwer retēng ēaō pōta songōnte epēl. Pailimonē inēen ru namp, Onisimas, pim omēn nent kēkain ēak kas Rom kakē sa. Pēl ēak Pool koirak lup kaip tiak Kristoon kön wi kosang wesa. Pēl ēēn Poolök Onisimas kaalak Pailimonē naē wes yamēem Pailimonök pim saunet won mowasēpēnēak pep epweri ök mēak mangkēn wak sa.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs rēaut 1-3

Pailimon pimtēen yaya ngōnte 4-7

Onisimas pimēen kimang mēēaut 8-22

Ngön mēēt 23-25

1 O Pailimon, ne Pool Yesu Kristoē ngōnte yaautaan wii kaatak neulēaupök Timoti tepērim ngōntōp piiring wē tenpim ya ngawiap nimēen pep epwer retēng ē yaningk. ² Ōng Apia tenpim karipre Akipas tenpim yeē pōl Anutuu yaat kosang nengtiak yamēngk pōpre ingre mor saō nim kaatak ngōnēnēen wa top ē yaē pōrōaanta yoōre ērēp yak.

³ Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt ningkēn arim naē wiaap.

Pool pi Pailimonēen Anutuun kimang ngōntak yoōre ērēp mēēa

⁴⁻⁵ Pailimon, ni Aköp Yesuun kön wi kosang wesak Anutuu omnarōen lup sant yaalmēan pöt narōak aan kat wiaut. Pōtaanök ne kēt ēl epotē nimēen Anutuun kimang ngōntak yoōre ērēp maim wē. ⁶ Ni omnarōen nim Kristoon kön wi kosang yewesa pōten ök maan tiar

Kristook yal ēak wēen Anutuu tiarēn ompyaō yaalni pōten ēwat sēpēnēak kimang yemak. ⁷ Ngōntop, ni Anutuu omnarōen lup sant elmēen pit ya kē sa. Pēl ēēn ne pöt kat wiak ya kē sak ērēpērēp yeē.

Pool pi Pailimonön Onisimas sant mowasēpēnēak mēēa

⁸ Ni lup sant yaalmēan pōtaan epēl niamaan kat wi. Kristook pim yaatak neulēen wē. Pōtaanök nook omnant ēēmēen kēk niamēak pöt pangk niamaat.

⁹ Pēl ēēmaatak tepēr nampnampēen yak lup sant yeē pōtaan wiap wesak niamaan. Ne Pool omp ulōpōp Yesu Kristo pimēen yak wii kaatak neulēen wēaupök

¹⁰ Onisimas, nem ruup, pimēen kosang wesak kimang yeniak. Nem wii ka epatak wēautak piin Kristoē songōnte ök maan kön wi kosang wesak nem ru sak wē. ¹¹ Pi ngaan nim inēen yaaupök pim akunet pet nairēn wiaan nim sēp wesautak ompyaō wesak kaamök naalniin ēaup, peene tepēr pouwaar yok pangk kaamök elniipnaap. ¹² Pōtaanök nook pi nim naē wes mēen yewais. Pi nem ru ulōpōökōp yak ne sēp newesak nim naē yewaisēn ya kēlangōn yaē. ¹³ Ne Kristoē ngōn ompyaut ök yaautaan wii kaatak neulēen wēaupök pi nim urōtak kaamök elnēēpēnēak kent yaē. ¹⁴ Pēl yaēetak ni pōtaan kuure mak nenēaan wiaan piin maan nem naē öpēnēak kön nawiin ēaut. Pöt ni ompyaō elnēak piin maan öpnaan ke urak niamaaten kaaō yaē. Könōök pēl elnēēmēeten kent yaē.

¹⁵ Ne kön wiin Onisimas pi kaalak wais niiring sasa öpnaataan Anutuuk maan akun kot nent sēp niwesa.

¹⁶ Ngaan pi nim inēen ru wakaimaup. Peene pöt, pöt pēen won. Pi nim ēan pōl Kristook yal mēnē yak inēen pēen won, nim kar panē sak wē. Ne piin lup sant yaalmē. Ēn ni ne il newesak nim inēen ruupök nim ēa pōl Aköpön kön

wi kosang wesak wëen lup sant kësang pan elmëeim ömëep. ¹⁷Ni kön wiin tepër Kristoë yaat yamëngkauwaar pël wesak pöt nim neen sant yaalnëen pöl piinta elmë. ¹⁸Pi utpet nent elnia ma omën nent nim naëaan kékain ëa pöt ök neaan kangiir nimpaat. ¹⁹Ne Pool nemtë moresök epël retëng yeë. Onisimas pim omën nim naëaan wa pötë kangiir nimpaan. Ni ëwat wëen pötaan ngolöp nuwesak epël neniangan. Ne kaamök elniin Kristoë omën sak wëen pötaan nim naë kangiir nampë kësang nent wia. ²⁰Pötaanök Aköpëen yak ne ompyaö elnäak Onisimas sant mowas. Tepër Kristook yal menak wëerek pël elnëen ya kë sumaan.

²¹Ni nem këm ngönte ngaarëk ömëët pël kön wieë pep epwer retëng ë yan-

ingk. Yaap, ne kön wiin ni il wesak munt nantta ëëmëep. ²²Ne kön wiin Anutuuk nim kimang yamëëaut kat wiak wil neulëen nim naë waisumaap. Pötaanök Onisimas pim nim naë waisëpnaatak ne nim naë wais ömaan ur nent kopëta was.

Yoöre ërëp ngönte

²³Epapras, Yesu Kristoë ngönte ök yaautaan wii kaatak moulmëen neering wë pöp pi yoöre ërëp yenia. ²⁴Ën Maakre Aristakasre Timasre Luk neering ya yamëngka pörö pitökta tapël yenia.

²⁵Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim lupmeri wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne nim karip, Pool.]

Ipru

Yesu wel wiak kutömweri sêen wê krismaki 37 pöta ök won sêen omên nampök pep epwer Ipru omên ingre mor saö naröaan retêng äa. Omên retêng äa pöp, tiar köpël. Pi ingre morörö kööre toköröak pitêm kön wi kosang yewe-saut irikor yaalmëen kasêng mampënëak yaëen epwer retêng è mena. Pi Kristoë yaatere yapintak Mosesëet il yewas pöt pet elmëa.

Pöt epël wia.

Kristook Anutuu songönte tekeri wes pet ira 1:1-3

Kristook enselörö il yewas 1:4-2:18

Kristook Mosesre Yosua il yewas 3:1-4:13

Kristoë kiri yaaö yaatak Mosesëet il yewas 4:14-7:28

Kristoë sulöp ngolöptak Mosesëet il yewas 8:1-9:28

Kristoë kiri äautak Mosesëet il yewas 10:1-39

Kön wi kosang yewesauta ngönte 11:1-12:29

Wa korkor ngön mëet 13:1-25

Anutuuk pim Ruupön maan pim ngönte ök niia

1 Ngaanëer Anutu pi tektek ngön yaauröen ök maan tiarim ëaröen ngön ke nentere nent, kan ke naöre naö ök maö ima. ²Pël äautak peene yanger-akë omnant won wasëpna akunet te-manöm yesën akun eptak pim Ruupön maan pim ngönte ök niia. Ruup Pepa-pök maan omnant pout ket äaup omnantë pep sëpënëak mëëa. ³Anutuu ë rangiere ëwaat pim naë wiaan tekeri yewas. Pi Anutuu ök panëëp pim weëre kosang ngöntak omnant pout kaamök el-niaan taë sak wia. Puuk wel wiak tiar kölam niwasëpënëak tiarim saunat won wes olëak, kaalak kutömweri wal ëak

së Anutuu yaapkëel wel aisëak weëre kosangring wë.

Anutuu Ruupök enselörö il yemowas

⁴Pi Anutuuk yapin kaöet mangkën enselöröaat il yewas. Tapël pi kutömweri isak Anutuu yaapkëel wë weëre kosang wak enselörö ngep elmëak wë. ⁵Ne tol ëën pël yeniai? Ngaan Anutuuk ngönëntak epël mëëa pöt enselöröen ök nemaan äa.

“Ni nem Ruup.

Peene ne wil nuulëak nim Pep sak wë.”

Ën epteta enselöröen nemaan äa.

“Ne pim Pep sak wëen

pi nem Ru sak öpnaat.”

⁶Nent pöt, Anutuuk pim Ru wetëëp yangerak wes mëen waisëpënëak äa pötak epël ök mëëa.

“Ne Anutu nem ensel pourö piin yaya map.”

⁷Nent pöt, pim enselöröen, “Pit Ruupë iri wë,” weseë pitëmëen epël äa.

“Ne Anutu nem enselöröen maan kentöökë ök yesaurö.

Ën nem inëënöröen maan es wilëngöökë ök yesaurö.”

⁸Ën nent pöt, Ruupëen Anutuuk epël ök mëëa.

“O Anutu, ni omp aköp akun wali om ngarangk eim ömëëp.

Nim omên wa ngaöök yamëen pörö wotpil wesak ngarangk yaaup.

⁹Ni wotpil yaautön kent yaaup, utpet yaautön kaaö yaaup.

Pötaanök Anutu ne, nim Anutuuk ni ërëpsawi ëëmëak yaö niaan ërëpsawi kaö yaëen nimotök karuröaat il yewas.”

¹⁰Nent epël mëëa.

“Aköp ni omnant won wiaan yanger ket ëan.

Nim moresring kutömwer ket ëan.

¹¹Kutömre yang pipot kö yesën ni pöt wakaim om ömëëp.

Pöë koröpö sëpar yes pöl pipot ëëpnaat.

¹² Nuuk pit poë koröpö rang rë yawi pöl
ëëmëët.

Pël ëak ulpëenëp përeak ngakëp yamë
pöl elmëëmëët.

Ën ni pöp om wakaim omëëp.

Ni ulöp sak wiap nasëngan.”

¹³ Nent epël wia pöt, Anutuuk pim en-
selöröen nemaan, Ruupön mëëa.

“Ni wais nem yaapkëëtakël wel aisëak
weëre kosangring weën

omën nimëën kööre tok yaaurö nook
maan nim weëre kosangöökë karök
ilapnaat.”

¹⁴ Ën enselöröen tolël mëëa? Pit omën
könöröa ök ëën Anutuuk pim inëën ya
mëmpënëak wes yamëaurö. Pël ëën wais
omën Anutuuk utpetetakaan kama niöp-
naarö kaamök yaalni.

Anutuu utpetetakaan yaniwa pöt kësangët

2 Yaap, Anutuu Ruupök enselörö il
yewas. Pötaanök tiar pim ngönte
ök niaan kat yawi epët kat kolak sëp
wasnganëën taë wes wak öpa. ² Anu-
tuu ngön kosangöt enselöröen maan ök
mëëa pöt yaap panëët. Omnarö ngön
pöt ngaarëk naön wa yoolaan kangiir
Anutuuk utpet mowasö ima. ³ Pötaanök
tiar Anutuu ngönte, Ruupë ök ëa pöt,
wa olëak Anutu tiar utpetetakaan kama
niöpna kaö pöt kasëng mangkën tol ëak
kangut won ëëpën? Orööpnaat. Pim tiar
utpetetakaan kama niöpna ngön pöt,
Aköp Yesuuk wet rëak ök aan omën
kat wiauröak ngön pöt yaap pël aan
kat yawi. ⁴ Pit pël yaëën Anutu pim-
tokta Aköp Yesuu ngönte yaap pöt tek-
eri wasëpënëak retëng weëre kosangring
it ngolöp ke nentere nent mëneima.
Pël yeem pim könöök elmëën Ngëëngk
Pulöök ngön pöt kaamök ëak ngönën
ya mëmpënëak weëre kosang ke nentere
nent omnarö nina.

Yesu pi tiar omnarö utpetetakaan kama yewauta pep saup

⁵ Yang ënëm orööpënëak Anutuuk
mëëaur nem yeniak epër, Anutuuk en-
selörö ngarangk ëëpënëak nemaan ëa.

⁶ Won. Pöta ngönte ngönëntak ngön nent
epël wia.

“Anutu, ten omën pasuröaan ni oröptaan
kön yaniwiin?

Ten omën pëënöröaan ni oröptaan
ompyaö yaalniin?

⁷ Ni ten akun kot nent enselöröa iri
önëak niulëën pitök il niwesa.

Pël ëën kaalak ënëmak ni ten wak
ngaarëk isak ëwaat ë nirangian.

⁸ Pël ëak ni ten omnant pout ngarangk
ëëneak tenim iri niulëan.”

Yaap, Anutu pi tiar omnant pout
ngarangk ëëpenëak niulëa ngönën
piptak pël ëa. Pötaanök kopët nent tiar
ngarangk naëngan won, pout ngarangk
ëëpenaat. Pël ëëpenaatak peene
itaangkën tiar omnant pout ngarangk
naën yeë. ⁹ Peene pöt, tiar itaangkën
ngön pipët Yesuun ëa. Anutuuk pi
akun kot nent enselöröa iri öpënëak
moulmëën pitök il mowesa. Pël ëën pi
këlangön kat wiak wel wiin pim pël ëa
pötaan Anutuuk pi wak ngaarëk isak
ëwaö ë morangia. Pim këlangön kat
wiin ë morangia pöt, Anutuuk tiar omën
pourö komre kolap elniak tiar kaamök
elniipnaan wel wiipënëak maan pël ëa.

¹⁰ Anutu pi omnant pout ket ëak pötë
pep sak wë. Pi omën kësang pan pim
ru sak kutömweri së ëwaatak öpenëak
kent kön wia. Pël ëak Yesu tiar om-
narö utpetetakaan kama yewauta pep
panë sëpënëak yaö maan këlangön kat
wia. Anutu pi pël ëën kë sa. ¹¹ Yesu
tiarim kölam yaniwesaupre kölam niwe-
saurö, tiarim Pepap kopëtap. Pötaanök
pi tiarën, “Nem nangarö,” pël niapënëak
ëö naëpan. ¹² Pi tiarën ëö naën Anutuun
epël mëëa.

“Nem nangaröen nim ngönte ök memaat.

Ne ingre moröröa tekrak wë niin yaya niamaat.”

¹³ Ën nent epël.

“Ne pitring piin kön kosang wiimaat.”

Kaalak nent epël.

“Anutuu runga nena pöröaring wë.”

Yesu pi tiar kaamök elniipënëak yang koröpö wa

¹⁴ Anutuu ruurö tiar yang koröpööring wë. Pötaanök piita tapël ëa. Pöt pimtë weletak weleta pepap Seten won mowasëpënëak yang koröpö wa. ¹⁵ Pël ëakta omën weletaan kas yaaoutak wii ket ëak nitëen wakaimaurö wil niulëepënëak pël ëa. ¹⁶ Pim yang koröpö wa pöt, enselörö kaamök elmëepënëak naën, tiar Apramë ëarö kaamök elniipënëak pël ëa. ¹⁷ Tiar pim nangarö kaamök elniipna kan muntat won. Pötaanök tiarim ök panë sa. Pël ëak Anutuun kiri yaauta wotöök sak ya ngës ëen wotpil nuwasëpënëak Anutuu ëöetak ya kaö mëna. Pöt tiarim utpetat iir niolapënëak pël ëa. ¹⁸ Setenök piin morök yaalmëen këlangön kat wiaup yak omnaröa naë morök orö yanirëen yok pangk kaamök elniipnaap.

Yesuuk Moses il yewas

3 Yesuuk kölam niwesa nem karurö, Anutu kutömweri wëaupök ar piiring önëak yas niiaurö. Ar Yesuun këëkë kön wieë. Pi Anutuuk wes mëen pim ngönte ök ëak kiri yaauta wotöök saupë ngönte tiarök ök yaaurö. ² Anutuuk pim omnaröa naë Mosesën ya ngön maan ya panë wesak mëna pöl Yesuukta tapël ëa. ³ Kaat ök rëaupë yapintak kaata yapinte il yewas pöl Yesu Anutuu kaata pepapök Moses pim kaatak wëaup il mowesën omnaröak pim yapinte wak isak ya. ⁴ Ka epot pout ök rëaup wë. Omnant poutë pepap Anutu. ⁵ Moses pi Anutuuk ya

ngön maan pim omnaröa naë inëen ya yamëngkem Anutu pim ënëmak apna pöta ngönte ök maima. ⁶ Kristo Anutuu Ruup pi Anutuuk ya ngön maan ya panë wesak yamëngkem Anutuu omnarö ngarangk elnieim wë. Anutuu omën pörö tiar tapörö. Pöt pas won. Tiar kön kosang wieë pim yaö niia pötön kor öpena pöt pim omnarö pël apenaat.

Israel omnarö lup kosang ëak Anutuu ngönte wa olëa

⁷ Pötaanök Ngëengk Pulöök ngön epël ëa pöt tiarimëen yes.

“Ar peene Anutuu ngönte kat yawi eptak

⁸ Israel omnaröa Anutu kasëng menak lup kosang ëa pöl ëëngan.

Pit yang mopöök ima akun pötak pim ngönte wa olëak ökre was elmëeima.

⁹ Arim ëarö pörek krismaki 40 pötë öng-pök nem ya kosang mëneima pötön iteneëak

köntak utpet elnë ökre was elnëeima.

¹⁰ Pël ëen ne omën pöröen ya sangën ëen epël ëaut.

‘Pitëm könöt nem pet yaalmëa pöl nawiin sa rëak yesaurö.

Pit nem yaautön ëwat sëpnaaten kaaö yaaurö.’

¹¹ Pöten kölop elmëak ngön kosang wesak epël ëaut.

‘Pit nem kaare yang kë yesaurek newaispan pan.’”

Israel omnaröa Anutuu ngönte wa olëa pöl ëëngan

¹² Karurö, arim naëaan namp lupmeri kön utpetat wieë kön wi kosang newasën ëak Anutu wëwëap kasëng mengkanëen ngarangk këëkë ëeim ön. ¹³ Pël ëak arim naëaan namp utpetatë moröktak elniin lup pu wariinganëen kët ël epotë neneren wa korkor ngön maim ön. Pël ëak ar neneren ngön ëak kat yawiem pöt, “Ngönëntak, ‘Peene,’ pël ëa pöl peene

taptakëer ngön ngaarëk ömaat,” pël kön wieë ngaarëk weim ön. ¹⁴Tiarim wet rëak Kristoon kön wi kosang wesan pöl taë wes wak yesem weletak orööpena pötaan Kristoorng lup kopëtemer sak wë. ¹⁵Pöta ngönte ngönëntak epël ëa. “Ar peene Anutuu ngönte kat wiak pöt Israel omnaröa pi kasëng mena pöl lup kosang ëëngan.”

¹⁶Pöt talöröak Anutuu ngönte kat wiak kasëng mena? Pöt maim naröak naën, Israel omën Mosesök Isëp yangerakaan mësak waisa tapöröak ëaut. ¹⁷Ma talöröaan Anutuuk krismaki 40 pötë öngpök ya sangën elmë ima? Pörö utpetat ë yesem yang mopöök wel wi won sa. ¹⁸Ma talöröaan pi kölöp elmëak ngön kosang wesak, “Pit nem kaare yang kë yesaurek newaispan,” pël ëa? Pöt pim ngönte wa olaima pöröaan ëa. ¹⁹Tiar pöten ityaangk. Pit Anutuun kön wi kosang newasën ëautaan pim kaare yang kë yesaurek neilaan ëa.

Kë yesa kaare yangerak oröopenëak niiaut

4 Anutuuk pim kë yesa kaare yangerak së öpenëak kup niwia. Pötaanök arim naëaan namp utpet ëak neilaan ëënganëën ya ngës kön wiipa. ²Pitëm ngaan ngön ompyaut kat wia pöl tiarta ëaut. Pit ngön pöt kat pëën wiak taë wa naön ëa pötaan pötak kaamök naalmëën ëa. ³Ën tiar ngön pöt taë wak wë eporö kë yesa kaare yangerak së öpenaarö. Anutu pi kaare yang pören epël mëëa. “Ne kölöp elmëak ngön kosang wesak epël ëaut. “Pit nem kaare yang kë yesaurek newaispan pan.”

Yaap, pim yanger ket ëa pötak kë yesa kaare yang pöreta kopëta wesaupök kölöp ngön pöt mëëa. ⁴Anutuu omnant ket ëa pötak ngönëntak kët 7 pöta ngönte epël ëa.

“Anutu pi kët 6 pötë ya mëneim pet irak 7 pötak kë sa.”

⁵Pöta ngön nent kaalak epël ëa.

“Pit nem kë yesa kaare yangerak newaispan pan.”

⁶Omën ngaan ngön ompyaut kat wia pörö ngön pöt wa olëa pötaan Anutuu kë yesa kaare yangerak neilaan ëa. Peene pöt, narö kat wiak taë wasëpna pöt pörek ilapnaat. ⁷Omën ngaan wakaima pörö neilaan ëautak Anutuuk tiar pim kë yesa kaare yangerak ilapenëak kaalak akun munt nent niwia. Akun pöt peene. Pël ëën akun wali won sëën ënëmak ngön nem kön ngolöp wes ninan pöt Anutuuk maan Tewitök epël retëng ëa.

“Ar peene Anutuu ngönte kat yawi eptak lup kosang ëëngan.”

⁸Yosuaak Israel omnarö mësak Anutuu kë yesa kaare yangerak së oröanëën ënëmak Anutuuk akun munt nentakëën naën ëan tapön. ⁹Pötaanök tiar ëwat wë. Kë yesa kaare yang Anutuuk kup niwia pör om wia. Pim kët 7 pötak kë sa pöl pim omnarö tiar pim naë së kë sëpenaat.

¹⁰Omën pim kë yesa kaare yangerak së orööpena pörö Anutu pim ya mën pet irak kë sa pöl ëëpenaarö. ¹¹Pötaanök tiar kë yesa kaare yang pörek së öpenaan weë ngentiipa. Omën ngaanöröa ëa pöl Anutuu ngön wa olëak kan kourak së kö sënganëën.

¹²Anutuu ngönte wëwëetaringët, omnaröa naë weëre kosang yaaut. Pöt öp nga panëëweri ök, öp newer nalaan nal poutë ngaö wë pöwerta il wesak nga panëëwer. Pöwerök omnaröa kos yasinre ilëënötta yail pöl omnaröa könöpre lupmer kom yaë. Pël yeem omnaröa kön yawiaare kent yaaö pötë songönöt war yewas. ¹³Anutuu ëöetak omën nent ëlëëp wi naön. Omën ket ëa pout pi tekeri wasën pim ëöetak yoolök wiaan itena. Omnant pout itenak ëwat wëaup pi tiarim yaaut kom ëak kangut nimpnaap.

Yesu pi tiarim kiri yaauta wotöököp

¹⁴Yesu, Anutuu Ruup, kiri yaauta wotöököp, pi kaö panë sak kutömw-eri sê tiarimëen Anutuun kimang maim wë. Pötaanök kön wi kosang yewesaut, tiarim pël yak pöt, taë wak öpa. ¹⁵Kiri yaauta wotöököp Anutuu naë tiarimëen kiri ëeim wëaup, pi tiar wiapre kor yaëen ya ngës yaalniaup. Morök ke nentere nent tiarim naë yaarö pöt pim naëta oröaap wiap sak utpet naën ëa. Pël ëa pötaanök pangk kaamök yaalniaup. ¹⁶Pël yaalni pötaanök tiar kas köpël Anutu komre kolap yaalniaup pim naë oröeim öpa. Pël ëen könöm nentere nent orö yanirëen puuk ya ngës elniak pim komre kolaptak kaamök elniipnaat.

Kiri yaauta wotöököp Yesu pi utpetetakaan pangk kama niöpnaap

5 Yuta omnaröa kiri yaauta wotöököp moulmëepënëak yaaö pöt pi omnaröaan Anutuu inëen elmëepënëak omnaröa naëaan ilak yemoulmë. Pël ëen Anutuuk omnaröa utpetat won wes moolapënëak omnant menak animaurö kiri ar ë yemangk. ²Kiri yaauta wotöököp pi yang omnamp, wiapöp. Pötaanök Anutuu yaautön köpël ëere kanöön irikor ë pël yaauröen wiap yaalmëaup. ³Pim wiap yaautaan Anutuuk pi omnaröa utpetatëen kiri ar yeem pimtëenta tapël ëëpënëak mëëa. ⁴Kiri yaauta wotöököpë ya pöt kaöet. Pötaanök omën namp pimtë könöök ya pöt nampan. Won, Anutuu Eronë elmëa pöl ya pöt mangkën yamëngk.

⁵Kristo piita tapël pimtën wak isak, “Ne kiri yaauta wotöököpë yaat yok pangk mëmpaat,” pël weseë namëngkën ëa. Anutuuk ya pöt menak epël ök mëëa. “Ni nem Ruup. Peene nook wil nuulëak nim Pep sak wë.”

⁶Ën ngönëntak nent epël ëa.

“Ngaan Melkisetëe kiri eima pöl ni pim urtak wë eim ömëep.”

⁷Ngaan Yesuu yangerak wakaima pötak pi ingre ya ilak aimeë kimang ngöntak Anutuun ök maima. Pi Anutuuk yok pangk weletakaan kama öpënëak kön wiin Anutuuk pim ikanöök wë pim ngönte ngaarëk wa pötaan kat wiak kaamök elmëeima. ⁸Yaap, pi Anutuu ru panëëpök pas këlangön ya mënak pim ngönte ngaarëk yeweem ngön ngaarëk yewauta songönte ewat panë sa. ⁹Pël ëen pim Pepapë ngönte ngaarëk yewa pöt kaö sak kosang sëen pi omën pim ngönte ngaarëk yeö porö utpetetakaan kama wëen wëwë kosangtak öpna pöta pep sa. ¹⁰Pël ëen Anutuuk Yesu pi tapöpök Melkisetë pim kiri eima pöl pim urtak wë kiri yaauta wotöök öpënëak mëëa.

Öngaaröa ök ëëngan

¹¹Melkisetë pim ngön pöt, selap wiaap ök niamaatep ar kat wiak kön tek-tek nasëngan. Pötaanök war wesak niamaatak tenim naë ya kaö wia. ¹²Ar akun wali ngönën kat wi waisauröak muntarö rë moulön pangk ëëpnaatep om köpël wëen naröak rë nuulöpna pöta ök yeë. Pël ëen ke pilörö ar ngönën wet rëak kat wiaut kaalak ök niama yangap yeë. Ar kë kosang yenauröa ök won, kapa pëen yenauröa ök wë. Pötaan ngönën öngpököt pangk kat nawiingan, yoolököt pëen kat wiinëet. ¹³Kapa yena poröen öngaarö pël mepenaat. Pöta ök omën porö pit öngaaröa ök könöt weë nasënorö. Pötaanök wotpil yaauta ngönte kat wi naskolpan. ¹⁴Ën kë kosang yena poröen kaöarö pël mepenaat. Pöta ök omën könöt weë saurö pitëm könöök omnant kom yaauröak omën ompyaöre utpetat pangk kom ëëpnaat.

Kön wi kosang yewesaut taë wak öpa

6 Nem pël niak pötaan Kristoë ngönën wet rëak kat yawi pöt ewat sa pet irak yal menak ngönënëën kaö sak öpa. Tiarim ka möör wapët wesirën taë äaan kaalak tiak rangk newesirën ë yeë pöl omnant kë wonöt kasëng menak Anutuun kön wi kosang yewesa wet rëak kat yawi pöt rangk naën ëëpenaat. ²Pöt epot. Ngönën i mëëre Ngëëngk Pulö öpenëak mores kepönöök yawia, welë-takaan wal ëëpenaare Anutuuk akun kaöaöök kom ëak ngön ë pet irëpna ngön wet rëak kat yawi pöt kaalak kat nawi-ingan. ³Anutu kat wiin pangk ëëpën pöt ngönën wet rëak kat yawi pöt ewat sa pet irak ngönënëën kaö sak öpa.

⁴Omën Anutu kasëng mena pörö kaalak lup kaip tiak pim naë rë noolapan. Pit ngönëntak pitëm lupöt ëwa elmëën kutömweriaan Anutuuk omën ompyaut wes mëën wak Ngëëngk Pulööring wakaima. ⁵Pit Anutuu ngönte ök ëën ompyaö ëën omën weëre kosang akun kaöaöök mëmpnaata lup nant itena. ⁶Omën ke pilörö pit Anutu sasa kasëng mena. Pël ëa pötak pitëm könötök Anutuu Ruup kaalak këra yetaprak möa. Pël yaëën omnarö itenak piin ökre was mëëa. Pël ëa pötaanök omnaröak maan pit kaalak lup kaip tiak Anutuu naë rë noolapan.

⁷Omën ke pilöröaan ngön nokoliit niamaan. Yang nerak kopi rangkrangk peleim wëën yangera öngpök sëën omnant oröak kaö sëën këët oröön omën ya yangëntaurö yeö. Pipët, Anutuuk yanger welaköt elmëën këët yaarö. ⁸Ën nön pëën orööpna pöt kë won ëën yanger utpet pël yewas. Yang utpet pör Anutuuk kaaö elmëën ënëmak es kotak won sëpnaar. Omën utpet yaaö ke pilörö Anutuuk tapël elmëëpnaat.

⁹Nem kar panëërö, yaap, ten ngön könömöt niaut yak arën kön kosang

wiin yok pangk Anutu kasëng nemangkan pël yaë. Ten arën kön kosang wiin ar ompyaö yaëën Anutuuk utpetë-takaan kama niöpnaat pël yaë. ¹⁰Anutu pi korar naën yaaup. Ar pimëën yak pim omnarö itenak kaamök elmëak lup sant elmëeimaauröak om ëeim wë pöten tol ëak kat nikolöpën? Pël naëpan. ¹¹Tenim kentöök arim neenemëën weë yengenti pöl om ëeim wëën akun pet irëpënëak kön yawi. Pël ëën arimëën kutömweriaan mor kol kosangöt wiak kor wë pöt önëët. ¹²Ten ar wisën ëënëëten kaaö. Tenim kentöök ar omën Anutuun kön wi kosang wesak weëre kosangring wë pim kup mowia pötë pep sa pöröa ök ëënëak kön yawi.

Anutu pim kup niwia pöt këët

¹³Apram ke pilëpön Anutuuk ngön kup mowiak omën kaö talëpë yapintak kosang wasëpënëak ap wasën pim ököp won ëën pimtë yapintak kosang wesa. ¹⁴Pël ëak piin ëpël ök mëëa. “Yaap pan, ne welaköt kësang pan elniin nim ruure ëarö selap pan oröak ulöl sëpnaat.” ¹⁵Pël maan Apram pi yaap wesak kaaö köpël kor wakaimeë Anutuu kup mowia pöta këët wa. ¹⁶Tiar omnaröa ngön ë kosang yewesaut epël wia. Omën namp pim ngönte kosang wasëpënëak kaö nampë yapintak kosang wasëpnaat. Pël ëën omnarö pim ngönte wa ngep elmëëpënëak kön wiin kaöapë yapintakël kosang wesa pöten kat wiak yaap wesak sëp wasëpnaat. ¹⁷Anutu pi kup niwia pöt sëp wesak maimet naëpan këët öpenaarö tiar war wes ningkën ewat sëpenëak kent kön wia. Pötaanök pim kup niwia pöt pimtë yapintakël kosang wesa. ¹⁸Anutuu kup niwiak pim yapintakël ngön ë kosang wesa pöt pangk kö sëën kaar naëpan. Pël wia pötaanök, tiar pim kol uröök ilëak wëën ngarangk elniin pim kup niwia pöta këët öpenëak taë wak kor eim wë. ¹⁹Anutuu kup niwia pöta kë

tiarim öpenëak kön kosang wiak kor wë pötak tiarim wëwëat taë yanuwas. Pöt wiapre kor wonte, ngëengk tupta poë koröp ngeröök utaukë kasngaëel, Anutuu naë, wia. Pötaanök taë yanuwas.²⁰ Ngeröök pö tiarim wotöököp, Yesu, puuk tiar kaamök elniipënëak wotöök rëak keli olëak ilëa. Pi Melkiseti pim ök kiri yaauta wotöök sak pël ëeim kosang öpnaapök pël ëa.

Melkisetië songönte

7 Melkiseti pöp, pi Salem kakë omp aköp, Anutu kaö panëöp pimëen kiri ëeimaup. Pi tapöpök Apram nga së yang omp ak naröere pitëm onnarö mënak yewaisën kamtaöök koirak welaköt elmëaup.² Pël ëen Apramök pim omnant wa pöt kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent pi menaup. Pim yapin Melkiseti pöt, tiarim ngöntak wotpil yaaö omp aköp pël apenaat. Ën Salem omp aköp pöteta, mayaap omp aköp pël apenaat.³ Melkiseti pim ëlre pepere ëaröa songönte ngönëntak war wesak naën ëa. Ën pim wilaare wel wiauteta naën. Pël ëaap tiarök piin Anutuu Rupë ök kiri yaatak wakaim öpnaap pël wasëpenaat.

⁴ Ar Melkiseti pi kaö panëöp pöt kön wieë. Pöt tiarim ë kaöap Apram pi nga së yang omp akörö mënak uröm wa pöt kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent pi mena. Pötaan pi kaö panë sak Apram il yewas pël kön wieë.⁵ Ën Liwai pim ruure ë kiri yaat yamëngk pörö Yuta omën pitëm karuröak omnant pout kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent mam-pënëak Mosesë ngön kosangtak ök ya. Liwai omën pöröa karurö pitta Apramë ruure ëarö. Pël yaëetak kiri yaauröak pitëm karuröa naëaan omnant öpënëak Mosesök ëa.⁶ Pël ëaap Melkiseti pöp Liwai pim kurmentëkaanëp won, maimap, Apram pim omnant kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent mangkën welaköt

elmëa. Apram Anutuu wet rëak kup mowia pöp Melkisetiëk welaköt elmëa.⁷ Yaap, tiar ëwat panë wë. Tiar onnarö welaköt yaalni pöpökëer kaöap. Ën yeö pöp kotup. Pötaanök Melkiseti welaköt elmëa pöp kaöap, ën Apram wa pöp kotup.⁸ Liwai pim kurtakaan kiri yaaö lup 10 pötëaan kopët nent yewauröak kö seimaurö. Ën Melkiseti lup 10 pötëaan kopët nent wa pöp wëwëetar- ingëp ngönëntak pël ya.⁹ Liwai pöpön tiar yok epël apenaat. “Apramë lup 10 pötëaan kopët nent wak Melkiseti mena pötak Liwai pöpta piarip pouwaar ëa,” pël apenaat.¹⁰ Pöt Liwai naaröön wiaan pim ë pepap Apram Melkisetiëk kamtaöök koirak welaköt elmëa pötak Apramök pim omnant kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent mena. Pötaanök Liwai piita pim ë pepap Apramring pël ëa. Pël ëa pötak Apramre Liwaire pim kurtakaanörö Melkisetiëk il yewas pöt pet yaë.

Kiri yaaö ngaanöröa urtak ngolöpöp oröa

¹¹ Ngaan Liwai pim kurtakaanöröak ngës rëak kiri yaat mën pötak Anutuuk Mosesën ngön kosangöt ök maan Yuta onnarö nina. Liwai pim kurtakaanöröak onnarö pangk wotpil yewesanëen kiri yaaö muntap naaröön ëan tapön. Pit wotpil newasën ëa. Pötaanök kiri yaaö ngolöp oröa pöp, Liwai pim kurtakaanëp Eron pim ök won, Melkisetië ököp.¹² Anutuuk kur nementëkaan kiri yaaö ngaanörö wa moolëak kur muntemen-tëkaan omën ngolöpöp moulmëepënëak pöt pitëm ngön kosang ngaanötta wa moolëak ngön kosang ngolöpöt wiipna pöt pangk ëëpnaat.¹³ Omën orööpënëak Anutuuk ök yenia Yesu pöp Liwai pim kurmentëkaan won. Yesu pim kurmentëkaanörö kiri naën yaaurö.¹⁴ Tiar ëwat wë. Tiarim Aköp pi Yutaë kurtakaan oröaup. Omën kur pötakaanöröak kiri

yaaö ya pöt mëmpënëak Moses pi ne-maan ëa.

Yesu pi Melkisetëë ök kiri yaaup

¹⁵Kiri yaaö ngolöpöp Yesu, Melkisetëë ököp, pim oröa pötak ngön kosang ngolöpötta oröa pöt tekeri yewas. ¹⁶Yesu pi kiri yaauröa kurmentëkaan ngön kosangtak ëa pöl won. Kan maimetakël kiri yaaö saup. Pi wëwë kosangtaring wë pöta weëre kosangöökël kiri yaaö sak wëaup wë. ¹⁷Piin Anutuuk ngönëntak war wesak epël ëaup.

“Ngaan Melkisetëë kiri eima pöl ni pim urtak wë eim ömëëp.”

¹⁸Ngön kosang ngaan kiri yaaurö Liwai pim kurmentëkaan orööpënëak ëa pöt weëre kosang kaamök naalniin ëa. Pötaanök Anutuuk kama wa moolëa. ¹⁹Mosesë ngön kosangtak omnant ompyaö wes pet nairën ëa. Peene pöt, Anutuuk kan ngolöp ompyaö naö ngës yaniwi. Pö ompyaö panëö ngön kosang ngaanöt il yewas. Kan ngolöp pöök pangk Anutuu naë sepenaat.

²⁰Anutu pi om pas Yesuun kiri ëëpënëak yaö nemaan. Pimëen wesak ngön ë kosang wesa pötaanök mëëa. Omnaröa ngaan omën narö kiri ya mëmpënëak moulmëeima akun pötë ngön ë kosang yewesa pöt won, köntak moulmëeima. ²¹Yesuun pöt, Anutuuk ngön epël ë kosang wesa.

“Aköp pi ngön ë kosang wesak epël niak kaalak muntet naëpan.

‘Nuuk kiri eim kosang ömëëp.’”

²²Anutu pi kiri yaaö ngaanöröaan ngön ë kosang newasën ëautak Yesuun pël ëautaan sulöp ngolöp Yesuuk yanitë epët ompyaö panëet ngaanöt il yewas pöt kön wiaapenaat.

²³Kiri yaaö ngaan pörö wel wiin pöp urtak pël ë waiseima pötaanök selap. ²⁴Yesu pöp wëwë kosangtaring wë. Pötaanök pim kiri yaaö ya pöt om

kosang wiaapnaat. ²⁵Pi wëwë kosang wëaupök omën piin kön wi kosang wesak Anutu temanöm yewas pörö kaamök elmëëpënëak Anutuun kimang maim wë. Pötaanök pi omën pörö akun poutë utpetetakaan kama weim öpnaap.

Yesu tiarim kiri yaauta wotöököpök pangk kaamök elniipnaap

²⁶Kiri yaauta wotöök ke pipël pipop tiar pangk kaamök elniipnaap. Pi wot-pilëp, utpetere saun nent wi naönöp, kölam pëënëp, Anutuuk saun omnaröa naëaan wak kutömweri kaö wes ul-mëaup. ²⁷Yuta omën kiri yaauta wotöök pörö kët ël epotë wet rëak pitëmtë saunatëen kiri ar ëakök omnaröaen ënëm yaaurö. Ën Yesu pöt, pitëm yaaö pöl naën. Akun kopëtet pimtë wëwëet Anutuun pël elmëak tiarimëen kiri ëen pet ira. ²⁸Yaap, Mosesë ngön kosang wet rëak oröa pötak omën weëre kosang wonöröak kiri yaauta wotöök öpënëak mëëa. Pël ëautak Anutuu ngön ë kosang wesa ënëm oröa eptak pim Ruupëen yaö yaë. Pël ëen Ru pöp Anutuuk omnant pout pangk elmëak moulmëen kosang wë.

Yesu pi kutömweri ngönën tup këëtak kiri eim wë

8 Ngön pipotë kepönte epël. Tiarimëen kiri yaauta wotöök sak wë pöp pi o kutömweri së kaö sak Anutuu yaapkëetakël wel aisëak weëre kosangring wë. ²Pi kutömweri së kiri yaaö wotöök yaat Anutuu tupta kakaati ngëengk panëetak mëneim wë. Tup pöt, ngönën tup këët omnaröak ök neraan, Aköp pimtök ök rëaut.

³Yang omën kiri yaauta wotöökörö Anutuun kiri wiire ar ë pël ëëpënëak moulmëen wë. Pötaanök tiarimëen kiri yaauta wotöök sak wë pöpta tapël kiri ëëpna pöt pangk ëëpnaat. ⁴Yang eprek Yuta omnaröa ngön kosangötë wia pöl

Anutuun kiri ar yaaöre omën ke nentere nent yawiaurö wë. Pötaanök pi yangerak om wë talte kiri yaaö yaat namëngkën ëëpën. ⁵Yuta omnaröa kiri yaauro pit ngönën tup ökre wastak yaë. Kë pöt kutömweri wia. Yangerak omnaröa yaë pöt Moses pim ëa pöl ökre was yaë. Kë pöt kutömweri wia. Pi poë koröpötök ngönën tupët ök rapënëak yaëen Anutuuk epël mëëa. “Kat wi. Rosiraöök kōnte pet elnian pöl omnant pout ëëm.” ⁶Peene pöt, sulöp ngolöp Yesuu tiarimëen nitëa pötak ngaante il yewas. Tapël Yesuu tiar kaamök elniipna ya pötak Liwai omën kiri yaauroa yaat il yewas. Sulöp ngolöptak ngaante il yewas pöta songönte epël. Anutuu peene kup niwia pötak ngan Mosesën kup mowia pöt il yewas. Pötaanök sulöp ngolöp kup niwia pöta taë yewas pötak ngaante il yewas.

Sulöp ngolöptak ngaante il yewas

⁷Sulöp ngaante mos naën ëanëen Anutu pi ngolöpët orööpënëak naën ëan tapön. ⁸Anutu pi pim omnaröen kōn wiin pangk naën ëen epël mëëa.

“Wë akun nentak Israel omnaröere Yuta omnaröaan sulöp ngolöp nent war wasumaat,

Aköpök pël ya.

⁹Ngaan pitëm ëarö Isëp yangerakaan mësak yewaisem pitring sulöp tëaut pöta ök won.

Pit pöta öngpök wë ënëm naën yaëen ne kasëng menaut,

Aköpök pël ya.

¹⁰Ën ënëmak Israel omnaröaring sulöp tëëma pöt epël.

Nem kosang wesaut pitëm kōnötë mowiak lupötë retëng ëen wiaapnaat.

Pël elmëak ne pitëm Anutu pël sak wëen pit nem omën sak öpnaat.

¹¹Akun pötak omën isaare irëa pourö neen ëwat sa pet irëpnaat.

Pötaanök omën pourö nener rë moulööre nampök karipön, ‘Aë, ni Aköpë songönte ëwat së,’ pël nemapan.

¹²Pitëm nem ngön wa olëa pöt ent ë olamaap.

Pël ëak pitëm utpetatön kōn wi naön ëëmaap.

Aköpök pël ya.”

¹³Anutu pim sulöp Yesuring oröa pöten, “Ngolöpët,” pël ya pötak ngaante sëpar sa pöt pet yaë. Pël naën ëanëen ngolöpët war newasën ëan tapön. Sulöp ngan pöt omën nantë wak wëen sëpar yes pöl ëak won sa.

Kiri yaaö wotöök nganörö animauröa iitak kiri ëeima

9 Sulöp ngaantak Anutuun yaya mapna wetete ngönre yangerakë ngönën tupët wiakaima. ²Ngönën tup pöt poë koröpötök epël wesak ök rëa. Ka pöt, ngeröök wiak nentepar wesak tomökëëta yapinte ngëëngk kaat pël yema. Pötak ur ket ëautak es rampewesring kaömp peret Anutuun yaö ëaut yawia. ³Pël ëak poë koröpöök ngeröök utak kakaati panëëta yapinte ngëëngk panë kaat pël yema. ⁴Pötak kiri yaaö ur koolötök ompyaö panë wesak ket ëa pöt wieëa. Kiri yaaö ur pötak Anutuun es koulöp wes mëëpënëak köp nga kampöt kiri ar ëeima. Pël ëak ka pötak Mosesë ngön kosangta umkek kool wa mëa pöteta wieëa. Umkek pöta öngpök kap koolötring ket ëa nent wiaan pötak kaömp mana pöt wesireëa. Pël ëen umkek tapta öngpök Eronë sungkör amail ëa pööring kël welung ngön kosangöt retëng ilaut wieëa. ⁵Umkek pöta rangk pöt, ensel Anutuu ëwaööring naarë kōnaar ket ëen pōaarë wereweriarök umkek pöta ur Anutuu omnaröa saunat won yewesa pöt akaak

ë ulmëëëa. Pötë ngön pöt, tol ëak pout ök aan pangk ëëpën?

⁶Pit pël ë ulmëak wë kët ël epotë kiri yaauro pit ngönën tup poë koröpötök ök rëa pöta ka tomökëetak pitëm yaat mëmpö ilëak oröeim wakaim yeëa. ⁷Ën ka pöta kakaati panëetak pöt, kiri yaaö wotöököp pimtökëër krismaki nenta öngpök akun kopët nent sa yeëa. Pöt pas nasën, animaö iit Anutuun kiri ëëpënëak wak yesa. Pël ëak së wet rëak pimtë utpetatëen kiri ëäkök omën pouröa kön nawiin wë utpet yaautëen kiri ë yeëa.

⁸Omën pöta songönte Ngëengk Pulöök epël pet yaalni. Kaata ka tomökë pöt, poë koröpö utaan ngëengk panë tuptak ilapena kanö naaröön yaë. ⁹Poë koröp ka pöt, peene yangerak wë epta ököt. Pötak, omnant Anutuun kiri wiire ar ë pël yaaö pötak omën Anutuun yaya yamëëauröa lupöt wotpil nemowaspan. ¹⁰Pipët, iire kaömpre ngönënëen koröp iirö pël yaaut. Koröpöökë yaaö pipot, Anutuuk omnant pout ngolöp wasën këet naaröön wiaan wiakaima.

Kristoë iitak kiri ëa

¹¹Kristo pi omën këet oröak wia pöta kiri yaaö wotöök sak wë. Pël ëak poë koröp ka yangerak wia pötak won, kë panë omnaröak ök neraante kutömweri wia pötak ilëak ya yamëngk. ¹²Pim ngëengk panë ka pötak ilëa pötak memeere purmakaö iitar-ing won, akun kopët nentak pimtë iitar-ing ilaan pet ira. Pël ëak Anutuun kiri yeem tiar utpetetakaan ent ë niulëa. Pöt kosang wiaapnaat. ¹³Memeere purmakaö i pötre purmakaö ruupë es kosöt omën utpet ëak ngönënëen pangk naën yaauroa rangk lë mëak Mosesë ngön kosangtak kaalak ngönënëen ëëpënëak kölam moweseima. ¹⁴Pël ëeimauroak Kristoë i weë panëetak pötë yaaut il yewas. Anutuu Pul kosang wakaim öpna pöök Kristo kaamök elmëen saun won

wë pim iitere koröpö Anutu kiri mena. Pël ëa pötaanök Anutu wëwëapë inëen ëëpenaan pim iitak yok pangk tiarim lupöt iirak kölam niwesak mos yaaut wa moolapnaat.

Kristoë iitak sulöp ngolöpët taë wesa

¹⁵Taptaanök Kristo pi wel wiin pötak tiar sulöp ngaantakël wë saun ëeiman pötakaan ent ë yanuulë. Pël yaë pötaanök Anutuuk pimëen yaö saurö pim wëwë kosangta mor kol kup niwia pöt öpenëak Kristo sulöp ngolöpta songön sak wë. ¹⁶Mor kolut yewauta songönte epël wia. Pepap wel wiinak pangk ruup röak ëëpenaat. ¹⁷Öp wëen mor koltaan ngön ëa pöt kosang nasëpan. Wel wiipna pötakëër ngön pöt kosang sëen këet orööpnaat. ¹⁸Sulöp ngaan pöt tapël wia. Animaup öp wëanëen ngönöt kosang nasën ëan tapön. Möön wel wiak iit lë olëa pötakëër ngönöt kosang seima. ¹⁹Moses pi ngön kosang pout omnaröen ök më pet irak memeere purmakaö ruurö möak iit wak i yaaptaring irikor ëa. Pël ëak këra isop mormorök pol sëpsëp ëp köp möaut wa tëak i pötë wariak ngön kosangötë pepatëëre omën pouröa rangk ke möeima. ²⁰Pël yeem epël ök mëëa. “I eptak sulöp Anutuuk ar ngar öneak ngön ë kosang wes nina pöt taë yewas.” ²¹Pël ëak poë koröp ngönën tupëtëre kiri yawia kelönre omnant poutë i pöt ke möeima. ²²Yaap, ngön kosangötë ëa pöl omnant pout animaö iitak ke möön kölam sëpnaat. Ën animaö iit lë noolaan ëëpna pöt Anutuuk pangk utpetat ent ë nanuulaan ëëpnaat.

Kristook tiarimëen kiri ëa

²³Kutömweri omën këet wia pöta ökre wasut i pasutök iirak kölam wasëpënëak Mosesën mëëa. Ën këet kutömweri wia pötëen Kristo pimtök kiri ëa. Pim kiri ëa pöt kaö panëet yangerakëet il yewas. ²⁴Pöt epël. Kristo pi ngönën tup omën

moresök ök rëa këeta ökre was pötak neilaan ëa. Pi kutömweri öngpök ilëa. Pël ëak pörek Anutuu ëöetak wë tiarimëen kimang maim wë. ²⁵Kiri yaaö wotöök ngaanörö pit yaap krismaki poutë ngëengk panë kaatak yeila. Pöt, pitëmtë iitarang won, i pasut wak kakaati sa yaë. Ën Kristo pi pim iitere koröpö rangkrangk kiri eim öpënëak neilaan. ²⁶Kristo pi pöröa ök talte yangera oröaurek ngentiak akun selap wel wi waisëpën. Pi pël naën om wë akun pet irëpnaat temanöm yesën tiarimëen pimënt kara ëen utpetat ent ëëpënëak akun kopëtet tekeri oröa. ²⁷Anutuuk omën pourö akun kopëtet wel wiipënëak niiaurö. Pël ëak pöta rangk pim naë ngön yaatak oröopenëak niia. ²⁸Tapël Kristo piita akun kopëtet omën selap tiarim saunat pim rangk isën pimënt kiri ëak wel wia. Pël ëaupök omën piin kor eim wë pörö tiarim utpetat kaalak ent ëëpënëak won, pimëen kama niöpënëak akun nentepar pöt oröopnaap.

Mosesë ngön kosangtak kiri ëeima pötök saunat won newasën ëa

10 Mosesë ngön kosangtak omnant ëëpënëak ëa pipot om omën këet Anutu pim Kristoë oröautak ngës rëak orööpënëak kön wiauta kön pëenöt yaarö, kë panëet won. Pötaanök kiri yaaö wotöökörö pit ngön kosangöt ngaarëk wak krismaki poutë kiri rangkrangk yaëen omën pörek Anutuu naë yesauröa lupöt wotpil nemowasën yaë. ²Pël ëanëen kiri yaaut won san tapön. Pörek Anutuun yaya yamëëaurö saun won wasën lup kölam sa talte pitëm utpetatön kön selap naën ëëpën. ³Pël ëaap kiri yaaö pöt krismaki poutë yaaröön pitëm saunatön kön yawi. ⁴Pöt epël. Purmakaöre memeerö möak iit il yoola pötak pangk utpetat won nasëpan.

⁵Pötaanök Kristo pi yangerak orööpënëak yeem Anutuun epël mëëa. “Ni animaurö kiri ar ëëre omnant wi pël yaauten kaaö yaaup.

Pël yaaupök nim ngönte ngaarëk ömëak möönre koröpö war wes yenangkën.

⁶Animaö ulpëen kiri ar yaaöre utpetatëen kiri yaaö pöt elniipnaaten ya kë nasën yaaup.

⁷Pël mëak ne kaalak epël mëëaut.

‘Anutu, ngönëntak nemëen ngön ëa pöl, nim ngönte ngaarëk ömëak yaarö.’”

⁸Pi wet rëak epël mëëa. “Ni animaurö kiri ar ëëre omnant wi pël yaauten kaaö yaaup, ma animaö ulpëen kiri ar yaaöre utpetatëen kiri yaaö pöt elniipnaaten ya kë nasën yaaup,” pël mëëa. Omnaröa kiri wiire ar ë pël yaaö pöt ngön kosangta wieëaul yaautak pi pël ök mëëa. ⁹Pël ëak yal menak nent epël mëëa. “Ne nim ngönte ngaarëk ömëak yaarö.” Pi pël mëëë kiri yaaö ngaanöt won wes yemoolëem Anutuu ngönte ngaarëk öpena ngölöp pöt ulmëa. ¹⁰Pötaanök Yesu Kristo pim Anutuu ngönte ngaarëk wak akun kopëtet pim iitere koröpö tiarim utpetatëen kiri ëautaan Anutuuk kölam niwasën wë. Pötak kosang wiaapnaat.

Kristo kiri elniin pangk yaë

¹¹Kiri yaaö ngaanörö kët ël epotë kiri ar ëeim wëëp pötak ketre saunat yok pangk won newaspan. ¹²Kristo pi pöt, akun kopëtet pim iitere koröpö tiarim utpetatëen kiri kosang wiaapnaat ëa. Pël ëak kutömweri së Anutuu yaap-këel wel aisëak wë. ¹³Pël ëëë Anutuuk omën pimëen kööre tok yaaurö wa pim iri moulmëepnaaten kor wë. ¹⁴Pi akun kopëtet pim iitere koröpö kiri ëen pötak omën utpetat won wesak kölam wesa pörö wotpil niwesa. Pöt kosang wiaapnaat.

¹⁵Ngön pöt yaap wasëpenëak Ngëengk Pulöökta ngönëntak epël ök yenia.

¹⁶“Aköpök epël ya.

Akun ënëm orööpna pötak pitring sulöp tējama pöt epël.

Nem kosang wesaut pitëm lupötë mowiak könötë retëng ëën wiaapnaat.”

¹⁷Kaalak yal menak epël ya.

“Ne pitëm saunatre utpetatön kön wi naön ëëmaap.”

¹⁸Anutuuk tiarim utpetat won wes pet ira pötaan kiri yaauröak kaalak kiri ëëpna pöt pangk naëpan.

Kön wi kosang panë wesak Anutuu naë sëpa

¹⁹Karurö, Yesu pim tiarimëën wel wia pötak kan tē niwiin kas köpël ngëengk panë kaatak Anutuu ëöetak yok pangk ilapenaat. ²⁰Pöta kan ngölöp pöt pimtök kopëta wes nina. Pël yeem pim wel wia pötak Anutüre omnaröa tekarak ngeröök wieëa pö ent ë olaan wëwë kanöök ilapenaat. ²¹Pël ëën tiarimëën kiri ëa kaöap puuk Anutuu omnarö tiarim kaö sak wë. ²²Pötaanök Anutuu naë sëpa. Kristo pim iitak tiarim lupöt kölam wasën utpetatë könömöt tiarim naë won wiaan koröpöt i yaap ruru wontaring iirën lup ompyaö wë kön wi kosang panë wesak pim naë sëpa. ²³Anutu, omnant kup niwia pöp, yaap pöta kēët nimpnaap. Pötaanök lup selap naëngan tiarim kup niwiin kön kosang wiak ök yak pöt taë wak öpa. ²⁴Pël ëäk tiar tol ëäk nener kaamök ëäk lup sant elmëere ompyaö ë pöt ëëpen pël kön wiipa. ²⁵Pël ëëë omën naröa yaë pöl ngönënë wa topötön kaaö ëënganëp nenera lupöt kosang wasëpa. Yaap, Aköpë waisëpna akunet temanöm yes pël kön wieë weë panë ngentiak nenera lupöt kosang wasëpa.

Anutuu Ruup kasëng mangkan

²⁶Tiar Kristoë ngön kēët tekeri niwasën wak wë ëwatriing kaalak utpetat ëëpena pöt pötëën kiri naëpan. ²⁷Omën Anutuun kööre tok elmëëpna pörö pitëm utpetat om wiaan pit pölöpring pitëm ngön ë pet irëpnaataan kor wëën es nga panëëwesök kotak won mowasëpnaat. ²⁸Omën namp Mosesë ngön kosangöt ilap yariin omën naar ma naar nampök itenak tekeri wesak pöt wiap naalmëën möön wel wieima. ²⁹Ën ar omën Anutuu Ruup kasëng yemangk pöpön kön wiin tol yaë? Pi utpet kaö panë yaë pötaanök kangut yok pangk öpnaat. Kristoë iit Anuturing yal ëëpenëak il olëa pötak pim utpetat iirak kölam mowesa pöten pasit wesak Pul komre kolap yaningkaun ökre was yema. Pötaanök kangut öpnaat. ³⁰Tiar ngön epël mëëa pöpë songönten ëwat wë. “Saunatë kangut yaaö pöt nem yaat. Kangut nook ëëmaat.” Pël ëäk nent epël wia. “Aköp pi pim omnaröa ngön ë pet irëpnaap.” ³¹Anutu wëwë pepapök pël ëa pötaanök tiar pi kasëng menak wë pöt ngön ë pet irëpna pöten kas kaö panë ëëpenaat.

Kön wi kosang yewesautak kosang sak öpa

³²Ngaan arim kön wi kosang we-san pöten kön wieë. Akun pötak Anutuu ngönte wak wëën pötak arim lupöt ëwa elniin ngönënëën këlangön kat yawiem wiap nasën weë ngentiak ya mëneimaurö. ³³Akun nantë omnaröa ëöetak tau niulëak ökre was niak këlangön kat niwieimaurö. Akun nantë arim kar këlangön kat yawiauröaring wa meilak yeem këlangön kat wieimaurö. ³⁴Arim karurö wii kaatak wëën yaköm ëimaurö. Ën arim kööre toköröak monere urömat kain yeön uröm kë kosangöt wia pël weseë ya kë seimaurö. ³⁵Pötaanök arim kön wi kosang yewesaut

wiap wasnganëp taintaë wak weë. Pël ëënë pöt kē kësangët koirënëët. ³⁶Ar Anutuu ngöntakël wë omnant yaö nia pöta kēët önëen kosang sak weë. ³⁷Nem yeniak pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Akun kot pan nent wia pöt pet irën waisëpënëak yaë pöp teënt waisëp-naap, kor naöpan.

³⁸Nem omën wotpilörö kön wi kosang yewesautaan wëwë kosangët öpnaat.

Ën narö kas ëäk ne sëp newasën pöt kön wiin ompyaö nasën ëëpnaat.”

³⁹Tiar pöt, kas ëäk Anutu sëp wesak kö nasënganëërö. Kön wi kosang wesak wëwë kosangët öpenaarö.

Kön wi kosang yewesauta ngönte

11 Kön wi kosang yewesauta songönte epël. Omnant yaö niaut öpenaaten kön kosang wiire omën itnaangkënötön yaap wasö pël yaaö pöteparök erën ëen kön wi kosang yewesaut pël yaë. ²Ngönën omën ngaan wakaimaurö pitëm kön wi kosang yewesautaan Anutuuk pitën kön wiin ompyaö ëa. ³Tiar kön wi kosang yewesautaring Anutuuk kēmtak aan kutömre yang pout oröa pöt kön yawi. Omën ityaangk epot itnaangkënrekaan ket ëa.

Apelre Inokre Noa pitëm ngönte

⁴Apelre nanëp Keen piarip pouwaar Anutuun kiri yeem Apel puukëër kön wi kosang yewesautaring pël ëa. Pötaanök Anutuuk Apelëeten kön wiin ompyaö ëen Keenëët il wesa. Anutuuk pim kön wi kosang yewesauten itenak kiri ëauten kön wiin ompyaö ëen, “Omën wot-pilëp,” pël mëëa. Apel pi kön wi kosang yewesautaring wakaima. Pötaanök wel wiaupë ngönte kat wieim wë.

⁵Inok tapël kön wi kosang yewesautaring wakaima. Pël ëa pötaanök pi wel nawiin öp wëen Anutuuk koirak

kutömweri wak isa. Anutuuk pi wak isën omnarö ap wasën pitëm naë won ëa. Pim nawisën wëa pöten, ngönëntak, “Anutuuk piin kön wiin ompyaö ëa,” pël wia. ⁶Omën namp Anutuun kön wi kosang newasën ëen pöt Anutuuk yok pangk piin kön wiin ompyaö naëpan. Pöt epël. Omën Anutuu naë sëpna pöp pi Anutu yaap wë omën piin ap wasö naë yesaurö kangut yemengkaup pöt kön wi kosang wesak sëpnaat.

⁷Noa piita tapël kön wi kosang yewesautaring wëen Anutuuk omën ënëm orööpnaaten wetete maan kat wia. Pël ëäk Anutuu ngönte ngaarëk wak piire pim öngre ruurö öp sëpënëak wangao ket ëa. Pim kön wi kosang yewesautak omën muntaröa kön wi kosang newasën yaaut war wasën Anutuuk pim kön wi kosang yewesauten itenak, “Omën wot-pilëp,” pël mëëa.

Apramë ngönte

⁸Apram piita kön wi kosang yewesautaring wë Anutuu ëëpënëak mëëa pöt ngaarëk wa. Anutuuk, “Yang nem nimpa pörekë së,” pël maan pim sëpna pören köpëlöpök ngönte ngaarëk wak köntak sa. ⁹Omën suuröa yang maimerek wë pöl pi kön kosangtaring wë yang kup mowia pörek wakaima. Ënëmak pim ru-ure ëaar Aisakre Yakop piaripönta yang pör öpënëak kup mowiautak piarip poë koröp ka yaamöt ök rëak wakaima. Pi-arpim ëa pöl Apram piita pël ëeima. ¹⁰Apram pi kutömweri ka kosang Anutuuk ök rëa pöök öpënëak kön kosang wieë poë koröp ka yaamöt ök rëak wakaima.

¹¹Sera piita kön wi kosang yewesautaring wakaima. Pi ulöp sak ru akunet pet iraupök Anutuu ngön kup mowia pöt yaap wesak kēët mam-pënëak kön wi kosang wasën kaamök elmëen kepring sak wila. ¹²Pël ëa pötaanök omën kopëtap Apram ulöp sak ru

akunet pet iraupökaan ruure ë oröak ulöl sauröak kutömweri ariere i pisötë ök selap sak wë.

¹³ Omën piporö kön wi kosang yewesautaring wakaim wel wia. Omën Anutuuk kup mowia pöt pit naön maimerek wë könötök kön wi kosang wesak ërëpsawi ëak pitëmtën kön wiak epël ëa. “Tiar yang eprek omën maimapë yangerak yaam wë kak panë sëpenaak,” pël ëa. ¹⁴ Tiar ëwat wë. Omën ke pil ëa piporö pitëm ëa pötak yang pitëmtë panë nentakël sëpenëak ëa pöt pet yaë.

¹⁵ Pël ëaap pit pitëm yang sêp wesak sa pören kön wieëanëen kaalak sëpenëak kengken kön wiak san tapön. ¹⁶ Pit yang pörek sëpenëak kön nawiin kutöm kaare yang ompyaurekël sëpenëak kent kön wieima. Pël ëa pötaanök Anutuuk pitëmëen ka kaö ompyaö naö ket ë menak pitëm piin, “Tenim Anutu,” pël mapnaaten ëö naën ëa.

¹⁷⁻¹⁸ Anutuu Apramön morök elmëa pötak pi Anutuun kön wi kosang weseë pim ruup Aisak kiri ar ëëpënëak kopëta wesa. Anutuuk wet rëak, “Nim ruure ëarö Aisak pim naëaan orööpnaat,” pël kup mowia. Pël ëautak Apram piin kön wi kosang weseë pim ru kopët tapöp kiri ar ëëpënëak ëa. ¹⁹ Pi, “Ne Aisak kiri ar ëën pöt Anutu wal ë ulmëëpna weit wia,” pël wesaup yak ruup mënak kiri ar ëëpënëak yaëen Anutuuk nga maan sêp wesa pöt, ruup weletakaan wal ëëpna pöta ök ëa.

Aisakre Yakopre Yosep pöröa ngönte

²⁰ Aisak piita Anutuun kön wi kosang wesak wëaup yak pim ruaar Yakopre Isoon welaköt elmëak omnant ënëm pi-arpim naë orööpnaatön wetete ök mëëa. ²¹ Yakop piita kön wi kosang yewesautaring wë wel wiipënëak yeem pim ru ë Yosepë ruaarön welaköt elmëak pim sungköräö ë mök ëëë tok oriak Anutuun yaya mëëa. ²² Yosep piita kön wi

kosang yewesautaring wë pim wel wi-ipna akunet temanöm yesën Israel omnarö pit ënëmak Isëp yanger sêp wesak kaalak pitëmtë yangerak sëpenëak mëak pim kosat wak së weerëpnaata ngönte ngan rë mena.

Mosesë ngönte

²³ Moses oröön pim ëlre pepaar pi-aripta Anutuun kön wi kosang wesak wë yak yokotupön itaangkën ompyaö ëën omën omp aköpë ngöntën kas naën ëlëëp wiak wëen ngoon naar namp ëak won sa. ²⁴ Moses piita Anutuun kön wi kosang yewesautaring wë kaö sak wëen omnaröak piin, “Peroë koontupë ruup,” pël yemaan yapin kaöet öpanëak kaaö ëa. ²⁵ Pi utpetat ëak akun kotte ërëpsaw-iarung öpnaaten kaaö ëën pim kar Anutuu omnaröak yal ëak pitring këlängön kat wiipënëak kön wia. ²⁶ Pël yeem pim Kristo Anutu yaö mëëaupëen yak, “Nem utpeta sak ëëma pötak monere uröm Isëp yangerak wia pöt il yewas,” pël kön wia. Pöt pi ënëmak Anutuuk kang ompyaut mampnaaten kön wieë pël ëa. ²⁷ Moses pi kön wi kosang yewesautaring wë Anutu omnaröa itnaangkënëpön könöök itenak taë wesak yang omp aköpë nga elmëëpnaaten kas naën Isëp yanger sêp wesak sa. ²⁸ Pi Anutuun kön wi kosang wesak wë yak Israel omnaröen ensel yokot wetëëro mëmpna pöp pitëm naë newaisën mait elmëëpënëak maan mait sëpsëpörö möak iit ka kanötë ke möa.

Omën munt naröa kön wi kosang wesauta ngönte

²⁹ Israel omnarö pitta kön wi kosang wesak wë yak Isëp yanger sêp wesak i kaö Köp Möauuk oröön kaö ilën yang yaaprak ëngk komuntakël sa. Pël ëën Isëp nga omën pitëm ënëm saurö tapël ëëpënëak yaëen iimpel kaalak wais ngep ëak wa mëa. ³⁰ Enëmak Israel omnarö pit tapël kön wi kosang wesak wë kët 7

pöte öngpök Yeriko kaöökë ëmööök wirö taap ëäk seimën kël ëmö tööla. ³¹ Öng omp nga yaaup Reap piita Anutuun kön wi kosang wesak wë yak Israel omën naar ëlëöp Yeriko kakën ëwat sëpënëäk ityaangkën ngötre kar elmëäk kaamök elmëa. Pël ëën Israel omnaröäk omën Anutuun kön wi kosang newasën ëaurö yamëngkem pi namëngkën ëa.

³² Ne wali wesak niam ma? Pangk pël naëngan. Kitionre Parakre Samsonre Septaare Tewitre Samuelre tektek ngön yaaö omën pörö pitëm ngönöt nia-maatep akun won. ³³ Om kot epët pëën nia-maan kat wieë. Pitta Anutuun kön wi kosang yewesautaring wë yang kaö nantë omnaröen nga elmëäk il wesak wotpil yewesa yaat panë wesak mënäk Anutuu kup mowia pöta këët wa. Pit kent nga lainonöröa këmöt il yemowari-aurö, ³⁴ es wëlëng kësangöt ngaap yewe-saurö, ngaë öngpök yesem wel nawiin yaauro, wiap wëauröäk weëre kosang yesaurö, nga yaalem weë panë ëäk yang kaö nantëörö waö ë yamëaurö. ³⁵ Öng narö pitta Anutuun kön wi kosang wesak wëën pitëm ru wel wiauro wal ëën koirä. Ën omën narö wii kaatak ulmëäk pitëm kööre toköröäk koröpöt utpet mowesak, “Anutu kasëng mam-punë pötak wil niulëënaat,” pël maan pit weletakaan wal ëäk wëwë ompyaut öpnaataan kat nemowiin ëa. ³⁶ Narö pöt, kööre toköröäk ökre was mëäk tang momöäk seenötrëng tëäk wii kaatak moulmëa. ³⁷ Narö pöt, kël momöön wel wia, narö öp sootring luptak ila, narö ngernger ila. Narö poë koröpre ulpëën won pol sëpsëpre meme koröpöt wetak këën yaköm ë sak wëën utpet yemowasën këlängönë rangk wakaima. ³⁸ Pël yaalmëën omën pörö ompyaö panëöröäk yang omnarö utpet panë wë yak kaaö ëën waö ë momëën repak yang omën wonötëëre rosiratë köntak pen-

tak ë yesem kël öngöpre yang öngöpötë wakaima.

³⁹ Omën pörö kön wi kosang yewesautaring wëën Anutuuk itaangkën ompyaö ëa. Pël ëaap yangerak wëa pötak pim kup mowia pöta këët nokoirën ëa. ⁴⁰ Anutu pim ompyaö niwasëpna pöt pitëmënt pëën won, tiar pourö elniipënëäk kön wia. Pötaanök wet rëäk ompyaö nemowasën ëa.

Yesuun itenak kön wi kosang wasëpa

12 Tiar pöt, omën ngaan kön wi kosang yewesautaring wakaima pöröa ngönöt kat yawi. Pötaanök pitëm ënëm ëëpenaan könömötre utpetatök wii ket ëäk nitëäk wë epot ent ë olëäk weë ngentiak kan Anutuuk sëpenëäk yenia pöök sëpa. ² Pël yeem Yesuun iteneim öpa. Puuk tiarim kön wi kosang yewesaut ngës rë yaningk. Pël ëäk kön wi kosang weseim öpenaat kaamök yaalni. Pi tapöpök këlängön kat wi pet irak ya kë sak ërëpre sawi ëëpnaaten kön wieë kosang sak këra yetaprak këlängön kat wiak öö mongawisa pöten kön wiin pasit pël ëa. Pël ëaup peene pöt, kaö sak Anutuu mor yaapkëësil wë.

Anutuuk wotpil yaniwas pöta ngönte

³ Saun omnaröäk Yesuun kööre tok yaalmëën weë sak wakaima pöten kön wieë arim lupöt wiapre kor ëëngan. ⁴ Ar utpetat ëënganëäk weë ngentieim wë. Pël yaëën omnaröäk këlängön kat niwiin wel nawiin ëaurö. ⁵ Anutu pi ar pim ruurö pël weseë ngönëntak arim lupöt kosang niwasëpënëäk epël yenia pöten kön wieë.

“Nem ruup, Aköpök wotpil niwasën kön wiin irepan.

Këlängön kat niwiin nim lupmer wiap sëpan.

⁶ Pöt epël. Aköp pi omën pim lup sant yaalmëaurö wotpil yemowas.

Pël äak ru yemowesaurö wotpil sêpênëak yamöaup.”

⁷ Anutuuk ar wotpil sênëak yanimöön wiap senganok. Pöt pi ar pim ruurö pël weseë pil yaalni. Ma ru talêp pepapök pês nemomöön yeëa? ⁸ Won, peparö pitêm ruurö pês möak wotpil mowas yaë. Anutuuk ar pël naalniin yeëa talte pim ru panëërö won, kain ruurö pël apen. ⁹ Ar kön wieë. Tiarim pep yangeraköröak möak wotpil yaniwasën pitêm ngön ngaarëk wa yeë. Pöl Anutu tiarim könöröa pepapë ngönte ngaarëk panë öpena pöt pangk êëpnaat. Pël yeem ompyaö öpenaat. ¹⁰ Pit akun kot nent pitêm könöök möak wotpil niweseimaut. Ên puuk tiar ompyaö wê pim ök kölam sêpenëak pil yaalni. ¹¹ Wotpil yaniwasën ya kê nasën ya kêlangön kön wi yeë. Ênëmak wotpil niwasën wêen kosang sauröa naë kêët oröön mayaap wê ketre saun won wotpil sak öpenaat.

Kosang sak Anutuu kentöökê ênëm êëpa

¹² Ar pöt, Anutuu ênëm êëre yaat mëmpö pël êënëëtaan ingre mor kêl wauröa ök weëre kosang won yaaurö. Pötaanök kosang sak weë ngentieë. ¹³ Omën ing kêl wauröa ök yaaurö arim ênëm yeem wiap sak utpet êëpanëën ompyaö sêpnaan wotpil wesak weë.

¹⁴ Kosang sak omën pouröaring mayaap wê lup kölam wesak weë. Lup kewilring öpena pöt Aköpön itnaangkan. ¹⁵ Arim naëaan namp Anutu kasëng menak pim komre kolap elmëëpnaat naön êëpanëën ngarangk êëë. Pël äak arim tekraakan namp kar kapangmentë ök sak wê amail äak nikoën utpet senganëën ngarangk kêëkê äak weë. ¹⁶ Pël äak arëkaan namp Iso pim ök öng nga yeem ngönën sêp waspanëën ngarangk êëë. Iso pi ngaan pim nangapön epël mëëa. “Ni akun kopët eptak kaömp ar ë nampë pöt

nook pepa mor kol ru wetëëpë yewaut wa nimpaat,” pël mëëa. ¹⁷ Ar pim ngönte êwatörö. Ênëmak pim pepap wel wiipênëak yaëën welaköt elmëak mor kolut mampênëak maan pepap kat nemowiin ëa. Pi pepapök welaköt elmëëpênëak ing ëaap ngaan utpet äaut wa moolapna kante won êën pomp ëa.

Tiar Saion rosir ompyauk Anutuu kak yaarö

¹⁸ Ar peene pöt, arim ëaröa ëa pöl Sinai rosir pangk mor wëëre mësel ë pël êënë pöök sê naaröön. Ngaan pit Sinai rosiraöökê iri wêen es wëlëng kaö yokotön uröam wariak koö olëak wieë kent kaö yamöön ¹⁹ kuup ngön yaan Anutuu ngönte kat wia. Pël äak pit kas êën Mosesën kaalak muntat apanëak Anutuun ök mapênëak mëëa. ²⁰ “Omën pëen won, animaö nampta rosiraöök ing mësaan pöt kêl möön wel wiip,” Anutuu ngön pël mëëa pöt kaalak kat wiipanëak kas êën mëëa. ²¹ Omën pöt oröeim wêen Mosesta kas äak epël mëëa. “Ne kas kaö êën reireë yaur.”

²² Ar rosir ke pëlöök oröak omën pölöpringöt itnaangkên ëaurö. Saion rosir, Anutu wêwëap, pim ka kaöaö Yerusalem kutömweri wia pöök oröak omën ompyaö panëët itenaurö. Pël yeem ensel êrëpsawi yaauröa wa top kësangöökre ²³ omën Anutuuk wet rëak ru wesak yapinöt kutömweri retëng ëa pöröa wa topöökta oröaurö. Pël äak Anutu omën pouröa ngön ë pet irëpnaapre omën piin kön wi kosang wasën wotpil wes pet irauröa könöröa temanön saurö. ²⁴ Pël äak Yesu, sulöp ngolöpët Anutüre omnaröa tekarak tēja pöpë naë saurö. Apel mëngkên wel wiautak pim iit il ngentiin Anutuuk itenak kangit mena. Pël äautak Yesu wel wiautak pim iit il yengentiin Anutuuk itenak kaamök elnia. Pötaanök Yesu pim iitak Apelëët il yemowas.

Anutu pi kutömre yang pout ëtëp elmëëpnen ëa

²⁵Ar Anutu ngön ök ni yaë pöp kasëng mengkanëën ngarangk ëeim ön. Ngaan Mosesë yangerak wë ngön ök mëëa pöt wa olaan kangut orö morëaup. Peene pöt, kutömweri wë ngön ök niaim wëën pi kasëng menak tol ëak kangut nokoirën ëëpen? ²⁶Ngaanëër pi ngön yemaan yanger ëtëp ëaup. Peene pöt, pi kup niwiak epël yenia. “Ne wë ënëmak kaalak yanger pëën won, kutömre yang pout akun kopët nent ëtëp elmëëmaap.” ²⁷“Kaalak akun kopët nent ëtëp elmëëmaap,” pël ëa pöt ëtëp elmëën omnant pim ket ëaut pout kö sëpënëak kön wiak ëa. Kö sëën pangk ëtëp naëpanëët oröak kosang wiaapnen ëa.

²⁸Anutuuk wa ngaöök nimëën pim omën ompyaö nimpna pötë pep sak öpena pöt ëtëp naëpanëët kosang wiaapnaat pötëën piin yoöre ërëp maim öpa. Pël ëeimeë kasinkasin ëak karangkin elmëak pim kön wiin ompyaö yaaö pöl yaya maim öpa. ²⁹Pöt tol ëën? Anutu tiarimop pi esuwesi ök omnant pim kön wiin pangk naën ëëpnaat kö wasëpnaap.

Anutuuk kön wiin ompyaö yaauta ngönte

13Ar Kristoë omnarö pötaan neneren lup sant elmëeim ön. ²Omnarö maimerekaan yewaisën sant elmëënëëten kat kolngan. Ngaan omën narö pël yeem enselöröen köpël wë omën yaapörö wesak sant elmëa. ³Arim kar wii kaatak moulmëa pöröen kön wiin ar pourö niulëa pël weseë sant elmëën. Pël ëak arim karurö këlangön kat yawi pöten kön wiin ar pourö këlangön kat yawi pël weseë sant elmëën.

⁴Öngre omp wëwëeten kön wiin ompyaö ëëp utpet wasngan. Omën öngre omp nga ëëre öngre omp wëwëet ut-

pet wasö pël yaë pörö Anutuuk kangut mampnaarö.

⁵Arim lupöt monere urömatëën kentre kaur ëëpan. Omnant arim wia pötön kön wiin pangk ëëp. Pöta ngönte Anutu pi ngaanëër epël ëa.

“Ne ar sëp naniwasngan.

Kasëng nanimangkan.”

⁶Pël ëa pötaanök tiar kön kosang wieë epël apenaat.

“Aköp pi kaamök yaalnëaup yak

ne kas naën ëëmaap.

Omën nampök pangk utpet naalnëëpan.”

Ngönën ök niiaut wak wë Yesuu ënëm ëëpa

⁷Arim wotöök rëak Anutuu ngönte ök niak rë niuleimauröen kön wieim ön. Pël ëak wëwë taltak wë wel wia pöten kön wieë Yesuun kön wi kosang we-seima pöl ëeim ön. ⁸Yesu Kristo pi ngaan wakaimaupök wë wakaim öpnaap. Pim wëwëet ke kopëtalte. ⁹Pël ëa pötaanök ngönën maim ke nentere nent kat wiin pötök wer niön Anutuu kanö sëp we-sak maimaöök sëngan. Pim komre kolap yaalni pötak tiarim könöt kosang wasën öpena pöt Anutu itaangkën pangk ëëpnaat. Omnant yenautë ngön pasutök pangk taë naniwaspan. Pötök omën pël yaaurö kaamök naalmëën ëa. Pötaanök ngönën maim ke pipot kat wiingan.

¹⁰Kristo tiarimëën kiri ëa pöp kaamök elniipënëak tiarim naë wë. Pël ëaap Yuta omën yangerakë ngönën tup-tak animaurö kiri ar yaaö pörö yok pangk pim naë sëën kaamök naalmëëpan. ¹¹Kiri yaaö wotöökörö pit animaurö möak iit pëën omnaröa utpetatë saunatëën kiri ëëpënëak ngëengk panë tupta kakaatiitakël wak yesën këörö kaöökë wilëngkëel esuwesi mereim wë. ¹²Pël yaëën Yesu piita tapël pim iitak tiar omnaröa lupöt kölam niwasëpënëak kaöökë wilëngkëel möön wel wia. ¹³Pël

ëa pötaanök tiarta kaöökë wilëngkëel yes pöl Yuta omnaröa kiri yaaut sêp wesak piiring wë pim ëö sa pöl ëëpa. ¹⁴Pöt yang eprak ka kosang naö won. Pötaanök ënëm ka kosang tekeri wasêp-naöön kön nganngan ëeim wë. ¹⁵Pötaanök Yesu tiarimëen kiri ëa pötaan tiarök kangiir tiarim yaya yamëëautak Anutuun kiri elmëeim öpa. Yaap, tiarim këmötök pim songönte tekeri wasêpa. ¹⁶Neneren sant wesak kaamök yaaut kat kolngan. Pöt Anutuuk itaangkën kiri yaauta ök ompyaö ëëpnaat.

¹⁷Arim wotöököröa ngön ngaarëk ye-weem pitëm ikanöök ön. Ënëm pitëm ya yamëngkauta këet Anutuun ök map-naarö. Pötaanök pit arim könre lupöt kosang sënëak ngarangk elnieim wë. Pël ëen ar pitëm ngön ngaarëk yeön pöt pit ya ompyaöring ya mëneim öpnaat. Pël naën yaëen pöt ya utpetaring ya yamëngkën pötak tolëel kaamök elni-ipën? Won.

¹⁸Ar tenimëen Anutuun kimang maim ön. Ten tenim lupötön kat men ëen Anutuun ëöetak wotpil wë kët ël epotë pim yaat wotpil wesak mëmpunëak kent yaë. ¹⁹Pötaanök ar Anutuun kimang ngöntak ök maan kaalak wes nemëen arim naë teëntom waisumëak kosang panë wesak ök yeniak.

Kimang ngönte

²⁰Anutu mayaapta pepap puuk tiarim Aköp Yesu, sêpsêp ngarangk kaöap, pim iitak sulöp ngölöp wiakaim kosang wiaapna pöt taë wesa pötaan wele-takaan wal ë moulmëa. ²¹Pi tapöpök pim kentöökë ënëm ëënenë omnant ompyaö ke nentere nent nimp. Pël ëak pim kön wiin ompyaö yaat Yesu Kristoë weëre kosangöök arim lupötë war wasêp. Pim naë yayaatakaan yayaatak om aim kosang wiaap. Yaap.

Ngön mëet

²²Karurö, ne kosang wesak epël yeniak. Pep retëng ë yaningk epët kotte. Pötaanök pepanöm ngön epët këëkë wesak kat wieë. ²³Ar kat wieë. Tiarim karip, Timoti, pi wii kaatakaan wil moulmëa. Pötaanök pi teënt waisën pöt koirak tenip pouwaar wais arën itaampunaat.

²⁴Arim ngönënë wotöököröere Anutuun omën pouröen yoöre ërëp yemak pël ök man. Kar Itali yangerakaan wais wë eporöakta arën yoöre ërëp yenia. ²⁵Anutuun komre kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.

Sems

Yesu wel wiak kutömweri sēen wē krismaki 20 ma 30 pēl won sēen Sems, Yesuu nangapök, pep epwer retēng ēa. Sems pöp, pi Yerusalem kakē ingre morörö ngarangk ēak wēa. Pim epwer pöt, ingre mor yang kaō nantē repak sa pöröaan wēwē ompyauta ngönte ēak mena.

Pöt epēl wia.

Ngön ngēs räaut 1:1

Kön wi kosang yewesautere ēwat ngönte 1:2-8

Monere urömaring wēaare won wēauta ngönte 1:9-11

Morök yaauta ngönte 1:12-18

Anutuu ngönte kat wiak ēnēm ēēpe-naat 1:19-27

Mööngkraar kangk ēēngan pöta pepanöm ngönte 2:1-13

Kön wi kosang yewesautere pöta kēēt 2:14-26

Yangapöökē ngönte 3:1-18

Yangerakē omnantēen kent yaauta ngönte 4:1–5:6

Ngön mēēt 5:7-20

1 O Anutuu omēn repak saurö, ne Sems Anutüre tiarim Aköp Yesu Kristoē inēen ru saupök pep epwer retēng ē inak yoöre ērēp yeniak.

Tiar moröktak kosang yanuwās

²Nem karurö, morök ke nentere nent arim naē yaaröön pöt, “Ompyaö yaē,” pēl wesak ērēpsawi ēen. ³Ar ēwat wē. Morök ke pilöt yaaröön arim Anutuun kön wi kosang yewesa pöt taē sēen arim lupöt yok pangk kosang sak morökötē önēēt. ⁴Pēl ēen arim naē kosang sak wēauta kēēt kēēkē orööp. Pēl ēen ngönēnē omēn nenten ap newasngan, ketre saun won ompyaö önēēt.

Kön won ēen pöt Anutuun kimang mapa

⁵Arēkaan omēn namp kön won ēen pöt Anutuun kimang map. Pēl ēen pi omēn pouröaan nga naēn kēsangēn yaaupök kön koir mampnaat. ⁶Pēl ēēp-naatak pi kön selap naēnēpök Anutuun kön wi kosang yewesautaring kimang map. Omēn namp kön selap yaaupök kimang mapna pöt kēraamenti kent möak wak nalaan nal yaē pöta ök ēēpnaat. ⁷⁻⁸Omēn ke pilēp kön naörarring wē pim omnant yaautön ēngk ma e yewe-saup. Pēl yeem puuk Aköpön kimang maan mampnaaten kön nawiipan.

Omēn mon wonöröre mon wieëauröa ngönte

⁹Tiarim kar ngönēn kat wia namp omnant wonöpök Anutu pim ngönēntak wak isak yaauten kön wieē ērēpsawi eim öp. ¹⁰En tiarim kar namp monere uröm kēsang wieëaupök pöt Anutuuk piin wak irēak mapnaaten kön wieē ērēpsawi eim öp. Kēra puutē lēngē yes pil won sēpnaat pötaanök. ¹¹Kēra puut weerak wēen kētēp aprak nga panē maan koö möak ngentiak pitēm köp möēēa pöt ngaap sēpnaat. Pipta ök panē omēn omnant kēsang wieëaupta muntat öpēnēak ya yamēngkem kö sēpnaat.

Morök yaalniauta ngönte

¹²Omēn morököt pim naē yaaröön wiap nasēn ēēpna pöp ērēpsawi ēēp-naap. Morököt pim naē yaaröön ke ur moolaimeē lup kosang sak öpna pöp Anutuuk wēwē kosang omēn piin lup sant yaalmēaurö mampēnēak kup wia pöt kangiir mampnaap.

¹³Omēn namp morököt pim naē yaaröön pöt, “Anutuuk morök epēl yaalnē,” pēl naēn ēēpnaat. Anutu pi utpet ēēpēnēak morök yaalmēa pöt wonöp. Pi omnarö utpet ēēpēnēak

morök naalmëen yaaup. ¹⁴Pël yaaupök omën namp pimtë koröpöökë kentre kauratök wer moön wii ket ëäk motëäk pötök morök yaalmë. ¹⁵Pël ëën koröpöökë kentre kauratë këët utpetat. Utpet pöt kaö sëën pötë këët wel yawiaut.

¹⁶Nem kar panëërö arök, “Anutuuk tiar utpet ëëpenëäk morök yaalni,” pël wesak ëngk ma e wasnganok. Pi pël naën yaaup. ¹⁷Omën ompyaöre wotpil pout Pep kutömweri wëaup pim naëaan yewais. Pi ëwa mopöök wia pötë pepapök wes mëen iraan yeö. Pipot kaip tiktikre kaka yaautök pi irikor naën, ompyaut pëen yaalniaup. ¹⁸Anutu pimtë könöök pim ngön këët tiar ninak pim ru nuwesa. Pim omën ket elnia pourö pël elniipënëäk kön wiak tiar wet rëäk elnia.

Tiar Anutuu ngön kat wiak ënëm ëëpa

¹⁹Nem kar panëërö, ar omën epëten ëwat seë. Ar pourö ngön ök yeniaan këëkë kat wiin. Pël ëäk ngön kangut teënt manganok wet rëäk kön wiakök man. Pël ëäk nga teënt elmëënganok. ²⁰Tiar ngaare ser yaalmëem omnarö kaamök elmëen wëwë wotpil naön yaëen Anutuuk kön wiin ompyaö naëpan. ²¹Pötaanök utpet yaaut arim lupötë kaö sak wëwëat kewil yengawis pöt kërë moolaë. Pël ëäk arimënt wak irëäk wë ngön Anutuuk arim lupötë nuwia pöt ngaarëk weim weë. Ngön pöt ngaarëk yeön Anutuuk utpetetakaan kama niöppaat.

²²Ën arimtë lupöt morök elmëäk Anutuu ngönte kat pëen mowiinganok kat wiak ënëm ëën. ²³Omën namp pi Anutuu ngönta ënëm naën kat pëen mowiipna pöp pi könitweri këere wot kan ityaangk pöta ök ëëpnaap. ²⁴Pi pim këere wot kanten könitweri itenaupök së tapëtakëer kat kolöpnaap. Pöta ök omën Anutuu ngönte kat pëen mowiipna pöp ngön pöt teëntom kat kolak pim utpet

yaaut sëp newaspan. ²⁵Ën omën Anutuu ngön kosang ompyaut utpetetakaan ent ë yanuulë pötë pëen itenak kat nokolön këëkë itenak itneim wë pim ityaangkaö pötë ënëm eim öpna pöp pi wëwëetak wëen Anutuuk ompyaö elmëen ërëpsawi ëëpnaap.

²⁶Omën namp pimtën ngönëntak wëaup pël weseë pim këmët ngarangk naën wë pöt pimtë lupmer morök elmëen pim ngönën yaaö pöt mos ëëpnaat. ²⁷Tiarim ngönën yaauta këët Anutuuk kön wiin ompyaö sëpna pöt epët. Ru wamërre öng kaporörö kaamök elmëëpenaatare yangerakë omnaröa utpet yaautök utpet niwaspanëen ngai ëëpenaat pöten pi kön wiin ompyaö sëpnaat.

Tiar omnarö neneraan sant yeem narö kasëng mangkan

2 Nem karurö, ar tiarim Aköp Yesu Kristo, ëwa pepapön, kön wi kosang yewesauröak omën isaare irëaurö mööngkraar kangk elmëënganok. ²Ar ngönën tuptak wa top ëäk wëen omën naar, namp ë rangi ompyaut ëäk ulpëen ompyaö retëngretëngëp mëaup, namp omnant won ulpëen sëparëp mëaup, piarip wais yeilaan ³ar omën ompyautringëp piin sant mowesak, “Kaöap, ur ompyaö eptak wais wel aisa,” pël mëäk omën omnant wonöp piin sant nemowasën, “Nimëen urte wonok pirek taua,” ma “Nimëen urte wonok nem ikanöök e yangerak eprek wel aisa,” ⁴pël manë pöt ar kön wiin ompyaö ëëpën ma? Won, utpet ëënëët. Ar omnarö kön utpetatring kom elmëen Anutuuk kön wiin pangk naën ëëpnaat.

⁵Nem kar panëërö, kat wieë. Omën yangerakë omnaröak kön wiin pasurö pël yaë pörö Anutuuk piin kön wi kosang wesak pim wa ngaöök yamëautak ilapënëäk yaö mëëa. Pim wa ngaöök yamëaö pöt omën piin lup sant

yaalmëauröen kup mowia. ⁶Ën ar pöt, omën omnant wonörö ëö yemengkaurö. Ar kön wiin talöröak utpet yanuwäs? Ma talöröak ngön yaatak yanuulë? Omën omnant wonöröak pël naalniin kësang wieëauröak yaalni. ⁷Pël yeem Kristoë yapin ompyaö arim rangk wia pöten utpet wesak ya. Pötaanök ar tol ëën pitën wak isak yemak?

⁸Aköpök ngönën pepeweri ngön kosang nent epël ëa pöt kön wieë. “Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipëenta elmë.” Ar ngön kaö epët ngaarëk önë pöt ompyaö ëëpnaat. ⁹Ën ar omën isaare irëaurö omnant mööngkraar kangk elmëenë pöt utpet ëën ngön kosang pötak ar ngön wa yoolëaurö pöt pet elniipnaat. ¹⁰Omën namp ngön kosangöt ngaarëk yeweem lup kopët nent ap öpna pöt Anutuuk piin kön wiin omën pout wa yoolëauröa ök sëen kangut mampnaat. ¹¹Pöt epët. “Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok,” pël ëa tapöpök, “Ni omën mëngkanok,” pöteta ëaup. Pötaanök ar öngre omp wëwëet kom naën wë omën namp mëmpunë pöt Anutuu ngön kosangöt wa olanëët. ¹²Pël ëën Anutuuk akun kaöaöök ngön kosang ngolöptak kom elniipnaat. Ngön kosang ngolöp pötak utpetetakaan ent ë nuulëa. Pötaanök ngön kosang pöten kön wieë ompyaö wesak ngön aöre wëwë wë pël ëëë. ¹³Omën namp muntaröan yaköm naalmëen yaaö pöp Anutuuk tiar kom elniipna pötak yaköm naalmëen ëëpnaap. Ën namp muntaröan yaköm yaalmëa pöp Anutuuk kom elniipnaatak yaköm yaalmëen kas köpël tauapnaap.

**Tiar omën ompyaut naën,
kön wi kosang pëen
wasëpena pöt mos ëëpnaat**

¹⁴Nem karurö, omën namp këmtak, “Ne Kristoon kön wi kosang yewesaut,” pël yeem muntarö kaamök elmëere

ompyaö elmë pël naën ëëpna pöp, pötak kaamök elmëëpën ma won? Pangk naëpan. Kön wi kosang yewesa ke piptaan Anutuuk utpetetakaan kama nemoöpan. ¹⁵Kar namp ulpëenre kaömpötëen ap yewasën pöt ¹⁶arëkaan nampök, “Ompyaö öm. Ëp önganëen ulpëenëp mëak kaömp nak kep ëëm,” pël yamëem koröpöök kaamök naalmëen ëën pangk ëëpën ma won? Pangk naëpan. ¹⁷Tiarim kön wi kosang yewesa pöt pi tapël yaaut. Tiarim pël yaaö pötakëer wiaan pöt këët oröön ompyaö naalmëen ëëpena pöt kön wi kosang yewesaut mos ëëpnaat.

¹⁸Pël ëëpnaatak arim naëaan nampök epël apën koröp. “Omën namp kön wi kosang yewesautaring wëen namp omën ompyaut yaaup.” Pël apnaatak ne piin kangiiir epël memaap. Ni omën ompyaut naën ëëmë pöt tol ëak Kristoon kön wi kosang yewesautaring wëen pöt pet ëëm? Pël naëngan. Pël ëëmëëtak nem ompyaö yaaö pötak ne Kristoon kön wi kosang yewesautaring wë pöt pet elniipnaat. ¹⁹Ni Anutuun kön wiin kopëtap wë pël yewasën. Pöt ompyaö. Pël yaëëtak pöt pëen pangk naëpan. Pöt urmeraröeta tapël Anutuun kön wi kosang wesak wë piin kas ëak reirëë yaur. ²⁰Ni ëwatët wonöp. Ni kön wi kosang yewesautaring wëen pöta këët omën ompyaut naën yaaup. Pötaanök nim kön wi kosang yewesa pipot mos sëpnaan pet elniimaap.

²¹Kat wieë. Tiarim ëap Apram pi tol yaëënak Anutuuk piin, “Omën wot-pilëp,” pël mëëa? Pöt epët. Pi ngaan Anutuu ngönte ngaarëk wak pim ruup Aisak kiri elmëëpënëak ëa. Pim omnant yaaö pötaan Anutuuk piin, “Wot-pilëp,” pël mëëa. ²²Ar kön nawiin ma? Apram pi kön wi kosang wesak wë omën ompyaut ëa. Pi kön wi kosang yewesautaring wëen këët oröön omën ompyaut ëa pötaan pim kön wi kosang yewesa pöt kë ëa. ²³Pël ëën, “Apram

Anutuun kön wi kosang wasën pim pël ëa pötaan Anutuuk kön wiin wotpilëp pël sa,” ngönëntak ngön wia pipët kë oröa. Yaap, Anutuuk piin, “Wotpilëp,” pël mëak piin ngönt kip mëëa. ²⁴Pötaanök ar pourö kat wieë. Anutuuk omën namp pim kön wi kosang yewesautaan pëen won, omën ompyaut yaautaanta, “Wotpilëp,” pël mapnaat. ²⁵Apramë ëa pöl öng omp nga yaaö namp Reap piita tapël omën ompyaut yaëen Anutuuk piin, “Wotpilëp,” pël mëëa. Pöt pi Israel omën ngaan Yosuaak yang ngaakëren ëlëep itenak waisëpënëak wes mëen sa pöaar sant mowesak kaamök elmëak wes mëen kan muntaöökël sa. Pël ëen pim ompyaö ëa pötaan Anutuuk pël mëëa. ²⁶Epëten kön wieë. Tiarim koröpöök könöp won ëanëen wel wian tapön. Tapta ök tiar kön wi kosang yewesautaring pëen wë omën ompyaut naën ëëpena pöt tiarim kön wi kosang yewesa pöt sokutë ök ëëpnaat.

Tiarim yangapöt ngarangk ëëpa

3 Nem karurö, arëkaan selap rë yaula ya omën senganok. Kat wieë. Anutuuk ënëmak ingre moröroaan sapsap wël yeem rë yaula ya omnarö tenimëen kaö wesak wël elniipnaat. ²Tiar pourö omnant ëëpenëak utpet ke nentere nent yaaurö. Omnarö tiarim këmötök utpet nent naën yeëan talte omën ompyaö panëëröak tiarim koröpöt ngarangk ëëpen. ³Pol osopë kan yesaut ngarangk yeë pöt tiarim kentöökë ënëm ëëpënëak wii kotu pim këmtak kapul yemoulmë. Pël ëak wii pö wer yeön osöp pim kepönö pokol ëak omnampë sëpënëak kön wia pöök yesaup. ⁴I kaö wangaöönta kön wieë. Wangaööta kësang panëëmpel. Pël ëaatak kent weëre kosangöök möak mök ëen i kaöök yesau. Ën wangaöök moröak së pëlpël yaaö pöt kot panëët. Ngarangkëpök pötak moröak lup nentakël ko wiak

sëpënëak kön wiipna pöt yok tap pantak së moulmëëpnaat. ⁵Tiar omnaröa yangapöökta tapël yaë. Yangap pö kotuuk aan omën kësangöt orööpnaat.

Ën epëten kön wieë. Omën namp es ngëpöpët il olaan pöt kaö panë sak kosangre koinöt kot won sa yaë. ⁶Pël wiaatak tiarim yangapö esuwesi ök. Pipöök tiarim koröpöök wë kaip tiktik ëak ngön utpet ke nentere nent yeem koröp pou utpet wetes yaë. Yangapöök ngön utpetat yeem es ket ëak kotak omnaröa wëwëat utpet yewas. Utpet yewas pöta weëre kosang pöt Setenök yaningk. ⁷Tiar animaö reraö ke nampre namp kosangöökaanre i kaöökaan, imënre intre kamal pörö wak wiap wasëpenëak pöt pangk pël ëëpena. ⁸Pël ëëpenaatak talëpök yangapö wiap wasën ngön ompyaut apën? Pangk pël naëngan. Kamalöp pim këmtak welakre kakamöt wiaan kant nimëngkën wel yawi pöta ök tiarim yangapöök ngön utpetat yeem omnarö utpet yewas. ⁹Yangap Aköp tiarim Pepapön yaya aim wë tapöök kaalak omën Anutuuk pimtë ök panë wesak ket ëauröen utpet wesak yaaurö. ¹⁰Anutuun yaya ngön yamëëautere utpet wesak yaaut yangap kopët tapöökaan yaarö. Pötaanök nem karurö, wëwë korar pipël wëen pangk naëpan. ¹¹Epël kön wieë. I kölok kopët nentakaan i yaapmerre kakam yaauwer yaaröa ma? Won. ¹²Karurö, ar kön wieë. Yok pangk këra kemmentök muri ulöp ütöpën ma? Ma wii neweëëk yok pangk kem ulöp ütöpën ma? Pöta ök panë i yaapmerta kakam yaauweriaan naarööpan. Pël wiaap ar tol ëen yangap kopët tapöökaan ngön utpetere ompyaö pout aim. Pöt pangk naëngan.

Ëwat ompyaut Anutuuk yaningk

¹³Arim naë omën narö könre wetete ompyaut wieë omën ompyaöre utpetat kom yaëen pöt pitëm wëwë ompyautök

pit kön ompyaoring wë pitëmënt wak irëak omnarö wiap yemowesa pöt tek-eri wasëp. ¹⁴Ar omnantëen war yeem omnaröaan lup utpetaring wë arimtën wak isak, “Ten kön ompyautaring wë,” pël angan. Pël anë pöt kaar anëët. ¹⁵Pitëm kön ke pöt Anutuu naëaan won, yang omnaröa naëaan waut. Pitëmtë könöökë ënëm yeem Setenë kön yawia pöl yaaurö. ¹⁶Omnantëen war yeem omnaröaan lup utpetaring önë pöt nga yaalem utpet ke nentere nent eim önëët. ¹⁷Yangerakë könöt ke pil yaë. Pël yaëetak kõnre wetete ompyaut Anutuu naëaan yaaröön arim wak wë pöt lup kölam önëët. Pël yeem omnaröaring lup yal ëak wë pit wiap mowesak pitëm ngönöt kat wiinëët. Pël ëak ya ngës elmëak omën ompyaut pëen elmëënëët. Pötaan kön selap naën wotpil wesak önëët. ¹⁸Pël yeem ar omnaröaring lup kopëtemer sak wë wiap mowasën këët oröön wotpil wëao pöt ulöl sëpnaat.

Tiar yangerakë omnantëen kent yeem pöt Anutuun kööre tok elmëëpenaat

4 Arim neneraan kööre tok yeem nga yaal pöta songönte tol ëënak yeë? Ar pourö koröpöökë kentre kauratë ënëm yeem kööre tok ëak nga yaalaurö. ²Ar omnant önëak kent yeem naön yaauröak omnarö mëmpunëëten kent yeë. Ar omnantëen war yeem pangk naöngan. Pötaanök neneraan kööre tok yeem nga yaalaurö. Ën omnantëen kentre kaur yeem Anutuun kimang nemaan yeëan. Pötaanök naningkën yaë. ³Ar Anutuun omnantëen kimang yamëem pöteta naön yaaurö. Pöt tol ëën? Ar kön wotpil won, korar wiak wë omnant wak arim koröpöökë kentre kauratë ënëm ëëneäk kimang yamëëan. Pötaanök naningkën yaë. ⁴Utpetarö aë, ar öng nampë ompöp sëp wesak muntapë naë së wë pöta ök Anutu kasëng menaurö. Omën namp yangerakë omnantëen kentre kaur yeem

pöt Anutuun kööre tok yaalmëaup. Ar pöten kön nawiin ma? Pötaanök yangerakë omnantëen kentre kaur ëënë pöt Anutuun kööre tok elmëënëët. ⁵Ngön Anutuuk ngönëntak epël ëa pöt pas naën. “Anutu tiarim lupötë kön nuulëa pöröen pi kentre kaur kësang yaë.” ⁶Pël ëak rangk komre kolap yaalni. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Anutuuk omën pitëmtën wak isak yaaurö kasëng yemangkem pitëmtën wak irëak yaauröaan komre kolap yaalmëaup.”

⁷Pötaanök ar arimënt wak irëak Anutuu ikanöök weë. Pël ëak Seten waö ëën sëp niwesak kas sëp. ⁸Anutuu naë rë olaë. Pël ëën pi arim naë panë wais ngarangk elniipnaan. Utpetarö, arim utpet yaaut sëp weseë. Kön selap yaaurö, arim könöt kopëtal wieë. ⁹Arim utpet yaautön kön wieë yaköm ëak ingre ya ilak aim weë. Omën utpetatëen söm yaaut sëp wesak elere war eim weë. Pötëen ërëpërëp yaaut sëp wesak ya ngësring weë. ¹⁰Pël ëë Aköpë ëöetak arimtën wak irëak aim ön. Pël ëën puuk kaalak wak isak niapnaan.

Karurö kom elmëëngan

¹¹Karurö, ar neneren utpet wesak manganok. Ar arim karuröen utpet wesak mëak kom ëak, “Pit utpet yaaurö,” pël yamëem pöt, Anutu pim neneren lup sant ëëpenëak ngön kosang wesak niia pöten utpet wesak ëak, “Korar yaë,” pël manëët. Ën ar Anutuu ngön kosang pöten, “Korar,” pël manë pöt, ngön pöt ngaarëk naön arimtën kön wiin isën ngön ë pet yauröa ök sënëët. ¹²Anutu kopëtapökëër ngön kosang wesak niiaupök kom elniipnaap. Pimtok mait elniipën ma nimpën. Ar pim ök talte arim karurö kom elmëën. Pangk pël naëngan.

Tiarimtën wak isak anganok

¹³Elei, ar narö epël yaaurö. “Peene ma ëlpamök ka kësang naöök së wë

krismaki nenta öngpök ya yamëngkem mon kaö panë öpenaat.” Pël yak pöröen epël niamaan kat wieë. ¹⁴ Ëlpamök arim naë orööpnaaten köpël wë. Arim wëwëat muntönöökë ök. Muntön naöökë akun kot nent oröak is lööla ëak won yes pöl ar akun kot nent wë wel wiinëët. ¹⁵ Pö-taanök, “Tiar ya epot mëmpenaat,” pël anganok ngön ke epël an. “Aköpë kentöök niaan pöt wëwëetak om wë ya epot mëneim öpenaat,” pël an. ¹⁶ Ar ngön pël naënöröak arim omnant ëënë pötön kön yawiem arimtën wak isak yaauro. Arimtën wak isak yaaö pöt ompyaö naën yaaüt. ¹⁷ Pötaanök omën namp ompyaö yaaüta songönten ewat wëak pël naën ëëpna pöt utpet ëëpnaat.

Omën monere uröm kësang wieëauröa ngönte

5 Omën urömere kaar es kësang wieëaurö, ar këëkë kat wieë. Arim këlängön kat wiinë pöten kön wiak ya ngës ëën. ² Arim urömere kaar es kësang pöt köt sëën poë koröpötta iwalöröak na pet irëpnaat. ³ Ën monatta polirang ëak kö sëpnaat. Pël ëëpna pöt arim mon pötön keimön ëak omnarö kaamök elmëak nemangkën yaaut tekeri wasëpnaat. Pël ëak esuwesi koröpöt es kotak utpet yewas pöl arim monatön keimön yaaö pipotta arim lupöt utpet wasëpnaat. Pöt peene yanger pet irëpnaat temanöm yesën ar monere urömatön keimön ëak kësang wa rongan ëak wë pötaanök. ⁴ Këëkë kat wieë. Inëën ruurö pit arim yaak kaamök elnia. Pël ëäuta sumat nemangkën, om ngön kaar maim wë. Pël ëën ar keimön elmëën inëën ru pöröak monat naön ëak kaaö ngön aan Aköp kutömweri wëaup kat wia. ⁵ Ar e yangerak wë kaömp kësang neimeë arim kentötë ënëm yaauro. Pël yeem kaömp kësang nak polöröa ök kewis wiak wëën arim mën wel niwiipna akunet temanöm yes.

⁶ Ar omën wotpil yaauro ngön yaatak moulmëak mënan. Pël ëën pit kangiir naalniin ëa.

Tiar këlängön kat yawiem ya wiapring Aköpë waisëpnaaten kor öpa

⁷ Karurö, pit pël ëauröak lupöt kosang sak këlängön kat wieimeë ya wiapring Aköpë kaalak waisëpnaataan kor ön. Ar ya neweri pepapë yaë pöten kön wieë. Pi omnant ngëntak këët orööpnaataan kor eim wë. Pël yeem lup kosang sak wë këtire kopi ëën orööpnaataan kor wëaup. ⁸ Yaap, Aköpë waisëpna akunet temanöm panë sa. Pötaanök yaaüweri pepapë yaë pöl ya wiapring wëë.

⁹ Karurö, neneren kaaö ngön manganok. Anutu, ngön ë pet yairaup, waisëpënëak yaëën pël anë pöt ngön ë pet irak kangut nimpnaat. ¹⁰ Karurö, tektek ngön yaaö omën ngaan Aköpë yapintak pimtë ngönte aima pöröen kön wieë. Pitëm kööre toköröak utpet yaalmëën këlängön kat wieimeë ya wiapring ya mëneima. Pötaanök pitën kön wieë pitëm ëa pöl mëneë. ¹¹ Tiar omën këlängön kat yawiem lupöt kosang sak wakaima pöröen kön wiin ërëpsawi yaë. Ën Yoop pim ngönteta kat yawiaurö. Pi këlängön kësangöt kat yawiem lupre kön kosang sak wëën ënëmak Aköpök ompyaö elmëa pöten kat wiaut. Yaap, Aköp pi ya ngës kaö elniak sant panë yaniwas.

Ngön ë kosang yewesauta ngönte

¹² Nem karurö, ngön niama epëten kaöet pël weseë ngaarëk ön. Arim ngönöt kosang wasënëak Anutuu yapintakël utak, “Anutuu ëöetak yaap yeniak,” pël aöre omën nantë yapinötëël utak aö pël ëënganok. Won, ar omën nent ëënëak pöt om, “Mak, ne pël ëëmaap,” pöt pëën an. Ën naën ëënëak pöt om, “Won, pël naëngan,” pöt pëën an.

Pël anë pöt Anutuuk kangiir nga naalniin eëpnaat.

**Omën wotpilëpök Anutuun
kimang mapna pöt kaamök
kësang elmëëpnaat**

¹³Arëkaan namp këlangön kat yawiem pöt Anutuun kimang map. Ën namp ërëpsawiarung wë pöt Anutuun yaya tan ap. ¹⁴Ën namp yauman wak wë pöt ngönënë kaöaröen yas map. Pël ëën pit wais Aköp Yesu pim yapintakël i kolapët wa yemomëem Anutuuk kaamök elmëëpnaan kimang mapnaat. ¹⁵Pit Anutuuk omën pöp ompyaö mowasëpënëak kön wi kosang wesak piin kimang mapna pöt kaalak wal ë moulmëen ompyaö sëpnaat. Ën saunata wiaaneta ent ë moolapnaat. ¹⁶Pötaanök ar ompyaö sënëen arim utpet äaut neneren tekeri wesak mëak arimëntëen Anutuun kimang maë. Yaap, omën wot-

pil wëaupök kimang mapna pöt Anutuuk kaamök kësang elmëëpnaat. ¹⁷Elia pi omën tiarim ök tapëlëpök Anutuun kopi nepelën eëpënëak kosang wesak kimang mëëa. Pël ëën kopi nepelën wieë krismaki nentepar nent ngoon mor nas nasiaan namp pël sa. ¹⁸Pël ëën pi kaalak kimang maan Anutuuk kat mowiin kopi kësang pan pelën këere kaömp oröa.

**Omën ngön këët sëp wesaurö
kaalak mësak waisëpa**

¹⁹Nem karurö, arëkaan namp Anutuu ngön këët sëp wasën kaalak nampök lup kaip motiin ngön këët ngaarëk öpna pöten kön epël wieë. ²⁰Omën pim karip utpet yaauta kanöökaan lup kaip motiipna pöp pi kaamök elmëen Anutuuk saun omën pöp pim utpet pout won mowasën könöp wel nawiin öpnaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Sems.]

1 Pita

Yesu wel wiak kutömweri sêen wê krismaki 34 pöta ök won sêen Pitaak ingre mor saö naröaan pep epwer retêng ëa. Pita pöp Yesuu ru 12 pöröakaan namp. Omên pörö omên naröak utpet mowesak pitên, “Utpet yaaurö,” pël mëëa. Pël ëënak Pitaak pit kön wi kosangtak taë sak öpênëak Yesu Kristoë ngôn ompyaut ngolöp wes mena. Pitaak pitêm Yesuu wel wiak wal ëautere kaalak waisëpnaaten kön kosang wia pötaan këlangön kat yawiem kön wi kosang yewesaut këlok nasën ëëpnaat pël weseë retêng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rêaut 1:1-2

Anutuuk utpetetakaan kama niwaut 1:3-12

Wëwë kölam öpenaata ngönte 1:13-2:10

Këlangön akunetak ingre mor sauröa ëëpnaat 2:11-4:19

Ingre mor sauröa irëak inëën ëëpnaat 5:1-11

Ngön mëët 5:12-14

1 O Anutuu omên arim ka songönöt sêp wesak kas sê Pontasre Kalesiaare Kapatosiaare Esiaare Pitinia yang pötëël repak wëaurö, ne Pita, Yesu Kristo pim ngön yaaö omên saupök arimëën pep epwer retêng ë yaningk. ²Ngaan Anutu Pep pim könöök pimëën kom ë nuulëën Ngëëngk Pulöök ngëëngk wes nuulëa. Pöt Yesu Kristoë ngönte ngaarëk wak wëën pim iitak i niirak kölam niwasëpënëak pël ëa.

Anutuu komre kolapre mayaap pöt arim naë ulöl sak wiaap.

**Tiar wëwë ompyaö kutömweri
wia pöten kor eim wë**

³Anutu tiarim Aköp Yesu Kristo pim Pepapön yaya maim öpa. Pim tiarimëën

ya ngës kaö yaaö pötak Yesu Kristo wele-takaan wal ë ulmëak wëwë ngolöpët nina. Pël ëën wëwë ngolöp pöt tiarim naë wia pötaan Anutuu kup niwia pöta këët öpenëak kön kosang wia. ⁴Pël yeë pötaan tiar Anutuu mor kol yaö niia pöt öpenëak kor eim wë. Pöt kumkum ëëre köt sê pël naënöt kosang wiaapnaat arimëën kutömweri wia. ⁵Ar Kristoon kön wi kosang wesak wë pötaan Anutu pim weëre kosangöök ngarangk elnieim wë. Pël ëën akun kaöaö temanöm yesën pim utpetetakaan kama niwak ompyaö elniipna pöt tekeri wesak pël elniipnaat. Pël ëëpna pöt kopëta wes pet ira.

⁶Pötaan ërëpërëp yaaurö. Pël yaëën Anutuuk morök nant elniipënëak kön wiin pangk ëën pöt akun kot nent arim naë këlangön nant orööpnaat. Pël yaëën ërëpërëp ëën. ⁷Morök pötök arim piin kön wi kosang yewesaut yaapët pöt tekeri wasëpnaat. Kool pöt wiapöt esuwesök pim songönte war yewas. Ën arim kön wi kosang yewesao koolöt il yewas pöt morök elniin kosang wia pöt tekeri wasën Yesu Kristoë orööpnaatak Anutuuk ya kë sak yaya yeniem ë nirangiak ping wesak niapnaat. ⁸Yesu Kristo arim itnaangkën ëaupön lup sant yaalmë. Peeneeta itnaangkën tapöpön kön wi kosang wesak ërëpërëp kaö yeë. Arim ërëpërëp pötak yangeraköt il yewasën pöten këmötök war wesak naëngan. ⁹Arim ërëpërëp yaauta songönte epël. Piin kön wi kosang yewesautaring wë pötaan Anutuuk ar utpetetakaan kama yanu.

¹⁰Anutuu ar utpetetakaan kama yanu pipët, pim tektek ngön yaaö omnarö pöta songönte koirëpënëak ap weseima. Pël ëak Anutuu komre kolap nimpënëak ëa pöt war wesak pöta songönten këëkë kön nawiin ëa. ¹¹Kristo pim Ngëëngk Pulö pitëm lupötë wë Kristo këlangön kat wiak kutömweri isak ëwaatak öpënëak mëëa.

Pël maan pit, “Akun taltak ma ke tolëel yaëen Kristo pi pël ëëpën?” pël maimeë kangkkangk ëeim wakaima. ¹²Anutuuk pitën, “Arim ya yamëngk epot kaamök naalniipan, omën ënëmak orööpnaarö kaamök elmëëpnaat,” pël mëëa pöta këët arim naë yaarö. Pitëm ya yamëngkem ngön war wesa pöt, Ngëëngk Pul kutömweriaan wes mëën irëa pöök omën narö kaamök elmëën ngön ompyaut ök niaan kat wiaurö. Ngön ompyaö pöta songönte enselöröakta ëwat sëpënëak kent kön yawiitak pangk pël naën yaë.

Anutuuk ngëëngk öpenëak yenia

¹³Pötaanök könöt wotpil wesak këëkë ngarangk ëeim ön. Pël ëak Yesu Kristoë tekeri sëpnaatak komre kolap war was nimpnaaten kön kosang wieim ön. ¹⁴Ar Anutuu ruuröak pim ngönte ngaarëk weë. Ngaan ngönën köpël wë kentre kauratë ënëm ëeiman pöta ök ëënganok. ¹⁵Anutu, ar pim ru sënëak yas niaup, pim ngëëngk wë pöl arta ngëëngk sak wë omnant ëën. ¹⁶Pöta ngönte ngönëntak epël wia. “Ne ngëëngk wë. Pötaanök arta ngëëngk ön.”

Yesuu iitak utpetetakaan ent ë nuulëa

¹⁷Anutu, arim Pep pël mëak yaya yemak pöp, pi omën isaare irëaurö, mööngkraar kangk naalmëën yaaup. Pi tiar neenem omnant yaautë ökök ngön ë pet irëpnaap. Pötaanök yangerak önëël piin kasinkasin elmëeimeë ompyaö ëeim ön. ¹⁸Ar ëwat wë. Arim ëere peparöa kanöököl wëwë utpet wakaimauröak Anutuuk pötëaan ent ë nuulëëpënëak sum elnia. Pöt koolre siluwa lëngë yesa pötök won, ¹⁹Kristoë i sum kësangringtak sum ëak ent ë nuulëaurö. Pi sëpsëp möön söëere kewil wonöpë ök wakaima. ²⁰Pi ngaanëer yanger won wiaan pël ëëpënëak yaö mëëaupök peene akun pet irëpënëak yaëen arimëën tekeri orö

rëaup. ²¹Kristo pim pël ëa pötaan Anutuun kön wi kosang weseim wë. Pi Kristo weletakaan wal ë ulmëak ë morangia. Pël ëa pötaan Anutuun kön wi kosang wesak pim niöpnaataan ërëpsawiarang kor eim wë.

Anutuu ngöntak ngolöp wes yanuulë

²²Ar ngön këët ök niaan kat wiak ngaarëk yeö pël yaëen pötak arim lupre könöt kölam yanuwat. Pipët arim karuröen këëkë lup sant elmëëneak oröa. Pötaanök kosang wesak neneren lup sant ëeim ön. ²³Ar ngolöp wesak wil niulëën wë pipët, kö yesauröa naëaan won, kö nasën yaaö Anutuu ngön wëwëetaring kosang wiaapna pötakëlaan oröaurö. ²⁴Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Omnarö pit nönre koinötë ököro.

Pitëm ë yerangi pöt puutë ököt.

Nönöt umön yarëaut, puut teënt kërë yesaut.

²⁵Ën Anutuu ngön pöt kosang wiaapnaat.”

Anutuu ngön pöt ngön ompyaö pitëm ök niia pipët.

Kristo pi tiarim möör wap kosangët

2 Ar ngolöp wes niulëaurö pötaanök utpet ke nentere nent moolaë. Kaar aöre morök ë, war ëere omnaröen utpet wesak aö pël yaaut sëp weseë. ²Önga ngolöp wilauröa ëlöröa kapaatön kent yaë pöl arta ngönëne kapaaten kent panë ëën. Pël ëënë pöt kosang sak wëën Anutuu utpetetakaan kama yanu pötak kaö sak ompyaö önëët. ³Ar yaap Aköpë sant yaalni pöten kat men yeë pötaan pël ëëë.

⁴Aköp Yesu, wëwëeta pepap, piik yal ëëë. Pi omën ka ök yarëauröa wap ompyaut öpënëak utpetat wël ë yemoola pöl omnaröak piin kaaö elmëën Anutuuk kön wiin isën möör wap wesir ulmëaup.

⁵Ar Anutuuk wëwëet nina porö piik yal ëak wap pöta ök sak Ngëëngk Pulöökë

tup sën. Pël ëäk kiri yaauröa ök sak arim lupre könöt Anutuun kiri yaalmëen Yesu Kristoë äautaan arën kön wiin ompyaö ëëpnaat. ⁶Nem yeniaak pöta songönte ngönën pepeweri epël wia.

“Kat wi.

Ne Saion rosiraöök wap nent yewesir.

Wap pöt möör wap sum kaö panëët.

Omën namp piin kön wi kosang wasëpna pöp ëö nasëpan.”

⁷Ar piin kön wi kosang weseim wë pörö kön wiin ompyaö panë yaë. Ën omën kön wi kosang newasën pöröaan ngönëntak epël ëa.

“Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.”

⁸Ën nenteta pitëmëen epël ëa.

“Pi kël kotuukë ök sak wëen narö ing wot möak kawiap ëëpnaat.

Ën kël kësangöökë ök sak wëen pötal urak kawi ngentiipnaat.”

Omën pörö Anutuun ngönte wa yoola pötaan pim ëëpënëak mëäa pöl ing wot möak kawiap ëëpnaat.

Tiar Anutuun omën saut

⁹Ar pöt pitëm ökörö won. Anutuuk pimëen nuwasën pim omën sak kutöm Aköpëen kiri yaaurö. Ar pim omën wotpilörö. Koutak wëen puuk yas niaan pim ëwa ompyautak ilëak wë. Pim ompyaö yaauta ngönte aim önëak yas niia. ¹⁰Ar ngaan omën pas wakaimauröak peeneek Anutuun omën sak wë. Ar ngaan Anutuun ya ngëstak naön ëauröak peeneek pim ya ngëstak wë.

Tiar Anutuun inëen ëëpnaat

¹¹Nemorö, ne kosang wesak niamaan kat wieë. Ar yangerak yaamre su kak wë pötaan koröpöökë kentre kaur arim lupre könötëen kööre tok yaaö pipot sëp weseë. ¹²Pël ëäk ngönën köpëlöröa tekrak wotpil ön. Pël ëen pit arim

songönten itenak, “Utpet yaaurö,” pël yenia pöt sëp wesak Anutuun waisëpnaatak arim ompyaö yaautaan piin yaya mapnaat.

¹³Ar Aköpön kön wieë omnaröa ngön kosangöt ngaarëk ön. Yang omp ak wotöök wëaupre ¹⁴pim yang ngarangk utpet yaauröen nga maöre ompyaö yaauröen ping wesak maö pël ëëpënëak wes yamëa pöröa ngön ngaarëk ön.

¹⁵Anutuun kentöök arim ompyaö yaautak omën köpël wë ngön kaar ya pi-pöröa këmöt ur mowariipnaaten kent yaë.

¹⁶Ar utpetetakaan wil nuulëen ompyaö wë. Pël ëëë omnaröen, “Utpetetakaan wil nuulëen wë,” pël morök mëak ëlëëp utpetat ëënganok, Anutuun inëen sak wë ompyaö ëeim ön. ¹⁷Ar omën pouröen ping wesak an. Ngönën omën arim karuröen lup sant elmëen. Anutuun kasinkasin elmëen. Yang omp aköpön ping wesak an.

Kristo tiarimëen këlangön kat wiak pim ingtak sëpenëak kanö pet elnia

¹⁸Inëenörö ar, arim kaöaröen kasinkasin elmëak pitëm ngön ngaarëk ön. Pöt omën ëpre wiap yaalniauröaan pëen won, yaar ser yaauröaanta tapël elmëen. ¹⁹Pöt eptaanök. Pit ar saun wonrek këpök këlangön kat yaniwiin Anutuun kön wieë ya sangën naën wëen pi arën kön wiin ompyaö ëëpnaat.

²⁰Ën ar utpet nent ëen kaöaröak pës yanimöön ya sangën naën ëënë pöt Anutuuk kön wiin ompyaö ëëpën ma? Pël naëpan. Wotpil wëen këlangön kat yaniwiin ya sangën naën ëënë pötakëer Anutuuk kön wiin ompyaö ëëpnaat.

²¹Anutuuk ar Kristoë ëaul wotpil wë këlangön kat wiinëak niulëa. Pi arimëen këlangön kat wiak pim ingtak sënëak kanö pet elnia. ²²Pi utpet nent naënëp, pim këmtakaan kaarre morök nent naaröönöp. ²³Omnaröak utpet wesak yemaan kangiiir nemaan ëa. Këlangön

kat yemowiin kangut mampënëak nemaan, Anutu wotpil wesak ngön ë pet yairaup pimëen yaö mowesa. ²⁴Tiarim utpetatök pim rangk isën këra yetaprak möön wel wia. Pöt tiar utpetat sêp wesak wotpil öpenëak pël ëa. Pim koröpö utpet wesa pötaan tiar ompyaö san. ²⁵Ar ngaanëer pol sêpsêpöröa yaë pöl kanö wiaan irikor ëeimauro. Peene pöt, arim ngarangkep Kristo, lupre könötë pepapök, yas niaan pim naë oröak wë.

Öngre ompöröa ngönte

3 Öngörö ar, inëenöröa yaë pöl arim ompöröa ikanöök wë pitëm ngön ngaarëk ön. Pël ëen omp narö Anutu ngön ngaarëk naön ëëpna porö arën itaangkën ngön nemaan yaëen arim ompyaö yaauten itenak pim naë rë olapnaat. ²Yaap, arim ompörö ar Anutuun kasinkasin yaalmëem kölam wë pöten itenak pim naë rë olapnaat. ³Ar koröpöt pëen ompyaö sêpnaan kepön ëpötë ë morangiire polere kal ëëre ulpëen ompyaö retëngöt më pël ëengan. ⁴Om ëpre wiap arim lupötë ëlëep wia pötök arim lupre könöt ë morangiin. Pël ëënë pöt sêpar nasën kosang wiaan Anutuuk itaangkën isêpnaat. ⁵Öng ngaan Anutuun yaö sak wakaima porö pit tapël Anutuun kön kosang wieë pitëm ompöröa ikanöök wë ngön ngaarëk weim wakaima. ⁶Sera pi tapël ëak pim ompöp Apramë ngön ngaarëk weimeë piin, “Kaöap,” pël maima. Pötaanök ar pim ëa pöl ompyaö yeem arim ompöröa ëëpna nenten kas naën ëënë pöt pim ök önëet.

⁷Ompörö, arënta tapël niamaan. Ar öngöröaring wë arim Anutuun kimang ngön ök manëet il wariipanëen pit weëre kosang wonörö pël weseë ompyaö elmëen. Pitta wëwë kosangtaan yaö mëëaurö pötaanök.

Lup kopëtemer sak öpa

⁸Epët ar pouröaan niamaan. Ar lup kopëtemer sak omnaröen yaköm ëen. Arim karuröen Anutuu omnarö pël weseë lup sant elmëak komre kolap elmëeimeë arim lupöt wak irëak ön. ⁹Omnaröak utpet yaalniin kangiir elmëenganok. Utpet wesak yeniaan kangiir manganok. Won, Anutuuk welaköt elniipënëak yas niiaurö. Pötaanök pël yaëen pöt Anutuun pitta welaköt elmëepnaan kimang man. ¹⁰Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Omën ërëpsawiarang ompyaö öpenëak kent yaë pöp pim këmtakaan ngön utpetere kaaröt orööpan.

¹¹Utpetat kasëng menak omën ompyaut ëëp.

Pël ëak mayaaptak öpnaan ke urak pöta yaat mëmp.

¹²Aköp pi omën wotpil yaauröen itenak pitëm kimang yamëëaut kat yemowiaup, utpet yaaurö kasëng yemengkaup.”

Ompyaö yaautaan këlängön kat wiipenaat

¹³Karurö, ar ompyaö sënëëtaan kosang yengentiin talëpök utpet niwasëpën? ¹⁴Ar wotpil wëen këlängön kat yaniwiin pöt ërëpsawi ëënëet. Ar pitën ya ngës kön wiak kas ëengan. ¹⁵Arim könre lupöt Kristoon kasinkasin ëak kaö mowasën. Pël ëen omnaröak arim omën ompyaut önëak kor yeë pöta songönten pël yeniaan pöt ompyaö wesak ya wiaptaring ök manëel kopëta wesak ön. ¹⁶Pël ëak arim könöt kengken ëënëen wotpil ön. Pël ëënë pöt omnaröak arim Kristook yal ëak ompyaö yaautakël utak utpet wesak yeniem pitëm kaar yaauta songönte tekeri sëen ëö sêpnaat. ¹⁷Anutuuk kön wiin wotpil yaautaan këlängön kat wiipena pöt ompyaö ëëpnat. Ën utpet

yaautaan pël ëëpena pötaar pangk naën ëëpnaat.

Kristo pi tiarim saunatëen wel wia

¹⁸Kristo pi wotpilëpök tiarimëen wel wia. Pi wotpilëpök utpetarö tiar Anutuu naë wa nuulëëpënëak akun kopët nent pël ëa. Koröpö wel yawiin könöp wel nawiin ëa. ¹⁹Pël ëak pim könöp omën ngaan wel wiauröa kön wii kaatak wëauröa naë sê ngönën ök mëëa. ²⁰Kön pörö omën ngaan Noa pim akunetak Anutuu ngön wa olaimauröa könörö. Noa pi wangaö ket ëeim wëen Anutu pit pim ngön ngaarëk öpënëak pimtë ya wiap yaaoutak om korkor elmëeima. Pël ëautak omën kopët 8 pöaar pëen pim ngönte ngaarëk wak wangaöök ilaan i ngep naën ëa. ²¹I pipët ngönën i yanimë pöta ökre waste. Pöt epël yaë. I yanimë pöt koröpöökë kewilötëen naën, Anutuun kimang yemaan utpetat won yauwas. I yanimëen Anutuuk Yesu Kristoë weletakaan wal ëa pötaan ompyaö yauwas. ²²Pi weletakaan wal ëak kutömweri sê Anutuu yaapkëel wëen enselöröere kutömweri yapinringre weëre kosan-gringörö pim iri wë.

Kristoë këlangön kat wia pöl yeem utpetat kasëng mempa

4 Kristo pi yangerak këlangön kat wia. Pötaanök pim ëa pöten kön wieë kosang sën. Namp koröpöök këlangön kat wiipnaapök utpet yaaut sêp wasëpnaat. ²Pötaanök peene ngës rëak koröpöökë kentre kauratë ënëm ëënganëp Anutuu këm ngönte pëen ngaarëk weim ön. ³Ar ngaan ngönën köpël wë köpëlöröa kentöökë yaaut epël eimaurö. Öngre omp nga ëëre omën utpetatön kentre kaur ë, i ngaat nak kön irikor ëëre këere imën keimön nëere i ngaat keimön nak utpet ë, Anutuu urtak omp ak kaaröröaan ngëëngk mowasö, pël yaaö pöt ë waiseimeë pöt kaö

wesak wakaimaurö. ⁴Peene pöt, utpet ke pilöt pitring naën yeë pötaan yaan sak utpet wesak yenia. ⁵Pël yeniaataak wë ënëmak Anutu omën welere öpöröa ngön ë pet irëpnaap pim naë sê tauak pitëm eimautë songönöt ök maan kangut mampnaat. ⁶Pël ëëpnaat pötaanök Kristo pi omën ngaan wel wiauröa naë sê ngön ompyaut ök mëëa. Pit koröpööring wel wiauröak Anutuu öp wë pöl könöpring öpna kanö pitëmëen orööpënëak pël ëa.

Weëre kosang Anutuu yaningk pötring ya mëmpa

⁷Karurö, omën ël epot poutë won sêpna akunet temanöm yes. Pötaanök ompyaö wesak Anutuun ök manëëtaan arim könre lupöt pëen weseë. ⁸Pël ëak lup sant yaauten kön wiin kaö sëen kosang wesak lup sant ëeim ön. Pël yeem neneraan utpet yaaut ngep ëëneët. ⁹Ar karurö arim naë yewaisën omnant keimön elmëënganëp kaaö köpël sant mowasën. ¹⁰Ar pourö Anutuuk ngönën ya mëmpunëak neenem weëre kosang ke nentere nent nina. Pötaanök arim karurö kaamök elmëëneak ompyaö wesak weëre kosang pötring epël mëmpun. ¹¹Namp ngönën apënëak pöt Anutuu ngön pëenöt ap. Namp narö kaamök elmëëpënëak pöt weëre kosang Anutuuk yamangk pööring pël ëëp. Pit pël yaëen omnaröak Yesu Kristoë weëre kosangöök yaë pöten itenak Anutuun yaya mapnaan pël ëëp. Ë rangiere weëre kosang pöt pim naë wieëautök wiakaim wiaap. Yaap.

Kristoë këlangön kat wia pöl ëëpenaat

¹²Kar panëërö, morök kësang nent arim naë orööpnaan yaë. Pöten itenak omën ngolöpët pël wesak yaan sëngan. ¹³Morök pöt yaaröön Kristoë këlangön kat wia pöl, “Tenta yeë,” pël kön wiak

ërëpsawi ëën. Wë ënëmak Kristoë ë rangiet tekeri orö yarëën ërëpsawi kaö ëënëët. ¹⁴ Omnaröak arën Kristoë omnarö pël weseë utpet wesak yeniaan pöt ërëpsawi ëënëët. Pitëm pël elniipna pötak Anutuu Pul ëwaaring pö arring wë pöt pet elniipnaat. ¹⁵ Arim naëaan namp mënautaan ma kain ëautaan ma utpet ëautaan ma omën muntaröa yaat wa ëp ëautaan kangut elmëën këlangön kat wiipan. ¹⁶ Ën omën namp pi Kristoë omnamp pötään këlangön kat yawiem pöten ëö sëpanëp Kristo pimop pötään Anutuun yoöre ërëp map.

¹⁷ Anutu pim omnaröa songönte tekeri wasëpna yaat mëmpna akunet oröak wia. Pötäänök pim omnarö tiarim naë ngës rëak ngön ya nimëmpna pötak omën pim ngön ompyaut ngaarëk naön yaauro tol elmëëpën? Elei, pit këlangön kaö kat mowiipnaat. ¹⁸ Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

“Anutuuk omën wotpilëp utpetetakaan kama wak ompyaö wasëpënëak ya kaö mënak ompyaö yewasën pöt, omën pi kasëng menak utpet yaaup tol ëëpën?”

¹⁹ Pël wia pötäänök omën Anutuu kön wiaul këlangön kat yawi pörö wotpil wë pitëm wëwëet Anutu pim moresi ulmëëp. Pi ket elniaupök pimtë ök yenia pöl ompyaö wesak kaamök yaalniaup.

Wotöököröa ngönte

5 Ngönënë wotöökörö, neenta wotöök arim karipök, kosang wesak niaamaan. Nem itöök Kristo këlangön kat wiak wel yawiin itenaupök wë ënëmak pim ë rangiet tekeri sëën piiring pöta pep sumaap. Pötäänök niaamaan kat wieë. ² Anutuu sëpsëpörö ngarangk ëënëak niaurö këkre töötak won, ya ngëstak itenak ngarangk elmëën. Pël yeem monere uröm won, ya mëmpunëëtaan ulöp es ngaaring mëmpun. ³ Pël ëak omën ompak sak arim ngarangk elmëënëak niulëa

pörö il mowasnganëp arim ënëm ëëpnaan ngönënë kanöök wot ran. ⁴ Pël ëën Kristo, sëpsëp ngarangk kaöap, pim tekeri sëpnaatak omën ompyaö weit kangiiir ningkën önëët.

Tiarimtën wak irëak ngarangk këëkë ëëpa

⁵ Ulwasörö, arënta tapël niaamaan kat wieë. Ar arim kaöaröa iri ön. Pöt ngönëntak epël wia. “Anutu pi omën pitëmtën wak isak yaauro wak yeirëaup. Ën pitëmtën wak irëak wëaurö ompyaö yaalmëaup.” Ngönëntak pël wia pötäänök ar kotre kaö pourö arimtën wak irëak neneraan inëën ëeim ön. ⁶ Tok oriak Anutu weëre kosangringëp pim iri ön. Pël ëën pimtë akun wia pötak ar wak isëpnaat. ⁷ Puuk ngarangk elnieim wë. Pötäänök arim naë könömöt oröön pöt pim moresi mowiin.

⁸ Ar könöt wotpil wesak arimtën ngarangk ëeim ön. Kent toköröa imën mëmpënëak këm nga ëak sak waiseim wë pöl arimëën nga yaaup, Seten, pi arim tekarak wë talëp mëmp ma talëp mëmp wesal yaë. ⁹ “Ingre mor sa tenim kar yang ëlötë wëaurö morök ke tapël elmëeim wë,” pël weseë kön wi kosang yewesautak kosang sak wë pi ke ur momëën. ¹⁰ Pël ëak akun kot nent këlangön kat yawiin Anutu, komre kolap yaaup, Kristook yal menak piiring ë rangi kosang kö nasëpanëëtë pep sënëak yas niaaup, puuk ompyaö nuwesak tau nuulëak weëre kosang nimpnaat. ¹¹ Weëre kosang pöt pim naë wiakaim wiaap. Yaap.

Ngön mëët

¹² Ne ngön kot epët Sailasën maan retëng yaë. Pi nem ngönt këëp. Ne arim lupöt kosang niwesak komre kolap arim wak wë pöt Anutuu komre kolap këët pöt ök niamëak yeë. Piptak taë sak ön.

¹³Papilon kakaan ingre mor sa Anu-
tuu arring yaö wesaurö yoöre ërëp yenia.
Ën Maak nem ru sak wëaup puukta tapël
yenia. ¹⁴Neneren lup santak yowe mëak
mor meneë.

Kristook yal menak wëaurö arim naë
mayaap wiaap.
[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Pita.]

2 PITA

Pitaak pep epwer ingre mor saö naröaan retêng ëa. Omën naröak ngönën kaaröt ök maim wëen Pitaak wotpil wasëpënëak kent kön wiakök omën Yesuun itaampööre kat wia pöröa pitëm ngönën ök mëëaut kön ngolöp wes mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rêaut 1:1-2

Anutuu yaö niwesauta ngönte 1:3-21

Ngönën kaar yaauröa ngönte 2:1-22

Kristoë kaalak waisëpnaata ngönte 3:1-18

1 O Yesu Kristoon kön wi kosang wesak tenim ök sak wëaurö, Saimon Pita ne ya omën pim ngönte yaaupök arimëen pep epwer retêng ë yaningk. Tiarim Anutu, Yesu Kristo, utpetetakaan kama yanu pöp, pim wotpil yaautak kaamök elniin kön wi kosang wesaurö.

² Ar Anutüre tiarim Aköp Yesuun kön kosang wiak wëen piarpim komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë kaö sak wiaap.

Anutuuk tiar pimtëen yaö niwesaurö

³ Anutu pim ëwa ompyaö yaautak yas niaup tiar piin ëwat wëen omnant pout koröpöökëere lupmeri wëwëeta kaamököt pim weëre kosang kësangöök war wes ninaut. ⁴ Pël ëak pim ëwa ompyaö tapöök omën kaö ompyaö kup niwiauta këët nina. Pim kup niwia pötaan koröpöökë kentre kauratëen kö yesaö epët kasëng menak Anutuu wë pöl öpenaat.

⁵ Pël ëëpenaak pötaanök ke urak arim kön wi kosang yewesautak wotpil wëaut yal mampun. Wotpil wëautak ngönënë songön ke nentere nent kön tektek yesaut yal mampun. ⁶ Kön tektek yesautak koröpöökë ngarangk yaaut yal mangkën koröpöökë ngarangk yaaö pö-

tak weëre kosang wëaut yal mampun. Weëre kosang pötak Anutuu wëaul önëët yal mampun. ⁷ Anutuu wëaul önëëtak ngöntre kar yaaot yal mangkën ngöntre kar yaaö pötak lup sant yaaut yal mampun. ⁸ Omën pipot arim naë ulöl sak wiaapna pöt tiarim Aköp Yesu Kristoon ëwat yesaut mos naëpan. ⁹ Ën namp pi omën pöt won wëen pöt piin epël apenaat. “Pi it il tèauröa ök sak kön ëngk ma e wesak wë utpetat iir moolëa pöten kat kola,” pël apenaat.

¹⁰ Karurö ar, Anutuuk yas niak pimëen yaö wes nuulëaurö. Pötaanök kosang sak yas nia pöt kë ëëpnaataan weë panë ngentiin. Pël ëënë pötak utpet nasëngan ompyaö önëët. ¹¹ Pël ëaan tiarim Aköp, utpetetakaan kama yanuwaup, Yesu Kristook sant niwesak kan tē niwiin poprak naëngan pim wa ngaöök yanimë pötak ilëak wakaim önëët.

¹² Yaap, ar omën pipot rê nuulön ëwat wëen ngön kë arim wa pötak kosang niwasën wë. Pöt ne ëwat wëak om ngolöp wes nineim ömaap. ¹³ Ne kön wiin öp wë pël eim öma pöt pangk ëëpnaat. ¹⁴ Pöt epël. Ne kön wiin tiarim Aköp Yesu Kristoë neea pöl akun kot nent wë wel wiimaap. ¹⁵ Pötaanök ne wel wiin omën pipotön kön wiaanëëk yak ngolöp wesak kosang wes yaningk.

Pita pi Kristoë naë wë pim ëwaöön itena

¹⁶ Tiarim Aköp Yesu Kristoë weëre kosangring kaalak waisëpnaata ngönte tenim ök niaaö pipët ëlar ngönaak omën könöökään rëak neniaan. Ten piiring wë Aköpë ëwaöön itenaut yak ök niaut. ¹⁷⁻¹⁸ Ten piiring rosir ngëëngköök wëen Anutu Pepapök piin ping wesak mëak ëwaö yemangkën ten kat wiaan Anutuuk kutöm ëwaöökään epël ya. “Epop nem ru ulöpöököp. Ne pimëen ya kë panë yes.”

¹⁹ Pël yaan ten kat wiak tektek ngön yaaö omnaröa ngön ëa pötön kön wiin

yaap pan äaut. Pötaanök ar pitëm ngön pötön këëkë kön wiaan. Pipotök koutak esuwesi ëwa yaë pöl elniaan Kristo waisëpnaat. Pim waisëpna akunet temanöm yesën pi tangewesi yaarö pöl oröak arim könre lupötë ëwa elniipnaat. ²⁰ Omën kaö epëten wet rëak kön wieë. Tektek ngön ngönën pepeweri wia pipotë songön pipot omnaröa könötëaan pangk naëpanëët. ²¹ Tektek ngön pipot omnaröa könötëaan kön wiak naënöt. Anutuu ngönöt Ngëengk Pulöök tekeri wes mangkën aima.

Ngönën kaar yaauröa ngönte

2 Ngaan Israel omnaröa naë tektek ngön yaaurö wëen kaar yaauröeta wakaima pöl kaar yaaö narö arim naë orööpnaat. Pit arim naë ëlëep wë ngönën kaar arim kön wi kosang yewesaut utpet wasëpnaat niak Kristo pitëm kaöap këlangön kat wiak pimëen mowa pöpönta pi kaöap pöt ngep ëak wonwon apnaat. Pël yaëen Anutuuk kangut teënt mampnaat. ² Pël ëen ngönën omën selap pitëm yaaul öngre omp nga ëëpnaat. Pël yaëen omën muntarö pitën itenak ngönënë kanöön utpet wesak apnaat. ³ Kaar omën pörö pit monere urömatön war ëen arim naëaan öpënëak morök elniak ngön kaaröt niapnaat. Omën ke pëlöröaan Anutuuk ngaanëër ngön kosang wiAUT wiap nasën kosang wiakaimaut peene pet irën kö sëpënëak yaë.

⁴ Ensel narö nganëër utpet yaëen Anutuuk mait naalmëen wii tëak es parëaöök moolëa. Pël ëen koutak së ngan i akuneten kor eim wë. ⁵ Omën ngaan pan wakaimauröeta pi mait naalmëen i ngep ëëpënëak maan Anutuu ngön wa olëaurö pourö kö sa. Pël ëen Noa wotpil wëauta ngönte yaaupring omën kopët 7 ëak öp sa. ⁶ Kaalak Sotomre Komora ka pöörarta tapël kö sëpënëak maan es kot won sa. Pël ëa pötak omën ënëm ut-

pet ëëpnaaröaan pepanöm ëa. ⁷ Lot pi wotpil wë omën utpetaröa öngre omp nga yaautëen ya utpetaring wëen Anutuuk mait elmëak kama wa. ⁸ Omën wotpil pöp pitëm tekarak wë kët ël epotë pitëm utpet yaautön itaampööre kat wi pël eimeë kön utpetaring wakaima. Pötaanök kö nasën ëa. ⁹ Aköp pi ompyaö ëaurö mait elmëa pötaan pim ngön kat yawiaurö morökötëaan pangk kama öpnaap. Ën utpet yaaurö ngan i akunetak këlangön kat mowiipnaap. ¹⁰ Omën narö pitëm koröpöökë kentre kaur utpetatë ënëm yeem Aköp ngep yaalmë pörö këlangön kaö kat mowiipnaap.

Ngönën omën kaar pörö pitëmtën wak isak aimeë pitëmtë könöök omnant yeem kutömweri ëwaatak wëauröen kas naën utpet wesak yamëëaurö. ¹¹ Pël yaauröak ensel kaö weëre kosangring pit il yemowas pöröak Aköpë ëöetak kangiiir utpet wesak nemaan yaaurö. ¹² Omën piporö kön won, animaö omnant könatak yaë pöröa ökörö. Animaö pörö omnaröak mööpenëak pitëm ëlöröak yawilaurö. Pit omnantë songönötön kön nawiin utpet wesak aimeë animauröa yaë pöl kö sëpnaarö. ¹³ Pël ëak pitëm utpet yaautë kangiiir këlangön kat wiipnaarö. Pit këtëkötë ëö köpël koröpöökë kentre kauratë ënëm yeem utpet ke nentere nent yaautön kön wiin ompyaö ëëpnaat. Pit ëöa pipot yaauröak arim kaatë wais kaömp ngawi yenem utpet niwesak pitëm pël yaaö pötaan ërëpsawi yaaurö. ¹⁴ Pitëm itöt öngöröen kentre kauraring iteneimeë utpetat kep köpël yaaurö. Pël ëak omën lup wiap yaauröen wiap sësë mëak utpet yemowesaurö. Pit monere urömat keimön panë yaaurö. Elei, omën ke pilörö pit es parëaöök së kö sëpnaarö. ¹⁵ Pit wotpil wëauta kanö kasëng menak irikor yeem tektek ngön yaaö omën kaar Pelam, Pioë ruupë kanöök yesaurö. Pi utpetatëen sumat öpënëak kent yaëen ¹⁶ pimtë pol tongki ngön wonöpök omën

ngönring irikor yeem utpet ëëpanëak kan mowaria.

¹⁷Kaar omën piporö i leep yarëautë ökörö. Kepilöt kentöök wak sê waisö yaëen kopi nepelën yaë pöta ökörö. Omën ke pilörö Anutuuk koö panëetak öpënëak yaö mëëa. ¹⁸Pit pitëmtën ping wesak ëak ngön mosut yamëem köpël omnaröen koröpöökë kentre kauratë ënëm yeem öngre omp nga ëëpënëak wiap sêsê yamëëaurö. Köpël omën pörö utpetat sêp wesak kan ngolöpöök sêpënëak yaëen pël yaalmëaurö. ¹⁹Pël yeem epël yema. “Omën eptak wii ket ëak nanitëen ëëpnaat,” pël yemaatak pitëmtë omnant yaautök utpet mowesak wii motëen wëaurö. Omën nent tiarök kaö wesak inëen elmëëpena pöt pötak wii ket ëak nitëëpnaat. ²⁰Omën namp pi tiarim Aköp Yesu Kristo, utpetetakaan kama yaniwaup, piin kön wi kosang wesa pötak yangerakë utpet yaaut sêp wesak wë ënëmak kaalak pötë sê rë olaan wii motëëpna pöt ngaan utpet wakaima pöt kotte, ënëm pöt kaö panë sêpnaat. ²¹Omën ke pilëp pi wotpil wëauta kanöök nasënëpök yaë talte pangk ëëpën. Anutuu ngön kosang ngëëngköt rë moulaupök kan pö kasëng yemangkën pangk naën pan yaë. ²²Omën pël yaë pöp piik ngön nokoliil epël ëa pöt kosang yes. “Kentëp pi köl ngës olëak kaalak yen.” Ën nent. “Polöp pi iir moulmëen kaalak kepi yeila.”

Aköpë waisêpnaata ngönte

3 Nem kar panëerö, ne ngaan pep newer retëng ë ninaut. Peene epwer kaalak ningkën neweriar yes. Pouweriarë wotpil wesak kön wiinëëtaan ngön epët ngolöp wes nimpëak retëng yeë. ²Tektek ngön yaaö omën ngëëngköröa ngaanëer ngön ëa pötre tiarim Aköp utpetetakaan kama yaniwaupë ngön kosang ngön yaaö omnarö tenim arën ök niia pötönta kön wiinëak ëaut. ³Ar

wet réak epël kön kosang wiin. Yangera pet irëpna akunet temanöm yesën omën pitëmtë koröpöökë kentre kauratë ënëm yaauro oröak ökre was ngön epël niapnaat. ⁴“Yesu kaalak waisêpënëak ëa pöt yaap ma? Pi tarék wë? Tiarim ëarö wel wieimaurö. Ën omën epot pout yanger yaaröön oröautta tapël om wiaap.” ⁵Pël yeem Anutuu ngaanëer ëa pöten kön wiipnaaten kaaö yaauro. Ngaanëer Anutuuk maan kutömre yang oröa. Yanger i kaöökaan oröak i kaö tapöökë rangk wiakaima. ⁶Pël ëen ënëmak Anutuuk maan i kaöök yang ngaan wiakaimaur ngep ëak utpet wesa. ⁷Ën kutömre yang peene e wia epot Anutuuk tapël maan es kot won sêpënëak yaö ëa. Epot om wiaan ënëmak Anutuu ngönën wonöröaan ngön ë pet irëpnaatak pitring kö sêpnaat.

⁸Kar panëerö, ar omën epëten ëngk ma e wasngan. Aköp pi tiar omnaröa kön yawi pöl naën. Pi kët kopët nenten kön wiin krismaki 1000 pöta ök yaaup. Ën krismaki 1000 pöten kön wiin kët kopëtet pël yaaup. ⁹Aköp pi pim ngön ëa pöta këet tekeri wasêpnaaten ëngk ma e ëak akun wali naön. Omën naröak kön wiin pël koröp yaë. Won, pi omnarö kö sênganëak arimëënök kor wë. Pi omën pourö lup kaip tiinëak korkor yaë.

Kutömre yang epot won sêpnaat

¹⁰Aköp pi korkor yaëetak pim akun kaöet këkain yaauroa yaë pöl ëlëëp tapët pöt orööpnaat. Pël yaëen kutömwer rirre por kësang ëak won yesën omën pörök wieëa pöt pout es kotak won sêpnaat. Pël ëen yangere yangera rangk omën epot pout es kot won sêpnaat. ¹¹Pël ëëpnaat pötaanök ar wotpil wë Anutuu ngönte taintaë wak ön. ¹²Pël yeem Anutuu kaalak waisêpna akuneten kor wë akun pöt teënt orööpnaan kosang wesak ya ompyaö mëmpun. Akun pötak kutömwer es kotak kö yesën omën pörök

wieëa pöt pout tapël es kot won sēpnaat.
¹³Tiar pöt, kutömre yang ngolöpötön
 Anutuuk kup niwiin kor wë. Pörek wot-
 pil öpen sa.

Aköpön kor wë ngarangk kēēkē ēēpa

¹⁴Nem kar panëörö, ar omën pötëen
 kor wë pötaan arim lupötë kölam
 pëen utpetat won wiaan Anuturing lup
 kopëtemer sak önëen kosang sak ön.
 Pël ëen pi arën itaangkën pangk ëēp-
 naat. ¹⁵Aköpök pim akunet wali yewas
 pöten kön wiin tiar pourö utpetetakaan
 kama niöpënëak yaë pël wasën. Ngön
 pöt tiarim kar panëöp Pool Anutuuk
 könö kaö wes mangkën puuk nant retëng
 ë ninaut. ¹⁶Yaap, omën pipotön pim pep
 poutë tapël retëng ëa. Ngön pim pepatë

wia pöt, nant könömöt, pötë songönöt
 koirëpenaataan ya kaö mën yeë. Ngön
 pöt omën kön wonre lup wiapre kor
 yaaö narö pitök ngönën pep muntatë yaë
 pöl wa irikor ëak ë yaë. Pël yeem kö
 sēpënëak yaë.

¹⁷Nem kar panëörö, ar ngaan wa ko-
 rkor ngön pöt ök niaan kat wiaurö. Pö-
 taanök omën ngön wa yoola piporöa ut-
 pet yaautök wer niön arim lupöt këlok
 sak wiap sēpanëen ngarangk kēēkē ëen.
¹⁸Pël ëak tiarim Aköp Yesu Kristo ut-
 petetakaan kama yaniwaup pim komre
 kolapta songönte ewat sak kosang sën.
 Tiarim piin ping wesak yaaut kosang
 wiakaim wiaap. Yaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pita.]

1 Son

Yesu wel wiin wë krismaki 60 pöta ök won sëen Sonök pep epwer ingre mor saö naröaan retëng ëa. Son pöp Yesuu ru 12 pöröakaanëp. Pi omnarö Anutuun lup sant yaalmëem karuröenta elmëëpënëak mëëa. Pël mëak omën naröak, “Yang omnarö utpetarö. Pötaan Yesu yang koröpööring newaisën ëa,” pël ya pörö kaar ya pöt retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës räaut 1:1-4

Ëwaare kaö pöteparë ngönte 1:5-2:29

Anutuu ruuröere Setenë ruurö 3:1-24

Ngön yaapötre kaaröt 4:1-6

Lup sant yaauta ngönte 4:7-21

Kön wi kosang yewesauta ngönte 5:1-21

Wëwëeta ngönte

1 Ne omën kaö nenten kön tektek niamaan. Omën kaö pöt wëwëeta ngön këëta pep pöp ngaanëer kutömre yang won wiaan wakaimaup. Ten piin kat wiak tenim itöök itenak moresring moröak pël äaut yak tekeri wesak arën ök niaim. ²Wëwë këëta pepap tekeri orö rëen itenaut. Yakök wëwë kosangta pepapön war wesak ök niaim. Wëwë kosangta pep pöp Pepapring wakaimaupök tenim naë tekeri oröön itenaut. ³Ten itenak kat wiak pël ëäkök arënta ök yeniak. Ar kat wiin tiar lup kopëtemer sak Pepere pim Ruup Yesu Kristooring lup kopëtemer sak öpenëak ök yeniak. ⁴Pël ëën tiarim naë ërëpre sawi kësang pan oröak wiaapna yak ngön epët retëng ë yaningk.

Tiar ëwaatak öpa

⁵Yesuu naëaan ten epël kat wiak ök yeniak. Anutu pi ëwa pepap yak pim naë ëwa pëënë wia. Koö nent pim naë wi

naön. Won pan. ⁶Tiar koutak wë Anuturing lup yal menak wë pël apena pöt kaar apenaat. Pël ëäk ngön këëteta yok pangk wak naön ëëpenaat. ⁷Anutu pi ëwaatak wë. Pötaanök tiarta ëwaatak wë pöt lup kopëtemer sak wëën pim Ruup, Yesu Kristo, pim iitak tiarim utpetat kërë nuulaan kölam tèak wë. ⁸Tiar tiarimtën saun wonörö pël yak pöt tiarimtë lupöt morök yaalmë. Pël ëën ngön këët tiarim lupötë wi naön yaë. ⁹Anutu pim ngön ëa pöt kë rëak wotpil yaniwesaup. Pötaanök tiar tiarim saunat war wesak yemoolak pötak pimtök tiarim utpetatë songönte ent ë nuulëak kölam yaniwas. ¹⁰Tiar tiarimtën utpet nent naën yaaurö pël yamëem pöt Anutuu ngön niia pöt wa kaar weseim wë piin kaar yaaup pël yemak. Pël ëën pim ngönte tiarim lupötë wi naön yaë.

Anutuu ngönte ngaarëk yeweem pim naë öpa

2 O nem ruurö, ar saunaring önganëak ngön epët retëng ë yaningk. Ën arim naë namp utpetat yaë pöp tiarim kaamököp, Yesu Kristo, wotpilëp, Pepapë naë tiarimëen ke urak kimang më yaë pöp wë. ²Anutuuk tiarim saunat ent elniipna yak puuk tiarim kangir wel wiaup. Pöt tiarimënt won, yangerakë omën pourö tiarim saunat waup. ³Tiar Anutuu ngön kosangta ënëm ëëpena pötak piin ëwat wë pël kön këëkë wiaapenaat. ⁴Ën omën namp pi, “Ne Anutuun ëwatëp,” pël aimeë pim ngönte ngaar naön öpena pöpön, “Pi kaar omnamp, ngön këët pim lupmeri wonöp,” pël apenaat. ⁵Namp pi Anutuu ngönta ënëm ëëpna pöp pi Anutuun lup sant kë elmëëpnaap. Tiar Anutuu naë rë olëak wë pël kön këëkë wiipena pöt epël ëëpenaat. ⁶Namp pi, “Ne Anutuu naë rë olëak wë,” pël apna pöp pi Yesuu wëaul wëën pangk ëëpnaap.

Ngöntre kar rëak ëwaatak öpa

⁷Nemorö, nem ngön retëng ë yaningk epët ngolöpët won, arim ngönën ngës rëak kat wiaurek rë nuulaut. Ngön ngaan kat wieima tapët kaalak ök yeniak. ⁸Pël ëak retëng yeë epët ngön kosang ngolöp nent pël yaë. Ngön kosang ngaan wia pipët peene Yesuu naëre arim naë poutepar kè yaëën ityaangk. Pël yaëën kout won yesën ëwa këët oröak wia. Pötaanök songön pouteparëënök ngön kosang ngaan wiaut peene retëng yeë epët ngön kosang ngolöp nent pël yaë. ⁹Omën namp pi pimtën, “Ne ëwaatak wë,” pël aimeë pim karipön kööre tok yaalmë pipop pi om koutak wë. ¹⁰Ën namp pim karip lup sant yaalmë pipop pi ëwaatak wë. Pötaanök omën nentak elmëen nengentiipan. ¹¹Pël ëaap omën pim karipön kön utpet yemowi pipop pi koutak wë. Pötaanök koö pötak pim itöörar ngep elmëen pim sëpnaalën itnaangkën yaë.

¹²Nem ruurö, Kristoën yak Anutuuk arim saunat ent ë nuulëaurö. Pötaanök ngön epët retëng ë yaningk. ¹³Peparö, ar Omën ngaan kutömrë yang won wiaan wakaima pöp, Anutuu Ruup piin ëwat wë. Pötaanök ne ngön epët retëng ë yaningk. Ën ulwasörö, ar Seten il mowesaurö. Pötaanök ngön epët retëng ë yaningk. ¹⁴Ruurö, ar Pepen ëwat wë. Pötaanök ne pep epwer retëng ë yaningk. Peparö, ar Omën ngaan wakaima pöpön ëwat wë. Pötaanök epwer retëng ë yaningk. Ën ulwasörö, ar Anutuu ngönte arim lupötë wiaan weëre kosang ëak Seten il wesaurö. Pötaanök retëng ë yaningk.

Tiar yangaakë omnantëël lupre könöt wiak öngan

¹⁵Ar yangaakë omnantëël arim lupre könöt wiak önganok. Namp pi

pim lupmer yangaakë omnantëël rë olëak wë pipop pi tiarim Pepapön lup sant naalmëen yaë. ¹⁶Yang omnaröa yaaütön tiar ëwat wë. Yangaakëlaan omnant koröpöökë kentre kaur yaautre itöök itenak kent yaautre pitëm omnant wieëautëen wak isak yaaö pipot Anutuu naëaan wonöt. Pipot yangaakëlaanöt. ¹⁷Yang epërere omnaröa omën kentre kaur yaaö pöt seim së won sëpnaat. Ën Anutuu ngönte kat wiak ngarëk öpna pöp pi om wakaim öpnaap.

Kristoën kööre tokörö oröak wë

¹⁸Nem ruurö, akun kaöet temanöm yes. Ar ngaan Kristoën Ngaap orööpnaat pël aan kat wiaurö. Peene pim ngaarö selap oröak wë. Pötaanök tiar, “Akun kaöet temanöm yes,” pël yewas. ¹⁹Nga pörö tiar sëp niwesaut. Pël ëaap pit pörö tiarimörö won. Tiarimöröak ëanëen tiar-ring wëan tapön. Pit tiar sëp niwesa. Pötaanök, “Pit maimarö yak tiar sëp niwesaut,” pël yewas. ²⁰Ar pöt Ngëengk Pulö waurö. Pötaanök ëwattaring wëaurö. ²¹Ar ngön këët köpël wë pël weseë ne pep epwer retëng ë naningkën. Won. Ar ngön këët kat wiak kaar epot ngön këëta naëaan wonöt pël yewesaurö. Pötaanök retëng ë yaningk. ²²Talëp kaar omnamp? Omën namp pi Yesuun pi Kristo, Anutuu Yaö Mëëaup won pël yema pöp pi kaar omnamp. Omën pöp pi Pepapre Ruup kasëng menak Kristoon kööre tok yaalmë pöp Kristoën Ngaap. ²³Omën namp pi Yesu kasëng yemangk pöp Anututa kasëng yemangk. Ën namp Ruupön ping wesak yema pipop Pepapta yeö. ²⁴Ngaanëer ngönën ngön ök niaim pöt olanganok. Wak ön. Pël ëënë pötak Pepapre Ruup arring wëen önëët. ²⁵Pël ëen Kristoë wëwë kosang tiar nimpënëak niia pötak önëët.

Ngëengk Pulöök ngön këeten ök niainm wë

²⁶Lup wa irikor elniipënëak yaë pöröaan kasiinök ngön epët retëng ë yaningk. ²⁷Ar pöt, Kristoë naëaan Ngëengk Pulö waurö. Pël ëën pi arring wëen ar omën nampök omnant pet elniipënëak nemaan yaaurö. Pulöök omën pout pet yaalni. Pipot kaar won, yaapöt. Pötaanök pulöökë ök yenia pipël Yesu taintaë wak ön.

²⁸Nem ruurö, ar Kristoorng ön. Pël ëën ënëmak pim tekeri sa rëëpna akun pötak tiar ëö nasëngan. Pim ëöetak kosang sak tauaapenaat. ²⁹Ar piin wotpil wë pël weseë itaangkën omën namp wotpil tapël wëen pöt Anutuu ruup pël wasën.

Tiar Anutuu ru sak wë

3 Kat wieë. Pep pi lup sant maim nal elniak pim ru niwesa. Yaap, tiar Anutuu ruurö. Omën ngönën wonörö pit Anutuun köpël wë yak tiarënta köpël yaë. ²O nem ngöntörö, tiar yaap peene Anutuu ru sak wë eporö. Tiarim ënëm öpena pöten köpël, om epël kön yawi. Wë ënëmak Kristo orö rëëpna pötakök piin itenak pim ök sëpenaat. ³Pötaanök omën piin kor wëaurö tiar Kristoë kölam wë pöl lup koore katëp ëak kölam wakaim öpenaat.

⁴Namp pi utpetat yaë pipop Anutuu ngön kosangët wa yoola. Ngön wa yoolëa pötak saun këët. ⁵Ar ëwat wë. Kristo pöp saun wonöpök tiarim saunat won nuwasëpënëak oröaup. ⁶Omën Kristoorng wë pöp utpetat naën yaë pipop. Ën utpetat yaaö pipop pi Yesuun itenak ëwat nasën wë.

⁷O nem ruurö, omën naröak lup irikor elniipënëak yaan kat mowiinganok. Omën wotpil yaaup pi Yesuu wëaul wotpil wëaup. ⁸Ngaanëër Setenök utpetat ngës rëa. Pël ëaupök

utpetat ë om seim wë. Pötaanök omën namp utpetat yaë pipop Setenë omnamp. Anutuu Ruup pi pöt, Setenë utpetat yaë pöt wa moolapënëak oröaup. ⁹Pötaanök namp pi Anutuu ru sak wë pöp pi utpetat naën yaaup. Pöt pi Anutuu naëaan wëwëeta weëre kosang wak wë pötaanök. Pi Anutuu ru sak wë yak utpetat naën yaë. ¹⁰Anutuu ru sak wëautere Setenë ru sak wëauta këët epël tekeri sëen itaampenaat. Omën wotpil naön yaë pöp pi Anutuu ruup won. Ën namp pim karurö sant nemowasën yaë pöpta Anutuu ruup won.

Tiar neneraan lup sant ëëpa

¹¹Ar nganëër neneraan lup sant elmëëpena ngön epët kat wieimaurö.

¹²Tiar Keen pim kanöök sëngan. Pi Setenë ru sak pim nangap mënaup. Pöt tol ëënak wasnganok. Pim yaaut utpetat, ën nangapë yaaut wotpil ëa. Pötaanök mëna. ¹³Karurö, ar ngönën wonöröak kööre tok yaalniin yaan sënganok.

¹⁴Tiar tiarim karurö lup sant yaalmë pötak weleta kanö kasëng menak wëwë kosangtakël el menan pöt ëwat wë. Ën omën namp pi pim karipön lup sant naalmëen yaë pipop weleta kanöökël om wë. ¹⁵Namp pi pim karip këëpöt mowasën pöt omën yamëngkaupë ököp. Omën ke pilëpë naë wëwë kosangët wi naönöp pël yewas. ¹⁶Tiar lup sant pöta këët epël tekeri wasën ëwat saut. Kristo pi pim wëwëet këëpöt wesak tiarimëen wel wia. Pötaanök tiarta tapël tiarim karuröaan wëwëat këëpöt wasëpa. ¹⁷Omën namp pim urömat selap wiaanak kom ëak pim kar ngöntök yaaup nemangkën yaë pipop pi Anutuun lup sant naalmëen yaë. ¹⁸O nem ruurö, tiar lup sant yaaö pöt këm pëentak anganëp, lup sant elmëëpenëak pöt könöökre moresiarökta mëmpa.

Tiar Anutuu ëöetak kosang tauaapenaat

¹⁹⁻²⁰ Pël yeemak ngön këeta ënëm yeë pël wasëpenaat. Ën tiarim lupötök tiarimtën utpet yeë pël wasën pöt Anutuuk elniin pim ëöetak mayaap öpenaan. Pöt Anutu pi tiarim ök won. Pi tiarim könre lupötë kön yawia pöt il niwe-saup yak omnant poutön ewat wë. ²¹ O ngöntörö, tiarim lupötök tiarimtën utpet naënëp pël wesak pöt Anutuu ëöetak kosang taupenaat. ²² Pël ëak omën ke nentere nentaan Anutuun kimang maan nimpnaat. Pöt pim ngön kosangët ngaarëk wak pim kentöökë ënëm yeëan. Pötaanök pël elniipnaat. ²³ Pim ngön kosangët epël wia. Tiar pim Ruup Yesu Kristoon kön wi kosang weseimeë pim ök niia pöl tiarim lupötök neneraan lup sant elmëëpa. ²⁴ Omën namp Anutuu ngön kosangta ënëm yaë pöp pi Anuturing wëen Anutu piiring wë. Anutuuk Pulö ningkën wë. Pël ëen Pul pöök Anutu tiarring wë pöt pet elniin ewat yes.

Ngëengk Pulöore pul kaarö

4 Nemorö, omën selap, “Ne Anutu ngön yaaö omnamp,” pël kaar yaauro yang poutë wë. Pötaanök, “Anutuu, Pulö neering wë,” pël yaauroa ngönöt wa yaap wasnganok. Pit pul pitëm lupötë wë pö ökre was ëak Anutuu naëaanörö ma won pöten itaampun. ² Ar Anutuu Pulö epël tekeri wasën ewat sënëët. Omën namp pi, “Yesu Kristo pi omën sak yangerak oröaup,” pël aan pöt ar piin, “Pulö Anutuu naëaan waup,” pël wasënëët. ³ Ën namp, “Yesu omën sak yangerak oröaup,” pël naën ëen pöt piin, “Pulö Anutuu naëaan naönöp,” pël wasënëët. Pipop Kristoën Ngaapë pul wa tapö waup. Ngaan, “Kristoën Ngaap orööpnaat,” pël niak pöpök oröak wë.

⁴ O nem ruurö, ar Anutuu ru sak wë. Pötaanök pim Pul arring wë epöök Seten omën ngönën wonöröaring wë pipop il yemowasën yak arökta kaar omnarö il yemowas. ⁵ Kaar omnarö pit yangerakaanörö. Pötaanök yangerakë omnantëël ya. Pël ëen yangerakaan omën ngönën wonörö pit kat yawi. ⁶ Tiar pöt, Anutu ruu sak wë. Omën Anutuun ewat wë pöp tiarim ngönöt kat yawi. Ën Anutuu ru sak naön yaaö pöp pi tiarim ngönöt wa yoola pipop. Ke pil pipotak Pul ngön këët tekeri yewesa pöore pul kaarkaaro piarpim këët tekeri yesën ityaangk.

Anutu pi lup sant yaauta pepap

⁷ Nemorö, tiar neneraan lup sant ëeim öpa. Lup sant yaaö pöt Anutuu naëaante. Pötaanök omën namp lup sant yaautaring wë pöp pi Anutuu ru sak piin ewat wë. ⁸ Anutu pi lup sant pepap. Pötaanök omën namp pim karuröen lup sant naalmëen yaë pipop pi Anutuun köpël wë. ⁹ Anutu pim Ru kopëtapök tiar wëwë koir nimpënëak wes mëen yangaak oröa. Pötak pim lup sant elnieim wë pöt pet yaalni. ¹⁰ Anutu pim tiarën lup sant elnieim wë pöt epël pet yaalni. Tiar Anutuun lup sant naalmëen ëaut. Puukëer tiarën lup sant elniak pim Ruup wes mëen yangerak oröak tiarim saunat ent elniipënëak wel wia.

¹¹ O nem ngöntörö, Anutuuk tiarën lup sant kësang ke pipël yaalni. Pötaanök tiarta neneraan lup sant tapël ëëpa. ¹² Omën nampök Anutuun itnaangkën ëaut. Tiar neneraan lup sant yaalmë pötak Anutu pi tiarring wë. Pël ëen tiarim Anutuun lup sant yaalmë pöt kaö sëpnaat.

¹³ Pi pimtë Pulö tiar ninaup. Pötaanök, “Tiar piiring wëen pi tiarring wë,” pël këëkë kön yawi. ¹⁴ Pep pi pim Ruup tiar yangerakë omën pourö utpetetakaan kama niöpënëak wes mëa. Pël ëaup

ya pöt yamëngkën ten itenaut yakök war wesak ök yeniai. ¹⁵Pötaanök omën namp Yesuun, “Pi Anutuu Ruup,” pël ya pipop pi Anuturing wëen Anutu piring wë. ¹⁶Anutu pim lup sant kësangët tiarimëen elnia pöten kön wiak kön wi kosang yewas.

Anutu pi lup sant yaauta pepap. Pötaanök omën namp lup santtaring wë pipop pi Anuturing wëen Anutu piring wë. ¹⁷Tiarim Anutuun lup sant yaalmëaut epël ëëpenëak kaö yes. Pi tiar omën pourö akun kaöaöök ngön yaatak niulëen kas naën ëëpenëak kent yaë. Tiar Kristo pim wë pöl yangaak eprek wë. Pötaanök Anutuu ëöetak kosang sak taupe-naat. ¹⁸Tiar nampön lup sant yaalmëem pöt piin kas naalmëen yeë. Pötaanök lup sant yaaö pöt kaö sak kas yaaut rokot ë yoola. Kas yaaö pöta songönte epët. Omën namp pi utpetatë kangut öpënëak ëwat wë pöl kas yaaup. Pötaanök omën pim utpetatë kangutön kas yaaö pipop pim Anutuun lup sant yaaut oröak kaö nasën wieëa pël apenaat.

¹⁹Anutuuk wet rëak tiar lup sant elnieëa. Pötaanök tiar lup sant pötaring wë. ²⁰Ën omën namp pi, “Ne Anutuun lup sant yaalmëaup,” pël yeemak pim karipön kaaö yaalmë pipop kaar om-namp. Pim karipön itneëak lup sant naalmëen yaë pipop pi Anutu ëlëëpöpön lup sant naalmëen yaë. ²¹Yesu pim ngön kosangët epël wia. Omën Anutuun lup sant yaalmëa pöp pim karipönta lup sant elmëëp.

**Yangerakë omnant il yemowas pöta
songönte Anutuun kön wi
kosang yewas epët**

5 Omën Yesuun pi Kristo Anutuu Yaö Mëëaup pöt yaap wesak wë piporö pit Anutuu ru sak wë. Pël ëak pit Pepapön lup sant yaalmëem pim ruuröenta yaalmë. ²Tiar Anutuun lup sant elmëak

pim ngön kosangta ënëm yeemakëër Anutuu ruuröen lup sant yaalmë pël kön wiipenaat. ³Pöt tiar Anutuu ngön kosangta ënëm yaalmë pöt piin lup sant yaalmë. Pim ngön kosangta ënëm yaaö pöt könöm wonte. ⁴Anutuu ru sak wëaurö pit kosang sak yangerakë omnant ent ë yemoola. Tiarim pël yeë pöta songönte Anutuun kön wi kosang yewas epët. ⁵Talëpök yangerakë omnant ent ë moolapën? Omën namp Yesuun Anutuu Ruup pël kön wi kosang yewas pipopök ent ë yemoola.

**Anutuuk Yesuu
ngönte war wesak niiaut**

⁶Yesu Kristo pi omën nampök i yaaptaring momëen këra yetaprak pim omën iit il olapënëak oröa. I yaaptaring pëen momëëpënëak won, omën iiteta il olapënëak oröa. Pulö pi ngön këëta pepap. Pötaanök pi Yesu Kristoë ngönte war wesak ök niaim wë. ⁷Omën nentepar nent epteparök Yesuu ngönte war wesak ya. ⁸Pulööre i yaapëtere omën iitere pël ëak pit omën nentepar nent pipotök pitëm ngönte kopëtet. ⁹Tiar omnaröak ngön ök aan kat wi yeëp. Anutu pim ngön ya epotök omnaröaat il yemowas. Anutuu ngön pötök pim Ruupön ök niaim wë. ¹⁰Namp Anutuu Ruupön kön wi kosang yewas pipop Anutuuk pim lupmerën ök yema pötenta kat wiak kosang yewas. Ën namp Anutuun kön wi kosang newasën yaë pipop pi Anutu pim Ruupëen ngön këët ök niia pötenta kön wi kosang newasën yaë. Omën namp ke pipëlëpök Anutuun kaar omnamp pël ya. ¹¹Wëwë kosangta ngön këët Anutu pim ök yenia epët. Pi wëwë kosangët ninaut. Ën wëwë kosangta pepöp pim Ruup. ¹²Omën Ruupë naë rë olëak wë pipop pi wëwëetak wë. Ën namp Anutuu Ruupë naë rë olëak naön yaë pipop pi wëwëetak naön yaë.

**Tiar wëwë kosangtak
wë pöten kön wiipa**

¹³ Ar Anutuu Ruupön kön wi kosang yewas pöröak wëwë kosangtak wë pöten ewat sënëak ngön epët retëng ë yanking. ¹⁴ Tiar epët ewat wë pötaan Anutuu ëöetak kas naëngan. Tiar pim kentöökë ënëm yeemak omën nentaan kimang mepena pöt pi tiarim kimangöt kat wiipnaat. ¹⁵ Pi tiarim kimangöt kat yawiaup pöt ewat wë. Pötaanök omën nentaan kimang mëëaut yaningk pötenta ewat wë. ¹⁶ Omën namp pi itaangkën pim karip utpet kot Anutuu es parëaöök wes namëëpanë sal nent yaëen pöt pi Anutuun pim karipëen kimang maan wëwë kosangta kanöök wa moulmëëpnaat. Omën utpet kot Anutuu es parëaöök wes namëëpanë salte yaë pipopön yeniak. Utpet ke nen-

tere nent omnarö es parëaöökël wes yamëaut wia pötëël kimang manëak neniaan. ¹⁷ Omnant utpet yeë epot saunar-ing pëenëët. Pël ëaap saun nant es parëaöökël nasënganëët.

¹⁸ Tiar epël ewat wë. Anutuu ru sak wëaup pi utpetat naën yaaup. Anutuu Ruupök ngarangk yaalmëen Setenök pi namööpan.

¹⁹ Tiar epël ewat wë. Tiar Anutuu ru sak wëen ngönën wonörö pit Setenë iri wë.

²⁰ Tiar epël ewat wë. Anutuu Ruup puuk irëak tiar Anutu këëpön ewat sëpenëak kön nina. Pël ëen tiar Anutu këëpre Ruup Yesu Kristo piaripring wë. Pi Anutu këëp, wëwë kosangta pepap.

²¹ O nem ruurö, ar omp ak kaarkaarörö kasëng meneë.

[Yok pi tapët.

Ne arim pepap, Son.]

2 Son

Yesu wel wiak kutömweri sêen wê krismaki 60 pöta ök won sêen Sonök pep epwer kak nerek ingre mor sauröaan retêng ëa. Naröak kön wiin pi öng nampëen retêng ëa. Ën narö selap kön wiin ingre mor sauröaan pël ëa. Sonök pit neneren lup sant elmëere kaar omnaröa ngönötëen ngarangk ë pël ëëpënëak mëëa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës räaut 1-3

Lup sant yaauta ngönte 4-6

Ngönen kaarötëen pepanöm ngönte 7-11

Ngön mëët 12-13

1 O ingre mor sa, Anutu pimtëen we-saurö, ne ngönenë wotöök nampök arimëen pep epwer retêng ë yaningk. Ne yaap pan arën lup sant yaalni. Pöt nemënt won. Ngön këët kat yawiaurö pitta ten pourö lup sant yaalni. ²Ngön kë tiarim naë wia epët om wiakaim wiaap-naat. Pötaanök arën lup sant yaalni.

³Tiar ngön këëtere lup santtaring wëen Anutu Pepere Ruup, Yesu Kristo, piarpim komre kolapre yakömre mayaap pöt tiarim naë wiaap.

Tiar lup sant yaautaring öpa

⁴Arim naëaan narö Pepa ngön këët tiarën ök niaä pöt kat wiak ënëm yaë pël aan kat wiak ya kë saut. ⁵Ingre mor saurö, kaalak ök yeniak. Tiar nen-

eraan lup sant ëëpa. Ngön kosang epët ngolöpët won, ngaanëer kat wieimaut. ⁶Lup sant yeë pötak Anutuu ngön kosangta ënëm yeë. Tiar ngaanëer ngön kosangtak lup sant ëëpena epët kat wiaut. ⁷Kaar omnarö selap pan oröak yang poutë wë. Pit Yesu Kristoon, “Pi omën sak naaröönöp,” pël yaaurö. Pötaanök nampök ngön ke pëlte yaan pöt pi kaar omnamp, Kristoën Ngaap, pël wasëpenaat. ⁸Ngarangk këëkë ëën. Pël yaëen arim ya yamëngk pöta këët, nent kö nasëpan, pout önëët. ⁹Omën namp pi Kristoë ngönte taintaë wak naön ilap riak ngön maimetaring irikor yaë pipop Anutu piiring naön yaë. Ën namp Kristoë ngönte taintaë wak wë pipop Pepapre Ruup pouwaar piiring wë. ¹⁰Pötaanök namp pi arim naë wais oröak Yesuu ngönte won, maim nent ök yeniaan pöt omën pöp koirak arim kaatë së ulmëak yoöre ërëp manganok. ¹¹Omën namp kaar omën pöpön yoöre ërëp mëak ompyaö yaalmë pipop pi omën pöpë ya utpet pöt kaamök yaaup.

Ngön mëët

¹²Ne arën ngön kësang ök niaaatak pepatë retêng ëëmaaten kaaö. Nem kentöök naë wais arring ngönngön ëak ërëp-sawi kaö ëëpenaaten kent yaë.

¹³Ingre mor sak nem naë wëen Anutuuk pimëen yaö wesaö eporö, pit niin yowe yenia.

[Yok pi tapët.

Ne arim pepap, Son.]

3 Son

Yesu wel wiak kutömweri sēen wē
krismaki 60 pōta ök won sēen Sonök
pep kot epwer omēn namp yapinte Ka-
ias pimēēn retēng ē mena. Pep epwer
pōt Kaiasēn yaya mēak Taiotrepisē utpet
ēautaan pepanōm mēēa.

Pōt epēl wia.

Ngōn ngēs rēaut 1-4

Kaiasē ngōnte 5-8

Taiotrepisre Temitrias pōaarē ngōnte
9-12

Ngōn mēēt 13-15

1 O Kaias nemop, ne ngōnēnē wotōök
nampök pep epwer nimēēn retēng ē
yaningk. Ne niin lup sant yaalni.

²Nemop, ne nimēēn Anutuun kimang
yemak. Ni kōnre lup ompyaō wēēn pi
tapēl omnant nim yaēn pipot ompyaō
sēere nimēntta kēlangōnre yauman won
ōmēēten kent yaalnē. ³Kar narōak nim
naēaan wais ni ngōn kēēta ēnēm yaēn
pēl neeaut. Pēl ēēn ne kat wiak ērēpērēp
kēsang ēaut. Yaap, nim ngōn kēēta ēnēm
yaēn pōten ne ēwat wē. ⁴Nem ruurō pit
ngōn kēēta ēnēm yaēēn pōt ne ya kē
yes. Omēn muntatēēn ya kē yesa pōtak
il newaspan.

Kaias pi ya ompyaō mēneima

⁵Nemop, ni ingre mor saurō ompyaō
yaalmēan pōt, nimtē naēaanōrō pēēn
won, kamaatēaanōrōeta yaalmēan pōt
ompyaō. ⁶Omēn pōrōak nim pitēmēēn
lup sant elmēauten ten ingre morōrōēn
ök niaan kat wiaut. Pōtaanök ni Anutuun
kōn wieē karurō kan kourakēēn kaamök
elmēak wes mēēmē pōt ompyaō. ⁷Pit

Yesu pim yaat mēmpō yesem ngōnēn
kōpēlōrōa naēaan sum naōn yaaurō.
⁸Omēn ke pilōrō pitring top ēak ya
mēmpnaan kaamök elmēēpa. Pēl ēēn
ngōn kēēt ulōl sēpnaan.

Taiotrepis pi utpet yaaup ēn Temitrias pi ompyaō yaaup

⁹Ne ar ingre morōrōaan ngōn nent
retēng ēaut. Pēl ēautak Taiotrepis pi
arim wotōök ōpēnēak yaaupök nem
ngōnte kat nawiin yaē. ¹⁰Pōtaanök ne
arim naē wais orōak pim wēwēeta
ngōnte amaat. Pi nemēēn ngōn ke nam-
pōt paspas yaaup. Pēl ēak pōt pēēn won.
Pimēntta ingre mor sa narō ka nantēaan
waisēn pim kaatak wa naulmēēn yaaup.
Pēl ēēn omnarōak pitēm kaatē wa ul-
mēēn pōt nga mēak omēn pēl ēa pōrō
ingre morōrōa naēaan waō ē yamēaup.

¹¹O nemop, ni omnarō utpetat yaēēn
ēnēm elmēēngan. Ni omēn ompyaut wēl
ēak ēēm. Omēn ompyaō yaē pipop Anu-
tuu omnamp. Utpetat yaē pipop Anu-
tuu kōn nawiin yaē. ¹²Omnarōak Temi-
trias piin ping wesak ya. Pi ngōn kēēta
ēnēm yaēēn wēwē ompyaō pōt tekeri
yes. Pēl ēēn nookta piin ping wesak yak.
Ar neen ēwat wē. Nem ngōn epēt yaapēt.

Ngōn mēēt

¹³Ne niin ngōn kēsang ök niaamaatak
pepatē retēng ēēmaaten kaaō. ¹⁴Nem
kentōök teēntom pan naē wais niiring
ngōnngōn apēaaten kent yaē.

¹⁵Ni mayaaptaring ōm. Omēn ngōntre
kar eporōak yowe yenia. Ēn nuuk nem
yoōre ērēp epēt ngōntre karurōēn mam.

[Yok pi tapēt.

Ne nim pepap, Son.]

Yut

Yesu wel wiak kutömweri sêen wê krismaki 50 pöta ök won sêen Yut, Yesure Sems piarpim nangapök ingre mor saurö kosang sak ngönên omên kaaröröa ngönötêen ngarangk ëëpênëak pep epwer retêng ë mena.

Pöt epêl wia.

Ngön ngês rêaut 1-2

Ngönên kaar yaauröa ngönte 3-16

Kön wi kosang yewesauta ngönte 17-23

Yaya mepena ngönte 24-25

1 O Anutu ru sênëak yaö niaurö, ne Yut, Yesu Kristoë inêen ruup, Sems pim nangap, nook pep epwer retêng ë yaningk. Tiarim Pepap Anutuuk lup sant elnieim wêen Yesu Kristook ngarangk yaalniin ompyaö wê.

² Anutu pim ya ngêsre mayaapre lup sant pöt ningkên arim naë ulöl sak wiaap.

Omên ngönênêen kööre tok yaauröa ngönte

³ Kar panêrö, Anutuuk tiar utpetetakaan kama nuweim öpna pöta ngönte wet rêak arimêen retêng ëëmëak kön wiaut. Pêl ëaupök peene pöt ar kosang wesak ngönên arim wak wê pöt ngarangk ëak omên ngön pöt kööre tok yaalmëauröa ngön kaaröt ke ur olanë yak retêng ëëmëak kön yawi. Ngönên pöt Anutuuk ngaan pim omnarö mangkên arim naë oröön wak wê pipët. ⁴ Nem peene ngön epët retêng yeë pöta songönte epêl. Omên Anutuu ngön wa yoolëa pörö pitêm utpet yaaut ëlëëp wiak ingre morörö arim öngpök ilëak arim könöt irikor elnieim wê. Anutuuk tiar komre kolap elniak utpetat kërë yoola ngön yaap pöt irikor ëak epêl yeniaurö. “Anutuu pêl yaalniaö pötaan ar yok pangk öngre omp nga ëênëët. Pêl

yaëen kaalak ompyaö niwasëpnaat,” pêl yenia. Pit ngön kaar pöt yeniem Aköp Yesu Kristo tiarim Kaöap kasêng yemengkaurö. Omên pörö Anutuuk ngaanêër utpetatê kangut kësang pan mampênëak mëëa.

⁵ Nem peene niaa epët ar ëwat sak kat wi pet irauröen kaalak ngolöp wes niaaam yeë. Ngaanêër Israel omnarö Isêp yangerak këlängön kat wieim wêen Anutuuk ent ë moulmëak yang munterekê mësak sa. Pêl êen ënëmak narö piin kön wi kosang newasên yaëen pörö mên wel mowia. ⁶ Ên enselöröenta kön wieë. Pit narö Anutu pim ya mëmpênëak yaö elmëa pöt mëneim naön pitêm wëaurek sêp we-saurö. Pêl êen Anutuuk pit sasa wii par ëak koutak moulmëen akun kaöaöök ngön yaatak moulmëak kangut mamp-naataan kor wê. ⁷ Sotomre Komora ka kepön kësang pöörarre munt kot naë wieëa pötê ëa pötenta kön wieë. Omên pörek wëaö pöröeta enselöröa utpet ëa pöl eima. Pörö pit öngre omp nga yeem ompöröak omp karuröaring utpet ke tapöpöt ëeima. Pêl êenak Anutuuk es kosangwesi wes mëen sasa kotak won sa. Pöten tiar itenak, “Utpet ëëpena pöt, Anutuuk kangiir tapêl elniipnaat,” pêl wasëët.

⁸ Pêl ëëpenaatak omên arim naë ëlëëp ilëak wê piporö utpet ke tapêl yaaurö. Pitêm wanger nentere nent mena pötêël utak mëak omnaröaring utpet yeem pitëmtê wëwëat utpet wesak omên wa ngangaëët yaaurö. Pêl yeem Aköp ngep elmëak kutömweri ëwaatak wëauröen utpet wesak yamëëaurö. ⁹ Enselöröa wotöököp, Maikel, ngaan Seten-ring Mosesë sokuraan nampnampön ngön kosang yamëem Setenên utpet we-sak nemaan om epêl mëëa. “Aköpök kangiir nga niapnaat,” pêl mëëa. ¹⁰ Pêl ëautak omên arim öngpök ilëak wê piporö omnantê songönöt köpêl wëak kön-

tak utpet wesak yamëëaurö. Pël yeem pitëm omnant yaaut pol rerauröa kön-tak yaë pöl yaëen pitëmtë yaautök utpet yemowas. ¹¹ Yakömpe. Pit tol ëëpën? Pit omën ngaan wakaima eporöa ökörö. Keen pim utpet ëa kan tapöök yes. Pelam pi monat öpënëak omnaröen utpetat ëëpënëak mëëa pöl yaë. Ën Kora pimtën wak isak ëak Mosesë ngönte wa olaan Anutuuk mën wel wia pöl elmëëpnaarö.

¹² Omën piporö wais oröak kaömpre animautön kent ëën öö köpël arim lup kopëtemer sënëak wa rongan yaaut utpet yewesaurö. Pitëm omnant yaaut mos ëak omnarö kaamök naalmëen yaë. Pö-taanök kepilöt kentöök ilak yamëen kopi nepelën yaë pöta ökörö. Ën nent, këra nant ulöp akunatë nautön yaëen omnaröak songönöt kama ti olaan umön rë yes pötë ökörö. ¹³ I maatë möön këkoot yaarö pöl pit utpet yaëen pitëkaan öö yaaut yaaröön ityaangk. Ën nent, pit ari nantë mop teköök wa wasëpënëak moulmëautök uröt sëp wesak kontak unak wireim wë pötë ökörö. Ke pil yaaurö Anutuuk kaare yang koö utpet panë olëauren yaö elmëen pörek wakaim öpnaarö.

Utpet yaaurö kangut öpnaat

¹⁴ Omën utpet ke pëlörö Atam pim kurmentëkaan orö yewaisem wais Inok pi 7 pöpök tektek ngönöt pitëmëen epël ëa. “Kat wieë. Aköpring pim en-sel ngëëngkörö kësang pan waisëpnaan yaë. ¹⁵ Pël ëak omën pourö ngön yaatak niulëak kom elniak omën pi kasëng menaurö pitëm ya utpet mëneimautre piin utpet wesak maimautaan kangut mampnaat.” ¹⁶ Omën arring irikor ëak wë puorö pit kaaö ngön aöre omën nant pitëm naë yaaröön lup mëmpö pël yeem pitëmtë kentre kauratë ënëm yaaöre pitëmtën wak isak ëak omën karuröa omnant öpnaataan wiap sësë mëak wa ëpre wer yaaurö.

Wa korkor ngönte

¹⁷ Nem kar panëörö, ar tiarim Aköp Yesu Kristoë ngön yaaö omnaröa omnant orööpnaatë ngön ök niama pötön kön wieim ön. ¹⁸ Pöt pit epël ök ni-aimaut. “Ënëmak, akun kaöaö temanöm yesën omën narö oröak Anutuu ngöntën ökre was ëak piin kön nawiin pitëmtë kentre kauratë ënëm ëëpnaat.” ¹⁹ Omën ke pilörö pitök ingre morörö ar komkap yaalni. Pit yangerakë omnantëen kön wieimeë Anutuu Pulö naön, won wë.

²⁰ Nemorö, ar pöt epël ëën. Anutuu ngön arim kön wi kosang yewesa pöt kön wieë arim lupöt kosang wesak Ngëëngk Pulöökë weëre kosangtak piin ök maim ön. ²¹ Anutuuk ar lup sant yaalni pötaan lup sant pöt önëëtaan pim naë ön. Pël ëë tiarim Aköp Yesu Kristoë yaköm elniak wëwë kosangët nimpna pöten kor eim ön. ²² Omën Kristoë ngönta songöntën ëngk ma e yewesauröen yaköm elmëen. ²³ Ën omën narö es parëaöökë kanöök yesën pöt es kotpanëen kaamök elmëak kama möön. Ën narö pitëm koröpöökë kentre kauratë ënëm ëak utpet yaëen yaköm elmëak tapël kaamök elmëen. Pël yeem pitëm utpet yaautök utpet niwasën arta tapël ëënganëen ngarangk ëak utpet pötön kas ëën.

Anutuun yaya mepenaata ngönte

²⁴ Anutu pi weëre kosangringëpök ngarangk elniaan wiap sak utpet naëngan. Ëwa pepap pimtök kaamök elniaan pim ëöetak saun won, ërëp-sawiarëng önëët. ²⁵ Anutu pöp pimënt wëaö tapöpök tiarim Aköp Yesu Kristoë ompyautaan utpetetakaan kama yanuwaup. Pötaanök pim yapinte wak isak mepa. Pimtokëër tiarim kësang mowasën wotöök sak wë, pim weëre kosangö om wiaap. Pimënt tapöpök

ngaanëër wakaimaupök, peene wë, om Ne arim karip, Yut.]
wakaim öpnaap. Yaap.
[Yok pi tapët.

Ĕnĕma Ngönte

Yesu wel wiak kutömweri sĕĕn wĕ
krismaki 60 ma 65 pöta ök won sĕĕn
Sonök ingre mor sauröaan retĕng ĕa.
Ingre mor saö poröa Yesu Kristo pi
Aköp pĕl wesa pötaan kĕlangön kat
yawiem Sonök kosang sak öpĕnĕak
kent ĕa. Son pi kus nent yapinte Pat-
mos pötak wii kaatak wĕĕn Anutuuk
wangarötĕ yemangk pöl elmĕak omĕn
ĕnĕm orööpnaatön pet elmĕa. Wangar
pötĕ kĕlangön kĕsang yaaröön Yesuuk
Setenre kööre tok muntarö il mowesak
piin kon wi kosang yewesaurö kutömre
yang ngolöpötĕ öpĕnĕak pet elmĕĕn ök
niia.

Pöt epĕl wia.

Ngön ngĕs räaut 1:1-20

Ingre mor saö ka 7 pötĕĕröaan retĕng
ĕa 2:1-3:22

Pepewer pesöm ĕak wii 7 tĕauta
ngönte 4:1-8:1

Kuup 7 pötĕ ngönte 8:2-11:19

Kamal kĕsangĕpre animaö nga
ngaawaarĕ ngönte 12:1-13:18

Wangar ke nentere nent mena 14:1-
15:8

Anutuu omnaröaan ya sangĕn 7 pötön
itena 16:1-21

Papilon kaö utpet wasĕn Seten
kĕlangön kat wia 17:1-20:10

Ngön ya kĕsangĕt orööpnaat 20:11-15
Kutömre yang ngolöpötĕ Yerusalem
ngolöpö 21:1-22:5

Ngön mĕĕt 22:6-21

1 Ngön epĕt ngaanĕĕr elĕĕp
wiakaimautak Yesu Kristook tekeri
wes wia. Ngön epĕt Anutuuk Yesuun
pim inĕĕn ruuröen omnant akun wali
nasĕn wiaan orööpna pötön tekeri
wasĕpĕnĕak pet elmĕa. Pĕl ĕĕn pim
ensel namp wes mĕĕn ne Son pim inĕĕn
rupön ök neeaut. ²Ne Sonök omĕn
pötön itenak Anutuu ngön ök neeaöre

Yesu Kristoĕ omnant tekeri wes nenaö
pötenta poutön ök yeniaĕ.

³Omĕn namp ngön kĕ orööpna epĕt
ngönĕnĕ wa toptak sangk kĕlĕpna pöp
ĕrĕpĕrĕp ĕĕpnaap. Ĕn namp ngön pep
epweri retĕng yeĕ epĕt sangk yekelĕn kat
wiak ngaarĕk öpna pöpna ĕrĕpĕrĕp ĕĕp-
naap. Ngön pöta kĕĕt orööpna akunet te-
manöm yes pötaanök.

Sonök ingre mor saö ka 7 pötĕ wĕauröaan pep retĕng ĕa

⁴Ne Son nook ngön epĕt ingre mor
saö Esia yangerak ka 7 pötĕ wĕaurö
arimĕĕn retĕng ĕ yaningk. Anutu ngaan
panĕĕr wakaimaup peeneeta wĕ wakaim
öpnaap piire Ngĕĕngk Pul Anutuu itöök
ur pim wel aisĕak ngarangk yaalni pöta
naĕ wĕaö pöök komre kolapre mayaap
pöt ningkĕn arim naĕ wiaap. ⁵Ĕn Yesu
Kristo puukta komre kolapre mayaap pöt
ningkĕn arim naĕ wiaap. Pi wotpil wesak
Anutuu ngönte tekeri wes yaningkaupök
wet rĕak weletakaan wal ĕak yang omp
aköröa kaö sak wĕ.

Pi tapöpök tiarimĕĕn lup sant elniak
tiarim kangiir wel wia pötak utpetatĕ
öngpökaan ent ĕ nuulĕa. ⁶Pĕl ĕak puuk
niaan piiring kaö sak ngarangk eim kiri
ar yaauröa ök Anutu pim Pepapĕ in-
ĕĕn sak omnaröaan kimang yamĕĕaurö.
Tiar pourö Yesu Kristo pim yapinte wak
ngaarĕk isak yemaan ngarangk elnieim
öp. Yaap.

⁷Kat wieĕ. Yesu pi kutöm kepilötring
wais oröön omĕn pourö itaampenaat,
omĕn pim wel wiipĕnĕak elmĕa pöröar-
ing. Pĕl ĕak yangerakĕ omĕn pourö piin
itenak pitĕm utpet elmĕautaan kangut
mampnaaten ya ngĕs ĕĕn ing kaö ap-
naat. Yaap pan.

⁸Aköp Anutu weĕre kosang pepap,
ngaan wakaimaup peeneeta wĕ wakaim
öpnaap, pi epĕl ya. “Ne tapöp wot
rĕaupök kaalak ĕnĕm remaap.”

Son pi Kristoon itena

⁹Ne Son, arim karip, tiar Yesuring yal menak wėen Anutuuk wa ngaöök nimėen kėlangön kat wieimeė kosang sak wė. Nem Anutuuk ngönte ök neeaöre Yesu Kristoė omnant tekeri wes ne-nautön ök yaautaän kööre toköröak Patmos kustak neulėaut. ¹⁰Pėl ěen Sante, Aköpė akun pötak Anutuuk Ngėengk Pulö pim weėre kosangöök nem naė oröön ne kat wiin nem kasngaėlaan kuup nga ngön naöökė ya pöl ngön ěak ¹¹epėl ya. “Omnant nim itaampė epot pout pepeweri retėng ěak ka 7, Epesasre Sime-naare Pekamamre Tiatiraare Satisre Pilatepiaare ěn Leotisia ka potė ingre mor sauröaan wes momėem.”

¹²Pėl yaan ne talėpök nem kasngaėlaan ngönaak yenėa pöten itaampa yak kaip ti itaangkėn es rampe koolötök ket ěa 7 ěak wieėa. ¹³Pėl ěen ne itaangkėn namp es rampe pötė tekarak wėa. Pöp omnampė ök sak ulpėen wali el wesak sė ingesiare il menaö namp meak yepat koolötök ket ěa naö pim riparak rėėwarök ěak wėa. ¹⁴Pim kepön ěpöt kőlam panėėp, int awang ěpre uröam lup kőlamötė ök. Ėn itöörar pöt es wėlėngöökė ök panėöörar, omnant omnaröa lupötė wieėautön ityaangkaup. ¹⁵Ėn pim ing pöwesiarta aini ke nal nent yapinte paras pėl yema pöt es kėsangwesi ar ěak ompyaö wasėn simpelang yera pöta ök yeėa. Ėn pim kėm ngön pömpel iitė nga yaurem kuk ya pöl yeėa. ¹⁶Pim mor yaapkėėwesi ari 7 ěak wali weėa. Öp newerta nalaan nal nga panėėwer pim kėmtakaan oröak irėėėa. Ėn pim kėere wot kante kėtėpė nga panė yema pöl ěėėa.

¹⁷Ne piin itenak yaan sak imėn kön sak kawi ngentiak sė pim ingesiare naė ilėaut. Pėl ěėnak pim mor yaapkėėwes nem rangk nowiak epėl yenėa. “Ni kas ěėngan. Ne wot rėaupök kaalak ěnėm

remaap. ¹⁸Kat wi. Ne wėwė pepapök wel wiak wal ěaup, peene om öp wė wakaim ömaap. Pėl ěė welere wel kakė kaö sak wė. Pötaanök nook kan pöwer tėak omnarö wal ě moulmėmėak pöt pangk pėl ěėmaap. ¹⁹Pötaanök nim omėn ityaangkėn epot retėng ěėm. Omnant peene epotre ěnėmak orööpna pout pėl ěėm. ²⁰Nim itaangkėn ari 7 ěak nem mor yaapkėėwesi wak wėan pötė ěn es rampe 7 ěak wieėa pöt ngön kepön nent. Pöta songönte epėt. Ari 7 pipot ingre mor saö ka 7 pötė wė pöröa ngarangköröen ya. Ėn es rampe koolötök ket ěa 7 pöt ingre mor saö ka 7 pötė wėauröen ya.”

Epesas kakė ingre mor sauröa ngönte

2 Aköp es rampeetė tekarak wėaö pöpök epėl yenėa. “Ni Epesas kakaan ingre mor sauröaan epėl retėng ě.

“Ngön epėt omėn mor yaapkėėwesi ari 7 ěak wali wak es rampe koolötök ket ěa 7 pötė tekarak kan ing yaaup nem ngönte. ²Ne arim omnant yaautön ěwat wė. Ar ya kosang mėmpööre kėlangön kat yawiem kosang sak wė pėl yaaö pöten ěwat wė. Ėn pėl yeem ar utpet omnaröa yaautön kaaö ěėn omėn pitėmtėn, ‘Ten Kristoė ngön yaaö omnarö,’ pėl kaar yaauröen wėl ěak itenak pit kaar yaaurö pėl kön wian pötenta ěwat wė. ³Ėn omėn narö pit itaangkėn ar nemorö pėl sėen utpet yaniwasėnak kaaö ěėn sėp nenewasėn kėlangön kat yawiem kosang sak wėaö pötenta ne ěwat wė. ⁴Pėl yaautak omėn eptaan arėn kön wiin pangk naėn yaė. Ngaantak ngė rėak kön wi kosang wesantak arim lup sant ěan pöt won sė yes. ⁵Ngaan ar wėwė ompyaut wakaimauröak wiap sak sėp wesant. Pötaanök arim wėwė ngaan pöten kaalak kön wiak ön. Pėl ěak lup kaip tiak wėwė wet rėak wakaiman pöl ön. Ėn lup kaip natiin ěėnė pöt ne arim naė oröak arim es ram-

pewes kama wēen ingre mor saurō won sēnēēt. ⁶ Arim wēwē ompyaut wakaiman pōt sēp wesautak omēn eptaan kōn wiin ompyaō yaē. Nem Nikolasre pim ingre morōrōa wēwē utpetatēen kaaō yaalmē pōl arta yaalmē.

⁷ “Katringörōak Ngēengk Pulōök ingre mor saurōen ngōn ök yenia pipēt kēēkē kat wiin. Omēn namp pim wēwē ompyautak utpetat il wesak kosang sak ōpna pōpōn nook, ‘Ni wēwē kosangta kēraamentēkaan ulōpōrō neim ōmēēp,’ pēl ök memaap. Kēra pōment Anutuu ya lupōök wē.”

Simena kakē ingre mor saurōa ngönte

⁸ Aköpök kaalak neen epēl ök yenēa. “Ni Simena kakaan ingre mor saurōaan epēl retēng ē.

“Ngōn epēt omēn wot rēaupök ēnēm remaap, wel wiak kaalak wal ēak ōp wēaup nem ngönte. ⁹ Arim kēlangōn kat yawi pōten ne ēwat wē. Ēn omnantēen elek panē yeē pōtenta. Pēl yeēetak kutōmweri arimēen omnant kēsang wia. Ēn omēn narō pitēmtēn, ‘Ten Yuta omnarō,’ pēl ya pōrōak utpet wesak yenia pōtenta ne ēwat wē. Pit, ‘Ten Yuta omnarō,’ pēl yaatak Yuta omēn yaapōrō won, Setenē ingre mor panē saurō. ¹⁰ Arim omēn kēlangōn kat wiinēak yeē epten kas ēēnganok kat wieē. Seten pi ar narō morōk elniipēnēak omēn narōen maan wii kaatak nuulēēpnaat. Pipēt ar kēlangōn wak imeē kēt moresiar pēl sēnēēt. Pēl ēēnēetak Anutuun kōn wi kosang weseim wē wel wiinē pōt nook wēwē kosangēt ningkēn neering wakaim ōpenaat.

¹¹ “Katringörōak Ngēengk Pulōök ingre mor saurōen ngōn ök yenia pipēt kēēkē kat wiin. Omēn namp pim wēwē ompyautak utpetat il wesak kosang sak ōpna pōp es parēaōök sē kēlangōn kat nawiipan.”

Pekamam kakē ingre mor saurōa ngönte

¹² Aköpök kaalak neen epēl ök yenēa. “Ni Pekamam kakaan ingre mor saurōaan epēl retēng ē.

“Ngōn epēt omēn ōp nalaan nal nga panēewer wēēaup nem ngönte. ¹³ Ne arim kakēn ēwat wē. Seten pi ka pipōökē kaō sak wēen omnarō utpet kaō panē yaaurō. Pēl yaaurōak kōn wi kosang yewesaut taē wak wē. Ēn ngaan arim karip Antipas wotpil wesak nem ngönte omnarōen ök maō ima pōp omēn utpet narōak arim kak Setenē ngarangk yaalmēa pōrek pi mēn wel wia akun pōtak kasēng nene-mangkēn kōn wi kosang neweseimauro. ¹⁴ Pēl ēaurōak arim wēwē utpet epēl yeē epotōn ne kōn wiin pangk naēn yaē. Ar Pekamam kakaan ingre mor saurōa naēaan narō Pelam pim ngōn kaarta ēnēm yaaurō. Pelam pōp ngaan Pelakēn wetete ök maan puuk Israel omnarōen morōk maan animaō kōn Anutuu ōkre was kaarōrōaan kiri ar ēaut yenem ōngre omp nga ēaurō. ¹⁵ Ēn arim naēaan narōeta tapēl Nikolasre pim ingre morōrōa ngōn utpetatē ēnēm yaaurō. ¹⁶ Pōtaanōk ar lup kaip tiin. Ēn won ēēnē pōt akun kot panē nentak arim naē wais orōōmaat. Pēl ēak ōp nga nem kēmtak wia epwerring omēn piporōaring nimēmpaat.

¹⁷ “Katringörōak Ngēengk Pulōök ingre mor saurōen ngōn ök yenia pipēt kēēkē kat wiin. Omēn pim wēwē ompyautak utpetat il wesak kosang sak ōpna pōp kutōmweri kaōmp yapin mana pēl ya pōt nem naē ēlēp wia epot mempaat. Pēl ēak kēl kōlam naōōta mempaat. Kēl pōök yapin ngolōp nent retēng ēulmēēmaat. Yapin pōt omēn muntarō kōpēl wēen omēn kēl pō waapna pōpōkēer ēwat ōpnaat.”

Tiatira kakë ingre mor sauröa ngönte

¹⁸ Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni Tiatira kakaan ingre mor sauröaan epël retëng ë.

“Anutuu Ruup pim itöörar es wëlëngöökë ök panëöörar, omnant omnaröa lupötë wieëa pötön ityaangkaup. Ēn pim ing pöwesiar aini ke nal nent yapinte paras pël yema pöta simpelang yera pöl yeëa. Ngön epët Anutuu Ru ulöpöököp nem ngönte. ¹⁹Ne arim omnant yaautön ewat wë. Arim lup sant yaaöre kön wi kosang wesak ya wotpil mëmpö, nemëen yak ya ompyaö mëmpööre këlängön kat yawiem kosang sak wë pël yaaö pötön ne ewat wë. Arim wet rëak omnant eiman pöt peene il wesak ompyaö panë yaaürö. ²⁰Pël yaauröak arim utpet epël yeë pöten ne kön wiin pangk naën yaë. Öng utpet yaaö namp ngaan wakaima yapinte Sesepep pöpë ök yaë pöpönta arring öpënëak mëëaurö. Öng pöpök pimtën, ‘Ne Anutuu tektek ngön yaaö omën namp,’ pël kaar mëak ngönën kaaröt nem ënëm yaalnëauröen öngre omp nga ëëre animaö kön Anutuu ökre was kaaröröaan kiri ar yaaö pöt në pël ëëpënëak morök yaalmëaup. ²¹Nook pim omp nga yaaö pöt sëp wasëpënëak akun mangkën pi lup kaip natiin kaaö ëaup. ²²Kat wi. Ne öng pöpön maan yauman ëëpnaat. Ēn omp öng pöpring utpet yaaö pöröeta lup kaip natiin yaëen pöt nook maan këlängön munt nant pitëm naë orö morëëpnaat. ²³Pël ëak öng pöpë wëwëeta ënëm yaaurö mën wel mowiimaat. Pël ëen ka nantë ingre mor saurö pöten itenak ne omën pouröa könre lup wël yaaup pöten ewat sëpnaat. Ne tapöpök ar omnarö neenem omnant yaautë kangut nimpaap. ²⁴Omën munt Tiatira kak wëaurö ar ngön utpet pöta ënëm naën yaaurö. Pël yeem ngön utpet pöten omën naröak,

‘Setenë ngön öngpököt,’ pël ya pöt ar ewat nasën yaaürö. Pël yaaö pöröen epël ök yeniak. Ne këlängön munt nant naningan, om epët pëen nimpaan. ²⁵Arim wëwë ompyaö yaaö pöt kosang panë wesak ön. Pël ëen nemënt kaalak akun nentak wais oröömaap. ²⁶Namp pim wëwë ompyautak utpetat il wesak kosang sak wë nem ngönte ngaarëk weimeë wel wiipna pöp nook weëre kosang menak köpël omnaröa kaö wes moulmëëmaap. ²⁷Pël ëen pi ngarangk ëëë aini sungkör naö wak wë omnarö yang kaput mööna kelak unön yaë pöl köpël omën pörö elmëëpnaap. Weëre kosang nem mampa pöt nem Pepapök nenaut. ²⁸Ne omën pöt menak tangewesta mempaat.

²⁹“Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat wiin.”

Satis kakë ingre mor sauröa ngönte

3 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni Satis kakaan ingre mor sauröaan epël retëng ë.

“Ngön epët omën Anutuu Ngëëngk Pulö wak ari 7 ëak wali wak wëaup nem ngönte. Ne arim omnant yaautön ewat wë. Omnant yaaö pöt omnaröak arimëen, ‘Pit wëwëetaring wëak yaë,’ pël yenia. Ēn nook arim lupötön itaangkën wel wiauröa ök wë. ²Pötaanök wal ëak it nganga seë. Arim kön wi kosang yewe-saö kot wieëaut sasa won sëpanok taë weseë. Arim omnant yaautön itaangkën Anutuu ëöetak wotpil naënörö. ³Pö-taanök ngön rë nuulön kat wiak wan pöten kön wiin. Pël ëak ngön pöt ngaarëk wak lup kaip tiin. Ar wal ëak it nganga nasën ëënë pöt nga omën nampë yaë pöl nem akuneten köpël wëen tapët pöt oröak kangut nim-paat. ⁴Pël ëëmaatak ar Satis kakaan omën narö utpetat naën yaaurö. Omën naröa ulpëen kölamöt pëen ë yerangia

pöl ar wëwë kölam wë. Ne arën kön wiin wotpilörö. Pötaanök arim ulpëen kölamöt ë yerangian pöl wëwë kölam-taring neering wakaim önëet. ⁵Omën namp pim wëwë ompyautak utpetat il wesak kosang sak öpna pöpökëer ulpëen kölamöp më moulmëemaap. Pël ëak pim yapinte wëwë kosangta pepewerian kërë nemoolanganëep. Anutu nem Pepape pim enselöröa ëöetak pi nemop pöt tekeri wesak amaata.

⁶“Katringöröak Ngëengk Pulöök ingre mor sauröen ngön ök yenia pipët këekë kat wiin.”

Pilatepia kakë ingre mor sauröa ngönte

⁷Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni Pilatepia kakaan ingre mor sauröaan epël retëng ë.

“Aköp ne omën ngëengkep. Ne tapöp omën kë panëep. Ngaanëer Tewit pim yang omp ak sak weëre kosangring omnarö ngarangk elmëeima pöl nook kutömweri omp ak sak weëre kosangring ngarangk ëë kanwer të wiin omën nampök newariipan. Ēn kanwer wariin nampök pangk natëëpan, won pan. Ngön epët ne tapöpë ngönte. ⁸Ne arim omnant yaautön ëwat wë. Ar weëre kosang kësang won wë nem ngönte ngaarëk weiman. Pël yeem nem yapinte ëlëep nenowasën tekeri wesak aiman pöten ne ëwat wë. Pötaanök nook kanwer të nuwiin wiaan omën nampök yok pangk newariipan. ⁹Kat wieë. Setenë ingre mor arim naë wëaurö pit pitëmtën, ‘Ten Yuta omnarö,’ pël kaar yenilaurö. Pit Setenë utpetatë ënëm yaaurö, Yuta omën yaapörö won. Omën pöröen nook maan arim ikanöök rar rë nuwesirak nemtok arimëen lup sant yaalnian pöten ëwat sëpnaarö. ¹⁰Ar këlangön kat yawiem kosang sak önëak nem arën ök yeniak pöt ngaarëk weiman. Pötaanök omën utpet nant yangerak wëau-

röaan morök elmëemëak yangerakë wes mëema pöt nook ar ngarangk yaalniin arim naë naarööpan. ¹¹Ne akun kot nent won sëen arim ngësë waisumaap. Pötaanök omën nampök irikor elniin arim ompyaö yaauta kangut naön ëënganëen ompyaut arim naë wia pöt kosang wes wak ön. ¹²Omën namp pim wëwë ompyautak utpetat il wesak kosang sak öpna pöp nook Anutuu ngönën tupta möör wapta ök wesak wesir moulmëemaap. Pël ëen pi Anutuu naë kosang sak öpnaap. Pël ëen nem yapin ngolöpëtere Anutuu yapintere pim ka kaöaöökëet piik retëng ë ulmëemaap. Ka pöökë yapinte Yerusalem ngolöpö, kutömweri nem Pepapë naëaan irapnaö.

¹³“Katringöröak Ngëengk Pulöök ingre mor sauröen ngön ök yenia pipët këekë kat wiin.”

Leotisia kakë ingre mor sauröa ngönte

¹⁴Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni Leotisia kakaan ingre mor sauröaan epël retëng ë.

“Aköp nemënt ngön yaapta pepapök wotpil wesak Anutuu ngönte tekeri wesak yaaup. Ne Anutuu omnant pout ket ëa pötë pepap. Ngön epët Aköp nemtë ngönte. ¹⁵Ne arim yaauta songönte ëwat wë. Ar nemëen kaaö panë elnëere lup sant panë elnë pël naën yaaurö. Poutepar arim naë irikor ëak wia. Pötaanök arimtok kaaö panë elnëenëak kön wiak pöt pël elnëenëet. Ēn lup sant panë elnëenëak kön wiak pöt pël elnëenëet. Pël ëenëetak poutepar irikor ëak wi naöpan. ¹⁶Ar pöt nemëen kaaö panë elnëere lup sant panë elnë pël naën yaaö poutepar irikor ëak yeëan. Pötaanök ne arimëen kaaö elniak wa niolamaat. ¹⁷Ar arimtën epël yaaurö. ‘Ten monere uröm omën nant kësang wieëaurö. Omën kësang panë pöt tenimtokëer wak ompyaö wë omën nen-

taan ngöntök naën yaauröep,' pël yak. Pël yaketak arim lupre könöt utpetatring wëen omnaröak yaköm elniipna salöröak yak. Arim lupötë omën nantëen ngöntök yeem it il tēak yool wë pötēn arimēt itnaangkēn wëan. ¹⁸Pö-taanök ne arēn ök niamaan kat wieë. Ar nem naëaan songre sar ngolöp wë panëēt wak ön. Pël ëak arim koröp yool wë pipot ngep ëēnëen ulpëen kölam ompyautta nem naëaan ön. Pöt arim koröp yool wë pipot omnaröak it ningankēn ëō senganëen. Pël ëak i kolap nenteta arim itötë wa mëen omën nantön itaampunëen nem naëaan ön. ¹⁹Ne omën nem lup sant yaalmëa porö pit utpet yaëen pöt ngön kosang mëak wotpil yemowesau. Pötaanök ar kosang ngentiak lup kaip tiin. ²⁰Kat wieë. Ne ka kanrak tauëë kontkont yaaup. Omën namp ne kontkont yemaan kat wiak kan tē newiin pöt kakaati sē piiring kaomp ngawi nak tenip önaat. ²¹Omën namp pim wëwë ompyautak utpetat il wesak kosang sak öpna pöpön nook, 'Ni nem naë wais nem omp ak urtak wel aisëak neering omnarö ngarangk ëëpa,' pël ök memaap. Pöt ne utpetat kasëng menak nem Pepapë naë pim omp ak urtak wel aisëak omnarö ngarangk eim wë pöl arta ëēnëēt.

²²"Katringöröak Ngëengnk Pulöök ingre mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat wiin."

Kutömweri omnarö Anutuun yaya maim wë

4 Aköp ngön ök neë pet irēn ne wangar yemangk wesak itaangkēn kutömweri kan newer tē wieëa. Pël ëen omën këm ngön naö yaan kat wiin nem wet rëak kuup ngönöökë ök ngö-naak neea tapöpök kaalak epël yenëa. "Ni eprek apër. Pël ëen omën ënëm orööpnaatön pet elniimaan," pël yenëa. ²Pël yenëaan taptakëer Anutuu Ngëengnk

Pulö pim weëre kosangöök nem naë oröön itaangkēn kutömweri Aköpë ur nent wiaan Anutu pötak wel aisëëa. ³Pim këere wot kante kël köp möaö naöörarēn yapintepar saspaare konilian pël yema pöörarë ök pengpeng yeëa. Pël ëen iere kasir naö pim urtak wirö kaörok elmëëëa. Iere kasir pö kël këra ëp koröp oröa naöön yapin emeral pël yema pöökë ök yeëa. ⁴Pël ëaan ur nant 24 ëak omp ak urtak wa taap elmëak wieëa. Pël ëaan ngarangk naröeta 24 tapël ëak ur pötë wel aisëëëa. Pit ulpëen wali kölamörö mëak ul koolötök ket ëaut omp aköröa yewaëa pötë ököt pitēm kepönötë waëak wëa. ⁵Pël ëen Anutu pim ur wel aisëëëa pötakaan kent tangar mënak tangre kaö kësang yera. Pël yaëen pim urta itëkëel es wëlëng 7 ëak yokota. Es wëlëng pöt Anutuu Ngëengnk Pulö. ⁶Ën ur pöta itëkëel omën nent i kaöre könitötë ök pan nent wieëa.

Pël ëaan kutöm omën mor kong nent wëwëetaring narö tekrak wëa. Porö omp ak urtak wirö kaörok ëak tauëëa. Pitēm it ulöpöt kësang pan, koëlaan kasngaël pangk ëak oröëëa. ⁷Kutöm omën wëwëetaring porö, namp kent nga laionöröa ököp, namp pol purmakaö ompöröa ököp, namp pi it omën këere wot kan waup, ën namp int tuparöa ököp. ⁸Kutöm omën mor kong nent wëwëetaring porö pit wer 6 ëak uteëa. Ën pitēm it ulöpöt kësang panë oröëëa. Pöt weratë tomökölaan ikanöököl poutë pangk ëëëa. Pit pël ëak wë Anutuun yaya yaaut leng naën, röökre kët poutë epël maim wë.

"Aköp Anutu ni weëre kosang pout weëaup.

Ni wakaimaupök wëen om wakaim ömëep.

Ni ngëengkëp, ni ngëengkëp, ngëengk panëëp."

⁹Kutöm omën mor kong nent wëwëetaring porö pit Anutu omp ak urtak

wel aisēēaup wē wakaim om öpnaap piin yaya maimēē ping wesak mēak yoöre ērēp maim wēaurō. Pit pēl yaēēn¹⁰ ngarangk 24 pörō pit Anutu omp ak urtak wel aisēēā pöpē naē rar rē mowesirak yangerakēl tok oriak wē omēn wakaim öpna pöpön, “Puukēēr weēre kosang pepap,” pēl weseē pitēm omp ak ul koolötök ket ēa pöt perak urta ikanöök wiak yaya ngön epēl maim wēaurō.

¹¹ “O Aköp, ni tenim Anutu.

Nuukēēr kaö panēēp.

Ten pourō yaya niaimēē ping wesak niak nimtē naē weēre kosang wia pēl yeniaan kē yes.

Nimtok omnant ēl epot pout ket ēaup.

Nuuk wiaapēnēak kön wiak ket ēēn om wia.

Pötaanök yaya yeniaan kē yes.”

Sonök pep newer pesöm äak wii tēak wiaan itena

5 Ne kaalak itaangkēn Anutu pi omp ak urtak wel aisēēē pim mor yaapkēēwesi pep newer weēa. Pep pöweri retēng nant koēlaan kasngaēl ēēē. Pēl ēaan omnarōak wilak sangk kelpānēak pep pöwer tep möak wii 7 äak tē ulmēēēa. ²Pēl ēaan ne itaangkēn ensel weēre kosangring nemorök ngön ē olēak epēl ya. “Omēn wotpil talēpök pep epweri wii 7 äak tēa epot pangk ilak pepewer wilēpēn?” ³Pēl yaan omēn nampök o kutömweriaan ma e yangerakaan ma yang epra ikanöökēlaan wotpil nampök pep pöwer wilak itaampnaataan kengkēn nasēn ēaut. ⁴Pēl ēēn ne itaangkēn wotpil nampök pep pöwer wilak itnaangkēn ēēn ing kēsang panē ēaut. ⁵Pēl ēēn omēn ngarangk nampök epēl yenēa. “Ni ing anganēp kat wi. Yutaē kurmentēkaan kent laionöpē ök weēre kosang panē namp orōak wē, Tewitē ru ēap. Pim wēwē ompyautak ut-

petat il wesaupök yok pangk wii 7 pöt pout ilak pep pöwer wilēpnaap.”

Son pi Sēpsēp Ruupön itena

⁶Pēl neaan ne itaangkēn Sēpsēp Ru namp tauēēa. Pöp omēn mēnaurōa ök pim koröpōök ēmpöl ēēēa. Pi Anutuu omp ak urōtere kutöm omēn mor kong nent wēwēetaring pörōere ngarangkōrōa tekrak tauēēa. Pim kepönōök watöt 7 äak orōēēa. Ēn itōtta 7 tapēl äak wēa. It 7 pöt Anutu pim Ngēēngk Pulō, kaare yang poutē wes mēēn pangk äak wē pō. ⁷Pēl ēēn ne itaangkēn Sēpsēp Ru pöpök sē Anutu pi pim omp ak urtak wel aisēak wē pep pöwer pim mor yaapkēēwesiil wali wak wēēn kama yeön itenaut. ⁸Pēl yaēēn kutöm omēn mor kong nent wēwēetaring pörōere ngarangk 24 pörō Sēpsēp Ru pöpē naē sē rar rē mowesirak yangerakēl tok oria. Pit omēn intōatē ök nant neenemot wak, ēn söwar koolötök ket ēa nantta neenemot wak wēa. Söwar pötē öngpök omēn nant Anutuun kiri ar ēēn es koulöp köp nga kampöt ngaarēk yawisa pöt wieēa. Ēs koulöp kamp ompyaō omnarōa Anutuun yayaare kimang yamēēaut. ⁹Pit pēl äak tan ngolöp nent epēl yema. “Ni omēn wotpil kaö panēēp, pepeweri wii tēa pöt yok pangk wa ilumēēp.

Omēn narōak ni nimēngkēn wel wian.

Pēl ēēn wel wian pōtak omnarō kaalak Anutu pimēēn kama waup.

Yaap, ni omēn möönre koröp naöre naō, ngön nerere ner, yang poutēērō waup.

¹⁰Nuuk maan pit niiring kaö sak wē kiri ar yaaurōa ök sak tenim Anutu pim inēēn sak omnarōaan kimang yamēēm wēaurō.

Pēl äak pit yangerakē omnarōaan ngarangk elmēēpnaarō.”

Omën pourö Sëpsëp Ruupön yaya maim öpenaat

¹¹ Pël yemaan ne kaalak itaangkën ensel selap pan këm top äak yaan kat wiaut. Ensel pöröen sangk kelën pöt selap pan tausenre milion pöta ök yes. Pit omp ak urötere kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröere ngarangkörö wa taap äak tauëë ¹² ngön äak epël ya. “Sëpsëp Ru omnaröa mën wel wia pöp pi omnant poutë kaö saup, poutë pepap, ëwaare weëre kosangre ëwat wieëaup pël yamëem yaya maimeë ping wesak yemaan kë yes.”

¹³ Pël yaan ne kat wiin omnant pout Anutu pim mor ket ëa, kutömweriaan yangerakë, i kaöökaan yangra ikanöökë, pötök ngönaak aö yesën ne kat wiin epël ya.

“Anutu pim omp ak urtak wel aisëeapre Sëpsëp Ruup piaripön yööre ërëpre yaya maimeë ping wesak mëak weëre kosangöt piarpim naë wia

kët ëlötë pël maim öpa.”

¹⁴ Pël yaan kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröak, “Yaap,” pël yemaan omën ngarangk pörök wëa pörö piarpim ikanöök rar rë mowesirak yangerakël tok oriak yaya yema.

Sëpsëp Ruupök wii 6 äak tëa pöt pepeweriaan il olëa

6 Ne kaalak itaangkën Sëpsëp Ru pöpök pepeweri wii 7 äak téeëa pötëaan wan pö il yoola. Pël ëën ne kat wiin kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröakaan nampök ngön äak yaan kat wiin pim këm ngön pömpel tangre kaö ket äak yarëem epël yema. “Ni wais.” ² Pël yemaan ne kaalak itaangkën pol os kôlam namp wëa. Pöpë rangk omën namp raëp wak wel aisëak wëa. Pël ëën omën pörök wëauröak pi ul nent

waë yemoulmë. Pöt omën nga wotöök yesauröa ulötë ököt. Pël ëën pi omën nga äak il yewesauröa ök nga äak il mowasëpënëak sa.

³ Sëpsëp Ru pöpök kaalak pepeweri wii téeëa munt 2 pö il yoolaan ne kat wiin kutöm omën wëwëetaring pöröakaan munt nampök, “Ni wais,” pël yema. ⁴ Pël yemaan pol os munt köp möaö namp yaarö. Pöpë rangk omën namp wel aisëëa pöp pitök weëre kosang yemangk. Pöt puuk maan yangerak mayaap won sëën omnarö nener mëmpënëak weëre kosang yemangk. Pötaanök omën pöp pi ya pöt mëmpëna yak öp nga panë newer yemangk.

⁵ Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii téeëa munt 3 pö il yoolaan ne kat wiaan kutöm omën wëwëetaring pöröakaan munt nampök, “Ni wais,” pël yema. Pël yemaan ne itaangkën pol os köö namp wëa. Pöpë rangk omën namp wel aisëëa pöp pi omën könömöt wël yaaö nent sikel pël yema pöt wali wak wëa. ⁶ Pël ëën ne kat wiin kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröa tekraakaan nampök epël yema. “Omnaröa ya lupötë kaömp nant utpet mowasën umön rë sëën ngöntök ëëp. Pël yeem kaömp öpënëak yaëën kaömp ompyaut kap kot nentak wesirak mon kësang 3 kina pöta ngönt wesak mangkën sum ëëpnaat. Ën tapël kaömp utpetat kap kot nentepar nent pötë wesirën mon 3 kina tapël sum ëëpnaat. Pël ëëpnaatak ni kaömp utpet yewasën pit olip kolapring nant ar ëëre wain i në pël ëëpnaat ngöntök ëëpanëën olipre wain yaat utpet mowasngan.”

⁷ Pol Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii téeëa munt 4 pö il yoolaan ne kat wiaan kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröakaan munt ënëm nampök, “Ni wais,” pël yema. ⁸ Pël ëën ne itaangkën pol os koröpöök kaplak ilëa namp wëa. Pöpë rangk omën namp wel

aisēēēa pöp pim yapinte Wel pël yema pöp wëa. Pël ēēn omēn pim ēnēm waisa namp pim yapinte Wel Kak pël yema pöp̄ta orōak wëa. Pël ēēn omēn kutōmw-eri wëa pörōak yanger kom ēak lup 4 wesak piarip yang lup ner menak omēn yang pōrek wëaurō mēn wel wiipēnēak weēre kosang yemangk. Pit epël ēēp-naarō. Pitēmēt nener mēn wel wiire ēn narō kēēnēēn ya sak ilak wel wi, narō yauman ke nentere nent wak wel wiire narō animaō ngaarōak mēn wel wi pël ēēpnaarō.

⁹Sēpsēp Ruupök kaalak pepeweri wii tēēēa munt 5 pō il yoolaan ne itaangkēn omēn wel wia narōa kōnōrō Anutuun kiri ar yaaurekē ikanōök wëa. Pörō pit ngaantak Anutuu ngönte taē wes wak wë tekeri weseima pōtaanök kōöre tokörōak mēngkēn pitēm kōnōrō Anutuu naē wëa. ¹⁰Omēn kōn pörōak ngōn ē olēak maap epël yema. “O Aköp weēre kosang pepap, ni kēēkē wesak wot-pil yewesau. Ni akun taltak yangerakē omnarōaan ngōn ya mēnak pitēm ten nimēna pōta kangut mamp?” ¹¹Pël yemaan Aköpök omēn kōn pörō ulpēēn kōlam waliit neenemot menak epël ök yema. “Ar kaalak akun kot nent kē seim wēēn arim kar arring ya ngawi yamēngka narō mēn wel wiipēnēak yaō mēēa pörō pitta mēn wel wiinak ne kangut arim kōöre tokörō mempaat.”

¹²Pël yemaan ne itaangkēn Sēpsēp Ruupök kaalak pepeweri wii tēēēa munt 6 pō il yoolaan moup kēsang panē nempel yamō. Pël ēēn kētēp kaip tiak maan ne itaangkēn poē korōp kouukē ök sak koō olaan ngoonōpta tapël kaip tiak maan omēn iitē ök köp mōak wëa. ¹³Ēn ari-atta kutōmwēriaan ti yangerak ngen-tiin itaangkēn kēra nantē ulōpörō köp namōōn wiaan kent mōak tō olaan wia pōtē ök yaē. ¹⁴Ēn kutōmwerta kēra ēpōtē pesōm mō yawi pōl ēēn won yesēn kaō kusre rosiratta tiak nerekaan

nerekē yaē. ¹⁵Pël yaēēn yang omp akörōere ngarangkörō, nga omnarōa wotōökörōere monere urōm omnarō, omēn weēre kosangringörōere omēn pourō, inēēn ya yamēngk pörōere omēn yaap wëa pörō pit pourō yang ōngōpre rosiratē kēl ōngöp kēsangōtē ēlēēp ilēak wëa. ¹⁶Pël ēak pit ngōn ē olēak epël ya. “Kēlre rosirat pelak ngep elniip, Anutu pim omp ak urtak wel aisēē itningampanēēn ēlēēp ilepēnaan, Sēp-sēp Ruupökta ya sangēn elniipanēēn. ¹⁷Akun kaōaō yaarōōn kangut nimpa pōt peene yok orōak wia. Pël ēēn Anutūre Sēpsēp Ruup piarip ya sangēn elniipnaan yaē. Pōtaanök omēn talēpökēēr nga pōt il wasēpēn?”

Israel omēn 144,000 pörō Anutuun yaō elmēa

7 Ngōn pōt pet irēn ne itaangkēn en-sel 4 ēak yang kaō 4 pōtē taueēa. Yang kaō 4 pōtēaan kent 4 tapël ēak wais i kaōre yang, wiire kēra pōt mōak ut-pet waspanēak ensel pörōak il warieēa. ²Pël ēēn ne itaangkēn ensel munt namp kētēpē yengampiaulaan orōak yawisēn itenaut. Pi Anutu, wēwē pepapē, omēn nent omnarō pimēēn yaō wesak yapin mowiipna pōt wali wak is ensel 4 ēak Anutuuk yangerere i kaō utpet wasēpēnēak weēre kosang mena pörōēn ngōn ē olēak ngōn kosang yamēem ³epël yema. “Ar peenēēr teēntom i kaōre yang, wiire kēra pōt utpet wasnganok. Kot nent kor wēēn wet rēak omēn tiarim Anutu pim inēēn yaaurō pimēēn yaō we-sak yapinte pitēm ē kosatē mowiinak ēnēmak yok pangk utpet wasēnēēt.” ⁴Pël yemaan ne kat wiin ōngre omp Anutuuk pimēēn wesak yapin mowia pörō sangk kelēn 144,000 pipël Israel omnarōa kurōtē saulaan yaarō. ⁵Pit epël ēa.

Yuta pim kurmentēkaan 12,000,
Rupen pim kurmentēkaan 12,000,

Kat pim kurmentëkaan 12,000,
⁶Asa pim kurmentëkaan 12,000,
 Naptalai pim kurmentëkaan 12,000,
 Manasa pim kurmentëkaan 12,000,
⁷Simion pim kurmentëkaan 12,000,
 Liwai pim kurmentëkaan 12,000,
 Isaka pim kurmentëkaan 12,000,
⁸Sepulan pim kurmentëkaan 12,000,
 Yosep pim kurmentëkaan 12,000,
 ěn Pensamin pim kurmentëkaan 12,000.
 Omĕn piporö Anutuuk pimĕen wesak
 pitĕm ě kosatĕ yapin mowia.

Omĕn kĕsang panĕ Anutuun yaya mĕĕa

⁹Ne omĕn pöt itenak kaalak itaangkĕn
 omĕn kĕsang panĕ wa top ĕak wĕa.
 Pöröen omĕn nampök yok pangk sangk
 naalpan. Omĕn pörö möönre koröp
 naöre naö, ngön nerere ner, yang
 poutĕērö wais erĕn ĕa. Pit Anutu, pim
 omp ak urtak wel aisĕĕĕaupre Sĕp-
 sĕp Ruup piarpim itĕkĕĕl taueĕa. Pitĕm
 wĕwĕ ompyautak utpetat il wesautaan
 ulpĕĕn kōlam waliirö mĕak kewis komōt
 wali wak wĕa. ¹⁰Pĕl ĕĕĕ ngön ĕak epĕl
 ya. “Tiarim Anutu, pim omp ak urtak wel
 aisĕĕĕaupre Sĕpsĕp Ruup piaripök tiar
 utpetetakaan kama nuun ompyaö wĕ.”
¹¹Pĕl yaan ensel pouröak Anutu, pim
 omp ak urtak wel aisĕĕĕaupre ngarangk
 24 pöröere kutōm omĕn mor kong nent
 wĕwĕetaring pörö wirö wa taap elmĕak
 taueĕa. Pĕl ĕak pit omp ak urta itĕkĕĕl
 rar rĕ wesirak tok oriak Anutuun yaya
 mĕak ¹²epĕl yema.
 “Yaap, tenim Anutu,
 ten nimĕĕn ĕĕpĕrĕp ĕak ping wesak
 yeniak.
 Ēwat pout nimtĕ naĕ wiaan yayaare
 yoöre ĕĕp yeniak.
 Nuukĕĕr wĕĕre kosangring wĕaupök
 omnant pout pangk ngarangk yeĕaup.
 Omĕn pipot pout nim naĕ wiakaim
 wiaapnaat.
 Yaap.”

Omĕn eporöa kĕlangön kat yawia pöt pet ira

¹³Pĕl yemaan ngarangk 24 pöröa
 naĕaan nampök neen epĕl pĕĕl yenĕa.
 “Omĕn ulpĕĕn kōlam waliit mĕa eporö
 talörö? Tarĕkaan waisa?” ¹⁴Pĕl neaan
 ngön kangit epĕl yemak. “O kaöap, ne
 köpĕl. Nimtokĕĕr ĕwat wĕĕn.” Pĕl maan
 puuk epĕl ĕk yenĕa. “Omĕn eporö pitĕm
 kööre toköröa kĕlangönĕ öngpōkaan
 waurö. Pitĕm ulpĕĕnöt Sĕpsĕp Ruupĕ
 iitak iirak kōlam wesaurö. ¹⁵Pōtaanök
 pit Anutu pim omp ak urta itĕkĕĕl
 tauĕĕ kĕtre rōök poutĕ pim ngĕĕngk
 tuptak pimĕĕn inĕĕn yaalmĕĕm yaya
 maim wĕaurö. Pĕl ĕĕn Anutu pimĕnt
 pim omp ak urtak wel aisĕĕĕ ngarangk
 yaalmĕaup. ¹⁶Pit kaalak kĕĕnĕĕn ĕĕre
 iiten ĕ pĕl naĕpan. Ēn kĕtĕpökta nga
 elmĕĕre omĕn nantĕ es nga naōök pitĕk
 isö pĕl naĕpan. ¹⁷Sĕpsĕp Ruup omp ak
 urta luptak wĕa pöpök pit ngarangk
 elmĕak mĕs wak sĕ i kōlokta yoolĕaurek
 sĕ wĕwĕ kosangta iit kol mangkĕn nĕmp-
 naat. Pĕl ĕĕn Anutuuk pitĕm ing telapöt
 tum mokorak won mowasĕpnaat.”

Sĕpsĕp Ruupök pepeweri wii tĕĕĕa 7 pō il olĕa

8 Sĕpsĕp Ruupök kaalak pepeweri wii
 tĕĕĕa munt 7 pō il yoola. Pĕl ĕĕn
 kutōmwĕriaan ngön nent naĕn wieĕ
 akun kot nent ap aōa pōta ĕk won
 yes. ²Pĕl ĕĕn ne itaangkĕn ensel 7 ĕak
 Anutuu ĕĕetak tauĕĕ kuup 7 tapĕl ĕak
 yeön itenaut. ³Pĕl ĕĕn ensel munt namp
 wais Anutuun ur kiri yaalmĕauta naĕ
 taö yeö. Pöp pi söwar koolötök ket
 ĕa neweri omĕn nant köp nga kamp
 ompyaut wiipĕnĕak wak wais taö yeö.
 Pĕl ĕĕn pi omĕn es koulöp köp nga kamp
 ĕĕpna pöt kĕsang panĕ mangkĕn yeö.
 Omĕn köp nga kamp pöt Anutuun kiri
 yaalmĕaurek ur koolötök ket ĕa pötak
 kiri ar ĕĕn es koulöp köp nga kamp

ompyaut ngaarēk yawisem Anutuu omnarōa pimēen yayaare kimang yamēēa pōtring erēn ēēpēnēak mangkēn yeō. ⁴Pēl ēēn ensel Anutuu ēōetak taueēa pōp pi omēn kōp nga kamp pōt moresī wak wē ar ēēn es koulōpō ngaarēk yawisem Anutuu omnarōa pimēen yayaare kimang yamēēa pōtring erēn ēak yawis. ⁵Pēl yaēēn enselēp pi sōwar pōwer omēn kōp nga kampōt wiaan wak Anutuun ur kiri yaalmēautakaan es newes korak sōwarweri wiak yangerak yoola. Pēl ēēn kent tangar mēnak tangre kaō kēsang yeraan moup yamō.

Ensel 4 ēak kuup mēna

⁶Ne pōt itenak kaalak itaangkēn ensel 7 pōrō pitēm kuup 7 ēak wak wēa pōt mēmpēnēak yaē.

⁷Ensel wet kaal rēa nampōk pim kupō wet rēak mēngkēn kopi kēsangpel ēp ulōpōtring yepelēn esre omēn iitring ngentiak yang lup ner pour es kot won yes. Ēn yang lup neraar om wia. Lup es kota pōrek omnant wieēa pōt wiire kēraare nōn pout es kot won panē yes.

⁸Ēn ensel 2 pōpōk pim kuupō yamēngk. Pēl ēēn tomōnōtē ōk nempel es yokotōn olaan i kaōōk yengenti. Pēl ēēn i kaō ē naō kaip tiin omēn i sēēn naōōrar om wieēa. ⁹I kaō ē omēn i sa pōōk animaō wēa pōrō pourō wel wiin wangat pout utpet yaē.

¹⁰Ēn ensel 3 pōpōk pim kuupō yamēngk. Pēl ēēn ari naō es kalaō newesi yokot pipēl pan kotak kutōmwēriaan ti yangerak yengenti. Pēl yaēēn iitre i rēēpōt pout kom ēak 3 yes. Pēl ēēn ari pōōk ngentiak yang nera iit ngēp ēēn munteraarēt om wieēa. ¹¹Ari ti ngentia pōōkē yapinte welakre kakam pēl ya. Pōtaanōk i we naōōkēl wieēa pōt welakre kakam sēēn we naōōrarē wieēaut om ompyāō wieēa. Pēl ēēn omēn narō kēsang i welak yaaō pōt nak wel yawi.

¹²Pēl yaēēn ensel 4 pōpōk pim kupō yamēngkēn kētēp kom ēak rongan 3 yesēn ngoonōpre ariatta tapēl yaē. Pēl ēēn kētre ngoonre ari rongan 3 pōtēaan nent mēngkēn lup nent ēwa naēn nenteparōkēēr ēwa yaē. Pēl ēēn kētēkre rō kanōtē lup nentak ēwa naēn wiaan lup nenteparōkēēr ēwa yaē.

¹³Pēl ēēn ne itaangkēn int tup kēsang panē nemor wal ēak mopōōk yesēn kat wiaan int pōpōk ngōn ēak epēl ya. “O yakōm, yakōm, yakōm pan. Ensel munt 3 pōrōak pitēm kuupōt mēmpna pōtak yangerakē omnarōa naē utpet kēsang panē nempelēar nempel ēak orōōpnaan yaē. Yang omnarō tol ēēpēn?”

Ensel 5 pōpōk kuup mēna

9 Ensel 5 pōpōk kuup mēngkēn ne itaangkēn ari naō kutōmwēriaan tiak wais yangerak ngentiak wieēa. Ari pō ensel nampōnōk ya. Ēn ne itaangkēn yang ōngōp wali panē naō wieēa. Pōōkē leng ēa pōrekēn ne kōpēl. Yang ōngōp pōōkē kiet ensel pōp mangkēn yeō. ²Pēl ēak puuk ōngōp pōōkē kanwer tē wiin es koulōp naō ōngōpōōkaan orōak yawis. Es koulōp pō es kēsangōte koulōpōōkē ōkō. Pēl ēēn es koulōp pōōk kētēpre mop epō ka wariin koō yoola. ³Pēl ēēn es koulōpōōkaan mop narō orōak yangerak yeira. Pōrōa kant yamēngka nga pōt kōrngapōrōa yaē pōl yaaurō. ⁴Pēl ēēn kutōmwēri wēaurōak pitēn epēl ōk yema. “Ar nōnre kēra, wiire omnant ke nampre nampōt e yangerak orōak wē epot pout utpet wasnganok om mait elmēēn. Ēn omēn Anutuun yaō ēak pitēm ē kosatē pim yapinte nawiin piporōakēēr utpet mowasēn. ⁵Ar ngoon 5 pōrōa ōngpōk omēn piporō utpet moweseim ōn. Pēl ēēnēetak mēn wel mowinganok.” Pēl yemaan mop pōrō omēn narō kant mēnak kēlangōn yemongawis. Pōt kōrngap nampē omēn namp kant momkēna kēēm kat yawi pita ōk yeēa.

⁶Ne omēn pipot poutōn itenaup. Pipot ngoon 5 pōrōa ōngpōk orōōpna pōtak wel wiipna kanten ap kēsang panē wasēpnaatak pangk kangk nokoīpan. Pit wel wiipēn kōn wiak pēl ēēpnaatak pangk pēl naēpan.

⁷Ne itaangkēn mop pōrō pol osōrōa ngaōōk sēpēnēak kopēta wes ulmēēn wē pōl ēak wē. Mop pōrōa kepōnōtē omp ak ul koolōtōk ket ēautē ōkōt waēak wēa. Kēēre wot kan pōt omnarōa ōkōrō. ⁸Ēn pitēm kepōn ēpōt, ōngōrōaatē ōk wali panēēt orōēēa. Kē pōt kent nga laionōrōaatē ōk panēēt orōak wēa. ⁹Pitēm ripatē aini ngilōatē ōkōt ngep ēēēa. Ēn wer pōt pol osōrōa teēt ngaōōk sēpēnēak kaaratē nga ē raare wisangōt wa wiin wak weruak yesēn u kēsang ya pōl ya. ¹⁰Pitēm suut kōrngap pōrōaatē ōkōt. Wap nannta omnarō wesirēn kēēm kat wiipnaat suutē orōēēa. Pitēm nga ēēpna pōt suutē wēa pōtōk omnarō ngoon 5 pōrōa ōngpōk utpet yemowas. ¹¹Pit pourōa kepōnōōk omēn omp ak namp wēa. Omp ak pōp ensel yang ōngōp wali panēōōkē ngarang wēa pōp. Pim yapinte Yuta ngōntak Apaton, Krik ngōntak Apolion, ēn tiarim ngōntak, “Omēn omnant pout utpet yewesau,” pēl apenaap.

¹²Kēlangōn kēsang wet kaalte, kuup 5 pōōkē mēngkēn orōa pōt peene pet yair. Kēlangōn munt nentepar om wia, ēnēmak orōōpnaatepar.

Ensel 6 pōpōk kuup mēna

¹³Ensel 6 pōpōk kuup mēngkēn ne kat wiin ngōn nent yeem ya. Ngōn pōt ur Anutuun kiri yaalmēāō koolōtōk ket ēa pim itēkēēl wieēa pōta tepōn 4 pōtēēlaan orōak ¹⁴ensel 6 kuupō wak wēa pōpōn epēl ōk yema. “Ensel utpet 4 ēak i kēsang Yupretis pēl yema pōmeri pouuk wii kaatak wē piporō kan wes mēēn sēp,” pēl yema. ¹⁵Pēl yemaan ensel 4 pōrō

kama wēl ē yemoulmē. Ensel utpet pōrō, yangerakē omēn pourō kom ēak rongan 3 wesak nentakōrō mēn wel mowiin nenteparēērō om ōpnaat pēl maan pitōk ya pōt mēmpēnēak kor wakaima. Pitēm pēl ēēpna pōt ngaantakēēr krismakīre ngoon, kētre aōa akun pōt mowia. ¹⁶Pit pēl ēēpēnēak kan yesēn pitēm nga omēn pol osōrōa rangk wel aisēak wēa pōrō pitring yes. Pitēm sareet pōt kēsang pan, 200 milion pēl aan kat yawi. ¹⁷Ēn pol osōrōere pitēm rangk omēn wēa pōrōen wangartak epēl itenaut. Omnarōa ripatē aini ngilōat ngep ēēēa. Ēn pōtē retēngretēng ēēēēa pōt epot. Kōp mōaare kunōm ka uraare kop retēng ka ura pōt pitēk pangk ēēēa. Pol osōrōa kepōnōt kent laionōrōa kepōnōtē ōk seēa. Pēl ēēn pitēm kēmōtēaan kēl kop retēng ka ura es yokota nantring koulōpre wēlēngōt yaarōa. ¹⁸Pēl ēēn pitēm kēmōtēaan kēl kop retēng ka ura es yokota pōtring koulōpre wēlēngōt yaarōa 3 pōtōk yang omnarōa naēaan rongan nentak wēa pōrō pourō mēn wel yawiin nenteparē wēaurō om wē. ¹⁹Pol os pōrōa wēēre kosang pōt kēm kanre suutē wieēa. Pitēm suut pōt kamalōrōa ōkōt, kepōnōtta wēa. Su pōtōkta omnarō mōak utpet wasēpnaat.

²⁰Pol osōrōa kēmōtēaan omēn utpet 3 ēak orōa pōtōk yangerak omēn rongan nentak wēa pōrō mēn wel wiipēnēak nentepar pēl naalmēēn yaē. Pēl yaēēn omēn wel nawiin pōrō lup kaip tiak utpet yaaut sēp newasēn yaē. Pēl ēak pitēm omp ak kaar aini koolre siluwaare parasōtōk ket ēēre kēraare kēlōtōk omēn kōn ket ēaut sēp newasēn yaē. Omēn kōn pōt itaampōōre kat wiire kan ing ē pēl naēn yaēētak pōtēēn yaya yamēēa pōt sēp newasēn yaē. ²¹Pēl yeem nga ēēre kemp ē, wēwē utpet ōngre omp nga ēēre omēn kōntak kēkain ē pēl yaaō pōtta sēp newasēn yaē.

**Enselēpök Son pep
newer mangkēn na**

10 Ne omēn pöt yaarōön itenak kaalak itaangkēn kutōmwēriaan ensel weēre kosangring munt namp yeira. Pöp pim koröpōök kepilöt pe ēēn keponōök iere kasirō wesirak wēa. Kēēre wot kante pöt kēt ket ēak mēak ēwa ēēēa. Ēn ingesiar pöt es wēlēngōōkē ököp. ²Pi pep kot newer wilak wali wēēa. Pim ing yaapkēēwes i kaōōkē rangk mēsēak katnēēwes yangerak mēsēak wēa. ³Pēl ēēēaupök kent laionöpē ya pöl maap ngön ē olēak aan tangre kaō akun 7 ēak yera. ⁴Pēl yaēēn ne ngön pöt retēng ēēmēak yeem kat wiin kutōmwēriaan ngön nent epēl yenēa. “Tangre kaō akun 7 ēak yeraan ngön aan kat wian pöt ni retēng ēēnganēp könōök wa wi,” pēl yenēa.

⁵Pēl yeneaan ensel nem wet rēak itaangkēn pim ingesiar nas i kaōōkre nas yangerak pēl ēak wēēn nem itena pöpök kaalak o kutōmwēriil pim mor yaapkēēwes ngaarēk wesak wē ⁶Anutu wakaim öpnaapök, kutōmre yang, i kaōre omnant pötē wieēa pöt pout ket ēa pöpē yapintak ngön kosang wesak epēl ya. “Anutu pi omnarōaan kor wakaimaup, kaalak naōpanēēp. ⁷Ensel 7 pöpök pim kuupō mēngkēn Anutuu ngön ēlēēp ngaanēēr pim inēēn ru tektek ngön yaaurōen ök mēēa pöt kē orōōpnaat.”

⁸Pēl yaan ngön nem wet rēak kutōmwēriaan ök neaan kat wian taptak kaalak epēl yenēa. “Ni sē ensel i kaōōkre yangera rangk taueēa pöpē pep wilak wali wak öpna pōwer kama öm.” ⁹Pēl neaan ne enselēpē naē sē pep kot pōwer nampēnēak maan pi epēl yenēa. “Ni pöt num. Nim kēmtak kapulak kant mēnak numē pöt ngēntötē ök misēng pan ēēpnaat. Pēl ēēpnaatak yaatak sē wieē welakre kakam ēak nga ēēpnaat.” ¹⁰Pēl neaan ne pep kot pōwer

pim moresiaan wak naut. Pēl ēēn nem kēmtak kapulak nēēn ngēntötē yaē pöl misēng pan ēaut. Ēn yaatak sē wieēak kaalak welakre kakam ēak nga ēaut. ¹¹Pēl ēēn ne epēl kat yawi. “Ni kaalak omēn yang kaō nantē neenem ngönöt yaaōre pitēm omēn omp akōrōa naē orōōpna pöt tekeri wesak maim öm.”

**Omēn naarök Anutuu
ngönte ök apnaat**

11 Ne ngön pöt kat wiaan nam-pök sungkör ök naō nenak epēl ök yenēa. “Ni wal ēak ök epō wak sē Anutuu ngönēn tup kaōetere ur pimēēn kiri yaalmēautak epōōring ök wiak omēn pōrek piin yaya yamēēa pörōen sangk kelum. ²Pēl ēēmēētak tup ka ngēēngkta ēm pipō ök wiinganēp, mosēp. Pipōōkē öngpök Anutuuk omēn ngönēn köpēlörōaan yaō maan pit Yerusalem ka ngēēngk pipō krismaki nentepar nent ngoon 6 pörōa öngpök ka pō utpet wasēpnaat. Pötaanök ök wiingan. ³Pēl ēēn omēn naar nem songönte tekeri wasēpnaan wes mēēmaat. Ne piarip wes mēēn nem ngönte tekeri wesak apnaataan kaplak ilaim wēēn krismaki nentepar nent ngoon 6 pörō pet irēpnaat.”

⁴Omēn pōaar kēra olip rikōtre rampeetē rangina yaē pöl yangera pepap, Aköp, pim ēōetak ēwa yaauwaar. ⁵Omēn namp piarip utpet mowasēpēn wesak elmēēpna pöt es wēlēngōōrar piarpim kēmtaparēaan orōak mokotöpnaat. Yaap, omēn piarip utpet mowasēpna pörō akun tapētākēēr wel wiipnaarō. ⁶Piarip kutōmwēriaan weēre kosang wak akun piarpim Anutuu ngönte aō sēpna pötē piaripök kopi nepelēn ēēpēnēak maan nepelēn ēēpnaat. Weēre kosang tapōōring i epot pout kaip tiak omēn i sēēre yangerak omnant kēēre ngaat orō pēl ēēpēnēak maan pēl ēēpnaat. Piaripök ya pöt

mēmpēnēak kön wiipna pöt pangk ēēpnaat.

⁷ Piarpim Anutuu ngönte ök aō seimeē sē pet irēpna pōtak animaō utpet nga namp yang ōngöp wali panē pōōkaan orōak piaripring nga elak puuk piarip mēn wel mowiipnaawaar. ⁸ Pēl ēēn omēn pōaarē sokuraar ka kēsang piarpim Aköp kēra yetaprak mōōn wel wia pōōkē kamtaōōk mowiin wiaapnaat. Ngōn nokoliitak ka pōōn Sotomre Isēp pēl ya. ⁹ Pēl ēēn omēn mōōnre korōp naōre naō, ngōn nerere ner, yang poutēaan narō wais erēn ēak piarpim sokuraarōn iteneimeē sē kēt 3re ēn kēt kaō nent pēl sēpnaat. Pēl ēēpnaatak omēn nampōkta itenak wak sē welaarōa yangaōōk moweerēpnaaten kuure mak nemaan ēēpnaat. ¹⁰ Pēl ēak yangerakē omēn pourō piarpim wel wia pōtaan yak ērēpērēp ēak kēere kaōmp ngawinak nener omnant yowe mampnaat. Pöt yangerakē omēn pōrō utpet yaēēn Anutuu tektek ngōn yaaō omēn pōaarōk pit kēēmre kēlangōn menak utpet mowe-seima pōtaanōk.

¹¹ Ēn kēt 3re kaō nent won sēēn Anutuuk pim omēn wel wia pōaar wēwēeta ēmō mangkēn kaalak ōp sak tauaan omēn pourō piaripōn itenak kas kēsang pan yaē. ¹² Pēl ēēn piarip kat wiaan kutōmwēriaan ngōn naō ngōn ēak epēl yema. “Arip e ngaarēkēl aprēē.” Pēl maan piarip kan aprō is kutōm kepilōtē ōngpōk ilēak yesēn kōōre tokōrō itenaut. ¹³ Pēl ēēn akun tapētakēēr moup nempel mōak ka kaōaōōkē lup ner utpet wes yoolaan lup 9 ēak om wia. Moup yamōōn omēn 7,000 ka kaōaōōkē lup nerak wēaurō wel wiin, lup 9 pōtē wēaurō om wē omēn pōrek orōa pōten itenak kas kēsang panē yeem Anutuu kutōm pepapē yapinte wak isak yema.

¹⁴ Kēlangōn kēsang 2 kuup 6 pōōkē mēngkēn orōa pöt peene pet yair.

Kēlangōn 3 ēnēm panē pöt, peene tapēt orōōpnaan yaē.

Ensel 7 pöpök pim kuupō mēna

¹⁵ Ensel 7 pöpök pim kuupō mēngkēn kutōmwēriaan omēn narōak ngōn ē olēak epēl ya. “Tiarim Aköp Anutu pi Kristo pim Yaō Mēēaupring omnarōa kaō sak wē om wakaim ōpnaap.” ¹⁶ Pēl yaan ngarangk 24 Anutuu ēōetak pitēm omp ak urōtē wel aisēēa pōrō pit rar rē mowesirak tok oriak Anutuun yaya yamēem ¹⁷ epēl yema.

“O Aköp Anutu, wēere kosang pout wieēaup, ni ngaanēēr wakaimaupök peeneeta wēēn.

Ni nimtē wēere kosang kēsangō wak omp ak sak ngarangk yaalniin.

Pōtaanōk ten niin yoōre ērēp yeniak.

¹⁸ Yangerakē omēn niin kōpēlōrō ya sangēn elnieim wē, ēn nim pitēmēēn ya sangēn elmēēmē pöt yok peene yaarō.

Nim omēn wel wiaurōa wēl ēak kangut mampē pōteta yok yaarō.

Peene nim inēēn ru tektek ngōn yaaō omēn pōrōere ēn nim omēn pourō, kotre kaō,

niin kasinkasin yaalnia pōrō pit ompyaō kangut mampēēp.

Pēl ēak omēn yang omnarō utpet yewe-saurōeta utpet mowasumēēp.”

¹⁹ Pit ngōn pöt ök mē pet yairēn Anutuu tup ngēēngk kaōet kutōmwēri wia pöt kan tēēn ne itaangkēn Anutu pim umkek Mosesē ngōn kosangōt wieēa pöt tup pōta kakaati wia. Pēl ēēn ne itenaaan kent tangar mēnak tangre kaō rēak moup mōak kopi kēsangpel ēp ulōpōtring yepel.

Öng nampre kamal kēsangēpē ngönte

12 Ne itaangkēn kutōmwēri retēng kēsang nent yaarō. Pöt ōng nam-pök pim korōpōk kētēpök ulpēēn ket

ëak mëak wëa. Ngoonöp pöt pim inge-siarë iri wëa. Ēn kepönöök pöt ari 12 pötök ul ket ëak waëak wëa. ²Pöp ru yak wë wilëpënëak lel yailën këlangön kësang kat yawiem merek ya. ³Ēn omën munt nantta kutömweri taprek yaarö. Omën pöt kamal kësang panë nemorë ök sak wëa. Pömor köp möaumorök pim kepönöt 7 ëak wëen watöt 10 ëak pötëaan oröëëa. Ēn omën omp aköpë ulöt 7 ëak pim kepön 7 pötë waëëëa. ⁴Pim su pömentök kutömweri möak ari tit nent ti olaan tit nentepar pëen om wë. Pël ëaan kamal pöp öng ru wilëpënëak yaaö pöpë itëkëël së nga kor taö yeö. Öng pöp rungaap wilën pi wa nëm-pënëak pël yaë. ⁵Pël ëën öng pöpë yokot ënëmak yangerakë omën pourö weëre kosangring ngarangk elmëëpna pöp yawil. Pël ëën akun tapëtakëer pit rungaap teëntom panë wak yes, Anutu pim omp ak urtak wel aisëëëa pöpë ngësë. ⁶Pël ëën öng pöp kan kas së yang lup omën won ner, Anutuuk mangkën krismaki nentepar nent ngoon 6 ëak wëen ngarangk ëak kaömpre omnant mampënëak yema.

⁷Ne kaalak itaangkën kutömweri nga kësang panë nempel yaarö. Nga pöt Maikelre pim enselöröak kamal kësang pömorre enselöröaan nga yaalmë. Pël yaëën pit kangiir yaalmë. ⁸Pël yaëën Maikelre pim enselöröak pit il mowesak, “Ar e kutömweri yok pangk naöngan,” pël yema. ⁹Pël mëak kamal pömor wa yangerak yemoola. Pöp kamal wet nganëër pan wakaimaupök yangerakë omën pourö morök yaalmëaup, Seten pöp. Piire pim enselörö wa yemoola.

¹⁰Ēn ne kat wiin kutömweriaan ngön naö ngön ë olëak epël ya.

“Peene Anutuuk tiar utpetetakaan kama yanu.

Peene pim weëre kosangöök omnant pout il mowesak pi Aköp pël sak wë pöt pet yaalni.

Ēn pim Ruup Kristo puukta pi kaö sak wë pöt pet yaalni. Pöta songönte epët.

Seten pi tiarim Anutu pim ëöetak tiarim karuröaan röökre kët poutë ngön utpet wesak yamëëa pöp piaripök kutömweriaan wa yemoola.

¹¹Tiarim karurö Yesu Kristo, Sëpsëp Ruupë i il olëa pötak weëre kosang wak pim ngönte ök aimeë Seten il mowesa.

Pit pitëm wëwëat keimön naën Anutu ngönte taë wes wak wëen pitëm kööre toköröak mënaurö.

¹²Pötaanök kutömweri wëaurö ar ërëpërëp ëëë.

Ēn yangerakre i kaöök wëauröaan yaköm pan.

Seten pi pim akunet ëwat wë yak ya sangën ëën arim naë oröak nga kaö elniipnaan yaë.”

¹³Kamal kësang pöp pi yangerak wa moolëa pöten kön wieë öng yokotup wila pöp utpet mowasëpënëak nga yes.

¹⁴Pël yaëën Anutuuk öng pöp int tup wereweriarë ök neweriar yemangk. Pöt pi kamalöpë naëaan kas wal ëak yang lup omën won panë nerek së wëen Anutu ngarangk elmëak këëre kaömp meneim wëen krismaki 3 ën ngoon 6 pël sëpënëak yemangk. ¹⁵Pël ëën kamal pöpök öng pöp i wak sëpën pël kön wiak köm ngës olaan i kësang nemer nga urak ënëm yes. ¹⁶Pël ëën yangerak öng pöp kaamök elmëak këm nga ëën i kamalöpë köm ngës olëa pömer ngemë ilëak won yes. ¹⁷Pël ëën kamal kësangëp pi öngöpön ya sangën ëën pim ru wet rëak wilaö muntarö Anutuu ngön kosangöt ngaarëk weëre Yesu pim omnant tekeri wes mena pöt taë wes wak wëaurö nga elmëëpënëak yes. ¹⁸Pël ëak kamal kësang pöp i kaöökë pisöök tauak kor wë.

Animaö nga naar oröa

13 Ne omën pötön itanaan animaö nga namp i kaöokaan yaarö. Pöp pim kepönöt 7 äak weën watöt 10 äak pötëaan oröëä. Omën omp ak ulöt 10 tapël äak wat 10 pötë waëak wëa. Pim kepönötë yapin Anutuun utpet wesak yaaö nant wieëa. ²Animaö nga nem itena pöp pi pusi kësang nga namp lepat pël ya pöpë ököp. Ingesiar pöt imën nga namp pea pël ya pöpë ök. Ēn këm pöt kent nga laionöpë ök. Animaö nga pöp kamal kësangöpök pim weëre kosangö menak pim omp ak urtak wel aisëëë yangerakë omnarö ngarangk ëëpënëak yema. ³Pël yaëën ne itaangkën animaö nga pöpë kepön naö omnaröak wisang äak mënaupë kepönöökë ök seëa. Pël äautak ëmpölö yok pu wariin yaap sak weën omën pourö pöten itenak yaan sak äak pim ënëm yes. ⁴Pël äak omnarö kamal kësang pöpök pim weëre kosangö animaö ngaap mena pötaan kamalöpön yaya mëak animaö ngaapönta yaya mëak epël ya. “Talëp animaö ngaapë ök weëre kosangring wë? Ma talëpök pi il mowasëpën? Won pan.”

⁵Kamal kësangöpök animaö nga pöpön, “Ni Anutuu yapinte wa ngep elmëak utpet wesak mam,” pël ök maan Anutu kuure mak yema. Pël äak pi krismaki 3 ën ngoon 6 pöröa öngpök yang omnarö ngarangk elmëëpënëak animaö ngaapön tapël yema. ⁶Pël maan pi Anutuun utpet wesak mëak yapinte wa ngep elmëak pim wëautere kutömweri wëauröenta utpet wesak yema. ⁷Pël äak animaö nga pöpön Anutuuk pim omnaröen kööre tok elmëak puuk il mowesak omën möönre koröp naöre naö, ngön nerere ner, yang poutëërö ngarangk elmëëpënëak kuure mak yema. ⁸Pël maan yangerakë omën pitëm yapinöt wëwë kosangta pepeweri retëng naën ëa pöröak animaö nga

pöpön yaya yema. Pep pöwer yang epër naaröön wiaan Sëpsëp Ru ënëmak mën wel wia pöpök omën wëwë kosangtak öpnaaröa yapinöt retëng ëauwer.

⁹Katringöröak ngön epët këëkë kat wiin. ¹⁰Anutuuk omën namp wii kaatakën yaö ëëpna pöp yok sëpnaap. Ēn nampön kööre toköröak mëmpënëak yaö ëëpna pöp mëmpnaap. Ngön pöt ngönëntak wia. Pötaanök omën ke pilöt Anutuu omnaröa naë yaaröön pöt kosang sak wë piin kön wi kosang yewesaut taë wes wak öp.

¹¹Ne kaalak itaangkën animaö nga munt namp yangera öngpokaan yaarö. Pöp wat naöörar wëa pöörar sëpsëp ruuröaatë ök. Ēn pim ngönaak yaaö pöt kamal kësangöröa ngönötë ök kaö yaaup. ¹²Animaö nga 2 pöpök munt wet kaal pöpë weëre kosang pout wak wëa. Pël äak pi wet kaal pöp kaamök äak yangerakë omën pourö animaö wet kaal pim kepön naö mëngkën wel wiin ëmpölö pu wariaö pöpön yaya mapënëak yamëëaup. ¹³Animaö nga 2 pöpök ya it ngölöp ke nentere nent mëneim wë. Pël yeem kutömweriaan esuwes wes mëën yangerakël yeiraan omnarö iteneim wë. ¹⁴Pël ëën Anutuu kuure mak mëëaul animaö nga wet kaalëpë itöök ya it ngölöpöt yamëngka pötök yang omnaröen morök epël maim wë. “Ar animaö nga ngaantak öp wesirën wel wiak kaalak öp wëaupë könöp ket äak kön pöpön yaya maim ön.” ¹⁵Pël yaëën Anutuuk kat mowiin puuk animaö kön ket ëa pöp wak këm muntön momöön ngönaak yaan omën animaö kön pöpön yaya nemaan yaë pörö mëneim wë. ¹⁶Pël äak animaö nga 2 pöpök omën pourö kotre kaö, monere urömaringre il ngentingenti yaaö, omën yaap wëaöre ën inëën yaaö pouröen maan animaö wet kaalëpë yapinte pitëm mor yaapkëëtëere ë kosatë wi pet yair. ¹⁷Namp animaö pöpë yapintere saareet piik nawiin ëën pöt animaö

pöpök omën pöp omnant sum èère omnaröakta pim naëaan sum ë pël naëpan pël yema.

¹⁸Animaö nga pöpë yapinta songön pöt epël këékë kön wiipa. Yapin pöt saareet 666 pël wia. Pötaanök omën namp kön wetete wë pöt saare epët sangk kelak pöta songönte ewat sêp.

Omën 144,000 pörö tan ngolöp nent ëa

14 Ne kaalak itaangkën Sêpsêp Ruup Yerusalem kak Saion rosiraöök taueëa. Pël èën omën 144,000 Sêpsêp Ruupre Pepap Anutu piarpim yapintepar pitëm ë kosatë wieëa pöröeta piiring wëa. ²Pël èën ne kat wiin këm ngön nempel i kësang nant nga yaurem kuk aöre tangre kaö kësang rë pël yaë pöta ök kutömweriaan yaarö. Ngön nem kat wian pöt omën selap intö tang yamööna ya pöl ëaut. ³Omën 144,000 pörö Anutu pim omp ak urtak wel aiseëa pöpre kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröere ngarangk 24 pöröa ëöetak taueë tan ngolöp nent aim wë. Tan ngolöp pöt omën muntaröak ewat nasëpan. Omën 144,000 Anutuuk yang omnaröa naëaan pimëën kama wa pöröakëër pangk ewat sêpnaat. ⁴Omën pörö pit öngörö mësël naën wonörö. Pit yaap wëwë wotpil wakaima. Pël èëë Sêpsêp Ruupë ngönte ngaarëk wak kaatë ya mëmpö seima. Omën pörö Anutuuk pöta kangiir pit yang omnaröa teköökaan kama waurö. Pël èën Anutüre Sêpsêp Ruupë ingre moröröa wotöökörö pël sak wëa. ⁵Pit ngön kaar aöre utpet nent ë pël naën, won.

Ensel 3 pöröak ngön nant ök mëëa

⁶Ne kaalak itaangkën ensel munt namp mopöök wal ëak yesën itenaut. Pöp möönre koröp naöre naö, ngön nerere ner, yang poutëëröen Anutuu ngön ompyaö wiakaim wiaapna pöt ök

mapënëak yes. ⁷Pël ëak pi ngön ë olëak epël ya. “Anutu pim omën pourö kom ëak ngön yaatak niulëëpna akunet yok yaarö. Pötaanök piin kas yeem ping wesak maë. Pi kutömrë yangre i kaöre kölok pout ket ëa pöpön yaya maë.”

⁸Pël aö yesën ensel munt namp pim ënëm yesem epël ya. “Kat wieë. Papilon ka kaöaö omën narök yok utpet yewas. Yaap, pit utpet panë wesak tööl yoola. Omën ka pöök wëa pörö öng omp nga yaaö nampë wain iit omnarö mangkën nak piiring utpet yaë pol pitëm utpet yaaö pöt yang omën pouröen rë moulön ulöl sa. Pötaanök pitëm ka kaöaö töölön pitta kö yes.”

⁹Pël aö yesën ensel munt 3 pöp wet kaal pöaarë ënëm yesem ngön ëak epël ya. “Omën narö animaö nga pöpre pim omën kön ket ëaupön yaya mëak pim yapinte pitëm moresiire ë kosaöök wiaapëna pörö ¹⁰omën nampë wain iit mangkën nak kön irikor yaë pöl Anutuuk pitën ya sangën elmëën këlangön kat wiipnaarö. Kot nent wiap naalmëëpan, ya sangën kaö elmëak kël kop retëng ka urauuk es yokota pörek wes mëën ensel ngëëngköröere Sêpsêp Ruupë ëöetak këlangön kaö pan kat wiipnaarö. ¹¹Es pitëm këlangön kat mowipna pöwes nariin om yokotön koulöpö kët ëlötë o ngaarëk aprö seim öpnaat. Omën animaö ngaapre pim omën kön ket ëaupönta yaya yamëem pim yapinte pitëk wiaapna pörö röökre kët poutë këlangön kat wieim öpnaarö.”

¹²Pël ëëpnaat pötaanök utpet ke nentere nent Anutuu omën pim ngön kosangöt ngaarëk wëere Yesuun kön wi kosang wasö pël eim wëaurö arim naë yaaröön pöt kosang sak ön.

¹³Ne kaalak kat wiin ngön nent kutömweriaan epël yenëa. “Ni ngön epël retëng ë. Omën Aköpë naë rë olëak wë akun eptak ngës rëak wel wiipna pörö ërëpërëp ëëpnaarö.” Pël yaan Ngëëngk

Pulöök epël yenëa. “Yaap pan. Pit wel wiin pitëm ya mëmpnaatë kangut Anutuuk mampnaarö. Pötaanök yok pangk pitëm ya kaö mëmpna pöt pet irak kë yesem ërëpërëp eim öpnaarö.”

Enselöröa omnarö koirëpnaata ngönte

¹⁴Ne ngön pöt kat wiak kutömweriil itaangkën kutöm kepil kölam kësang ner wiaan itenaut. Pël ëën kepil pöra rangk namp wel aisëëëa. Pöp omnaröa ököp, pim kepönöök omp ak ul koolötök ket ëa nent waëak moresi öp nga panë newer wak wëa. ¹⁵Pël ëën ensel munt nampök Anutuu ngëëngk tup kaöeta kakaatiaan oröak ensel kutöm kepilta rangk wel aisëëëa pöpön maap ngön ëäk epël yema. “Yangerakë kaömpöt köp sëën tiak kama ömë akunet yok yaarö. Pötaanök ni së öpwerring ti.” ¹⁶Pël maan ensel kutöm kepilta rangk wel aisëëëa pöp së pim öpwer yangerak wesirak kaömp köp saut yati.

¹⁷Pël yaëen ne itaangkën ensel munt namp kutömweri ngëëngk tup kaöeta kakaatiaan öp nga panë newer wali wak yaarö. ¹⁸Pël ëën ensel munt Anutuun kiri ar yaaö urtak esuwesi ngarangk yaaupök pötakaan oröak ensel öp nga panëëwer wali wak wëa pöpön maap ngön ë olëak epël yema. “Yangerak wii wain ulöpörö köp sak wë. Pötaanök së öpwerring tö.” ¹⁹Pël maan ensel pöp së pim öpwerring yangerakaan wain ulöprö töak rongan yaë. Pël ëäk wain ulöp pörö ing mësaan iit oröak sëpënëäk wa kap kësang këlötök ket ëa nenta öngpök yewesir. Wain ulöpöröa ing mësaan iit oröak sëpna pöt Anutu pim omnaröen ya sangën elmëëpnaata ök ëëpnaat. ²⁰Pit Yerusalem kaöökë ka tomök wii wain ulöp pörö kap kësang pötak wesirak ing mësaan pötakaan omën iit oröak i yaapötë ök yaë. I pöt oröak kaö wetak omnaröa kepönöt il yewas. Rëëp-

takaan opetakë waliit 300 kilomita pöta ök.

Ensel 7 pöröak omën utpet panë nant 7 tapël ëäk wali wak wëa

15 Ne itaangkën kutömweri retëng kësang munt nent oröak wëen itenak yaan saut. Ne itaangkën ensel 7 pörö omën utpet panë nant 7 tapël ëäk omnarö utpet mowasëpnaat wak wëa. Omën utpet pöt oröön ënëmak kaalak munt nant naaröön ëëpnaat. Anutu pim ya sangënte pörökök pet panë irëpnaat.

²Pël ëën ne omën kësang i kaöökë ök nenten itenaut. Omën pöt könitweri öktak esuwesi köp möak wë pöl ëëëa. Ën omën animaö nga pöpring nga elak pïre pim omën kön ket ëaupre pim yapinta saareet il wesa pörö Anutuuk pim intöat mangkën wali wak i kaö könitweri ök pöökë ëöök taueëa. ³Pël ëëë Sëpsëp Ruupëen tan nent Moses Anutuu inëen ruupë tan pöta ök epël aim wë.

“O Aköp Anutu, ni weëre kosang pout wieëaup.

Nim ya pout kosang kaö panëët, pölöpringöt.

O omën pouröa Omp Aköp, nim wëwë pötakëër wotpil ompyaö panëët.

⁴Aköp, nimënt tapöpökëër ngëëngk panëëp.

Pötaanök ten omën pourö niin kasinkasin elniak nim yapinte wak isak nianaat.

Nim wotpil yewesa yaat tekeri panë oröak wia.

Pötaanök yang kaö poutëaan narö nim naë wais yaya niapnaat.”

⁵Tan pöt pet irën ne kaalak itaangkën kutömweri ngëëngk tup kaöet poë koröpötök ök rëa pöta kakaati ngëëngk tup panë pöt kan të wieëa. ⁶Pël ëën ensel 7 pörö omën nant omnarö utpet mowasëpnaat 7 tapël ëäk wak tup ngëëngk panë pöta kakaatiaan yaarö.

Pit ulpēen wali ompyaō kewil won, ēwaēwa yaaō nant mēak wēa. Pēl ēak yepat koolōtōk ket ēa nant pitēm ri-patē wirō rēwarōk rēak wēa. ⁷Pēl ēēn kutōm omēn mor kong nent wēwēetaring pōrōak sōwar koolōtōk ket ēa 7 ēak ensel 7 pōrō yemangk. Sōwar pōtē Anutu wēwē kosangtarīgēp pim ya sangēnōt peō ēēēa. ⁸Ēn Anutuu ēwaare wēere kosang pō es koulōpōōkē ōk sak tup ngēēngk panēētak wiaan es koulōp pō kakaati peō ēaan omnarō pōrek ilap-naat pangk naēn. Ēnēmak utpet 7 enselōrōak wak yewais pōt pet irēpna pō-takēer ilapnaat.

**Anutu pim omnarōaan ya
sangēnōt sōwar 7 pōtē wieēa**

16 Ne kat wiaan tup ngēēngk panēēta kakaatiaan ngōn nent ensel 7 porōen epēl ōk yamēem ya. “Ar sōwar 7 pōtē ōngpōk Anutuu ya sangēnōt wia pipot kōmen yangerak olaē,” pēl yema.

²Pēl maan ensel kopēt pōpōk pim sōwarweri wieēaut wak sē kōmen yangerak yoola. Pēl ēēn omēn animāō ngaapē yapinte pitēk wiak pim omēn kōn ket ēaupōn yaya maima pōrōa naē ēmpōl utpet kēsang panē nant orō morēēn kēlangōn kaō kat yawi.

³Ēn ensel 2 pōpōk pim sōwarweri wieēaut i kaōōk kōmen yoola. Pēl ēēn i kaō pō kaip tiin omēn wel wiaurōa iitē ōk korōp orōōn omēn i kaōōk wēa pōrō wel wi won yes.

⁴Pēl yaēēn ensel 3 pōpōk pim sōwarweri wieēaut i kēsangōtēēre kōlokōtē kōmen yoola. Pēl ēēn pōtta kaip tiin omēn i korōp yaarō. ⁵Pēl ēēn ne kat wiaan ensel i pout ngarangk yaaō pōpōk Anutuun epēl yema.

“O Ngēēngkēp, ni wakaimaupōk wēēn. Nim kangut yemengka yaat wotpil yamēngkaup.

⁶Omnarōak tektek ngōn yaaō omēnere nim omēn muntarō mēn wel wiin pitēm iit orōak ngentieimaut.

Pōtaanōk omēn utpet pōt eima pōrō nuuk omēn i epot mangkēn yen.

Nim wotpil yewesa yaat yamēngkēn pitēm utpetatē kangut yeō.”

⁷Pēl yemaan ne kat wiaan kaalak ur Anutuun kiri yaalmēautakaan ngōn nent ngōn ēak epēl ya.

“Yaap, Akōp Anutu wēere kosang pepap, nim ya yamēngkaut wotpilre ompyaō yamēngkaup.”

⁸Ēn ensel 4 pōpōk pim sōwarweri wieēaut kētēpē rangk kōmen yoola. Pēl ēēn Anutuuk kētēp nga panē wesak maan omnarō es kotōpēnēak yema. ⁹Pēl ēēn kētēp nga panē wesak maan omnarōa korōpōtē es mokotōn Anutu utpet pōten maan pit utpet mowasēpēnēak orōa pōpōn utpet wesak yema. Pit lup kaip tiak piin ping wesak nemaan yaē.

¹⁰Ēn ensel 5 pōpōk pim sōwarweri wieēaut animāō ngaapē omp ak urtak kōmen yoola. Pēl ēēn animāō pōpē ikanōōk omēn wēēn ngarangk elmēeima pōrōa naē koō yoola. Pēl ēēn omēn pōrō kēēmre kēlangōn kat yawiem kē kant mēnak wē. ¹¹Pēl ēak pitēm ēmpōlre kēēmre kēlangōn yaaō pōtēēn Anutu kutōmweri wēaupōn utpet wesak yema. Pitēm utpet yaaut kasēng menak lup kaip natiin yaē.

¹²Ēn ensel 6 pōpōk pim sōwarweri wieēaut i kēsang nemerēn Yupretis pēl yema pōmeri kōmen yoola. Pēl ēēn i pōmer leep raan omēn omp ak kētēpē yengampiaul wēaurōa wais nga elēpna kanō yaarō. ¹³Pēl yaēēn itenaan urmer ōmōrōa ōk narō 3 ēak yaarō. Namp kamal kēsangēpē kēmtakaan, namp animāō ngaapē kēmtakaan, namp animāō nga munt 2 pōpōn tektek ngōn yaaō kaar omnamp pēl yema pōpē kēmtakaan pēl ēak yaarō. ¹⁴Urmer pōrō Setenēērōak omēn it ngolōp ke nentere nent yaaurō.

Pit yang ěl epotē omp aköröa ngēsē yes. Pitök omēn omp ak pörö Anutu weēre kosang pepapē akun kaöaöök nga elēpnaan wa rongan elmēēpēnēak yes. ¹⁵⁻¹⁶Pēl ēak sē koirak yang lup nentak wa rongan yaalmē. Yang lup pōta yapinte Yuta ngöntak Amaketon pēl ya.

Pēl yaēetak Kristook epēl ya. “Kat wieē. Ne kēkain omnaröa yaē pōl ělēēp waisumaap. Pōtaanök namp pi ka uraan kēkainēpök wais pim poē koröpō wilak sēen yool wē omnaröa ēōetak ēō ēēpanēen itit ngarangk ēēpna pöp ērēpērēp ēēpnaap.”

¹⁷Ēn ensel 7 pöpök pim söwarweri wieēaut mopöök kömen yoola. Pēl yaēen tup ngēengk panēetak omp ak urtaakaan ngön kosang nent epēl ya. “Nem omēn utpet pipotring omnarö yamēngk pöt peene pet yair.” ¹⁸Pēl yaan kent tanggar mēnak tangre kaö yeraan moup yamö. Moup pömpel kēsang panēēmpel ngaan ke pēl nent möön itnaangkēn ēautak peenök yamö. ¹⁹Pēl ēen Papilon ka kēsang pō luptak weerak 3 wasēn omnaröa kaat tōöl ngentiak utpet yes. Pöt Anutuuk Papilon omnaröa utpet yaautön kön wiak omēn nampē muntap wain i ngaat mangkēn nak kēlangön kat yawi pōl pitēn ya sangēn kaö elmēēn utpet yes. ²⁰Yanger moup kēsang yamöön i kaö kusöt mop wiak sēen rosiratta won yes. ²¹Pēl ēen kutömweriaan kopi kēsang yepelēn ēp ulöp kēsangöt omnaröa rangk ngentiin kēlangön kaö kat yawi. Ēp ulöp kopēt nemesi könömēt omnaröa könömta ök. Pēl ēen pötök utpet panē mowesa pōtaanök omnaröak Anutuun utpet wesak yema.

Öng omp nga yaaup pi sum utpet wa

17 Ne omēn pōten itanaan ensel 7 ēak söwar nant 7 tapēl ēak wali wak wēa pöröakaan nampök wais neen epēl ök yenēa. “Ni wais. Pēl ēen öng omp nga ē yaē pöp pim utpetatē kangut

Anutuuk mangkēn öpnaatön pet elni-imaan. Öng pöp pi ka kaö i kēsangötē ēöök wieēa pō. ²Yang omp akörö pit öng pöpring utpet yaaurö. Ēn omēn yaapöröeta sēen öng pöpök wain iit mangkēn nak kön irikor ēak piiring utpet tapēl yaaurö. Pōtaanök Anutuuk utpet kangut mampnaat.”

³Pēl neaan Ngēengk Pulö pim weēre kosangööring nem naē oröön ensel pöpök ne mēsak sē yang lup omēn won nentak yeneulē. Pēl ēen ne pōrek wē itaangkēn öng namp animao nga köp möao nampē rangk wel aisēēa. Animaö pöpē koröpöök yapin Anutuun utpet wesak yaaö nant kēsang retēng ēēa. Ēn pim kepönöt 7 ēak wēen pötē watöt 10 ēak oröreēa. ⁴Öng pöp ulpēen köp nentepar möa namp mēak polre kal ēak ē rangi ompyaut pim koröpöök pangk ēak wēa. Pēl ēak kelön koolötök ket ēa nent wali weēa. Pōta öngpök pimtē omp nga yaauta utpet kamp yaaö kömkēenringöt peö ēēa. ⁵Pēl ēak pim yapin ělēēpēt ē kosaöök retēng ēēa. Pöt epēt. “Papilon ka kaöaö, öngre omp nga yaaöre utpet kömkēenringöt yaaö pötē ěl panēēp.”

⁶Ne itaangkēn öng pöpök Anutuu omnarö mēnak pitēm iit nak kön irikor ēak wē. Omēn pörö Yesuu yapinte wak kaö wesak aima. Pōtaanök pit mēnak pitēm iit nak wē.

Ne öng pöpön itenak yaan panē saut. ⁷Pēl yaēen enselēpök epēl yenēa. “Ni oröpmorēen yaan panē yesēn? Nook niin öng pipopre animao kepönöt 7 ēak wēen pötē watöt 10 ēak oröaupök öngöp köka ēak wēa pöp piarpim songöntepar ök niamaan kat wi. ⁸Animaö nim itenaö pöp ngaantak wēaupök peene won wia epop ēnēmak kaalak yang öngöp wali panē pöökaan oröak apēr sasa kö sēpnaap. Pēl ēen omēn yangerak öpna pöröa yapinöt wēwē kosangta pepeweri yang epēr naaröön wiaan retēng naēn ēa pöröak animao pöpön itenak

yaan sēpnaat. Animaō pōp ngaantak wakaimaupōk peene won wia ēnēmak orōōpnaap.

⁹“Pōta songōnte kēēkē ēwat sēpa. Pōt epēt. Kepōn 7 ēak wēa pēl ya pipot rosir 7 pōtōnōk ya. Ōng pōp rosir 7 pōtē rangk wel aisēēaup. ¹⁰Ēn kepōn 7 ēak wēa pēl ya tapōtōk omēn omp ak 7 pōrō pēl ya. Pitēm naēaan 5 pōrō wel wiin kopēt nampōkēēr peene yangerakē omp ak sak om wē. Ēn munt namp pi omp ak nasēn won wē. Ēnēmak pōp orōāk akun kot panē nent ōpnaap. ¹¹Animaō nga pōp nganēēr wakaimaupōk peene won wia, pōp piita omp ak namp munt 7 pōrōāk erēn ēēn 8 ēak wē kō sēpnaap.

¹²“Ēn watōt 10 ēak nim itenaō pōt omēn omp ak 10 pōrōenōk ya. Pōrō pit peene omp ak nasēn wē. Akun kot panē 1 aōa ke pil pōtak wēre kosang wak animaō nga pōpring omēn omp sak ōpēnaarō. ¹³Pēl ēak omēn omp ak 10 pōrō pit kōn kopēt nent wieē pitēm wēre kosangre omnarōen ngarangk elmēēpna pōt animaō nga pōp kōn wes mampnaat. ¹⁴Pēl ēak pit Sēpsēp Ruupring nga elak pōpōk pit il mowasēpnaarō. Pi omēn isaō pourōa Kaōap, omēn omp ak pourōa Omp Akōp. Pōtaanōk omēn piiring ōpna pōrō, pim yas mēak pimtēēn yaō ēēn pim ngōnte kēēkē wesak ōpna pōrō pourō, piiring erēn ēak yang omp ak pōrōaring nga elak il mowasēpnaarō.”

¹⁵Pēl neak kaalak epēl ōk yenēa. “I kēsangōt ōng omp nga yaaupē ēōōk wel aisēēēa pōt omēn mōōnre korōp naōre naō, ngōn nerere ner, yang poutēērōenōk ya. ¹⁶Ēn watōt 10 ēak orōaan nim itenan pipot yang omp ak 10 ēak nem ōk niaō pōrōere animaō nga pōpre ēak pitōk ōng omp nga yaaō pōpēēn kōōre tok elmēēpnaarō. Pēl ēak pitōk pi utpet mowesak ulpēēnre poē korōp pim ē rangiēēa pōt wa ilak keli moolēak yool moulmēēpnaat. Pēl ēak pim korōpre mēsēp kaō nant nak nant es

momarēpnaat. ¹⁷Yaap, Anutuuk pimtē ngaantakēēr kōn wia pōl pitēm lupōtē kōn pout mangkēn pit ya pōt mēmpnaat. Ya pōt pit kōn kopēt naō wieē omēn omp ak sak ōpēna wēre kosang pitēm pōt animaō pōp mampnaat. Pēl ē seim Anutuuk akun menautak pet irēpnaat. ¹⁸Ēn ōng nim itenan pipop ka kēsang yang omp akōrō ngarangk elmēēpna pō.”

Papilon ka kēsang pō utpet ēa

18 Omēn pōt pet irēn ne kaalak itaangkēn ensel munt namp kutōmweriaan yangerakēl yeiraan itenaut. Pōp Anutuuk wēre kosang kēsang mangkēn pim ēwaōōk yangerak ēwa ē pet yair. ²Pēl ēēn pi ngōn ē olēak epēl ya.

“Papilon yok utpet yaē.

Papilon ka kēsangō utpet ēak kō yes.

Pēl ēēn peene urmer ke nampre nampre int utpetarō pitēmēt pēēn wē.

³Ka kēsang pō utpet yes pōta songōnte epēl.

Ōng pōpōk omēn nampē muntap wain iit mangkēn nak kōn irikor yaē pōta ōk omp nga ēēre utpetat kēsang ē pēl yaaō pōt pet elmēēn yang omēn pourō tapēl ēeim wēaurō.

Pēl ēak yang omp akōrō pit ōng pōpring utpetat ēeimauro.

Pēl yaēēn ōng pōpē omēn nant kēsang ōpnaataan kentre kaur yaaō pōtaan yangerakē omēn monere urōmatēēn ya yamēngkaurōak omnant menak pim naēaan sum kēsang weima.

Pōtaanōk kō yes.”

⁴Pēl yaan ne kat wiaan ngōn munt nent kutōmweriaan epēl ya.

“Nem omnarō, ar ōng utpet pipop sēp wesak kas seē,

ōng pipopring wē saun koirak pōtē kangut ōnganēēn.

⁵Ōng pōpē utpet yaaō pōt kēsang panē sēēn

Anutu kutömweri wē pöp itenak utpet kangut mampēnēak kön wieim wē

⁶Ar omēn utpet kangut pi mampunē pörö pim kēlangön omēn muntarō yemengka pötön kön wiak kangut mampun.

Ar pēl ēēnēak pöt pi omnarō utpet mena ēēn pöt kangiir il wesak mampun.

Omēn nampē muntap i ngaat mangkēn nak utpet yes pöl öng pöpök omnarō utpet wesak kēlangön kat mowieima.

Pötaanök i nga kosang panēēt yemangk pöl il wesak kēlangön kēsang kat mowiin.

⁷Pi pimtēn wak isak yeem pim utpet yaaütēēn ērēpsawi eima pöta ök arök kangiir kēlangön kat mowiin ing ap.

Pim lupmeri kön korar epēl wieēaup.

‘Ne öng ak kēsangēp yak omp ak urtak wel aisēēē omnarō ngarangk yaalmēaup.

Ne öng kapiroä ök omnantēēn il ngentin-genti naēnēp.

Könöm nant nem naē oröön ingre ya ilak naēnganēēp.’

⁸Pimtok kön korar pöt wieēa pötaanök kēt kopēt nentak utpet epot pim naē orööpnaat.

Anutuuk maan yaumanre ngöntök yaaöre ēn ingre ya ilak yaaö pöt orööpnaat.

Aköp Anutu utpet kangut yemengka pöp weēre kosang kēsang yaaup yak puuk maan es kotöpnaat.”

Pēl yaan kat wiaut.

⁹Yangerakē omp ak piiring ya utpet yamēngkem pötēēn ērēpsawi eimauro öng pöp, ka kaö pö, es yokotön koulöpö ngaarēk yawisēn itenak pimēēn ingre ya ilak apnaarö. ¹⁰Pit Papilon ka kaö pöökē omnaröa kēlangön kat yawia pöten itenak pitta tapēl ēēpanēak kas ēēn om kamaarek taueē epēl apnaat.

“O yakom, ka kaöaöön yaköm pan.

Papilon ka kaöaö, 1 aöa akun kot pita öngpök

nim saunatē kangiir utpet yaēn.”

Pēl yaan kat wiaut.

¹¹Ēn yangerakē omēn monere urömatēēn ya yamēngkauröeta omnaröak pitēm naēaan urömat kaalak sum naēpan pēl wesak pimēēn ingre ya ilak apnaarö. ¹²Pitēm uröm pöt epot. Koolre siluwa, kēl ompyaut, polere kal, songre sar, poē koröp ke naöre naö ompyaö retēngretēng äaut, kēra köp nga kamp ke nampre namp yaautre omēn nant kēra sum kēsangötök ket äaut, aini parasre yaap, kēl retēngretēng äautök ket äaut, ¹³omēn kamp ompyaö kēra koröp neweriaan yewaut yapinte sinamon pēl yema pötre ēwamöt, kēra ēpre kömau nga kamp ompyaut, wainre i kolap kaömp ar ēēpnaat, korupaē lölöpöt, pol purmakaöre sēpsēpörö, pol osöröere ēn kaar pitēm wii ngan äak wak weruak yaautre, ēn omēn inēēn yaauröere, pitēm sum yaaö pöt pipot.

¹⁴Omēn monere urömatēēn ya yamēngkauröak öng pöpön epēl ya.

“Omēn nant nim ömēak kent kön yawian pöt sasa won yes.

Monere kēēre kaömpre omēn ompyaö ē rangi pötta won yes.

Pötaan omēn pipot pout kaalak naöngan, won pan.”

¹⁵Pēl äak omēn monere urömatēēn ya yamēngka pörö omēn ke pilöt pim naē sum yeēa pörö Papilon ka kaö pöökē omnaröa kēlangön kat yawia pöten itenak pitta tapēl ēēpanēak kas ēēn om kamaarek taueē ingre ya ilak äak epēl apnaat.

¹⁶“O yaköm, ka kēsangöön yaköm pan. Ka kēsang epö öng nampē ök.

Pi ulpēēn ompyaö retēngretēng köp nentepar möa namp mēak pim koröpöök koolre songre sar ē rangiak wēaup.

¹⁷ Akun kot 1 aōa pōta ōngpōk pim monere urōm pout kō yes.”

Ēn i kaō wangatē ngarangk pōrōere omēn narō wangat wak ka muntatē yes piporō, wangatē inēēn yaaurōere omēn i kaō pōōk mon ya yamēngka pōrō pourō pit Papilon kak pēlēer wiaan kamaarek taueē ¹⁸ itaangkēn ka pō es yokotem koulōpōt orōak yesēn itenak ngōn ēak epēl yema. “Elei, ka kēsang epōōkē ōk naō ē nerek wi naōn, won pan.” ¹⁹ Pit pēl mēak kaplak ilaimeē ingre ya ilak ēak epēl aim wē.

“O yakōm, ka kēsang epōōn yakōm pan. Wangatē ngarangk yaaurō tiar ka kēsang epōōkē urōmat wak yesem monere urōm kēsang weimaurō.

Akun kot 1 aōa pōta ōngpōk ka epō kō yes.

²⁰ Kutōmweri ngēēngkōrōere Anutuu ngōn yaaōre tektek ngōn yaaō omēnere pim omēn muntarō ar ka pō won yes pōtaan ērēpērēp ēēn.

Ka pōōk utpet elnieima pōtaan Anutuuk kangut yamangk.”

Pēl yaan kat wiaut.

²¹ Ēn ne kaalak itenaan ensel wēere kosangring nampōk kēl kēsang panē naō wak wal ēak i kaōōk yoolēem epēl ya.

“Nem kēlō i kaōōk yoolak epēl Anutuuk ka kēsang Papilon pō utpet wasēn sasa kō sēēn kaalak itnaangkan.

²² Pēl ēēn intōere iraō ngōn aōre pēēp mēmpō,

polere kuup ngōn aō pōt ka pōōkaan kaalak yaan kat nawiingan.

Ēn omnarōakta ka pōōk ya ke nentere nent yamēngkēn itnaangkan.

Korupaēta kas yamōem yaan kat nawiingan.

²³ Ka pōōkaan es rampe neues kaalak ēwa naēn ēēpnaat.

Ōngre omp yaēēn ipre kēr yemangka pōtenta itnaangkan.

Ngaantak ka pōōkē omēn monere urōmatēēn ya yamēngkaurō yangerakē kaō sak wakaimaurō.

Ēn ka pōōkaan narōak kempre tēptēp wak yeem omēn muntarōen morōk elmēeimaurō.

²⁴ Papilon ka kēsang pōōkē omnarōak Anutuu tektek ngōn yaaō omēnere pim omēn muntarō mēneima.

Ēn yang omēn narōeta kōore tokōrōak mēneima pēl ēautē saunat Papilon ka kēsang tapōōk wieēa.

Pōtaanōk Anutuuk kangut yaalmē.”

Omnarō Papilon kaō utpet yesēn ērēpērēp ēa

19 Ne omēn pōtōn itenak kat wiaan kutōmweriaan omēn kēsang pan ngōn ē olēak epēl ya.

“Tiar Anutuun yaya mepa.

Tiarim Anutu tapōpōk tiar utpetetakaan kama nuwa.

Ē rangiere wēere kosang pipot pim naē wia.

² Pi tapōpōk pim ngōn yaatak omnarōa wēwēat wotpil wesak wēl yaaup.

Ōng omp nga yaaō pōpē utpet pōmpelōk yangerakē omnarō utpet moweseima.

Pēl ēēn Anutuuk pi utpet kangut mena.

Ōng pōpōk Anutuu inēēn ru narō mēneimaup. Pōtaanōk kangiir elmēa.”

³ Pēl ēak pit kaalak ngōn ē olēak epēl ya.

“Anutuun yaya mepa.

Ka kēsang pō es yokotem koulōpō kēt ēl epotē aprō seim wē.”

⁴ Pēl yaan ngarangk ²⁴ pōrōere kutōm omēn mor kong nent wēwēetaring pōrō pit rar rē mowesirak tok oriak Anutu pim omp ak urtak wel aisēēa pōpōn yaya mēak epēl ya.

“Yaap, Anutuun yaya mepa.”

⁵ Pēl yaan kat wiaan Anutuu omp ak urta naēaan ngōn ēak epēl yeem ya.

“Anutuu inēen ruurō, ar pourō tiarim
Anutuun yaya maē.
Piin kasinkasin yaaō kotre kaō pourō pēl
ēēē.”

**Sēpsēp Ruup öng koirēn pim ipre kēr
mampna akun kēsangēt orōa**

⁶Ngön pöt ē pet yairēn ne kaalak
kat wiaan ngön munt nempelōk omēn
kēsang pan rongan ēak wē ngön kaēp
aōre i kēsang nant nga yaurem kuk aō,
tangre kaō kēsang yeraan nga ngön aō
pēl yaē pōl ngön ē olēak epēl yeem ya.

“Anutu tiarim Aköp weēre kosang pout
wieēaupōk peene kēsang panē sak
wē omnant pout ngarangk yaalni.

Pōtaanōk piin yaya mepa.

⁷Sēpsēp Ruupē öng koirēpna akunet yok
yaarōon öngöp piin korkor yaē.

Pōtaanōk tiar kön ompyaō wieē
ērēpērēp kēsang panē yeem,

pim yapin pingetakēer wak isak aim öpa.

⁸Anutuuk öng pöp ulpēen ompyaō
ēwaēwa yaaō kewil won panē namp
mēpēnēak mena.”

Ulpēen ompyaō pöp Anutuu omnarōa
wēwē ompyaō wotpilten ya.

⁹Enselēpōk neen epēl ök yenēa. “Ni
ngön epēl retēng ē. Omēn Anutuuk
Sēpsēp Ruupē öng koirēpna akunetak
kaōmp ngawi nēmpēnēak yas mēēaō
pörō ērēpērēp ēēpnaarō.” Pēl neak
kaalak epēl yenēa. “Ngön epēt Anu-
tuu ngön kē panēēt,” pēl neeaut. ¹⁰Pēl
neaan ne piin yaya mamēak pim in-
gesiarē ikanōōk rar rē mowesirak tok
yariin epēl yenēa. “Nee pil elnēen-
gan. Anutu pimtēnōkēer yaya mam. Ni-
ire nim kar Yesuu ngönte ök yak pörō
tiar ya kopēt nent ngawi yamēngkaurō.”
Yesuu ngönte ten kaamök elmēen tektek
ngöntak aōre songönte tekeri wesak aō
pēl yēē pöt Pulōōkē yaat.

**Omēn pol os kölāmöpē rangk
wel aisēēa pöpē ngönte**

¹¹Ngön pöt ök neē pet irēn ne ite-
naan kutōmwer kan tēen pol os kölām
namp wēen itenaut. Omēn namp pöpē
rangk wel aisēēa pöpē yapintepar nent,
“Yaata wotpil yamēngkaup,” ēn nent
“Ngön yaap yaaup,” pēl ya. Omēn
pöp pi omnarō ngön yaatak ulmēak
kangut mampōore nga elō pēl yeem
wotpil yaaup. ¹²Pöpē itōōrar pöt, es
wēlēngōōkē ökōōrar. Ēn kepōnōōk pöt,
omp ak ul nant selap waēēēa. Pim ko-
rōpōōk pimtē yapinte wieēa. Pöt pim-
tokēer ēwat, omēn muntarō kōpēl wē.

¹³Pim ulpēenēpōk omēn iitōk petak
urak wēa. Ēn pim yapinte pöt, omnarōak
piin, “Anutuu ngönte,” pēl yamēēaup.

¹⁴Pēl ēēn kutōmweri nga omnarō ulpēen
ompyaō kölām panē kewil won narō
mēak pol os kölām narōa rangk wel
aisēak omēn pöpē ēnēm yes. ¹⁵Omēn
pöpē kēmtakaan öp nga panē newer
orōak irēēēa. Öp pōwerring yang omēn
pim kōore tokōrō mēnak weēre kosan-
gring ngarangk elmēēpnaap. Puuk wii
wain ulōpōrō kēl kap kēsang nen-
takaan ing mēsaan iit yaarō pōl om-
narōen Anutuuk ya sangēn elmēak
mēngkēn pitēm iit orōōpnaat. ¹⁶Pöpē
ulpēenēpōkre kopirak pim yapinte epēl
retēng ēēēa. “Omēn omp akōrōa Omp
Aköp, isaurōa Kaōap.”

¹⁷Ne kaalak itaangkēn ensel namp
kētēpōk tauēēa. Pēl ēēē ngön ē olēak
int ngaarēk wal ēak yaaurōen epēl
yema. “Ar pourō Anutuu kēere imēn
nēnēen wais rongan ēēē. ¹⁸Ar omēn
omp akōrōere nga omnarōere pitēm
wotōōkōrōere pol osōrōere pitēm rangk
wel aisēak wē pörō pourō, inēen yaau-
rōere yaap wēaurō, kotre kaō, pit pourōa
mēsēpöt nēnēen wais rongan ēēē.”

¹⁹Pēl yemaan ne itaangkēn animāō
nga pōpre ēn yangerakē omp akōrōere

pitēm nga omnarō pit Yesu pol osöpē rangk wel aisēēaupre pim nga omnarōaring nga elēpēnēak rongan ēak wēa. ²⁰Pēl ēēn puuk animaō pōpre ēn tektek ngōn yaaō kaar omēn pōp wali yeō. Tektek ngōn yaaō omēn pōp pi wet rēak ya it ngolōpōt animaō pōpē ēōetak mēneimautak omēn animaō pōpē yapinte pitēk mowiak animaō kōn pimtē ket ēa pōpōnta yaya maima pōrō morōk elmēeima. Pēl ēēn omēn utpet pōaar wak ōngōp kēsang i kaōōkē ōkōōk kēl kop retēng ka urauuk es yokota pōwesi yemoola. ²¹Pēl ēak omēn pol osöpē rangk wel aisēēēa pōpōk nga omēn utpet pōaarē naē wēaō pōrō pim ōp nga panē kēmtakaan orōēēa pōwerring mēn wel yemowi. Pēl ēēn intōrōak wais omēn mēna pōrōa mēsēpōt wa neim olēak kep panē yaē.

Seten pi wii kaatak moulmēēpnaap

20 Ne kaalak itaangkēn ensel namp yang ōngōp waliōōkē kietaring wii seen naō wali wak kutōmweriaan yeirēa. ²Pēl ēak ensel pōpōk kamal kēsang ngaan panēēr wē Anutuu ēōetak omnarōaan utpet wesak aim wēaup, Seten, pōp enselēpōk wak krismaki 1000 pōtē ōngpōk ōpēnēak wii seen pōōring tē yemowi. ³Pēl ēak enselēpōk wa yang ōngōp wali pōōkē ōngpōk moolēak kaalak kan wariak taē panē wes yemoulmē. Krismaki 1000 pōt won nasēn wiaan yang omnarō kaalak morōk elmēēpanēak pēl yaalmē. Ēnēmak krismaki 1000 pēl won sēēnak orō moulmēēn akun kot panē nent ōpnaap.

⁴Ne kaalak itaangkēn omp ak ur nant wiaan pōtē omēn narō wel aisēēēa. Anutuuk pit omēn muntarō ngōn yaatak moulmēēak kangut mampna ya pōt mangkēn wak wēa. Pēl ēēn ne itaangkēn omēn narōa kōnōrō Yesuun kōn wi kosang wesak pim yapinte tekeri wes ōk aō yeem Anutuu ngōnte kosang wes

morōak wēa. Pitēm pēl yaaō pōtaan kōōre tokōrōak ngernger il moolaan wel wia. Omēn pōrō animaō nga pōpre pim kōn ket ēa pōpēēn yaya maōre pim yapinte pitēm ē kosatēēre morōtē mowi pēl naēn ēa. Pitōkēēr Anutuuk weletakaan wal ē moulmēēn wē Kristoorring omp ak sak ngarangk wakaimēē sē krismaki 1000 ke pipēl won yes. ⁵Pitēm weletakaan wal ē moulmēa pōt wet rēaut. Ēn omēn munt wel wia pōrō wal naēn wia. Pit krismaki 1000 pōt won sēēnak wal ēēpēnēak kor wē. ⁶Omēn Anutuuk wet rēak weletakaan wal ē moulmēa pōrō ngēēngk mowasēn ērēpērēp eim ōpnaarō. Omēn pōrō kaalak wel wiak es parēāōōk nasēn ēēpnaarō. Pit kiri ar yaaurōa ōk sak Anutūre Kristoon yaya yamēem Kristoorring omp ak sak ngarangk yaat mēneim wēēn krismaki 1000 ke pēl won sēpnaat.

Seten pim kēlangōn kaō panē kat wiipnaata ngōnte

⁷Krismaki 1000 pōt won sēēnak Seten wii kaataakaan kan tē mowiin orōōpnaap. ⁸Pēl ēak yang kaō nantēaan nantē wēa pōrō pourōa naē sē morōk elmēēn rongan nentepar ēēn Kokre Mekok pēl sēēn nga wa top ēēpnaat. Pēl ēēpna pōrō pangk sangk nekelngan, i pisōtē ōk kēsang panē ēēpnaat. ⁹Omēn pōrō yang kaō poutēaan wais Anutuu omnarōere Yerusalem ka kēsang pim kēn kōn wia pō wa taap ēak mēmpēnēak yaēēn Anutuuk es newes kutōmweriaan wes mēēn irē omēn pōrō es kot won wasēpnaat. ¹⁰Pēl ēēn Seten pit morōk elmēa pōp puuk wak ōngōp kēsang i kaōōkē ōkōōk kēl kop retēng ka urauuk es yokota pōrek animaō ngaapre tektek ngōn yaaō kaar omnamp wet rēak wa moolaan wēa pōwesi moolapnaat. Pēl ēēn pit omēn naar namp pōrō rōōkre ket poutē es yokotōn kēlangōn kēsang kat wieim ōpnaarō.

Ngön ya kësang mēmpnaata ngönte

¹¹Ne kaalak itaangkēn omp ak ur kōlam kēsangētere pōtak wel aisēēa pōpōn itenaut. Pēl ēēn kutōmre yanger pim naē mop wiak won yes. ¹²Pēl yaēēn itaangkēn omēn wel wiaurō kotre kaō omp ak urtak wel aisēēa pōpē ēōetak taueēa. Pēl ēēn pep nant yawil. Pēl ēak newer yawil. Pōwer wēwē kosangta pepewer. Pēl ēak puuk omēn wel wiaurō pitēm wēwēatē songōnōt pep pōtē iteneē wēl yaalmē. ¹³Pēl ēēpēnēak omēn i kaōōk wel wiaurō i kaōōkaan wal yaē. Yaap, omēn wel wia pourō weletekaan wal ēēn neenem wēwēatē kangut yemangk. ¹⁴Pēl ēak welere wel kaō wak ōngōp kēsang i kaōōkē ōkōōk es yokota pōwesi moolaan kō yes. Omēn pōrek sēpna pōrō wel 2 kosang pōt wiak sasa kō sēpnaarō. ¹⁵Anutuuk itaangkēn omēn namp pim yapinte wēwē kosangta pepeweri won ēēn pōt wak ōngōp kēsang i kaōōkē ōkōōk es yokota pōwesi yemoola.

Kutōmre yang ngolōpōt yaarō

21 Ne omēn pōtōn itenak kaalak kutōm ngolōpwerre yang ngolōpren itenaut. Kutōmre yang wet rēak orōak wiakaima pōt kō sak sēēn i kaōōta won wieēa. ²Pēl ēēn ka kēsang ngēēngk Yerusalem ngolōpōn itenaut. Ka ngolōp pō Anutuu naē kutōmweriaan yeiraan itenaut. Pō ē rangi ompyaō panē nant ēak wēa. Pōt ōng namp pim omp yaō ēak wēaup ōpēnēak ē rangiak wē pōl ēak yeira. ³Pēl ēēn ne kat wiaan omp ak urta naēaan ngön ēak epēl ya. “Kat wieē. Anutu pi pim omnarōa tekrak wē. Pi pitring wēēn pit pim omēn sak ōpnaarō. Ēn Anutu pimtōk pitēm naē wē pitēm Akōp pēl sak wakaim ōpnaat. ⁴Pēl ēak puuk pitēm ing telapōt tum mokorōn ērēpērēp ēēpnaat. Pōt pit kaalak wel

wiire ēn kōn utpetaring wē, ingre ya ilak aōre kēlangōn kat wi pēl naēn ēēpnaat. Omnant ngaan wiakaima pōt pout won sa pōtaanōk.”

⁵Pēl yaan omēn omp ak urtak wel aisēēa pōpōk epēl ya. “Kat wieē. Ne peene omnant pout ngolōp wesak orō yaulmē.” Pēl ōk ēak neen epēl yenēa. “Ngön epot yaap panēēt, omnarōa kōn wi kosang wasēpnaat. Pōtaanōk retēng ē.” ⁶Pēl neak kaalak epēl ōk yenēa. “Omēn epot pout yok orōak wē. Ne tapōp wot rēaupōk kaalak ēnēm remaap. Omnant ngēs rē ulmēaupōk kaalak pet irumaap. Omēn namp iiten yaēēn pōt nook i omnarōa kol mangkēn nak wēwē kosangta yaō sēpnaat sum won mangkēn nēmpnaap. ⁷Omēn namp pim wēwē ompyautak utpetat il wasēpna pōp omnant ompyaō epot poutē pep sēpnaap. Pēl ēēn ne pim Anutu pēl sak wēēn pi kangiir nem ruup pēl sak ōpnaap. ⁸Pēl ēēpnaatak omēn tokōrōēn kas ēak neen kasēng nampōōre kōn wi kosang nenewasēn ē, ya utpet ke nentere nent mēmpōōre omēn muntarō mēn wel wi, ōngre omp nga ēēre kipre kēar nga ē, Anutuu urtak omp ak kaarōrōere kōn ket ēaurōaan ngēēngk wesak yaya aōre ngön kaar aō, omēn ke pil yaaō piporō pourō ōngōp kēsang i kaōōkē ōkōōk kēl kop retēng ka urauuk es yokota pōwesi sē es koteim ōpnaarō. Pēl yeem wel akun 2 kosang pōt wiak sasa kō sēpnaarō.”

Yerusalem ka ngolōpō

⁹Pēl neaan ensel 7 pōrōakaan namp nem ngēsē waisa. Ensel 7 pōrō pit sōwar 7 ēak omēn utpetatta 7 tapēl ēak wiak wak wēa. Pōt ēnēmak akun pet irēpēnēak yaēēn omnarō utpet mowasēpnaat. Pōrōakaan namp nem naē wais epēl yenēa. “Ni wais. Pēl ēēn Sēpsēp Ruupē ōng koirēpnaapōn pet elniimaan,” pēl yenēa. ¹⁰Pēl neaan Pulōōkē wēēre kosangō nem naē orōōn

ensel pöpök ne wa newak sē tomön wali panē naöök neulēak Yerusalem ka ngēengkö Anutuu naē kutömweri-aan yeiraan pet elnēen itenaut. ¹¹ Ka kēsang pöök Anutuu ēwaö elēn ēwa ke maim nal panē tēak wieēa. Pöt yaap kēl ompyaö saspaaire ēn kōnitweri yaē pöl pan ēwaēwa yeem wēa. ¹² Yerusalem ka pöök ēm kēsang wali panē naö ök rēēēa. Ēm pöök kan 12 ēäk rē wieēa. Pēl ēēn ensel narö 12 tapēl ēäk kan ēētē ngarang taueēa. Kan pötē Israel omēn kur 12 pi-poröa yapinöt retēng ēēēa. ¹³ Ēm kētēpē yengampiaul pöök kan neraar ner ēäk rē wieēa. Kētēpē yeilēaul we pöökēl kan neraar ner tapēl ēäk rē wieēa. Ēn we naöōkaan naöökta om tapēl ēēēa. ¹⁴ Ēm pöökē ingöök kēl 12 ēäk kosang wesak wieēa. Kēl pötē Sēpsēp Ruupē ngön yaaö omēn 12 pöröa yapinöt retēng ēēēa.

¹⁵ Ensel neen ngōnaak neea pöp pi kēkalēp ök yawia koolötök ket ēa naö wali wak wēa. Pö ka kēsang pööre ēmōöre ēm kanöt ök wiipnaö. ¹⁶ Ka pöökē ē mor kong nent pötē waliit ke kopētal pan. Ēn ensel pöpök ka pö pim kēkalēpööring ök wiin waliire mēntere tingk pöt ke kopētal yaē. 2400 kilomita pēl yaē. ¹⁷ Pēl ēēn enselēpök ökööring ēmōökē tingkēt ök wiin 70 mita pēl yaē. ¹⁸ Ka kēsang pöökē ēm pö, kēl ompyaö saspaa pööring ök rēēēa. Ēn ka pö kool pēēnētök ök raan kōnitweri ök peng-peng yeēa. ¹⁹ Ēn ēm pöökē ingöök kēl sum kēsang yaaö ke naöre naöring ē rangi ulmēēēa. Kēl ompyaö wet kaal panē rēak wia 1 pöökē yapinte saspaa, ēn munt kunöm ka ura 2 pöökē yapinte sapaia, ēn munt kölam 3 pöökē yapinte aket, ēn munt kēra ēp koröp oröa 4 pöökē yapinte emeral, ²⁰ ēn munt köp möaare kölam koröp oröa 5 pöökē yapinte satonikis, ēn munt köp möaö 6 pöökē yapinte konilian, ēn munt kop retēng ka ura 7 pöökē yapinte krisolait, ēn munt kēra ēp koröp oröomaap kangk

ēa 8 pöökē yapinte peril, ēn munt kop retēng ka urömaap kangk ēa 9 pöökē yapinte topas, ēn munt kop retēngre kēra ēp koröp ka urömaap kangk ēa 10 pöökē yapinte krisopres, ēn munt kunöm ka urömaap kangk ēa 11 pöökē yapinte aiasin, ēn munt köp karkar möa panē 12 pöökē yapinte ametis. Kēl ompyaö 12 epotring ēm ingöök wiak ē rangi ul-mēēēa. ²¹ Ēn ka kan 12 pöt kal kölam sum kēsangring nant 12 pötring ket ēēēa. Kal naöök kan newer naöök newer pēl ēēēa. Ka kēsangöökē kamēnt pötta koolötök lē mēēn kōnitweri ök pengpeng yeēa.

²² Ne ka kēsang pöök ngēengkö tup nent ök rēan itnaangkēn, won. Aköp Anutu weēre kosang pout wieēaupre Sēpsēp Ruup piarpimtok ngēengkö tup ket ēäk wēa. ²³ Ka pöök kētre ngoon ēwa naö naēpan, won. Anutuu ēwaöök sē elēn Sēpsēp Ruup es rampewesi ök ket ēäk ēwa ēēn ka pöök ēwa tēak wia. ²⁴ Yangerakē omēn pourö ka pöökē ēwaöök kan ing yaaurö. Ēn yangerakē omp akörö pitēm ē rangiat ka pöökē wak sēpnaarö. ²⁵ Ka pöök köö noolapan. Pö-taanök kēt poutē ka pöökē ēm kanöt tē wiakaim öpnaat. ²⁶ Pēl ēēn omēn pourö pitēm monere urömere ē rangiat pout ka pöökēl wak sēpnaat. ²⁷ Pēl ēēp-naatak omēn wēwē utpet ke nentere nent yaautre kömkēēringöt yaautre kaar yaaut pangk wak ka pöökē öng-pök nasēpan, won. Om Sēpsēp Ruupē yapinöt wēwē kosangta pepeweri retēng ēa pöröakēer ka kēsang pöökē öngpök sēpnaarö.

Wēwē kosangta iitere kēraament

22 Ensel pöpök kaalak ka pöök i omnaröa kol mangkēn nak wēwē kosangta yaö yesa pömerēn pet elnēen itenaut. I pömer kōnit ket ēäk ēwaēwa yaaimer Anutüre Sēpsēp Ruupē omp ak urtaakaan oröak yesaumer. ²¹ I pömer ka

pöökē kamtaöökē luptak yesaumer. Ēn i pömeri poö naöökaan naöök kēra nant wēwē kosangēt yemengka pöt tau seēa. Pöt krismaki kopēt nenta öngpök akun 12 ēak ulöpörö ngoon nampnampē öngpök utö aprö yesa. Kēra pötē ēpötök omnaröa kēlangönre yaumanöt ompyaö yemowesa. ³ Omnant pout Anutuuk won wiaapēnēak kön wiaut ka pöök wi naöpan. Om Anutute Sēpsēp Ruupē omp ak uröt ka kēsang pöök wiaan Anutuu inēen ruurö piin yaya maim öpnaat. ⁴ Omēn pörö pim kēere wot kanten itaampnaat. Pēl yaēen pim yapinte pitēm ē kosatē wiaapnaat. ⁵ Ka pöök koö olaan es rampeere kētēpök ēwa naēpan, won. Aköp Anutu pimtē ēwa kēsang pömpelök ēwa elmēaan pit omp ak sak akun ēlötē om omnant poutē ngarangk wakaim öpnaarö.

Yesu pi teēt kaalak waisēpnaap

⁶ Ne pötön itenaan enselēpök epēl ök yenēa. “Ngön epot pout yaap panēēt, omnaröa pangk kön wi kosang wasēpnaat. Aköp Anutu pim Pulö tektek ngön yaaö omnarö kaamök yaalmē pöpök pim inēen ruurö omēn peene orööpnaatön ēwat sēpēnēak pim ensel namp pitēm naē wes mēa.”

⁷ Pēl yenēaan Yesuuk epēl ök ya. “Kat wieē. Ne teētōm waisumaap. Omēn namp nem tektek ngön pep epweri wia epot ngarēk weim öpna pöp pi ērēpērēp ēēpnaap.”

⁸ Ne Sonok ngön epot kat wiak omēn epotön itenaut. Ne epotön kat wiire itaampö pēl ēak ensel ök neeaöre pet elnē pēl ēaö pöpē ingesiarē ikanöök rar rē mowesirak tok oriak piin yaya mamēak yaēen ⁹ epēl yenēa. “Ni neen pil elnēengan. Anutu pimēntenökēer yaya mam. Niire nim kar tektek ngön yaaöre omēn pourö ngön pep epweri wia pöt ngarēk yeö pörö tiar ya kopēt nent ngawi yamēngkaurö pötaanök.” ¹⁰ Pēl

neak pi kaalak epēl ök yenēa. “Anutuu ngön pep epweri wia epot ngep ēak önganok. Ngön pötē kēēt orööpna akunet temanöm yes. ¹¹ Omēn wēwē utpet wēa pöp piita om yal menak pēl ē seim öp. Kewilring wēa pöp piita om yal menak pēl ē seim öp. Wotpil wēa pöp piita om yal menak pēl ē seim öp. Ēn lup kölam wēa pöp piita om yal menak pēl ē seim öp.”

¹² Pēl yenēaan Yesuuk kaalak epēl ök ya. “Kat wi. Ne teētōm pan waisumaap. Ne omēn pouröa sumat wak wais pitēm omnant yaautē kangut neenemot mempaap. ¹³ Ne tapöp wot rēaupök kaalak ēnēm remaap. Ne omnant ngēs rē ulmēaupök kaalak pet irumaap.

¹⁴ “Omēn pitēm ulpēenöt iirak lup kölam wē pörö pit ērēpērēp ēēpnaarö. Pēl ēak kēra wēwē kosangēt yemengka pömentēkaan yok pangk ulöp tö nak ka kēsangöökē ēm kanöt tē wiaan öngpök ilapnaarö. ¹⁵ Pēl ēēpnaatak omēn ke epēlörö ka pöökē öngpök neilapan, om ka tomök öpnaarö. Kentre pol ket ēak wēwē kewilring wēere kipre kēar nga ē, öngre omp nga ēere mēn wel wi, Anutuu urtak omp ak kaaröröere kön ket ēauröaan ngēēngk wesak yaya maö, ngön kaar aöre pötē ēnēm ē, omēn ke pil yaaö pörö ka tomök öpnaarö.

¹⁶ “Ne Yesu nook nem ensel namp wes mēen wais ar ingre mor sauröen ngön ök niia. Ne Tewit pim kurmentēkaan oröaup. Ne tapöpök tangewesi ök ēwaaringēp.”

¹⁷ Pulööre Sēpsēp Ruupē öng yaup piaripök, “Ni wais,” pēl ya. Pēl ēēn omēn namp ngön pipēt kat wiak pöt puukta, “Ni wais,” pēl ap. Yaap omēn namp iiten yaēen pöt waisēp. Pi i omnarö kol mangkēn nak wēwē kosangta yaö yesa pöt nēmpēnēak kent yaēen pöt nēmp. I pöt sum won, yaap nēmpnaat.

¹⁸ Ar Anutuu tektek ngön pep epweri wia epot sangk kelak kat wiinēeröaan

pepanöm ngön epēt ök yeniak. Oměn namp Anutuu ngönte wak pim könöökaan ngön munt nantring yal menak irikor ěėpna pöp Anutuuk maan oměn utpet nant omnarö utpet mowasėpna pep epweri retėng ěa pöt pim naė orööpnaat. ¹⁹Ėn oměn nampök pep epweriaan Anutuu ngön nent kėrė olėak irikor ěėpna pöp Anutuuk kangiir piin epėl mapnaap. “Kėra wėwė

kosangėt yemengka pömentėkaan ulöp tö nėėre ka kėsang ngėėngk epöök wė nem omnaröa ěėpėnėak pep epweri ngön ěa pöl naėngan.”

²⁰Ngön epot tekeri wesa pöpök epėl ya. “Yaap, ne teėnt waisumaap.” Yaap. Aköp Yesu, ni wais.

²¹Aköp Yesu pim komre kolap pöt Anutuu omnarö arim naė wiaap. Yaap.